c·2·L·A·

·C·2·L·A·

32
H
6

BENEDICTI
PERERII
VALENTINI,
E SOCIETATE IESV.

TERTIVS TOMVS SELECTARVM DISPVTATIONVM IN SACRAM SCRIPTVRAM,

Continens centum octoginta tres Diſputationes ſuper libro Apocalypſis B. Ioannis Apoſtoli.

ADIECTVS eſt huic tertio Tomo LIBER eiuſdem Auctoris viginti trium Diſputationum, aduerſus eos qui putauerunt, MAOMETEM Saracenorum legiſlatorem fuiſſe verum illum ANTICHRISTVM, de quo non pauca Daniel, & Ioannes in Apocalypſi prædixerunt; pluráque à Patribus memoriæ tradita ſunt.

LVGDVNI,
SVMPTIBVS HORATII CARDON.

M. DCVI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

32-3-H-6

CÆSARI BARONIO.
S.R.E. REVERENDISSIMO
ET ILLVSTRISSIMO
Cardinali, & Bibliotecario
Apoſtolico.

BENEDICTVS PERERIVS S. D.

TERTIVM Tomum Selectarum Diſputationum mearum in ſacram Scripturam mitto ad te Illuſtriſſ. BARONI, *Litterarium ſcilicet munuſculum, meiſq; conueniens ſtudijs, nec futurum tibi non iucundum; qui pro tuo diuinarum litterarum ſummo amore, ac reuerentia, & Commentarijs, & alijs quibuſcunque ſacræ Scripturæ tractationibus non ineptis, neque ineruditis maiorem in modum delectaris. Mihi ſanè viſum eſt, cuius nomini ſuperioribus annis inſcripſiſſem Commentarios meos in Geneſim, primum nempe librum diuinæ Scripturæ; eidē quoque nunc dicare Selectas Diſputationes in librum Apocalypſis, qui extremum in ſacrorum voluminum diſpoſitione locum tenet. Ac nos quidem ex paupere ſtudiorum noſtrorum penu tenuia hæc promimus, & quaſi leuidentia munera,* Cicero Dolabellæ 9. lib. Epi. fam.

* 2 craſſo

craſſo filo, vt dixit ille, in publicum damus: Tu verò inæſtimabili Eccleſiaſticorum Annalium theſauro pergis in dies magis Eccleſiam CHRISTI *locupletari; ingenti & tuo apud* DEVM *meritò, doctorúmque hominum qui ſunt, quiq; omni poſt æuo futuri ſunt, gaudio, atque emolumento. Cogis itaque omnes, qui Catholicæ Eccleſiæ, ab eius vſque primordijs, doctrinam & Inſtituta, atque conſuetudines exploratæ cognitas, & perceptas habere cupiunt, obnixè* DEVM *rogare, vt ſaluum te multos annos, atque incolumem Eccleſiæ ſuæ præſtet; quoad iſtud tanti laboris, tantæq; vtilitatis opus, ad vſque noſtra hæc tempora, quæ feciſti adhuc eruditionis copia, & diſputandi ſubtilitate, ac diligentia refertum atque elaboratum limatúmque deducas.* VALE.

AVCTOR OPERIS LECTORI S. D.

SI quis fortè mirabitur, me non in vniuerſum librum Apocalypſis, ſed in octo duntaxat prima libri eius Capita Selectas Diſputationes edidiſſe; ſciat is, me, cum eas Diſputationes ſcribere ſum aggreſſus, eo fuiſſe conſilio atque animo, vt de ſeptem principalibus in hoc libro deſcriptis Viſionibus, ſecundam tantum Viſionem explanarem. In qua Viſione Beatus Ioannes vidit in dextera DEI ſedentis in throno, librum ſcriptum intus & foris, ſeptémque ſignatum ſigillis: quam ipſe Viſionem per quinqui Capita, ab initio quarti vſque ad principium octaui Capitis enarrauit. Omnium enim Viſionum quas Ioannes habuit, & quæ continentur in hoc libro, hæc ſecunda Viſio multis eſt nominibus præſtantiſsima, & celebratiſsima. Eſt enim ampliſsima longè, latéque patens, & vſque ad finem mundi pertinens, Eſt altiſsimis futurarum rerum myſteriis refertiſsima. Eſt ingentium obſcuritatum, maximarúmque difficultatum pleniſsima. Eſt cognitu Eccleſiæ CHRISTI vtiliſsima; quòd futuros in Eccleſia, vſque ad finem eius in terris, præſi-

gnet inſigniores caſus tam proſperos, quàm aduerſos. Denique huius Viſionis explorata cognitio magnam præfert lucem ad illuſtrandas aliarum Viſionũ obſcuritates, difficultatúmque tenebras diſcutiendas. Super hac ego Viſione duas & centum Diſputationes feceram, quas eram, modico volumine comprehenſas, daturus in publicum. Sed poſteà, cùm animaduertiſſem, explicationem primorum trium libri huius Capitum, in quibus primam Viſionem Ioannis expoſui, magno fore adiumento ad ſecundam Viſionem expeditius, emulatiúſque declarandam; Viſum eſt mihi, ad copioſam eorũ Capitum explanationem Septuaginta conferre Diſputationes. His autem præponenda eſſe cenſui PROLEGOMENA in librum Apocalypſis vndecim tractata Diſputationibus; vt ea, quaſi rectam munirent viam, facilémque introitum aperirent Lectori, quò faciliùs ad cognoſcẽdum & huius ſecundæ Viſionis, aliarúmque omnium Viſionum abditiſsima myſteria penetrare poſſet. Hac itaque ratione factum eſt, vt hic tertius Tomus in tres & octoginta, centúmque Diſputationes excreſceret. Quo igitur conſilio & animo in octo tantum Capita libri Apocalypſis Diſputationes in lucem emiſerim, te Lector optime, in ipſo quaſi Operis veſtibulo prænoſce, non abs re futurum eſſe duxi. Vale.

Sum

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege obtenti.

HENRICI IIII. Galliæ, & Nauarræ Regis Diplomate cautum eſt, ne quis in ſuo Regno, aliíſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra proximos annos decem, à die impreſſionis primæ inchoandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, ac ratione conetur librum qui inſcribitur *Diſputationes Selectæ in Apocalypſim, Auctore Benedicto Pererio Societatis Ieſu*, Præter Horatium Cardon Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos, quibus ipſe conceſſerit: ſub pœnis Originali Diplomate contra delinquētes expreſsis. Datum Pariſiis, quinta die menſis Martij, Anno 1606.

De mandato Regis,

Signatum
DVFOS.

Facultas R. admodum in Christo P. P. Claudij Aquauiua Societatis IESV *Præpoſiti Generalis huius libri imprimendi.*

CVM opus hoc, *Centum octoginta tres Diſputationes in Apocalypſim complectens, à P. Benedicto Pererio, noſtræ Societatis Theologo compoſitum*, tres eiuſdē Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi iis, ad quos id pertinebit, videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ XXXVII. Decemb. 1605.

CL. AQVAVIVA, Societatis IESV
Præpoſitus Generalis.

Facultas R. D. D. Antonij Emmanuelis Chalomi huius libri imprimendi.

ANTONIVS EMMANVEL CHALOMVS in præfectura Lugdunenſi Conſiliarius Regius, in primatu Franciæ Iudex, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi Vicarius Generalis: opus hoc à Benedicto Pererio magno ingenio, excellentique doctrina viro compoſitum, & à Theologis recognitum, vt in lucem edatur facultatem concedimus, Lugduni 29. Iulij 1606.

CHALOM.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Ieſu in prouincia Lugdunenſi.

LVdouicus Richeomus Prouincialis Collegiorum Societatis Ieſu, in prouincia Lugdunenſi, iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Chriſtianiſſimo Henrico III. die 10. menſis Maij, anni 1583. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos, abſque illorum permiſſione imprimant: permittit Horatio Cardon Lugdunenſi Bibliopolæ, vt *Diſputationes Selectas in Apocalypſim, auctore Benedicto Pererio eiuſdem Societatis*, ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni die vndecima Ianuarj, Anno 1606.

RICHEOMVS.

BENEDICTI PERERII PROLEGOMENA IN APOCALYPSIM BEATI IOANNIS

Apoſtoli, vndecim explicata Diſputationibus.

DISPVTATIO PRIMA.

De multitudine, & claritate Scriptorum, qui omni ſæculo poſt editam Apocalypſim, in eius explanatione ſcriptis Commentariis verſati ſunt: quorum exemplo adductus eſt Auctor ad ſcribendum has Diſputationes ad eiuſdem libri explicationem pertinentes.

SI alios diuinæ Scripturæ libros, qui explanaturi ſunt, conſentaneum eſſe, atque vtile ducitur, præfari eos nonnulla, quæ poſſunt ad illuſtrandam eorum librorum obſcuritatem, quaſi lucem quandam præferre: quanto magis id me nunc facere conuenit, atque etiam neceſſe eſt, qui Apocalypſim Beati Ioannis explanandam in hoc meo tertio Tomo Selectarum Diſputationum ſuſcepi: librum videlicet ſacræ totius Scripturæ, abſtruſiſſimæ intelligentiæ, & (vt multorum fert opinio) abſque ſingulari quapiam DEI reuelatione, prorſus in-

comprehenſibilem? Sed vereor equidē, ne quis fortè meum hoc conſilium,& conatum non modo non approbet,verùm etiam,quaſi nimis audax & temerarium inceptum, vituperatione, & reprehenſione dignum iudicet. At enim nulla eſt ratio, cur hoc mihi multorum, & præſtantium virorum exemplum ſecuto, vel temeritatis, vel arrogantiæ crimini verti debeat. Si quis etenim ab eo tempore, quo ſcripta eſt Apocalypſis, ad hodiernam vſque diem, præteriti temporis memoriam omnem replicet, quindecim ferme ſæcula iam exacta reperiet. Apocalypſis namque tradita eſt Beato Ioanni ſub finem primi ſæculi ab ortu Domini noſtri, & extremo ferè Domitiani principatu. Inde verò ad hunc annum milleſimum ſexcenteſimum tertium, quo hæc litteris mandamus, quingenti & mille anni (id autem eſt)quindecim ſæcula,prætereierunt.Poſt eius porrò libri editionem, in quolibet ſubſequentium ſæculorum, & complures, excellentéſque ingenio, & doctrina viri, plurimum ſtudij atque operæ ad interpretandum eum librum contulerunt. Non omnes in præſentia nominatim enumerabo, ſed nobiliores tantùm, & celebriores.

1 *Interpretes libri Apocalypſis. Iuſtinus. Irenæus. Hippolytus. Nepos. Methodius. Melito. Victorinus. Dionyſ. Alexandrinus. Baſilius. Nazianzenus.*

Primo igitur ſæculo poſt editam Apocalypſim, interpretati ſunt eam Iuſtinus & Irenæus, vt beatus Hieronymus ait in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, in IOANNE Apoſtolo. In ſecundo ſæculo in eundem Librum Commentaria ſcripſerunt, Hippolytus, Nepos, Methodius, Melito, Victorinus, & Dionyſius Alexandrinus, vt in eodem libro, vbi agit de iſtis, ſcribit Hieronymus. In tertio ſæculo explanatores eiuſdem libri fuerunt Baſilius Magnus, & Gregorius Nazianzenus, vt ex Commentariis Andreæ Archiepiſcopi Cæſarienſis, & ex Collectaneis Arethæ in librum Apocalypſis, intelligere licet. Quin etiam B.Hieronymus in ea Præfatione, quam antepoſuit Commentariis Victorini martyris in Apocalypſim à ſe purgatis atque emendatis, promiſit, ſuum quoque in explanatione eius libri deſudaturum ingenium.Quod vtinam perficere potuiſſet; nam vt erat præſtantiſſimum ingenium eius, & multiiugis doctrina, & accurata obſeruatio, & cognitio antiquitatis, magnam profectò nobis ad eum librum intelligendum, atque interpretandum lucem,opémque attuliſſet.

2 *Ticonij Commentaria in Apocalypſim. Gennadius.*

Hoc ipſo præterea ſæculo Ticonius ſectæ quidem Donatiſtarum, ſed in ſtudio ſacrarum Litterarum ſatis eruditus, & celebris, Commentaria ſcripſit in Apocalypſim; è quibus permulta Primaſius, & Beda in libros ſuos, quibus interpretati ſunt Apocalypſim, tranſtulerunt. De Ticonij autem Commentariis Gennadius ita ſcribit:

ſcribit: Expoſuit Apocalypſim beati Ioannis ex integro, nihil in ea carnale, ſed totum intelligens ſpirituale. In qua expoſitione mille annorum regni in terra Iuſtorum poſt reſurrectionem futuri ſuſpicionem abſtulit: neque duas in carne mortuorum reſurrectiones futuras, vnam Iuſtorum, & aliam iniuſtorum; ſed vnam, & ſemel omnium, in qua reſurgent etiam abortiui, ne quid humani generis deformatum animatæ ſubſtantiæ intereat, oſtendit. Diſtinctionem autem duarum reſurrectionum ita facit: Primam, quam Iuſtorum reſurrectionem Apocalypſis appellat, fieri ait modò in Eccleſia; qua iuſtificati per fidem, à morte peccatorum ſuorum, per baptiſmum ad vitæ æternæ ſtipendium ſuſcitantur: Secundam verò reſurrectionem, (vt vocat B. Ioannes) eſſe generalem omnium hominum ſecundum carnem in fine mundi reſurrectionem. Hæc Gennadius. De eiuſdem Ticonij Commentariis ſic ait Primaſius: Librum Apocalypſis, multis opertum myſteriis, cum DEI adiutorio, exiguis licet præditus viribus, exponendum ſuſcepi: non meis tantùm contentus inuentis, ſed ſi qua reperi, à S. Auguſtino eius libri teſtimonia alibi explicata, indubitanter adiunxi. Quin etiam à Ticonio Donatiſta ea, quæ ſano congruebant ſenſui, defloraui, & ex eis quæ eligenda fuerant, exundantia reprimens, importuna reſecans, & impolita componens, Catholico moderamine temperaui. Sicut autem pretioſa in ſtercore gemma, à prudente viro reperta, & colligi, & ingenuæ dignitati ſuæ reſtitui debet: ita vndecumque veritas eluceſcit, catholicæ deferenda eſt vnitati: huic enim ſoli competit, quicquid veritas, etiam foris, perſonarit. Iuſtè namque fides à perfidis collegit, quod ſui iuris eſſe cognouit: nec poteſt alienis prodeſſe vſurpatum, ſed filiis, cum veræ matri fuerit reſtitutum. Ob hoc autem Donatiſtæ non debent extolli, ſicut nec de prophetia Caiphæ, qua dixit: *Expedit vt vnus moriatur pro populo.* Iudæi debent gloriari. Neque hinc Catholicis debet eſſe offenſio: ſi qua enim fuerint Eccleſiaſticis vtilitatibus profutura, noſtris ſunt inſtructionibus applicanda: nec attendenda perſona dicentis, ſed qualitas dictorum eſt conſideranda. Hactenus ex Primaſio. His adjiciam, quæ de iiſdem Commentariis venerabilis Beda in Prologo librorum ſuorum in Apocalypſim ſcripta reliquit his verbis: Regulas Ticonij, viri inter ſuos eruditiſſimi, quibus ad intelligendas Scripturas ſtudioſi plurimum adiuuantur, breuiter commemorandas putaui. Et his Regulis expoſitis, ſubdit Beda: Apocalypſim beati Ioannis idem Ticonius & viuaciter intellexit, & veridicè, ac ſatis Catholicè

Apocalyp.

Primaſius.

Ioan. 11.

Beda.

ediſſeruit, præter ea duntaxat loca, in quibus ſuorum Donatiſtarum ſchiſma defendere conatus, perſecutiones quas paſſi ſunt à religioſo Principe Valentiniano, Eccleſiis eorum, & domibus, & poſſeſſionibus ſub Catholicorũ manu traditis, & ſacerdotibus eorum exilio recluſis deflet; & martyria vocans, gloriatur eas in Apocalypſi fuiſſe prædictas. Huius porrò Auctoris nos in explanatione Apocalypſis ſenſum ſecuti, nonnulla quæ extrinſecus poſuit, breuiandi cauſa omiſimus. Plura verò, quæ illi, vt viro ingenioſo, & qui, ſicut de eo dictum eſt, tanquam roſa in ſpinis effloruit, & aperta, nec digna quæſitu videbantur, quantum vel magiſtrorum traditione, vel memoria lectionis, vel noſtri etiam captu ingenij, & ſenſus attingere potuimus, ſuperadjicere curauimus. Hæc Beda. Cur autem nos tam multa hoc loco commemorare voluerimus de Ticonij Commentariis in Apocalypſim, ex iis, quæ proximè ſequenti Diſputatione dicturi ſumus, lectori diluceſcet.

Primaſius. Gennadius. Cyrill. Alex. Caſſiodorus. Andreas, & vulgo dictus Ambroſius. Beda. Alcuinus. Rabanus. Aretha. Haymo. Ambroſius Ansbertus. Rupertus, & Richardus. Alb. Magn. Ioachim Abbas.

3 Quarto ſæculo librum Apocalypſis interpretati ſunt Primaſius, Gennadius, & Cyrillus Alexandrinus. Quinto ſæculo Caſſiodorus, & Andreas Archiepiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, & qui vulgo appellatur Ambroſius. Sextò ſæculo Beda, eiúſque diſcipulus Alcuinus, ſiue Albinus, magiſter Caroli Magni. Septimo ſæculo Rabanus, Aretha, Haymo. Octauo ſæculo Ambroſius Anſbertus. Decimo ſęculo Anſelmus Cantuarienſis. Vndecimo ſęculo Rupertus, & Richardus. Duodecimo ſæculo, Albertus Magnus, & Ioachimus Abbas, de quo ita ſcribit Trithemius: Ioachim Abbas Florenſis Ordinis S. Benedicti, ex Calabria oriundus, vir in diuinis Scripturis ſtudioſus, & exercitatus, qui futura prædicere conatus eſt, & ideo habitus eſt ſuo tempore tanquam propheta. Sed mihi videtur (vt ſalua opinione eius, ſuorúmque loquar) ex coniecturis Scripturarum illum eſſe locutum magis, quàm propheta ſſe. Nam vt de cæteris interim taceam, Fredericum Imperatorem, hoſtem Eccleſiæ futurum ſomniauit, quem omnes nouimus vſque ad mortem pacificum, & Romano Pontifici ſubiectum, & fidelem perſeueraſſe. Scripſit libros octo in Apocalypſim, & alia quædam opuſcula aperto ſermone: in quibus penè omnibus, quaſi futurorum præſcius, conſueuit miſcere prognoſtica. Hæc de Ioachimo Trithemius.

Lyranus. Aureolus. Hubertinus. Seraphinus. Firmanus. Sixt. Senẽſis.

Decimotertio ſæculo Nicolaus de Lyra, & Petrus Aureolus, & Hubertinus Caſalenſis: de cuius in Apocalypſim ſcriptis in quarto ſuæ Bibliothecæ libro ita ſcribit Sixtus Senenſis: Ad vniuerſos, inquit, fideles Hubertinus ſcripſit Commẽtarium in Apocalypſim, quem intitulauit: De ſeptem Eccleſiæ ſtatibus, iuxta ſeptem Viſiones

ſiones factas B. Ioanni, & ab eo traditas in libro Apocalypſis. In eo autem Commentario Hubertinus prophetico ſpiritu ſcripſiſſe putatur à ſui ordinis profeſſoribus. Similia Hubertino ſcripſit in Apocalypſim Italico ſermone Seraphinus Firmanus. Decimoquarto ſæculo Thomas Anglicus, Dionyſius Carthuſianus, & Ioannes Annius Viterbienſis. Decimoquinto, id eſt, noſtro ſæculo, Claudius à Monte Martyrum, & Cœlius Pannonius, Petrus Bulengerus, Seraphinus Firmanus, & nouiſſimè de noſtra Societate duo homines Hiſpani, Franciſcus Ribera, & Blaſius Viegas: ex his apparet, nullum fermè librum eſſe Sacræ Scripturæ, qui tot in omni ſæculo, tantorúmque ſcriptorum Commentariis interpretatus, atque illuſtratus ſit.

Thomas Anglicus. Dionyſ. Carthuſianus. Ioannes Annius. Claudius à Monte Martyrum. Cœlius Pannonius. Bulengerus. Seraphinus Firmanus. Ribera. Viegas.

Quod itaque à tam multis, & præclaris viris cum laude factitatum eſt, idem ſi nunc à nobis fiat, extra omnem profectò culpam, & reprehenſionem poni æquum eſt. Nos igitur non timidè, nec ignauè, ſed fidenter, atque alacriter munus hoc interpretandi Apocalypſim capeſſere, atque exequi conuenit: primum quidem tot, & tam illuſtrium Eccleſiæ Doctorum exemplo incitatos, & auctoritate confirmatos: tum DEI fretos benignitate, cuius inſtinctu (ſic iuuat credere,) libri huius interpretandi cogitationem, & conſilium ſuſcepimus. Deinde gratia, & patrocinio eius ANGELI, qui omnia in hoc libro deſcripta DEI myſteria B. Ioanni patefecit: atque ipſius quoque ſancti Ioannis Apoſtoli, cui ea myſteria patefacta ſunt. His quotidie nos, atque hoc noſtrum ſtudium, & conatum & laborem religiosè commendamus, & ab his ſtudiosè, obnixéque petimus, vt rectam nobis ipſi à DEO myſteriorum, quæ in hoc libro traduntur, intelligentiam impetrent: non quidem quantam ipſi habuerunt, id enim vel optare, hominis eſſet nimium arrogantis, atque etiam impudentis: ſed talem, vt mens noſtra Diuino munere colluſtrata, & recta, nuſquam in tantis difficultatum tenebris offendat: id autem eſt, vt à Catholica veritate, ac pietate ne minimum quidem aberret. Illud etiam nobis quodammodo animum facit, & nonnihil addit fiduciæ, quòd nō prius enarrationem Apocalypſis inire ſumus auſi, quàm aſſidua multorum annorum in tractandis diuinis Scripturis exercitatione, noſtrum hoc qualecumque, & quantumcunque eſt, quod in eo ſtudio adepti ſumus, iam eſſet quandam velut canitiem, & maturitatem conſecutum.

Si quis porrò fuerit, cui poſt tot, tantorúmque virorum, qui librum Apocalypſis in omni ætate diligenter, ac luculenter interpretati ſunt, noſter hic labor ſuperuacaneus, & infructuoſus, quin

Non eſſe vituperandum Aucloris ſtu-

dum & conatum interpretandi Apocalypſim poſt tot eius interpretes.

Rupertus.

etiam nonnulli temeritatis, & arrogantiæ reprehenſioni obnoxius fore videatur: volumus vt iſtis pro nobis reſpondeat, atque ſatisfaciat Rupertus, cuius in Prologo ſuorum Commentariorum in Apocalypſim verba, quæ ad rem hanc pertinent, huiuſcemodi ſunt: Sed dicet aliquis, Iam ſatis eſt, quòd alij & meliores, & doctiores, & copioſiores inuenerunt, atque ſcripſerunt. Illicitum eſt, temerarium eſt adjicere quippiam ad ea, quæ à nominatis, ac Catholicis Patribus dicta ſunt, atque ita faſtidium legentibus facere augendo multitudinem Commentariorum. Verùm ad hoc ita reſpondeo: ſpatioſus eſt Sanctarum Scripturarum ager, & omnibus CHRISTI Confeſſoribus communis eſt, & tractandi illas nulli poteſtas negari poteſt, dummodo ſalua fide, quod ſentit, & dicat, & ſcribat. Quis namque recte indignetur, eo quòd in eâdem poſſeſſione poſt vnum, aut duos puteos, quos foderunt patres præcedentes, plures proprio fodiant labore filij ſuccedentes? Iſaac certè alios puteos fodit præter illos, quos foderant ſerui patris eius Abrahæ, quos, illo mortuo, obſtruxerant Philiſtæi. Nam poſtquam & illos rurſum fodit, & ita eos, vt pater ipſius appellauit, ſubdit Scriptura:

Geneſ. 26. *Foderunt in torrente, & repererunt aquam viuam. Et profectus inde, fodit alium puteum.* Itaque iuxta hanc regulam, nobis quoque concedant, vt poſt illos puteos quos foderunt, id eſt, poſt illos tractatus, quos fecerunt patres, & maiores noſtri; & nos, proprij vomere ingenij, alios fodiamus puteos: dummodo & nos aquam viuam reperire poſſimus, quæ nulli noceat bibenti, nulliq; ſcandalum, vel errorem faciat legenti. Hæc Rupertus.

DISPVTATIO SECVNDA.

De Auctoris iudicio ſuper nonnullis veterum in Apocalypſim Commentariis.

6. *Commētaria in Apocalypſim ſub no-*

FERVNTVR vulgò inſcripta nomini B. Ambroſij Commentaria quædam in Apocalypſim, de quibus viſum mihi eſt indicare lectori, quid ego ſentiam. Equidem arbitror,

tror, Auctorem iſtorum Commentariorum non fuiſſe B. Ambroſium Epiſcopum Medioleneſem: huius rei & multiplex, nec vana eſt coniectura. Principio, tanta in iſtis Commentariis diſſimilitudo eſt Ambroſiani ſtyli, vt nulli, Ambroſij ſcriptorum perito, ex officina Ambroſij opus iſtud profectum eſſe, perſuaderi queat. In omnibus enim aliis (quæ Ambroſij eſſe conſtat) ſcriptis, ſimilis ſui, quod attinet ad orationis filum, eſt Ambroſius: in iſtis verò Commentariis tanta eſt diſſimilitudo ſtyli, vt Ambroſianum habeat prorſus nihil. Deinde, iſtorum Commentariorũ volumen manu ſcriptum, in cuiuſdam monaſterij bibliotheca primus omniũ reperit Cuthepertus Tonſtallus Dulenſis Epiſcopus anno Domini M. D. XLVI. & octo poſt annos, typis Lutetiæ excuſum edidit in lucem, vt intelligere licet ex eius Præfatione ad Lectorem, quæ præpoſita eſt iſtis Commentariis. Ante id verò temporis, in omni præterita ætate, nullus priorum iſtiuſmodi Commentariorum, tanquàm beati Ambroſij, vel mentionem, vel ſignificationem aliquam fecit. Non Auguſtinus, ſcriptorum Ambroſij perquam ſtudioſus, & curioſus lector, atque celebrator; non beatus Hieronymus, non Gennadius, non Caſſiodorus, nec Iſidorus, qui ſcriptorum beati Ambroſij indicem ediderunt. Adjice, quod Primaſius, Beda, Anſbertus, Haymo, & Rupertus, qui compoſuerunt in Apocalypſim Commentarios, in quibus priorum in eundem librum ſcripta, etiam hæreticorum hominum commemorare ſolent, nuſquam Commentariorum beati Ambroſij in Apocalypſim ſignificationem vllam dederunt. Ad hæc, in iſtis Commentariis nonnullæ reperiuntur beati Gregorij integræ ſententiæ, iiſdem plane verbis, quibus in eius ſcriptis leguntur: quod minimè obſcurum facit indicium, Auctorem iſtorum Commentariorum poſteriorem fuiſſe Gregorio, & ab eo fuiſſe ſententias illas mutuatum: Sanctus porrò Gregorius ducentis circiter annis, poſterior fuit B. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi. Nec illud non valet ad huius rei confirmationem, quòd Auctor iſtorum Commentariorum in enarrando caput decimumſeptimum Apocalypſis, citat Commentarios Hieronymi in Danielem, appellans B. Hieronymum: ratio autem temporum oſtendit, illos Hieronymi Commentarios in Danielem fuiſſe ab eo poſt Ambroſij mortem in publicum editos.

mine B. Ambroſii publicata, non eſſe eius.

Sed illud eſt indubitatum huius rei argumentum, quod iſte 7
Auctor, in explanatione ſupradicti capitis memorat regnũ Langobardorum, qui vaſtarunt Italiam: at Langobardicum regnum poſt annum quingenteſimũ quinquageſimũ ab ortu Domini inceptum

eſt; Beatus autem Ambroſius ante quadringenteſimum ab ortu Domini annum exceſſit. Subſcribam hic verba iſtius Auctoris, tam de Commentariis in Danielem Beati Hieronymi, quàm de Langobardorum regno; explanans enim illa verba, quæ dixit Angelus Ioanni: *Decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges vna hora accipient poſt Beſtiam*, ita ſcribit: Quatuor beſtiæ Danieli in viſione demonſtratæ ſunt, per quas quatuor regna figurabantur. Quarta autem Beſtia, quæ erat fortis atque terribilis, Romanum deſignans imperiũ, decem cornua habuiſſe dicitur, per quæ ea regna, quæ Romanum Imperiũm deſtruxerunt, deſignata ſunt, ſicut B. Hieronymus, quorundam aſſertionem ſequens, exponit. Eandem verò ſignificationem habent decem cornua in hoc loco, quam & illa habuiſſe dicuntur. Significant quippe ea regna, per quæ Romanum Imperium deſtructum eſt. Partem namquè Aſiæ Romanis Perſæ primitus abſtulerunt: poſtea verò Saraceni totam ſubegerunt. Vandali Africam ſibi vendicauerunt: Gothi Hiſpaniam: Langobardi Italiam: Burgundiones Galliam: Franci Germaniam: Hunni Pannoniam: Halani autem, & Sueui multa loca depopulati ſunt, quæ Romanorum ditioni ſubjacebant. Sic ille. Perſuaſum itaque ſit lectori, Commentaria iſta in Apocalypſim non fuiſſe B. Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi. Sed quanquam auctor eorum non fuerit B. Ambroſius, quicumque tamen is fuit, in doctrina diuinarũ Scripturarum egregiè verſatus, & doctus fuit, ſcriptórque copioſus, atque luculentus: huius videlicet expoſitiones libri Apocalypſis tam litterales, quàm myſticæ, ſunt graues, atque frugiferæ, multúmque probabiles, atque laudabiles. Quocirca inter explanatores libri Apocalypſis, ſecundum litteralem quidem ſenſum, & hunc Auctorem, & Andream Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopum, à quo plurima ſumpſit Aretha; ſecundum verò ſenſum myſticum, Rupertum, præ cæteris legendos eſſe arbitror.

8 Extant præterea nomine B. Auguſtini in operum eius Tomo nono decem & octo Homiliæ in Apocalypſim: de quibus quodnam fuerit Sixti Senenſis in libro quarto Bibliothecæ iudicium, volo vt ex propriis eius verbis lector cognoſcat. ſic autem ait: Scripſit B. Auguſtinus iam Epiſcopus Annotationum in Apocalypſim iuxta anagogen librum vnum. Quem librum neſcio quis in Homilias decem, & octo diſſecuit, additis ante, & poſt aliquibus verbis, quibus incipere, ac finiri ſolent Homiliæ: eò fortaſſe, vt ita diuiſæ commodiùs in Eccleſia certis anni temporibus publicè recitari poſſent.

An 18. Homiliæ in Apocalypſim, quæ ſunt in nono Tomo operũ S. Auguſtini, ſint eius.

Sixt. Senẽſis.

poſſent. Sed non eſt veriſimile, B. Auguſtinum de rebus tam obſcuris tam breuiter ad populum dixiſſe. Hæc Sixtus. Patet itaque Sixtum putaſſe iſtas decem & octo Homilias, quantum ad id, quod in eis continetur, eſſe B. Auguſtini; ſed ab alio, relicta forma Annotationum, ſub qua fuerant ab eo factæ, transfiguratas eſſe in formam Homiliarum.

At ego aſſentior potius Doctoribus Louanienſibus, qui cenſuram fecerunt librorum S. Auguſtini, qui germani eſſent illius, qui 9
autem alieni & ſpurij, breuiter oſtendentes. In propria cenſura iſtarum Homiliarum aſſeueranter negant eas B. Auguſtini eſſe; & verò id meritò negant. Cui enim veriſimile fiat iſtud opus eſſe Auguſtini, cum Poſſidius, qui per quadraginta annos familiariter vixit cum B. Auguſtino, & cui omnia eius ſcripta explorata, comperta, & perſpecta erant, quorum etiam edidit Indicem, nullum de iſtis B. Auguſtini in Apocalypſim vel Annotationibus, vel Homiliis verbum fecerit? Primaſius certè B. Auguſtini diſcipulus, in Prologo ſuo in Apocalypſim, ait, ſe non fuiſſe contentum ſuis inuentis, ſed quæcumque reperit teſtimonia libri Apocalypſis ab Auguſtino variis in locis tractata, & explicata, ea ſuis Annotationibus adiunxiſſe. Si autem Auguſtinus opus aliquod ſcripſiſſet in Apocalypſim, id profectò non latuiſſet Primaſium, & ex eo opere, ſe, quæ adiumento eſſe poterant, ſumpſiſſe dixiſſet. Beda etiam ſtudioſiſſimus, & obſeruantiſſimus ſcriptorum B. Auguſtini, nec in Commentariis ſuis in Apocalypſim, nec alibi vſpiam ſignificauit, Auguſtinum compoſuiſſe opus vllum explanationis libri Apocalypſis: qui tamen, ne ab Hæreticorum quidem Commentariis in Apocalypſim commemorandis abſtinet.

Placet mihi Nicolai Zegherij, quem noſter etiam Ribera ſecutus eſt, ſententia. Arbitratur Zegherius, iſtas Homilias in Apoca- 10
lypſim aſcriptas B. Auguſtino, eſſe Commentarios Ticonij in Apocalypſim, ſed, reſectis cùm aliis, tum præcipuè iis, quæ aliena erant Catholicæ doctrinæ; & in vſum Eccleſiaſticum, transformatos eſſe in Homilias. Huius rei manifeſtum & certum illud eſt indicium, atque argumentum, quòd Primaſius, & Beda fatentur ſe non pauca ex Ticonij Commentariis in ſuam Explanationem libri Apocalypſis tranſtuliſſe: reperiuntur autem multa in eorum Commentariis in Apocalypſim, quæ iiſdem verbis leguntur in iſtis Homiliis aſcriptis Auguſtino. Et Primaſius ſuper illis verbis Capitis noni Apocalypſis: *Et numerus equeſtris exercitus.* refert quædam Ticonij verba, quæ prorſus eadem reperiuntur in iſtis Homiliis, id eſt,

Homilia ſeptima. Beda quoque in Commentariis ſuis in Apocalypſim plurifariam refert ſententias,& interpretationes Ticonij,quas omnes inuenire licet in iſtis Homiliis ſuper eiſdem locis libri Apocalypſis. Videat Lector Bedam ſuper Caput Apocalypſis octauum, duodecimum, decimumquartum, decimumſextum, decimumſeptimum, decimumnonum, & vigeſimum. Ex his apparet Ticonij Commentarios, plurimis amputatis fuiſſe breuiatos, & à Catholicis correctos,& transfiguratos in Homilias.

11 Leguntur denique vulgo ſub nomine beati Thomæ Aquinatis Commentaria quædam in Apocalypſim: ſed à doctis Thomiſtis, & ſcriptorum B. Thomæ peritis rejiciuntur, & ex albo librorum eius expunguntur. Putantur autem iſta Commentaria eſſe Thomæ Anglici, qui fuit Ordinis etiam Prædicatorum, & ante ducentos annos vixit, vir doctus & pius, huius quoq; putantur eſſe Commentaria in Geneſim,in Eſaiam,& Ieremiam, & ſeptem Epiſtolas canonicas, & in Boëtium de Philoſophica conſolatione: quæ omnia beato Thomæ adſcripta ſunt. Quod per quandam æquiuocationem factum videtur: nam cum B. Thomæ tributum eſſet (honoris cauſa) Angelici cognomen, & inter Angelicum, atque Anglicum magna eſſet ſimilitudo vocum, paulatim effectum eſt, vt per incuriam, atque errorem,quę erant Thomę Anglici ſcripta, ea Thomæ Angelici titulo ornarentur; præſertim verò cum ea ratione operis fides,& auctoritas augeretur.

Commētaria in Apocalypſim nomine B. Thomæ inſcripta,nō eſſe eius, ſed Thomæ Anglici.

DISPVTATIO TERTIA.

An conueniens fuerit, hanc B. Ioannis Apocalypſim litteris conſignatam tradi Eccleſiæ Catholicæ.

12 FVIT profectò id maximè conueniens,atque vtile:quod Lectori nonnullis rationibus manifeſtum fieri poteſt. Omnem namque Scripturam diuinitus inſpiratam,quę ſacra & Canonica rite nominatur,rectum fuit tradi Eccleſiæ:ſiquidem ea conducit plurimū ad Eccleſię confirmationem, erudi

eruditionem, conſolationem, exhortationem, &, vbi opus eſt, correctionem, atq; reprehenſionem. Nimirum quod B. Paulus dixit, veriſſimum eſt: *Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo* DEI, *ad omne opus bonum inſtructus.* Et quod alio in loco dixit: *Quæcumq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Scriptura porrò hæc Apocalypſis diuinitus eſt inſpirata, & tradita B. Ioanni, & eſt ſacra & Canonica; idq; (vt recentiora taceam) ante mille annos declaratum, & conſtitutũ eſt pluribus in Conciliis, plurimíſque ſummorum Pontificum decretis firmatum, & plurimorum Patrum conſenſu, & auctoritate comprobatũ. Quà de re luculentũ extat quarti Concilij Toletani in capite 16. in hæc verba decretum: Apocalypſis librum, multorum Conciliorum auctoritas, & Synodica Sanctorum Præſulum Romanorum decreta, Ioannis Euangeliſtæ eſſe præſcribunt, & inter diuinos libros recipiendum conſtituerunt. Et quia ſunt, qui eius auctoritatem non recipiunt, eúmque in Eccleſia DEI prædicare contemnunt; ſi quis eum deinceps non receperit, vel à Paſcha vſque ad Pentecoſten, Miſſarum tempore in Eccleſia non prædicauerit, excommunicationis ſententiam habebit.

2. ad Cor. 3. — *Rom. 15.* — *Auctoritas libri Apocalypſis.* — *Toletanum Concil. IIII.*

Ac mihi quidem ad huius libri comprobationem, & commendationem, inſtar maximi eſt argumenti, quod Dionyſius ille Areopagita, diſcipulus B. Pauli, & ſinchronos B. Ioanni ad quem in Patmo inſula exulantem ſcripſit epiſtolam, non tam conſolatoriam, quàm laudatoriam, & de celeri eius ab exilio reuocatione quaſi propheticam: hic, inquam, Dionyſius, pauciſſimis quidem, ſed grauiſſimis verbis Apocalypſim, & Euangelium Ioannis mirificè laudauit, illam appellans arcanam, & omnino myſticam viſionem: hoc verò nominans altiſſimam VERBI Theologiam. Ergo ſi omnem ſacram & Canonicam Scripturam conueniens fuit, Eccleſiæ commendari, & tradi; Apocalypſis autem ſcriptura eſt Canonica, & Sacra; hinc certè concluditur, fuiſſe conſentaneum, eam litterarum monumentis conſignari, & in ſacrorum voluminum canonem adſcribi, atque eius lectionem, vt admodum frugiferam, Catholicæ Eccleſiæ commendari. 13

S. Dionyſius.

Cæterùm nonnihil afferũt dubitationis illa B. Hieronymi verba, quæ ſunt in centeſima vigeſimanona epiſtola eius ad Dardanũ: Si, inquit, epiſtolã Pauli ad Hebręos, Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas canonicas; nec Gręcorũ Eccleſiæ Apocalypſim Ioannis, eadem libertate ſuſcipiunt: nos tamẽ vtramq; ſuſcipimus; 14.

Excutiuntur ſententia quædam B. Hieronymi ſuper libro Apocalypſis.

nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed vetuſtiorum ſcriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerunque vtriuſque Scripturæ vtuntur teſtimoniis, non vt interdum de Apocryphis facere ſolent, quippe qui & gentilium litterarum non rarò vtantur exemplis; ſed quaſi de Canonicis, & Eccleſiaſticis. Hæc Hieronymus: quibus verbis duas res affirmat Hieronymus: Primùm enim ait, Apocalypſim Ioannis fuiſſe ab antiquioribus ſcriptoribus Eccleſiaſticis pro Canonica ſcriptura approbatam: quod profectò veriſſimum eſt: hoc enim arbitrati ſunt, & ſcriptis prodiderunt Dionyſius Areopagita Eccleſiaſticæ hierarchiæ capite tertio, Iuſtinus martyr in Dialogo, quem habuit cum Tryphone Iudæo, Irenæus in libro quinto aduerſus Hæreſes, Hippolytus martyr de conſummatione mundi, Theophilus Antiochenus apud Euſebium lib. 4. cap. 23. & 25. Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædagogi, Origenes Homilia 7. in Ioſue, Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 4. cap. 24. & 26. & lib. 7. cap. 23. Athanaſius in Synopſi, Tertullianus de præſcriptionibus Hæreticorum cap. 33. & in Scorpiaco, Cyprianus in libro aduerſus Iudæos, Hilarius in Præfatione in Pſalmos. Deinde ait B. Hieronymus in ſuo tempore Eccleſias Græcas, & Græcos ſcriptores nõ recepiſſe Apocalypſim vt canonicã ſcripturam; quod ſanè non paruam habet difficultatem. Epiphanius namque, qui eodem quo Hieronymus ſæculo vixit, Apocalypſim non ſolum veneratur vt ſacram Scripturam, ſed ait, non ab aliis eam reiici, niſi ab Hæreticis, præſertim verò ab Alogis, & Theodoſianis. Chryſoſtomus verò, ſcriptor Græcus, ſicut Epiphanius, & Hieronymi æqualis, Apocalypſim citat, vt ſacram, & Canonicam ſcripturam.

Dionyſius Areopag. Iuſtinus. Irenæus. Hippolytus. Theophilus. Clemens Alexand. Origenes. Dionyſius Alexand. Athanaſ. Tertullian. Cyprianus. Hilarius. Epiphanius. Chryſoſtom.

15 Ad hoc reſpondet Illuſtriſſimus Cardinalis Baronius, Hieronymum in illis verbis ſignificare voluiſſe, tres Eccleſiæ Græcæ perilluſtres Doctores, Baſilium, Nazianzenum, & Nyſſenum, qui videntur interdum abſtinuiſſe à citando librum Apocalypſis, quaſi ſacra eius libri auctoritas non eſſet eis planè explorata & comperta. Nazianzenus certè pertexens Catalogum librorum Canonicorum, nullam Apocalypſis mentionem fecit, ſicut nec Concilium Laodicenum, ob eam fortaſſe cauſam, quòd inter Canones, qui nomine Clementis habentur, Canon Apoſtolorum LXXXIV. in commemoratione librorum Canonicorum non recenſet, neque nominat librum Apocalypſis.

Card. Baron. Tom. 1. anno Domini 97.

16 Quanquam huic ſententiæ, vel coniecturæ Domini Baronij, quã de Gregorio Nazianzeno, minimè conſentanea videri poſſent, quæ ſcribit initio Commentariorum ſuorum in Apocalypſim

Andreas Archiepiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, vir Baſilij, & Nazianzeni ſcriptorum obſeruantiſſimus, & qui inter Explanatores, vt vocant, litterales libri Apocalypſis, primas facilè teneat. Sunt autem hæc eius verba: De libri Apocalypſis fide, & auctoritate, prolixe hoc loco diſſerere ſuperuacaneum arbitramur: conſtat enim, beatos illos viros, patréſq; noſtros, Gregorium Theologum, Cyrillum Alexandrinum, atque his multo vetuſtiores, Papiam, Irenæum, Methodium, & Hippolytum, Apocalypſis librum eſſe dignum fide, ac planè diuinum, non vno in loco tradere: quorum monumentis, occaſione accepta, nos ad hoc conſilium interpretandi Apocalypſim venimus, multáſque ſententias ab eorum ſcriptis, hiſce noſtris Commentariis inſeruimus. Sic ille.

Andreas Cæſarien.

DISPVTATIO QVARTA.

De multiplici atque ingenti vtilitate, quæ ad ſanctam CHRISTI *Eccleſiam ex libro Apocalypſis permanat.*

VTILITATEM Libri Apocalypſis minimè vulgarem, ſed ingentem, atque eximiam, ſatis indicauit Ioannes ipſe, cum in exordio huius libri dixit: ***Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt.*** Idemq; quàm eſſet hæc ſcriptura pretioſa, & DEO cara, quantaque in veneratione haberi deberet, non potuit expreſſius oſtendere, quàm oſtendit ſub finem libri huius, inducens Dominum noſtrum verba hæc loquentem: ***Ego IESVS miſi ANGELVM meum teſtificari vobis hæc in Eccleſiis.*** Et paulò poſt hæc verba Ioannes minatur grauiſſima ſupplicia iis, qui ſcripturam hanc vel detrahendo aliquid ex ea, vel aliquid ei addendo, peruertere auderent: ***Conteſtor***, inquit, ***omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc: apponet DEVS ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet DEVS partem eius de libro vitæ.*** 17

 Verum

18 Verum vtilitas libri huius manifeſta fit reputãti,& conſideranti, quodnam fuerit DEI conſilium in tradenda Apocalypſi,voluit nimirum DEVS per ſeptem viſiones, & Reuelationes deſcriptas in hoc libro velut adumbrare, ac ſignificare omnẽ Eccleſiæ progreſſum,ac decurſum ab eius ortu ad eiuſdem in terris vſque occaſum, in ſeptem Eccleſiæ diuiſum ætates, quæ per diuerſa temporum interualla inter ſe diſtinguendæ erant, ſimulq; voluit DEVS ſignificare omnes fermè perquam inſignes, & memorabiles caſus, euentúſque tam proſperos,quàm aduerſos,qui in ſingulis Eccleſiæ ætatibus futuri erant. Maximæ verò vtilitatis, atque voluptatis fuerit, omnia hæc quaſi è ſpecula quadam per hãc Apocalypſim tanquam vno aſpectu proſpicere: & aduerſus mala, quæ in hoc libro prædicuntur ventura, cum ſuo quodque tempore ingruerit, ex tali præuiſione, ac prænotione, ad id mali perferendum, atque etiam ſuperandum,benè præparatum animum,& præmunitum habere.

Conſilium DEI in tradendo Eccleſia Apocalypſim.

19 Et verò non decuit, Scripturam veteris Teſtamenti pleniorem ac locupletiorem eſſe,quàm noui Teſtamenti: ſicut enim in nouo Teſtamento copioſior, & abundantior fuit gratia, quàm in veteri Teſtamento; ita non decuit ieiuniorem, atque anguſtiorem eſſe doctrinam. Scriptura porrò veteris Teſtamenti quadripertita eſt: vna eſt legalis in quinque libris Moſis: altera eſt hiſtorica in libris Regum, & aliis in quibus narrantur hiſtoriæ: Tertia eſt moralis in libro Iob, & in libris, qui vulgo appellantur Sapientiales: Quarta eſt prophetica apud quatuor Prophetas maiores, & duodecim minores. In nouo autem Teſtamento habemus doctrinam legalem, id eſt, legis nouæ, & Euangelicæ in quatuor Euangeliis: habemus hiſtoricam in Actis Apoſtolorum: habemus moralem in epiſtolis Apoſtolorum: nec ſanè debuit deeſſe quartum doctrinæ genus, id eſt,propheticum.Non eſt autem alia in nouo Teſtamento prophetica Scriptura præter Apocalypſim: ergo Apocalypſis neceſſariò tradenda fuit ad complementum doctrinæ noui Teſtamenti.

20 Iam verò, cum de priori CHRISTI aduentu, & de rebus ad Synagogam pertinentibus complures fuerint pernobiles in vetere Teſtamento ſcripturæ propheticæ; conſentaneum profectò, & condignum fuit, de nouiſſimo CHRISTI aduentu,& de iis, quæ ad diuerſos Eccleſiæ ſtatus, pro varietate temporum, ſpectabant, aliquam in nouo Teſtamento ſcripturam extare propheticam. Quod ſi illud verè dictum eſt à quodam Propheta: *Non faciet Dominus DEVS verbum, niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas,* cum tam multa,& tam inſignia facturus eſſet DEVS in Eccleſia ſua, vel i

Amos 3.

vel fieri permiſſurus, iam inde ab ortu eius, ad exitum vſque ipſius ex hoc mundo; fuit ſanè conueniens ea reuelari Prophetis ſuis, eámque reuelationem tradi ſcriptis,& perpetua fidelium omnium memoria, & religione cuſtodiri: huiuſmodi autem reuelationes continet liber Apocalypſis.Si DEVS miſit Agabum prophetam,qui *Act. 11. & 21.* futuram toto in orbe terrarum famem prædiceret, in ſubſidium Chriſtianorum, & labores,ac perſecutiones,quæ Apoſtolum Paulum manebant Ieroſolymis prænunciaret: quanto conuenientius fuit præmitti prophetam aliquem, & præſcribi prophetiam, qua perſecutiones, & calamitates conſequentibus ſæculis vſq; ad mundi finem Eccleſiæ CHRISTI & fideli populo euenturæ præſignarentur, ac præmonſtrarentur?

DISPVTATIO QVINTA.

De ſeptem Eccleſiæ CHRISTI *futuris aduerſitatibus maximè inſignibus, totidemq́ proſperitatibus, quæ in libro Apocalypſis fuiſſe videntur prædicta.*

NON minorem DEVS curam gerit Eccleſiæ CHRISTI 21
& populi Chriſtiani, quàm olim geſſit Synagogæ, & populi Hebræi. Pertinet autem ad ſingularem beneuolentiam, qua DEVS populum ſuum complectitur, & ad exactam prouidentiam, qua eum regit, & tuetur, vt inſigniora quæ euentura ſunt ei, tam proſpera, quàm aduerſa ante prænunciet,& prædoceat eum: quo videlicet & in ſecundis rebus modeſtè, ac piè ſe gerat, metu futurorum malorum; nec in aduerſis rebus deſperatione frangatur,firmatus, erectúſque ſpe futurorum bonorum; ſed tutus inter ſpem, atque metum ſemper incedat. Atque hoc quidem factum eſſe cernimus in veteri Teſtamento circa populum Hebræum, cui DEVS prædixit, eáſque prædictiones publicis Scripturis teſtatas conſtare voluit, futuras eius notabiles admodum & calamitates,& proſperitates.

Septem

22 *De ſeptẽ magnis proſperitatibus, atque aduerſitatibus populi Hebræi.*

Septem porrò fuerunt perquam inſignes Iudaici populi aduerſitates, totidémque proſperitates, atque hæ omnes & prædictę ſunt ei, & præſcriptæ. Prima fuit calamitas, quam paſſi ſunt ab Ægyptiis, quæ prædicta à DEO eſt Abrahæ Geneſ. 15. Secunda fuit tempore Iudicum, quam paſſi ſunt à finitimis Gentibus, per Moſen, & Ioſue prænunciata. Tertia fuit in diſciſſione regni Iudaici, ſeparatis decem tribubus à regno Iudæ, & prædicta eſt in tertio libro Regum, capite 12. Quarta, in captiuitate decem Tribuum, prædicta per aliquot de Prophetis minoribus. Quinta, in captiuitate Babylonica reliquarũ duarum tribuum, quam prædixit Ieremias. Sexta in perſecutione regis Antiochi Epiphanis, aliorúmque regum Syriæ, per Danielem capite octauo, & vndecimo prædicta. Septima, in perpetua Iudaici regni deſolatione, quæ à Romanis accidit Iudæis, ſicut prædictum eſt à Daniele capite nono.

23 Fuerunt etiam in populo Hebræo ſeptem valde memorabiles proſperitates, etiam à DEO per Prophetas ei populo prædictæ. Harum prima fuit in liberatione Iudæorum à ſeruitute Ægyptiaca, (*Exod. 14.*) tot, tantiſque factis prodigiis, & miraculis; eámque DEVS fore prædixit Abrahæ Geneſ. 15. Secunda fuit in admirabili donatione, & promulgatione legis diuinæ in monte Sina, per quam Reſpublica (*Infra 19. & 20.*) Iudæorum formata, & conſtituta eſt. Tertia fuit in expugnatione, ac poſſeſſione terræ Chanaan, Iudæis promiſſæ, exterminatis inde antiquis eius terræ habitatoribus, atque poſſeſſoribus. Quarta fuit in dilatatione, & exaltatione regni Iudaici per Dauidẽ, & Salomonem, & in ampliſſimi templi ædificatione, cultúſque diuini ordinatione, & exornatione. Quinta, in liberatione Iudæorum à captiuitate Babylonica, & in recuperatione Ieroſolymitanæ vrbis, & templi. Sexta, in vindicatione Iudæorum à ſeruitute in libertatem, per duces Machabæorum facta. Septima, omniumque maxima (ſi eam Iudæi cognouiſſent, & amplexi fuiſſent) in aduentu MESSIÆ, qui apud ipſos natus, & cum ipſis conuerſatus, plurimis & ampliſſimis eos beneficiis affecit. Atque hæc quidem Synagogæ, ac populo Hebræo contigerunt.

24 Cùm autem horum ſimilia in Eccleſia CHRISTI, & populo Chriſtiano futura eſſent, rectum profectò, & condignum fuit, ea diuinitus prædici, & ſanctis Scripturis conſignari, fideliterque, & religiosè cuſtodiri. Enimuerò ſeptem quoque fuerunt memorabiles admodum in Eccleſia CHRISTI, & populo Chriſtiano per diuerſa temporum interualla futuræ aduerſitates, & proſperitates ab eius exordio ad eius finem, atque occaſum in terris. Primam aduer-

ſitatem

ſitatem exoriens CHRISTI Eccleſia paſſa eſt à Iudæis: Secundam à Romanis Imperatoribus per decem eorum perſecutiones: Tertiam ab Hæreticis, & Apoſtatis, eorúmque fautoribus Principibus, vt olim ab Arrianis, & ab Imperatore Conſtantio & Iuliano Apoſtata, & Valente Arriano, & ab Imperatoribus Græcis Sacrarum Imaginũ hoſtibus, & hoc noſtro ſæculo à Lutheranis, & Caluiniſtis, & à Regibus Angliæ. Quartam à Barbaris gentibus, vt Perſis, Gothis, Vvandalis, Langobardis, à Saracenis, & Turcis, quæ adhuc etiam ceruicibus noſtris incumbit. Quintam, in diuiſione Imperij Romani in Orientale, & Occidentale, & in diſceſſione Eccleſiæ Græcæ à Romana, & Latina. Sextam aduerſitatem patietur ab Antichriſto: Septimam à demortui Antichriſti reliquiis, id eſt, à crudeliſſimis Gentibus, ex variis, & longinquis terrarum regionibus ad perdendum fidelem, & pium populum congregandis, & atrociſſima cum eo prælia facturis: quas Gentes B. Ioannes in capite vigeſimo libri Apocalypſis vocabulis Gog, & Magog præſignauit.

Septem per inſignes Eccleſia Chriſti aduerſitates, toti démque proſperitates.

21 Ex aduerſo autem ſeptem erant futuræ perquam memorabiles in Eccleſia CHRISTI proſperitates. Ac prima quidem, & maxima fuit Eccleſiæ proſperitas ſpiritualis in ſeptuplici hominum genere, ſiue ſtatu, qui omni genere virtutum, ampliſſimíſque donis SPIRITUS ſancti abundantes ac præcellentes, per diuerſa temporum ſpatia, maiorem in modum CHRISTI Eccleſiam propagarunt, confirmarunt, illuminarunt, reformarunt, condecorarunt, atque defenderunt. Et horum quidem ſeptem, quos dixi, ſtatuum primus fuit Apoſtolorum, ſecundus Martyrum, tertius Doctorum, quartus Anachoretarum, & Monachorum; quintus optimorum Eccleſiæ Paſtorum, & Pontificum; ſextus Sacrarum Virginum; ſeptimus Religioſorum virorum, præcipuè inſiſtentium conuerſioni hominum ad DEVM; qui exemplo vitæ, ardoréque Spiritus, & aſſidua, ac feruenti prædicatione diuini verbi, plurimum Eccleſiæ CHRISTI profuerunt: tales fuere Religioſi, & ſancti Ordines Fratrum mendicantium; & in hoc ſæculo noſtra Societas, vt nouiſſima, ſic etiam minima.

Septem Eccleſia proſperitates.

26 Altera Eccleſiæ proſperitas fuit in admirabili conuerſione ad CHRISTVM Imperatoris Conſtantini Magni: vnde generalis extitit pax totius Eccleſiæ, atque eius per vniuerſum terrarum orbem dilatatio. Tunc libera, vbilibet gentium, & locorum facta eſt prædicandæ fidei CHRISTI, & publica ad cultum eius fabricandi templa poteſtas. Tunc primùm illata eſt in Eccleſiam CHRISTI, & in

Quæ bona Eccleſia Chriſtiana acciderint ex cõuerſione ad CHRISTVM Conſtantini Magni.

& in populum Chriſtianum Majeſtas Imperialis; & duplici gladio aduerſus hoſtes ſuos armata eſt Eccleſia; altero corporali, penes ſæculares, & Chriſtianos Principes; altero ſpirituali penes Eccleſiaſticos præſules, maximè verò penes ſummum Pontificem, & Romanum Epiſcopum. Nam etſi ab initio eum gladium habuit Eccleſia, tunc primum tamen eum liberè, ac publicè, atq; in quoſlibet exercendi, facilitas, & commoditas data eſt. Tunc nomen Christi, & Chriſtianorum hominum, antea inglorium & inhonoratum apud Gentes, quin etiam inuiſum, & exoſum, execratúmque cœpit eſſe glorioſum, & venerabile, & amabile.

27 Tertia proſperitas fuit temporalis: ea verò fuit incredibilis opulentia, & magnificentia Eccleſiæ, ædificatis vbique terrarum ampliſſimis, & ornatiſſimis, atque opulentiſſimis templis, cultuque diuino, & Eccleſiaſtico mirandum in modum amplificato, & exornato. *Locus Iſaiæ 49. & 60.* Nimirum tunc impletum eſt vaticinium Eſaiæ, qui de hac Eccleſiæ opulentia, & magnificentia ſub figura, & nomine Ieruſalem loquens: *Erunt*, inquit, *reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: ſuges lac gentium, & mamilla regum lactaberis: pro ære afferent tibi aurum, pro ferro argentum, pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum.*

28 Ad quartam Eccleſiæ proſperitatem pertinet, quòd in ea fuere non pauci optimi Imperatores, & Reges, inſigni iuſtitia, & pietate præſtantes, & acerrimi defenſores Eccleſiæ Catholicæ, & Catholicæ fidei, & religionis ac diſciplinæ Chriſtianæ eximij cultores, & propugnatores, atque propagatores. Talis fuit magnus ille Theodoſius Imperator, & Carolus Magnus, & Carolus Quintus afflictæ in his temporibus Eccleſiæ ingens & præſidium, & decus. *Carolus V.* Huius & filius, Philippus II. & nepos Philippus III. Catholici Reges, vt ſuperiores omnes Principes, amplitudine Imperij, & potentię magnitudine, & diuitiarum abundantia: ita etiam morum integritate, regiaq; prudentia, & Chriſtiana iuſtitia, & pietate nullo priorum inferiores fuerunt. *Philippus II. & III. reges Catholici.* Quos, reor equidem, in hoc tam calamitoſo ſæculo noſtro, in magnum Eccleſiæ Christi ſubſidiũ, & ſolatium, atque ornamentum, ſingulari conſilio, & benignitate Dei eſſe datos.

29 Ad quintam proſperitatem Eccleſiæ Christi referri poſſunt complures, & perinſignes, ac percelebres victoriæ de hoſtibus Eccleſiæ, tum Paganis, tum Hæreticis, non tam humanis viribus, atque opibus, quàm manifeſto Dei auxilio comparatæ; quales fuere ſub Conſtantino aduerſus Maxentium, ſub Theodoſio aduerſus Eugenium: ſub Heraclio aduerſus Coſroam Perſarum regem, & item ſub Carolo Magno, & in bello ſacro pro recuperatione Terrę

ſanctæ,

ſanctæ, & ſub Carolo Quinto aduerſus Germaniæ rebellionem,& de Hæreticis in Gallia ſub Chriſtianiſſimo Carolo nono, & in Belgio ſub Catholico rege Philippo ſecundo. Inter has porrò populi Chriſtiani victorias,illa præcipuè memorabilis,& prædicabilis,omnique æuo celebranda eſt de Turcis victoria naualis, anno M. D. LXXI. menſis Octobris die ſeptimo, & virtute militum Chriſtianorum,& ducum,maximè verò DEI ope, ac protectione parta.

Sextam, & ſeptimam proſperitatem, proprias eſſe dixerim huius ſæculi. Sextam quidem nō ineptè appellabo inuentionem noui orbis Occidentalis, & inæſtimabilem argenti, & auri vim, & copiam quaſi perennem inibi repertam: &,quod ſuper omnia eſt,innumerabilium gentium, & populorum ad fidem CHRISTI conuerſionem. Nec magnam quoque non fuiſſe Eccleſiæ proſperitatem putauerim officium ſanctæ Inquiſitionis: ex quo tanta in Eccleſiam CHRISTI redundauit vtilitas,vt quod in Hiſpania, pluriműſque Imperio eius ſubiectis prouinciis, tam Imperium ipſum, & dominatio ſæcularis,quàm religio Chriſtiana,& Catholica fides,& integra, & incontaminata non modo ſtet, verumetiam vigeat, ac floreat, huic magna ex parte acceptum referri debeat. De futuris autem in poſterum, & in finem vſque mundi maximis Eccleſiæ Chriſtianæ aduerſitatibus, & proſperitatibus nihil certi poſſumus dicere:certa enim futurarum rerum humanarū cognitio, ſine DEI aliqua ſingulari reuelatione,teneri à nobis non poteſt. Nos tamē in explanatione huius libri Apocalypſis,vbicumq; iſtiuſmodi aduerſitates,& proſperitates adūbrate,figurateq; videtur ſignificari,probabiles quaſdā,& noſtras,& aliorū Doctorū coniecturas exponemus. 30

Inuentio & poſſeſſio noui orbis.

Officium ſanctæ Inquiſitionis.

Cum igitur ſupradictas aduerſitates, & proſperitates Eccleſiæ, habere præuiſas,atq; præcognitas,magni ſit momenti, ingentiſque vtilitatis,eas verò,præcipuas certè atq; inſigniores B.Ioānes in Apocalypſi ſub diuerſis ſuarū viſionū imaginibus adumbrauerit,& inſinuauerit:quis nō perſpicuè intelligat,conuenientiſſimū, atq; vtiliſſimū fuiſſe,hāc Apocalypſim litteris cōmendatā Eccleſiæ tradi? Simul & illud apparet,conueniens fuiſſe, vt ſcriptor earū reuelationū eſſet B.Ioannes Apoſtolus.Nā ſi Danieli propter ſingularē,& planè virgineā tam animi,quàm corporis puritatē,& quia vir deſideriorū erat, conueniēs fuit reuelationes fieri tot myſteriorum ad priorem CHRISTI aduentū pertinentiū:cum res vtraq; re fuerit in B.Ioāne nō ſolū nō inferior,ſed etiā ſuperior:dignus profectò fuit,cui reuelationes diuinit⁹ fierēt myſteriorū,quę ad poſteriorē CHRISTI aduētū, & nouiſſima Eccleſię tēpora ſpectāt.Liber porrò Apocalypſis 31

Dan. 9. & 10.

inter Sacros noui Teſtamenti libros, extremũ locum merito tenet. Nam & poſt alios omnes (vno duntaxat eiuſdem Ioannis excepto Euangelio) ſcriptus eſt; & præcipuè agit de vltimis Eccleſiæ, ac mundi temporibus.

DISPVTATIO SEXTA.

Super obſcuritate libri Apocalypſis.

32 OBSCVRISSIMVM eſſe librum Apocalypſis, omnes dicunt; &, nullo dicente, res ipſa loquitur. Tentanti enim viſiones in eo libro deſcriptas intelligere, quò magis, magiſque rimari eas, & ſcrutari conatur, videntur magis incomprehenſibiles. Nec eam obſcuritatem diſcutiunt tam multi eius libri interpretes: quin etiam perlectis omnibus, magna nihilominus ad intelligendum obſcuritas manet, atque difficultas. In hunc itaque librum benè quadrat, quod Angelus Danieli de viſionibus ei factis dixit: *Tu Daniel ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum, plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia:* & quod legitur apud Iſaiam: *Erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati: quem cum dederint ſcienti litteras, dicent: lege iſtum, & reſpondebit: non poſſum, ſignatus eſt enim. Et dabitur liber neſcienti litteras: dicetur& ei, lege: & reſpondebit, neſcio litteras.* Ac ne ipſe B. Ioannes diſſimulauit obſcuritatem ſuæ Apocalypſis. Nam quò ſignificaret difficillimum intellectu eſſe quod ſcribebat, excitans ſubinde attentionem Lectoris, vel auditoris ad intelligendum, compluries dixit illud: *Qui habet aures audiendi audiat*, & alio in loco: *Hic eſt Sapientia*, & alibi: *Qui habet intellectum, computet numerum nominis Beſtiæ.* Dionyſius certè Areopagita Apocalypſim beati Ioannis appellauit arcanam, & omnino myſticam viſionem.

Daniel. 12. *Iſaiæ 29.* *B. Dionyſius Eccleſiaſt. hierarch. c. 3.*

33 Sed memorabilis eſt ſuper hac ipſa re Dionyſij Alexandrini ſententia; qui quamuis eſſet vir magno ingenio, excellentique doctrina præditus, de Apocalypſis tamen obſcuritate hunc in modum loquitur apud Euſebium: ego de Apocalypſi hanc mecum opinionem

Dionyſ. Alexand. apud Euſeb. lib 7. Hiſto. Eccl. cap. 10.

nem concepi, longè abſtruſiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat; & in ſingulis propè ſententiis, ſenſum quendam myſteriis inuolutum, & valde admirabilem deliteſcere exiſtimo. Et quanquam eum ipſe nō intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis eſſe incluſum, atque eas res non propria ratione metior, & pondero, ſed fidei potius tribuo, & altiores, & diuiniores arbitror, quàm vt eas ipſe valeam cogitatione comprehendere. Nec ideo eas improbo, quia non intelligo, ſed eo magis admiror, quòd eas mentis acie luſtrare non queo: non enim ex eo ſenſu, qui nobis in promptu poſitus videtur, viſiones illas aut debere, aut poſſe intelligi per ſe manifeſtum eſt. Hæc Dionyſius de obſcuritate Apocalypſis, & ſcitè admodum, & prudenter, & piè.

Non igitur obſcuritas libri Apocalypſis facere debet, vt ea ſcriptura minori ſit apud nos in pretio, atque honore; immo ea ipſa diuinorum myſteriorum obſcuritas admirabiliorem nobis eum librum, & venerabiliorem debet reddere. Poſſet itaque in librum Apocalypſis aptè dici, quod fertur dixiſſe Socrates de ſcriptis Heracliti, qui propter nimiam obſcuritatem cognominatus eſt σκοτεινός. Cum enim Socrates oblatum ſibi ab Euripide librum Heracliti legiſſet, quid ipſi de eo libro videretur ita reſpondit Euripidi, ea quæ ipſe intellexiſſet, viſa eſſe ſibi valde generoſa, & præclara: credere autem ſe, talia item eſſe quæ non intellexiſſet, ſed ea tamen Delio quopiam natatore indigere. B. Hieronymus in epiſtola, quam ſcripſit ad Paulinum, paucis verbis immenſam Apocalypſis obſcuritatem expreſſit: Apocalypſis B. Ioannis (ait Hieronymus) tot habet Sacramenta, quot verba: parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt: in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Sic Hieronymus. Quidam putant de libro Apocalypſis vſurpari poſſe, quod de quadratura circuli trito ſermone iactatur; eam quidem eſſe ſcibilem, ſed nondum tamen eius repertam eſſe ſcientiam: ſimiliter Apocalypſim B. Ioannis eſſe intelligibilem, atque interpretabilem, alioquin fruſtra eſſet ſcripta, ſed germanam tamen, & propriam omnium eius myſteriorum intelligentiam, atque interpretationem, non videri adhuc eſſe inuentam.

14

Scitum de Heracliti ſcriptis Socratis dictum.

B. Hieronym.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DISPVTATIO SEPTIMA.

De cauſis ſupradictæ obſcuritatis libri Apocalypſis.

35 QVÆ ſint cauſæ, ex quibus oritur præcipuè obſcuritas libri Apocalypſis, indicandum Lectori eſt. Prima cauſa: Omnis prophetia, & futurarum rerum prędictio, priuſquam impleatur, (inquit Irenæus) ænigma eſt, poſtquã verò impleta fuerit, facilem habet intelligentiam, & expoſitionem. Patet hoc exemplis prophetiarum veteris Teſtamenti de venturo MESSIA: quæ, quoniam in CHRISTO ſunt iam impletæ, nobis Chriſtianis faciles intellectu ſunt. Iudæis autem, & qui præceſſerũt aduentum CHRISTI, & qui etiam nunc MESSIÆ aduentum expectant, fuerunt, & ſunt obſcuriſſimæ. Veriſſimum enim eſt illud, quod dixit Paulus; Iudæis non credentibus in CHRISTVM velatas eſſe ſcripturas, ſicut velata illis erat facies Moyſi: vbi verò crediderint in CHRISTVM, protinus auferri eis velamen. Cum igitur Apocalypſis contineat prophetias rerum futurarum, præſertim verò eorum, quæ ſub finem mundi euentura ſunt; quid mirum ſi ad intelligendum & obſcura ſit Apocalypſis, & tanquam ænigmatica?

Quit [sic] *cauſa obſcuritatis libri Apocalypſis.*

Irenæus lib. 4. cap. 44.

Locus 2. ad Corinth. 3. Exod. 34.

36 Secunda cauſa: Certum eſt, earum viſionum, quæ narrantur in Apocalypſi, litteralem ſenſum non eum eſſe, quem verba ipſa ſecundum propriam eorum ſignificationẽ ſumpta præ ſe ferunt: alioquin continerent res impoſſibiles, & perabſurdas, vti ſunt illa; animalia loqui; mulierẽ amictam Sole, & pedibus ſuis calcare Lunam; & habere alas, & volare, & alia id genus permulta. Oportet igitur, imaginarias illas viſiones, eſſe figuras quarumdam rerum, quæ per illas opertè, adumbrateq; figurantur. Quæ autem ſint res illæ, quæ per illas figuras, & imagines propriè ſignificantur, incertum eſt iudicium, dubia coniectatio, anceps, & infirma ratio: quippe cum illæ viſiones atque imagines, ad res multas, & inter ſe admodum diuerſas aptè, commodeque applicari poſſe videantur: vt cernere licet in libro illo ſeptem ſigillis ſignato, qui oſtenſus eſt Ioanni: & in viſione ſeptem ANGELORVM tubis canentium, & aliorum ſeptem phialas

Apocal. 12.

Apocal. 5.

phialas iræ DEI geſtantium, & mulieris amictæ Sole, & ſimiliter in aliis.

Tertia cauſa: vult DEVS prophetias manere occultas, nec planè 37
cognitas vſque ad id temporis, quo impleri, & perfici debent quæ prophetata ſunt. Quā ob cauſam Danieli Angelus dixit: *Tu Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia:* & paulò poſt hæc: *Vade Daniel, quid clauſi ſunt, ſignatique ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus præfinitum.* Cum autem appropinquauerit tempus, quo euentura ſunt quæ ſunt in Apocalypſi prædicta, tunc mittet DEVS Prophetas, & Doctores ad prædocendum Eccleſiam, & populum ſuum, & aduerſus mala ingruentia præmuniendum. Tunc de priorum interpretum expoſitionibus verum fiet iudicium, & quæ fuerit viſionum huius libri germana interpretatio, ex conuenientia eius cum rebus ipſis, euentiſque liquido cognoſcetur.

Quarta cauſa. Vult DEVS ſuas prophetias non eſſe quibuſlibet hominum peruias: vel quia ita decet, non enim condignum 38 *Matth.7.*
eſt ſancta dari canibus, & margaritas projici ante porcos: vel quia non expedit eas prophetias à quibuſlibet intelligi; ne ſcilicet contra quos multa per illas prophetias prædicuntur, illi vehementius acerbentur, atque aſperentur, & aduerſus DEI populum ſæuiant atrocius. Quocirca Dominus noſter in parabolis loquebatur Iudæis, & Ioannes in hoc libro Apocalypſis cap. 17. multa ſub imagine meretricis purpuratæ, & ſub nomine Babylonis aduerſus Romam tunc deditam, & mancipatam Idololatriæ, & aduerſus Imperatores Romanos acerrimos inſectatores Chriſtianæ religionis, & crudeliſſimos Chriſtianorum hominū hoſtes figuratè, velateq; vaticinatur. *Matth.13.*

Quinta cauſa. Commune eſt huic prophetiæ cum aliis pro- 39
phetiis veteris Teſtamenti, nec in ordinanda viſionum ſerie, nec in tractatu, explicatúque cuiuſque viſionis rectum aliquem, & diſtinctum, ac perpetuum ſeruare ordinem vel temporum, vel locorum, vel rerum geſtarum, vel dignitatis negotiorum, aut perſonarum; ſed frequenter vſurpare anticipationes, & recapitulationes, id eſt, priora poſtponere, & anteponere poſteriora: crebris etiam, & ſubitis vti tranſitionibus ex vno in aliud, vel ſimile, vel diſſimile; & ex figura tranſire ad rem figuratam, vel è contrario. Et cum aliquid fuerit cœptum dici, & declarari, repente, eo prætermiſſo, tranſire ad alia; atque illis non perfectè declaratis, rurſus ad priora reſilire. Hæc autem ordinis commutatio, & perturbatio, & non continuata rerum tractatio, valde

obſcu

obſcurat eorum,quæ dicuntur,ſententiam,& legentium turbat,atque confundit intelligentiam. Hoc tamẽ conſulta opera fit in prophetiis, vt ſine DEI SPIRITV, quo illæ ſunt conditæ, ſint mortalibus impenetrabiles; & ne diuina prophetia, tanquam aliquod humani ingenij,& rationis, & prudentiæ inuentum, atque inſtitutum putetur.

DISPVTATIO OCTAVA.

Super ſexta cauſa obſcuritatis libri Apocalypſis, quæ oritur ex multiplici admodum, & diuerſa ratione interpretandi Apocalypſim, quam libri eius explanatores ſecuti ſunt.

40 RATIO & modus interpretandi Apocalypſim (quantum in omnibus eius libri explanatoribus obſeruare adhuc potui) quadruplex videtur poſſe notari, ac diſtingui. Prima ratio interpretandi eſt, ita viſiones, quæ ſunt in hoc libro,tractare, ac declarare, quaſi eſſent rerum iam geſtarum narrationes, ac non potius eſſent prædictiones quædam prophetice rerum gerendarum, obſcuriſſimis imaginibus,& ſimilitudinibus inumbratæ: prætermiſſo itaque litterali earum viſionum ſenſu,tanquam per ſe manifeſto,permulti nudas ſententias,& verba ipſa per ſe ſumpta, ad varias allegorias, ac myſticas interpretationes applicant, cum tamen ſenſus myſticus, is tantùm probabilis ſit, qui ſumitur ex analogia ad ſenſum litteralem. Hanc porrò interpretandi rationem qui ſecuti ſunt, non videntur conſideraſſe, quid tota ipſa viſio ſignificet, & ad quem finem referenda, & ad quem ſenſum, atque intellectum dirigenda ſit: ſed partes eius diſtinctè, ac ſeparatim, quaſi à copore diuulſa membra, pertractant. Hinc verò fit,vt perlectis longiſſimis iſtorum Commentariis, nihilo pluſquam antea, viſiones B. Ioannis Lector intelligat, quòd verum,& proprium litteralem ſenſum earum viſionum ex iſtiuſmodi Commen

Commentariis cognoſcere non potuerit. Hanc autem viam & rationem interpretandi Apocalypſim, magna in parte tenuerunt Ticonius, vt licet intelligere ex illis decem & octo Homiliis in Apocalypſim B. Auguſtino inſcriptis, de quibus ſupra dictum eſt; & Primaſius, & Beda, & Haymo, & Rupertus, & Anſbertus, aliiſque. Quanquam inter iſtos, & in iſto genere interpretandi, facile primas, meo iudicio, tenet Rupertus: nimirum interpretatio eius videtur copioſior, & grauior, atque prudentior, & variis, eruditiſque diſputationibus ditior, ob idque probabilior, atque laudabilior.

Ticonius. Primaſius. Beda. Haymo. Anſelmus. Rupertus.

Altera interpretandi Apocalypſim ratio eſt quorundam mini- 41
mè ignobilium ſcriptorum, aut omnes, aut certè pleraſque viſiones B. Ioannis in hoc libro deſcriptas, interpretari de nouiſſimis Eccleſiæ temporibus, & de Antichriſti perſecutione, & de vltimo CHRISTI aduentu ad iudicandum, quaſi hoc tantùm in ſua Apocalypſi B. Ioannes cognouerit, & ſcriptis tradiderit. Hanc ſecundam interpretandi rationem ferè ſecutus eſt Victorinus martyr, & pluriſariam venerabilis Beda, & Albertus Magnus, & in ea ipſa plurimum noſter Ribera verſatur. At enim hoc genus expoſitionis, præterquam quod nimis reſtringit, & coarctat doctrinam Apocalypſis ad vltimam tantùm Eccleſiæ ætatem, & perſecutionem; ſunt præterea in Apocalypſi non pauca, quæ ad vltimum tempus, & ad perſecutionem Antichriſti vel nullo modo, vel non niſi violentè, atque ineptè applicari queant.

Victorinus. Beda. Albertus. Ribera.

Tertiam viam interpretandi Apocalypſim ingreſſi ſunt Ioachi- 42
mus Abbas, annos abhinc quadringentos, & Vbertinus Caſalenſis ante annos ducentos, & in hac noſtra ætate Seraphinus Firmanus: qui ſuis quiſque temporibus habiti ſunt viri admodum religioſi, & ſpirituales, & contemplatiui; quinetiam nonnulli eorum prophetico ſpiritu afflati. Iſti per ſeptem viſiones Ioannis in hoc libro commemoratas præſignificari, & denotari putarunt ſeptem ſtatus hominum, qui per diuerſa Eccleſiæ tempora, & quaſi ætates eius, magno ipſi Eccleſiæ adiumento, atque ornamento futuri erant. Iſtorum autem ſeptem, vt dixi, ſtatuum primus fuit Apoſtolorum fundantium Eccleſiam: Secundus Martyrum, eam ſanguine ſuo fœcundantium: Tertius Doctorum, eam illuminantium, & ab erroribus defendentium: Quartus Anachoretarum, & Monachorum: & Quintus Virginum per contemptum omnium rerum temporalium, & repudiationem omnium carnalium voluptatum, & proprij corporis mortificationem, ſuique abnegationem valdè perficientium Eccleſiam DEI. Sextus ſtatus eſt optimorum Pontificum, &

Ioachimus Abbas. Vbertinus Caſalen. Seraphinus Firmanus.

Septem hominum perinſignium ſtatus in Eccleſia futuri.

D Paſto

Paſtorum Eccleſiæ populum Chriſtianum regentium, atque corrigentium: ſeptimus eſt religioſorum virorum exemplo vitæ, & ſanctitate conuerſationis, & frequenti, ardentique prædicatione diuini verbi populum fidelem reformantium, atque renouantium ſecundum priſtinam pietatem, atque ſanctitatem. Hæc iſti.

43 Sed cum vellent ipſi ſeptem iſtos hominum ſtatus in vna qualibet viſionum B. Ioannis omnes deſignari, per difficile eis fuit, partes cuiuſque viſionis ita diſtinguere, vt ſuo quæque ſtatui propriè, ac diſtinctè, aptéque reſpondeat. Deinde, iſti tanquam prophetantes de temporibus, & rebus eorum ætatem longe poſt conſecuturis, quædam prædixerunt ante noſtram ætatem eſſe ventura, quæ adhuc nequaquam euenerunt.

44 *Aureolus. Lyranus. Annius. Carthuſianus.*

Quartam, & vltimam interpretandi viam, & rationem inſtituerunt Petrus Aureolus, & Nicolaus de Lyra, & nonnullibi Dionyſius Carthuſianus, & ex profeſſo Ioannes Annius Viterbienſis, qui ante annos paulo plus centum exceſſit. Iſti totum Eccleſiæ proceſſum, & quaſi æuum, ab eius exordio vſque ad mundi conſummationem, ſecundum numerum ſex viſionum B. Ioannis partiuntur in ſex temporum futurorum ſpatia (quaſi dixeris ætates Eccleſiæ.) Nam etſi ſeptem ſunt viſiones B. Ioannis in hoc libro deſcriptæ, primam tamen iſti omittunt, quòd ea ſpectaret ad præſens illud Eccleſiæ tempus, in quo Ioannes & accepit, & ſcripſit Apocalypſim: nec illa eſt generalis ad vniuerſam pertinens Eccleſiam, ſed ad illas ſeptem duntaxat, quæ erant in Aſia, Eccleſias. Placet itaque iſtis, ſex illas B. Ioannis viſiones, & ſecundum numerum, & ſecundum ordinem, & ſecundum veritatem rerum quaſi figuratè adumbratas, reſpõdere illis ſex temporum, ſiue ætatum Eccleſiæ diuiſionibus. Quæcumque igitur valde inſignia, & memorabilia tam proſpera, quàm aduerſa circa Eccleſiam CHRISTI in prima eius ætate contigerunt, ea putant eſſe præſignata per ſecundam viſionem, quæ eſt de libro ſeptem ſigillis ſignato, & quæ in ſecunda ætate acciderunt Eccleſiæ, figurata eſſe arbitrantur per tertiam viſionem, quæ eſt de ſeptem tubis; & ſimiliter deinceps in alijs. Hæc iſti.

45 Sed enim ratio hæc interpretandi Apocalypſim, duplicem difficultatem, duplexque habet incommodum: Primum enim iſti in accommodanda prophetia cuiuſque viſionis ad hiſtoriam ætatis ei viſioni reſpondentis, ſæpenumero laborant, & ſudant vehementer, quòd verba, & ſententiæ B. Ioannis nonniſi ægrè admodum, & violente rebus illis aptari queant. Nec profectò fit veriſimile

ſanctum

ſanctum Ioannem voluiſſe ſignificare eas res, quæ ab iſtis memorantur, ſcilicet admodum viles, & ignobiles, atque obſcuras, prætermiſſis rebus alijs memoratu dignioribus. Deinde, in eo quoque falſi ſunt, quod priores quinque viſiones vſque ad ſua fermè tempora deduxerunt, applicando eas ad res iam in Eccleſia ad id vſque temporis geſtas: tempus verò, quod poſt ipſorum ætatem futurum erat, adumbrari cenſuerunt per vltimam Ioannis viſionem, quæ pertinet ad Antichriſtum, & ad ſæculi conſummationem. Contra hoc tamen facit, quod ab ætate iſtorum ad hodiernum diem trecenti anni effluxerunt, in quo temporis decurſu neque Antichriſtus venit, & res in Eccleſia haud paulo quàm ſuperioribus temporibus celebriores euenerunt, quas non erat dignum prætermitti à Ioanne, ſi hoc ipſe (quod iſti volunt) in libro Apocalypſis docere Eccleſiam intendiſſet.

Atque hæc quidem eſt maxime notabilis, & memorabilis interpretationum libri Apocalypſis diuerſitas: quæ tantum abeſt, vt lectoris mentem ad intelligendum eum librum illuminet, & adiuuet, vt eam magis obſcuret, & perturbet, atque confundat. Lector etenim tam diuerſis diſtractus interpretationibus, animi pendet, incertus, quam potiſſimum ſequi debeat interpretationem: earum namque varietas interpretationum, atque earum cuiuſque nonnulla probabilitas, eius, quæ omnium ſit optima, maximeque probabilis, iudicium, & electionem reddit perdifficilem.

DISPVTATIO NONA.

De nonnullis regulis, tanquam remediis tollendæ, ſi non ex toto, magna tamen ex parte, libri Apocalypſis obſcuritati valde idoneis, & efficacibus.

47 ETsi magna eſt libri Apocalypſis obſcuritas, ea tamen non eſt tanta, vt omnino inexpugnabilis, atque inſuperabilis cenſeri debeat. Neq; enim fas eſt credere, tot, & tantos illos viros, de quibus ſupradictum eſt, qui & olim, hodiéque in explanando Apocalypſis libro vehementer deſudarũt, fuiſſe vel imprudentiſſimos, vel temerarios, qui rem prorſus inexplicabilem, elaboratis Commentariis aggreſſi, & conati ſint explicare. Si enim illi putaſſent, libri huius intellectum eſſe incomprehenſibilem, atque impenetrabilem, nequaquam profectò in eo interpretando tempus, & operam perdere voluiſſent. Equidem reor, non modo intelligentiam huius libri non eſſe incomparabilem; ſed etiam veram eius interpretationem, vnum aliquod eſſe puto de quatuor ſupradictis interpretandi eum librum generibus, aut quippiam ex illis mixtum, atque temperatum. Non eo inficias, obſcuriſſimũ eſſe librum, nec ex toto perfectè adhuc explicatum, aut etiam deinceps omnino explicandum ante tempus conſummationis huius prophetiæ: ſed arbitror tamen, multa eſſe in eo libro, quorum germanam interpretationem, & intelligentiam reperire non ſit perdifficile: aliorum verò, ſi non ſit explorata, certaque cognitio, erit quidem certè non improbabilis coniectatio.

48 Cæterùm, nobis viſum eſt præmittere hoc loco nonnullas regulas, vel documenta, vel monita (quaſi remedia) minuendæ obſcuritati Apocalypſis efficacia, quibus pręmonitus, & prædoctus Lector, ad capeſſendam libri huius intelligẽtiam paratior, & inſtructior accedat. Sed illud ante omnia hîc ponendum eſt, per eas viſiones, quę in libro Apocalypſis commemorantur, præſignificari memorabiliores, atque inſigniores caſus, euentúſque, tam proſperos, quàm

aduerſos

aduerſos in Eccleſia CHRISTI futuros, ab eius exordio, ad finem vſque mundi: de hoc enim conuenit inter meliores libri huius explanatores: nec id obſcurè ſignificauit Dominus Ioanni extremis penè illis verbis primi capitis: *Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc.* Eorum porrò, quæ ventura erant in Eccleſia CHRISTI, maxima pars, per annos ſcilicet mille quingentos ſeptuaginta, ab initio eius in die Pentecoſtes facto, ad hunc vſque annum tranſactos, iam decurſa, & confecta eſt: nec plus temporis, aut etiam tantundem reſtare vſque ad diem ſæculi credibile eſt. Maior itaque pars huius prophetiæ iam completa eſt, minor verò pars reſtat implenda; minoris autem negotij, & laboris fuerit, ad ea, quæ iam facta ſunt, applicare, & accommodare prophetiam B. Ioannis iam explicatam, quàm ad ea, quæ expectantur, in poſterum futura.

Sit igitur hæc prima regula: in iis, quæ iam completa ſunt, cum multa, & varia ſint, ad quę aptari queat prophetia B. Ioannis, videntur ea præcipuè fuiſſe ab illo præſignificata, quæ habuerunt tres huiuſmodi conditiones: vnam, vt ſint communia aut toti Eccleſiæ, aut maximæ illius parti: Alteram, vt ea fuerint maximè inſignia vel proſperitate, vel aduerſitate: Tertiam, vt ad ea, B. Ioannis ſententiæ, & verba in ſingulis viſionibus planius, & congruentius aptari, & accommodari queant vel ex toto, vel certè maxima in parte: neque regula hæc indiget probatione, cum per ſe manifeſtam contineat veritatem. 48

Octo regulæ ad illuſtrandũ libri Apocalypſis obſcuritatẽ accommodatæ.

1. Regula.

Secunda regula. In his verò rebus explicandis, quæ in poſterum futuræ ſunt, maius eſt interpretis opus, maiórque labor. Non enim iſtiuſmodi rerum certa ſcientia, nec prophetiæ Ioannis ad eas res pertinentis certa interpretatio, & intelligentia teneri, & tradi poteſt, niſi ab eo (ſi quis fortè talis eſt) qui reuelationem earum rerum à DEO accepiſſet. In eo igitur rerum genere, & in ea parte prophetiæ Ioannis procedendum eſt, probabiliter coniectando, & quaſi ſolerter diuinando. In primis verò, omne genus propheticarum, quas interpretes de ſuo ſenſu expromũt, ſuſpectum eſſe debet, cum plures à quibuſdam interpretibus editas, euentus manifeſtè refellat. Ea verò potiſſimum à B. Ioanne præfigurata, & præſignita eſſe putandum eſt, ad quæ viſiones eius congruè, & commodè applicantur, & bellè quadrant. Nec applicatio ipſa ſapere debet aliquid peregrinum, aut paradoxum, aut temerè, & gratis dictum, aut cum iis, quæ iam certa, aut propè certa, & pleriſque probata ſunt, minimè conſentiens. Neque in hoc rerum genere coniecturali, & opinabili vtendum eſt aſſeueratione, ſed opinatione, & coniectatione, 49

 & ve

& veriſimilitudinis; & probabilitatis vſurpanda ſunt vocabula. Quanquam in iis, quæ futura ſunt, minus incerta, & dubia videntur, quæ ad Antichriſtum ſpectant, ea nimirum magnam partem, ex antiqua traditione, & veterum Patrum, & Doctorum Eccleſiæ ſententiis, necnon communi fidelium ſenſu, & exiſtimatione, irroboratam fidem, atque auctoritatem habent.

50 *3. Regula.* Tertia regula. In tractandis viſionibus huius libri non ſunt omnia ad viuum reſecanda, nec minutiſſima quæque ſcrutanda, neque nimis moroſe, & anxiè inhærendum ſingulis verbis, neque de accommodatione omnium ad id quod nos intendimus, & docere volumus, nimio plus laborandum: hoc etiam ſeruandum eſſe in tractandis parabolis, monuit B. Chryſoſtomus ſuper vigeſimum caput Matthæi. *S. Chryſoſt.* Satis igitur fuerit, ſcopum, ad quem tota viſio dirigitur, indicare, & oſtendere principales eius viſionis partes ad id quod nos oſtendimus, aptè, & congruenter accommodari, & belle quadrare.

51 *4. Regula.* Quarta regula. Quod ſupra diximus in Diſputatione ſeptima de cauſis obſcuritatis libri Apocalypſis, cum explicaremus quintam cauſam eius obſcuritatis, idem in hoc loco repetere conuenit, prophetiam hanc B. Ioannis, ſiue quæ in ea narrantur viſiones, non perpetua, & directa ſerie, nec iuxta ordinem temporum, & rerum gerendarum, conſcriptas eſſe in hoc libro: ſed non rarò quæ poſteriora ſunt, prius, & quæ priora, poſterius tractari. Nec ſemper, cum viſionis enarratio inchoatur, ea continuatur vſque ad finem: ſed interrumpitur nonnunquam, interiectis aliis rebus ſatis diuerſis, & poſtea ad viſionem, quæ inchoata fuerat, tractandam reditur. Frequentes itaque ſunt in hoc libro anticipationes, recapitulationes, tranſgreſſiones item, & regreſſiones, necnon & repetitiones earundem rerum, atque retractationes, quin etiam repentinæ tranſitiones. Hæc porrò eſſe Lectori præuiſa, & præmeditata, ad id conducet, vt mens eius ob inordinatæ narrationis perturbationem nequaquam perturbetur, atque confundatur.

52 *5. Regula.* Quinta regula. Illud quoque in hac prophetia Ioannis curioſè, obſeruatéque animaduertendum eſt, eaſdem res per plures, & diuerſas viſiones præfigurari. Id verò duabus de cauſis eſſe factum exiſtimare conuenit. Talis etenim frequentatio viſionum ad idem ſignificandum facta, valet ad maiorem rei confirmationem, & perſuaſionem: quemadmodum cernere licet in gemina illa viſione, quæ facta eſt Pharaoni ſpicarum, & boum: *Gen. 41.* per vtramque enim viſionem idem ſignificari, interpretatus eſt beatus Ioſeph,

terræ ſcilicet Ægypti ſterilitatem, atque vbertatem. Eſt altera quoque eius rei cauſa huiuſmodi: ſæpe vna & eadem res diuerſas habet proprietates, & rationes præcipuè obſeruandas, & varias circumſtantias ſatis memorabiles: & quia hæc omnia vna duntaxat viſione commodè ſignificari non poterant, ea per multas, & varias ſignificantur viſiones. Per vn m enim viſionem ea res ſignificatur ſecundum aliquas proprietates, & circumſtantias; & per aliam viſionem, ſecundum alias rationes, & proprietates ſuas præfiguratur. Et quia vna ſimilitudo, & imago non poteſt adæquare totam rei veritatem; idcirco multiplicantur ſimilitudines, & imagines, ad eam rem omni ex parte; plenius, expreſſiuſque præſignificandam.

DISPVTATIO DECIMA.

Super aliis tribus regulis, ad illuſtrandam libri Apocalypſis obſcuritatem, etiam non parum conducentibus.

SExta Regula, prophetia hæc B. Ioannis cum aliis quibuſdam veteris Teſtamẽti prophetiis magnam habet ſimilitudinem, & quaſi conſonantiam tum in ipſis viſionibus, tum in verbis etiam, & phraſibus, atque ſententiis. Exempli gratia: prima viſio, quæ narratur in primo capite huius libri, ſimilis eſt duabus viſionibus Danielis, ei ſcilicet, quæ ſcripta eſt in capite ſeptimo, & ei, quæ in capite decimo commemoratur. Secunda viſio Ioannis, quæ capite quarto, & aliquot ſequentibus traditur, in principio conuenit cum illa Danielis viſione, quæ eſt in capite ſeptimo, & cum viſione Ezechielis, quæ eſt in capite primo, & decimo. In eo verò, quod Ioannes in ſecunda viſione habet de quatuor animalibus, ſimilitudinem habet cum viſione Zachariæ de quatuor quadrigis, quæ eſt in capite ſexto. Sexta item viſio de damnatione meretricis, ſiue Babylonis, quæ in capite decimo ſeptimo enarratur, magnam habet conuenientiam cum prophetia Iſaiæ capite decimotertio,

53 *6. Regula.*

Prophetiã B. Ioannis conuenire cum aliis quibuſdam prophetiis veteris Teſtamenti.

& Iere

& Ieremię capite quinquageſimo. Denique vaticinium illud Ioannis, quod in capite vigeſimo continetur de gentibus Gog, & Magog, multum congruit cum iis, quæ de eiſdem gentibus in capite trigeſimo octauo ſcripta reliquit Ezechiel. In verbis porrò, & phraſibus, atque ſententiis, plurifariam Ioannes, Eſaiæ, & Danieli, & Zachariæ perſimilis eſt. Voluit autem DEVS tantam eſſe ſimilitudinem inter iſtas veteris, & noui Teſtamenti prophetias, vt ex eo appareret, eundem eſſe DEVM vtriuſque Teſtamenti conditorem, & Prophetarum vtriuſque Teſtamenti inſpiratorem, atque doctorem: & vt vnius prophetiæ cognitio ad intellectum alterius duceret, & promoueret Lectorem.

54 Septima regula. Pleraque in libro Apocalypſis traduntur figuratè, atque opertè, nulla eorum interpretatione adhibita: ſunt tamen pauca quædam, quorum apponitur explicatio. Exempli cauſa: In primo capite, cum dixiſſet, *Ego ſum Alpha, & Omega* ſubiungitur interpretatio: *principium, & finis*, & in fine eius capitis: *Septem*, inquit, *ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & candelabra ſeptem, ſeptem Eccleſiæ ſunt*, & in capite quinto: *Vidi Agnum habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem; hi ſunt ſeptem Spiritus* DEI *miſſi in omnem terram.* Et paulò poſt in eodem capite: *Habentes ſinguli cytharas, & phialas aureas, plenas odoramentorũ, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Et in capite ſeptimo: *Vnus de ſenioribus dixit mihi: hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, vnde ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtollas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni, &c.* Et in capite decimo ſeptimo myſterium Meretricis purpuratæ ſedentis ſuper aquas multas, & ſuper Beſtiam coccineam habentẽ capita ſeptem, & cornua decem, declarauit Ioanni vnus de ſeptem ANGELIS habentibus ſeptem phialas. Et in capite decimonono: *Datum eſt*, inquit, *illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido; byſſinum enim, iuſtificationes ſunt Sanctorum.*

55 Cur porrò hæc pauca fuerint explicata, illam reor eſſe cauſam, vt ex horum interpretatione, nos etiam cæterorum, quæ non ſunt interpretata, venemur intellectum, per quandam videlicet analogiam, vel ratione ſimilitudinis, vel etiam oppoſitionis, ſiue contrarietatis. Id quoque propterea factum exiſtimari poteſt, vt ex paucarum illarum rerum interpretatione intelligamus ea, quę traduntur in hoc libro, non eſſe accipienda ſecundum litteralem ſenſum, quem verba per ſe ſumpta indicant; ſed ea figuratè, ac myſticè & ſcripta eſſe à B. Ioanne, & à nobis accipienda.

Proprietatem verborũ nec eſſe.

Octaua

Octaua regula. Sicut B. Ioannes quæ traduntur in hoc libro, ea non niſi per reuelationem Dei cognouit: ita neque earum rerum veram,& certam intelligentiam poterit quiſpiam adipiſci, ſine Dei aliqua ſingulari mentis illuminatione ac directione. Hæc autem illuminatio Dei,& directio, aſſiduis, intentiſque precibus,& flagrantiſſimis deſideriis à Deo expetenda,& poſtulanda eſt: ſi enim Dominus Devs voluerit, Spiritu intelligentiæ replebit nos. Debet itaque Lector huius Libri, ſic animo affectus ad eum legendum accedere, vt quę in eo traduntur, magna animi humilitate,& pia ſobrietate accipiat, ne ea ſuperbè, aut temerariè, aut nimis etiam curioſè perſcrutari audeat: Devs enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam; gratiam dico, & intelligendi occulta, & ardua perficiendi: myſteria nempe, & arcana ſua Devs abſcondit huius mundi prudentibus,& reuelat ea paruulis.

Prou. 3. *Iacobi 4.* *Matth. 11.*

Rupertus diſputans, Apocalypſim B. Ioannis ſuperbis, & impiis 57
eius ſcrutatoribus eſſe incomprehenſibilem, non autem iis, qui humili ſpiritu,& pio corde, mitique animo ad eam ſcrutandā adeunt, ſuper hoc, inquam, pulchrè diſputans Rupertus, ſcripturam Apocalypſis dixit eſſe ſimilem illius terræ promiſſionis, lacte, ac melle fluentis: ad quam terram conſiderandam miſit Dei iuſſu Moſes exploratores: ſed plures eorum, homines ſuperbi, atque impij videlicet, terrę illi detraxerunt,& populum ab ea adeunda deterrentes, dixerunt, terram eſſe inexpugnabilem, atque poſſeſſionem eius fore impoſſibilem: habitatores enim eius eſſe gigantes, quorum comparatione, Hebræi eſſent inſtar locuſtarum: contra verò Caleb, & Ioſue, viri admodum mites, & pij dicebant, terram eſſe optimam, nec eius, ſi Devs propitius ipſis eſſet, atque ipſi iuſſis Dei obtemperarent, difficilem fore expugnationem, atque poſſeſſionem. Ruperti ex Prologo Commentariorum eius in Apocalypſim hæc ſunt verba: Quid ſacra nobis ſcriptura, niſi vt repromiſſionis eſt terra? Quod enim fuit Hebræis de terra Ægypti exire, & in illam promiſſionis terram introire, hoc nobis eſt, de ignorantię tenebris exiſſe,& ad notitiam Dei per Scripturarum veritatem introire. Nondum quidem, dum ſcripturas legimus, & intelligimus, facie ad faciem Dominum videmus: verumtamen ipſa Dei viſio, quæ in nobis aliquando perficienda eſt, hîc iam per Scripturas inchoatur. Et quænam terra huius, id eſt, ſanctę Scripturę, pars vberior eſt, quàm hic liber Apocalypſis B. Ioannis Apoſtoli? Quæ, inquam, ſacræ Scripturæ pars, hac Apocalypſi aut in ſuperficie pulchrior, aut in ſenſu eſt locupletior? Etenim tot habet ſacramenta, quot verba, & in

Ruperti pulchra diſputatio, quòd ſcriptura libri Apocalypſis ſit ſimilis terræ promiſſionis. *Numer. 13.*

 verbis

verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Vt igitur terram hanc poſſideamus, fidelium exploratorum, qui mites fuerunt, exemplum ſequamur, dicendo contra immites Hæreticos huic terræ detrahentes, quoniam terra, quam circuiuimus, valde bona eſt. Ipſi dicunt, terra, quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos: ſed mentiuntur. Non enim terra iſta, terra ſcilicet DEI, deuorat habitatores ſuos, ſed ſuæ ipſorum adinuentiones deuorant ſuperbos, ſicut mur-
Numer. 16. muratores illos exploratores non illa repromiſſionis terra, quam non attigerunt, ſed ipſa quam calcabant terra, deuorauit, & deglutiuit, diſrupta ſub pedibus eorum. Proinde expedit, vt mites animo ſimus, quicumque hanc terram, id eſt, hanc ſcripturam Apocalypſis ingredimur: & ibi altiorem diuinorum ſenſuum maieſtatem latere arbitremur, vbi adhuc minus intelligimus. Si enim propitius nobis fuerit Dominus, introducet nos in terram hanc lacte, & melle manantem, vt inueniamus latentes in ea diuitias ſalutis, & theſauros ſapientiæ, & intellectus, conſilij, & fortitudinis, ſcientiæ, & pietatis, & timoris Domini. Hactenus ex Ruperto.

DISPVTATIO VNDECIMA.

De conſilio, ſiue vt vulgo dicitur, intentione B. Ioannis in ſcribendo Apocalypſis libro, & de generali eius libri partitione.

58 QVODNAM fuerit conſilium, ſiue, vt vocant, intentio tam DEI tradentis B. Ioanni Apocalypſim, quàm ipſius Ioannis eam ſcripto prodentis, breuiter indicandum eſt. Voluit DEVS per tot, & tam varias in hoc libro deſcriptas viſiones præmonſtrare omnem Eccleſiæ CHRISTI progreſſum ab eius initio, ad eiuſdem vſque in terris finem; non quidem quantum ad omnia, ſed quantum ad inſigniores duntaxat, & memoratu digniores, præcognituque vtiliores caſus atque euentus, tam proſperos, quàm aduerſos in Eccleſia, & populo DEI aliquando futu

futuros. Hinc enim perſpicuè intelligi poterat admirabilis CHRISTI prouidentia, qua Eccleſiam ſuam gubernat per varios caſus, & per tot diſcrimina rerum, dirigendo, & promouendo, & tandem perducendo eam ad vltimum illum perpetuæ felicitatis finem; ad quem ex omni æternitate prædeſtinata ab eo fuerat. Ac licet maxima pars libri Apocalypſis verſetur circa ea; quæ poſt ætatem B. Ioannis ventura erant; non ea tamen ſola tractātur, verumetiam quæ gerebantur eo tempore, quo Ioannes Apocalypſim accepit à DEO: quin etiam nonnulla, quæ ante id temporis euenerant circa Eccleſiam, ab eo ſcilicet tempore, quo fuerat ipſa in terris, die Pentecoſtes fundata. Ioānes itaque ſcripſit in hoc libro & iam præterita, quæ tamen ipſe viderat: & præſentia, quæ agebantur, cum ipſe Apocalypſim accepit, & quæ poſt id temporis ad finem vſque mundi ventura erant.

Hæc autem omnia tradere B. Ioannē in hoc libro, manifeſtum fit ex illis verbis CHRISTI ad Ioannem, quæ ſunt in extremo primo Capite huius libri: *Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc.* Illud: *quæ vidiſti*, ſignificat res præteritas, ante tempus datæ Ioanni Apocalypſis: ſed eas tantum res, quas viderat Ioannes per annos amplius circiter ſexaginta ab exordio Eccleſiæ ad id vſque temporis exactos. Sed quæ ſunt iſta, quæ iam viderat Ioannes, cum accepit Apocalypſim? viderat nempe iam factam primam perſecutionem Chriſtianorum ſub Nerone: viderat conſummationem omnium Apoſtolorum; omnibus namque Apoſtolis ſuperſtes ipſe fuit. Viderat aliorum complurium Martyrum glorioſas victorias: viderat factam Iudaici regni euerſionem, & Iudæorum captiuitatem, & per vniuerſum fermè terrarum orbem diſperſionem, quæ fuerant ipſis Apoſtolis à CHRISTO prædicta. Deinde, ſecunda illa particula: *Et quæ ſunt*, denotat ea, quæ agebantur eo tempore, quo tradita eſt Ioanni Apocalypſis: ſæuiebat nimirum tunc ſecunda Chriſtianorum perſecutio, in qua & ipſe Ioannes in feruentis olei dolium miſſus fuit, & in inſulam Patmos relegatus eſt: tunc per omnes gētes prædicabatur Euangelium, & innumerabilium fermè hominum fiebat ad CHRISTI fidem conuerſio. Denique tunc agebantur circa ſeptem Eccleſias Aſiæ ea, quæ Ioannes ipſe narrat in ſecundo, & tertio Capite huius libri. Poſtremò illa vltima particula: *Et quæ fieri oportet poſt hæc.* quia ſimpliciter dicitur *poſt hæc*, non definitè deſignando hęc, vel illa: ſatis oſtendit ſignificari omnia, quæ poſt tempus acceptæ Apocalypſis ventura erant Eccleſiæ CHRISTI vſque ad finē mundi.

Dixi (omnia quæ ventura erant) non intelligens ſimpliciter omnia, etiam minutiſſima, & leuiſſima, id enim foret infinitum, neque vtile cognitu, nec reuelatu, & proditu decorum: ſed omnia inſigniora, memoratúque digniora, & vtiliora cognitu. Non eſt omittenda in hoc loco generalis libri Apocalypſis diſtributio, quæ bipertita eſt. Diuiditur enim liber Apocalypſis in Prooemium, & in enarrationem viſionum, quas B. Ioannes habuit. Prooeminm continetur ijs verbis, quæ ſunt abinitio primi Capitis, vſque ad eiuſdem Capitis verba illa: *Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, &c.* Inde vſque ad finem libri continetur enarratio ſeptem reuelationum, ſiue viſionum, ex quibus tota hæc conſtat Apocalypſis. Prima viſio eſt de CHRISTO, qui mirabili habitu, & ornatu viſus eſt B. Ioanni, & exponitur in primo Capite. Secunda viſio, in Capite quarto vſque ad octauum de libro ſeptem ſigillis ſignato. Tertia viſio, in octauo Capite vſque ad duodecimum de ſeptem ANGELIS, ſeptem tubas habentibus. Quarta, in capite duodecimo, de muliere amicta Sole, & de Dracone inſequente eam, & de Beſtiis ex mari, & terra aſcendentibus. Quinta viſio, in capite decimoquinto de ſeptem Angelis effundentibus ſeptem phialas iræ DEI in terram. Sexta viſio, in capite decimoſeptimo de purpuratæ meretricis, & Babylonis damnatione, & de Draconis, atque Beſtiarum ſupremo, æternóque exitio. Septima viſio, in capite vigeſimoprimo de ciuitatis Ieruſalem admiranda magnificentia, & opulentia, & gloria. Atque hic Prolegomenis noſtris in librum Apocalypſis finem ponamus.

CAPVT PRIMVM APOCALYPSIS.

APOCALYPSIS IESV CRISTI VERS. 1.
quam dedit illi DEVS palam facere ſeruis
ſuis, quæ oportet fieri cito: & ſignificauit, mit-
tens per Angelū ſuum ſeruo ſuo Ioanni, *qui 2.
teſtimonium perhibuit verbo DEI, & te-
ſtimoniū IESV CHRISTI, quæcumque
vidit. * Beatus qui legit, & audit verba prophetiæ huius: & 3.
ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim breue eſt.* Ioan- 4.
nes ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Gratia vobis & pax ab
eo QVI EST, & QVI ERAT, & QVI VENTVRVS EST: & à
ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt:* & à IE- 5.
SV CHRISTO, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorū,
& princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis
noſtris in ſanguine ſuo, * & fecit nos regnum & ſacerdotes 6.
DEO, & PATRI ſuo: ipſi gloria, & imperium in ſecula
ſeculorum, Amen. * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum 7.
omnis oculus, & qui eum pupugerunt: Et plangent ſe ſuper ſe
omnes tribus terræ: Etiam, Amen.* Ego ſum α, & ω, princi- 8.
pium, & finis, dicit Dominus DEVS: qui eſt, & qui erat, &
qui venturus eſt, omnipotens.* Ego Ioannes, frater veſter, 9.
& particeps in tribulatione, & regno, & patientia in CHRI-
STO IESV: fui in inſula, quæ appellatur Patmos, propter

10. *verbum* DEI, *& teſtimonium* IESV. ** Fui in ſpiritu in*
Dominica die, & audiui poſt me vocem magnam, tanquam
11. *tubæ, * dicentis: Quod vides, ſcribe in libro, & mitte ſeptem*
Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia: Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, &
12. *Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ: * Et con-*
uerſus ſum, vt viderem vocem, quæ loquebatur mecum: &
13. *conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea: * & in medio ſeptem*
candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum po-
14. *dere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: * caput autem*
eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam
15. *nix, & oculi eius tanquam flamma ignis, * & pedes eius ſimi-*
les aurichalco, ſicut in camino ardenti, & vox illius tanquam
16. *vox aquarum multarum: * & habebat in dextera ſua ſtellas*
ſeptem: & de ore eius gladius vtrâque parte acutus exibat:
17. *& facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua. * Et cùm vidiſſem*
eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et poſuit dexteram
ſuam, ſuper me, dicens: Noli timere: ego ſum primus, & nouiſ-
18. *ſimus, * & viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecu-*
19. *la ſeculorum, & habeo claues mortis, & inferni. * Scribe ergo*
20. *quæ vidiſti, & quæ oportet fieri poſt hæc. * Sacramentum ſe-*
ptem ſtellarum, quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem
candelabra aurea: ſeptem ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem
Eccleſiarum: & candelabra ſeptem,
ſeptem Eccleſiæ ſunt.

IN

IN CAPVT PRIMVM
DISPVTATIONES
VIGINTIQVINQVE.

PRIMA DISPVTATIO.

De vocabulo APOCALYPSIS.

Super illis verbis:

Apocalypſis IESV CHRISTI. VERSV 1.

1 VERBA quæ ſunt ab exordio primi Capitis, vſque ad illa verba quæ ſunt in verſu nono: *Ego Ioannes frater veſter*,&c. ſunt quaſi procemium huius libri, continens Scripturæ huius Apocalypſis commendationem, & ſalutationem miſſam iis, ad quos ſcriptus eſt hic liber. Commendatio autem Scripturę Apocalypſis, multis ex rebus ſignificatur à B.Ioanne: primò quidem ex dignitate perſonarum,à quibus, & per quas, & quibus tradita eſt Apocalypſis,hoc eſt, à DEO,& CHRISTO Domino,& ipſi Ioanni Apoſtolo, & dilectiſſimo CHRISTI diſcipulo propter teſtimonium IESV in exilium eiecto. Deinde commendatur hæc Scriptura ab ipſo genere doctrinæ, quæ in ea traditur: non enim eſt humana doctrina, ſed ſupernaturalis, & diuina: hoc namque

ſignificat vocabulum Apocalypſis,id eſt,Reuelationis eorum,quæ ratione humana ſunt incomprehenſibilia. Poſſet itaque dici Beato Ioanni de hac ſua Apocalypſi, quod Beato Petro dixit Dominus: *Beatus es Simon Bar-Iona,quia caro,& ſanguis non reuelauit tibi, ſed* PATER *meus, qui in cælis eſt:* & quod dixit Daniel regi Nabuchodonoſor: *Mihi quoque non in ſapientia,quæ eſt in me pluſquam in cunctis viuentibus, Sacramentum hoc reuelatum eſt: ſed eſt* DEVS *in cælo reuelans myſteria.* Tum Apocalypſis commendatur ab vtilitate,cùm dicitur: *Beatus,qui legit, & audit verba prophetiæ huius, & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt.* Quarta commendatio huius Scripturæ petitur ab vniuerſalitate eius: non enim ſcripta eſt priuato alicui homini,vt nonnullæ Pauli Epiſtolæ Timotheo, & Tito, & Philemoni:neque vni alicui Eccleſiæ, vt Romanorum,vel Corinthiorum;ſed ſeptem Eccleſiis Aſiæ,&ſub earum nomine,vniuerſæ CHRISTI Eccleſiæ. Quartam huius Scripturæ commendationem continet conditio rerum, quæ Sancto Ioanni reuelatæ ſunt,& in hoc libro deſcriptæ,quæ ſunt res futuræ,& mox futuræ, & in finem vſque mundi futuræ. Sic autem naturâ comparatum eſt, vt mortalium animi, futura noſcendi ſint auidiſſimi: præſertim verò quæ propè futura ſunt, & aliquo modo eos attingunt. Ergo (vt in pauca contraham) commendatur Apocalypſis in in proœmio huius libri à quadruplici genere cauſæ, à forma, efficiente, fine, & materia. Forma doctrinæ huius, eſt quam denotat nomen Apocalypſis. Efficiens, eſt reuelans,ſiuè tradens Apocalypſim, DEVS, & CHRISTVS, & ANGELVS; & Ioannes traditam ſibi Apocalypſim ſcribens. Finis eſt beatitudo hominis ſeruantis ea,quæ tractantur in hac prophetia. Materia demum, & principalis,& maxima, ſunt res futuræ in finem vſque mundi. Altera porrò huius proœmij pars continet Apoſtolicam ſalutationem,qua Beatus Ioannes iis,ad quos ſcribit,id eſt,ſeptem Eccleſiis Aſiæ, gratiam & pacem à DEO, & à IESV CHRISTO, & à ſeptem Spiritibus precatur. Sed explicemus illa verba:

Matth.16. *Daniel.c.2.*

APOCALYPSIS IESV CHRISTI.

De vocabulo Apocalypſis. GRÆCA vox (Apocalypſis) Latinè ſignificans Reuelatio- 2
nem,

nem, propria eſt diuinæ Scripturæ, à Septuaginta duobus Interpretibus primò vſurpata, & frequenter in Tranſlatione eorum vſitata: negat enim B. Hieronymus, ſuper primum Caput Epiſtolæ ad Galatas; apud vllos Scriptores Ethnicos id nominis inueniri. Cuius vocis ea eſt ſignificatio, cùm quid tectum & velatum, ablato deſuper operimento, oſtenditur, & profertur in lucem. Et cùm totus hic liber Græcè ſcriptus ſit, alia Latinè ſunt reddita, hoc vocabulo Græco retento. Latinus porrò Interpres Græcum nomen Apocalypſis aliquando retinet, vt hîc, & in decimo quarto Capite prioris Epiſtolæ ad Corinthios: aliquando autem vertit in Latinum nomen Reuelationis, vt ad Galatas primo: ſicut etiam Græcum verbum conuertit in Latinum verbum reuelare, vt frequenter in Pſalmis, præcipuè verò in Pſalmo centeſimo decimo octauo.

3 Hæc itaque prophetia B. Ioannis vocatur Apocalypſis, id eſt, Reuelatio, quia eſt ſupernaturalis, & prorſus abſcondita, & occulta, & incomprehenſibilis homini, nec aliter ei cognobilis, quàm per Dei reuelationem. Dicitur autem Prophetia hæc Reuelatio, tam reſpectu ſignorum, quàm reſpectu rerum ſignatarum. Nam & ipſæ viſiones imaginariæ ac multiformes ſimilitudines, quæ in hoc libro deſcribuntur, diuinitùs effectæ atque obiectæ B. Ioanni ſunt, & per eum reuelatæ ſunt nobis in hoc libro. Significatio verò earum viſionum, reuelata quidem eſt Sancto Ioanni, alioqui non ipſe fuiſſet verè Propheta, ſicut nec Pharao, nec Nabuchodonoſor Prophetæ fuerunt, quamuis eis diuinæ Viſiones contigerint: nobis autem earum Viſionum ſignificatio minimè reuelata eſt, ſed eam per coniecturas probabiles indagamus.

4 Eſt porrò reuelatio prophetica, quæ fit cum Viſione imaginaria, qualis eſt hæc Ioannis, maioris dignitatis, quando in ea apparet perſona aliqua inſtruens de rebus occultis: & quanto perſona illa eſt dignior, vt Angelica, quàm humana, & diuina, quàm Angelica; tanto & ipſa Viſio & Reuelatio habetur præſtantior. Licèt autem initio huius libri ſcriptum ſit Deum Apocalypſim dediſſe Ioanni per ANGELVM; ſæpè tamen ipſe ANGELVS non loquitur Ioanni vt ANGELVS, ſed vt repræſentans DEVM, vel CHRI-

STVM: cuius nomine loquens multa dicit, quæ in perſonam ANGELI propriè non competunt. Eo autem Prophetia hæc Ioannis veteribus prophetiis antecellit; quòd illæ ſunt de rebus vel ad Synagogam, vel ad priorem CHRISTI aduentum pertinentibus: hæc verò de iis, quæ ſpectant ad Eccleſiam CHRISTI, & ad poſteriorem eius aduentum.

Ex hoc autem primo libri huius vocabulo, quod eſt Apocalypſis, facta eſt inſcriptio, & appellatio libri huius, inſcribitur enim, & appellatur Apocalypſis B. Ioannis Apoſtoli. Quanquam Ioannes ipſe Scripturam hanc quatuor modis appellat: initio enim primi Capitis vocat Apocalypſim: & paulò pòſt nominat Prophetiam: & paulò infrà vocat Librum præcisè: in vltimo autem Capite appellat Librum Prophetiæ.

In libris Græcis inſcriptio huius Operis eſt huiuſmodi: Apoca- 5
lypſis Ioannis Theologi. Qui autem ex illo cognomento Theologi argumentari voluerunt, Ioannem libri huius auctorem, non fuiſſe Ioannem Apoſtolum, & Euangeliſtam, & dilectum CHRISTI diſcipulum, ſed fuiſſe alium quendam Ioannem cognomento Theologum; ſatis profectò antiquitatis Eccleſiaſticæ imperitos ſeſe oſtenderunt. Si enim veterum Patrum Scripta legiſſent, cognouiſſent vtique, Ioannem Apoſtolum, & Euangeliſtam, hoc Theologi cognomento fuiſſe ab antiquis Patribus appellatum.

B. Ioannē cognominatum à veteribus fuiſſe Theologum.

Sic enim appellauit eum Dionyſius Areopagita in Epiſtola, quam ad ipſum Ioannem ſcripſit in inſula Pathmo exulantem. Athanaſius itidem appellauit eum in Synopſi, & Epiphanius in Hęreſi 51. Chryſoſtomus item in Procemio explanationis Pſalm. 37. nec non & Cyrillus Alexandrinus libro tertio de TRINITATE. Meritò autem Theologi cognomento inſignitus atque ornatus eſt B. Ioannes: is enim copioſiùs & ſublimiùs, quàm alij Euangeliſtæ, de CHRISTI diuinitate, & æternitate ſcripſit: ob eámque rem comparatus eſt aquilæ; & Dionyſius Areopagita in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, Euangelium eius vocat diuiniſſimam, & altiſſimam IESV Theologiam.

Dionyſius Areopagita. Athanaſius. Chryſoſtom.

SECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Apocalypſis IESV CHRISTI, *quam dedit illi* DEVS *palàm facere ſeruis ſuis.* VERSV 1.

6 QVOD hîc dicitur, DEVM Apocalypſim dediſſe CHRISTO, vt eam ipſe traderet ſeruis ſuis, explanans Rupertus: Iſtam, inquit, reuelandi cœleſtia Sacramenta ſeruis ſuis poteſtatem, CHRISTI Humanitas dono accepit, quemadmodum & in hoc libro ſignificatum eſt, vbi Agnus librum ſeptem ſigillis ſignatum, de dextera ſedentis in throno, accepit, & aperuit. De qua item poteſtate SPIRITVS dicit Eccleſiis: *Hæc dicit Sanctus, & Verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Itaque Humanitati quidem CHRISTI nihil eſt quod datum non ſit, aut quod non acceperit: Diuinitati verò nihil datum eſt in poteſtatem, quod ante non habuerit. Sic Rupertus. *Rupertus.* *Apocal. 5.* *Apocal. 3.*

Eorundem quoque verborum Interpretationem Ioachimus Abbas tradit huiuſmodi: CHRISTVS non vt DEVS eſt, ſed vt homo eſt, accepit à PATRE Apocalypſim, id eſt, Reuelationem diuinorum myſteriorum. Quia, niſi Filius DEI factus eſſet & homo naſcendo, & vitulus in cruce moriendo, & leo ex morte reſurgendo, & aquila ad ſuperos aſcendendo; myſteria, quæ de eius natiuitate, paſſione, reſurrectione, & aſcenſione à Prophetis Veteris Teſtamenti prædicta, & ſcripta fuerant, nequaquam reuelata & manifeſtata fuiſſent. Reuelatio igitur CHRISTI, opus eſt veritatis: quia quæ facturus erat ipſe in plenitudine temporis, inſpirati diuinitùs prædixerunt Prophetæ: & quæ illi obſcuris verbis ſignificauerant, CHRISTVS exercendo potiùs, quàm loquendo reuelauit. Ergo DEVS PATER dedit Filio ſuo CHRISTO hanc Reuelationem futurorum, cùm eum incarnari, & mori, & reſurgere fecit ex mortuis, & aſſumptæ morta- *Ioachimus Abbas.*

litatis

litatis noſtræ ſubſtantiam in dexteræ ſuæ gloria collocauit, & SPIRITVM Sanctum Apoſtolis in nomine eius miſit: & ita per eum compleuit DEVS omnia, quæ à Prophetis de illo prædicta fuerant: atque huiuſmodi complementum fuit perfecta eorum reuelatio & manifeſtatio. Hæc Ioachimus.

Diſcutitur Interpretatio Ioachimi.

Arbitratur itaque Ioachimus, propterea dici hoc loco CHRI- 7
STVM myſteria ſua reuelaſſe ſeruis ſuis, quòd quæ prædixerant Prophetæ de myſteriis eius, vt de incarnatione, paſſione, & reſurrectione, ipſe ea myſteria in ſe complendo, id eſt, naſcendo, moriendo, & reſurgendo, reuelauit ipſis, id eſt, quæ antè fuerant obſcura, poſtquam ab ipſo completa ſunt, reddita ſunt aperta & manifeſta. Sedenim interpretatio hæc, licèt vera, & pia ſit, huic tamen loco incongrua, & aliena eſt. Non enim B. Ioannes in hoc loco de myſteriis vitæ CHRISTI agit, ſed de myſteriis, id eſt, arcanis, & ſecretis rerum in Eccleſia futurarum vſque in finem mundi: quæ quidem ſecreta CHRISTVS per Angelum animo Ioannis in viſione imaginaria, per varias ſimilitudines & imagines repræſentauit, eorúmque intelligentiam ei præſtitit.

De Christi ſcientia rerũ futurarum.

DEVS itaque hanc Apocalypſim primùm dedit Animæ CHRI- 8
STI, non quidem per viſiones imaginarias, & per varias ſimilitudines, & figuras, ſed per claram & diſtinctam, & perfectam rerum omnium futurarum ſcientiam. Deinde CHRISTVS eandem Apocalypſim tradidit Angelo, non per viſionem imaginariam, neque per ſenſibiles aliquas ſimilitudines, ea namque ratio cognoſcendi, aliena & incongrua eſt intellectui angelico: ſed per reuelationem purè intellectualem. ANGELVS denique eandem Apocalypſim tradidit B. Ioanni; & Ioannes ipſi Eccleſiæ; eo nempe modo, qui deſcriptus eſt in hoc libro. CHRISTVS porrò ſcientiam eorum omnium, quæ traduntur in Apocalypſi, accepit in primo inſtanti ſuæ conceptionis; tunc enim anima eius omni ſcientia, & gratia eſt repleta. Decuit autem, vel maximè, CHRISTVM habere ſcientiam omnium, quæ futura erant in Eccleſia ſua: quod ipſum prædixerat Iſaias, futurum & Regem, & Legiſlatorem, & iudicem omnium hominum. Nec ſolùm DEVS

Iſa. 33.

PATER

PATER voluit, vt hanc Apocalypſim, quam ab ipſo acceperat, CHRISTVS traderet ſeruis ſuis: verumetiam vt bonorum omnium, quæ dederat ei, participem faceret Eccleſiam, & ſeruos ſuos. Patet hoc in filiatione DEI, in ſcientia, in poteſtate, in gratia, & in gloria. Filius enim DEI factus eſt homo plenus gratia, *Ioan.1.* & veritate, vt de plenitudine eius acciperent omnes. Sicut enim natura dedit humano capiti ſenſum, & motum, non vt ea ſibi tantùm haberet; ſed vt ea in vniuerſum corpus, atque omnia in membra diffunderet: ita CHRISTVS, qui eſt caput Eccleſiæ, bona ſua deriuat in Sanctos, qui ſunt membra eius, & ad hoc applicari poteſt, quod ſcriptum eſt in Pſalmo 132. *Sicut vnguentum in capite,* *Locus Pſalmi 132.* *quod deſcendit in barbam, barbam Aaron: quod deſcendit in oram veſtimenti eius.*

9 Sed contra id, quod dictum eſt, CHRISTVM habuiſſe ſcientiam omnium futurorum, obiiceret fortaſſe quiſpiam id quod ipſemet DOMINVS de ſe dixit, neſcire ſe diem extremi vniuerſalis Iudicij: *Quo ſenſu dixerit Chriſtus ſe neſcire diem iudicij.* hæc enim eius verba refert Marcus capite 13. *De die autem illo, vel hora nemo ſcit, neque* ANGELI *in cælo, neque Filius, niſi* PATER. *Locus Marci cap.13.* Verùm iſti obiectioni B. Auguſtinus occurrit *S. Auguſtin.* in Capite duodecimo libri primi de TRINITATE ſcribens, illud eſſe dictum à Domino, non propria, ſed figurata locutione: ſecundùm quam in Scriptura dicitur quiſpiam cognoſcere rem aliquam, non quia tunc primùm cognouit eam, ſed quia tunc fecit alios cognoſcere eam rem. Dicitur etiam quis neſcire aliquid, non quia non ſciat illud, ſed quia non facit alios id ſcire, ſed habet id occultum aliis; & de eo interrogatus, non eis manifeſtat, perinde quaſi eam rem neſciret. Auguſtini verba ſunt hæc. Dixit CHRISTVS ſe neſcire illum diem, quia id neſcit, quod neſcientes facit: id eſt, quod non ita ſciebat, vt tunc Diſcipulis indicaret. Sicut etiam dictum eſt ad Abraham: *Nunc cognoui quod* *Geneſ.22.* *timeas* DEVM, id eſt, nunc feci vt cognoſceres quod timeas ipſe DEVM: nam & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Ad eundem quoque modum locutus eſt Apoſtolus Corinthiis, dicens: *Non iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi* IESVM CHRI- *Locus 1.Corinth.2.*

ſtum, *& hunc crucifixum.* Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Christi deitate non poterant. Quibus etiam paulò pòſt dixit: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Hoc ergo inter illos neſciebat Paulus, quod illi per ipſum ſcire non poterant: & hoc ſolum ſe inter illos ſcire dicebat, quod illos per ipſum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos, quod inter paruulos neſciebat: ipſe enim dixit: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Eo namque genere locutionis neſcire quiſque dicitur id, quod occultat, quo dicitur foſſa cæca, quæ occulta eſt. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in conſuetudine humana non inueniatur, quia vtique hominibus loquuntur. Sic Auguſtinus.

TERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Quæ oportet fieri citò.

Vers. 1.

DICITVR hoc loco Devs Christo dediſſe 10 Apocalypſim, vt per eã ipſe palàm faceret ſeruis ſuis, ea quæ oportet fieri citò. His autem vltimis verbis ſignificatur materia, quę tractatur in Apocalypſi, id eſt, ea, quæ per Apocalypſim manifeſtata ſunt B. Ioanni. Ac licèt non ſit tota huius libri materia, vel doctrina, declaratio rerum futurarum: eſt tamen maxima pars, & potiſſima, atque vtiliſſima. Non ſolùm autem in hoc libro Ioannem agere de rebus futuris, ſed etiam de iis, quæ euenerant ante tempus datæ ſibi Apocalypſis, & de iis, quæ illo ipſo tempore agebantur, manifeſtum eſt ex verbis illis, quæ dixit ei Angelus: *Scribe,* inquit, *quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ poſt hæc futura ſunt.*

Apocal. 1.

Apocal. 1.

Verùm quod dixit Ioannes, Apocalypſim eſſe de iis, quæ tunc citò futura erant, non videtur id conuenire cum materia huius libri, cuius magna pars videlicet, de nouiſſimis mundi temporibus,

&de

& de Antichriſto eſt. Ecce à tempore quo Ioannes accepit, & ſcripſit Apocalypſim, præterierunt adhuc anni, amplius mille quingentos: nec liquet quantum ſuperet temporis vſque ad finem mundi, & aduentum Antichriſti; quo modo igitur Sanctus Ioannes verè dixit, prophetiam ſuam, quæ ad tempora Antichriſti præcipuè pertinet, citò implendam fore? Nec ſolùm id dicit hoc loco, ſed idem paulò infrà repetit; dicens: *Tempus enim prope eſt.*

11 Vt hæc difficultas explicaretur, quatuor ab Auctoribus eorum verborum excogitatæ ac proditæ ſunt Interpretationes. Prima Interpretatio: Illud; *Quæ oportet fieri citò*, ſignificare ingenium, & conditionem rerum omnium temporalium, ſiue ſint aduerſæ, ſiue proſperæ: Bona enim, & mala huius vitæ, citò fiunt, & citò tranſeunt, nihil enim ſub ſole eſt firmum ac ſtabile: at quæ poſt hanc vitam futura ſunt, tam bona, quàm mala, ea non citò tranſeunt, ſed æterna ſunt. In hoc autem libro agitur de futuris Eccleſiæ aduerſitatibus, & proſperitatibus temporalibus. Sed enim myſtica potiùs eſt, quàm litteralis hæc interpretatio: illud enim: *Quæ oportet fieri citò*, ſecundum propriam verborum ſignificationem non ſignificat, quæ citò tranſire debent; ſed ſignificat, quæ breui futura ſunt. *Quatuor Interpretationes.* *Prima.*

12 Altera Interpretatio eſt huiuſmodi: Omne tempus vſque ad finem mundi, non raro in Scriptura nominari breue reſpectu æternitatis; mille enim anni apud DEVM, tanquam dies vna: & Paulus ad Hebræos 10. loquens de ſecundo CHRISTI aduentu dixit: *Adhuc modicum, aliquantulumque, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.* Et Aggæus capite ſecundo tempus quod ſupererat vſque ad Meſſiæ aduentum, quod tempus erat annorum circiter quingentorum, appellauit vnum modicum, dicens: *Adhuc vnum modicum eſt, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam. Et mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus.* Audiat Lector quæ ad huius Interpretationis declarationem ſcribit Primaſius in Commentario huius loci: Omnia, inquit, quæ temporaliter geruntur, habent exordium, & curſum, & terminum ſuum. Poſt exortum autem Eccleſiæ, quę iam fuerat Apoſtolorum præ- *Secunda.* *Pſal. 89.* *2. Pet. 2.* *Primaſius.*

dicatione fundata, reuelari oportuit qualiter eſſet latiùs propaganda, vel quali etiam fine contenta: vt prædicatores veritatis, huius cognitionis fiducia prædit, indubitanter aggrederentur pauci multos, inermes armatos, humiles ſuperbos, obſcuri nobiles, infirmi potentes, viui tamen ſpiritaliter mortuos. In breui ſanè apud DEVM dicitur, quantiſcumque in hac vita morulis aliquid protelctur, vti Propheta dixit: *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quæ præteriit.* Sic ille. Verùm contra iſtiuſmodi expoſitionem facit, quòd ſecundum eam dici potuiſſet, ab ipſo vſque mundi exordio, poſt modicum tempus MESSIAM, vel etiam Antichriſtum fuiſſe venturum: quem tamen loquendi modum non habet humani ſermonis conſuetudo, quam ſequi ferè ſolet etiam diuina Scriptura.

Pſalm.89.

Tertia. Ambroſius.

Tertia Interpretatio eſt eius, qui vulgo appellatur Ambroſius, 13
ſuper illis verbis, quæ paulò infrà ſunt in verſu tertio: *Tempus enim prope eſt.* Ait enim; licèt tempus ab aduentu CHRISTI vſque ad finem mundi, longum videatur; comparatum tamen cum prioribus temporibus, ab exordio mundi vſque ad CHRISTI aduentum tranſactis, breue æſtimabitur. Ambroſij verba ſunt hæc: Tempus iudicij propinquum appellat. Nam ſi tempus ab aduentu Domini vſque ad finem mundi ante oculos ponas, longum inuenies; ſed in comparatione tamen priorum temporum, breue eſt. Sed hæc Interpretatio, minimè probabilis eſt: Ab aduentu enim Domini vſque ad hunc annum, præterierunt iam mille ſexcēti anni, id autem eſt, pluſquam tertia pars totius temporis, quod ab initio mundi tranſactum eſt vſque ad CHRISTI aduentum, hoc enim tempus, paulò ampliùs quatuor annorum millia continet. Deinde ſupradictis mille ſexcentis annis à CHRISTI aduentu vſque adhuc tranſactis, addere oportet annos qui adhuc reſtant vſque ad finem mundi. Quomodo igitur tantum hoc tempus ab aduentu CHRISTI vſque ad finem mundi, poteſt verè dici breuiſſimum, reſpectu, & comparatione temporis ab initio mundi vſque ad CHRISTI aduentum exacti?

Quarta.

Mihi videtur quarta Interpretatio, quam ſignificat Primaſius, 14
cete

ceteris eſſe præferenda. Cùm enim hæc Apocalypſis comprehendat futuros Eccleſiæ ſucceſſus omnes vſque ad finem mundi; horum autem plures aut proximè, aut non multo poſt ætatem Beati Ioannis futuri erant, idcirco verè dictum eſt, reuelata eſſe Ioanni, quæ citò ventura erant; nam etſi multa erant valde remota, vt quæ ad Antichriſtum pertinent: erant tamen alia multa non admodum longinqua. Primaſius explanans illud: *Tempus enim prope eſt.* Sic ait: Tempus in proximo eſſe dicit, ſcilicet, vt ſingula, quæ dicenda ſunt, impleantur: cùm & plantatæ iam Eccleſiæ propagationis incrementa ſuccedant. *Auctoris ſententia.* *Primaſius.*

QVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Significauit, mittens per ANGELVM *ſuum ſeruo ſuo Ioanni.* VERS. I.

15 ILLVD; *ſignificauit*, Beda, Ansbertus, Rupertus, & plures alij putant, non idem valere, quod oſtendit, declarauit, manifeſtauit, ſed contra potiùs idem valere, atque valet apud Latinos verbum ſigno, vel obſigno, vel ſigillo. Ergo illud; *ſignificauit*, idem valet atque, ſignis quibuſdam, & imaginibus inumbratum, & velatum tradidit: quamquam earum ſimilitudinum, & imaginum ſignificatio, & intelligentia B. Ioanni patefacta eſt. Verùm iſta expoſitio licèt quantum ad veritatem ſententiæ non ſit improbanda; non eſt tamen probabilis quantum ad germanam ſignificationem verbi Græci, quo vſus eſt Ioannes in hoc loco, & quod Latinus Interpres vertit; *ſignificauit*: non enim eſt verbum Græcum σφραγίζω, quod idem ſignificat, atque Latinum verbum ſigno, obſigno, ſigillo, ſed eſt verbum Græcum σημαίνω, denotans idem quod oſtendo, declaro, manifeſto. Nec Latinus Interpres verbum ſignifico, aliter vſurpare ſolet, quàm pro eo quod eſt declaro, vel manifeſto. Primaſius illud, *ſignificauit*, putat de

tat denotare, aliqua in viſionibus Ioannis manifeſtari, & declarari nobis, vt ex illis paucis ad cetera perſcrutanda incitaremur, & quaſi manu deduceremur. Sic enim ille ſcribit: Dicendo *ſignificauit*, aliquid etiam futurorum, & myſteriorum oſtendit: nec ſuperficie litteræ nos voluit remanere contentos, quos ad myſteria altiùs perſcrutanda, ſignificandi verbo fecit intentos. Cum autem dicit *ſeruo ſuo Ioanni*, omni Eccleſiæ in vno illo reuelari voluit, quam in vnitate fundauit. Ideo dixit *palam facere ſeruis ſuis*. non ſolum vni ex multis, ſed per vnum potius vniuerſis: ſicut regni cœlorum ſolus Petrus claues accepit, qua tamen poteſtate, omnis Eccleſia vti ſublimata promeruit.

An omnia per Angelum, an nonnumquam immediatè à Chriſto aliqua ſint reuelata B. Ioanni.

Circa illud: *Mittens per Angelum ſuum*, tres quæſtiones breuiter tractari poſſunt. Prima quæſtio: Videtur in prima viſione, quæ narratur in hoc primo Capite, non ANGELVS, ſed ipſe CHRISTVS apparuiſſe Ioanni, & ipſum docuiſſe: ea namque ille de ſe loquitur, quæ in Angelum conuenire nullo modo poſſunt: ait enim: *Ego ſum primus, & nouiſſimus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis, & inferni.* Sed reſpondendum eſt, nonnunquam in Apocalypſi loqui Angelum proprio nomine, vt cùm vetuit adorari ſe à Ioanne, dicens: *Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium* IESV. Interdum verò ANGELVS loquitur non ſuo nomine, ſed ipſius CHRISTI, quem repræſentat, ita vt perſonaliter ſit Angelus, repræſentatiuè autem CHRISTVS; & ita fit in prima viſione huius libri. Eſt enim vera, meritóque probata Theologis Scholaſticis illa B. Dionyſij Areopagitæ ſententia, omnes diuinas viſiones, & apparitiones hominibus factas, ſiue in veteri, ſiue in nouo Teſtamento, quibuſlibet perſonis, in quocunque tempore, & loco, & quocunque modo factæ fuerint, eſſe factas per ANGELOS, eorúmque miniſterio hominibus oblatas. Hoc etiam apertè, affirmatéque tradit S. Hieronymus ſuper illis verbis Capitis tertij Epiſtolæ ad Galatas: *Ordinata per* ANGELOS *in manu mediatoris*: & B. Gregorius in Præfatione Commentariorum ſuorum in Iob. Ad eandem quoque ſententiam in Commentario huius

Apocal. 19. — *Dionyſius, De cœleſti Hierar. ca. 4.* — *S. Hieronym.* — *S. Gregorius.* 16

huius loci ſcribit hæc Primaſius: Rectè dictum eſt illud, per Angelum ſuum à CHRISTO fuiſſe dilecto Diſcipulo reuelata myſteria: conſtat enim, per aſſumptam creaturam, & non per Diuinitatis eſſentiam, CHRISTVM ſemper apparuiſſe mortalibus, & ante incarnationem ſuam, & poſt aſcenſionem. *Primaſius*

17 Altera quæſtio eſt: Quomodo hîc dicitur, per Angelum fuiſſe reuelata Ioanni myſteria, quaſi ſolus ipſe omnia manifeſtauerit Ioanni: legimus enim in hoc libro Apocalypſis, etiam quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ſæpè locutos eſſe Ioanni, atque eum multa docuiſſe. Sed ad iſtam quæſtionem hoc ſit reſponſum; totam illam viſionem quatuor animalium, & viginti quatuor ſeniorum vel tacentium, vel loquentium, ab ANGELO effictam, & formatam eſſe in animo Ioannis, cùm eſſet in extaſi. Angelus enim fecit, formando in animo Ioannis figuras, & ſimilitudines animalium, & ſeniorum, vt Ioannes in extaſi poſitus videretur ſibi & illa videre præſentia, & ab illis hæc vel illa audire.

18 Tertia quæſtio: An fuerit vnus duntaxat Angelus, qui omnia reuelauerit Ioanni, an verò plures fuerint ANGELI. Nam & vnum fuiſſe, videtur eo indicari, quod dicitur hîc numero ſingulari, per Angelum fuiſſe manifeſtata Ioanni myſteria: ex aduerſo videntur fuiſſe plures ANGELI: In hoc enim Libro Apocalypſis plurifariam inducuntur multi, atque varij ANGELI cum B. Ioanne loquentes. Equidem puto, vtrumuis haud improbabiliter credi poſſe. Potuit enim vnus eſſe tantùm Angelus, qui finxerit in animo Ioannis omnes illas viſiones multorũ ANGELORVM loquentium cum Ioanne, cùm reuerà tamen non eſſet niſi vnus Angelus perſonaliter ibi præſens, & illas viſiones atque repræſentationes efficiens. Poteſt etiam dici fuiſſe plures ANGELOS: non enim CHRISTVS hîc dicitur miſiſſe vnum Angelum, ſed præcisè Angelum: nec eſt in ſacris litteris inſolens, numeri ſingularis pro numero pluratiuo vſurpatio. *An tota hæc Apocalypſis, ab vno tantùm Angelo, an à pluribus tradita ſit B. Ioanni.*

QVINTA

QVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 2. *Qui teſtimonium perhibuit verbo* Dei, *& teſtimonium* Iesv Christi *quæcumque vidit.*

Ambroſius. HÆc verba interpretans Ambroſius ita ſcribit: Hic lo- 19
cus apertè demonſtrat,non ab alio Ioanne, ſed ab eo
Ioan. 13. qui Euangelium ſcripſit, hunc librum eſſe compoſi-
Coloſſ. 2. tum. Qui & in cœna recubuit ſupra pectus Domini, in quo erant omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, vnde immenſum
Ioan. 1. ſapientiæ fontem haurire meruit. Perhibuit ergo Ioannes teſtimonium verbo Dei, quando dixit: *In principio erat* Verbvm, *&* Verbvm *erat apud* Devm, *&* Devs *erat* Verbvm. Sed in eo quod ſequitur: *Quæcumque vidit,* quibus verbis ſignificatur Ioannem de Christo teſtificatum eſſe omnia quę viderat, quæſtio exoritur, quomodo hoc ſit verum, cùm ipſemet dixerit in
Ioan. 21. ſuo Euangelio capite vltimo: *Multa quidem & alia ſigna fecit* Iesvs *in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* Sed ſciēdum eſt, Ioannem perhibuiſſe teſtimonium omnium quæ viderat, prædicando videlicet gentibus omnia quæ à Christo didicerat, & miracula quę viderat, narrando: Scribere autem noluit omnia, ſed ea tantummodò, quæ poſteà profutura eſſe præuiderat. Hæc Ambroſius: quibus prorſus eadem ſuper hoc ipſo loco ſcribit Rupertus, ab eo indubiè mutuatus. Teſtimonium igitur, quod dicitur hic perhibuiſſe Ioannes verbo Dei, referunt iſti ad Euangelium ſcriptum ab eo, priuſquam accepiſſet Apocalypſim: in quo Euangelio multifariam, ſed præcipuè in exordio eius luculentiſſimum diuinitatis, & æternitatis Christi teſtimonium, & præconium edidit. Eadem quoque Andreæ Cæſarienſis, & Bedæ, & Lyrani, aliorúmque ſententia eſt.

Verùm Auctores iſtos refellit apertè ratio temporum. Euan- 20
gelium namque ſuum Ioannes non ſcripſit ante exilium, ſed vel in ipſo

in ipſo exilio: vt ſignificant in Synopſi Dorotheus, & Athanaſius, & Theophylactus in Præfatione Commentariorum ſuorum in Euangelium Ioannis, & Nicephorus libro 3. capite 9. Vel ſcripſit Euangelium poſt reditum ab exilio, quod certè multo eſt probabilius: id enim Dionyſius Areopagita non obſcurè ſignificat in ea, quam ad ipſum Ioannem exulantem ſcripſit Epiſtola, idémque tradit Epiphanius contra hæreſim quinquageſimam primam, & Euſebius lib. III. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, & Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis, in IOANNE Apoſtolo, & Primaſius in principio ſuorum Commẽtariorum in Apocalypſim, ita ſcribens: Apocalypſim eo tempore Ioannes accipere promeruit, quo tempore in Patmos inſula pro CHRISTO à Domitiano Cæſare exilio miſſus, & metallis damnatus, terminis arcebatur incluſus. Poſteà verò ſcripſit Euangelium poſt Domitiani mortem, exilio liberatus, à congregatione Sacerdotum rogatus, contra Valentinum, & Cerinthum, & Ebionem, qui contra CHRISTI diuinitatem, & æternitatem falſa & impia docere, multóſque ſuis erroribus irretire cœperant. Sic ille. Sed ego miror ſatis Bedam, qui ſcripſerit in Commentariis ſuis in Apocalypſim, ante eam fuiſſe Euangelium à Ioanne ſcriptum, cum ipſemet in eo libro, quem fecit, & inſcripſit De ſex ætatibus Mundi, vbi agit de Nerua Imperatore, ait, Ioannem poſt Apocalypſim, ſuúmque ab exilio reditum ſcripſiſſe Euangelium.

Ioãnis Euangelium, ſcriptum eſſe poſt Apocalypſim.

Primaſius.

21 Verùm noſtræ huic ſententię aduerſatur Canon B. Clementis, qui inter Canones Apoſtolicos numeratur octogeſimus quartus: in eo enim ponitur inter libros Canonicos (quorum ibi traditur numerus) Euangelium B. Ioannis, Apocalypſis autem non ponitur: id autem non obſcuro eſt indicio, Apocalypſim non fuiſſe tunc, cùm eſt ille Canon factus, editam; ex quo liquet, Euangelium fuiſſe ſcriptum ante Apocalypſim. Sed hæc nos nihil mouet obiectio; quibus nempe notum eſt, iſtum Canonem octogeſimum quartum multas ob cauſas à doctis viris meritò non probari. Principiò, iſtorum Canonum Apoſtolicorum quinquaginta duntaxat, vel ſexaginta, Sanctorum Patrum, ſummorúmque Pontificum, &

Diſcutitur canon 84. Apoſtolorũ.

plurium Generalium Conciliorum auctoritate comprobati ſunt: Reliqui autem, in quibus eſt iſte Canon octogeſimus quartus, fidem, & auctoritatem non habent. Deinde in iſto Canone, inter libros ſacros, & Canonicos ponuntur tres libri Machabæorum; & omittuntur Eſdras, Iudith, Tobias, Sapientia, Eccleſiaſticus: cum tamen Catholica Eccleſia nec agnoſcat tanquam Canonicos, niſi duos priores Machabæorum libros; & Eſdram, alióſque quos dixi, pro ſacris, & Canonicis habeat. Tum in iſto Canone recenſentur inter libros Canonicos Epiſtolæ Clementis, & libri Conſtitutionum eius; quæ nunquam in Eccleſia, Canonicorum Scriptorum auctoritatem, & venerationem habuerunt. Poſtremò commemoratio Euangelij Ioannis, quæ fit in iſto Canone, deſtruit penitùs eius Canonis fidem, & auctoritatem. Canones enim iſti dicuntur eſſe conditi, B. Apoſtolo Petro viuente, is autem ſub finem Principatus Neronis, glorioſo martyrio vitam finiuit: at Euangelium Ioannis, multis poſt exceſſum Petri annis eſſe conſcriptum, inter omnes conuenit. Nec dici poteſt, Euangelium Ioannis poſtea eſſe adiectum iſti Canoni ab ipſo Clemente, qui Ioanni ſuperfuit: Ioannes enim obiit ſecundo Traiani anno, Clemens autem tertio anno: hoc, inquam, probabiliter dici non poteſt; ob eandem enim cauſam debuerat Clemens addere iſti Canoni etiam Apocalypſim: Niſi fortè dicatur ab aliquo, Clementem non habuiſſe pro Canonico libro Apocalypſim. Sed hoc impium eſt dicere: nam neque Clemens, qui eo ipſo tempore vixit, ignorare potuit Apocalypſim à Ioanne ſcriptam eſſe; & ſciens eſſe Ioannis Apoſtoli, non potuit eam pro ſacra, & Canonica Scriptura non habere. Sed nos, his, quaſi per digreſſiunculam quandam curſim dictis, quodnam fuerit teſtimonium illud, quod Ioannes verbo D E I iam ante Apocalypſim perhibuerat, breuiter declaremus.

Triplex Ioannis de Christo teſtimonium.

Triplex fuit teſtimonium Ioannis de verbo D E I: vnum fuit 22
prædicationis: alterum, miraculorum: tertium, paſſionis pro ipſo
bo D E I. Ioannes etenim fidem, & doctrinam C H R I S T I
prædicauit in Iudæa, & in Aſia: teſtificans eam veram eſſe, & diuinam, & ad comparandam ſalutem animæ neceſſariam cuilibet homini

homini. Huiuſmodi autem teſtimonium facilè perſuaſit hominibus,quia plurimis,maximíſque miraculis ipſum comprobauit, vt de veritate eius dubitari nullo modo poſſet. Ipſe quoque multa paſſus eſt propter teſtimonium quod perhibebat CHRISTO; eius namque rei cauſa, tanquam reus ductus eſt Romam, atque inibi miſſus in feruentis olei dolium,& in inſulam Patmos relegatus. Horum porrò verborum in Græca lectione expeditior eſt conſtructio, & apertior ſententia; ſic enim eſt ad verbum: *Qui teſtificatus eſt verbum* DEI,& *teſtimonium* IESV CHRISTI,*& quæcumque vidit.* Sunt enim omnia iſta nomina in Accuſatiuo, quæ reguntur à verbo illo, *teſtificatus eſt*: teſtificari autem dixit pro eo,quod eſt, publicè & apertè, & liberè & fidenter, atque conſtanter prędicare verbum DEI. Illud verò:*Et quæcumque vidit*, magnam teſtimonio Ioannis fidem aſtruit, fuit enim eorum quæ prædicabat,teſtis oculatus. Et hoc ipſum explicatiùs ipſemet dixit in exordio primæ ſuæ Epiſtolæ, ita ſcribens: QVOD *audiuimus,quod vidimus oculis noſtris,quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, annuntiamus vobis.*

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ioannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia,gratia vobis, & pax VERS.4.
ab eo QVI EST, *&* QVI ERAT, *&* QVI VENTVRVS EST.

23 HÆC eſt ſalutatio, qua B.Ioannes librum Apocalypſis exorſus eſt, eadémque ſalutatione finiuit eundem. Ex quo apparet, librum hunc eſſe Epiſtolarem, ad formam ſcilicet & modum Epiſtolæ conſcriptum. Numero autem iſto ſeptenario Eccleſiarum, plerique Interpretum denotari putant vniuerſam CHRISTI Eccleſiam: hæc enim & vna eſt propter vnitatem fidei,& charitatis,& eſt ſeptuplex, propter ſeptiformem SPIRITVS Sancti gratiam, per quam animatur, & vegetatur, & regitur Eccleſia. Ob eandem quoque cauſam

B. Paulus ad ſeptem duntaxat Eccleſias, ſcripſit Epiſtolas, volens erudire, atque inſtruere vniuerſam Eccleſiam. Sed profectò, iſta Interpretatio, myſtica eſt magis quàm litteralis. Non enim poteſt negari, Apocalypſim propriè ſcriptam eſſe à B. Ioanne ad illas ſeptem Eccleſias Aſiæ; cùm & illas nominatim percenſeat, & ad ſeptem illas Eccleſias ſcribat Epiſtolas, ſingulis mittens ſingulas: & quid in vnaquaque earum laudabile erat ac vituperabile, commemoret; idque facere Ioannes iuſſus à CHRISTO eſt.

Sed cur ad iſtas præcipuè Eccleſias B. Ioannes ſcripſit Apocalypſim? An quia iſtas Eccleſias ipſe fundauerat & rexerat? id enim de ipſo Ioanne teſtatur Tertullianus libro quarto contra Marcionem; Beatum enim Ioannem prædicaſſe in Aſia, præcipuè autem Epheſi, Euangelium CHRISTI, teſtes ſunt B. Martyr Ignatius in Epiſtola quam ſcripſit ad Epheſios, & Irenæus libro tertio contra Hæreſes, & Synodica Epiſtola Concilij Epheſini ad Clerum Conſtantinopolitanum: in qua dicitur Sanctus Ioannes vnà cum Beatiſſima Virgine incoluiſſe Epheſum: quanquam illud de Beatiſſima Virgine, Epiphanius diſputans contra Hæreſim ſeptuageſimam octauam, pro certo non habet. 24

Tertullian.

An illas ſeptem Eccleſias Aſiæ primus omnium Ioannes fundauerit & rexerit.

Sed enim Epheſinæ Eccleſiæ fundator, non fuit Ioannes, ſed Paulus, qui totum triennium docendis Epheſiis atque eorum Eccleſia fundanda conſumpſit, cui etiam Eccleſiæ Timotheum præfecit Epiſcopum. Ergo quod dixit B. Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis in IOANNE, totas Aſiæ Eccleſias fuiſſe fundatas, & rectas à Ioanne, non videtur, ſi accipiatur ſimpliciter, & præcisè, omnino verum. Ante Ioannẽ enim Paulus fundauerat Epheſinam Eccleſiam; & Petrus ante Paulum in Aſia minori Euãgelium prædicauerat, multoſque ad CHRISTI fidem conuerterat, ad quos nimirum ipſe ſcripſit Epiſtolas ſuas: idque confirmat etiam Magnus Leo in primo ſermone de Feſto Apoſtolorum. Sed quia poſt Petri, & Pauli martyrium, qui Aſianarum Eccleſiarum doctores, & fundatores fuerant, pullulantibus ibi hæreſibus, magna erat facta Chriſtianorũ perturbatio, magnumque periculũ erat ne deficerent illi à ſinceritate fidei, & doctrinæ 25

S. Hieronym.

CHRISTI

CHRISTI: idcirco B. Ioannes eas poſtea denuo erudiendas, & regendas ſuſcepit. Epiphanius diſputans contra Hæreſim quinquageſimam primam, ait, Ioannem ætate iam ſenili præditum, à SPIRITV Sancto iuſſum eſſe prædicare illis Eccleſiis, & reflectere errantes in viam. Earum porrò Eccleſiarum tãtam Ioannes curã geſſit, vt etiã longè abſens, & exul, ad ſingulas eccleſias, ſingulas ſcripſerit epiſtolas, quin etiã totam Apocalypſim: quæ in illis Eccleſiis rectè, aut prauè agebantur, docente ipſum SPIRITV ſancto, minimè ignorans. *Epiphanius.*

26 Sequuntur illa verba: AB EO QVI EST, *&* QVI ERAT, *&* QVI VENTVRVS *eſt.* quorum verborum triplex eſt interpretatio: Quidam putant iſtis verbis ſignificari tres Perſonas diuinæ TRINITATIS: PATREM quidem per illud, QVI EST: Ipſe enim dixit Moſi: EGO SVM QVI SVM, & Moſes ipſe: QVI EST, *miſit me*: FILIVM verò per illud: QVI ERAT. de eo quippe Ioannes dixit: *In principio erat* VERBVM, *&* VERBVM *erat apud* DEVM, *&* DEVS *erat* VERBVM: denique SPIRITVM ſanctum per illud: QVI VENTVRVS *eſt*: Sanctus enim SPIRITVS quotidie venit & venturus eſt in corda hominum ea illuminando, purificando, & ſanctificando. Alij omnia iſta verba de ſolo PATRE interpretantur: ipſe enim erat ab initio Mundum condens: ipſe eſt, Mundum perpetuò conſeruans, & regens: & ipſe venturus eſt, vt mundo auferat ſtatũ corruptionis, & mutabilitatis, & det nouum & glorioſum ſtatum, ad ſimilitudinem gloriæ, quam in corporibus ſuis habebunt Beati poſt reſurrectionem, qua de re diſputat Paulus ad Romanos 8. *Triplex Interpretatio.* *Prima.* *Exod. 3.* *Ioan. 1.* *Secunda.*

27 Sed mihi probabilior fit tertia Interpretatio, quæ verba iſta refert ad totam ipſam TRINITATEM; ſed indiſtinctè tamen, ea ſcilicet ratione, vt DEVS vnus eſt. Per illas itaque tres differentias temporis, præſentis, præteriti imperfecti, & futuri, inſinuatur æternitas DEI, quæ coëxiſtit totius temporis extenſioni. Nam quia nos, DEI æternitatem, eâ ratione, vt per ſe ipſa eſt, non poſſumus cogitatione informare, nedum comprehendere intelligentia, aut verbis explicare; ſignificamus eam per coëxi- *3. Interpretatio Auctoris placita.*

ſtentiam eius cum omnibus partibus temporis. Verùm æternitas, totius etiam temporis extenſionem dupliciter excedit;tum quod antè,& pòſt interminata eſt:tempus verò & principium habet,& finem; tum etiam, quod æternitas tota ſimul eſt, prorſus omnis expers variationis,& ſucceſſionis:tempus autem ſine ſucceſſione nec eſſe,nec intelligi poteſt.

SEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERSV 4. *Et à ſeptem Spiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt.*

Qui ſint illi ſeptem Spiritus, ſtantes ante Thronū Dei.

HÆc verba non facilem habent intellectum, quia 18
obſcurum eſt ad intelligendum, qui ſint iſti ſeptem Spiritus ſtantes in conſpectu throni DEI, à quibus gratiam,& pacem Ioannes precatur ſeptem Eccleſiis, ad quas ſcribit. Eſt communis fermè Interpretum huius libri ſententia,iſtos ſeptem Spiritus interpretātium de SPIRITV Sancto,cuius eſt ſeptiformis gratia:eius namque ſeptem dona Iſaias appellauit Spiritus,dicēs:*Requieſcet ſuper illum(Meſſiam) Spiritus ſapientiæ,& intellectus,Spiritus conſilÿ,& fortitudinis,Spiritus ſciētiæ,& pietatis,& Spiritus timoris Domini.*ergo ſecundū iſtorū ſententiam, & interpretationem ſenſus horū verborū eſt huiuſmodi. GRATIA VOBIS & pax à SPIRITV Sancto, cuius ſunt ſeptem Spiritus, id eſt,Septem dona gratiæ eius:ita vt perſona SPIRITVS Sancti ſignificata ſit his verbis, per ſeptemplicem effectum eius,in Scriptura celebratum.Sic interpretantur locum hunc, Victorinus,Primaſius,Andreas Cæſarienſis, Ambroſius,Beda,Haymo,Rupertus,Anſbertus,aliique quamplurimi.

Locus Iſaiæ 11.
1. Interpretatio eſſe ſeptē dona Spiritus Sancti.

Victorius. Primaſius. Andreas. Ambroſius. Beda. Haymo. Anſbertus. Rupertus.

Ego iſtam interpretationem à tot, & tantis viris probatam & 19
traditam,nec prorſus improbare audeo:nec eam tamen approbare ac ſequi in animum meū inducere poſſum:duę namque potiſſimum res eam mihi diſſuadent.Primùm enim dicere, gratiam & pacem

Diſcutitur ſupradicta Interpretatio.

pacē prouenire à ſeptē ſpiritibus, id eſt, à ſeptem donis SPIRITVS Sancti, & durā nimis habet locutionem, atque inuſitatam, in Sacris litteris, nec ſatis rectam, & probabilem habet ſententiam: quomodo enim gratia prouenire poteſt à ſeptem donis SPIRITVS Sancti, cùm ipſa gratia ſit eorum donorum quaſi fundamentum, ordine naturæ præueniens & præcedens in anima hominis, iſta dona SPIRITVS Sancti? Inſolens quoque locutio eſt, ſeptem dona SPIRITVS Sancti, appellare ſeptem Spiritus ſimpliciter, & præciſè. Nam licet quodlibet donum ab Iſaia vocetur Spiritus, non tamen ſimpliciter ac præciſè, ſed cum additione: dicitur enim Spiritus ſciētiæ, fortitudinis, timoris, &c. nomen autem Spiritus pręciſè poſitū in Scriptura, ſignificat ſubſtantiā quāpiam, vel ventum, vel Angelum, vel animā hominis. Alterū verò, quod mihi magis etiam eam interpretationem diſſuadet, illud eſt, quod non video, quemadmodum illa verba: *Qui in conſpectu throni eius ſunt*: poſſint verè dici atque competere vel in ſeptem dona SPIRITVS Sancti, vel in ipſam SPIRITVS Sancti perſonam: ſtare namque in conſpectu throni DEI, non poteſt conuenire accidentibus, ſed Subſtantiæ tantùm ſubſiſtenti: ob idque non poteſt conuenire ſeptem donis SPIRITVS Sancti. Præterea, ſtare in conſpectu throni DEI, eſt ſubditorum, & miniſtrorū, qui aſtant parati ad capeſſenda, exequendaque iuſſa eius, in cuius conſpectu ſtant: hæc autem in perſonam SPIRITVS Sancti, qui DEVS eſt æqualis PATRI, & FILIO, nullo modo conueniunt.

30 Ob hæc igitur equidem propenſior ſum ad eorum ſententiam, qui per Spiritus intelligunt ANGELOS: per ſeptem autem, vniuerſitatem ipſam ANGELORVM: ſecundum conſuetudinem Sacræ Scripturæ, vocabulo Septenarij nonrarò ſignificantis vniuerſitatem vel magnam quampiam multitudinem: nam quia vt ait B. Gregorius, omne tempus ſeptem diebus comprehenditur, rectè Septenario numero vniuerſitas figuratur: atque huiuſmodi eſt Nicolai de Lyra interpretatio. Alij ſeptem Spiritus interpretantur hoc loco Angelos illarum ſeptem Eccleſiarum, ad quas B. Ioannes ſcripſit ſeptem epiſtolas, quæ ſecundo & tertio capite huius

2. Interpretatio.

Lyranus.

3. incerta

4. Interpret. Authori probabilis. huius libri continentur. Sed illud ſimilius,& propius vero mihi videtur,per ſeptem Spiritus hoc loco ſignificari ſeptem principales ANGELOS,qui inter omnes ANGELOS ſunt primarij diuinæ prouidentiæ circa gubernationem Eccleſiæ, atque adeò etiam mundi adminiſtri. Andreas certè Archiepiſcopus Cæſarienſis Cappadociæ, ſuper hoc primo Capite Apocalypſis, hanc ſententiam videtur aſſignare Irenæo, & Epiphanio: *Irenæus.* Magnus, inquit, Irenæus ſeptem ANGELOS ceteris excellentiores,initio eſſe conditos à DEO, ſcriptum reliquit. Illud quoque adiuuat hanc ſententiam, *Locus To. 12.* quod Angelus RAPHAEL dixit, ſe eſſe vnum de ſeptem Spiritibus,qui ſtant ante conſpectum DEI, idémque videtur ſignificaſſe GABRIEL Archangelus; *Luca 1.* & in hoc libro nominantur ſeptem ANGELI tubis canentes, & alij ſeptem habentes phialas iræ DEI,& ſeptem Spiritus miſſi in vniuerſam terram.

Tres obiectiones. Sed enim tria huic Interpretationi, & ſententiæ videntur poſſe 32 obijci. Prima obiectio: videtur incongruum, ANGELOS connumerari diuinis perſonis: nam illud: *Ab eo* QVI EST, *&* QVI ERAT, *&* QVI VENTVRVS EST: denotat perſonas diuinas: ſi autem illud: *& à ſeptem Spiritibus*, ſignificat ANGELOS, ergo Angeli in eodem ordine ponuntur cum diuinis Perſonis, & in earum Societate adſcribuntur. Ad hanc obiectionem reſpondent Andreas,& Aretha, *Andreas. Aretha.* Angelos hoc in loco, non tanquam paris poteſtatis, & maieſtatis cum ſupremo illo numine connumerari; ſed tanquam primarios illius ſeruos, & miniſtros vnà cum ipſorum Domino interdum nominari: ſicut Paulus: *Locus Pauli, 1. Timot. 5.* *Teſtor, inquit, coram* DEO *&* CHRISTO IESV, *& electis* ANGELIS.

Secunda obiectio: Inconueniens, & abſurdum videtur, gra- 32 tiam & pacem precari,& poſtulare ab ANGELIS, cùm ipſi nec effectores gratiæ ſint, nec largitores; ſed is ſolus, de quo ſcriptum eſt: *Pſalm. 83.* *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Reſpondeo, gratiam & pacem non poſtulari ab ANGELIS tanquam eius effectoribus, ſed quia eorum ſæpe deprecatione & miniſterio gratia hominibus à DEO donatur: *Hebr. 1.* Paulus enim appellat ANGELOS, adminiſtratorios Spiritus, miſſos in miniſterium, propter eos, qui hæreditatem

ditatem capiunt ſalutis. Tertia obiectio: Si ſeptem illi Spiritus ſignificant ANGELOS, quomodo Ioannes in precando gratiam & pacem eos prænominauit atque præpoſuit CHRISTO Domino, dicens: *A ſeptem Spiritibus, & à* IESV CHRISTO, *qui eſt teſtis fidelis*, &c. Sed profectò id factum eſt, quia ratio ipſius ſententiæ, & contextus orationis poſcebat vt priùs nominarentur ANGELI: ſiquidem nominato CHRISTO, proximè multa ſubiunguntur, quæ continenti orationis ſerie cum CHRISTO connectenda ſunt.

33 Sed quid eſt, Angelos ſtare in conſpectu DEI? Multa ſanè iſtiuſmodi locutione denotantur: primò, ANGELOS videre faciem DEI; deinde, eſſe apud DEVM præcipuè gratioſos atque honoratos; tum, bene noſſe arcana conſilia, & voluntatem DEI; adhæc, eſſe paratos, & promptos ad DEI iuſſa capeſſenda, & exequenda velociter atque efficaciter; & ideò comparantur ventis, & flammæ ignis, ſicut ſcriptum eſt: *Qui facis* ANGELOS *tuos Spiritus, & miniſtros tuos flammam ignis.* & alio loco: *Benedicite Domino omnes* ANGELI *eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius.* *Quid ſit Angelos ſtare in conſpectu Dei.* *Locus Pſalmi 103. Hebr. 1. Pſalm. 102.*

OCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et à IESV CHRISTO, *qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & Princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum & ſacerdotium* DEO, *&* PATRI *ſuo. Ipſi gloria & Imperium in ſecula ſeculorum.* VERS. 5. & 6.

34 BEATVS Ioannes, nominato CHRISTO, eius commendat excellentiam, ab octo rebus: Primò à veracitate ac fidelitate, dicens: *Qui eſt teſtis fidelis.* Secundò à prærogatiua reſurrectionis, illis verbis: *Primogenitus mortuorum.* Tertiò ab excellentia dominationis & imperij, ibi: *Princeps regum terræ.* *Octo Chriſti excellentia.*

Quartò, ab inæſtimabili eius caritate, & beneficentia erga nos, cùm ait; *Qui lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo,& fecit nos regnum,& Sacerdotium* DEO. Quintò,à iudicãdi poteſtate, per illud *Ecce venit in nubibus.* Sextò ab vniuerſali cauſalitate, dicens: *Ego ſum alpha, & omega, principium,& finis.* Septimò ab æternitate, illis verbis: QVI EST, & QVI ERAT, & QVI VENTVRVS EST. Octauò ab omnipotentia, per illud: *Omnipotens.* Atque vltimis hiſce tribus rebus declaratur eius Diuinitas: aliis verò prioribus quinque rebus, demonſtratur eius Humanitas, quantum ad triplicem eius poteſtatem, & dignitatem, triplexque munus, cuius perficiendi cauſa venit in mundum, Redemptoris ſcilicet, & Regis, atque Iudicis.

De quibus rebus teſtificatus ſit Chriſtus.

Sed cur appellatur CHRISTVS teſtis fidelis? Quia fidelis fuit & 35 in dictis, & factis, & promiſſis. Sed quidnam teſtificatus eſt? multa quidẽ, de DEO, de ſeipſo, & de Eccleſia ſua. De DEO, tum alia, tum præcipuè myſterium Sanctæ TRINITATIS. De ſe ipſo, quod ipſe eſſet promiſſus olim à DEO, & prædictus à Prophetis Meſſias: & quod tunc quidem veniſſet in humilitate ad ſaluandum mundum; ſed poſteà cum poteſtate, & maieſtate magna venturus eſſet ad iudicandum omnes. De ſua Eccleſia, quod ea congreganda eſſet non ſolùm ex Iudæis, ſed ex cunctis gentibus, & quod licèt ab omnibus eſſet oppugnanda, nullis tamen hominum viribus, nulláque Dæmonum potentia deſtruenda eſſet, ſed permanſura vſque in finem mundi. Fuit autem CHRISTVS teſtis omni exceptione maior: teſtabatur enim, quæ ipſemet viderat: nempe de eo ſcripſit Ioannes: DEVM *nemo vidit vnquam; vnigenitus qui eſt in ſinu* PATRIS, *ipſe enarrauit.*

Ioan. 1.

Locus 1. ad Timoth. c. 6. Quod fuit teſtimonium & bona confeſſio Chriſti coram Pilato, quam præcipuè cõmendat Paulus Timotheo.

Penſitet Lector, cur B. Paulus ad Timotheum ſcribens, præci- 36 puè laudet ac prædicet teſtimonium à CHRISTO dictum coram Pontio Pilato: Sic enim ait: *Præcipio tibi coram* DEO, & CHRISTO IESV, *qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem.* Tria duntaxat CHRISTVM dixiſſe Pilato legimus: Primò, Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo: Deinde, veniſſe ſe in mundum, & in hoc eſſe natum, vt teſtimonium

nium perhibeat veritati: ac demum, Pilatum, nõ fuiſſe habiturum poteſtatẽ aduerſum ſe vllã, niſi ea fuiſſet ipſi deſuper data. Poſſet igitur quæri, quodnam fuerit illud teſtimonium, & quæ bona illa cõfeſſio CHRISTI coram Pilato. Chryſoſtomus, Theophylactus, & Oecumenius referunt ad confeſſionem, quod ipſe rex eſſet Iudæorum, natus ad teſtimonium perhibendum veritati: atque hanc oris, & vocis confeſſionem, cruciatuum, & mortis tolerantia confirmauit; atque itidem eum locum interpretantur B. Thomas, & Caietanus, cuius hæc ſunt verba: Et facto, & verbo CHRISTVS bonam confeſſionem teſtatus eſt ſub Pontio Pilato: verbo quidem teſtatus eſt confeſſionem propriæ innocentiæ, dicens: *Non haberes aduerſus me poteſtatem vllam,* &c. & regni ſui cœleſtis, dicens: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*; & propriæ Deitatis, dicens: *Ego ad hoc veni in mundum*: & demum propriæ doctrinæ, illis verbis: *Vt teſtimonium perhibeam veritati.* Facto quoque teſtatus eſt bonam confeſſionem, quia in profeſſione, & confirmatione eorum, quæ docuerat, & dixerat, permanſit vſque ad mortem crucis. Sic Caietanus. CHRISTVS itaque, quæ anteà docendo confeſſus, & teſtatus fuerat, hæc ipſa moriendo confirmauit coram Pontio Pilato, qui eum, tanquam iudex morte damnauit. Sciat autem Lector, veteri Eccleſiæ vſu, nomen teſtimonij, ſiue martyrij, pertinere ad teſtificationem, quæ fit opere omnium maximo, voluntaria ſcilicet morte; confeſſionis autem vocabulum pertinere ad teſtimonium quod redditur verbis. CHRISTVS igitur, quod anteà profeſſus erat verbis, hoc ipſum coram Pilato, id eſt, opere ipſo paſſionis, & mortis ſuæ, ad quam damnatus eſt à Pilato, teſtatus eſt.

Chryſoſtom.

S. Thomas.

Caietanus.

NONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et fecit nos regnum, & Sacerdotes DEO, *&* PATRI *ſuo.* VERS. 6.

HIs verbis ſignificat B. Ioannes, omnes Chriſtianos eſſe 37
Sacerdotes: idémque dicitur infrà Capite quinto: *Et feciſti nos* DEO *noſtro regnum & Sacerdotes.* Sed hoc ipſum apertiùs dixit B. Petrus in Capite ſecundo prioris Epiſtolæ ſuæ illis verbis: *Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias, acceptabiles* DEO *per* IESVM CHRISTVM. Hinc Hæretici noſtri temporis, qui, ſerpentium more, veritatem ſacræ Scripturæ in venenum erroris conuertunt, argumentari ſolent, nullum eſſe in Eccleſia CHRISTI Sacerdotium, quod non ſit omnibus Chriſtianis ex æquo commune. Nam cùm iſti verum EVCHARISTIÆ, ac Pœnitentiæ Sacramentum è medio tollant, nullam faciunt reliquam Sacerdotij ſingularem, & eximiam dignitatem, atque poteſtatem. Sed iſtorum error multis, & firmis, cùm teſtimoniis, tum rationibus redargui, & confutari poteſt. In Synodo Nicena Canone XIIII. declaratum eſt, Diaconos non habere poteſtatem operandi corporis, & ſanguinis CHRISTI, & Pecutiani, & Colliridiani tanquam hęretici olim damnati ſunt, quod mulieribus etiam Sacerdotium tribuerent. Videat Lector Epiphanium contra Hæreſim 419. & 79, & Auguſtinum in libro de Hæreſibus in Hæreſi 27.

Locus Petri, 1. Epiſt. c. 2.

In hæreticos, nō eſſe Sacerdotium commune omniū Chriſtianorum.

Illud porrò quod B. Petrus, & Ioannes dixerunt, Chriſtianos 38
eſſe Sacerdotes, & offerre hoſtias DEO: duplicem habet interpretationem, & veram vtramque. Ac primò quidem dicimus, Chriſtianos omnes appellari Sacerdotes, & reges, non quidem propriè, ſed figuratè ac myſticè; & ſpiritualiter; ſicut etiam Petrus appellauit Chriſtianos, lapides viuos, & domum: hoc autem Sacerdotium, & ſacrificium ſpirituale in Veteri etiam Teſtamento non modò eſt cognitum, ſed etiam valdè commendatum, & laudatum. Dauid enim commendat triplex ſacrificium: vnum, iuſtitiæ: *Sacrificate, inquit, ſacrificium iuſtitiæ*: alterum laudis, dicens: *Immola* DEO *ſacrificium laudis*: tertium, contritionis, cùm ait: *Sacrificium* DEO, *Spiritus contribulatus.* Iſaias quoque ait: *Vos Sacerdotes Domini vocabimini.* Atque hoc modo ſupradicta verba

Quomodo Chriſtiani dicantur reges, & Sacerdotes, duplex Interpretatio.

Triplex ſacrificium ſpirituale.

Pſalm. 4.

Pſalm. 49.

Pſalm. 50.

Eſa. 61.

Petri

Petri, & Ioannis interpretatus eſt B. Auguſtinus in libro 2. Quæſtionum Euangelicarum, cap. 40. & S. Leo ſermone 3. de Anniuerſario die ſui Pontificatus, ſic ait: Reges, & Sacerdotes ſunt omnes Sancti: quid enim tam regium, quàm ſubditum Deo animum, ſui corporis eſſe rectorem? Quid etiam tam Sacerdotale, quàm vouere Domino conſcientiam puram, & immaculatas pietatis hoſtias de altari cordis offerre? Et Beda hunc locum explanans: Quia, inquit, Rex regum, & Sacerdos cœleſtis, ſe offerendo pro nobis, ſuo nos corpori adunauit, nemo Sanctorum eſt, qui ſpiritaliter Sacerdotis officio careat, cùm ſit mẽbrum ęterni Sacerdotis. *S. Auguſt.* *S. Leo.* *Beda.*

39 Ambroſius quoque hanc ipſam ſecutus Interpretationem, Sacerdotes, inquit, Dei, electi, & ſancti dicuntur, eò quòd membra ſint ſummi Sacerdotis, de quo Pſalmiſta dixit: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec.* Poſſunt etiam electi appellari Sacerdotes, quia ſemetipſos quotidie, per compunctionem cordis, & per orationes, aliáque bona opera offerunt Deo, ſicut dixit Pſalmiſta: *Sacrificium* Deo *Spiritus contribulatus*: eſt præterèa ſacrificium laudis, quod Eccleſia quotidie offerre Deo conſueuit, de quo ſcriptum eſt: *Immola* Deo *ſacrificium laudis*: & itèm: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Ad eundem ſenſum ſupradicta Petri verba explicans Caietanus: Aduerte, inquit, prudens Lector, nè in laqueos incidas Hæreticorum, dicentium Chriſtianos omnes eſſe propriè Sacerdotes. Deprehende cæcitatem iſtorum ex eo, quod in eôdem contextu vtrumque dixit Petrus, & Chriſtianos eſſe lapides ædificandos in domum ſpiritualem; & eſſe Sacerdotes. Sicut igitur dicuntur lapides, & domus, & ædificari, non propriè, ſed metaphoricè: ita etiam dicuntur Sacerdotes, non propriè, ſed myſticè. Vnde ſubiungitur: *Offerentes ſpiritales hoſtias.* Offerre ſiquidem ſpiritales hoſtias orationum, & ſanctarum meditationum, & ſpiritualium inſtructionum, commune eſt omnibus, ſicut offerre ſeipſum Deo in hoſtiam ſuauitatis. *Ambroſius.* *Pſalm. 109.* *Pſalm. 50.* *Pſalm. 49.* *Caietanus.*

40 Altera Interpretatio eſt, Petrum, & Ioannem locutos eſſe de Sacerdotio propriè dicto, & Chriſtianos dici Sacerdotes, non quòd omnes indifferenter Sacerdotij dignitatem, & poteſtatem

habeant; ſed quia in Chriſtiano populo eſt ordo Sacerdotum, quorum miniſterio populus Chriſtianus offert ſanctam DEO hoſtiam. Sunt etiam reges, qui ſunt paſtores Eccleſiæ, quibus dixit Paulus: SPIRITVS *ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam* DEI. Et ſupradicto loco ait B.Leo: Omnes regit Petrus, quos principaliter regit & CHRISTVS. Et B.Ignatius martyr in Epiſtola ad Smyrnenſes: Honorate, inquit, DEVM, tanquam auctorem, & dominum omnium; Epiſcopum verò tanquam principem Sacerdotum, imaginem DEI ferentem: & principatum quidem habentem ſecundum DEVM, Sacerdotium autem ſecundum CHRISTVM. Hoſtias porrò ſpirituales, & acceptabiles DEO, quas ſecundum Petrum Chriſtiani offerunt ipſi DEO, interpretamur nos ſacrificium Miſſæ, & EVCHARISTIÆ: de quo verba faciens S.Auguſtinus lib.10.de Ciuitate DEI, capite 20. CHRISTVS, inquit, Sacerdos eſt, ipſe offerens, ipſe & oblatio eſt: huius rei Sacramentum quotidianum, quotidianum voluit eſſe Eccleſiæ ſacrificium. Vocat igitur Auguſtinus EVCHARISTIAM, ſacrificium Eccleſiæ. Hanc EVCHARISTIAM Petrus & pluraliter vocauit hoſtias, & appellauit ſpirituales. Hoſtias dixit, quòd EVCHARISTIA non ſemel, ſed ſæpiùs, & vſque ad conſummationem ſeculi offertur. Eam quoque vocauit ſpiritualem hoſtiã, quia per ſpecies ſenſibiles, CHRISTVS ſenſu inuiſibilis, viſibilis autem Spiritu offertur: & quia per carnália legis Moſaicę ſacrificia præfiguratum eſt hoc ſacrificium EVCHARISTIÆ, ſpiritu colendum, & ſpiritui ſalutiferum, atque viuificum.

Act 10. *B.Ignatius.* *S. Auguſtin. Sacrificium Euchariſtia.*

Hanc, quam dixi verborum Petri, & Ioannis interpretationem 41 ſecutus Caietanus, in Commentario illius loci B.Petri, ſcribit quædam memoratu digna, præcipuè in Hæreticos huius temporis; Explanans enim Caietanus verba illa B.Petri ſumpta ex capite decimo nono libri Exodi, *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium*, &c. ita ſcribit: Aduerte hîc contra hæreticos fingentes ex ſimilibus auctoritatibus Scripturæ, Chriſtianos omnes eſſe ſacerdotes: conuincit enim eos hic textus. Nam ad vniuerſum populum Iſrael

Caietanus.

Iſrael dictum eſt: *Eritis mihi regnum ſacerdotale*: inſani autem hominis eſt, intelligere, vniuerſum populum Iſrael fuiſſe reges, & ſacerdotes. Hæc itaque & tunc dicta ſunt, & nunc dicuntur, vt ſignificetur vtraque dignitas illi collata populo, non vt ſingulis, ſed vt vniuerſis, hoc eſt, quod eſſet in vniuerſitate illius gentis & dignitas ſacerdotalis, & regalis. Quod tunc verificatum eſt, quoad ſacerdotium, ratione vnius tantùm tribus Leuiticæ: quoad regnum autem ratione diuerſarum tribuum ſucceſſiuè. Idem quoque nunc verificatur in vniuerſo populo Chriſtiano: in quo ſacerdotium quidem eſt ſecundum quoſdam conſecratos; regnum autem ſpiritualiter. Quamuis etiam vniuerſus populus Chriſtianus habeat regale ſacerdotium in ſummo Pontifice, cui ſuapte natura conuenit præeſſe regibus omnibus: &, relatiuè ad ſpiritualia, de eis diſponere. Hæc Caietanus.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ego ſum alpha, & omega, principium & finis. VERS. 8.

42 ILLVD, *Ego ſum α, & ω*, ex Græca lingua, qua Ioannes ſcripſit hunc librum, magnam habet emphaſim, & energiam. Græcis enim, A, Littera omnium prima eſt; Ω, verò, vltima. Quid porrò id ſignificaret, declarauit ipſe proximè adiungens, *Principium & finis*. Sed iſtud ipſum referri poteſt vel ad cauſalitatem, tanquam ipſe ſit principium efficiens, à quo facta ſunt omnia, & finis, propter quem ſint omnia: Vel referri poteſt ad durationem, quaſi ſit ipſe principium, & finis omnis durationis, id eſt, ante omnem, & poſt omnem durationem rerum omnium, quo ſignificatur æternitas eius. Et hic intellectus probabilior videtur: infrà enim capite vigeſimoſecundo, vbi repetitur hæc ſententia: *Ego ſum Alpha & ω*: pro eo quod hîc adiicitur, *Principium & finis*: illic adiungitur, *Primus, & nouiſſimus*. Simile huius

ſententiæ

ſententiæ frequenter vſurpat Iſaias, apud quem DEVS ſic loquitur, *Ante me, & poſt me, & extra me non eſt* DEVS. Vide ipſum Capite 41.43.& 44.

Quoniã autem apud Græcos ſingulæ litteræ denotant nume- 43
rum aliquem; & α, quidem denotat vnum; ω, verò octingenta; videtur iſtis duabus litteris ſignificari Diuinitas & Humanitas CHRISTI: Per Alpha, quæ eſt principium omnium litterarum, & denotat vnum, rite ſignificatur Diuinitas: per Omega verò, id eſt, O magnum, CHRISTI Humanitas: O enim, mundum figurat, & Homo eſt paruus mundus: ſed CHRISTVS eſt magnus Mundus propter vnionem Humanitatis, atque Diuinitatis: & ideo Humanitas eius per omega, id eſt, per O magnum denotatur. His adiice; quod centenarius numerus in Scriptura nõnumquam de-
Luc.15. ſignat multitudinem Electorum, vt patet ex parabola Euangelica de centum ouibus: Octonarius autem numerus pertinet ad beatitudinis conſummationem: CHRISTVS igitur cũ ſit caput omnium Electorum, & Beatorum; & beatitudinis eorum cauſa ſit meritoria, efficiens & exemplaris, congruè admodum vocatur omega.

Rupertus. Apponam hic Ruperti breuem, & concinnam loci huius In- 44
terpretationem: Duæ, inquit, ſunt litteræ Græcorum, quorum linguâ librum hunc eccleſiis ſcripſit Ioannes, α, & ω: Illa eſt græci alphabeti prima, hæc autem vltima; & illa principium denotat, hæc verò finem. Per α, commonemur reſpicere ad ſacræ Scripturæ exordium, vbi ſcriptum eſt: *In principio*
Gen.1. *creauit* DEVS *cælum, & terram.* Per, ω, autem, quæ vltima littera eſt, & finem denotat, reſpicere admonemur ad finem diuinæ Scripturæ in Euangelico volumine, vbi ſcriptum eſt,
Matth.vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Veraciter itaque credimus, atque confitemur, CHRISTVM, & principium eſſe, in quo facta ſunt omnia; & finem, ſiue conſummationem, qua reſtaurata & perfecta ſunt omnia. Præterea ſciendum, quòd apud Græcos, omnes litteræ verba componunt, & numeros denotant, & vt quæque ſunt ordine po

ne poſteriores, iſta ſuis characteribus numeros deſignant amplio-res: α, itaque, quæ prima eſt litterarum, denotat vnum; ω, verò, quæ eſt vltima, denotat octingenta. Et in hoc pulchritudo myſterij magna, & delectabilis eſt: CHRISTVS enim, qui in principio vnus erat, & vnicus DEI PATRIS Filius; in fine ſeculorum filios DEI ſecum, non quidem genitos ſed adoptatos, habebit quaſi octingentos, id eſt innumerabiles, octo beatitudinibus per diuerſas manſiones diſpertiendo, remuneratos, & remunerando diſpertitos. Sic Rupertus.

VNDECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in CHRISTO IESV. **VERSV 9.**

45 CVR B. Ioannes in hoc libro Apocalypſis ſe proprio ſuo nomine Ioannis, quinquies appellauerit, ter in hoc primo capite, & ſemel in capite vigeſimo primo, & iterum ſemel in capite vigeſimo ſecundo: cū neque in Euangelio, neque in Epiſtolis ſuis, ne ſemel quidem, proprium ſuum nomē Ioannis expreſſerit, Rupertus rationem reddit huiuſmodi. Non ignoras B. Ioannes fore aliquādo nō ſolum hęreticos, ſed nonnullos etiam Catholicos, qui librum ſuum Apocalypſis, propter obſcuritatem myſteriorum, aliáſve cauſas, vel reiicerent, vel eſſe Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ negarent: quò aduerſus iſtorum calumnias & argumentationes librū præmuniret, voluit crebra ſui nominis commemoratione, auctoritatem & fidem libro adſtruere. Ioannem verò Apoſtolum, & Euangeliſtam fuiſſe ſcriptorem huius Libri, pręter Patrum, & Conciliorum, ſummorumque Pontificum auctoritatem, à quibus id traditum eſt: ſatis profectò elucet ex verbis illis hic proximè ſequentibus: *Fui in inſula, quæ appellatur Patmos, propter verbum* DEI, *& teſtimonium* IESV CHRISTI.

Cur B. Ioānes propriū ſuum nomen ſæpius in hoc libro expreſſerit.

Rupertus.

Ex hiſtoriis enim Eccleſiaſticis manifeſtum eſt, nullum alium Ioannem, illo tempore, propter CHRISTI teſtimonium fuiſſe relegatum in inſulam Patmos, niſi B. Ioannem Apoſtolum, & Euangeliſtam.

Animaduerſio in Euſebiũ & Dionyſiũ Alexandrinũ ſuper auctore libri Apocalypſis.

Sine cauſa igitur Euſebius libro tertio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ 46
c.33. ob dicta quædã Papiæ, qui fuit ipſius Ioannis auditor, in dubitationem venit, num Apocalypſis eſſet B. Ioannis Apoſtoli, an potius Ioannis cognomento Preſbyteri ſeu ſenioris, quem Papias diſtinguit à Ioãne Apoſtolo, faciens vnum de Diſcipulis Domini, in quorũ commemoratione, eum nominat poſt Ariſthonem. Hoc ipſum ſine vlla dubitatione, ſed aſſeueranter tradidit Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium lib. 7. cap. 20. Id porrò argumentari voluit Dionyſius tum ex diuerſitate ſtyli, quæ cernitur in Apocalypſi, atque in Euangelio, & Epiſtolis B. Ioannis: tum verò, quòd Ioannes Scriptor Apocalypſis ſæpe inculcat nomen ſuum, quod Ioannes Apoſtolus nec in Euangelio, nec in Epiſtolis, ne ſemel quidem expreſſit. Sed friuolum eſt vtrumque argumentum. Diuerſum enim ſtylum requirit ſcriptura prophetica à ſtylo hiſtorico, & Epiſtolari. Et id fortaſſe accidit ob Interpretem, quo vſus eſt Ioannes in ſcribenda Apocalypſi, qui ſententias à Ioanne ſibi traditas, ſuis verbis, ſuoque ſtylo explicauit: huiuſmodi enim cauſam reddit B. Hieronymus diuerſitatis ſtyli, quæ in duabus Petri epiſtolis cernitur. Suum autem nomen ſæpius Ioannes in hoc libro appoſuit, tum ob cauſam paulo ſuprà expoſitam; tum etiam quod hîc de ſe, ſuiſque rebus loquitur, alibi verò de alienis. Adiice quod vſitatum eſt Prophetis, proprium nomen apponere in libris ſuarum prophetiarum; in libro nempè ipſius Ieremiæ, ſæpius nomen eius poſitum eſt, & Daniel in ſua prophetia nomen ſuum octies poſuit, dicens: *Ego Daniel.* bis capite ſeptimo, ter capite octauo, ſemel capite nono, & bis capite decimo.

DVODE

DVODECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Fui in inſula, quæ appellatur Patmos.

Versv 9.

De tempore exilij B. Ioānis.

47 R ELEGATIONEM B. Ioannis factam eſſe, Domitiano Imperatore, tradunt Irenęus libro quinto, Victorinus & Primaſius initio Commentariorum ſuorum in Apocalypſim, & Euſebius in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in Chronicis, necnon & S. Hieronymus in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis, in IOANNE: & hæc eſt Græcorum iuxta, Latinorumque communis ſententia: præter Epiphanium, qui diſputans contra hæreſim quinquageſimam primam, iſtam Ioannis relegationem refert ad principatum Claudij Cæſaris, qui plus triginta annis præceſſit principatum Domitiani. Sed Epiphanius in ratione temporum notabiliter lapſus eſt: nolò dicere per inſcitiam Chronologiæ, ſed iuuat potius credere lapſum eſſe per quandam incogitantiam ſiue incuriam, vel obliuionem, quæ doctiſſimis etiam viris nonnumquam obrepunt. Circa nonum porrò annum principatus Domitiani excitata ab eo eſt aduerſus Chriſtianos perſecutio, quæ fuit ſecunda Romanorũ Imperatorũ in Chriſtianos. Hoc tempore Sanctus Ioannes Eccleſias Aſiæ regens, Epheſique manens, à Proconſule Aſiæ quaſi reus impietatis, ad Domitianum vinctus mittitur, ab eoque, vt fertur, tonderi, ignominiæ cauſa, iuſſus eſt: ſicut inuiſum ſibi Apollonium Tyaneum coma, & barba (quod erat inſigne philoſophiam oſtentantium) contemptus cauſa idē Domitianus coram ſe radi iuſſit. Illud profectò certũ eſt ex Tertulliano in libro de Præſcriptionibus Hæreticorũ, & ex primo libro Hieronymi contra Iouinianum, & ex Commentario eius in caput vigeſimum Matthæi, B. Ioannem in feruens oleum eſſe miſſum, ſed inde prorſus illæſum exiſſe. Poſtea decimo anno principatus Domitiani relegatus eſt in inſulam Patmos ad effodienda metalla, vt tradunt Victorinus, & Primaſius. Manſit

Irenæus. Victorinus. Primaſius. Euſebius. S. Hieronymus.

Notabilis lapſus Epiphanij in Chronologia.

autem in exilio vſque ad vltimum annum Domitiani, quo tempore accepit à DEO Apocalypſim, vt docet Irenęus libro quinto. Omnes verò inſulanos Patmos, conuerſos eſſe ad fidem CHRISTI à Ioanne, ſcriptum reliquit Metaphraſtes. Hæc verò inſula Patmos, vna eſt ex Sporadibus inſulis, ambitu triginta mille paſſuũ, ab Icara verſus Occaſum ſita. Videat lector Pliniũ libro quarto capite 12. & Strabonem libro decimo. Quæ quidem inſula fuit antea ignobilis, & obſcura, & penè innominata: ſed poſtea Sancti Ioannis exilio, & Apocalypſis perceptione, atque ſcriptione nobilitata inclaruit.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 10.

Fui in ſpiritu in Dominica die.

Quinque modi reuelationis propheticæ.

VARIIS modis fit Reuelatio prophetica: vel per viſio- 48
nem ſenſibilem alicuius perſonæ reuelantis, qualis fuiſſe videtur Reuelatio facta Danieli cap. 9. & 10. vel per viſionem imaginariam; & hæc fit tripliciter, vel in ſomno, qualem habuit Ioſeph Deiparæ virginis ſponſus, & Salomon, vt narratur tertio libro Regum: vel in vigilia, & cum vſu ſenſuum exteriorum, cuiuſmodi fuiſſe videtur viſio prima Ieremiæ: vel in vigilia, ſed in extaſi, ſiue in raptu, qualis contigit B. Paulo, & frequenter Ezechieli; & huiuſmodi fuerunt Reuelationes, & Viſiones B. Ioannis in hac Apocalypſi. Denique fit etiam Reuelatio diuina per ſupernaturalem intellectus humani illuſtrationem ſine ænigmaticis ſimilitudinibus, vel imaginibus reuelando intellectui myſteria: quale creditur fuiſſe genus prophetiæ Dauidis in Pſalmis, & Iacob Patriarchæ circa ea quæ filiis ſuis longè pòſt euentura prædixit.

Ierem. 1.

Geneſ. 49.

Vnde æſtimari debeat dignitas reuelationum.

Maior porrò, minórve Reuelationis dignitas tribus ex rebus 49
ſpectari, æſtimarique debet, ex qualitate perſonæ reuelantis, & ex modo

modo reuelationis,& ex reuelatarum rerum conditione. Ex perſona;ſi reuelans ſit DEVS, aut CHRISTVS, ſi Angelus, aut homo. Ex modo reuelationis; Reuelatio omnino intellectualis, nobilior eſt, quàm ſenſibilis: & inter ſenſibiles, potior eſt per exteriorem viſionem reuelantis, quàm quæ fit per viſionem tantùm interiorem & imaginariam. Et inter exteriores Viſiones, & Reuelationes quanto perſona apparens & reuelans, apertius, & expreſſius, & familiarius conſilia, & arcana exponit, loquens cum homine quaſi amicus cum amico, tanto cenſetur præſtantius prophetiæ genus. Quamobrem Prophetia Moſis præter cetera, eò maxime commendatur in libro Numerorum capite duodecimo, quòd loquebatur cum DEO ore ad os, ſicut amicus loqui ſolet cum amico, & non per ænigmata; id autem eſt, non per imaginarias viſiones, & ęnigmaticas ſimilitudines, ſed apertè, & expreſsè, DEI mandata, & conſilia cognoſcebat, & percipiebat. Iam verò inter reuelationes imaginarias, nobilior ducitur quæ fit in vigilia, quàm quæ in ſomno: quæ autem fit in vigilia, tanto præſtantior eſt, quanto per maiorem fit mentis abſtractionem à ſenſibus, vt fit in raptu; qualis fuit raptus B. Pauli enarratus ab eo capite XII. poſterioris epiſtolæ ad Corinthios.

Commēdat. prophetia Moſis.

Locus libri Num. c. 12.

50 Ex natura denique atque conditione reuelatarum rerum æſtimatur dignitas Reuelationis; Eſt enim hac ratione præſtantior Reuelatio quæ fit de rebus diuinis & æternis: & de rebus ad Eccleſiam Chriſtianam potiùs quàm ad Synagogam Iudaicam pertinentibus. Verùm ſuper omnes dignitatem habent Reuelationes ad myſteria CHRISTI pertinentes. Quanto etiam generalior eſt reuelatio, tanto habenda eſt præſtabilior; vt ſi non ad vnam aliquam perſonam priuatam, vel aliquam particularem Eccleſiam, ſed ad omnes pertineat; nec vno aliquo certo, & breui tempore determinetur, ſed in omne ſubſequens æuum, ad vſque Mundi conſummationem extendatur. Reuelationes igitur Beati Ioannis, factę ſunt in Spiritu, id eſt, in extaſi, ſiue raptu: & per Angelum, interdum nomine DEI cum eo loquentem: & ſunt de iis

rebus, quæ pertinebant ad ſeptem illas Aſiæ Eccleſias, & ſub earum nomine,ad vniuerſam Eccleſiam: & de inſignioribus Eccleſiæ aduerſitatibus, atque proſperitatibus futuris vſque in finem Mundi. Hinc apparet,ſi quis reputet, & penſitet quæ paulò ſuprà diximus,quanta ſit Apocalypſis Beati Ioannis dignitas atque præſtantia.

De die Dominica.

Ex illo autem quod ſequitur: *In Dominica die*liquidò cernitur, 31
quanta ſit antiquitas diei Dominicæ. Hæc nempe fuit prima, & maxima feſtiuitas Chriſtianorum, in locum Iudaici Sabbati ſuccedens. Appellata eſt dies Dominica, ob eam præcipuè cauſam, quòd ea die CHRISTVS à mortuis reſurrexit: & ideò tunc canit Eccleſia: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.* Sed ob alia quoque CHRISTI myſteria, ea ipſa die peracta,dies illa fuit ſemper Chriſtianis admodum religioſa atque venerabilis: quænam verò ſint iſta myſteria, ſimúlque de multis & magnis eius diei prærogatiuis,atque excellentiis,ſatis copioſè diſſeruimus in Primo Tomo Commentariorum noſtrorum in Geneſim, in primo libro,& in Tractatu Operis primi diei. Ad alias porrò eius diei prærogatiuas acceſſit & hæc, quòd ea die B.Ioannes admirabilem hanc & diuinam Apocalypſim accepit. Creditur autem Ioannes ea die viſiones omnes in hoc libro deſcriptas habuiſſe, propterea quòd nuſquam diuerſa ſuarum viſionum tempora ſignificet: Solemne autem fuit Prophetis diuerſitatem temporum,in quibus diuerſas habuere viſiones, ſubtiliter, atque obſeruatè, curioſéque annotare: vt videre licet apud Ezechielem, maximè verò apud Danielem.

Pſalm. 117.

An omnes reuelationes habuerit Ioannes in Die Dominica.

PRIMA VISIO FACTA BEATO IOANNI, IN QVA CHRISTVS *multiformi, & admirabili ſpecie atque habitu, ornatúque apparuit Ioanni, quæ narratur in hoc primo Capite illis verbis.*

VERS. 13. vſque ad 17.

Et conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea: & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea: caput autem eius,

eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtrâque parte acutus exibat: & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.

52 HVIVS primæ Viſionis ſcopus eſt, oſtendere, CHRISTVM habere perpetuam, & efficacem, ſed multiplicem, atque multiformem prouidentiam, & curam Eccleſiæ ſuæ, illuminando, & erudiendo, eam regendo, tuendo, ac ſubinde repurgando, & renouando; atque improbos homines, qui in ea ſunt, puniendo; bonos autem, & pios in tribulationibus ipſorum conſolando, & adiuuando, & labores eorum, bonáque opera æternis præmiis remunerando. Et in hoc ipſo proponitur quaſi perfectum quoddam exemplum gubernationis Eccleſiaſticæ, in quod Paſtores, & Rectores Eccleſiæ ſemper intueri debeant, atque in ſeipſis, quoad fieri poſſit, effingere, & exprimere ſtudeant. *Quis ſit prima Viſionis ſcopus.*

53 Eſt porrò tripartita hæc prima Viſio: primò deſcribitur figura, & habitus, quo CHRISTVS Ioanni viſus eſt: deinde exponitur ſermo CHRISTI cum Ioanne habitus: tum dantur à CHRISTO mandata Ioanni, & documenta, quæ ſcribat ipſe ad ſeptem Eccleſias Aſiæ. Comprehendit autem hæc Viſio aliquam partem huius primi Capitis, & duo alia proximè ſequentia Capita. Figura verò & habitus, cum quo CHRISTVS apparuit Ioanni, per vndecim res deſcribitur, ſignificantes vndecim proprietates, & excellentias CHRISTI, ea ratione, vt eſt rector, & gubernator Eccleſiæ: quas proprietates Epiſcopi, aliíque rectores Eccleſiæ, pro virili, niti debent imitari, & in ſeipſis habere. Primò dicitur viſus eſſe CHRISTVS tanquam ſimilis Filio hominis: ſecundò viſus eſſe in medio ſeptem candelabrorum aureorum: tertiò, veſtitus podere: quartò, præcinctus ad mamillas zona aurea: quintò, capite & capillis candidis, vt eſt lana, & nix: ſextò, oculis flammantibus tanquam ignis: ſeptimò, pedibus aurichalco ſimilibus:

octauò, voce quaſi aquarum multarum: nonò, habens in dextera ſua ſtellas ſeptem: decimò, ex eius ore gladius vtrâque parte acutus exibat: vndecimò, erat facie, vt eſt ſol, cùm maximè lucet. Verùm quia in ſingulis hiſce rebus operta latent multa, & magna myſteria, ſigillatim ea euoluenda, & enudanda ſunt.

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Similem filio hominis.

VERS. 13. QVONIAM hæc omnia quæ manifeſtata ſunt Ioanni, ea 54
ipſe in Spiritu, & per viſionē imaginariam vidit, iccircò is, quē vidit, non erat verus homo, ſed ſpecies quædam, & imago hominis. Quòd ſi, qui apparuit Ioāni, verus fuiſſet Angelus, nihilominùs tamen rectè dictus eſſet ſimilis filio hominis, id eſt, nō verus homo ſecundùm naturā humanam, ſed in aſſumpto corpore ſimilitudinem referens hominis. Verùm quia tota hæc Viſio ad CHRISTVM pertinet, is profectò ritè appellatus eſt ſimilis filio hominis ſecundùm phraſim Hebraicam, pro vero homine: Nam & Paulus dixit, eum eſſe factum in ſimilitudinem hominum: In quo duplex eſt Hebraiſmus: alter in illo, *filio hominis*, pro, *homini*, alter in illo, *ſimilis filio hominis*, pro, *verus homo*. Similiter eum vidit, & appellauit Daniel in ea viſione, quam narrat ipſe Capite ſeptimo, ita ſcribens: *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat*, &c.

Ad Philip. 2.

Ceterùm potuit CHRISTVS verè dici ſimilis homini, & 55
non homo ſimpliciter & præciſè, multas ob cauſas; Primò licèt ſimilis eſſet homini quantùm ad ſubſtantiam humanam, erat tamen diſſimilis quantum ad humanam perſonalitatem, quam non habuit, ſed eius loco habuit diuinam æterni VERBI perſonalitatem; ob ídque non erat tantùm homo, ſed ſimul etiam DEVS. Deinde, naturam hominis habebat, nulla ignorantiæ, nec peccati labe infectam. Tum, non erat purus viator, verùm ſimul etiam compre

Quibus rebus diſſimilis fuit Chriſtus aliorum hominum.

comprehenſor. Adhæc diſſimiliter admodum, & conceptus, & natus, & mortuus fuerat, & propria virtute à mortuis reſurrexerat, & aſcenderat in cœlum. Præterea, quia tum immortalis erat, & impaſſibilis: quamobrem Paulus dixit: *Et ſi cognouimus ſecundùm carnem* CHRISTVM: *ſed nunc non nouimus*: quorum verborum hic eſt ſenſus: Etiamſi cùm CHRISTVS verſabatur in terris, noueramus eum ſecundùm carnem, id eſt, ſecundùm carnalem ſtatum omnium hominum, qui eſt mortalitatis, & paſſibilitatis ſtatus: ſed nunc eum in cœlis regnantem non nouimus ſecundùm carnem, id eſt, mortalem, & paſſibilem. Cùm autem CHRISTVS dicitur homo, vel ſimilis homini, ea locutione ſignificatur etiam quaſi naturalis quædam, & eximia CHRISTI humanitas, & beneuolentia, & indulgentia erga homines, tanquam cognatos, & fratres ſuos: & ideò non erubuit eos appellare fratres. Quoniam autem præter ignorantiam, & peccatum, per omnia ſimilis factus eſt homini, tentatus per omnia, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, condoleſcere, & compati infirmitatibus hominum, vt præclarè diſputat Paulus in Epiſtola ad Hebræos. Habes itaque hinc formam boni paſtoris, & rectoris Eccleſiæ, quantum ad humanitatem, & beneuolentiam, & indulgētiam, & compaſſionem, quam habere debet erga ſibi commiſſos, & ſubditos.

Locus 2. ad Corinth. 5.

Ad Hebr. 2.

56 Rupertus opinatur, hunc, qui viſus eſt Ioanni, fuiſſe CHRISTVM, qui ſecundùm veram, & corporalem præſentiam ſuam Ioanni apparuerit, ad eum nempe modum, quo apparuiſſe ſibi CHRISTVM teſtatur Paulus in Capite nono prioris Epiſtolæ ad Corinthios: Neque enim, inquit Rupertus, Angelus dixiſſet: *Ego ſum primus, & nouiſſimus, & habeo claues mortis, & inferni.* Cadens etiam Ioannes ad pedes eius, qui ſibi apparuit, vt eum videlicet adoraret, non eſt ab eo prohibitus; ſicut id facere prohibitus eſt ab Angelo; vt infrà ſcriptum eſt Capite 19. & 22. hæc diſputat Rupertus infrà, explanans illa verba: *Ego ſum primus & nouiſſimus.* Atenim nec probabilis eſt Ruperti ſententia, & argumentatio eius perinfirma eſt. Ioannes etenim dicit ſe vidiſſe hæc in Spiritu, id eſt, per ſpiritualem, & imaginariam viſionem,

Ruperti ſententia, qui apparuit Ioanni eſſe fuiſſe verum Chriſtum, opinio diſcutitur.

nem;non igitur corporali, & viſibili ſpecie vidit CHRISTVM vt in ſe eſt. Deinde multiformis ſpecies,& habitus, cum quo eum Ioannes vidit,non conuenit CHRISTO corporaliter, & ſecundùm veritatem:quinetiam Ioãnes ipſe præmonuit initio libri, per Angelum à CHRISTO miſſum factas ſibi eſſe reuelationes. Nos etiam ſuprà ex B.Dionyſij Areopagitę,& Theologorum ſententia oſtendimus,omnes diuinas reuelationes, & viſiones ſiue in Veteri,ſiue in Nouo Teſtamento hominibus factas, immediatè per ANGELOS eſſe factas: Illa autem verba, quæ propriè CHRISTO conueniunt, dixit ANGELVS non ſuo, ſed CHRISTI nomine ac vice, eius nimirùm perſonam repræſentans. Quãquam neque ille qui loquebatur Ioanni,fuit Angelus,neque CHRISTVS, ſed Ioannes in Spiritu, & per Viſionem imaginariam videbatur ſibi CHRISTVM videre,& verba illa ſecum loquentem audire: cuius imago rei effecta fuerat ab Angelo in Spiritu & imaginatione Ioannis. Nec cecidit Ioannes, vt adoraret illum, ſed nimio pauore conſternatus, & exanimatus: quanquam neque hoc reuerà factum eſt, ſed tantùm ſecundùm viſionem, & repræſentationem imaginariam.

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

In medio ſeptem candelabrorum aureorum.

VERS. 13.

Cur numerus ſeptenarius tam ſit frequentatus in Apocalypſi Ioannis.

SCIAT Lector,numerum ſeptenarium valdè frequentatum, & celebratum eſſe in Apocalypſi Ioannis. Nam 57
initio libri,nominauit ſeptem Spiritus ſtantes ante thronum DEI; & ſeptem Eccleſias, quibus precatus eſt gratiam & pacem. In prima Viſione CHRISTVS viſus eſt in medio ſeptem candelabrorum, & habens ſeptem ſtellas in dextera ſua. In ſecunda Viſione viſus eſt Agnus habens ſeptem cornua,& ſeptem oculos,& Liber ſignatus ſeptem ſigillis.In tertia Viſione videntur ſeptem ANGELI, ſeptem tubis canentes. In quarta Viſione

draco habet ſeptem Capita,& ſeptem diademata;& ſimiliter Beſtiæ aſcendentes de mari, & de terra. In quinta Viſione apparuerunt ſeptem ANGELI cum ſeptem phialis iræ DEI. In ſexta Viſione Beſtia vehens magnam illam meretricem, ſepticeps erat: & ipſa meretrix habitabat ſuper ſeptem montes, & colebatur à ſeptem regibus. In ſeptima tamen & vltima Viſione celebratur non ſeptenarius numerus, ſed duodenarius. Videtur enim Ieruſalem habens duodecim fundamenta,& duodecim portas,& duodecim lapides pretioſos:& in ea videtur arbor vitæ ferens duodecim fructus per duodecim anni menſes. Nam cùm ea Viſio pertineat ad cœleſtem felicitatem, præſertim verò futuram poſt reſurrectionem corporum,ſicut per denarium ſignificatur ſimpliciter æterna gloria,ita per adiunctum denario binarium,denotatur gloria duplicata,id autem eſt, conſummata hominis felicitas tam ſecundùm animam,quàm ſecundùm corpus.

58 Sed cur Ioannes ſeptenario numero tam multa myſteria comprehendit?an quia ſic euenit, vt ea iſto numero continerentur?an quia ad eum numerum ea myſteria accommodare voluerit propter vniuerſitatem, & perfectionem numero ſeptenario in ſacris litteris denotari ſolitam ? eo certè numero continetur homo; quaternario videlicet corpus eius ex quatuor elementis conſtitutum;ternario autem humanus conſtat animus,Intellectu, Memoria, & Voluntate præditus. Eccleſia quoque CHRISTI eo potiſſimum numero commendatur atque decoratur : nam & ſeptiformi gratia SPIRITVS Sancti,animatur, & vegetatur: & ſeptem Sacramentis ſanatur,alitur,regitur,atque roboratur.

59 Sed redeamus ad ſeptem candelabra, quæ, vt Dominus ipſe interpretatus eſt, & paulo infra ſcriptũ,figurabant ſeptem Eccleſias Aſiæ, ad quas B.Ioannes hæc ipſa ſcribere iuſſus à CHRISTO eſt.Rectè porrò Eccleſia aſſimilata eſt candelabris:eſt enim inſtar candelabri, ſurſum ad diuinarum, & æternarum rerum contemplationem erecta ; & ad cœleſtis ſapientiæ lumen accipiendum & in alios diffundendum aptata : per DEI ſapientiam & amorem,aurea;& quia ad ſimilitudinem auri per ignem tribu- *Cur Eccleſia aſſimiletur Candelabro.*

lationum probatur & purificatur,& malleis extenditur:& ſurſum in cœlum,in formam candelabri continentis ardorem amoris, & doctrinæ lucem, protenditur. Eſt itaque CHRISTI Eccleſia cādelabrum aureum,per doctrinam Scripturarum lucida,per caritatem pretioſa,per patientiam ſolida,per grauitatem morum & conuerſationis ponderoſa, per obedientiam facilè ductilis, per prædicationem ſonora,per perſeuerantiam extenſa,& longa, per ſpem erecta,per fidem in DEO fundata:eſt denique ſimilis Candelabro Sanctuarij,quod in Viſione monſtratum eſt Zachariæ ab ANGELO. *Zachar. 4.*

CHRISTVM autem eſſe in medio candelabrorum,eſt, habitare eum ſemper in Eccleſia, ſicut ipſe promiſit, cùm dixit Apoſtolis: *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Habitat autem in Eccleſia, variis eam modis viſitando: vel illuminando, & erudiendo, vel à malis liberando, atque præſeruando,vel donis ſuis cœleſtibus locupletando,& exornando, vel etiam per tribulationes,probando,& purificando. Non ſolũ igitur CHRISTVS eſt in Eccleſia illo generali modo,quo vt DEVS,eſt in cunctis rebus per eſſentiam,præſentiã,& potentiã; ſed duobus aliis ſingularibus, & eximiis modis:quorũ alter eſt,quem dudum expoſui,per auxilia,& dona ſua ſupernaturalia mirabiliter Eccleſiam paſcere ac regere:alter modus eſt,per veram,& corporalem præſentiam ſuam, noſtris tamen inuiſibilem ſenſibus, eſſe in Sacramento EVCHARISTIÆ. Iam verò CHRISTVM eſſe viſum in medio candelabrorum, id eſt, eſſe præſentem Eccleſiæ ſuæ, denotat reſidentiam Epiſcoporum in ſuis Eccleſiis: de qua Dominus noſter apud Ioannē ſub parabola boni Paſtoris copioſè diſſeruit:& B.Paulus ſermonem habens cum Epiſcopis: *Attendite inquit,vobis,& vniuerſo gregi,in quo vos* SPIRITVS *Sanctus poſuit Epiſcopos,regere Eccleſiam* DEI, *quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* CHRISTVS autem dicitur eſſe in medio Candelabrorum,& in medio Eccleſię ſuę,ſecundùm phraſim Hebraicam,prò eo quod eſt,inter Candelabra, & in Eccleſia: ſicut eſſe in medio templi, vel ciuitatis, vel populi,vel hominum aliquorum, non aliud ſignificat, niſi eſſe in

Matth. vlt.

Quomodo Christus habitat in Eccleſia.

Ioann. 10.

Actor. 20.

60

templo,

templo,in ciuitate,& inter homines:quanquam, per ſenſum myſticum,CHRISTVS eſt in medio ſanctorum,ſicut cor in medio corporis, & centrum in medio circuli. Quemadmodum enim omnes lineæ à circumferentia circuli ductæ conueniunt, & adunantur in centrum; extra centrum autem inuicem diſtrahuntur atque ſeparantur: ita,licèt quantum ad multa, & ipſarum Eccleſiarum & ſanctorum non parua ſit diuerſitas; in CHRISTO tamen vnum ſunt, per vnam eius fidem, & ſpem, & caritatem, atque doctrinam.

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Veſtitum podere,& præcinctum circa mamillas zona aurea. VERS. 13.

61 HÆC verba breuiter ac ſcitè Andreas Cæſarienſis Epiſcopus hunc in modum interpretatus eſt. Vocat, inquit,IESVM,non abſolutè hominem, ſed ſimilem homini;quia nō tantùm homo,ſed ſimul etiam DEVS erat.Vidit autē eum podere,hoc eſt talari veſte indutum, vtpote Pontificē,ſecundū Melchiſedec in cęleſtibus.Ad hęc vidit eū zona aurea præcinctum,non circa lūbos,vt cęteri mortaliū ſolent ad cōprimendàs carnis illecebras atque voluptates,iſtis enim diuina IESV caro nullo modo fuit obnoxia:ſed præcinctus erat ad pectus circa mamillas;tū vt hinc oſtēdatur opus nobis eſſe DEI clementia, quæ iuſtā eius iram,quæ tolerari alioqui non poſſet,contineat: tum etiā vt hoc quaſi ſymbolo cōmonſtretur veritas,quæ duo teſtamenta, per quæ fideles, tanquam per duo Domini vbera nutriuntur, vndequaque cingit. Dicitur autem zona iſta aurea, ad deſignandam ſingularem illius excellentiam, eiuſdemque caſtimoniam,ab omni prorſus ſorde,& adulterino fuco alienam.Hæc Andreas. *Andreas Cæſarienſ.*

62 Sed nos ſupradicta Ioannis verba paulo diſtinctius,& enucleatius,pleniuſque tractemus.

Græca vox ποδήρης ſignificat veſtem vſque ad pedes demiſſam,quæ Latinè dicitur,tunica talaris:Erat autem vnum de veſtimentis ſacerdotum Hebræorum: de qua B.Hieronymus in epiſtola centeſima vigeſimaoctaua, quam ſcripſit ad Fabiolam de Veſte ſacerdotali,ſic ait:Secunda veſtis ſacerdotalis, eſt linea tunica,græcè appellata ποδήρης,id eſt, talaris,duplici ſindone;quam Ioſephus appellat byſſinam:hæc adhæret corpori,& tam arcta eſt, tamque ſtrictis manicis,vt nulla omnino in veſte ſit ruga,& vſque ad crura deſcendat.Solent militantes habere lineas, quas camiſias vocant, ſic aptatas membris, & aſtrictas corporibus, vt expediti ſint vel ad curſum,vel ad prœlia;dirigere iacula,tenere clypeum, enſem vibrare,& quocunque neceſſitas traxerit.Ergo & ſacerdotes parati in miniſterium Dᴇɪ, vtuntur hac tunica, vt habentes pulchritudinem veſtimentorum nudorum celeritate diſcurrant.

S.Hieronym.

Per iſtam porrò veſtem myſticè ſignificatur & ſacerdotalis 63
Cʜʀɪsᴛɪ dignitas, & mundiſſima eius caro, & inæſtimabilis eius innocentia atque puritas. Quod autem iſta veſtis demiſſa erat vſque ad extremos pedes, ſignificabat,eccleſiaſticos viros, præſertim autem Prçlatos,ab omnibus terrenis affectibus,qui per pedes denotari ſolent,puros eſſe oportere. Significatur etiam virtus perſeuerantiæ in bono vſque ad finem, de qua S.Gregorius in fine primi libri Moraliũ hæc ſcribit:In caſſum agitur bonum, ſi ante terminũ vitæ deſeratur; quia & fruſtra velociter currit, qui prius quàm peruenit ad metam, deficit. Hinc Ioſeph, qui inter fratres ſuos iuſtus vſque in finem perſeueraſſe deſcribitur, ſolus talarem tunicam habuiſſe perhibetur. Nam quid eſt talaris tunica,niſi actio conſummata? quaſi enim protenſa tunica talum corporis operit,cùm bona actio, ante Dᴇɪ oculos vſque ad vitæ nos terminum tegit.Hinc eſt,quod per Moſen iuſſit Dᴇᴠs caudam hoſtiæ in altari offerre,vt videlicet omne bonum quod incipimus etiam perſeueranti fine compleamus.Hæc Gregorius.

Myſteriũ veſtis talaris. *S.Gregorius.* *Geneſ. 37.* *Exod. 29. & Leuit. 3.*

Iam verò cinctura aurea, ſymbolum eſt regiæ dignitatis, ſicut 64
ſcriptum eſt in Pſalmo nonageſimoſecundo: *Dominus regnauit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.* Danieli viſus

Quid myſterij ſit in aurea cinctura ad mamillas. *Daniel. 10.*

viſus eſt ANGELVS præcinctus auro circa renes:quo ſignificabatur,expertem eſſe ANGELVM omnis cõcupiſcentiæ carnalis: Præcinctum verò eſſe circa pectus, ſignificat,habere omnes affectus,etiam rationales, & ſpirituales aureo caritatis vinculo conſtrictos.Duæ mamillæ denotant mentem,& voluntatem:vtraque debet eſſe cincta auro;illa quidem, auro ſapientiæ, hæc caritatis. Duæ mamillæ lac præbent, tum doctrinæ per prædicationem; tum gratiæ per Sacramentorum adminiſtrationem.

65 Hinc apparet,qualis eſſe debeat Prælatus:tunica ſcilicet talari veſtitus; vt omnibus in rebus caſtitatem corporis, & munditiam animi,& innocentiam vitæ, & à terrenis cupiditatibus, & curis alienationem & vacuitatem cordis præ ſe ferat. Habeat pectus auro præcinctum,plenum dico animum caritate, ex qua, & per quam agat omnia,& dirigat ad DEVM.Duas præterea mamillas habeat, per quas lac præbeat, tum doctrinæ per prædicationem, vt dudum diximus;tum gratiæ, per frequentem, & fructuoſam Sacramentorum adminiſtrationem.

66 B.Gregorius in libro 34. Moralium explanans verba illa Iob capitis quadrageſimiquarti:*Sternit ſibi aurum,quaſi lutum*: exponit quinque ſignificationes myſticas, ſecundùm quas nomen auri vſurpari ſolet in ſacra Scriptura, nimirũ pro diuinitatis claritate, pro ſplendore cœleſtis ciuitatis,pro caritate, pro nitore gloriæ ſecularis,& pro pulchritudine ſanctitatis:& omnes iſtas ſignificationes myſticas nominis auri,idoneis ex diuina Scriptura productis ſentẽtiis comprobat atque illuſtrat. Verũ omiſſis aliis,quæ ad rem præſentẽ non ſpectant,nomen auri pro caritate ſumi declarans,ita ſcribit: Nomine auri caritas intimatur; Angelum enim quem ſibi loqui Ioannes aſpexit,ad mamillas zona aurea cinctum vidit:quia nimirum ſupernorum ciuium pectora,dum pœnali nequaquã timori ſubiecta ſunt,& à ſe inuicem nulla ſciſſione ſoluuntur,ex ſola caritate conſtringuntur. Zonam verò auream circa mamillas habere, eſt cunctos mutabilium cogitationum motus, per ſolius iam amoris vincula reſtringere.Sic B.Gregorius.

S. Gregorius

Quinque ſignificationes myſtica huius vocis (Aurum.)

DECIMA

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Commemoratur pia quædam miniméque ſilentio inuoluenda ſuper hoc loco Ioachimi Abbatis diſputatio de differentia Zonæ aureæ, qua CHRISTVS *ad mamillas præcinctus Ioanni viſus eſt: & Zona pellicea, qua Ioannes Baptiſta circa lumbos præcinctus fuiſſe dicitur in Euangelio, ſicut etiam Elias propheta, vt ſcriptum eſt quarto Regum libro, capite primo.*

SVPER eo, quod hîc dicitur, CHRISTVM eſſe 67
viſum Ioanni pręcinctum circa mamillas zona aurea,
Ioachimus Abbas. hunc in modum diſputat Ioachimus. Pręcinctio zonæ aureæ ad mamillas, internæ cuſtodiam caſtitatis deſignat, qua mens viri ſpiritualis conſtringenda eſt, ne luxurię fluxus eam per immundas atque illicitas cogitationes diſſoluat. Digna profectò, & valde conueniens SALVATORI noſtro cinctura; de *Ad Hebr. 7.* quo ſcilicet Apoſtolus ſcripſit, Talem habere nos decebat Sacerdotem, qui eſſet innocens, impollutus, & ſegregatus à peccatoribus: Tam ſanctum videlicet, & purum, qui & corpus poſſideret virgineũ, & internæ corruptionis maculæ fœditatem neſciret: ſi- *Ioann. 14.* cut ipſe de ſe dixit: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.* Verùm hæc non propter ipſum tantùm, ſed propter nos etiam ſcripta ſunt, vt exemplò magis oſtẽderetur, quàm verbis, qualis debeat eſſe vita, & conuerſatio ſacerdotis; non eius, qui verſabatur in atrio exteriori comedens peccata populi: ſed eius, *Oſee 4. Pſalm. 33.* qui ad interiora perducitur, vt deguſtet quàm ſuauis eſt Dominus.

Sciendum verò eſt, duplicem eſſe cuſtodiam caſtitatis: quarum 68
altera in Zona CHRISTI deſignata eſt: altera in Zona Ioannis Baptiſtæ; vterque enim Zonam habuiſſe legitur: ſed CHRISTVS auream, & circa pectus atque mamillas: Ioannes verò pelliceam, & circa lumbos. Ioannes mel ſilueſtre & locuſtas comedit: CHRI-

STVS

STVS piſcem aſſum cum fauo mellis. Hęc diuerſitas ſignificat di- *Luc.24.*
ſtantiam iuſtitiæ Iudaicæ, & terreſtris, à iuſtitia Chriſtiana & cœleſti. Omnis autẽ terrena iuſtitia exinanitur, & deficit, vbi cœleſtis iuſtitia reuelatur. Vnde Ioannes ipſe, quo inter natos mulierũ *Matth.11.*
maior non fuit, ſciens creditam ſibi diſpenſationem myſterij, & quòd ipſe iuſtitiam legis, quæ de terra eſt; CHRISTVS autem ſpiritualem iuſtitiam, quæ de cœlo eſt, deſignaret, dicebat: *Qui de ter-* *Ioan.3.*
ra eſt, de terra loquitur: qui autem de cœlo venit, ſuper omnes eſt. In Ioannis ergo Zona, & eſca, Veteris Teſtamenti iuſtitia deſignata eſt: per CHRISTI verò Zonam & eſcam, Noui Teſtamenti iuſtitia, quæ de cœlo deſcendit, ſignificata eſt. Infirmorum ergo, & imperfectorum eſt, habere zonam circa lumbos pelliceam: quę vtinam non deeſſet illis, quibus dictum eſt: *Sint lumbi veſtri præcincti:* Perfectorum autem, maximè verò Monachorum eſt, habere Zonas aureas ad mamillas: quia illis aliquid eſt, ſi corpus impollutum ſeruent: iſtis autem hoc penè nihil eſt, niſi habeant & munditiam cordis. Sufficit illis cibus locuſtę, qui raram, & interpellatam lectionem ſacrarum ſcripturarũ deſignat: iſtis neceſſaria eſt iugis lectio, quam ſignificat piſcis, animal ſcilicet in aquis nutritum. Rectè autem in locuſta deſignatur lectio, & meditatio interpellata: Locuſta enim à terra paulùm eleuata, mox cadens deficit in volatu: piſcis autem, maris aquas infatigabiliter peruolat. Mel quoque ſilueſtre, qualemcumque circa res diuinas delectationem deſignat: mel autem domeſticum, integram, & indeficientem iucunditatem. Solus enim ille ſentit, quàm magna ſit multitudo dulcedinis DEI ſui, qui ſe per exceſſum mentis deſerit, & faſtidiens omnia, quæ mundi ſunt, ſola cœleſtia concupiſcit.

69 Præfertur etiam piſcis locuſtæ, & pretio, & myſterio; Locuſta enim in ſola terra reſidet, quod eſt infimum elementum: & vix, niſi compulſa, paululùm ſe tollit à terra, & mox iterum cadens, in terra manet. Similiter qui ſanctarum Scripturarum notitiam, aut eas legendi conſuetudinem non habent, terrenis deſideriis vehementer incumbunt. Quod ſi aliquando compelluntur ſurgere, diu in alto ſtare non poſſunt: quia, quæ eos in alto ſuſtineat, aſſi-

duam diuinarum Scripturarum tractationem non habent. In Zonis quoque maxima eſt diſtantia: quod enim inter Zonas pelliceas atque aureas intereſt, hoc differt inter corporis caſtitatem, & mentis: illic enim exterior homo, hîc interior à carnalibus illecebris cuſtoditur immunis. Zona igitur aurea, virtus eſt internæ munditiæ, firmum, & inconcuſſum habens perfectæ caſtitatis propoſitum. Longè autem diſſimilis eſt Zona pellicea Zonæ aureæ, & in perſeuerantia, & in colore, & in pretio; illa enim citò deficit, & conſumitur vetuſtate: hæc autem in ſui nouitate diutiùs conſeruatur, aurum quippe imputribilis eſt naturæ. Illa deformis, & vilis eſt: hæc inter pretioſa mundi, carioris eſt pretij. Sic, quantacumque ſit corporalis caſtitas, & iuſtitia, comparata ſpirituali, vileſcit: quia poteſt carere ſpirituali puritate, qui gloriatur in carnis munditia: non poteſt autem non habere corporalem munditiam, qui gaudet animi caſtitate: quamobrem Dominus non di-
Matth. 5. xit: *Beati mundo corpore, ſed Beati mundo corde, quoniam ipſi* DEVM *videbunt.* In pelle itaque ſplendor non eſt, in auro eſt: quia illis DEVM ſuum videre conceditur, qui Zonis aureis circa pectora conſtringuntur, id eſt, qui fulgore ſapientię qua paſcuntur, ad cœleſtia contemplanda, & amanda trahuntur; & quaſi poteſtate regia, immundas à ſe ipſis cogitationes abiiciunt. Prætereà cinctum eſſe Zona pellicea, ſignificat caſtum eſſe ex neceſſitate, vel timore pœnæ; cinctum verò eſſe Zona aurea, denotat amore iuſtitiæ, atque æternæ gloriæ, virtutem ſpiritualis munditiæ toto ſtudio, totíſque viribus complecti, & tenere.

Ceterùm vt hoc vir fortis (nam virili opus eſt fortitudine) ſtrenuè, ac perſeueranter præſtare queat; neceſſe eſt, vt mens eius in ſanctis cogitationibus, & DEO dignis meditationibus aſſiduè verſetur. Aliter enim neceſſe eſt vt ruat, qui abraſo interiori capite fortiter ſe agere poſſe, & in ſtudio, cultúque caſtitatis perſeuerare confidit. Abraſo autem capite contra luxuriam bellum facere, eſt ſine ſanctarum meditationum aſſidua exercitatione propoſitum caſtitatis internæ, quod non parui eſt laboris, aſſumere. Hoc ne idiota quidem homo, cui donum caſtitatis ex aliqua parte conce

conceditur, facere præualet: nam etiamſi litteras legere non nouit; illud tamen quod à Doctoribus, & Prædicatoribus audit, frequenter, & tacitè ſecum ruminare non ceſſat. Quemadmodum igitur Samſonis crinibus, tantum robur DEI munere, inditum erat, vt & ipſe inſuperabilis eſſet, & quoſlibet hoſtes facilè ſuperaret: illis verò abſciſſis, facilè captus ab hoſtibus eſt, ac miſerabili addictus ſeruituti: Ita ſpiritalis viri fortitudinem ad vincendas immundas cogitationes, turpéſque cupiditates, valdè conſeruat, atque ſuſtentat aſſiduus & religioſus ſanctarum meditationum vſus: quem ſi non habeat, inualidus fit ad repugnandum obſcenis tentationibus; ſed facilè ſuccumbens, carnalibus vitiis mancipatur. Hactenùs eſt Ioachimi diſputatio, non quidem ad verbum, ſed ad eius ſententiam à nobis expoſita.

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Caput autem eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix: oculi autem eius tanquam flamma ignis. VERS. 14.

71 QVONIAM CHRISTVS in hac Viſione inducitur tanquam Sacerdos, & rex, & iudex, idcircò inducitur cano capite, & capillis; in libro autem Canticorum *Cant. 5.* inducitur tanquam Spõſus, quapropter dicitur caput eius aurum optimum, & comæ capitis eius nigræ quaſi coruus. Albor autem *Myſterium Caniciei.* capitis & capillorum, id autem eſt canities, ſenilem antiquitatem declarat. Licèt enim CHRISTVS ob aſſumptionem Humanitatis, in nouiſſimis temporibus factus eſt homo; ob æternitatem tamen Diuinitatis, quæ eſt quaſi caput eius, vt dixit Apoſtolus, eſt *1. Cor. 11.* ante omnia tempora. Canities porrò ſenilis maturitatem prudentiæ, iudicij, conſilij, & ſententiæ ſignificat. Oritur autem canities ex defectu caloris naturalis: ſimiliter etiam maturitas iudicij, & prudentiæ non niſi reſtincto, vel certè multùm refrigerato paſſionum animi ardore, contingit homini. Cãdor etiam capitis mundi-

tiam denotat intellectus, & voluntatis: vnde naſcitur candor, & munditia capillorum, id eſt, cogitationum, & affectionum animi. Senectus item, ob longinquam experientiam, prudentiæ habet exiſtimationem, ob idque fidem ſibi & auctoritatem atque reuerentiam conciliat: & huc ſpectat illud Scripturæ præceptum: *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* Nihil autem in hoc loco dicitur de canitie barbæ, ſed de canitie tantùm capitis: quoniam in capite potiſſimum requiritur ſenilis maturitas, & grauitas, in iudicio, in affectu, & in motu: huiuſmodi enim eſt laudabilis ſenectus, de qua ſcriptum eſt: *Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata.* Apud Danielem Capite ſeptimo DEVS PATER, & in hoc loco CHRISTVS Dominus inducuntur cano capite, quòd vtriuſque vna ſit diuinitatis antiquitas, ſiue, vt congruentiùs loquar, æternitas.

Locus Leuit. 19.

Sap. 4.

Ceterùm illud: *Tanquam lana alba, & tanquam nix,* minimè vacat myſterio. Lana etenim candorem habet mediocrem, & tolerabilem viſui; & applicata corpori, calorem præbet ſuauem, & commodè fouentem ipſum corpus: habet quoque lana molliciem tactus, per quam bene applicatur corpori: per hoc autem ſignificatur, quemadmodum CHRISTVS Dominus, cùm in terris verſaretur, ſeſe ad infirmitatem hominum demiſerit, & accommodauerit. Nix verò exuperantiam habet candoris, rigorémque frigoris, atque vim purgandi ſordes, & fœcundandi terram: hæc autem myſticè interpretata & accepta, fuiſſe reperiuntur in CHRISTI prædicatione, & doctrina. 72

Myſterium lanæ albæ ac niuis.

Sequitur illud: *Oculi autem eius, tanquam flamma ignis.* Quæ verba Richardus de S. Victore hoc modo interpretatur: Flāma ignis lucet, & calorem tribuit, terrorem incutit, & exurit: Oculi igitur CHRISTI velut flamma ignis ſunt, quia electos reſpiciens, illuſtrat luce ſapientiæ, & calefacit amore iuſtitiæ: reprobos autem reſpiciens, terret ferocitate comminationis, & incorreptos exurit incendio damnationis. Sic ille. Nos dicamus, iſtis verbis declarari exactam curam, perfectámque prouidentiam, quam Eccleſiæ ſuæ CHRISTVS habet. Oculi autem flammantes ad ſimilitudinem 73

Richardus.

Myſterium oculorum flāmantium vt ignis.

nem ignis,tria denotant;& claritatem,& calorem,& vim exurendi atque conſumendi. Claritas ſignificat clariſſimam CHRISTI ſcientiam, & præſcientiam omnium quæ in Eccleſia fiunt,queque futura vnquam ſunt:illuminat quoque,& clarificat Eccleſiam,docendo eam quæcunque ſcire ipſam expedit. Et quia omnia ſcit,& poteſt, conuenienter paſcit,regit, ac tuetur eam : & per calorem SPIRITVS ſancti fouet,& lætificat,& vegetat,& viuificat eam. Contrà verò improbos atque impios, tanquam ignis exurit atque conſumit , omnia eorum diſſipans conſilia , omnéſque in nihilum redigens conatus,ac denique ſempiternis eos mactans ſuppliciis.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Pedes autem eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti. VERS. 15.

74 HORVM verborum Andreas interpretationem tradit huiuſmodi. Per pedes, Nazianzenus CHRISTI ſecundùm carnem, œconomiam eſſe ſignificatam exiſtimat. Sacroſancta enim CHRISTI caro, Diuinitati illius, quaſi pedum loco fuit, nam & per illam ad nos venit, & noſtram quoque ſalutem per eandem carnem perfecit. Sunt autem pedes iſti ſimiles chalcolibano, id eſt, thuri maſculo, hoc enim cùm eſt incenſum, iucundiſſimum odorem ſpargere ſolet. Quod ſi voces, vnde nomen hoc conflatur,ſeorſum interpreteris;per æs humana CHRISTI natura, per thus autem diuina eiuſdem ſubſtantia denotatur : per vtrumque verò & fidei fragrantia, & inconfuſa naturarum inter ſe vnio atque coniunctio. Aut per æs,ſuauis prædicationis ſonus ſignificatur ; per thus autem,Gentium ad Fidem conuerſio, ad quam Spõſa in Canticis inuitatur. Alio etiam ſenſu Apoſtoli pedes CHRISTI dici poſſunt,vt qui ſolida ſint Eccleſiæ fundamenta, & ad Magiſtri ſui exemplum, in tentationis camino egregiè probati,atque examinati. Hæc Andreas. *Nazianzenus.*

75 Sed nos ante omnia varietatem Lectionum huius loci decla-

remus. Pro illo; *Similes aurichalco*, in Græcis libris legitur: *Similes chalcolibano.* Eſt autem chalcolibanus nomen compoſitum ex chalco, id eſt, ære, & ex Libano, qui eſt Syriæ mons finitimus Iudææ. Putat autem Aretha, iſto nomine ſignificari ſpeciem quandam præſtantiſſimi æris, quod in monte Libano, id temporis effodiebatur, atque fabricabatur. Andreas, vt ex ſuprà memoratis eius verbis manifeſtum eſt, arbitratur eo nomine denotari thus maſculum, id eſt; potentiſſimum, odoríſque fragrantiſſimi, ideóque appellatum æreum.

Variant etiam Latini codices: complures habent, *ſimiles auchalco*: nonnulli verò *ſimiles orichalco*: quidam etiam vtrique nomini additum habent, *Libani*, ſiue *clibani*. Siue autē legas, *aurichalco*, ſiue *orichalco*, nihil intereſt ad ſententiæ veritatē, atque congruentiam. 76

Sextus Pompeius. De aurichalco, atque orichalco Sextus Pompeius primo libro de Verborū ſignificatione ita ſcribit: Aurichalcum, ſiue orichalcum quidam putant compoſitum, ex ære, & auro, ſiue quòd colorem habeat aureum. Orichalcum ſanè dicitur, quia in montoſis locis inuenitur, mons etenim græcè, ὄρος appellatur. Inter ſpecies autem æris præcipuæ commendationis & pretij fuiſſe aurichalcum, teſtatur Plinius libro 34. cap. 1. illis verbis: Mox vilitas præcipua æris, reperto in aliis terris præſtantiore, maximè aurichalco; quod præcipuam bonitatem, admirationemque diu obtinuit. Iam verò pro illo, *In camino ardenti*, nunc, libri græci habent, *ardentes*; græcè πεπυρωμένοι. Noſter autē interpres legit πεπυρωμένῳ. Secūdùm poſteriorem lectionem iſtud refertur ad aurichalcum. æs quippe multo igni diu multumque igneſcēs, ad colorem auri perducitur. Secundum priorem lectionē iſtud refertur ad pedes CHRISTI, qui dicuntur ardentes, ſiue igniti, quaſi eſſent in camino ignis. Sed profectò poſterior lectio multò congruentiorem atque commodiorem habet ſententiam. *Tyconius.* Tyconius in prima Homilia earum decem & octo Homiliarum in Apocalypſim, quæ falsò inſcriptæ ſunt B. Auguſtino, cùm ex Tyconij Commentariis in Apocalypſim conſarcinatę ſint, vt nos ſuprà oſtendimus in noſtris Prolegomenis, ob idque deinceps iſtas Homilias ſub nomine Tyconij,

conij citabimus: Tyconius igitur locum hunc Apocalypſis ita legit,& citat:*Et pedes eius ſimiles aurichalco clibani, igniti,vt in fornace ignis.*

77 Sed age, quodnam in iſtiuſmodi pedibus CHRISTI lateat myſterium,aperiamus.Quatuor ſunt iſtius myſterij apud Auctores interpretationes. Prima eſt Nazianzeni, vt refert hoc loco Andreas,CHRISTI pedes interpretantis ſanctam CHRISTI carnem,& Humanitatem,per quam ſcilicet diuinum VERBVM ad nos venit, & nobiſcum conuerſatum mira edidit opera,noſtramque ſalutem perfecit. Eandem Rupertus ſequitur interpretationem hæc ſcribens:Per pedes,(quæ pars,finis eſt corporis) rectè intelligitur Incarnatio,& Humanitas Chriſti,quia DEVS homo factus eſt in fine ſeculorum.Iſti pedes,& iſta Humanitas ſimimilis aurichalco rectè dicitur. Sicut enim aurichalcum multis ignium impendiis ex ære perducitur ad colorem auri:ita & illa CHRISTI Humanitas per multas tribulationes, paſſionis & mortis perducta eſt ad gloriam diuinitatis, quæ per aurum figurari ſolet:vt ſit iam & ipſa immortalis,& incorruptibilis atque impaſſibilis. Vnde ſignanter dictum eſt:*Tanquam in camino ardenti:* per hoc enim rectè intelligitur moleſtia paſſionis,qua oportuerat eandem Humanitatem cõflagrare, ſicut ſcriptum eſt; *Nonne oportuit* CHRISTVM *pati, & ita intrare in gloriam ſuam?* Ad hanc ipſam interpretationem pertinet quod alij dicunt, per pedes ſignificari CHRISTI in terris conuerſationem cum hominibus, ſecundùm illud:*Poſt hæc in terris viſus eſt, & cùm hominibus conuerſatus eſt.* Fuit autem CHRISTI conuerſatio ſimilis aurichalco ardenti, plena ſcilicet ardentiſſimæ caritatis, & ſplendidiſſimæ ſapientiæ,ac fortiſſimæ patientiæ.

Myſtery pedum Chriſti ſimilium aurichalco ardẽti,quatuor Interpretationes.

Rupertus.

Luc. 24.

Baruch. 3.

78 Secundam interpretationem tradunt Andreas, & Aretha,qui pedes CHRISTI,Apoſtolos interpretantur:hi namque CHRISTI nomen per vniuerſum terrarum orbem portauerunt, ficut de Paulo dixit Dominus,*Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus,& regibus,& filiis Iſrael.* Fuerunt item Apoſtoli pedes myſtici corporis CHRISTI,quæ eſt Eccleſia: Super eorum

Locus Act. 9.

eorum quippe fide, ac doctrina fundata eſt Eccleſia. In quos etiam bene competit, ſimiles eſſe aurichalco, quia & ſplendorem habuerunt auri, id eſt, ſapientiæ, & caritatis ardorem, & firmitudinem æris, propter inuictum virtutis robur, atque inſuperabilem animi

Ribera. conſtantiam. Tertia interpretatio placuit maxime noſtro Riberæ, qui per iſtiuſmodi pedes Domini ſignificari putat, inimicos CHRISTI, & ſanctorum eius, pedibus eius conculcandos eſſe, ſicut ei promiſſum fuit à DEO PATRE illis verbis: *Sede à dex-*

Pſalm. 109. *tris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Hinc autem diſcimus, eos conculcatū iri eo modo, quo victi à victoribus cum indignatione conculcari ſolent: iuxta illud, quod per Iſaiam

Iſaia 63. dixit Dominus: *Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea.* Conculcandi præterea dicuntur eſſe pedibus ignitis, quòd æternis Inferni cruciandi ſint ignibus.

Tyconius. Beda. Ambroſius. Haymo. Anſelmus. Quarta interpretatio eſt Tyconij, quam complures alij præ 79 ceteris approbarūt, Beda, Ambroſius, Haymo, Anſelmus: per iſtos CHRISTI pedes intelligi debere nouiſſimi temporis Fideles, in perſecutione Antichriſti vehementer affligendos atque vexandos. Ponam hîc verba Tyconij: In pedibus, inquit, ignitis Eccleſia intelligitur, quæ imminente die iudicij, nimietate preſſurarum probanda, & tanquā igne examinanda eſt. Et quia pes, nouiſſima pars eſt corporis, & pedes ignitos dixit eſſe; ideo in pedibus Eccleſia nouiſſimi temporis intelligitur, multis tribulationibus, velut aurum in fornace probāda. Ideo aurichalco ſimilauit, quòd ex ære, & igne multo, ac medicamine perducitur ad auri colorem: Sic Eccleſia per tribulationes, & paſſiones purior redditur. Hæc ille.

VIGESIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 16. *Vox illius tanquam vox aquarum multarum; & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem.*

TANQVAM

80 TAN QVAM vox aquarum multarum, (ait Ioachimus Abbas) vox CHRISTI eſſe dicitur: quia ſicut pluuiæ multæ ſono multiplici concorditer ſonant: ita cùm multa ſint diuinæ auctoritatis eloquia, & tam multi, & tam diuerſi, atque inuicem differentes ſacrorum voluminum tractatores, in quibus loquitur CHRISTVS; in vna tamen veritatis ſententia, & in vno ſermone caritatis, quæ eſt conſummatio mandatorum DEI, conueniunt. Et quemadmodum ſonus inundantis pluuiæ, aut impetus fluuiorum per alta præcipitia ad loca humiliora defluentium, è longinquo auditur; ita prædicatio CHRISTI etiam in vltimis terræ finibus exaudita eſt, vt teſtatur Pſalmiſta de ſanctis prædicatoribus Euangelij, dicens: *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Hęc eſt illa pluuia voluntaria, quam ſegregauit DEVS hæreditati ſuæ. De qua Paulus dixit: *Terra ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, benedictionem à DEO accipit; proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima: cui conſummatio cum cõbuſtione erit.* Terra profectò quæ accepta pluuia pro herbis ſpinas profert, maledicto proxima eſt: quia accepta CHRISTI prædicatione, & doctrina, fructum iuſtitiæ proferre negligit, reſtat vt accepta verbi pluuia, grauiùs in fine iudicetur. Sic Ioachimus.

Ioachimus. *Ad Rom. 13.* *Pſalm. 18.* *Pſalm. 67.* *Hebr. 6.*

81 Vox itaque CHRISTI comparatur voci, id eſt, ſono aquarum multarum: quia prædicatio doctrinæ CHRISTI tam ſonora fuit, vt in omnem terram exiuerit ſonus eius; rectè autem dicitur: *Aquarum multarum*: aquæ enim multæ, vt Scriptura inquit, populi multi ſunt: prædicatio enim doctrinæ CHRISTI, non in vno tantùm populo Hebræo, ſicut prædicatio veterum Prophetarum concluſa eſt: ſed omnem terrarum orbem peruagata, ad omnes mundi gentes diffuſa eſt. Ea porrò quatuor habuit aquę virtutes: vnam, reſtinguendi ſitim, & cupiditatem rerum temporalium: alteram, refrigerandi ardorem concupiſcentiæ: tertiam, lauandi, & mundandi ſordes atque maculas peccatorum: quartam,

Apoc. 17. *Quatuor virtutes aquæ conuenientes prædicationi Chriſti.*

tam,irrigandi, & fœcundandi terram cordis humani, vt ſuaues, atque vberes virtutum fructus proferat;& huc pertinet illud Dauidis: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.*

Pſalm 142.

Sed quid ſignificant illę ſeptem ſtellæ in dextera CHRISTI? 81
Ipſemet paulò infrà interpretatur, eſſe Angelos ſeptem Eccleſiarum, ad quas hæc ſcribere iuſſus eſt Ioannes. Angeli verò nominantur Epiſcopi, & rectores earum Eccleſiarum. Qui rectè comparantur ſtellis in cœlo fixis,atque inerrantibus:quales enim ſunt naturales illarum ſtellarum proprietates ac virtutes,tales quoque oportet eſſe ſpirituales Epiſcoporum proprietates ac virtutes in docendo,paſcendo,regendo, tuendóque Eccleſiam. Habent ſtellæ illæ perpetuum,& ordinatum motum; claritate illuminant,calore fouent,& viuificant, defluxúque virtutis ſuæ conſeruant, & gubernant inferiorem hunc mundum : & quælibet earum viſu notabilis,maior eſt vniuerſa terrâ; præcipuúmque earum munus eſt,lucere nocte,tanquam in remedium tenebrarum;nam die,ſolis luce lumen earum occultatur.Poſſunt hæc aptè,commodéque, ſi myſticè, ac ſpiritualiter interpretentur, applicari ad Epiſcopos, & rectores Eccleſiæ:in quos nempe ſatis quadrat, quod ſcriptum eſt Danielis 12.*Qui erudiunt multos ad iuſtitiam,fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Poſſet etiam fortaſsè quiſpiam iſtas ſeptem ſtellas interpretari ſeptem planetas, & naturales eorum proprietates, atque virtutes ab Aſtrologis expoſitas, non inſcitè ad Epiſcopos, ſecundùm myſticum ſenſum accommodare. Ioachimus Abbas bene longam diſputationem ponit in eo, vt oſtendat, per ſeptem planetas, eſſe deſignatos viros ſeptem virtute admodum inſignes; qui diuerſis in temporibus floruerunt:quorum primus, humani generis parens fuit Adamus : ſecundus, Noë : tertius, Abraham: quartus,Moyſes:quintus,rex Dauid : ſextus, Ioannes Baptiſta: ſeptimus,qui ſub finem mundi venturus eſt,Elias: & ad ſingulos iſtorum,proprietates & virtutes ſingulorum planetarum pulchrè aptari & accommodari demonſtrat. Hanc verò diſputationem tractat Ioachimus ſuper illis verbis, quæ ſunt infrà in hoc Capite: *Sacramentum ſeptem ſtellarum,quas vidiſti in dextera mea.*

Cur Eccleſiæ Rectores cõparẽtur ſtellis.

Septem planetæ.

Ioachimus.

83 Sed quid eſt, Paſtores, & rectores Eccleſiæ eſſe in dextera CHRISTI? Dextera, quã ſiniſtra, honorabilior eſt, & robuſtior, & vnde fit initium motus progreſſiui in homine, & per quam fit benedictio aliorum. Omnes quidem electi ſunt in manu DEI, de qua nemo poteſt eos rapere: ſed principes Eccleſiæ, ſunt in dextera CHRISTI, id eſt, in præcipua quadam, & ſingulari protectione ac directione, atque gubernatione DEI: & ſicut in altiori dignitatis & honoris gradu locati ſunt; ita quoque ampliorum bonorum participatione dignantur, & quia omnia bona ſua DEO referunt accepta, grato, & pio animo vſurpant illud Dauidis dictum: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.* *Ioan.10.* *Pſalm.117.*

VIGESIMAPRIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ex ore eius gladius vtrâque parte acûtus exibat. VERS.16.

84 GLADIVS ex ore CHRISTI exiens, ſignificat verbum Spiritus, ſicut dixit Paulus Epheſiis, capite ſexto: *Sumite*, inquit, *gladium Spiritus, quod eſt verbum* DEI. cuius maximam vim declarauit idem ſcribens Hebræis: *Viuus eſt*, inquit, *ſermo* DEI, *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Appellatur autem gladius vtrâque parte acutus, quia omni ex parte ſcindit, & ferit ſermo DEI, omnique ex parte operatorius, & perefficax eſt: quocirca in libro Sapientiæ dicitur omnipotens eſſe DEI ſermo. Nemo poteſt ei reſiſtere, nemo eum impedire, aut vim eius euadere. Vel enim ſcindit hominem, diuidens eum à vitiis, & iungens DEO: vel diſciſſum & diuiſum à DEO, iungit Diabolo, æterniſque Inferni ſuppliciis. Duplex iſtius gladij acies, eſt virtus miraculorum, & innocentia atque ſanctimonia vitæ: acumen verò, eſt efficacitas veritatis diuinæ. *Myſterium gladij.* *Hebr.4.* *Sap.18.*

85 Alij gladium iſtum interpretantur ſententiam CHRISTI iudicis in extremo iudicio. Exibit tunc ex ore CHRISTI gladius

dius anceps, quia extrema illa ſententia vtramque partem hominum,& qui ad dexteram, & qui ad ſiniſtram fuerint, pro meritis
Matth.25. eorum efficaciter diſcindet ac diuidet,prorſus adeò, vt mali eant in ſupplicium æternum,iuſti verò in vitam æternam : & tunc inuicem ſeparati,nunquam ampliùs congregari,& permiſceri poterunt.
Rupertus. Audiat Lector Rupertum,qui hanc ipſam interpretationem pulchrè tradit his verbis : Gladius hoc loco vltimum ſignificat iudicium : quemadmodum & in Cantico Deuteronomij DEVS
Deut.32. dixit: *Si acuero vt fulgur gladium meum*, & quid hoc eſſet, mox declarans,adiunxit; *Et arripuerit iudicium manus mea.* Iſte iudicij gladius vtrâque parte acutus, tunc de ore CHRISTI exibit,dexteram ſcilicet,& ſiniſtram,pro meritis efficaciter diſcernẽs, & diiu-
Matth.25. dicans. Exitus iſtius gladij ad dexteram, erit ille: *Venite benedicti* PATRIS *mei.* Hoc namque dicto,gladius eius ita carnalitatem omnem deuorabit, vt ſancti iam non ſint caro,& ſanguis, ſed ſint omnimoda carnis, & ſanguinis corruptione ſpoliati:miróque modo,permanente natura,in alteram gloriam permutati. Exitus porrò iſtius gladij ad ſiniſtram, erit horribilis illa ſententia: *Diſcedite*
Ibidem. *à me maledicti in ignem æternum,qui præparatus eſt Diabolò,& Angelis eius.* Vtrimque ſic erit efficax ille gladius iudicij, vt eant mali in ſupplicium æternum, boni verò in vitam æternam:& ſic inuicem diuiſi,nunquam ampliùs adunari,& permiſceri queant,ſicut nunc in Eccleſia mali permiſti ſunt bonis. Hæc Rupertus.

Ioachimus. Aliam quandam huius loci interpretationem tradit Ioachi- 86
mus, quæ eſt huiuſmodi : Gladius acutus ex ore CHRISTI
Ephes.6. exiens, ipſe eſt gladius Spiritus, quod eſt verbum DEI. Dicitur autem ex vtraque parte acutus, quia ſicut de eo piè quodammodo conqueritur Sanctus Iob: *Iuſtum,& impium ipſe conſumit.* Con-
Iob 9. ſumit enim iuſtum, ne de bono opere glorietur, & bonum quod operatur,de iuſtitia ſua inaniter eleuatus perdat;vnde & per eundem Iob dicitur: *Propter ſuperbiam quaſi leænam capies me*,&c. conſumit verò & impium, ne perſeueret in malo, & de clementia DEI temporali, qua ſuperbè abutitur,ad æternum rapiatur ſupplicium. Conſumit porrò illos,quatenùs vel malè viuunt,vel malè viuere

viuere poſſunt, vt deſinat in eis,quod malè ſunt, vel eſſe poſſent: & maneat in eis, quod DEI eſt, rectitudo ſcilicet,& veritas. Debent quoque hoc ipſum imitari Doctores,& hi, quibus regiminis cura commiſſa eſt, diiudicantes non ſolùm illos qui malè viuunt, ſed etiam illos, qui de bonis operibus ſuis læ tari pluſquam decet, aut præſumere deprehendunt,ne ſubrepat eis appetitus laudis,& virtutem ac meritum boni operis gloriando in ſemetipſis amittant:ſed potiùs obtemperent ſalutari documento Apoſtoli dicentis: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*,& cauſam huius reddens,ſubdit: *Non enim qui ſeipſum commendat,ille probatus eſt;ſed quem* DEVS *commendat*. Hactenùs ex Ioachimo. *1.Corinth. 1.*

VIGESIMASECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et facies eius,ſicut ſol lucet in virtute ſua. VERS. 16.

87 POST latam à CHRISTO ſententiam (ait Rupertus)quam diximus ſignificari per gladium ancipitem ex ore eius prodeuntem, factamque in perpetuum bonorum à malis diuiſionem; deinceps videbitur CHRISTVS in æternum in ſua claritate ab illis Beatis, quos in dextera ſua ſemper habebit,videbitur, inquam, facie ad faciem, illa viſione,quam pollicebatur ipſe diligentibus ſe, præmium fore dilectionis ſuæ,dicens: *Qui diligit me, diligetur à* PATRE *meo, & ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum.* & hoc ipſum ſignificatur iſtis verbis: *Facies eius, ſicut ſol lucet in virtute ſua. Facies eius*, id eſt, præſentia & clara eius viſio. *Lucebit in virtute ſua*,id eſt, in maieſtate ſua, & in ſuæ diuinitatis gloria: tunc complebitur illud Iſaiæ vaticinium: *Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis erit ſeptemplíciter ſicut lux ſeptem dierum,in die, qua Dominus alligauerit vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit.* Quænam eſt luna, quæ tunc lucebit ſicut ſol,abſque varietatibus crementi, & *Rupertus.* *Ioan.14.* *Iſaiæ 21.* *Locus Iſaiæ, cap.30.*

decrementi, quibus nunc variatur in hoc ſeculo, niſi Eccleſia, quæ tunc erit ſimilis Soli ſuo, DEO ſuo? *Scimus, inquit Ioannes, quia* 1. Ioann. 3. *cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Ipſa porrò lux ſolis quanta erit? *Sicut lux*, inquit, *ſeptem dierum:* Gen. 1. & 2. quod eſt dicere: Quantæ claritatis erat DEVS VERBVM, cùm ſex diebus fierent omnia, & ſeptimo die complerentur omnia per ipſum; tantæ claritatis in carne ſua tunc erit apud DEVM PATREM ſuum. Hoc enim & ipſe orans dicebat: *Et nunc clarifica me* Locus Ioan. 17. PATER *apud temetipſum, claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.* Quid autem eſt dies illa, in qua alligabit DOMINVS vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanabit, niſi illa viſio faciei ſolis huius, quæ ſanitas erit generis humani, & perfecta ſanitas plagę eius, qua omnes in Adam fuimus plagati, quæ duplex fuit mors, tum animi, tum corporis. Sic Rupertus.

Illud igitur, *facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua*, ſignificat beati- 88 ficam claritatem, æternamque felicitatis lucem, qua fruētur Sancti videntes CHRISTVM in cœlis. Illud, *in virtute ſua*, denotat meridiem, tunc enim maximè lucet ſol hominibus, comparatione Eccle. 43. auroræ & veſperæ. Huc ſpectat quod ſcriptum eſt de Sole: *In meridiano exurit terram, & in conſpectu ardoris eius quis poterit ſuſtinere? Tripliciter exurens montes, radios igneos exſufflans, & refulgens, radiis ſuis excæcat oculos.* Quid autē mirum ſi facies CHRISTI lu- Matth. 13. ceat vt ſol, cum ipſe de iuſtis dixerit: *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol:* & in transfiguratione ſua, cum dare vellet tantùm ſpecimē quod- Matth. 17. dam gloriæ ſuæ, dicitur reſplenduiſſe facies eius ſicut ſol. Ergo quod facit reſpectus Solis in terram, illuminare ſcilicet eam, & calefacere, & purgare, & fœcūdare, & iuuare ad generationem, & accretionem, & perfectionem eorum omnium quæ naſcuntur ex ea: hæc ipſa ſpiritualiter accepta, multoque plura, & ampliora præſtat Eccleſiæ benignus CHRISTI reſpectus in eam.

Huius nominis (faciei) varia in ſacris literis vſurpatio. Sciat porrò Lector, nomen faciei, præter vulgarem & vſitatam 89 illius ſignificationem, quatuor habere alias ſignificationes in ſacra Scriptura non infrequenter vſurpatas. Primò ſignificat claram notitiam, vnde eſt illud: Facie ad faciem videre. Deinde ſignifi-

cat

cat beneuolentiam,fauorem, & miſericordiam:quò ſpectat illud: *Oſtende faciem tuam*:&,*Non auertas faciem tuam à me*:&,DEVS *illuminet vultum ſuum ſuper nos,& miſereatur noſtri.* Tum ſignificat ſingularem habere curã,& protectionem alicuius; vnde illa eſt orta locutio, Ponere faciem ſuam, & oculos ſuos ſuper aliquem. Poſtremò ſignificat potentiam, & gloriam ſtatus, & dominationis regiæ,quem ad ſenſum illud in Pſalmo 131.ſcriptum eſt: *Propter Dauid ſeruum tuum,nõ auertas faciem* CHRISTI *tui.* CHRISTVS itaque ſol eſt,& facies eius, eſt notitia ipſius:quæ ante Legem fuit lux ſolis vt in crepuſculo: in Lege,fuit ſicut in aurora: in primitiua Eccleſia tanquam in meridie: ſub finem mundi ceu lux ſolis ad veſperam: Vix enim tunc adueniens Dominus fidem reperiet in terra,& refrigeſcet caritas, & abundabit iniquitas multorum.

Pſalm. 79.
Pſalm. 142.
Luc. 18.
Matth 24.

VIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

Exponitur pulchra quadam Ambroſij diſputatio ſuper octo Corporis CHRISTI *ornamentis,cum quibus ipſe in hac prima Viſione apparuit B. Ioanni.*

90 DECEM ornamenta corporis CHRISTI in hac prima Viſione deſcribi putat Ambroſius; quorum ipſe duo reliquit intacta, quòd ea per ſemetipſum Dominus interpretatus ſit:hæc autem ſunt:ſeptem candelabra aurea,in quorum medio CHRISTVS eſſe, viſus eſt: & ſeptem ſtellæ, quas habebat in dextera ſua. De reliquis autem octo ornamentis ita diſſerit Ambroſius, vt oſtendat per ſeptem priora,deſignari ſeptem electorum hominum genera, qui in Eccleſia militanti ab initio Mundi vſque ad eius finem, per vniuerſa temporum interualla,& fuerunt, & futuri ſunt: Per octauum autem ornamentum ſignificari felicitatem Sanctorum in cœlis, maximè verò,quæ poſt reſurrectionem futura eſt.

Eſt itaque primum ornamentum veſtis talaris, quam Latinus Interpres poderem appellauit, deſignans Electos, qui ab exordio

mundi

mundi fuerunt vſque ad Diluuium. Secundum ornamentum, Zona aurea præcingens pectus ad mamillas;per quam ſignificantur Patriarchæ, & Iuſti,qui fuere poſt Diluuium, & ante Legem. Tertium ornamentum,Canities capitis,& capillorum, ſignificans ipſam Legem veterē,& Iuſtos,qui ſub Lege ſalui facti ſunt.Quartum ornamentum,Oculi ſicut flamma Ignis; per quod deſignantur Prophetæ Veteris Teſtamenti. Quintum ornamentum, Pedes ſimiles aurichalco in camino ardenti;per quod deſignati ſunt Apoſtoli CHRISTI. Sextum ornamentum, vox tanquam vox aquarum multarum, ſignificans innumerabilem multitudinem gentium, quæ ad fidem CHRISTI conuerſæ ſunt. Septimum ornamentum, Gladius ex ore CHRISTI exiens vtrâque parte acutus, denotans Electos in nouiſſimis Mundi temporibus futuros, & contra Antichriſtum fortiter pugnaturos. Octauum ornamentum : *Et facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua*; quod ſignificat feliciſſimum ſtatum Electorum in cœlis, præſertim verò poſt glorioſam corporum reſurrectionem futurum.

Sed iucundum, opinor, Lectori fuerit, hæc ipſa, quæ nos curſim, & ſtrictim diximus, quemadmodum diſertè ac luculentè declaret Ambroſius,ex propriis eius verbis hîc appoſitis cognoſcere: 91
Sic autem ſcribit : Si ſeptem candelabra , & ſeptem ſtellas , pro duobus ornamentis accipias,decem reperies ornamenta, quibus Domini corpus decoratum fuiſſe viſum eſt. Sed quid ſeptem candelabra , & ſeptem ſtellæ ſignificarent, Dominus ipſe per ſemetipſum expoſuit. Quid autem octo quæ reſtant, ornamenta ſignificent,perſcrutandum nobis eſt.Sancta DEI ciuitas ex omnibus Electis conſtans, & ab initio Mundi vſque in finem tendens,ſi diligenter perſpicias, diuiſa eſt ſeptem in partes, congruè ſeptem ornamentis corporis CHRISTI reſpondentes. Primum ornamentum fuit poderis,id eſt, tunica talaris, ſignificans Iuſtos, qui ab initio mundi fuerunt vſque ad Diluuium. Quæ veſtis cuius coloris fuerit, non dicitur, eò quòd nullam aliam legem niſi naturalem illi habuerunt. Eſt autem lex naturalis, Creatorem ſuum diligere : & quod ſibi quis fieri non vult, alteri non facere. *Tob.4.*
Hanc

Hanc legem nullus ratione prædiтus, ignorare permittitur. Secundum ornamentum (Zona aurea circa mamillas,) deſignat Patriarchas, & Iuſtos, qui poſt Diluuium, & ante Legem Moſis fuerunt: Hæc fuit aurea, quia multis illi tribulationibus, tanquam
aurum in fornace probati ſunt. Abraam de igne Chaldæorum *Gen.15.*
erutus eſt: Iuſtum Lot Sodomitæ vehementer afflixerunt: Iſaac *Infrà 19. & 2. Petri,2.*
cæcitatem pertulit: Iacob perſecutione fratris, atque ſoceri ve- *Gen.27.*
xatus eſt: Ioſeph captiuitatem & carcerem ſuſtinuit: Iob amiſſio- *Ibidem,& ad Gal.4.*
nem bonorum ſuorum, & diram corporis paſſionem tolerauit. *Gen.30. & 31.*
Per mamillas verò à Zona conſtrictas duo Caritatis præcepta de- *Infrà 39.40.*
ſignantur; per quæ ſanctos illos Patres DEO placuiſſe certum eſt. Tertium ornamentum, (Canities capitis, & capillorum ad ſimilitudinem lanæ albæ, & niuis.) Canities capitis ſignificat Legem Moſis, & antiquitatem eius: canities autem capillorum ſignificat multitudinem illorum veterum Iuſtorum, qui ſub Lege ab erroribus, & peccatis mundati, & ſalui facti ſunt.

92 Quartum ornamentum: *Oculi tanquam flamma ignis.* Oculi cuncta, quæ circa ſe ſunt, longè, lateque proſpiciunt: & per iſtos oculos congruè deſignantur Prophetæ Veteris Teſtamenti, qui ea, quæ ventura erant, longè antè præuidere meruerunt. Dicuntur autem oculi ſimiles flammæ ignis, quia SPIRITV ſancto illuminati, myſteria cœleſtia contemplati ſunt. Quintum ornamentum: *Pedes ſimiles aurichalco in camino ardenti.* Per iſtos pedes deſignantur Apoſtoli, & ceteri qui ex Iudæis crediderunt in CHRISTVM, de quibus pedibus Propheta dixit: *Quàm pulchri* *Iſa.52.* *ſuper montes pedes euangelizantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis Sion, regnabit* DEVS *tuus*: Erant autem pedes ſimiles aurichalco: æs namque in fornace quibuſdam medicaminibus admixtis tādiu igneſcit, vſquedum colorem aureum accipiat, & tunc dicitur aurichalcum. Per æs, quod ſonorum eſt, & vertitur in nigredinem, deſignantur Iudæi, qui Legem quidem ſecundùm litteram perſonare videbantur, ſed velamine nigredinis mēte obtecti, ſpiritualem intelligentiam, quæ in Lege latebat, comprehendere nequiuerunt. Æs igitur in aurichalcum eſt con-

uerſum, quando ex Iudæis electi ſunt Apoſtoli. Per fornacem autem vel mundum ipſum, in quo CHRISTVS aliquandiu conuerſatus eſt; vel tribulationes quas ſuſtinuit, licet intelligere. Apoſtoli ergo in huiuſmodi fornace per doctrinam Euangelij ſplendorem auri accipere meruerunt. Sextum ornamentum: *Et vox eius ſicut vox aquarum multarum.* Hoc denotat innumerabilem multitudinem gentium, quæ ad CHRISTI fidem conuerſæ ſunt.

Septimum ornamentum: *Gladius ex ore eius vtráque parte acutus exibat.* Per iſtum gladium, Electi, qui in fine mundi naſcituri ſunt, & contra Antichriſtum pugnaturi, deſignantur. Et quia maxima multitudo gentium, cultum CHRISTI derelinquens, Antichriſtum, hominem impiiſſimum pro DEO adorabit; non incongruè illi, qui ad eorum errores concidendos progreſſuri ſunt, per gladium deſignantur, qui duas acies habere viſus eſt, quia Doctores illi duorum Teſtamentorum doctrinis eruditi, facilè hoſtes deuincent. Nam quòd de ore Domini ipſe gladius procedere viſus eſt, illud ſignificat, quod Dominus ipſe dixit in Euangelio: *Non vos eſtis qui loquimini, ſed* SPIRITVS PATRIS *veſtri, qui loquitur in vobis.* In his ergo ſeptem ornamentis, omnis Electorum Eccleſia, quæ à nobis ſeptem in partes diuiſa eſt, comprehenditur. Sine earum porrò ſeptem partium conſideratione, non videtur mihi quiſquam librum hunc ordinatè poſſe intelligere. Reſtat octauum ornamentum pertinēs ad cœleſtem ac triumphantem Eccleſiam: *Et facies eius ſicut ſol lucet in meridie.* Per faciem Eccleſia, ſicut poſt reſurrectionem futura eſt, deſignatur: quæ tunc DEVM, ſicut dixit Apoſtolus, facie ad faciem videbit. Sicut ſol autem lucere viſa eſt, quia vt Dominus dixit: *Tunc Iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno* PATRIS *ſui.* Hæc ex Ambroſio, non omnia quidem ad verbum, ſed quædam tantùm ad ſententiam eius.

Matth. 10. — Matth. 13.

***

VIGE

VIGESIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ego ſum primus & nouiſſimus, & habeo claues mortis & inferni. VERS. 18.

94 ILLORVM verborum: *Ego ſum primus & nouiſſimus:* quatuor ſunt Interpretationes. Prima eſt, iſtis verbis insinuari æternitatem CHRISTI, quæ principio caret durationis & fine: vt ſit ſenſus: Ego & antiquior ſum, & poſterior omnibus. Nam etſi ſunt nonnullæ res incorruptibiles, vt ANGELI, & Animæ rationales; nihil tamen repugnat, cogitare, iſtiuſmodi res, per abſolutam DEI potentiam, deſinere eſſe: quod tamen cogitare de DEO impoſſibile eſt, vtpote manifeſtam continens repugnantiam, & contradictionem implicans. Si CHRISTVS, (inquit Ambroſius) eſt primus omnium, quo modo Arrius dixit, ipſum habuiſſe initium? Si enim habuit initium, non igitur ipſe primus eſt, ſed is, à quo initium accepit. Primus ergo, & nouiſſimus ipſe eſt, quia ſicut finem non habet, ita nec habuit initium. *Ambroſius.*

Secunda Interpretatio: CHRISTVS eſt primus & nouiſſimus SALVATOR: primus quidem ſaluans à culpa: nouiſſimus SALVATOR in fine ſaluans, & liberans ab omni miſeria corporis, & animæ. Tertia Interpretatio: Primus, quia ipſe creauit omnia, etiam ipſa ſecula, atque ipſum tempus: Nouiſſimus autem, quia in fine ſeculorum, vt Paulus ait, vel, vt inquit Ioannes, in nouiſſima hora, reſtaurabit vniuerſa. Quarta Interpretatio: Primus ob primatum, atque principatum gratiæ, & gloriæ, quem habet tanquam caput Eccleſiæ, atque omnium Electorum: Nouiſſimus autem, propter humilitatem, & vilitatem paſſionis; ob quam de eo dixit Eſaias: *Vidimus eum nouiſſimum virorum*, & Dauid in perſona eius dixit: *Ego ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Hoc quippe nomen, *nouiſſimus*, in Scriptura nō tan- *Hebr. 1. Infrà 9. 1. Ioann. 2. Eſa. 53. Pſalm. 21.*

Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter.

tùm ſignificat vltimum,ſed etiam infimum,ac minimum;ſicut videre licet in illis verbis Domini, quæ refert Marcus capite nono: *Qui vult fieri primus inter vos,fiat tanquam nouiſſimus.*

Quid ſit, Chriſtũ habere claues mortis & inferni.

Ambroſius.

Sed quid eſt illud,*Habeo claues mortis, & inferni*? Qui clauem 95
alicuius domus habet,Ambroſius inquit, quem vult, in domum intromittit;& quem vult,ab ingreſſu domus depellit. Per clauem ergo poteſtas FILII DEI intelligitur: Claues autem mortis & inferni CHRISTVS ipſe poſſidet;quia quos vult, à damnatione mortis æternæ miſericorditer liberat; & quos vult, in æternæ damnationis reatu,iuſto iudicio remanere ſinit. Hæc Ambroſius. Videtur etiam idem ſignificare hoc loco, habere claues mortis & inferni,atque illud,quod dixit Anna mater Samuelis prophetæ in ſuo Cantico: *Ipſe mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit.* Atque hæc eſt Arethæ interpretatio. Rupertus ait,ſignificari iſtis verbis poteſtatem quam habuit CHRISTVS dimittendi peccata:de qua ipſe dixit Iudæis: *Vt ſciatis quia Filius hominis poteſtatem habet in terra, dimitendi peccata,* &c. Peccatum enim hominem facit reũ & mortis & inferni, vtrumque enim malum ex peccato permanauit ad hominem. Andreas Cæſarienſis nomine mortis intelligit mortem corporalem; nomine autem inferni, mortem animæ,id eſt ſempiterna inferni ſupplicia. Et hanc duplicem mortem corporis atque animæ, indicauit Dominus illis verbis,quæ refert Matthæus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere:ſed potius timete eum,qui poteſt & animam & corpus perdere in geennam.*

1. Reg. 2. Aretha. Rupertus. Matth. 9. Andreas. Matth. 10.

Ioachimus Abbas.

Ioachimus Abbas ait,Diabolum ante CHRISTI aduentum, 96
duplex habuiſſe ius in homines: alterum quidem mortis, quam nemo poterat hominum effugere: alterum verò inferni, quia omnes homines poſt mortem, deſcendebant ad infernum. Sed quia Diabolus CHRISTVM omnino innocentem, & in quem nihil ipſe iuris habebat,impiè occidi fecit;vtrumque ius, & mortis,& inferni, per CHRISTVM ei ablatum eſt. Quòd autem CHRISTVS haberet claues mortis & inferni, primùm oſtendit in ſeipſo,deuicta morte reſurgens ad vitam immortalem, & bea-

tam

tam;nec ſolùm ipſe liber ex inferno exiens,ſed etiam inde multa ſanctorum millia educens:vt verè prædictum à Propheta fuerit, ipſum fore, & mortem mortis, & morſum inferni. Idem ipſum manifeſtè oſtendet in extremo iudicio:malos enim æterna morte damnatos perpetuo inferni carcere concludet: bonis verò cœlum aperiet ad æternam perfruendam felicitatem. Sed cur dixit ſe habere claues mortis & inferni, ac non potius dixit habere ſe claues vitæ,& cœli? Tum quia illud prius fit, & hoc ſequitur ex illo:prius enim eſt, hominem liberari reatu mortis, & inferni, & ſic ad ingreſſum cœli, & ad beatæ vitæ participationem admitti:tum quia ſic magis apparet victoria CHRISTI, quam de morte,& de Diabolo Inferni poſſeſſore reportauit. *Locus Oſeæ cap.13.*

VIGESIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Septem ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum;& candelabra ſeptem,ſeptem Eccleſiæ ſunt. VERS. vlt.

97 CVM ſuprà, vndecim res in hac prima Viſione ſint cõmemoratę,cur earũ duas tantùm interpretari voluerit Dominus,ſeptem videlicet candelabra,& ſeptem ſtellas,aliis omnibus ſine interpretatione prætеritis;rationem reddẽs Rupertus,Cum,inquit,trinã ſcribẽdorum diſtinctionem fecerit, dicẽdo:*Quæ vidiſti,& quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc*:ſecundũ tantùm nunc aperit,id eſt,*Ea quæ ſunt*, & quaſi ingreſſuro, intelligentiæ ianuam pandit, vt tangendi conſcientias eorum, qui tunc erant,vel præerant Eccleſiis, auctoritas homini non deeſſet. Nam ſicut dixit;Sacramentum ſeptem ſtellarum, & ſeptem candelabrorum,eſt hoc,& hoc;ita dicere poterat, Sacramentum Filij hominis ſic veſtiti,& ſic pręcincti,& tale caput,taleſque oculos, & tales pedes habentis,hoc, vel tale eſt. Sed non adeò res exigebat,nec tanta negotij neceſſitas vrgebat.Qui enim tantùm docet *Cur hæc duo tantum ſint à Domino interpretata. Rupertus.*

quid teneat, vel quid tenere debeat catholica fides, non tanto præſidio diuinæ auctoritatis, ſeu voluntatis opus habet, quanto is, qui corripit, & percutit mores hominum, qui de occultis hominum concupiſcentiis ſeu vita, maximè priuata, tractat, & diſputat, & legendas cōſcribit orationes. Illic namque ſuffragantibus Scripturarum teſtimoniis, etiam ignauus vitæ ſuæ moderator ad Fidem ſponte conſentit: Hîc verò deficientibus occultæ conſcientiæ arbitris, etiam ſtrenuus Fidei decertator, indignatur ſe de propriæ vitæ ſtatu reprehendi, cùm deforis facere videatur totum id, quod vir Eccleſiaſticus facere debet: talis videlicet eſſe videbatur ille Angelus Eccleſię Sardis, cui iuſſus eſt Ioannes ſcribere illud: *Scio opera tua, quia nomen habes quod viuas, & mortuus es.* Opportunè igitur eorum quæ tunc erant vel fiebant in Eccleſiis, intellectui ſignanter aperit, & per ſingula fidenter deducens, Hæc, inquit, Angelo illi, & hæc ſcribe Angelo illi. Sic Rupertus.

Nos autem breuiter dicamus; Quoniam prima hæc Viſio præcipuè ac propriè ſpectabat ad inſtitutionem & confirmationem, atque conſolationem, nec non & ad correptionem atque correctionem illarum ſeptem Eccleſiarum Aſiæ, atque eorum, qui tunc earum Eccleſiarū paſtores, & rectores erant; idcirco Dominus præcipuè voluit aperire myſterium ſeptem candelabrorum, ſignificans ſeptem illas Eccleſias, & myſterium ſeptem ſtellarum, denotans illarum ſeptem Eccleſiarum paſtores atque rectores. Præſertim verò cùm ex harum duarum rerum interpretatione, minimè arduum eſſet futurum ſagacis ingenij viro, ceterarum quoque rerum myſticam ſignificationem atque intelligentiam ſolerter indagando reperire.

Quæ ſint Angeli Eccleſiarum.

Sed illud nonnullam habet dubitationem, quos intelligere 98
oporteat Angelos Eccleſiarum per ſeptem ſtellas ſignificatos: veros nè Angelos, & incorporeos ac cœleſtes Spiritus à DEO præpoſitos illis Eccleſiis; an verò Epiſcopos illarum Eccleſiarum, metaphoricè appellatos Angelos, quòd in munere ſuo epiſcopali ſimilitudinem quampiam referant ANGELORVM. Origenes (*Origenes.*) certè in homil. 28. in librum Numerorum, & homilia XIII. in

Lucam,

Lucam, iſtos Angelos Eccleſiarum cenſuit eſſe veros Angelos, qui ſingularum Eccleſiarum præſides à DEO conſtituti ſunt: quin etiam dicit, eos pro bene vel malè factis eorum quibus præſunt, eſſe vel culpabiles, vel laudabiles, & vel mercede, vel pœna dignos. Id ipſum Ambroſius in caput ſecundum Lucæ, & in Epiſtola 21. Et Hieronymus in ſextum caput Micheæ, & in cap. 18. Matthæi tradiderunt, magis opinor ad Origenis, quem legerant, ſententiam, quàm ex proprio ſenſu. Andreas quoque idem ſignificare videtur, etiam id Nazianzeni auctoritate confirmans: ſic enim ait: Singulis porrò, vt DOMINVS alicubi inſinuat, & Gregorius Theologus confirmat, dum præſens hoc caput edifferit; Angelus cuſtos præpoſitus eſt: huiuſmodi verò Angelos ob naturæ claritatem, vitæque ſanctitatem atque puritatem, tropo quodam, ſtellarum vocabulo denominat. *Ambroſius. Hieronymus. Andreas. Nazianzenus.*

Sed falſa profectò eſt iſta ſententia. Multa enim in iſtos Angelos Eccleſiarum dicuntur in ſecundo, & tertio capite huius libri, quę ad veros Angelos, & cœleſtes Spiritus nullo modo quadrant: huiuſmodi eſt illud quod in capite ſecūdo dicitur Angelo Epheſi: ***Sed habeo aduerſum te pauca, quod caritatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.*** Cùm boni ANGELI ſint beati, videntes vtique faciem PATRIS qui in cœlis eſt, non poſſunt caritatē relinquere, néc mala opera facere, nec à ſtatu rectitudinis excidere, nec facere aliquid, cuius pœnitere eos debeat. *Non eſſe veros Angelos. Matth. 18.*

99 Eſt itaque communis explanatorum libri huius interpretatio, éſtque vera & certa ſententia, ANGELOS illarum Eccleſiarum metaphoricè appellatos eſſe, illarum Eccleſiarum Epiſcopos. Septem Angelos (inquit Ambroſius) rectores ſeptem Eccleſiarum debemus intelligere, eò quod Angelus Latinè Nuncius interpretatur. Vnde qui verbum DEI populis annunciant, non inconuenienter Angeli ſunt appellati. Et ſicut per ſeptem Eccleſias vna Eccleſia Catholica, ita per ſeptem Angelos, ſiue rectores ſeptem Eccleſiarum, omnes rectores Eccleſiæ Catholicæ deſignantur. Sic Ambroſius. Quæ autem in iſtos Angelos dicuntur, non ad Spiritus *Angelos eſſe dictos Epiſcopos, & cur.*

ctus angelicos, ſed ad Epiſcopos & rectores Eccleſiarum pertinere, cum ex aliis, tum ex illis verbis, quæ dicta ſunt Angelo Epheſinæ
Apocalyp. 2. Eccleſiæ, manifeſtum eſt: *Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces: & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.* Cur autem Epiſcopi appellati ſint angeli, multæ, ſatiſque probabiles rationes poſſunt reddi. Primò quidem, quoniam Epiſcopi ſunt Dei prouidentiæ, & gubernationis circa Eccleſiam primarij nuncij, & adminiſtri viſibiles, ſicut ANGELI ſunt eiuſdem diuinæ prouidentię circa vniuerſum mundũ inuiſibiles miniſtri. Deinde, quia Epiſcopi tantum iis quos regunt, ſapientia, & virtute animi præſtare debent, quantũ ANGELI hominibus antecellunt. Tum, quia Epiſcopi erga populũ ſibi ſubditum habere & exercere debent tripli-
Dionyſius Areop. cem illam virtutem angelicam, quam tradit B. Dionyſius Areopagita, virtutem dico illuminandi, & purgandi, atque perficiendi. Adhæc, quia debent Epiſcopi quoad poſſunt, participare, & imitari, & in ſeipſis habere omnes proprietates omnium Angelicorum ordinum: Exempli gratia, ſcientiæ plenitudinem ſanctorum Cherubim, & caritatis ardorem beatorum Seraphim, atque itidem aliorum ordinum.

Ac licèt Epiſcopi non *ſint omnino boni, nec perfecta ſit in qua- 100
libet Eccleſia virtus: propterea tamen, nec illi deſinunt eſſe ſtellæ, nec Eccleſiæ deſinunt eſſe candelabra aurea: vt patet in iſtis ſeptem Angelis, & ſeptem Eccleſiis, in quibus Dominus non pauca vituperat atque reprehendit. Eccleſiarum Præſules, ait Ru-
Rupertus. pertus, quamuis aliqui pro vita propria reprehẽſibiles ſint, Angelos tamen, & Stellas appellare voluit: & Eccleſias omnes, quamuis in aliquibus multa ſint obſcura, Candelabrorum tamen aureorum pulchris nominibus, ſiue ſignificatiuis imaginibus honeſtauit. Et rectè profectò: quia Sacerdotes & præſules, quamuis interdum in propriis ſuis actibus ſint obſcuri; in ſuo tamen officio lucent, pręclicãdo verbum DEI, & celebrando cœleſtia CHRISTI Sacramenta: atque ita quaſi quædam ſtellæ ſunt in ſigna, & tempora. Eccleſias quoque ipſas cãdelabra aurea eſſe, rectè dixit, propter eos videlicet qui in Eccleſiis CHRISTVM Lumẽ ſuũ glorificãt tam confeſſione vocis, quàm obſequio boni operis: Seruan-
Matth. 5. tes præceptum eius, qui dixit: *Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificẽt PATREM veſtrũ, qui in cœlis eſt.*

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit VERS. 1.
qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui
ambulat in medio ſeptem candelabrorum au-
reorum. * Scio opera tua, & laborem, & pa- 2.
tientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere
malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt,
& inueniſti eos mendaces: * Et patientiam habes, & ſuſti- 3.
nuiſti propter nomen meum, & non defeciſti. * Sed habeo ad- 4.
uersùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. * Me- 5.
mor eſto itaque vnde excideris; & age pœnitentiam, & prima
opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum
de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris: * Sed hoc habes, quia odiſti 6.
facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. * Qui habet aurem, au- 7.
diat, quid SPIRITVS dicat Eccleſiis: Vincenti dabo edere
de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo DEI mei. * Et Angelo 8.
Smyrnæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui
fuit mortuus, & viuit. * Scio tribulationem tuam & pau- 9.
pertatem tuam, ſed diues es, & blaſphemaris ab his qui ſe di-
cunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt Synagoga Satanæ. * Ni- 10.
hil horum timeas, quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt Diabolus
aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini: & habebitis tri-
bulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortem, &
dabo tibi coronam vitæ. * Qui habet aurem, audiat, quid SPI- 11.
RITVS dicat Eccleſiis: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecũda.
* Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet 12.
romphæam vtraque parte acutam. * Scio vbi habitas, vbi ſe- 13

des eſt Satanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem
meam. Et in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus
14. eſt apud vos, vbi Satanas habitat. * Sed habeo aduersùs te
a Num.22.5. & 25.1. pauca: quia habes illic tenentes doctrinam [a] Balaam, qui do-
cebat Balac mittere ſcandalum coram filijs Iſraël, edere, & for-
15. nicari: * Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.
16. * Similiter pœnitentiam age: ſi quò minus, veniam tibi citò, &
17. pugnabo cum illis in gladio oris mei. * Qui habet aurem, au-
diat quid SPIRITVS dicat Eccleſiis: Vincenti dabo man-
na abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calcu-
18. lo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. * Et
Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit FILIVS DEI,
qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles
19. aurichalco. * Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam,
& miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua nouiſſima
20. plura prioribus: * Sed habeo aduersùs te pauca: quia permit-
tis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere
21. ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis. * Et dedi
illi tempus vt pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à
22. fornicatione ſua. * Ecce mittam eam in lectum: & qui mœ-
chantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam
23. ab operibus ſuis egerint. * Et filios eius interficiam in morte, &
b 1.Regum 16.7. Pſal.7.10. Iere.17.10. ſcient omnes Eccleſiæ, [b] quia ego ſum ſcrutans renes & corda: &
dabo vnicuique veſtrum ſecundùm opera ſua. * Vobis autem
24. dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis: Quicũque non habent doctri-
nam hanc, & qui non cognouerũt altitudines Satanæ, quemad-
25. modum dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus: * tamen id
26. quod habetis tenete donec veniam. * Et qui vicerit, & cuſto-
dierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatẽ ſuper Gen-
27. tes, * & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli con-
28. fringentur, * ſicut & ego accepi à PATRE meo, & dabo illi ſtel-
29. lam matutinam. * Qui habet aurẽ, audiat quid SPIRITVS
dicat Eccleſiis.

IN

IN CAPVT SECVNDVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES DECEM ET NOVEM.

PRIMA DISPVTATIO.

De ſeptem Epiſtolis à Ioanne miſſis ad ſeptem Epiſcopos Eccleſiarum Aſiæ.

1 VICTORINVS Martyr ait, iuſſu CHRISTI ſcripſiſſe Beatum Ioannem ſeptem Epiſtolas ad ſeptem Eccleſias Aſiæ, ſiue ad ſeptem Epiſcopos illarum Eccleſiarum. Verùm quia ſunt quædam communia, & communiter in iſtis Epiſtolis dicta, ea ſunt ante alia in hoc loco prænarranda. Primùm igitur per Angelos Eccleſiarum, ad quos ſcribuntur Epiſtolæ, intelligere oportet Epiſcopos earum Eccleſiarum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Quamuis autem Epiſtolæ nominatim mittantur ad Epiſcopos, præcipuè tamen ſpectant ad ipſas Eccleſias, vt docet hoc loco Andreas ita ſcribens; Per Angelum, Eccleſiam ipſam perinde affatur, atque ſi quis per pædagogum verba faciat ad eum qui litteris ab eo inſtituitur, vel moribus imbuitur. Solent namque Præceptores, quæ diſcipulorum ſunt, ſiue bona ſiue mala, in ſeipſos nonnunquam transferre. *Victorinus.* *Andreas Cæſarienſis.*

Deinde in principio cuiuſlibet Epiſtolæ inducitur CHRISTVS ſe ipſum notificans & commendans ex vno aliquo eorum decem, quibus in corpore ſuo mirabiliter inſignitus atque ornatus in ſuperiori viſione apparuit Ioanni; vel per aliquam ſententiam earum quas ſuprà dixit loquens cum Ioanne. Exempli gratia; Initio primæ Epiſtolæ ſic eſt; *Hæc dicit, qui habet ſeptem ſtellas in*

dextera ſua: qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum. In ſecunda Epiſtola, *Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus & viuit.* In tertia Epiſtola, *Hæc dicit, qui habet rompheam ex vtraque parte acutam.* In quarta Epiſtola, *Hæc dicit* FILIVS DEI, *qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco.* & itidem in aliis Epiſtolis.

2 Adhæc, in qualibet Epiſtola, Epiſcopi vel Eccleſiæ ad quam mittitur, exponuntur opera tam laudanda, quàm vituperanda, intermixta cohortatione ad agendam pœnitentiam, ſimúlque comminatione, ſi pœnitentiam agere negligant: & ad extremum ponitur mercedis promiſſio ijs qui vicerint à DEO reddenda.

Rupertus. In quo Rupertus magnificat DEI ſapientiam & miſericordiam, ſaluberrimo quodam temperamẽto miſcentis laudationem cum correptione. Et ante reprehenſionis auſteritatem præmittit dulcedinem laudationis: & iterum poſt correctionis amaritudinem, ne nimis offendat & deterreat, ſubiicit ſuauitatem repetitæ laudationis. Magnum profectò eſt hoc, & dignum imitatione magiſterium SPIRITVS DEI, corrigere quidem quæ indigent emendatione, ſed inter corripiendum laudare, ſi qua ſunt eius qui corripitur bona, vel dicta, vel facta: vt, quoad fieri poſſit, teneatur beneuolus qui corripitur, & non refugiat confuſus aut exterritus, audire non ſuſtinens. Quanquam autem in quinque Epiſtolis mixta ſit laudatio cum vituperatione, in ſecunda tamen & ſexta Epiſtola ſola ponitur laudatio: in vltima verò Epiſtola, vituperatio tantùm ponitur.

Salutare documentū corripientibus alios apprimè ſeruandum.

3 Illud denique ſciat Lector, quamlibet iſtarum ſeptem Epiſtolarum concludi & terminari verbis illis: *Qui habet aurem, audiat quid* SPIRITVS *dicat Eccleſiis.* Quibus verbis ſignificatur, non omnes habere aures ſpirituales ad verbum DEI, ſicut oportet, audiendum. Sicut Iſaias de quibuſdam dixit: *Quis eſt cæcus, & quis eſt ſurdus, niſi populus meus, qui apertos habet oculos, & non videt, & aures apertas, & non audit?* Matthæus quoque refert, Dominum noſtrum clamando dixiſſe, *Qui habet aures audiendi, audiat.* Interior porrò & ſpiritualis auditus tribus conſtat rebus: primùm applica

Locus Iſaiæ 42.

Locus Matt. 13.

plicatione & attentione animi ad verbum DEI, quod prædicatur audiendum & intelligendum: deinde, inclinatione intellectus ad id credendum: tum pia quadam affectione voluntatis, & propenſione ad ipſum amandum & amplectendum. Illa verò ſententia, *Qui habet aures audiendi audiat, &c.* incurioſum ſuæ ſalutis & negligentem animum vehementer commouet, ſurdum nimis hominem eſſe deſignans, qui tantæ comminationis vim intus non audiat, nec tanti iudicij ſeueritatem interiori ſenſu percipiat. Illud verò quod adiungitur, *Quid* SPIRITVS *dicat Eccleſiis*: ſatis indicat, licèt ea quæ in ſingulis Epiſtolis dicuntur, propriè ad vnam aliquam Eccleſiam eſſent ſcripta; ea tamen in vniuerſum dici, & pertinere ad omnes Eccleſias.

Interior & ſpiritualis auditus ex quibus rebus ſit conſtitutus.

SECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe. VERS. I.

4 QVÆRITVR, quis fuerit id temporis Epiſcopus Epheſinæ Eccleſiæ. Lyranus ait, eſſe communem Expoſitorum ſententiam, fuiſſe Beatum Timotheum diſcipulum Beati Pauli, & ab eo ordinatum Epheſi Epiſcopum; eúmque etiam cùm hæc ſcripſit Beatus Ioannes, tenuiſſe Epiſcopatum illum. Dionyſius Carthuſianus affirmat hoc quod Lyranus cunctis Expoſitoribus aſſignat, id ſe in nullo Expoſitorum legiſſe. Ego memini legere id apud vnum duntaxat Petrum Aureolum, qui hoc ait in ſua Compendiaria, quam fecit vniuerſæ Scripturæ, Explanatione, vbi tradit expoſitionem libri Apocalypſis.

Lyranus.

An ille Epiſcopus Epheſi fuerit B. Timotheus.

Carthuſianus.

Aureolus.

5 Lyrano autem probabilius fit, Epiſcopum illum Epheſinum non fuiſſe Beatum Timotheum, eo potiſſimum argumẽto, quòd reprehenſio illius Epiſcopi, quæ hîc ponitur, eiuſmodi ſit, vt nullo modo competat in Timotheum, virum planè ſanctiſſimum, dici-

 tur

tur enim Epiſcopus ille reliquiſſe primam charitatem, & excidiſſe, & agere pœnitentiam debere, & prima opera facere: Sin aliter, venturum citò Dominum, & amoturum eius candelabrum.

Ribera. Idem quoque ob eandémq; ratione arbitratur noſter Ribera; id ipſum præterea affirmans ex ratione tẽporum, quod Timotheus mortuus fuerit vel ſub Nerone, vt quibuſdam placuit, vel vt tra-

Metaphraſtes dit Metaphraſtes, ſub Domitiano; id autem eſt, priuſquã B. Ioannes ſcripſit hæc ad Epiſcopum illum Epheſinum. Atenim ratio iſta temporum quam Ribera ſecutus eſt, falſa eſt: Etenim Car-

Baronius. dinalis Baronius in ſecundo Tomo Annalium, in Anno CHRISTI centeſimo & nono, benè coniectat, benéque argumentatur, Timotheum Beato Ioanni, qui mortuus eſt anno CHRISTI centeſimo primo, fuiſſe aliquot annis ſuperſtitem, & prope an-

In Metaphraſtem. num decimum Traiani, martyrium obiiſſe. Metaphraſtes porrò nullam hac in re fidem meretur, cùm eodem illo in loco pugnantia inter ſe ſcribat. Is enim in die 22. Ianuarij, in quo agit, ſecundùm Martyrologium Græcorum, de Beato Timotheo, ait, ipſum eſſe mortuum ſub Domitiano: ſed ibidem addit, mortuum eſſe ipſum poſtquam Beatus Ioannes iam ſcripſerat Euangelium: Atqui hæc pugnant inter ſe. Euangelium enim ſcriptum eſſe à Beato Ioanne poſt eius ab exilio reditum in Aſiam, mortuo ſcilicet Domitiano, & alij grauiſſimi Auctores affirmant, & ipſemet tradit Metaphraſtes in 27. die Decembris, vbi agit de Beato Ioanne Apoſtolo.

Reprehenſio autem illa Epiſcopi Epheſini, non tam ad ipſum pertinet, quàm ad eius plebem, ſicut nos ſuprà ex Andreæ Cæſarienſis ſententia diximus. Nec ea quæ ibi vituperantur, tàm fuêre peccata Epiſcopi, quàm ſubditorum; Vſu enim interdum venit vt peccata ſubditorum, propria ipſorum voluntate, nulláque rectorum culpa ſint admiſſa. Reprehenditur autem de eiuſmodi peccatis, quò excuſatior ipſe ſit apud ſubditos, ſi eos reprehendat, tanquam ipſi peccata eorum imputanda ſint, niſi ea reprehenderit, & quantum in ipſo eſt, correxerit. Verùm dicat fortaſſe quiſpiam, cùm B. Ioannes & ante & poſt exilium ſuum rexerit 6

Eccle-

Eccleſias Aſiæ, & in his Epheſinam; quomodo eodem ipſo tempore Timotheus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus & rector erat? Erat ſanè, ſed tanquam priuatus & proprius eius Eccleſiæ Epiſcopus; Ioannes verò tanquam Apoſtolus CHRISTI, & generalis omnium earum Eccleſiarum Doctor & gubernator.

TERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces. VERS. 2.

7 A QVATVOR rebus laudatur hoc loco Epiſcopus Epheſinus, ſiue Eccleſia Epheſina: Primò, ab affectione bonorum operum; deinde à perpeſſione laborum & tribulationum; tum, ab improbatione & deteſtatione Pſeudapoſtolorum; denique ab odio Nicolaitarum: Et in his quatuor propemodùm rebus plena cuiuſlibet Eccleſiæ laus continetur, ſi tamen loco Nicolaitarum intelligatur Hæretici, qui diuerſis in temporibus Catholicam Eccleſiam oppugnarunt atque infeſtarunt, vt hoc tempore Lutherani & Caluiniſtæ. De Nicolaitis porrò, quibus illi erroribus circa Fidem, & quibus quantiſque flagitiorum ſordibus contaminati & corrupti fuerint; & an Nicolaus ipſe, à quo nomen hoc deriuatum eſt, verè fuerit in illis erroribus atque flagitiis, nec ne, copioſè doctéque Cardinalis Baronius diſputat in primo Tomo Annalium in anno CHRISTI ſexageſimo octauo. *Baronius.*

8 Sed nobis penſitanda ſunt verba illa, *Et non potes ſuſtinere malos.* Hic profectò fuit ſemper inſignium pietate ſeruorum DEI zelus, non poſſe ſuſtinere malos, quod oſtendam nonnullis, quæ ſunt in Scriptura, illuſtrioribus exemplis. Moſes, etſi mitiſſimus erat omnium hominum, zelo tamen diuini honoris incenſus, *Solennis fuit magnus DEI ſeruis zelus in peccatores.* *Moſes.*

tria

tria & viginti millia Hebræorum ob crimen vituli à populo adorati occidi iuſſit: cuius admirabilem zelum ſatis declarant illa ipſa verba quæ tunc dixit, *Si quis*, inquit, *eſt Domini, iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui; quibus ait, Hæc dicit Dominus* DEVS *Iſraël, Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite, & redite de porta vſque ad portam, per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem Moyſi, cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum. Et ait Moyſes, Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre ſuo, vt detur vobis benedictio.*

Exod. 32.

Phinees quoque, cùm vidiſſet nobilem quendam Hebræum publicè ingredi ad ſcortandum cum muliere Madianitide, ingenti cum dedecore ac dolore populi, & diuini nominis iniuria, DEI zelo inflammatus, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in lupanar, & perfodit ambos ſimul in locis genitalibus: quod eius facinus quantum DEO placuerit, declarant illa Domini verba, *Phinees auertit iram meam à filijs Iſraël, quia Zelo meo commotus eſt contra eos, vt non ipſe delerem filios Iſraël in zelo meo. Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi, quàm ſemini eius pactum Sacerdotij ſempiternum: quia zelatus eſt pro* DEO *ſuo, & expiauit ſcelus filiorum Iſraël.* 9

Mathathias. 1. Mach. c. 2.

Hunc zelum Phinees vnus quidam ex poſteris eius Mathathias pater Iudæ Machabæi egregiè æmulatus eſt: vita enim de eo ſcriptum eſt: *Acceſſit quidam Iudæus in omnium oculis ſacrificare Idolis ſuper aram in ciuitate Modin ſecundùm iuſſum Regis; Et vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accenſus eſt furor eius, ſecundùm iudicium legis, & inſiliens trucidauit eum ſuper aram: Sed & virum quem Rex Antiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tempore, & aram deſtruxit: & zelatus eſt legem ſicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.*

David. Pſal. 68. Pſal. 100.

Iam verò ſanctiſſimus Rex & Propheta Dauid, zelum ſuum aduersùs peccatores pluribus in Pſalmis ſuis luculentè declarauit: eius namque ſunt verba illa: *Zelus domus tuæ comedit me; & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.* Et item illa: *In matutino* 10

inter

interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Et alio loco, *Tabeſcere me fecit zelus* Pſalm. 118. *meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* Cuius illud eſt affine, *De-* Ibidem. *fectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.* Eodem ſpectat & illud, *Nonne qui oderunt te Domine, oderam, & ſuper ini-* Pſalm. 138. *micos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.* Quid ego dicam de ardentiſſimo Eliæ zelo, quo non ac- 3. Reg. 18. cenſus modo, ſed etiam peruſtus, quadringentos & quinquaginta prophetas Baal, qui populum Iſraël à cultu veri DEI ab- Baal. ſtrahebant, ipſo ſpectante populo interfecit: Et DEO dicenti, *Quid hîc agis Elia?* reſpondit, *Zelo zelatus ſum pro Domino* DEO 3. Reg. 19. *exercituum: quia dereliquerunt pactum tuum filij Iſraël, altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: & derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam, vt auferant eam.* Ob tantum itaque eius ardorem zeli, ſcriptum de eo eſt, *Et ſurrexit Elias propheta,* Eccleſ. 48. *quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat.*

11 Sed tria debet habere zelus iſte aduersùs peccatores, vt ſit zelus ſecundùm ſcientiam, & gratus DEO, & hominibus ſalutaris. Primò quidem, iſtum zelum non appetitus propriæ vindictæ *Tria debet habere zelus aduersùs peccatores.* ob acceptas iniurias & detrimenta, ſed amor iuſtitiæ ob diuini nominis honorem, & bonum publicum ſuſcitet atque incendat. Deinde, iſte zelus ſit aduersùs peccata ipſa hominum, non autem aduersùs ipſos homines, vt peccata oderimus, homines autem diligamus: Paris enim culpæ eſt, paríque dignum reprehenſione, ſi quia peccata hominum odimus, etiam homines ipſos oderimus: vel ſi, quia homines amamus, etiam peccata ipſorum diligamus. Tum, vt cùm ſeueritatem correptionis, & animaduerſionis acerbitatem foris oſtendimus & exerceemus, intus tranquillitatẽ mẽtis ſeruemus, & dilectionis erga eos qui corripiuntur & puniuntur, dulcedinem animo retineamus: ne quorum odimus peccata, eos diligere nunquam deſinamus. Qui tria hæc habuerit, eius profectò zelus aduersùs peccatores, & bonus, & pius, & ſanctus erit: taléque odium peccatorum verè iuſtum & perfectum eſt: & qui tali flagrat zelo, verè poteſt vſurpare illud, quod de peccatoribus

Locus Pſalmi 138. dixit Dauid: *Perfecto odio oderam illos,& inimici facti ſunt mihi.*

Quam Dauidis ſententiam in Tertia Parte Curę Paſtoralis in 11
S.Gregorius. Admonitione XXIII. explanans Beatus Gregorius ita ſcribit; Perfecto odio inimicos DEI odiſſe, eſt, quod illi facti ſunt à DEO, diligere, & quod illi fecerint, odiſſe; increpare mores prauorum hominum, premere vitia,& vitæ prodeſſe. Penſandum ergo eſt, quando ab increpatione quieſcitur, quanta ſit culpa, ſi pax cum peſſimis teneatur: cùm tantus Propheta hoc velut in hoſtiam DEI obtulerit, quod contra ſe, pro DEO, prauorum hominum inimicitias excitauerit. Admonendi ſunt itaque, vt eandem pacem dilectione integra intrinſecus teneant, quam per increpationem vocis extrinſecus turbant. Quod ſe Dauid prouidè ſeruaſſe
Locus Pſalmi 119. teſtatur cùm ait; *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: dum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Ecce loquens impugnatur: ſed tamen impugnatus, erat pacificus; quia nec inſanientes increpare ceſſabat, nec reprehenſos negligebat amare. Hinc etiam Pau-
Locus ad Roman. 12. lus ait, *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Nimirùm difficile erat, vt ſi malè agentes corriperēt, habere pacem cum omnibus poſſent. Sed cùm temporalis pax in prauorum cordibus ex noſtra increpatione confunditur, curandum eſt, vt in noſtro corde inuiolata ſeruetur. Rectè igitur ait, *Quod ex vobis eſt*, quaſi dicat, Quia pax duarum partium conſenſu ſubſiſtit, ſi ab eis, qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in veſtra, qui corripitis, mente teneatur. Hactenus ex Gregorio.

QVARTA DISPVTATIO.

Super eiſdem illis verbis:

Non potes ſuſtinere malos.

An dignum laude ſit, non tolerare malos.

Ambroſius. AMBROSIVS in Commentariis ſuis in Apocalypſim 13
explanans hunc ipſum locum, quæſtionem ponit huiuſmodi. Cùm diuina Scriptura iubeat non ſolùm tolerare

lerare homines malos,ſed etiam diligere, atque eis benefacere: *Matth. 5. Ad Rom. 12.* quomodo laudatur hîc Epiſcopus Epheſinus, quòd non potuerit ſuſtinere malos? Reſpondet Ambroſius, duo eſſe genera malorum hominum; & quoſdam eſſe Catholicos, qui malè tamen viuant: alios verò eſſe Hæreticos, qui cum improbis moribus & factis falſam fidem & doctrinam habent coniunctam. Illi aliquando reprehendendo corrigendi ſunt, cùm opportunè poteſt id fieri: aliquando ſunt tolerandi, vt per patientiam & longanimitatem noſtram prouocentur ad pœnitentiam: At Hæretici nullo modo ſunt tolerandi, ſed tanquam lupi procul à grege arcendi. Ambroſij verba ſunt hæc: Cùm diuina Scriptura nobis præcipiat vt toleremus malos, cur hic laudatur, quod non potuerit ſuſtinere malos? Sed ſciendum eſt, de Hæreticis hoc eſſe dictum. Nam proximorum mala aliquando reprehendendo corrigere debemus, tempore videlicet opportuno: aliquando expedit patienter eos tolerare, vt quos correptio non emendat, patientia prouocet ad emendationem. Sunt enim nonnulli, qui proximos reprehendere neſciunt niſi ira inflammati. Et horum aliqui tam diu iram in corde geſtant, donec in actibus proximi aliquid videant, quod reprehendere poſſint: & tunc læti ſunt, cùm reprehenſionis vindictam proximo intulerunt: Quòd ſi viderint id diſplicuiſſe aliis, dicunt ſe DEI zelo id feciſſe. Sed tu qui talis es, cur quæris fallere DEVM, qui occulta cordium conſiderat? Si DEI zelus in te eſt, cur oculi tui per diuerſa vagantur, more diabolico deſiderans videre potiùs in proximo malum quod reprehendas, quàm bonum vnde tu ædificeris? Sunt porrò alij non pauci, qui à quibus iniuriam aliquam acceperunt, eos pro minimis etiam delictis impatienter inſectantur: eos verò quos ipſi diligunt, non ſolùm non reprehendunt, quamuis grauiter admodùm deliquerint, verùm etiam omni ſtudio & contentione defendunt. O infelix amicitia, quæ amicum tacendo & defendendo perdit, & Diabolo tradit: eum verò cui eſt iratus, acerbè inſectando & reprehendendo Diabolo abſtrahit, & ad emendationem adducit. Ergo illa eſt iuſta correptio, quæ ex DEI zelo, & amore fraterno deſcendit:

quæ non propter iram vindicandam, ſed propter animam proximi ſeruandam profertur.

Ceterùm, vt ſuprà dixi, hoc quod Præſuli Epheſino dicitur, *Non potes ſuſtinere malos*, de Hæreticis debemus intelligere: omnis enim qui paſtor eſt Eccleſiæ, ſocietatem Hæreticorum quantùm poteſt, vitare debet, ne per occaſionem familiaritatis eorum, corda ſimplicium veneno ſuæ perfidiæ corrumpat. Sicut enim lupus quietus inter oues, ſine pernicie canum verſari non poteſt: ita nec Hæreticus inter ſimplices. Hactenùs ex Ambroſio.

Quando laudabile ſit tolerare malos, quando non.

Nos autem breuibus ita dicamus; tolerare homines malos, à 14
quibus nos priuatim, vel in corpore, vel in re familiari, vel in fama læſi ſumus, non ſolùm eſt laudabile, verùm etiam dominicis & Apoſtolicis præceptis atque documentis, exemplíſque ſanctorum hominum maximè conſentaneum. Dominus etenim dixit, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.* Et Paulus ait, *Benedicite perſequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere.* Idémque ſcribens ad Corinthios de ſe, déque aliis loquens Apoſtolis, *Maledicimur*, inquit, *& benedicimus: perſecutionē patimur, & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecramus.* Memorabile admodùm eſt quod in veteribus monumentis de Socrate philoſopho proditum eſt. Interroganti Socratem Alcibiadi, cur Xantippem vxorem mulierem valdè moroſam, & iurgioſam, & perpetuò moleſtam atque acerbam, tam lento animo pateretur, ac non eam domo exigeret; reſpondit dignam Socrate ſententiam: Quoniam, inquit, cùm illam domi talem perpetior, inſueſco, & exerceor, vt ceterorum quoque foris petulantiam & iniuriam faciliùs feram. Cuius non eſt diſſimile, quod Marcus Varro de officio mariti tradidit: Vxoris, inquit, vitium, aut tollendum aut ferendum eſt: Qui vitium tollit, vxorem commodiorem præſtat: Qui fert, ſeſe meliorem facit. Quod Varro dixit de vxoris vitio, aut tollendo, aut ferendo, id ipſum commodè transferri poteſt ad homines improbos, quibuſcum verſamur; eorum namque vitia vel corrigenda ſunt à nobis, vel patienter toleranda.

Matth. 5.

Ad Rom. 12.

1. ad Cor. 4.

Socratis ſententia, & patientia perquàm memorabilis.

A. Gellius lib. 1. cap. 17.

At verò homines malos, qui nocent bono publico, & quorum 15
pecca

peccata in perniciem redundant plurimorum, qui populo cum auctoritate & poteſtate coërcendi atque puniendi præſunt, nullo modo perpeti debēt, ſed quamprimùm vel emendare, vel è medio tollere, ne malitia eorum diu multúmque amplificata & roborata, & ipſa exiſtat immedicabilis, & exitialis fiat quamplurimis. Paulus certè Elymam magum prædicationi ſuæ pertinaciter obſiſtentem, & auertere Proconſulem Sergium Paulum à fide CHRISTI impiè conantem ſubita cæcitate percuſſit. Illum quoque inceſtuoſum Corinthium atroci ſententia damnauit, ſuppliciόque puniuit. Notum etiam eſt illud in Ananiam, & Sapphiram Beati Petri ſeueritatis exemplum: Hæc enim, quòd peſſimo bono publico futura erant, viſa ſunt Apoſtolis non diſſimulanda, nec toleranda, ſed quamprimùm punienda.

Locus Act. 13.

1. ad Cor. 5.

Act. 5.

16 Quòd autem Scriptura in hoc loco Apocalypſis dicens: *Non potes ſuſtinere malos:* non de quibuſlibet malis hominibus loquatur, ſed de Pſeudapoſtolis, & Hæreticis, manifeſtum eſt ex verbis illis proximè ſequentibus: *Tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces.* Et paulò infrà: *Odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.* Venturos porrò in Eccleſiam Epheſinam aliquando Pſeudapoſtolos & Hæreticos, qui eam falſa dogmata prædicando perturbarent, multóſque deceptos à recta fide abducerent, Beatus Paulus Spiritu Prophetico prædixit maioribus natu Eccleſiæ Epheſinæ Mileti, vocatu eius congregatis, quibus inter alia dixit hæc verba: *Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgentes viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.*

Locus Act. 20.

17 Ioachimus Abbas ponit hanc dubitationem; Videri contraria, & pugnantia inter ſe hoc loco dici de Epiſcopo illo Epheſine, Laudatur enim eius impatientia, quòd non potuerit ſuſtinere malos: laudatur etiam eius patientia, cùm dicitur; *Patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.* Non poſſe ſuſtinere malos, & ſuſtinere, nec in ſuſtinendo deficere, videntur contraria. Reſpondet, iſta non eſſe contraria, quia non ad vnum & idem referuntur, ſed ad diuerſa. Non poterat ille ſu-

Ioachimi dubitatio.

ſtinere malos, id eſt, Pſeudapoſtolos & Hæreticos, ſed eis falſam doctrinam prædicantibus acriter & conſtanter reſiſtebat. Sed quia hanc ob cauſam aduersùs ipſum ab illis Hæreticis eorúmque ſectatoribus atque fautoribus magnæ perſecutiones & tribulationes exortæ ſunt, eas ille patienter ſuſtinebat, nec animo deficiebat. Aliud itaque eſt, non perpeti Hæreticos, & aliud eſt, mala & aduerſa, quæ nobis ex impugnatione Hæreticorum accidunt, patienter tolerare, hoc enim eſt, perſecutionem pati propter iuſtitiam.

Matth. 5.

QVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 4. *Sed habeo aduersùm te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquiſti.*

REPREHENDITVR his verbis Epiſcopus Epheſi- 18
nus, quòd eius prima charitas multū deferbuiſſet, primúſque ardor bene agendi, præſertim verò miſericordię opera faciendi refrixiſſet. Non itaque reprehenditur, quòd non haberet charitatem, ſed quòd primam charitatem non haberet, id autem eſt, non reprehendi priuationem charitatis, ſed eius remiſſionem atque teporem. In viris enim qui in ſtatu perfectionis verſantur, & perfectæ vitæ & diſciplinæ obſeruantiam profitentur, non incuſantur vitia vel peccata mortalia; ſed in virtutum officiis, & exercitio bonorum operum remiſſio, & incuria, & negligentia meritò reprehenduntur. In huiuſmodi enim viris deficere ab eo quod erant, & non proficere vltra id quod ſunt, vituperabile ac damnabile cenſetur, & vitio illis vertitur non ſolùm in via Domini regredi, ſed etiam non progredi. Diminutio autem charitatis dupliciter fit: vel quantùm ad intenſionem, cùm minuitur eius feruor, & fit homo tepidus & piger in bene agendo, qui à primo diligens & feruens fuerat: vel minuitur

Quid requiratur ab iis, qui verſantur in ſtatu perfectionis.

Quomodo fiat diminutio charitatis.

minuitur charitas quantùm ad extenſionem, & hoc quadrupliciter: Primò, quantùm ad actus charitatis, quos non ita frequentat vt ſolebat; deinde, quantùm ad externa opera virtutum, quia nec tot facit, nec tam aſſiduè; tum, quantùm ad perſonas, qui a benignitatem non ad omnes extendit, etiam inimicos, ſed ad paucos ſibi notos, vel charos reſtringit; ac demũ, quia perpetuum benefaciendi & iuuandi homines ſtudium & conatum omiſit, nec in eo perſeuerauit, ſed breui defecit.

19. Cæterùm quæſtio exiſtit non aliena huic loco, cur ferè vſu veniat, vt qui magna alacritate animi, & ardore Spiritus DEO ſeruire cœperunt, paulatim ab illo ſpiritus feruore tepeſcant, & à primo illo gratiæ vigore & efficacia deficiant. An id accidit ob inſtabilitatem atque mutabilitatem liberi arbitrij hominis, in eodem ſtatu, præſertim autem ſummo & perfecto, minimè permanentis? An quia nullum violentum, vt probant Philoſophi, eſt perpetuum? Vt autem conſeruetur feruor ſpiritus, multis in rebus vim ſibi hominem afferre neceſſe eſt, abſtinendo à ſibi iucundiſſimis & acerbiſſima ſuſtinendo. Regnum enim cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. An quia gratia DEI cùm ſit donum quoddam & bonum ſupernaturale ac diuinum, in homine, qui in terris verſatur, eſt tanquam in alieno ſubiecto, & quaſi extra locum ſuum naturalem, vbi multiplex ei contrarietas obſiſtit, à carnis nempe concupiſcentia, ab illecebris mundi, & à fallaciis Diaboli: Huic autem contrarietati perpetuò repugnare, atque eam ſuperare, perarduum eſt, & paucorum hominum? An quià ea naturæ humanæ conditio in terris eſt, vt tradit S. Thomas in Prima ſecundæ quæſt. 109. art. 9. vt quamuis per gratiam ſanetur quantùm ad mentem, remaneat tamen in ea corruptio & infectio quantùm ad carnem, per quam ſeruit legi peccati, vt dixit Apoſtolus: remanet etiam quædam ignorantiæ obſcuritas in intellectu, ob quam, vt idem dixit Apoſtolus, quid oremus ſicut oportet, neſcimus: Propter varios enim rerum euentus, & quia nos ipſos non perfectè cognoſcimus, non poſſumus exactè ſcire quid nobis expediat, iuxta illud quod ſcriptum eſt in

Cur ferè deficiant homines in feruore Spiritus, qui cœperunt ſeruire Deo.

Matth. 11.

S. Thomas.

Ad Rom. 7.

Ad Rom. 8.

libro

Locus Sap. 9. libro Sapientiæ, *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ.* Quamobrem neceſſe eſt, à DEO nos protegi & dirigi, qui omnia nouit & poteſt.

Ad Epheſ. vlt. 1. ad Cor. 9. An id accidit, quia vita ſpiritualis eſt tanquam colluctatio quædam cum aduerſario, & quaſi curſus ad brauium, & ceu nauigatio in aduerſo flumine; in his autem rebus, vt aſſequamur quod cupimus, & neceſſaria eſt perpetua quædam contentio, & iſta contentionis perpetuitas perquàm difficilis homini eſt. Hoc ipſum elegantiſſimus Poëtarum declarauit pulchra illa ſimilitudine: 20

Vt 1. Georg. 1.
—*Sic omnia fatis*
„ *In peius ruere, ac retrò ſublapſa referri;*
„ *Non aliter quàm qui aduerſo vix flumine lembum*
„ *Remigijs ſubigit, ſi brachia fortè remiſit;*
„ *Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.*

An demùm, quia vita ſpiritualis proportione quadam ſimilis eſt vitæ corporali? Homo enim recèns generatus perfectum habet & calorem & humorem primigenium: verùm hæc ipſa proceſſu temporis impuriora fiunt in dies atque imbecilliora: Similiter fit in vita ſpirituali, in qua primigenio calori reſpondet primus feruor ſpiritus: primigenio autem humori reſpondet humilitas ſpiritus, & deuotio mentis, & pietas animi, & quod tanquam pabulum eſt feruentis ſpiritus, aſſiduitas dulciſſimæ contemplationis rerum cœleſtium. Sed pergamus ad alia.

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 5. *Sin autem, veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.*

Ruperti documentum. SICVT multa, inquit Rupertus, ſacræ Scripturæ teſtimonia, ita & locus hic docet nos non eſſe præcipitandam ſententiam contra Epiſcopos, vel quoſcumque 21

gradus Eccleſiaſticos: Non enim dicit, Quia primam charitatem tuam reliquiſti, idcircò venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo; ſed grande poſuit interuallum, magnúmque iniecit frenum currenti ſententiæ, dicendo: *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Tunc demùm ſubiungit: *Sin autem*; id eſt, ſi ſuper ea, quæ habeo aduersùm te, & ſuper id, quòd reliquiſti primam charitatem, & prima opera facere omiſiſti, etiam contemptum addideris; tunc veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo. Ordo iſte iudicij DEI latè ſplendet in exemplis; ſed exempli gratia duo tantùm proponantur homines, Saul videlicet, & Dauid. Cúmque de iſtis duobus latè diſſeruiſſet Rupertus, ſubdit hæc: Ergo, vbi cuiuſlibet Eccleſiæ Angelus, id eſt, Sacerdos charitatem ſuam primam relinquit, non eſt iuris Eccleſiaſtici ſtatim mouere candelabrum eius de loco ſuo, id eſt, auferre illi ſacerdotium, vel Eccleſiæ regimen, vel Præſulatum: ſed dicitur ei, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Si audierit corripientem, is qui *Matth.18.* corripitur, lucratus ille eſt fratrem ſuum: Quod ſi neque adhibito alio, nec publico conuentus Eccleſiæ teſtimonio correxerit ſe, immò audire contempſerit, tunc demùm aufertur candelabrum eius, & alteri datur. Hæc Rupertus.

22 Apparet igitur, moueri candelabrum de loco ſuo, nõ eſſe aliud *Quid ſit mouere candelabrum de loco ſuo, quatuor interpretationes.* hoc loco ſecundùm Rupertum, niſi remoueri à Sacerdotali, vel Epiſcopali munere & regimine Eccleſiæ, ídque ad aliud transferri. Atque hæc interpretatio, vt eſt multorum communis, eam namque ſequuntur Richardus, Haymo, Thomas Anglicus, Carthuſianus, ita eſt admodùm probabilis: nec ab ea Lyrani diſcrepat interpretatio; *Mouebo*, ait ille, *candelabrum tuum*, id eſt, obedientiæ tuæ ſubtraham ſubditos tuos. Sed ſciendum eſt, ſecundùm hanc interpretationem, aliter hîc ſumi nomen Candelabri, quàm ſuprà in fine primi Capitis, vbi dictũ eſt, *Septem candelabra, ſeptem Eccleſiæ ſunt.* hîc verò nomen Candelabri non Eccleſiam ſignificat, ſed Eccleſiæ Præſulem, vel Præſulis munus & poteſtatem regendi Eccleſiam. Interdum porrò nomen Candelabri in *Prima interpretatio, quã ſequũtur Rupertus, Richardus, Haymo, Thomas Anglicus, Carthuſianus. Lyranus. Apoc.1.*

Scriptura poni ad ſignificandum virum inſigni doctrina, & virtute lucentem aliis, ſatis oſtendunt duo Scripturæ loci; alter Apocalypſis 11. vbi Enoch & Elias vocantur duo candelabra in conſpectu DEI; Alter locus eſt Matthæi 5. *Nemo*, inquit Dominus, *accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c.*

Secunda & tertia interpretatio. Victorinus Martyr. Andreas Cæſarienſis.

Secunda interpretatio eſt Victorini martyris; *Mouebo*, inquit, *candelabrum tuum*, id eſt, diſperdam plebem tuam. Hoc ipſum expreſſiùs declarans Andreas, Eccleſia, inquit, loco moueri non incommodè dicitur, cùm diuina gratia denudatur. Præſidio enim gratiæ deſtituta, per nequitiæ Spiritus, & homines ſceleratos, efficacia Dæmonum organa & adminiſtra, in fœdos errorum atque vitiorum fluctus atque tempeſtates coniicitur. Sunt tamen qui per Candelabri motionem intelligant ſedis Pontificiæ, quæ in Epheſina ciuitate quondam erat, in regiam ciuitatem tranſlationem. Sic Andreas qui duas his verbis complexus eſt iſtorum verborum interpretationes.

Quarta interpretatio. Ambroſius. Beda.

Quarta interpretatio eſt Ambroſij, & Bedæ, moueri candela- 25
brum Epiſcopi de loco ſuo, interpretantium, cum priuari mercede, quæ Paſtori, & Rectori Eccleſiæ debetur pro labore & cura, à DEO ei promiſſa, & in tempore reddenda.

Ambroſius.

Ambroſius quæſtionem ponit, Si per candelabrum deſignatur Eccleſia Epheſina, cur propter peccatum Paſtoris Eccleſia locum ſuum perdere debet, cùm Scriptura dicat, Non morientur patres pro filiis, neque filij pro patribus ſuis, ſed vnuſquiſque in peccato ſuo morietur? Sed ſciendum eſt, per locum de quo mouetur candelabrum, ſignificari mercedem, quæ Paſtori Eccleſiæ pro labore & cura paſtorali debetur: vt iſtorum verborũ ſit hic ſenſus, Niſi pœnitentiam egeris, proeo quòd charitatem tuã primam reliquiſti, & niſi ad prima opera tua redieris, vt quod ore prædicas, etiam opere impleas, mercedem quæ tibi pro paſtorali cura debebatur, ſubtraham. Sic Ambroſius.

Ezech. 18.

Primaſius arbitratur quæ hoc loco dicta ſunt de Præſule Ephe- 24
ſino

ſino, partim in laudem eius, partim in vituperationem atque reprehenſionem, ea non in vnum aliquem hominem tantùm dici, ſed ad diuerſos, qui erant in Eccleſia Epheſina, homines pertinere, vt eorum quibuſdam conueniant quæ laudantur, aliis verò quæ vituperantur & reprehenduntur: Explanans enim Primaſius verba illa, *Sed habeo aduersùm te pauca, quia charitatem tuam primam reliquiſti*: ſic ſcribit; Abſit vt eum increpet, quem antè laudabat, ſed prædictam retinens regulam, mixtos optimis peſſimos peregrinantem habere docet Eccleſiam. Alius igitur eſt, qui dilectionem deſeruit inchoatam, & alius, qui propter nomen DEI etiam circa malos dicitur ſeruare patientiam. Vni dicitur, *Patientiam habes, & non defeciſti*: alteri dicitur, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam & opera prima fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo.* Candelabrum ſe moturum dicit, quem ad pœnitentiam agendam inuitat. Quod eſt Angelus, ſiue Præſul, id ipſum eſt hoc loco Candelabrum: cuius partem dicit mouendam de loco ſuo, non autem auferendum ſignificans eum, qui licèt de Eccleſia non præcidatur, donec ventilabro vltimi iudicij ſeparetur; is tamen propriam ſalutem, & omne candelabri lumen amiſit: Et licèt variis chariſmatibus honoratus videatur ſibi, tamen mortuus eſſe cognoſcitur: nam quod in eo viuit, alienum eſt, non proprium eius. Hæc Primaſius. Primaſius.

SEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo DEI *mei.* VERS. 4.

25 VALET ſatis ad illuſtrandum hunc locum, quod in explanatione eius ſcriptum Ambroſius reliquit his verbis: Duo ligna erant in medio Paradiſi, quorum vnum, lignum vitæ; alterum verò lignum ſcientiæ boni & mali vocabatur. Quorum virtus talis erat, vt ſi quis ex ligno vitæ co- *Ambroſius. Gen. 2.* *Quid ſignificet hoc loco lignum vitæ.*

mediſſet, non moreretur in æternum: ſi quis autem ex ligno ſcientiæ boni & mali ediſſet, quamuis eſſet immortalis, mortalis tamen ſtatim fiebat. Paradiſus igitur Eccleſiam ſignificat: Lignum autem vitæ in medio Paradiſi CHRISTVS eſt in medio Eccleſiæ ſuæ: Lignum verò ſcientiæ boni & mali, quod ipſum etiam in medio Paradiſi fuiſſe dicitur, Diabolum ſignificat, qui inter fideles diſcurrere non ceſſat, vt quoſcumque poſſit decipiat,

1.Pet.5. *Circuit enim*, vt B.Petrus dixit, *tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret.* Lignum igitur vitæ ad Electos pertinet, cuius fructum comedentes, viuunt Domino in æternum. Fructus verò ligni ſcientiæ boni & mali comedunt Reprobi, & moriuntur: quia fallacibus Diaboli ſuggeſtionibus, & falſa vitiorum atque voluptatum dulcedine paſcuntur, vnde ſibi æternam acquirunt damna-

Gen.3. tionem. Et ſicut primæ mulieri delectabiliores fuerunt fructus ligni ſcientiæ boni & mali, quàm fructus ligni vitæ: ita reprobis delectabilior eſt gloria huius ſeculi, quam oculis corporeis vident, quàm gloria cœleſtis patriæ, quæ niſi oculis ſpiritualibus videri non poteſt. Dicitur ergo in hoc loco, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo* DEI *mei.* Ille vincit, qui vſque ad finem vitæ ſuæ in bonis operibus perſeuerat. CHRISTVS enim præcepta ſua vſque ad finem vitæ ſeruantibus immortalitatis ſuæ gloriam in cœleſti beatitudine ſecum ipſos habere concedet, vt cum ipſo viuant in æternum, cuius præcepta in hoc ſeculo poſiti ſeruare ſtuduerunt, atque in finem perſeuerarunt. Quòd autem in hoc loco CHRISTVS PATREM ſuum vocat DEVM ſuum, id ad Humanitatem eius pertinet.

Rupertus porrò, quia proximè dictum antè fuerat, *Memor eſto vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac*: iſtud quod 16
hîc dicitur, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ*, interpretatur de victoria, quam quis agit de peccatis ſuis præteritis, dignam de illis pœnitentiam agens, & prima opera ſua bona denuò faciens, &

Rupertus. ad priſtinum charitatis ſuæ feruorem rediens. Ruperti verba ſunt hæc, Vincere, in hoc loco eſt corripienti acquieſcere, & agere pœnitentiam, & prima opera bona facere. Primis autem hominibus

minibus,quia corripienti ipſos DEO non acquieuerunt, immò peccatum ſuum ſuperba defenſione excuſantes magis auxerunt, lignum vitæ interclusum eſt, & ipſi de Paradiſo eiecti ſunt,& cuſtodia Paradiſo appoſita,ne ipſum poſſent ingredi,& de ligno vitæ comedere. Quod igitur primo homini pœnitentiam non agenti interclusum eſt, pulchrè nunc repromittitur ei qui pœnitentiam egerit, vt edat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Sed numquid vt reſurgamus, & viuamus in æternum, de illo materiali ligno vitæ nobis edendum eſt? Non vtique; ſed *Qui manducat meam carnem*, ait Dominus, *& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Verè namque CHRISTVS eſt lignum vitæ, cuius & in cælesti Paradiſo beatifica viſione, & in præſenti Eccleſia Sacramentali corporis & ſanguinis perceptione ſanctæ reficiuntur animæ. Illud autem materiale lignum vitæ hominem morte animæ, id eſt, peccato mortuum,non viuificabat,ſed carnem viuere feciſſet in æternum: quod profectò eſſet infeliciſſimum; Mortuus quippe homo in anima, ſi carne viueret in æternum, non recuperaretur in æternum,& eſſet æternaliter miſer,vt ſunt Dæmones. Hoc autem lignum vitæ,quod eſt CHRISTVS, dum corpore & ſanguine ſuo nos reficit, & iam nunc reſuſcitat animam à morte peccati, & carnem noſtram in nouiſſimo die reſuſcitabit. Sæpè autem is qui non vicit, id eſt,non egit pœnitentiam de peccatis quæ fecit, edit de ligno vitæ,manducans corpus, & bibens ſanguinem Domini: Sed CHRISTVS illi non dat, verùm ipſe ſibi rapit; & ideò in mortem ſibi manducat & bibit. Hæc Rupertus.

Geneſ.3. *Ioan.6.* *1.Cor.11.*

27 At enim hæc Ruperti interpretatio,illud,*Vincenti*,interpretantis ſolùm de agentibus pœnitentiam,non videtur probabilis; Nam & illud, *Vincenti*,præciſè & abſolutè poſitum,omnes victores ſanctos,quocumque modo vincant, amplectitur: & paulò antè Dominus,non ſolùm de agenda pœnitentia locutus eſt,verùm etiam de patientia in aduerſitatibus & tribulationibus, & de non tolerandis Pſeudapoſtolis,& proſequendis odio Hæreticis, præcipuè autem Nicolaitis. Probabilius itaque dictu fuerit,illud, *Vincenti*, *Animaduerſio in Rupertum.*

Quatuor generalis victoriarum Sanctis.

comprehendere omnem Sanctorum victoriam, & quam Martyres contra Paganos pro fide CHRISTI per acerbiſſimos cruciatus pérque mortem ipſam adepti ſunt; & quam conſecuti ſunt ſancti Paſtores, & Doctores, Rectoréſque Catholicæ Eccleſiæ, fortiter obſiſtendo Hæreticis, eorúmque falſa dogmata & errores profligando,& gregem ſuum vigilanter cuſtodiendo,prudenter ac iuſtè gubernando, & ſpiritualibus alimentis paſcendo & nutriendo: Et victoriam, quam religioſi viri compararunt de Mundo, Carne, Diabolo, & de ſeipſis, abdicando ſe bonis huius mundi,& arctiſſimis Obedientiæ,paupertatis,& caſtitatis vinculis DEO ſe obſtringentes: Quin etiam & victoriam, quam reportant peccatores de ſuis peccatis,dignam de illis pœnitentiam, dignóſque fructus facientes, vt ſuo ipſi lapſu cautiores & humiliores fiant, & ad ſeruiendum DEO alacriores in poſterum & ardentiores exiſtant.

Quibus Victoribus detur merces cœleſtis.

Dominus igitur iſtis verbis, *Dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo* DEI *mei*: ſignificare voluit mercedem à ſe promiſſam,& reddendam iis,qui vel contra Paganos, & Hæreticos pro Catholica fide, vel contra peſſimos Chriſtianorum hominum mores & flagitia; qui non ſolùm peccant ipſi, verùm ſua etiam in alios infundunt vitia; vel contra graues Diaboli, Carnis, & Mundi tentationes fortiter dimicando victores extiterunt. Ea verò merces per quandam analogiam & ſimilitudinem vocatur lignum vitæ in Paradiſo exiſtens: Vbi duplex eſt ſimilitudo; vna quidem cœleſtis Patriæ,in qua merces iſta redditur Sanctis poſt hanc vitam, cum Paradiſo terreſtri;quem DEVS fecit in principio Mundi. Altera ſimilitudo eſt ipſius mercedis,id eſt,æternę felicitatis,cum fructu ligni vitæ: illa enim & animæ & corpori perfectam impaſſibilitatem atque immortalitatem præſtabit; quam aliquo modo præſtitiſſet fructus ligni vitæ, ſi homo in ſtatu innocentiæ permanſiſſet. 28

Quintuplex ſignificatio myſtica ligni vitæ.

Sciat porrò Lector,nomen Ligni vitæ,prętor primariam & propriam eius ſignificationém, qua ſignificat arborem in Paradiſo terreſtri poſitam, transferri per analogiam & ſimilitudinem 29

quan

quandam ad alia quoque ſignificanda. Nam in Libro Prouerbiorum Capite tertio, D E I ſapientia vocatur lignum vitæ; *Lignum, inquit, vitæ eſt ijs, qui apprehenderint eam; & qui inuenerit eam, beatus.* Et Capite X I. quia vir iuſtus plurimùm humanæ ſocietati prodeſt, etiam de eo dicitur, *Fructus iuſti, lignum vitæ.* Et Capite X V. lingua affabilis tollens diſſenſiones, iratóſque animos placans, dicitur lignum vitæ; *Lingua*, inquit, *placabilis, lignum vitæ.* Et Capite X I. adeptionem rei admodùm deſiderabilis appellat lignum vitæ; *Spes*, inquit, *quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ, deſiderium veniens.* Et in vltimo Capite huius libri, cœleſtis & æterna Sanctorum felicitas per ſimilitudinem fructuum ligni vitę deſcribitur illis verbis, *Oſtendit mihi fluuium aquæ viuæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem de ore* D E I *& Agni. In medio plateæ eius, & ex vtráque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, ac folia ligni ad ſanitatem Gentium.* Cùm autem hoc in loco nomen Paradiſi, & nomen Ligni vitæ non propriè, ſed figuratè & per ſimilitudinem quandam poſitum ſit, non poteſt hinc quiſpiam argumentari, aut Paradiſum illum terreſtrem etiam nunc exiſtere; qua de re copioſè nos diſſeruimus in Primo Tomo Commentariorum noſtrorum in Geneſim, in Libro tertio, & ſeptimo; aut animas Sanctorum poſt mortem, ante diem Iudicij non admitti in cœlum ad videndam D E I faciem, ſed ad Paradiſum terreſtrem deferri; atque inibi vſque ad extremi Iudicij diem detineri; de quo infrà dicturi ſumus, cùm ad ſextum Caput huius libri ventum fuerit.

Locus Prou. cap. 3.

Nota hoc Lector.

OCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Angelo Eccleſiæ Smyrnæ ſcribe, &c.

Vers. 8.

40 QVÆRITVR, quiſnam fuerit iſte Smyrnenſis Epiſcopus, ad quem hæc ſcripta eſt Epiſtola. Petrus Aureolus putat fuiſſe Beatum Polycarpum, virum ſanè apud

Aureolus.

An iſte Smyrnenſis Epiſcopus fuerit B. Polycarpus. Lyranus.

apud Antiquos, tum eximia longiſſimæ vitæ ſanctimonia, tum glorioſiſſima martyrij morte celebratiſſimum. Hoc ipſum tradit etiam Lyranus, & addit, iſtam eſſe communem Doctorum opinionem; quam ego tamen apud Explanatorum libri huius (præter Aureolum) neminem legere memini. Equidem circa iſtam quæſtionem quatuor eſſe video ſatis probata & confeſſa, vnum verò, vnde pendet maximè huius quæſtionis explicatio, eſſe dubium atque incertum. Quæ videntur ſatis certa, nec in dubitationem vocanda, ſunt huiuſmodi: Vnum eſt Polycarpum fuiſſe auditorem & diſcipulum Beati Ioannis Apoſtoli, & ab eo factũ eſſe Smyrnenſis Eccleſiæ Epiſcopum. Alterum eſt, Beatum Polycarpum obijſſe martyrium in anno Domini centeſimo ſexageſimonono, vt ex Euſebio colligi poteſt, & diſertè docet Cardinalis Baronius in ſecundo Tomo Annalium in eo ipſo anno Domini centeſimo ſexageſimo nono. Tertium eſt, Polycarpum conuerſum eſſe ad CHRISTVM anno Domini octogeſimo tertio, & quindecim annis ante traditam Beato Ioanni Apocalypſim; eam nempe Ioannes accepit ſub finem principatus Domitiani, id autem eſt, circa annum Domini nonageſimum octauum, vt ſuprà oſtendimus in noſtris Prolegomenis. Quartum eſt, Polycarpum ſuperſtitem fuiſſe Beato Ioãni per annos ſexaginta octo, ipſe enim, vt dictum eſt, exceſſit anno Domini centeſimo ſexageſimo nono, Beatus autem Ioannes mortem obijt anno Domini centeſimo primo, vt ſuprà dictum eſt.

Baronius.

Quòd autem Polycarpus factus ſit Chriſtianus anno Domini 31
octogeſimo tertio, ex eo perſpicuè intelligitur, quod ipſemet Polycarpus palàm dixit Præſidi, à quo damnatus eſt, & eo ipſo die, quo interfectus eſt, ſe CHRISTO ſeruiſſe annis ſex & octoginta: Nam Præſidi vehementer ipſum vrgenti, vt CHRISTVM abnegaret, atque in eum maledicta & conuitia diceret; reſpondens Polycarpus, Sex, inquit, & octoginta annis CHRISTO iam inſeruiui, & nullo me vnquam affecit incommodo: quo modo igitur in Regem meum, qui vſque adhuc me ſeruauit incolumem, contumelioſus eſſe poſſum? Si Polycarpus igitur in anno

centeſimo ſexageſimo nono, quo mortuus eſt, exegerat in Chriſtianiſmo & ſeruitute CHRISTI octoginta ſex annos; conſequens eſt, ipſum eſſe factum Chriſtianum in anno Domini octogeſimotertio.

32 Quod porrò diximus circa hanc quæſtionem eſſe dubium & incertum, id eſt huiuſmodi: Cùm Polycarpus factus ſit Chriſtianus quindecim annis ante traditam Beato Ioanni Apocalypſim, vt dudum diximus, & poſt traditam Apocalypſim, & reditum Beati Ioannis ab exilio, vixerit annis circiter ſeptuaginta; obſcurum eſt atque incompertum, vtrùm factus ſit Epiſcopus Smyrnenſis ante Ioannis exilium, & ſcriptionem Apocalypſis, an poſt. Nam ſi antè factus eſt Epiſcopus, vera eſt ſententia, ipſum fuiſſe Smyrnenſem Epiſcopum, ad quem Beatus Ioannes ſcripſit hanc Epiſtolam. Sin autem poſt reditum Ioannis ab exilio factus eſt Epiſcopus Smyrnæ, falſa vtique eſt iſta opinio, Ioannes enim ſcripſit Epiſtolam hanc ad Epiſcopum Smyrnenſem, qui tunc eam regebat Eccleſiam. Niſi quiſpiam fortaſsè dicere vellet, Ioannem ſpiritu prophetico ſcripſiſſe hanc Epiſtolam ad Polycarpum, non quidem tunc Epiſcopum Smyrnæ, ſed poſteà futurum; quòd eſſet dilectiſſimus eius diſcipulus, & in functione Epiſcopatus, & in mortis perpeſſione glorioſiſſimus eſſet futurus. Iſtam certè de Polycarpo, quam dixi, opinationem, valdè adiuuat, quòd quę ſcribit Ioannes hoc loco de magna perſecutione & tribulatione futura in Eccleſia, & de odio & blaſphemiis Iudæorum in Epiſcopum Smyrnenſem, ea planè competunt in Eccleſiæ Smyrnenſis perſecutionē & tribulationem, factā tempore Polycarpi Epiſcopi eius Eccleſiæ, in qua perſecutione & alij plures Martyres occiſi ſunt, & ipſe interfectus eſt. Iudæos porrò fuiſſe Polycarpo & viuo, & mortuo infeſtiſſimos, licet intelligere ex Epiſtola, quæ à Smyrnēſi Eccleſia ſcripta eſt ad Eccleſias Ponti, quam refert Euſebius libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capite XIIII. Ea verò Epiſtola ſcripta eſt ab iis qui Polycarpum nouerant familiariter, & martyrij atque mortis eius ſpectatores fuerant. *Euſebius.*

NONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 10.

Et habebitis tribulationem diebus decem.

Octo Interpretationes, quid ſit habere tribulationẽ diebus decem.

QVEMADMODVM intelligendus ſit numerus iſte 33
dierum decem, ſatis obſcurum fecit multiplex iſtorum verborum interpretatio. Octo enim interpretationes ex libri huius Explanatoribus colligere licet, quas ego curſim hic percenſebo, atque diiudicabo. Prima Interpretatio docet Numero iſtorum decem dierum ſignificari omne tempus præſentis vitæ; quoad enim in hoc mundo, & in hac mortali vita ſumus, obſeruatione Decalogi obligamur: quaſi dicatur, Nolite quærere in bello præſentis vitæ requiẽ, quãdiu contra tenmenta inimici ſiue aperta ſiue occulta, decem præceptis tanquam milites armamini: Neque enim gaudij locus eſt vbi vita hominis tota tentatio eſt. Hæc eſt interpretatio Primaſij, Bedæ, Ruperti, Haymonis. At enim ſecundùm iſtam interpretationem Beatus Ioannes ad Eccleſiam Smyrnenſem nihil iſtis verbis ſcriberet nouum, nihil ſingulare, nihilque ad iſtam Eccleſiam propriè pertinens: præſentem enim vitam omnium piorum hominum expoſitam eſſe perſecutionibus & afflictionibus, & res ipſa loquitur, idémque nos apertè docuit Apoſtolus, cùm dixit, *Omnes qui piè volunt viuere in* CHRISTO IESV, *perſecutiones patientur.*

Prima Interpretatio Primaſij, Bedæ, Haymonis, Ruperti.

Iob. 7.

2. ad Tim. 3.

Secunda Interpretatio Haymonis, & Thomæ Anglici.

Secunda interpretatio eſt Thomæ Anglici; verùm quia au- 34
ctor eius fuiſſe videtur Haymo, referam hic eam propriis eius verbis expoſitam. Poteſt hic denarius numerus, inquit Haymo, aliter etiam intelligi: Liquet enim, tribus potiſſimùm tentationibus primum hominem in Paradiſo eſſe tentatum atque ſuperatum, Auaritia, Vana Gloria, & Cupiditate. His quoque tentationum modis Diabolum ſcimus tentaſſe ſecundũ Adam, CHRISTVM Dominum noſtrum, ſed ab eo eſſe ſuperatum. Contrà has principales tẽtationes Eccleſia perpetuò dimicat. Septenarius porrò numerus præſens tempus deſignat, quod ſeptem diebus voluitur.

Geneſ. 3.

Matth. 4.

Quia

Quia igitur trina iſta tentatio in præſenti vita deeſſe non poteſt, ipſa verò præſens vita per ſeptem dierum curricula voluitur, rectè decem dierum numero principalis Eccleſiæ tentatio exprimitur: hac enim trina tentatione ſeptem diebus applicita denarius numerus adimpletur. Senſus igitur eſt; Quoad præſens vita finiatur, quæ per ſeptem dies circumagitur, contra diuerſas tentationes, quæ tamen in tribus maximè obtinent principatum, certamen habebitis. Sic Haymo. Sed in hanc interpretationem, quod in primam dixi, idem quoque dici poteſt; ſecundùm prædictam expoſitionem, iſtud Beati Ioannis dictum non propriè ad Eccleſiam Smyrnenſem, ſed generaliter ad omnes Eccleſias, & ad omnes iuſtos & pios viros pertinere. Et verò, vtramque ſupradictam interpretationem non litteralem ſenſum continere, ſed myſticum, per ſe Lector intelliget. Tertia eſt Andreæ Cæſarienſis Archiepiſcopi, qui illud, *diebus decem*, poſitum exiſtimat pro eo, quod eſt exiguo & breui tempore. Sedenim, decem dici pro paucis, locutio eſt inuſitata in Sacris litteris: Quin potiùs contrà res habet, frequens enim in Scriptura eſt, decem dici pro multis, & decies pro ſæpè, vt nos paulò infrà oſtendemus.

Tertia Interpretatio. Andreæ.

35 Quarta interpretatio, quæ memoratur à Beda, Haymone, Lyrano, & compluribus aliis, & quæ ſola Ioachimo placuiſſe videtur, eſt huiuſmodi, Per decem dies ſignificari decem generales Chriſtianorum perſecutiones, à Romanis Imperatoribus factas, à Nerone videlicet vſque ad Diocletianum. Verùm hanc interpretationem illud ſatis infirmat, quòd ex iſtis decem perſecutionibus, iam duæ, quo tempore hæc Ioannes ſcripſit, præterierant: prima ſcilicet ſub Nerone, & altera ſub Domitiano; & octo duntaxat reſtabant: quare non dixiſſet Ioannes, *Habebitis tribulationem diebus decem*, ſed dixiſſet, diebus octo. Quid, quòd decem illæ perſecutiones non propriè ſpectabant ad Smyrnenſem Eccleſiam, ſed in communi ad omnes Eccleſias, omnéſque Chriſtianos?

Quarta Interpretatio. Ioachimus Abbas.

36 Quinta interpretatio commemoratur hæc à Lyrano; Quia

Quinta Interpretatio.

numerus denarius perfectus eſt, & perfectionem denotat; ide ò per tribulationem decem dierum, ſignificari perfectam tribulationem, id eſt, maximam, tam intenſiuè, quàm extenſiuè, ſicut loquimur in Scholis. Verùm iſtiuſmodi locutio valdè impropria eſt, atque inuſitata in Sacris litteris, Sexta interpretatio, quæ Lyrano præ ceteris placet, eſt, vt in hoc loco dies poſitus ſit pro anno, vt ſenſus ſit, tribulationem illam Smyrnenſis Eccleſiæ perſeueraturam decem annis: Diem porrò vſurpari pro anno in Scriptura, oſtendit vel vnus ille locus Ezechielis, vbi DEVS hæc loquitur Ezechieli, *Aſſumes iniquitatem Iuda quadraginta diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi.* Atenim non quia vno illo in loco Ezechielis nomen Diei poſitum eſt pro anno, licet in aliis Scripturæ locis etiam Diei nomen interpretari annum; præſertim autem cùm Dominus ipſe apertè indicauerit, ſe diem dixiſſe pro anno, cùm ait, *Diem pro anno dedi tibi.* Quòd autem hîc etiam dies ſit dictus pro anno, nec apertè indicatur, nec vllo modo ſignificatur. Septima interpretatio eſt Ambroſij, quam Carthuſianus aſſignat Berengando, qui Commentarios fecit in Apocalypſim minimè aſpernabiles: Putant iſti, cùm dicitur, tribulationem illam Smyrnenſem fore decem diebus, hoc ſignificari; licèt illa tribulatio futura eſſet diuturnior, eam tamen per decem dies fore acerbiſſimam & atrociſſimam. Sed quia hoc ſine vlla probabili ratione, & gratis tantùm dicitur, idcircò fidem non meretur.

Sexta Interpretatio Lyrani.

Ezech. 4.

Septima Interpretatio Ambroſij.

Eſt octaua interpretatio, quam nos ceteris anteponimus, illud, 37
decem diebus, dictum eſſe ſecundùm phraſim Scripturæ non infrequentem pro multis diebus, ſiue multo tempore. Huiuſmodi enim locutionis multa ſunt & obuia in Sacris litteris exempla. In libro Geneſis cap. 31. Iacob dixit queribundus ſocero ſuo Laban, *Immutaſti mercedem meam decem vicibus*, id eſt, ſæpenumerò. In libro Numerorum, cap. 14. *Iam per decem vices*, inquit, *tentaſtis me*, id eſt, ſæpius. In libro 1. Regum cap. 1. dixit Annæ matri Samuelis vir eius, *Nũquid non ego melior tibi ſum, quàm decem filij?* id eſt, quàm multi filij. Et Iob 19. *En decies*, inquit, *confunditis me*, id eſt, non ſemel,

Octaua Interpretatio, quæ præ ceteris placet Auctori.

Decem pro multis ſæpius vſurpatum in Scriptura.

mel, neque in vna tantùm re, ſed ſæpè, variiſque in rebus vultis me confundere. Et in libro Eccleſiaſtæ Capite ſeptimo, ***Sapientia,*** inquit, ***confortat virum ſuper decem principes ciuitatis***, id eſt, Sapientia plus decoris atque præſidij viro tribuit, quàm ei multi & magni principes ſuis opibus atque honoribus largiri poſſint. Ergo ſimiliter hoc loco dictum eſt, ***Habebitis tribulationem diebus decem***, id eſt, non breuem, ſed longam, & multo manſuram tempore.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda. VERS. 11.

38 QVID ſit hoc loco Mors ſecunda, duplex interpretatio eſt, quarum vna eſt Victorini, Andreæ, Bedæ, Ioachimi, Lyrani, qui mortem ſecundam interpretãtur æternam hominis damnationem ad perpetua Inferni ſupplicia: & vocatur mors ſecunda, comparatione mortis corporalis, quæ illam antecedit. Valde adiuuat hanc interpretationem illa Domini ſententia, quam refert Matthæus capite decimo, ***Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.*** Hanc mortem ſecundam Scriptura declarare ſolet vocabulo Ignis æterni: Dominus etenim in extremo Iudicio pronuncians in peccatores æternæ mortis ſententiam, dicturus eſt illis, ***Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.*** Hanc ego interpretationem longè veriſſimam eſſe cenſeo, maximéque loci huius germanam & propriam: Nempe, in hoc ipſo libro Apocalypſis mors ſecunda deſcribitur per æternos inferni cruciatus, ſic enim eſt capite vigeſimo, ***Et Infernus & Mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis: hæc eſt mors ſecunda. Et qui non eſt inuentus in libro vitæ ſcri-***

Prima ſent. Victorini, Andreæ, Bedæ, Lyrani, & Auctoris.

Quid ſit mors ſecunda.

Locus Matthæi cap. 10.

Matth. 25.

ptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis. Et in capite 21. *Timidis*; inquit, *& incredulis, & execratis, & fornicatoribus, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardente igni & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.*

Haymo.

Haymo hanc etiam interpretationem approbat, abſque eo tamen, quòd æternam animæ damnationem vocari putat mortem ſecundam non reſpectu mortis corporalis, ſed reſpectu mortis animæ, quæ fit per culpam & peccatum: ſic enim ſcribit ſuper hoc loco Apocalypſis, In Scriptura tres mortes ſæpe ponuntur; vna quidem peccati, altera carnis, tertia verò ſupplicium æternæ damnationis, quæ mors hîc ſecunda, non tertia nominatur, quia de ijs tantùm agitur, quæ nocent homini, vt eſt mors peccati, & mors æterni ſupplicij, ad quarum comparationem quæ vulgò appellatur mors corporis, mors ſimpliciter dicenda non eſt: vnde & Apoſtolus, ſecundùm mortem corporis mortuos, appellauit dormientes, ſcribens Theſſalonicenſibus, *Nolumus vos ignorare de dormientibus.* Et Dominus de Lazaro iam mortuo dixit Diſcipulis ſuis, *Lazarus amicus noſter dormit.* Mors itaque prima quæ lædit, peccatum eſt; huic quæ ſuccedit mors etiam lædens, nulla eſt alia, niſi æterna damnatio: ideóque prætermiſſa media quæ non lædit, id eſt, morte corporis, alia debuit vocari ſecunda, quæ poſt peccatum lædit. Ergo ſenſus iſtorum verborum eſt hic, *Qui vicerit*, tentamenta videlicet Diaboli, & incentiua carnis ſuæ, *non lædetur à morte ſecunda*, id eſt, Qui mortem peccati in hoc tempore animas necantem ſuperauerit, ad læſionem ſecundæ mortis, quæ poſt præſentem vitam, & corpora & animas ſine fine cruciat, non perueniet: hæc eſt illa mors, quæ ſemper occidit, & nunquam prorſus extinguitur. Sic Haymo. 39

Tres mortes hominis ſecundùm Scripturam.

1. ad Theſſ. 4.

Ioan. 11.

Secunda ſententia Ruperti & Alberti Magni.

40 Altera eſt interpretatio Ruperti & Alberti Magni, qui arbitrantur mortem ſecundam appellari hoc loco ipſum peccatum: Sicut enim per mortem corporalem ſeparatur anima à corpore, ita per peccatum mortale anima ſeparatur à Deo; & in ſacris Scripturis peccatum mors appellatur animæ, gratia verò vita eius, quò ſpectat illud Pauli: *Cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit*

Ad Rom. 6.

cauit nos in CHRISTO. Magnam porrò ſimilitudinem, quæ eſt inter peccatum,& mortem corporalem, pulchrè oſtendit Albertus Magnus in hunc modum ſcribens, Peccatum rectè nominatur mors ad ſimilitudinem mortis corporalis: Sicut enim mors corporalis ſeparat animam à corpore, à diuitiis, ab amicis, & ab omni vſu ſenſuum: ita peccatum ſeparat mentem à DEO, ab ANGELIS & Sanctis, & diuitiis Spiritualibus,& à ſpiritualibus ſenſibus; habet enim Spiritus hominis iuſti & ſancti,etiam ſenſus omnes,proportione quadam reſpondentes ſenſibus corporalibus. In eo quoque cernitur magna ſimilitudo mortis ſpiritualis cum morte corporali, eius namque qui moriturus eſt, primò, corpus diſtēperatur; deinde infirmatur;tum moritur; poſteà effertur ad ſepulcrum; adhæc ſepelitur; poſt hæc lapide operitur; ad extremum,à vermibus conſumitur. Sic anima,cui ex peccato mors accidit, primò, diſtemperatur per inordinatas affectiones; infirmatur,per noxiam delectationem; moritur, per aſſenſum praui operis; effertur,cùm interior conſenſus exit in praui operis effectionem; ſepelitur,per conſuetudinem malè agendi; lapide operitur,per obdurationem mentis in malo; & vermibus atque ignibus gehennæ in fine conſumitur ſine fine.Sic Albertus.

Similitudo peccati cum morte corporali ex Alberto.

14. Rupertus ponit hanc dubitationem,Si mors animæ ex peccato, prior eſt quàm mors corporalis,vt patet in Adamo,& in omnibus ferè hominibus,qui priùs peccant, quàm moriantur corporaliter; deberet profectò mors animæ ex peccato, vocari mors prima;& mors corporalis dici mors ſecunda: cùm tamen hoc loco mors quæ accidit ex peccato, vocetur mors ſecunda. Reſpondet Rupertus, mortem ex peccato dici ſecundam non ordine temporis, vel cauſalitatis, ſed quantùm ad notitiam & experimentum hominum: Adam enim tunc verè agnouit ſe per peccatum in anima fuiſſe mortuum, cùm ſenſit obnoxium ſe morti corporali, & corpus ſuum reſolui, & ad interitum redigi; quod DEVS præminatus ei fuerat, tanquam pœnam peccati ſui. Ita Rupertus, Cuius vera quidem eſt ſententia, ſed parum congrua & apta huic loco: hîc enim per mortem ſecundam non intelligitur

Rupertus.

Gen.2. & 3.

gitur peccatum, ſed hominis poſt hanc vitam damnatiò ad æterna inferni ſupplicia, vt ſuprà dictum eſt.

VNDECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 12. *Et Angelo Pergami ſcribe, &c.*

De Sanctis Martyribus, Carpo, & Antipa.

An iſte Epiſcopus fuerit Beatus Carpus, qui occiſus eſt Pergami.

Aureolus. Lyranus.

HÆ C eſt tertia Epiſtola, quam B. Ioannes ſcribere iuſſus 42
eſt ad Epiſcopum Pergamenſis Eccleſiæ, quem Aureolus & Lyranus exiſtimant fuiſſe B. Carpum, qui regebat eo tempore illam Eccleſiam; atque inibi poſteà martyr factus eſt; & hoc aiunt iſti ab Euſebio tradi in libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 14. Verùm non ita eſt, vt dicunt iſti; ait quidem Euſebius eo loco, Carpum Pergami martyrem eſſe factum, ſed fuiſſe eum Pergami Epiſcopum non ait. Immò verò Romanum Martyrologium in decimotertiò die Aprilis, in quo ſignat obitum Carpi, apertè dicit fuiſſe eum Thyatirenſem Epiſcopum, non autem Pergamenſem, quamuis Pergami martyr ſit factus.

Dicendum etiam nonnihil eſt de glorioſo CHRISTI martyre Antipa, cuius fit mentio in hac ipſa Epiſtola in verſu 13. illis verbis: *In diebus illis Antipas teſtis meus fidelis* (ſupplendum eſt (extitit) vt monet Ambroſius) *qui occiſus eſt apud vos, vbi Satanas habitat.* Ex quibus verbis ſatis apparet, clariſſimum fuiſſe hunc Martyrem, vt quem in tanta aliorum martyrum multitudine, & ſolum nominare, & tam præclaro laudis teſtimonio commendare DEVS voluerit. Andreas Cæſarienſis hæc de eo ſcribit, Quidam, Antipas nomine, fortiſſimus & conſtantiſſimus CHRISTI martyr fuit, cuius ego martyrium olim legi. Fit autem hìc peculiaris eius Martyris mentio, tum quò fidelium Pergamenſium in confeſſione nominis CHRISTI virtus & conſtantia nota fiat omnibus: tum etiam quò perſecutorum, qui eadem in ciuitate verſabantur, immanem crudelitatem aduersùs fideles ob oculos nobis

Antipas martyr.

Andreas.

nobis ponat. Simeon Metaphraſtes, qui de eius martyrio ſcripſit, ad extremam perueniſſe eum ſenectutem ait; & cùm res Chriſtiana ob ſæuiſſimam Domitiani perſecutionem magno eſſet in diſcrimine, ſæpiùs intrepidè in publicum prodiiſſe, & captum, inter atroces crudelium tortorum minas interritum doctrinam & laudes CHRISTI libertimè conſtantérque prædicaſſe: fuiſſe quoque magno Dæmonibus terrori, fateri coactis ſe ab illo fugari, & ſacrificiis ſuis priuari. A Præfecto vrbis captus, tractúſque ad Dianæ templum, & in bouem æneum multo igne candentem coniectus, vitam in gratiarum actione, precibúſque finiuit. Locus autem martyrij eius, in hodiernum vſque diem, miraculis claret, plurimorum ibi per inuocationem nominis eius & reliquiarum venerationem, morborum curatione facta. Hæc ſummatim ex Metaphraſte delibata hîc ponere libuit. *Metaphraſt.*

44 Onuphrius in ſuo Chronico Eccleſiaſtico facit Antipam martyrem in principatu Veſpaſiani; at Cardinalis Baronius in Primo Tomo Annalium in anno Domini nonageſimo tertio, putat eum obiiſſe martyrium ſub Domitiano, circa decimum Imperij eius annum, quo concitata ab illo eſt contra Chriſtianos perſecutio: Et hoc ſimilius vero fit, idque ſignificatur his verbis, *In diebus illis Antipas occiſus eſt apud vos*, in eô videlicet tempore, quo atrox Domitiani perſecutio in Chriſtianos ſæuiebat, tum alibi, tum maximè in Aſia, in qua Antipas cum aliis plurimis occiſus eſt, & Ioannes ipſe captus in Aſia, ductúſque Romam, in feruens oleum demiſſus eſt, indéque relegatus in exilium. Beati Antipæ natalem diem in vndecimo die Aprilis notant Martyrologia. Videat Lector Romanum Martyrologium, & doctas in ipſum illuſtriſſimi Baronij notas. *Onuphrius. Baronius.*

DVODECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vincenti dabo manna abſconditum. VERS. 17.

Ponam

Quid ſit mãna abſconditum. *Victorinus.* PONAM breuiter celebriorum libri huius Explana- 45
torum varias horum verborum Interpretationes. Victorinus, Manna, inquit, abſconditum, immortalitas
Primaſius. eſt. Primaſius ait, *Dabo ei manna abſconditum*, id eſt, Panem inuiſibilem, qui de cœlo deſcendit, qui ideò factus eſt homo, vt panem ANGELORVM manducaret homo: cuius fuit
Ioan.6. *Exod.16.* *Pſalm.77.* figura illud in eremo manna, quod qui manducauerunt, ideò mortui à Domino perhibentur, quia increduli permanſerunt. Hoc autem abſconditum & ſpiritale manna, immortalitatem fidelibus pollicetur: Nam qui etiam illo corporali manna ſpiritaliter paſci potuerunt, eadem valuerunt immortalitate potiri, vt Moſes, Aaron, Ioſue, & ceteri. Eundem enim illi cibum ſpirita-
1.Cor.10. lem, docente Apoſtolo, manducauerunt: non enim obfuit manna viſibile ſpiritaliter vtentibus cibo illo corporeo; ſicut nec hominibus præſentis temporis proderit ſpiritale manna comedere, ſi
1.Cor.11. illud indignè ſuſcipiant, quia iudicium ſibi manducant & bibunt.
Andreas. Andreas Cæſarienſis, Manna, inquit, abſconditum, eſt cœleſtis vitæ panis, qui noſtri cauſa de cœlo delapſus manducandum ſe nobis præbuit. Quin etiam æterna illa bona in cœlo repoſita San-
1.Cor.2. *Eſa.64.* ctis, Manna appellantur; vt quæ de cœlo veniant, nec niſi in cœlo hominibus plenè contingant. Rectè autem dicitur Manna abſconditum; Oculus enim non vidit, nec auris audiuit, nec mens humana comprehendit, quæ, & quanta in futuro æuo præparata
Ambroſius. ſunt iuſtis. Ambroſius, Legimus, ait, in Veteri Teſtamento, quòd
Exod.16. populum Hebræum, quoad verſatus eſt in deſerto, Dominus
Ioſue 5. cœleſti cibo, quod vocatum eſt Manna, pauit, vſquedum veniret ad Terram promiſſionis. Per Manna intelligi poteſt DEI Sapien-
Ioan.6. tia, quæ CHRISTVS eſt: ipſe enim eſt Panis viuus, qui de cœlo deſcendit. Hoc pane aluntur omnes electi in deſerto, atque in itinere huius ſeculi poſiti, vſquedum venient ad Terram promiſſionis, id eſt, ad cœleſtem beatitudinem, à DEO promiſſam diligentibus ipſum. Abſconditum autem ideò dicitur, quia DEI ſapientia ſuperbis abſconditur, & humilibus reuelatur; ſicut ipſe
Matth.11. dixit in Euangelio, *Confiteor tibi* PATER *Domine cœli, & terræ, quia*

quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Beda ſic exponit: Qui carnis illecebras contempſerit, iure dulcedine panis inuiſibilis, qui de cœlo deſcendit, ſaturabitur. Iſtud manna, inquit Haymo, quod hîc promittitur fidelibus, nunc quidem accipitur per fidem, aliquando autem in veritate per ſpeciem percipient; & quod nunc manet abſconditum, tunc erit illis manifeſtum. Qui itaque vicerit proprias cupiditates, & Dæmonum tentamenta, dabo illi manna abſconditum, id eſt, poſt finitos huius vitæ labores, beatam mei ipſius contemplationem atque viſionem, vt nunc verè cum Pſalmiſta dicere poſſit, *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Manna etenim interpretatur, *Quid eſt hoc?* Nos autem non dicimus, Quid eſt hoc? niſi de re, quam anteà nunquam vidimus. Noſtrum autem hoc diuinum manna nunc manet abſconditum, iuxta illud quod ex Iſaia dixit Apoſtolus, *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit* DEVS *diligentibus ſe.* Rupertus, Quid eſt, *Vincenti dabo manna abſconditum*? Vincere eſt hîc doctrinam Balaam, de qua dudum locutus fuerat, id eſt, fornicationes, primùm in ſemetipſo, per virtutem continentiæ deſtruere, deinde in aliis per virtutem ſcientiæ profligare. Qui autem ſic vicit, ille Sacramentum corporis & ſanguinis Domini dignè accipit, & munditiam corporis atque cordis cuſtodiens, panem verum, panem viuum, panem de cœlo miſſum, manna cum dulcedine mentis, & ſpirituali fructu percipit. Dicitur porrò manna abſconditum, quia in hoc Sacramento aliud oculis cernitur, & aliud fide intelligitur. Ricardus Sancti Victoris ſic interpretatur: Arcanà DIVINITATIS dicuntur manna propter ſuauitatem ac dulcedinem, qua Beati DEVM videntes perfruuntur, iuxta illud, *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine?* Vocatur autem abſconditum, reſpectu præſentis vitæ, in qua DEVM nemo vidit vnquam; &, vt Moſi dixit DEVS, *Non videbit me homo, & viuet.* Sanctus Bernardus in Libro de Conuerſione ad Cleros Cap. 21. Manna abſcōditum interpretatur inenarrabilem dulcedinem, quæ à Sanctis, in rerum cœleſtiū contemplatione, cui toto vacāt affectu, percipitur.

Beda. *Haymo.* *Pſalm. 16.* *Exod. 16.* *1. Cor. 2.* *Eſa. 64.* *Rupertus.* *Ricardus S. Victoris.* *Pſalm. 35.* *Ioan. 1.* *Exod. 33.* *S. Bernardus.*

Summa omnium interpretationum, & Auctoru sententia.

Ex ſupradictis aliorum Auctorum interpretationibus loci huius ſatis apparet, manna abſconditum figuratè dictum eſſe dupliciter; Vel ipſum ſcilicet Dominum IESVM CHRISTVM, qui & fidelibus ſuis in præſenti vita ſeipſum in Sacramento dat inuiſibiliter guſtandum & manducandum, & poſt hanc vitam in cœlo ſeipſum Beatis videndum clarè, & iucundè fruendum exhibet. Vel per manna abſconditum ſignificantur cœleſtia bona, æternæque felicitatis dulcedo, pro mercede laborum & benefactorum Sanctis promiſſa, & in cœlo reddenda; & hoc quidem poſterius congruentius huic loco, & probabilius videtur. Deſcribi enim videtur hoc loco æterna felicitas, Sanctis promiſſa tanquam merces laborum, & bonorum operum, per tria mortalibus optatiſſima bona: Manna enim denotat inenarrabilem æternæ beatitudinis voluptatem & dulcedinem: Calculus candidus incomparabilem diuitiarum, id eſt, rerum pretioſarum copiam: Nomen autem nouum, inæſtimabilem famæ & gloriæ claritatem.

Locus Pſal. 35.

Et iuxta hoc eſt illud, quod dixit Dauid, *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*; & illud, *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.*

Quæ DEI ſunt, eſſe abſcōdita mortalibus, niſi quibus ab eo reuelata ſunt.

Sed cur iſtud Manna vocatur abſconditum? Sic profectò eſt; maxima quæque DEI bona & dona Sanctis viris data vel promiſſa, omnibus, niſi ſolis ipſis, ignota ſunt, atque adeò etiā incredibilia. Licet hoc cernere & in CHRISTI doctrina, & in gratia, & in gloria: Et ad comprobandum hoc, atque illuſtrandum valent complures, quæ in Sacris litteris leguntur, atque illuſtres ſententiæ, cuiuſmodi ſunt illæ, *Verè tu es* DEVS *abſconditus. Ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Vita veſtra abſcondita eſt cum* CHRISTO *in* DEO. *Abſconditus cordis homo. Qui in abſcondito Iudæus eſt: cuius laus nō ex hominibus, ſed ex* DEO *eſt.* Cùm igitur omnia ſanctorū hominū bona abſcōdita ſint, & vt dixit Dauid, *Omnis gloria eius filiæ regis ab intus*, quid mirum eſt, ea bona ab illis, qui ea nō habēt, nec magnifieri, nec deſiderari, nec cognoſci?

Eſa. 45. Habac. 3. Matth. 11. Infrà 13. Ad Coloſſ. 2. Ad Rom. 2. Pſalm. 44.

DECIMA

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.

Exponuntur variæ horum verborum interpretationes ab aliis traditæ.

47 VICTORINVS pro calculo candido, legit gemmam albam; quam interpretatur adoptionem hominis in filium DEI: Nouum autem nomen, eſt nomen Chriſtiani, quo cultores CHRISTI appellantur. Similia Victorino ſcribens Primaſius, Calculus, inquit, cãdidus, eſt adoptio in filium DEI. Nam calculus, eſt gemma pretioſa, quæ ad morem illius margaritę, quam negociator inueniens, venditis omnibus comparauit, intelligẽda proponitur. Alia denique tranſlatio, pro calculo cãdido, margaritã poſuit. Sic ille. Quãto autem in pretio circa illa tempora Beati Ioannis eſſent margaritæ, copioſè diſertéq; oſtendit Plinius lib. 9. cap. 35. Vnde peti multa poſſunt, quibus ſimilitudo illa Euangelica regni cœlorum cum margarita, luculentè declarari queat. Omiſſis porrò ceteris, illa tantùm Plinij verba hîc adſcribam: Dos, inquit, omnis margaritarum eſt in candore, magnitudine, orbe, læuore, ac pondere; haud promptis rebus, in tantum, vt nulli duo reperiantur indiſcreti; vnde nomen Vnionum Romanæ impoſuêre deliciæ, nam id apud Græcos non eſt, ne apud Barbaros quidem inuentores eius, aliud eſt, quàm margarita. *Victorinus.* *Primaſius.* *Matth. 13.* *Plinius de præſtantia margaritarum.*

48 Beda ſic interpretatur hunc locum: *Dabo illi calculum candidum*, id eſt, corpus in Baptiſmo candidatum, poſteà verò reſurrectionis gloria refulgens. *Et in calculo nomen nouum ſcriptum*, vt filij DEI nominemur, & ſimus. *Quod nemo ſcit, niſi qui accipit*, quia, *Qui dicit ſe noſſe* DEVM, *& mandata eius non cuſtodit, mendax eſt*, non enim *Beda.* *1. Ioan. 3.* *1. Ioan. 2.* *Pſal. 33.*

Rupertus. *Ioan.1.* *Ad Epheſ.2.*

hypocrita guſtat quàm ſuauis eſt Dominus. Eadem Bedæ ſcribit Rupertus,addens prætereà,proptereà dici nouum nomen, quia à nouo homine CHRISTO, per ſanguinem eius redemptis, & dignè in ipſum credentibus datur,ſicut etiam Ioannes dixit,*Dedit eis poteſtatem filios* DEI *fieri, his qui credunt in nomine eius.* Vetus autem nomen ex veteri homine nobis hæreditarium erat, vt diceremur ſcilicet,& eſſemus naturâ filij iræ. Huius porrò nominis ſcientiam,non alienum extrinſecus documentum, ſed proprium intrinſecus efficit experimentum. Inflati & tumidi ſciant, vt ſibi ſcire videntur,quantum volunt, ſiue quantum poſſunt; huius tamen nominis ſcientiam conſequi non poſſunt:Scriptum enim eſt,

Sap.2.

Hæc cogitauerunt & errauerunt: excæcauit enim illos malitia illorum,& neſcierunt Sacramenta DEI.

Aretha.

Aretha, Calculum candidum interpretatur claritatem nominis,& famæ ſplendorem. Ait verò vſum eſſe DOMINVM ſimilitudine calculi candidi, quòd illo in tempore vſus illius calculi eſſet notus iis qui in theatris & ſtadiis certabant, cuius certaminis victoribus tradebatur. Nomen autem nouum,quod aliis dicitur eſſe ignotum, eſt id quod prædictum fuit ab Iſaia illis verbis: 49

Eſa.62.&65

*Et vocabunt eos Populus ſanctus,redempti à Domino.*Et paulò infrà:*Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio, In quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in* DEO, *Amen.* Haymo ait,iſtum calculum candidum

An iſte calculus candidus ſit lapis pretioſus, qui vocatur carbunculus. *Haymo.* *Ioan.1.* *Ansbertus.*

eſſe lapidem pretioſum,qui à Latinis appellatur Carbunculus,eò quòd in tenebris,tanquam carbo ignitus fulgeat:per hunc autem lapidem ipſe CHRISTVS intelligitur, qui inter huius ſeculi tenebras refulſit,quando VERBVM caro factum eſt, & habitauit in nobis. Eadem eſt Ansberti Interpretatio. Sed fallitur Haymo: nam pro calculo cādido eſt hîc Græcè ψῆφος,quæ vox apud Græcos non ſignificat lapidem pretioſum appellatum à Latinis Carbunculum,is enim ἄνθραξ dicitur Græcè, ſed ſimpliciter calculum. Quanquam iſtam Haymonis interpretationem adiuuare videtur ſententia Beati Hieronymi,quam,vt præſenti diſputationi conuenientem,referam hoc loco.

B. Hieronymus in Epiſtola centeſima quadrageſima tertia, 50 quam

quam ſcripſit ad Damaſum Papam, explanans illa verba Iſaiæ cap. 6. *Et volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus, &c.* vbi pro illa voce *calculus*, apud Septuaginta Græcè eſt *ἄνθραξ*, Latinè carbo, ſiue carbunculus; hæc, inquam, verba explanans Hieronymus, Calculum cãdidum, nominatum in hoc loco Apocalypſis, interpretatur diuinũ ſermonem, qui eſt potentiſſimus, & prorſus inſuperabilis: Hæc ſunt Beati Hieronymi verba, In Hebræo pro carbone, quem poſuerunt Septuaginta, legitur calculus, cæteris quoque Interpretibus ſuper hoc conſonantibus. Videtur autem mihi ſermo diuinus calculi appellatione ſignari: Sicut enim calculus genus eſt lapidis duriſſimi & rotundi, & omni puritate læuiſſimi; ita ſermo Dei, qui neque Hæreticorum, neque omnium aduerſariorum poteſt contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium ſuum circumcidit, & Ioſue populum purgat à vitiis, & in Apocalypſi Dominus vincentibus pollicetur calculum candidum, & in eo ſcriptum nomen. Videntur autem Septuaginta, transferentes in hoc loco *ἄνθρακα*, idem ſenſiſſe quod ceteri, *ἄνθραξ* quippe, quem nos carbunculum interpretamur, genus eſt lapidis fulgidi atque nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inuenimus. Siue igitur calculum, ſiue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini ſermonis veritas, & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifeſta oſtenditur; *Eloquia enim Domini eloquia caſta, argentum igne probatum terra, purgatum ſeptuplum.* Et alibi: *Mandatum Domini lucidum, illuminans oculos.* Hactenus ex B. Hieronymo.

S. Hieronymus. *Exod. 4.* *Ioſue 5.* *Locus Pſal. 11.* *Pſal. 18.*

51 Ponam denique loci huius duas Ambroſij interpretationes, quarum priorem tradit his verbis, Per calculum, qui lapis paruus eſt, & à calcando appellatus, Euangelium CHRISTI poſſumus accipere. Sicut enim Antiqui iſtiuſmodi calculorum multitudinem ſibi congregabant, ad partiendos & diuidendos numeros: ita Doctores Eccleſiæ, multa verba Euangelij congregant in cordibus ſuis, quorum obſcuritates, & ſpirituales intelligentias, atque vtilitates, dum auditoribus ſuis aperiunt, quaſi numeros ſuos diuidunt & partiuntur. Nomen verò nouum in calculo ſcriptum,

Ambroſius.

Ioan.1. eſt illud, à quo Ioannes exorſus eſt ſuum Euangelium, dicens: *In principio erat* VERBVM, *&* VERBVM *erat apud* DEVM, *&* DEVS *erat* VERBVM. Hoc autem nomen nemo ſcit, niſi qui accipit, quia æternitatem, & omnipotentiam, & diuinitatem FILII, & æqualitatem eius cum PATRE, nemo ſcire poteſt, niſi cui tradita fuerit Euangelij doctrina. Altera horum verborum interpretatio, quam tradit Ambroſius, eſt huiuſmodi; Poteſt, inquit, per calculum, nomenque in eo ſcriptum, beatitudo cœleſtis patriæ deſignari: vt per calculum ſignificetur cœleſtis patria; per nomen autem in calculo ſcriptum, beatitudo cœleſtis patriæ figuretur. Hoc igitur nomen nemo ſcit, niſi qui accipit: quia quanti ſit illa cœleſtis beatitudo, nemo ſcire valet, niſi qui ad cœleſtem patriam peruenire meruit, ſicut Iſaias dixit, *Oculus non vidit*, DEVS, *Eſa.64. 1.Cor.2.* *abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Hæc Ambroſius.

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super eiſdem verbis:

Explicatur Auctoris ſententia.

IVVAT etiam me de iſto Calculo candido, & Nomine 52
nouo nonnihil hoc loco dicere. Ac nomine quidem Calculi candidi non ſignificari hoc loco lapidem aliquem pretioſum, vel Margaritam, vt Primaſius putauit, vel Carbunculum, vt Haymo dixit, ſatis manifeſtum eſt, vt ſuprà diximus, vel ex ipſa propria ſignificatione vocis Græcæ, quæ hic ponitur. Calculorum autem apud Veteres ſextuplex fuit vſus: Primus quidem *Sextuplex vſus calculorum apud Veteres.* & antiquiſſimus eorum fuit vſus ad computandum: huc enim ſpectat vetus illud peruulgatumque prouerbium (Ad calculos reuocare) dictum in eos, qui nimio plus ſubtilem exigunt computationem, exactamque nimis ſubducere rationem volunt. Alter calculorum vſus fuit in iudicijs, ad ſignificandam abſolutionem vel condemnationem: abſolutio enim albo lapillo notabatur; atro autem, damnatio. Tertius calculorum vſus erat in Comitiis, & in ferendis

ferendis ſuffragiis pro creatione magiſtratuum; nam cui fauebant & ſuffragabantur, eius nomine ſignatus calculus candidus dabatur. Quartus vſus fuit ad notandos dies lætos & fauſtos: nam quo die valdè lætum quippiam & proſperum eis contingebat, eum candido lapillo Veteres notare conſueuerant. Cuius originem conſuetudinis Plinius à Thracibus repetit in quarto capite libri ſeptimi, hunc in modum ſcribens; Thraciæ gens calculos colore diſtinctos pro experimento cuiuſque diei in vrnam condit, ac ſupremo die ſeparatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat. Quintus calculorum vſus, ſecundùm Aretham, fuit in theatris atque certaminibus, vbi calculus candidus victori tradebatur, tanquam ſymbolum & victoriæ ab eo partæ, & præmij, quod ſtrenuè certando & vincendo promeritus fuerat. Sextum denique calculorum vſum Sixtus Senenſis in libro ſecundo Bibliothecæ ſanctæ in vocabulo (CALCVLVS) commemorat, atque hiſce verbis declarat; Conſtat etiam, apud veteres Ethnicos, Victoriarũ dies publicis Faſtorum tabulis inſculptos, cõſueuiſſe candido lapillo prænotari, quò clariùs à cæteris diebus diſcernerentur. Ad quem morem alludens Zoënzonius poëta Chriſtianus, triumphalem SALVATORIS noſtri diem celebrans, inter alia ſic ait,

Plinius.

Sixtus Senenſis.

" *Hunc ſigna niueo quotannis*
Muſa lapillo.

Atque hæc de multiplici calculorum candidorum apud Veteres vſu curſim dicta ſint.

53 Non eſt dubium, quin Dominus hoc loco nominans calculum candidum, Victoribus à ſe dandum, voluerit nos animum & cogitationem referre ad ſupradictos calculorum vſus, illo Beati Ioannis tẽpore ſatis frequentes, atque omnibus notos: Cum iſtis enim, præſertim verò cum ſecundo, & quarto, & quinto, atque ſexto calculorum vſu pulchram habet ceu analogiam & ſimilitudinem quandam æterna beatitudo, quæ poſt mortem datur à DEO Sanctis, Mundi, & Carnis, atque Diaboli victoribus. Exempli cauſa; Secundus calculorum vſus ſuprà expoſitus aptè poteſt applicari ad illud extremum & generale iudicium, in quo

Quomodo æterna beatitudo ſimilitudinẽ habeat cum ſupradictis calculorum vſibus.

CHRISTVS Dominus iudex omnium, lætiſſimam in Sanctos, tanquam abſolutionis ſententiam pronuntiabit, declarans eos verè iuſtos & benedictos à DEO PATRE ſuo, & dignos accipere regnum æternum. Quintus etiam calculorum vſus bellè quadrat ad cœleſtem Sanctorum felicitatem: hæc enim vocatur in Sacris litteris Corona iuſtitiæ, quæ redditur ſtrenuè in hac vita certantibus atque vincentibus, de qua ſcilicet Apoſtolus dixit,
2. ad Tim. 4. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* De ſexto autem calculorum vſu itidem dici poteſt. Nec verò cum quarto calculorum vſu non habet ſimilitudinem cœleſtis Sanctorum felicitas; poſt mortem enim Sanctorum, victoriæ ac triumphi in cœlis celebrantur in die illo æternitatis feliciſſimo, in quo Sancti omnibus cumulati bonis, beati ſempiterno æuo perfruuntur.

Quid ſit nomen nouum. Nomen porrò nouum interpretor, & dici, & eſſe filium DEI, 54
&, quod eſt neceſſariò conſequens, hæredem bonorum DEI, in quo eſt complexio bonorum omnium, & ſumma felicitatis hu-
Ioan. 1. manæ. De hoc nomine dixit Beatus Ioannes, *Dedit eis poteſtatem filios* DEI *fieri*, & alio loco, quaſi admirabundus, ſimúlque exul-
Locus 1. Ioã. cap. 3. tabundus dixit, *Videte qualem charitatem dedit nobis* PATER, *vt filij* DEI *nominemur & ſimus. Chariſſimi, nunc filij* DEI *ſumus, & nondum apparuit quid erimus: Scimus, quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt.* Quemadmodùm autem virtutem & præſtantiam huius nominis, atque adeò bonorum cœleſtium, etiam doctiſſimus Theologus non cognoſcat, licèt de eis acutè, doctéque diſſerat; alius verò Theologiæ ignarus, eâ benè cognoſcat & ſuauiter deguſtet, declarari poteſt ſimilitudine Solis, quem qui nunquam vidit, neque pulchritudinem eius, neque voluptatem & gaudium, quod ex eius aſpectu lucis capitur, æſtimare poteſt. Vera etenim illa eſt Philoſophorum ſententia, Deficiente ſenſu alicuius proprij ſenſibilis, neceſſe eſt, ſcientiam quoque illius ſenſibilis deficere.

Sed

55 Sed Ambroſius ad hoc ipſum declarandum atque comprobandum, aptiſſimam atque pulcherrimam affert ſimilitudinem. Declarans enim verba illa huius loci, *Quòd nemo ſcit, niſi qui accipit*, hoc modo ſcribit: Sed dicet aliquis, Quo modo litteratus quiſpiam, & in diuinis Scripturis eruditus, myſterium nominis CHRISTI neſcit, ſi diligat ſeculum, & voluptuosè viuat? Huic ego duorum hominum mel multum poſſidentium ſimilitudinem opponam; ex quibus vnus mel edere ſolitus erat; alter verò ab eius eſu quadam de cauſa, omnibus modis abſtinebat: vter iſtorum duorum videtur tibi mellis ſaporem meliùs cognouiſſe? Vtique reſpondebis mihi, quòd is qui mellis dulcedine perfrui ſolitus erat; & tamen, ſi vtroſque interrogaſſes de melle, cuius eſſet ſaporis, vterque dulciſſimum eſſe, ſine dubitatione vlla reſponderet. Sed poſterior diceret, quod ab aliis audierat; prior autem ille, quod expertus ipſe fuerat: illius lingua loqueretur, quod fauces ignorabant; huius autem, quod delectatio guſtus eum docuerat. Ille igitur, qui mel non ad comedendum, ſed ad emolumenta ſua exaggeranda poſſidebat, eos homines ſignificat, qui ex ſcientia diuinarum Scripturarum gloriam temporalem, pluſquàm æternã capeſſunt: Ille verò, qui mel poſſidebat, vt eius dulcedine frueretur aſſiduè, eos ſignificat, qui mandata DEI non pro gloria temporali, ſed pro DEI amore diſcere ſtudent, vt per eorum operationem ad gloriam æternam peruenire mereantur. Illis itaque mandata DEI, quamuis prædicentur, dulcia non ſunt, quia non dulcedinem cœleſtis patriæ, ſed dulcedinem terrenam, quæ generat amaritudinem, diligunt; his verò mandata DEI ſpes cœleſtis patriæ, dulcia facit; ſicut Propheta dixit, *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! ſuper mel ori meo.* Illi ergo ſoli ſciunt nomen DEI qui cuſtodiunt mandata DEI: qui verò ſeculum diligunt, & vitiis ſeipſos mancipant, & deſideria carnis ſuæ perficiunt, hi neſciunt nomen DEI, quia timorem & amorem eius à mentibus ſuis abijciunt. Hactenùs ex Ambroſio.

Ambroſij pulchra ſimilitudo.

Locus Pſalmi 118.

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers, 18. *Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe.*

HÆc eſt quarta Epiſtola, quam Beatus Ioannes ſcripſit 56
ad Epiſcopum Thyatirenſis Eccleſiæ. Duplex autem ſe offert nobis ſuper verbis ſupradictis quæſtio: altera, num Eccleſia Thyatirenſis in tempore Beati Ioannis iam eſſet fundata; altera verò eſt, An Epiſcopus iſtius Eccleſiæ, ad quem Ioannes ſcripſit hanc Epiſtolam, fuerit Beatus Irenæus & martyr, & Epiſcopus Lugdunenſis. Fuiſſe quoſdam, à quibus liber Apocalypſis repudiaretur, non modò tanquam Scriptura minimè canonica & diuina, ſed etiam tanquam falſa & mendax, videre licet apud Epiphanium, vbi diſputat contra Hæreſim quinquageſimam primam: Aiebant enim illi, nullam fuiſſe Thyatirenſem Eccleſiam tempore Beati Ioannis, ſed multò poſt obitum eius fuiſſe conſtitutam. Quam calumniam diſcutiens Epiphanius, fatetur, tempore Beati Ioannis nondum fuiſſe Thyatirenſem Eccleſiam, ſed Ioannem prophetico ſpiritu præuidiſſe, eam multis pòſt annis futuram, & deceptum iri à propheti ſſis Cataphrygarum, Montani ſectatricibus, Priſcillam dico, & Maximillam, & Quintillam, quas hoc loco Beatus Ioannes deſignauit nomine Iezabelis, ſeruos CHRISTI ſeducentis. Tradit autem Epiphanius, Eccleſiam Thyatirenſem ab erroribus Cataphrygarum ſuo tempore fuiſſe repurgatam.

An tempore B. Ioannis fuerit Eccleſia Thyatirenſis. Epiphanius

Sed ego ægrè admodùm Epiphanio aſſentior. Non enim fit 57
mihi veriſimile, cùm Beatus Ioannes in hac Epiſtola Thyatirenſem Epiſcopum alloquatur, partim laudans eum de iis, quæ anteà egerat, & tunc agebat; partim vituperans & incuſans de iis, quæ in Eccleſia ſua fieri patiebatur; non, inquam, fit mihi veriſimile, Ioannem ſcripſiſſe hæc non ad Epiſcopum, qui tunc viuebat, ſed ad eum, qui longo pòſt tempore victurus, & Thyatirenſem Eccleſiam

cleſiam, multo pòſt tempore fundandam, gubernaturus erat. Libentiùs igitur negauerim, Eccleſiam Thyatirenſem nullam tempore B. Ioannis fuiſſe: nullum enim ad id probandum affertur argumentum. Et fieri poteſt, vt tempore Beati Ioannis fuerit Eccleſia Thyatirenſis, ſed poſt eius obitum, vel ob graues & diuturnas perſecutiones, vel alias ob cauſas, diſſipata & inde ſublata fuerit, poſteà verò ibidem ſit reparata & inſtaurata, & Cataphrygarum erroribus infecta, & ab iis Epiphanij tempore mundata ſit.

58 Altera quæſtio eſt, Quis fuerit Epiſcopus iſte Thyatirenſis ad quem Ioannes hanc ſcripſit Epiſtolam. Aureolus fuiſſe ait Beatum Irenæum & martyrem, & poſteà Epiſcopum Lugdunenſem factum. Aureoli verba ſunt hæc: Sciendum eſt, iſtum Epiſcopum Thyatirenſem fuiſſe Irenæum, qui fuit egregius Polycarpi diſcipulus, & præ cæteris excellẽtioris doctrinæ. Sicut enim Polycarpus exceſſit omnes diſcipulos Beati Ioannis; ita omnes Polycarpi diſcipulos exceſſit Irenæus. Fuit autẽ Irenæus primò Epiſcopus Thyatirenſis; deinde incenſus publicandæ Fidei zelo, per multas regiones diſcurrens, & docens, & ad Gallias vſque diſcurrens, Lugduni Archiepiſcopus reſedit, & ſedem illam fundauit, plurimóſque libros ſcripſit, ſicut videre licet in libro 4. & 5. & 6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Hic martyrium obiuit Lugduni, ſub Imperatore Seuero, in quinta perſecutione, quæ ab eo contrà Chriſtianos exercita eſt. At licèt Irenæus non fuerit contemporaneus Beati Ioannis; in Spiritu tamen prophetico Ioannes de ipſo & cum ipſo loquitur, tanquam tunc viuente, quod omnibus futuris Thyatirenſis Eccleſiæ Epiſcopis excellentior futurus eſſet. Hæc Aureolus.

An Epiſcopus iſte Thyatirenſis fuerit B. Irenæus.

Aureolus.

59 Sed iſta Aureoli ſententia nullam veri habet ſimilitudinem. Principiò fuiſſe Irenæum in Aſia, & auditorem ac diſcipulum Polycarpi, & tradit Euſebius, & ipſe ait: Fuiſſe autẽ eum Thyatirenſem Epiſcopum, à nullo eſt vnquam, niſi ab Aureolo proditum, nec vllum in Eccleſiaſticis hiſtoriis iſtius rei extat veſtigium. Deinde, Beatus Ioannes Apocalypſim ſcripſit circa annum Domini nonageſimum octauum, vt ſuprà oſtenſum eſt: Irenæus verò

Aureolus refellitur.

 martyrio

martyrio coronatus eſt circa ducenteſimum quartum CHRISTI annum: id autem eſt, ſeptem & centum annis poſt Apocalypſim à Ioanne ſcriptam. Dicere porrò, Ioannem ſcripſiſſe ad eum, non tunc viuentem, ſed vno pòſt futurum ſeculo, qui poteſt credere, credat. Adiice, quod non eſt credibile, Irenæum, virum nempe ſanctiſſimum, & Chriſtianæ diſciplinæ obſeruantiſſimum, ea fieri paſſurum fuiſſe in Eccleſia ſua, de quibus acriter Epiſcopum illum Thyatirenſem Ioannes accuſat. Lyranus quoque ſuper hoc loco Apocalypſis iſtam de Irenæo Aureoli, tacito tamen eius nomine, opinationem confutat.

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 20. *Permittis mulierem Iezabel, quæ ſe propheten dicit, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.*

IEZABELIS, quæ vxor fuit Achab Regis Iſraël, 60
nota eſt hiſtoria ex tertio & quarto libro Regum. Cuius mulieris maximè fuit deteſtanda improbitas atque impietas: Non ſolùm enim cultrix ipſa fuit Idolorum, ſed eorum cultum inducere in populum DEI quoquo modo conata eſt. Deinde atrociſſimo inſectata eſt odio veros Dei Prophetas, præſertim autem Eliam, obnixè cupiens, illis de medio ſublatis, & veri DEI religionem abolere, & ſuorum Deorum cultum firmare, atque propagare. (3.Reg.21.) Adhæc, virum innocentem Naboth, ſumma circumuentum iniquitate necari iuſſit; quò agrum eius marito ſuo potiendum traderet.

Quænam fuerit iſta quam Ioannes vocauit hic Iezabelem. Albertus.

Sed quænam fuit illa mulier in Eccleſia Thyatirenſi, quam Ioannes hoc loco Iezabelis nomine inſigniuit? Variant Explanatorum ſententiæ. Quidam dixerunt, eam fuiſſe illius Epiſcopi Thyatirenſis vxorem. Albertus quidem certè tradit in quibuſdam libris hunc locum ſic legi: *Permittis vxorem tuam Iezabel, &c.*

Sed

Sed iſtius rei nulla eſt probatio, & Ioannes acriùs atque vehementiùs Epiſcopum illum reprehendiſſet. Alij putant, non vnam aliquam fuiſſe mulierem, ſed vniuerſam Pſeudapoſtolorum ſectam. Nonnulli arbitrantur, iſtis verbis propriè ſignificari ſectam & hæreſim Nicolaitarum, quam Interpretationem ſequitur Andreas: Nicolaitarum, inquit ille, hæreſis propter impiam impurámque laſciuiam, per tropum, hoc loco Iezabel appellatur. Pro hac interpretatione facit, quòd, quæ hoc loco illi Iezabeli tribuũtur, de fornicatione, & Idolothytorum eſu, eadem ipſa Victorinus attribuit Nicolaitis. Nicolaitæ, ait Victorinus, erant illo tempore homines ficti & peſtiferi, qui ſub nomine Nicolai fecerunt ſibi hęreſim, vt delibatum exorcizaretur, & ſic manducari poſſet: & quicumque fornicatus eſſet, octauo poſt die pacem acciperet. *Andreas Cæſarienſis.*

Epiphanius contra Hæreſim quinquageſimam primam, & Aureolus hoc loco, referunt hoc ad hæreſim Cataphrygarum, id eſt, ad Montanum, qui ſe iactabat Paracletum eſſe, & ad eius mulieres, Priſcillam & Maximillam, quæ appellabantur Propheiiſſæ. Iſtæ malo agitatæ ſpiritu, in ſimilitudinem vatum, tanquam à ſenſibus abſtractæ, dicebant multa quaſi prophetico afflatæ Spiritu, rectæ fidei, & Chriſtianæ diſciplinæ planè cõtraria. De iſtius Hæreſis ortu & progreſſu legendus eſt Euſebius in quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, & Cardinalis Baronius in ſecũdo Tomo Annalium in Anno Domini centeſimo ſeptuageſimotertio. Atenim, duabus de cauſis non videtur Beatus Ioannes iſta dixiſſe hoc loco, de Cataphrygarum hæreſi; loquitur enim de hæreſi quæ tunc vigebat: Cataphrygarum autẽ hæreſis plus ſeptuaginta annis poſt Ioannis obitum excitata eſt. Et verò, iſtius hæreſis placitis minimè congruunt, quæ hîc dixit Ioannes de fornicatione: illius enim ſectatores hæreſis, magnam ſimulabant caſtimoniam, prorſus adeò, vt etiam ſecundas nuptias, ſimiliter vt fornicationem, eſſe fugiendas docerent. *Epiphanius. Aureolus.* *Euſebius. Baronius.*

Mihi procliuius creditu videtur, iſtam Iezabelẽ fuiſſe in ciuitate iſta Thyatirenſi vnam quampiam mulierem, nobilitate, diuitiis, & potentia præpollentem: ſed hæreticæ, vt creditur, Nicolaitarum *Auctoris ſententia.*

tarum doctrinæ ſectatricem,& acerrimam Catholicæ Fidei cultorum inſectatricē & hoſtem. Hæc mulier ſimulabat propheticum Spiritū,vt,quæ dicebat,ea diuino afflata Spiritu dicere videretur, quò plures de rudioribus & ad vitia propenſioribus decipere poſſet,perſuadens eis, nec fornicari,nec Idolothyta comédere, nefas atque illicitum eſſe. Quod nos diximus de iſta muliere, idem
Ambroſius. ſenſit Ambroſius, hunc ipſum locum explanans: Hæc, inquit, mulier,quæ Iezabeli impiiſſimæ comparatur, ideò ſe prophetem mendaciter affirmabat, quò faciliùs, ſub Religionis nomine, falſam doctrinam in DEI populum introduceret,& ſicut illa Iezabel, DEI populum à cultura veri DEI ſeparare,& ad Idolorum venerationem traducere nitebatur; ita hæc mulier Thyatirenſis veros Chriſtianos à fide recta ſeparare per prauam doctrinam conabatur: Fornicatur enim anima,quæcumque à DEI creatoris ſui cultu recedit. Idolothytum autem vocat, quod Idolis erat immolatum: docebat enim mulier illa, nihil nocere Chriſtianis, ſi Idolis carnes immolatas comederent. Hæc Ambroſius. Ex cuius verbis intelligere licet, ipſum per fornicationem hoc loco dictam,non carnalem, ſed ſpiritualem, quæ fit per receſſum à veri DEI cultu rectáque fide, intellexiſſe; ſicut contrà,quæ hîc vo-
Beda. cantur Idolothyta,propriè accepiſſe. Idem quoque Beda & Rupertus de illa muliere Thyatirenſi tradunt.

Rupertus. Sed Rupertus benè ponderans verba illa, *Quia permittis Iezabelem*: Quid,inquit,illum Epiſcopum volebat DEVS agere, cui dicebat,*Quia permittis,&c.* Volebat nimirū,vt ille Spiritum fortitudinis indueret,& zelo Domini ſpiritualiter illud faceret, quod 63
Locus 3.Reg. 18. Elias corporaliter fecit. Elias enim cùm redarguiſſet populum duas in partes claudicantem, & ſignis euidentibus effeciſſet, vt adorantes dicerent,*Dominus ipſe eſt* DEVS, comprehendere iuſſit prophetas,ita vt ne vnus quidem ex illis effugeret,eóſque iuxta torrentem Cyſon interfecit. Hoc vir ſanctus, qualis erat Angelus ille Thyatirenſis Eccleſiæ, ſic debebat imitari, & facere, vt non ſola ſalute ſua contentus eſſet, quoniam Angelus erat, & ſecundùm hoc nomen, aliis qualiter ſaluentur, nunciare debebat:
ſed

ſed & gladium verbi DEI accipiens, redargueret populum, eò quòd claudicet, hinc communicans corpori & ſanguini CHRISTI, & inde iuxta doctrinam iſtius mulieris, fornicans, & Idolothyta manducans: cùm dicat Apoſtolus, *Non poteſtis participare menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum.* Iſtos ergo talia docentes teneat is, cui hæc ſcribuntur, tanquam prophetas Baal & Iezabelis, & gladio verbi DEI, quod eſt in ore eius, ſeparet ab Eccleſia, damnatos proprio iudicio, ne quis eis communicet, neque ſimul cum illis cibum ſumat, neque cuipiam illorum dicat AVE, neque in domum ſuam recipiat illum: ſic enim ſpiritualiter aget illud, quod gladio corporali egit Elias, cùm prophetas Baal occidit: Hæc Rupertus. 1.ad Cor.10. 1. ad Cor.5.

64 Sed cur Beatus Ioannes perinde Idolothytorum eſum reprehendit, quaſi crimen eſſet grauiſſimum? cùm ea res per ſe mala non ſit, quin etiam pro nihilo ducatur ab Apoſtolo: *De eſcis*, inquit, *quæ Idolis immolantur, ſcimus, quia nihil eſt Idolum in mundo.* An iſtud tam ſeuerè reprehenſum eſt à Beato Ioanne, propter ſcandalum perueniens ad ſimplices & infirmos Chriſtianos, qui ea ratione facilè perducebantur ad cultum Idolorum? aut comedebant illa idolothyta contra conſcientiam? nam cùm perſuaſum haberent, eſſe peccatum veſci Idolothytis, nihilominùs tamen veſcebantur: de quibus Apoſtolus ſupradicto loco loquens, *Sed non in omnibus*, inquit, *eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia vſque nunc Idoli, quaſi Idolothytum manducant: & conſcientia ipſorum cum ſit infirma, polluitur: Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem; non ne conſcientia eius, cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? Et peribit infirmus propter tuam conſcientiam frater, propter quem* CHRISTVS *mortuus eſt.* Idem ſuper eadem re ſcribens ad Romanos, *Omnia*, inquit, *ſunt munda; ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat.* An Beatus Ioannes reprehendit talem eſum propter decretum & præceptum Apoſtolorum, factum in Concilio Ieroſolymitano, de non edendis Idolothytis; quo Gentes omnes ad fidem CHRISTI

Locus 1. ad Cor.8. *Cur Ioannes tantopere eſũ Idolothytorũ reprehẽderit.* *Rom.14.*

conuerſas obligari voluerunt? Narrat hoc Lucas in Capite XV.
Act.15. Hiſtoriæ ſuæ Apoſtolicæ: qui etiam refert, Paulum & Barnabam, varias peragrando regiones, huius præcepti Apoſtolici obſeruationem commendaſſe omnibus Eccleſiis. Sed enim Aretha putat, nomen Idolothytorum hoc loco poſitum, non propriè, ſed figuratè accipiendum eſſe: ſic enim ſcribit, Per eſum eorum, quæ immolata ſunt Idolis, videtur alias quoque diuiſiones connectere, quæ & ipſæ pios inuadebant, qui ſanè tropus ſolet accidere: ſiquidem Nicolaitæ non proponebant edenda Idolothyta, ſed alia tamen habebant, quæ vel cogitare, extremæ ſit ac deteſtandę fœditatis atque impietatis. Quæ autem illa ſint, dictum frequenter à nobis eſt, à Beato Epiphanio demonſtrari ea in ſuo Panario.

Aretha.

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 24. *Vobis autem dico, & ceteris qui Thyatiræ eſtis; Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudinem Satanæ, quemadmodùm dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus; tamen id quod habetis, tenete donec veniam.*

Enarrantur variæ horum verborum interpretationes, ab auctoribus traditæ.

PROXIME antè locutus eſt Dominus de Hæreticis ſeducentibus, & de ſeductis per illos; hæc autem verba loquitur Dominus ad ſimpliciores homines illius Eccleſiæ Thyatirenſis in hanç ſententiam: Quandoquidem, inquit, aduersùs homines adeò aſtutos & malignos, propter ſimplicitatem veſtram pugnare non valetis, vtpote profundarum Satanæ fraudum, vt ipſi aſſeritis, ignari; non exigam à vobis verborum pugnam, ſed fidam tantùm, rectæ fidei & doctrinæ, quam accepiſtis, cuſtodiam: donec tandem vos iſtinc ad me aſ- 65
ſum

ſumpſero. Hæc eſt loci huius Andreæ Cæſarienſis interpretatio. *Andreas.*

66 Ambroſij autem explanatio eſt huiuſmodi : Quod iſtis verbis dicitur, id videtur mihi non ad doctrinam illius mulieris Iezabelis,ſed ad falſos Apoſtolos pertinere,qui docebant Gentibus ad CHRISTVM conuerſis neceſſariam eſſe carnalem circumciſionem, & obſeruantiam legis Moſaicæ ſecundùm litteram. Et quia poſt Euangelium datum, obſeruantia veteris legis ſecundùm litteram, nihil eſt aliud quàm ſeruitus Diaboli; poſſumus per altitudinem Satanæ, ipſam legem carnaliter acceptam & obſeruatam intelligere. Ergo iſtorum verborum huiuſmodi eſt ſententia : Vobis dico,qui in fide perſtitiſtis; Quicumque non habent doctrinam hanc,id eſt, Qui non receperunt doctrinam illius peſſimæ mulieris, & qui non cognouerunt altitudinem Satanæ, quemadmodùm illi dicunt, id eſt, Qui legis Moſaicæ carnaliter intellectæ iugum non ſuſceperunt,quemadmodùm falſi Apoſtoli docent neceſſariò eſſe ſuſcipiendum; *Non mittam ſuper vos aliud pondus.* Id eſt, Qui permanſiſtis in fide,& falſos Apoſtolos non recepiſtis,non onerabo vos obſeruantia Legis Moſaicæ,præter pauca illa quæ vobis Apoſtoli præceperunt, vt abſtineatis vos à fornicatione, & à ſuffocato, & ſanguine,& à comedendo ea, quæ Idolis ſunt immolata. *Verumtamen id quod habetis, tenete, donec veniam.* Hoc perinde eſt,ac ſi diceret, Quia paruuli eſtis,& lac vobis eſt opus, non autem ſolidus cibus,fidem rectam, quam didiciſtis,tenete donec veniam, vt inſpirationis meæ gratia ad altiora opera virtutum agenda vos prouocem & promoueam. Sic Ambroſius. *Ambroſius.* *Act.15.*

67 Eſt & alia complurium Auctorum interpretatio huius loci, vt Primaſij,Bedæ,Haymonis,Ioachimi,Ruperti,aliorúmque. Hi altitudinem Satanæ hoc loco dictam interpretantur ſublimitatem eius, qua & in cœlo ſimilis eſſe Altiſſimo concupiuit; & de cœlo deiectus,in terris nihilominùs eandem ſimilitudinem DEI ſuperbè affectans,ab hominibus,quos ipſe ſeduxit,exigit,vt in ſimulacris ſacrificia ſibi,tanquam DEO, faciant; & ipſe reſponſa illis reddit,edítque oracula.Hanc Satanæ altitudinem ſiue ſuperbiam *Primaſius. Beda. Haymo. Rupertus. Ioachimus. Eſa.14.*

fideles Thyatirenſes non cognouerant, id eſt, non approbauerant, quia nec ſacrificare Idolis, nec de iis quæ fuerant Idolis immolata comedere voluerant.

Aliud verò pondus, quod dicit ſe non miſſurum ſuper eos, interpretantur iſti, obligationem ſeruandi legem veterem. *Et illud quod habetis tenete*, ſignificat, vt tenerent onus, & iugum legis Euangelicæ, quod acceperant, & erat leue & ſuaue, ſub quo iubet eos perſeuerare vſque in finem. Alij iſta ipſa verba ſic exponunt, Non patiar vos tentari ſuprà id quod poteſtis. Alij ſic, Quia iſtos Hæreticos toleratis per metum magis, quàm per conſenſum, & ex infirmitate potiùs, quàm ex malitia, non vos aliis pœnis affligam; ſatis enim malorum vobis eſt, quod ab iſtis Hæreticis infeſtamini atque vexamini. 68

Matth.11.
2 ad Cor.1.

Non eſt prætermittenda hoc loco interpretatio Lyrani, quæ ita ſe habet; *Non cognouerunt altitudinem Satanæ*: Id eſt, Non approbauerunt ſuperbiam Ebionis & Cerinthi, qui ſuperbia elati, dogmatizauerunt contra reuerentiam perſonæ CHRISTI, æternitatem & diuinitatem eius abnegantes, propter quod Beatus Ioannes in exordio ſui Euangelij diuinitatem eius aſſeruit, vt dicitur in Libro illuſtrium virorum. *Quemadmodùm dicunt: non mittam ſuper vos aliud pondus*. Hîc tangitur, ait Lyranus, vitatio alterius erroris, ſcilicet Pſeudapoſtolorum, qui dicebant, ſimul cum Euangelio neceſſariam eſſe obſeruationem legalium, quam Beatus Petrus vocauit pondus ſiue onus importabile, vt dicitur Actorum decimo quinto. Et idcircò Beatus Ioannes, vel potiùs Angelus apparens ei, & loquens in perſona CHRISTI, ait, *Quemadmodùm dicunt* (Pſeudapoſtoli videlicet) *Non mittam ſuper vos aliud pondus*, id eſt, obſeruationem legis, quàm Pſeudapoſtoli dicunt vobis eſſe imponendam. *Tamen id quod habetis*, id eſt, veritatem euangelicam, per veros Apoſtolos vobis prædicatam, *Tenete donec veniam*, id eſt, Firmiſſimè cuſtodite vſque ad diem iudicij, in quo manifeſtabitur omnibus, qui fuerint veri & falſi prædicatores doctrinæ meæ, & qui veri ac falſi cultores ac ſectatores mei; & vtriſque, pro meritis eorum, condigna fiet retributio. 69

Lyranus.

DECIMA

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Exponitur de ſupradictis Interpretationibus Auctoris iudicium.

70 EGO quoque de germana loci huius Interpretatione paucis aperiam quod ſentio. Ac primò quidem videntur mihi verba illa, *Altitudinem Satanæ*, ſiue, vt Græcè eſt, in plurali numero, *altitudines Satanæ*, quemadmodum legit hoc loco Beda, verba hæc commodè intelligi non poſſe de Superbia Diaboli, vt multi ſunt interpretati: Illa enim vox (altitudo) non ſignificat hoc loco ſublimitatem, vt per metaphoram accommodari queat ad ſignificandum ſuperbiam Diaboli, de quo Iob dixit, *Omne ſublime videt, ipſe eſt Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.* Sed illa vox (altitudo) ſignificat hoc loco profunditatem. Latini enim altum vſurpant pro profundo, dicentes altum puteum, & altum mare, & Poëta dixit, *Iob 41.*

Manet alta mente repoſtum. *1. Æneid.*

Hoc autem patet ex Græco textu huius loci, in quo non eſt Græca vox ὕψος, propriè ſignificans ſublimitatem, ſed eſt vox βάθος, ſiue in plurali, τὰ βάθη, id eſt, profunditatem, ſiue profunditates. Hanc porrò vtramque vocem Græcam in eadem ſententia poſuit Apoſtolus ſcribens ad Epheſios in illis verbis, *Vt poſſitis comprehendere cùm omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & ſublimitas, & profundum.* vbi pro illa voce (ſublimitas) Græcè eſt ὕψος; pro illa verò voce (profundum) Græcè eſt βάθος. Neque verò ſicut apud Latinos altitudo duplicem habet ſignificationem & ſublimitatis & profunditatis, ita quoque apud Græcos, vel ὕψος, vel βάθος, duplicem iſtam ſignificationem habet, ſed vnam tantùm. Ergo altitudo, ſiue altitudines Satanæ non ſignificant hoc loco ſublimitatem & ſuperbiam eius, ſed profunditates ipſius, id eſt, aſtutias, callidáque conſilia, occultas artes, & inſidioſas rationes decipiendi & perdendi homines. *Locus ad Epheſ. 3.*

71 Equidem, primam horum verborum interpretationem ſuprà

expoſitam, quæ eſt Andreæ Cæſarienſis, iudico ſimpliciſſimam & planiſſimam, & ſententiæ verborum Beati Ioannis maximè inhærentem, & congruentiſſimam huic loco, atque ob has ipſas cauſas multò probabiliſſimam. Nec tamen mihi diſplicet eorum opinio, qui verba illa, *Altitudinem Satanæ, quemadmodùm dicunt*, referenda eſſe putant ad Hæreticos illos Thyatirenſes, & illius mulieris Iezabelis ſectatores. Hi enim ſuam in vulgus iactantes & venditantes ſapientiam, dogmata diſciplinæ ſuæ vocabant altitudines, ſiue profunditates, quaſi doctrinam continerent profundiſſimam, & omnibus, niſi ſolis ipſis, aut quos ipſi eam docere vellent, prorſus incomprehenſibilem. Adiuuat interpretationem hanc illud quod proximè adiungitur, *Quemadmodùm dicunt*, quibus verbis ſignificatur, illos doctrinæ ſuæ dogmata altitudines ſiue profunditates appellare conſueuiſſe. Non eſt tamen putandum, appellaſſe eos doctrinam ſuam altitudinem Satanæ: non enim videri eam volebant profectam eſſe à Satana, ſed à DEO. Beatus tamen Ioannes, qui hæc in perſona CHRISTI loquebatur, addidit nomen illud (Satanæ) quò ſignificaret dogmata illorum Hæreticorum nec eſſe, nec appellari debere altitudines ſiue profunditates ſimpliciter & præciſè, ſed cum adiunctione (profunditates Satanæ) id eſt, profundæ aſtutiæ ac malitiæ Diaboli conſilia & commenta, inſpirata miniſtris eius Hæreticis, ad deceptionem & perditionem hominum.

Mos Hæreticorum, doctrinam ſuã glorioſè prædicantiũ, graphicè à B. Gregorio declaratus.

Morem autem Hæreticorum, doctrinam ſuam laudãtium, tanquam profundam & admirabilem, & ipſis duntaxat à DEO patefactam, & aliis Catholicæ diſciplinæ ſectatoribus incognitam, 72
graphicè depinxit Beatus Gregorius in libro 5. Moralium, cap. 18. explanans verba illa Iob capitis quarti, *Porrò ad me dictum eſt verbum abſconditum.* Verbum abſconditum, inquit Gregorius, audire ſe ſimulant Hæretici, vt auditorum mentibus quandam prædicationis ſuæ reuerentiam obducant: inde & latenter prædicant, quò eorum prædicatio tantò ſanctior, quantò & occultior videatur. Communem autem ſcientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æſtimentur. Occulta vel noua ſemper exquirunt, quæ

dum

dum alij neſciunt, apud imperitorum mentes ipſi de ſcientiæ ſingularitate glorientur, & occultam eſſe doctrinam ſuam inſinuant, & quò mirabiliorem oſtendant, latenter ſe hanc percepiſſe affirmant: vnde apud Salomonem mulier Hæreticorum ſpeciem tenens dicit, ***Aqua furtiua dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior.*** Prou.9.
Videat cetera Lector, quæ inibi Beatus Gregorius ad hanc ſententiam piè diſertéque diſputat. Illorum porrò verborum, ***Non mittam ſuper vos aliud pondus, &c.*** probo interpretationem Ambroſij ſuprà commemoratam; ſed lubentiùs ſequor & amplector explanationem, quam ſuprà retulimus, Andreæ Cæſarienſis.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vincenti dabo ſtellam matutinam. Verſ.28.

73 ET aliàs ſæpe verborum libri Apocalypſis, & hoc potiſſimum loco Andreas Cæſarienſis copioſam & doctam atque luculentam horum verborum explanationem tradit his verbis: Aut ſtellam matutinam vocat eam hoc loco, de qua Eſaias dixit, ***Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris?*** quam ſtellam ſub credentium pedibus proculcandam Dominus alicubi promiſit, & Romanis Paulus ſcribens ait, DEVS ***autem pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter.*** Et Dauid figurata oratione hoc ipſum ſignificans, ***Super aſpidem***, inquit, ***& baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.*** Aut in hoc loco de ea ſtella eſt ſermo, quam Beatus Petrus in cordibus fidelium, veluti Luciferum naſci ſcribit; quæ nihil aliud eſt, quàm lux quædam à DEO in ſuorum fidelium corda dimanans. Quinetiam Ioannes Baptiſta & Elias Luciferi nomine à quibuſdam appellantur, nec ſanè iniuriâ; Ioannes etenim priorem Solis iuſtitiæ ortum anteceſſit, Elias verò poſteriorem eiuſdem exortum & aduentum antegredietur. Horum ſocios, & conſortes, & gloriæ partici

Andreas. Quid ſit ſtella matutina. — *Eſa.14.* — *Roma.vlt.* — *Pſal.90.* — *1.Pet.1.*

participes fore Dominus hoc loco promittit eos, qui ſtrenuè pu-
gnando Diabolum vicerint. Neque mirum videri debet, ſi idem
nomen ad res inter ſe diuerſas transferatur, cùm manifeſtum ſit
ex Sacris litteris, & CHRISTVM & Antichriſtum, alia tamen,
& alia ratione, idem nomen ſortiri; vterque enim appellatur Leo,
ſed ille ex tribu Iuda, hic autem ex Baſan. Dies quoque futuri ſe-
culi, in quo præſentis vitæ tenebræ diſcutientur finémque facient;
& Angelus, qui diem illum annunciaturus eſt, Orientis vocabulo
alicubi deſignantur: vterque enim iuſtitiæ Solem qui Sanctis
apparebit, præſénſque vitæ huius obſcuritatem diſſipabit, antece-
det. Cuius radiis vtinam etiam nos illuſtrari contingat, acceden-
te huc bona PATRIS voluntate; cui cum SPIRITV ſancto,
ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Hactenus ex Andrea Cæ-
ſarienſi.

Victorinus. Victorinus Matutinam ſtellam interpretatur primam reſurre- 74
ctionem: illa enim noctem fugat, & Solis lucem prænunciat, &
Lyranus. diei facit initium. Lyranus Stellam matutinam vocari ait cor-
Gagneius. pus glorioſum, claritatis dote præfulgens. Gagneius indicari pu-
tat claram diuinarum rerum intelligentiam, quam etiam Beatus
Ioachimus. Petrus vocabulo, & ſimilitudine Luciferi ſtellæ denotauit. Ioa-
chimus Abbas, Stella, inquit, matutina proximam diei lucem, &
Solis claritatem præcurrit. Quid autem in ſtella matutina de-
ſignatur, niſi præſcientiæ donum, per quod intelliguntur inuiſibi-
lia DEI, quæ aliquando clara facie viſuri & cogniturì ſumus?
Hanc ſpiritualem gratiam præfigurauit ſtella illa, quæ in Domini
Matth. 2. noſtri natiuitate apparuit: hæc enim primò quidem in Oriente,
nouiſſimè autem in Occidente Magis apparuit; quæ & pergens
in ſuo motu, ante cedebat eos, quouſque veniret & ſtaret ſuprà
Ricardus. vbi erat puer. Ricardus ſtellam matutinam interpretatur glo-
riam cœleſtem ſolius animæ, quæ poſt mortem Sanctis datur. Ea
dicitur Stella, propter claritatem viſionis beatificæ: vocatur Ma-
tutina, quia eſt inchoata, & non plenè conſummata claritas, ſicut
erit poſt glorioſam corporum reſurrectionem: tunc enim ex-
creſcet tanquam in claritatem Solis, ſicut dixit CHRISTVS,

Fulgebunt

Fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno PATRIS *eorum.* *Matth. 13.*

75 Sed illa, vt multorum, ita probabilis admodùm eſt Interpretatio, Stellam matutinam appellari ipſum CHRISTVM, qui ſuæ glorioſæ claritatis manifeſtationem & viſionem promittit ſtrenuè certantibus in hoc mundo & vincentibus. Cur autem vocetur ſtella matutina, volo ex propriis Auctorum verbis, quæ hîc ſubijciam, Lectorem cognoſcere. Primaſius, Stellam, inquit, matutinam & CHRISTVM intelligi, & reſurrectionem primam conuenit accipi: quia & ille apparens errorum tenebras repulit, & reſurrectione aduentante, mundanæ noctis tenebræ fugabuntur: Hæc enim ſtella, ſicut noctis finem, ita diei præbet initium. Ambroſius: *Dabo illi ſtellam matutinam*, id eſt, meipſum: CHRISTVS enim ſtella matutina eſt, de qua dicit Scriptura, *Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget homo de Iſraël, & percutiet duces Moab.* Dominus enim percuſſit duces Moab, quando omnes fabricatores errorum deſtruxit; Moab enim interpretatur (Ex patre:) & fabricatores mendaciorum atque errorum ex patre Diabolo ſunt; Ipſe enim, vt Dominus dixit, pater mendacij eſt.

Christus stella matutina, & cur. *Primaſius.* *Ambroſius.* *Locus Num. 24.* *Ioan. 8.*

76 Beatus Gregorius illa verba Iob capitis trigeſimi octaui, *Numquid produces luciferum in tempore ſuo?* de CHRISTO Domino interpretatur, eámque interpretationem confirmat ex Libro Apocalypſis, in quo vocatur Dominus ſtella matutina: Sic autem ſcribit Gregorius: DEVS PATER Luciferum in tempore ſuo produxit, quia quando venit plenitudo temporis, miſit DEVS FILIVM ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. DEI quippe FILIVS ex Virgine natus, tanquam Lucifer, inter tenebras noſtræ noctis apparuit: quia peccati obſcuritate fugata, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum autem ſe demonſtrauit, quia diluculo ex nocte reſurrexit, & fulgore ſui luminis mortalitatis noſtræ caliginem preſſit. Qui bene per Ioannem dicitur ſtella ſplendida & matutina; viuus quippe apparens poſt mortem, matutina nobis ſtella factus eſt, quia, dum in ſemetipſo exemplum reſurrectionis nobis præbuit, quæ lux ſequatur, indicauit. Sic Gregorius. Beda, CHRISTVS,

S. Gregorius. *Ad Gal. 4.* *Apocal. 22.* *Beda.*

STVS, inquit, eſt Stella matutina, qui tranſacta ſeculi nocte, lu-
Rupertus. cem vitæ Sanctis promittit, & pandit æternæ. Rupertus: *Dabo illi ſtellam matutinam*, id eſt, Pro labore, quo in præſenti vita, quaſi in nocte laborat, ſollicitus & peruigil in animarum ſibi commiſſarum cuſtodia, manifeſtabo meipſum, qui ſum ſtella ſplendida & matutina.

Sed hanc ipſam explanationem pluribus verbis, & ſatis appo- 77
Haymo. ſitè, ſcitéque tractat Haymo, hunc in modum ſcribens: Stellam matutinam, quantùm ad litteram, appellat Luciferum, qui ortu ſuo vicinum Solis demonſtrat aduentum. Spiritualis verò ſtella matutina CHRISTVS intelligitur, qui ſurgens à mortuis, tenebras huius ſeculi fugauit, & luce fidei totum repleuit mundum, & fulgore ſui luminis illuminauit tenebras noſtræ mortalitatis. De hac ſtella Petrus fidelibus illa verba ſcripſit, *Donec dies*
Mos Scripturæ obſeruandus. *illuceſcat, & Lucifer oria ur in cordibus veſtris.* Diuina porrò Scriptura, cùm ſtella matutina numero ſingulari dicitur, per hanc hominem CHRISTVM ſignificat. Cùm verò plurali numero aſtra matutina memorantur, eo nomine deſignantur Angelici Spiritus, quò ſpectat illud Iob Capite trigeſimo octauo, *Cùm me laudarent aſtra matutina.* Cùm verò ſimpliciter ac ſine additamento, ſtellæ nominantur, Eccleſiæ Doctores nonnunquam exprimuntur; vnde eſt illud apud Danielem Capite duodecimo, *Qui docti fuerint, fulgebunt ſicut ſtellæ firmamenti.* CHRISTVS itaque apparens viuus poſt mortem ſuam, matutina nobis ſtella factus eſt; quia dum in ſemetipſo exemplum noſtræ reſurrectionis præbuit, quæ lux ſequeretur, indicauit. Stellã ergo matutinã vincentibus daturum ſe promittit, id eſt, ſemetipſum, & gloriam futuræ
Ioan. 5. reſurrectionis; quod tunc implebitur, quando qui in monumentis ſunt, audient vocem FILII DEI, & configuratum cor-
Ad Philip. 3. pori claritatis ſuæ corpus humilitatis noſtræ reformabit: Mortalitatis etenim tenebris fulgente reſurrectione depreſſis, quaſi quidam Lucifer apparebit, qui perfectum æternitatis diem demonſtrabit. Hæc Haymo.

Auctoris ſententia. In hanc ego interpretationem prono feror aſſenſu; non ſolùm

quòd eam tot, tantíſque viris placuiſſe video, ſed eò maximè, quòd ipſemet CHRISTVS appellauit ſe Stellam matutinam, ſicut in Capite vigeſimo ſecundo huius libri ſcriptum eſt illis verbis, *Ego ſum radix & genus Dauid. Ego ſum ſtella ſplendida & matutina*. Quas porrò ob cauſas CHRISTVS Dominus ritè nominatus ſit Stella matutina, ex Interpretationibus ſuprà expoſitis Lectori manifeſtum eſſe poteſt.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

1. ET *Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe: Hæc dicit,*
qui habet ſeptem Spiritus DEI, *& ſeptem*
ſtellas: Scio operá tua, quia nomen habes quòd
2. *viuas, & mortuus es. * Eſto vigilans, &*
confirma cetera, quæ moritura erant. Non
enim inuenio operá tua plena coram DEO
3. *meo. * In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, &*
ſerua, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris, veniam ad
4. *te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te. * Sed ha-*
bes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimen-
5. *ta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. * Qui*
vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen
eius de Libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo,
6. *& coram angelis eius. * Qui habet aurem, audiat quid Spiri-*
7. *tus dicat Eccleſiis. * Et Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcri-*
be: Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem Dauid: qui
8. *aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: * Scio opera*
tua, Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt clau-
dere: quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti verbum
9. *meum, & non negaſti nomen meum. * Ecce dabo de ſynagoga*
Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur:
Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos: &
10. *ſcient quia ego dilexi te, * quoniam ſeruaſti verbum patien-*
tiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt
11. *in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra. * Ecce venio*
12. *citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. * Qui*
vicerit, faciam illum columnam in templo DEI *mei, & foras*

non

non egredietur ampliùs : & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei,
& nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem , quæ deſcendit de
*cœlo à Deo meo, & nomen meum nouum. * Qui habet aurem,* 13.
*audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. *Et Angelo Laodiciæ Ec-* 14.
cleſiæ ſcribe : Hæc dicit : Amen , teſtis fidelis , & verus,qui eſt
*principium creaturæ Dei. * Scio opera tua:quia neque frigidus* 15.
*es, neque calidus: vtinam frigidus eſſes,aut calidus: * Sed quia* 16.
tepidus es , & nec frigidus nec calidus , incipiam te euomere ex
*ore meo. * quia dicis:quòd diues ſum,& locupletatus,& nul-* 17.
lius egeo : & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper,
*& cæcus,& nudus. * Suadeo tibi emere à me aurum ignitum* 18.
probatum vt locuples fias , & veſtimentis albis induaris , &
non appareat confuſio nuditatis tuæ , & collyrio inunge oculos
*tuos vt videas. * Ego quos amo , arguo & caſtigo. Æmu-* 19.
*lare ergo,& pœnitentiam age. * Ecce ſto ad oſtium,& pulſo:Si* 20.
quis audierit vocem meam,& aperuerit mihi ianuam,intrabo
*ad illum, & cœnabo cum illo,& ipſe mecum. * Qui vicerit,* 21.
dabo ei ſedere mecum in throno meo : ſicut & ego vici, & ſedi
*cum Patre meo in throno eius. * Qui habet aurem,audiat quid* 22.
Spiritus dicat Eccleſiis.

IN CAPVT TERTIVM APOCALYPSIS DISPV-TATIONES VIGINTI NOVEM.

***

PRIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe.

Quis fuerit Epiſcopus ille Sardenſis.

Aureolus.

HÆc eſt quinta Epiſtola, quæ ſcripta eſt à Bea- 1
to Ioanne ad Angelum, id eſt, Epiſcopum Sardenſis Eccleſiæ. Hunc Epiſcopum putat Aureolus fuiſſe Beatum Melitonem, virum doctiſſimum, ac ſanctitatis nomine in Eccleſiaſticis Hiſtoriis ſatis celebrem. Quintam Epiſtolam, inquit Aureolus, ſcripſit Beatus Ioannes Melitoni Epiſcopo Sardenſi, hortando ipſum ad gnauiter & ſtrenuè, ac perſeueranter operandum: vel potiùs ſub nomine illius alloquitur Eccleſiam illi ſubiectam; Conſtat enim ex libro quinto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite 13. (legi debet cap. 23.) Melitonem circa illa tempora fuiſſe Epiſcopum Sardenſem, & Beato martyrio conſummatum, in illa ciuitate requieſcere. Sic Aureolus.

Euſebius.

Aureolum confutat Lyranus.

Cuius opinionem (tacito tamen eius nomine) Lyranus ita 2
confutat: Dicunt aliqui Expoſitores iſtum Epiſcopum Sardenſem fuiſſe Beatum Melitonem, qui tempore illo fuit Epiſcopus Sardenſis, & tandem in ea ciuitate martyrio coronatus eſt: Et ad hoc allegant Hiſtoriam Eccleſiaſticam ex libro quinto cap. 24. Sed, ſalua eorum reuerentia, hoc non dicitur illic: ſed illud tantùm,

tùm, quòd fuerit Eunuchus propter regnum cœlorum, caſtitatem conſeruando: & quòd plenus SPIRITV Sancto in ciuitate illa Sardenſi requieſcat, expectans aduentum Domini: Et dato, quòd non ſolùm fuerit ſanctus, ſed etiam martyr; hoc magis facit contra ipſos, quàm pro ipſis. Nam illud, quod de iſto Epiſcopo dixit Beatus Ioannes, *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es*, non videtur de tam ſancto Epiſcopo & martyre verificari poſſe; neque etiam de populo ei ſubdito, quia culpa ſubditorum redundat in Prælatum: & tempore ſancti Prælati, ſolent in populo ei ſubdito vitia magis deuitari. Quocirca ſatius eſt dicere, quòd iſte Sardenſis Epiſcopus non fuerit Melito, ſed alius qui non fuit tantæ auctoritatis: & illo tempore frequenter Epiſcopi mutabantur. *Matth. 19.*

3 Aureoli præterea ſententiam ratio temporum apertè refellit: Ioannes enim ſcripſit Epiſtolam hanc ad Epiſcopum Sardenſem qui tunc eam regebat Eccleſiam, vt indicant verba ipſa, quibus in hac Epiſtola Ioannes agit cum iſto Epiſcopo, de nonnullis eum reprehendens. Atenim ſanctum iſtum Melitonem ex hiſtoriis Eccleſiaſticis patet poſt obitum Beati Ioannis non minùs ſeptuaginta annis floruiſſe. Videat Lector Cardinalem Baronium in ſecundo Tomo Annalium, in anno Domini centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, vbi de iſto Melitone copioſè differit. Martyrem porrò fuiſſe iſtum Melitonem, Aureolus quidem ait, ſed id nemo quiſquam veterum prodidit: quin etiam verba illa Polycratis peruetuſti ſcriptoris, quæ refert Euſebius in libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 23. iſti ſententiæ Aureoli refragantur. Sunt autem eiuſmodi: Quid attinet dicere de Sagari Epiſcopo & martyre, qui Laodiceæ mortem oppetiit? Quid porrò Beatum Papyrium & Melitonem Eunuchum recenſeam, qui SPIRITVS Sancti inſtinctu afflatus, totum vitę ſuę tempus piè ſanctéque exegit; qui Sardis tumulo cōditus eſt, expectans CHRISTI è cœlo ad vniuerſam carnem viſitandam aduentum, in quo ex mortuis & ipſe reſurget? Hæc Polycrates, referente Euſebio: cuius verbis non obſcurè ſignificatur, Melitonem non martyrio, ſed quieta

Auctor ratio refellit Aureolum.

Baronius.

An Melito fuerit martyr.

Polycrates.

quiecta morte,& in pace vitam finiuiſſe. Vocauit autem Polycrates Melitonem Eunuchum, non corporalem ſignificans Eunuchiſmum, ſed ſpiritualem, fuit enim de numero eorū Eunuchorum, qui ſicut Dominus noſter dixit, caſtrauerunt ſe propter regnum cœlorum, caſtitatem perpetuò colens. Quocirca Sanctus Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & vbi agit de Polycrate, ſupradicta eius verba referens, non vocat Melitonem ſimpliciter Eunuchum, ſed in SPIRITV ſancto Eunuchum.

Quomodo dicatur Melito fuiſſe Eunuchus.
Matth. 19.
S. Hieronymus.

SECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 2. *Eſto vigilans & confirma cetera quæ moritura erant.*

S. Gregorius.

HVNC locum Apocalypſis B. Gregorius explanauit in 4 tertia parte Curæ Paſtoralis, in Admonitione XXXV. in hūc modum ſcribens; Admonendi ſunt qui inchoata bona minimè conſummāt, vt cauta circumſpectione conſiderent; quòd, dum propoſita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod videtur gerendum, ſollicita intentione non creſcit, etiam quod fuerat benè geſtum decreſcit. In hoc quippe mundo humana anima quaſi more nauis verſatur, contra ictum fluminis aſcendentis, quæ vno in loco conſiſtere non permittitur, ſed ad ima relabitur, niſi ad ſumma conetur. Si ergo inchoata bona fortis manus operantis ad perfectionē non ſubleuat, ipſa operādi remiſſio, contra hoc quod operatum eſt, pugnat. Vnde per Salomonem dicitur, *Qui mollis & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis.* Qui enim cœpta bona diſtrictè non exequitur, diſſolutione negligentiæ manum diſſipantis imitatur. Hinc Sardis Eccleſiæ Angelo dicitur, *Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant: Non enim inuenio opera tua plena coram* DEO *meo.* Quoniam igitur opera eius coram DEO plena non fuerant inuenta, moritura reliqua etiam, quæ erant geſta, prædixit. Si enim quod mortuum in nobis eſt, ad vitam non accenditur,

Locus Prou. cap. 18.

cenditur,hoc etiam extinguitur, quod quaſi adhuc viuum tenetur. Hæc Gregorius. Secundùm Gregorium itaque confirmare cetera quæ moritura erant,non eſt aliud,niſi bona opera quæ inchoata ſunt, non omittere, ſed proſequi quoad conſummentur;ſi enim omiſſa fuerint, indubiè moritura ſunt: bonum enim & meritum quod habere cœperant, omiſſione operantis, atque opere ipſo deficiente,prorſus amittent.

5 Non eſt diſſimilis Andreæ interpretatio exiſtimantis Beatum Ioannem, his verbis hortari Sardenſem Epiſcopum & Eccleſiam ad excutiendum ſocordiam atque ignauiam; ne per deſidiam & torporem priora bona & bene geſta corrumpantur & pereant. Non enim, inquit,bonorum operum exordium coronat operarium,ſed abſolutio, & perfectio. Ambroſius refert hæc verba ad charitatem ex qua niſi proficiſcantur opera quæ facimus, ea ſunt apud DEVM tanquam mortua, & quaſi pro nihilo, ſicut Apoſtolus dixit, etiamſi haberet omnem fidem,& ſcientiam, & prophetiam,charitatem autem non haberet, nihil ſe eſſe: & quamuis diſtribueret in pauperes omnem ſubſtantiam ſuam, & corpus ſuum traderet igni,& charitatem tamen non haberet,nihil ea ſibi fuiſſe profutura. Ergo moritura ſunt opera, etiam quæ genere ſuo fuerint optima, niſi per charitatem viuificata & confirmata fuerint. Primaſius & Beda referunt ad paſtoralem gregis curam, quaſi diceretur Epiſcopo Sardenſi, Niſi vigilanter, & aſſiduè inſiſtas paſcendo, regendóque,ac tuendo gregi tuo, vt multi iam perierunt, ita reliqui perituri ſunt. Horum perſequens Lyranus veſtigia,ſic exponit hunc locum, *Nomen habes quòd viuas*, apparentem videlicet ſanctitatem, ac famam apud homines: *Sed mortuus es*, ſpiritaliter nimirùm propter occulta peccata, & coram DEO. *Eſto vigilans*, ad cognitionem defectuum tuorum,& gregis tui. *Et confirma cetera*, verbo nempe,& exemplo ſubditum tibi populum à malo remouens, & in bono confirmans. *Quæ moritura erant*. Populus enim facilè ad peccata delabitur, niſi exemplo & verbo Prælatorum ſuſtentetur.

Andreas. *Ambroſius.* *1.ad Cor.13.* *Primaſius.* *Beda.* *Lyranus.*

6 Rupertus occultum peccatum, propter quod Epiſcopus ille *Rupertus.*

Sardenſis mortuus eſſe dicitur coram Deo, conijcit fuiſſe peccatum aliquod carnale; ſic enim ſcribit: Secretum & occultum eſt peccatũ eius,qui nomẽ habet quòd viuat,immò ſi priùs virtutis & ſanctitatis opinionem habuit, clareſcentibus poſteà operibus eius mortuis, opinionem illam & nomen amittit, & infamatur quòd mortuus ſit: Ergo quòd ad iſtum Epiſcopum,cuius peccatum tale erat, vt malo exemplo publicum non faceret Eccleſiæ ſcandalum, ſed intus malè agens, foris,vbi illum pro officio prædicare oportebat, bonam retinebat opinionem, rectè priuatim dicitur, *Eſto vigilans*, &c. nec occultum eius peccatum publica correptione inuulgauit: ſed cum eo ſeruauit Dominus regulam

Locus Matthæi 18. illam Euangelicam, quam ipſemet præſcripſerat: *Si peccauerit in te frater tuus,vade,& corripe eum inter te,& ipſum ſolum.* Licet porrò conijcere, quòd iſtius Epiſcopi, qui mortuus fuiſſe dicitur, mors fuerit peccatum carnis; Nam paulò infrà dicit ei Dominus, *Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, qui & ambulabunt mecum in albis.* Et reuerà nonnunquam contingit,vt Sacerdos,ſiue,Epiſcopus,bonæ opinionis vir,ſecretò peccatum aliquod carnis admittat, per quod mortuus ſit ſub nomine viuentis. Tali ergo dicitur, *Eſto vigilans,& confirma cetera quæ moritura erant.* Eſto,inquit, vigilans, ſeruans illud Domini præceptum de cuſtodia caſtitatis, & frequenti bonorum operum effe-

Luc. 12. ctione, *Sint*, inquit, *lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Et verò,cura hæc ſeruandæ caſtitatis, & recuperandæ ſalutis,aſſiduis vigiliis,& magna indiget ſollicitudine. Dicens autem, *Confirma cetera quæ moritura erant*, ſatis indicauit etiam in iſto qui mortuus erat, non omnia fuiſſe mortua, ſed aliqua fuiſſe viua;viuebat enim in illo paſtorale officium prædicandi Verbum Dei, & miniſtrandi Sacramenta;viuebat erga illum plebis eius reuerentia & obedientia: Verùm hæc etiam moritura erant, id eſt,illi auferenda, ſi ipſo pœnitentiam non agente, Deus peccatum eius publicaret, & indignum eſſe tali munere,ac dignitate demõſtraret:tũc enim legali ſeueritate ab officio deponẽdus erat

Matth. 18. futuruſq; tanquã Ethnicus & publicanus. Hactenùs ex Ruperto. Mihi

7 Mihi præ cæteris placet Primaſij ac Bedæ interpretatio, quam ſuprà commemorauimus; DOMINVS enim manifeſtè his verbis Sardenſem illum Epiſcopum arguit notabilis incuriæ ac negligẽtiæ circa gregem ſuum, qua factum iam fuerat, vt multi è grege eius periiſſent, vel ſeducti ab Hæreticis, vel grauiſſimis criminibus obſtricti & corrupti. Prædicit autem fore alios etiam, qui nondum perierant, eſſe perituros, niſi vigilantior in poſterum, & attentior ipſe ſit ad gregem ſuum erudiendum, & corrigendum, tuendúmque, atque in rectæ fidei, & Chriſtianæ morum diſciplinæ obſeruantia confirmandum. *Auctoris ſententia.*

TERTIA DISPVTATIO.

Expenditur Interpretatio quædam huius loci, quæ eſt apud Haymonem, & diſputatur an bona opera, facta in peccato mortali, viuificentur per ſubſequentem pœnitentiam.

8 DVAS loci huius Interpretationes tradit Haymo: quarum poſteriorem nos priori loco referemus; eſt autem ea huiuſmodi. Sunt multi, qui vitam ſuam ab omni crimine mundam ſeruant, & virtutes colunt, ſed humanam tamen laudem, & fauorem expetunt atque requirunt. Sed quia in cogitatione eorum recta non procedit intentio, prauum eſt opus omne quod inde ſequitur in executione. Per bonum itaque opus, quod exteriùs præcedit in publicum, viui, id eſt, boni & ſancti apud homines exiſtimantur: per prauam autem intentionem, quæ in eorum mente latet interiùs, mortui apud DEVM, id eſt, peccatores cenſentur. Vnde ad iſtiuſmodi corrigendos pia in hoc loco admonitio adhibetur, cùm dicitur, *Eſto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant*, quaſi diceretur, Si vis viuere, caue ne tuorum bonorum operum laudem ab hominibus requiras, ne intentionem operis elatio vitiet fauoris; Quocirca in Euangelio dicitur, *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* *Haymo.* *Matth. 6.*

Altera eiuſdem Haymonis interpretatio ſic habet, Dicens hoc 9
loco Dominus, *Nomen habes quòd viuas, ſed mortuus es*; ſatis indicauit, iſtum partim habuiſſe occulta peccata, ob quæ mortuus eſſet coram DEO; partim exteriùs habuiſſe opera bona,ob quæ nomen haberet quòd viueret, id eſt, bonus & laudabilis ab hominibus exiſtimaretur. Iſti ergo dicitur, Ideò te putas viuere, quia nonnulla facis opera bona, cùm peccatis interiùs ſis inquinatus: Sed opera bona te apud DEVM commendare non poſſunt,ſi apud eum interiora peccata te reum faciant,teſtante Apoſtolo Iacobo, *Quicumque ſeruauerit totam legem, offendat autem in vno,factus eſt omnium reus*. Ad eum itaque qui talis erat, benigna dirigitur exhortatio, cùm dicitur ei, *Eſto vigilans,& confirma cetera quæ moritura erant*, perinde quaſi diceretur, Si vis in illis quæ bene geſſiſti,viuere,ab iis quæ malè geſſiſti,per pœnitentiam euigila: quia ſi in his mortuus permanes,in illis nullatenùs viues, dicente Pſalmiſta, *Declina à malo & fac bonum*. Si quis enim à peccati ſomno per pœnitentiæ lamentum perfectè euigilet, ne illa quidem, quæ cùm mortuus eſſet, bene geſſit,póſt viuens, opera amittit,atque eo ipſo opera illa viuificat, quòd ipſe à peccati ſomno euigilat. Sic Haymo.

Iacob.2.

Pſalm.33.

Arbitratur itaque Haymo,opera ex ſuo genere bona,quę quis 10
egit,cùm mortuus eſſet, id eſt,cùm eſſet in peccato mortali, ea opera per ſubſequentem pœnitentiam viuificari, atque ei prodeſſe: quod tamen eſſe falſum,& ratio demonſtrat, & Scholaſticorum Theologorum contra ſentientium auctoritate comprobatur. Sed quò faciliùs hoc intelligatur & credatur,ſcire conuenit,opera bona quæ quis facit dum eſt in peccato mortali, ea vocari à Theologis opera mortua; ſed alia tamen ratione, quàm mortalia peccata vocantur opera mortua. Peccatum enim dicitur opus mortuum effectiuè, quia eſt cauſa ſpiritualis mortis animæ,ſecundùm illud Apoſtoli dictum,*Sanguis* CHRISTI *emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*: huiuſmodi autem opera mortua,per ſubſequentem pœnitentiam, tantùm abeſt vt viuificentur, vt contrà potiùs deſtruantur atque deleantur. At verò

Ad Hebr.9.

verò opus bonum factum ſine charitate ab homine peccatore, mortuum dicitur priuatiuè, quia caret vitâ ſpirituali, quæ prouenit à charitate, per quam anima viuit ſpiritualiter ex DEO & in DEO, ſicut ex anima naturaliter viuit corpus hominis. Hæc igitur opera bona, quæ quoniam facta non ſunt ex charitate, vocantur, vt diximus, mortua, non poſſunt per ſubſequentem gratiam dignâ pœnitentia recuperatam viuificari, ita vt ſint DEO accepta, & condigna merita vitæ æternæ. Huius rei hanc licet rationē reddere: Si gratia ſubſequens opera illa mortua viuificaret, vel id præſtaret ſubſequens gratia efficiendo vt opera illa quæ non erant facta ex charitate, & ideò erant mortua, facta eſſent ex charitate, & ideò viua eſſent: Sed hoc impoſſibile eſt; nulla enim eſt potentia ad præteritum, nec fieri poteſt, vt quod factum non eſt ex charitate, ſit factum ex charitate, & quod eſt conſequens, quod fuit opus mortuum, fieret poſteà opus viuum. Aut id præſtaret ſubſequens gratia, efficiendo, vt opera illa facta priùs in peccato lethali, & idcircò mortua, prorſus eadem numero fierent ab homine, qui recuperauit gratiam per pœnitentiam, fierent, inquam, ex charitate, ob idque viuificarentur: Sed hoc etiam impoſſibile factu eſt; cùm enim opera illa facta ſine charitate iam tranſierint, & deſierint eſſe, non poſſunt eadem numero redire: quod enim ſemel corruptum eſt, idem numero regenerari non poteſt. Homo igitur, qui per pœnitentiam recuperauit gratiam, poteſt quidem ex charitate facere opera ſimilia eorum, quæ fecerat ſine charitate, cùm erat in peccato mortali; ſed eadem tamen numero facere nullo modo poteſt. Ad comprobandum hoc ipſum valet illa Beati Pauli ſententia, qua affirmat, nec erogare bona ſua in pauperes, nec tradere igni corpus ſuum, quicquam ſibi profuturum, ſi charitatem non haberet: Si autem duo iſta opera commemorata ab Apoſtolo, quę inter opera ex genere ſuo bona, ſunt præſtantiſſima, nihil profuiſſent illi ſine charitate; quantò minùs reliqua bona opera prodeſſe poſſunt? Atenim ſi bona opera facta ſine charitate ab homine dum eſt in peccato mortali, poſteà cùm ille recuperat gratiam, viuificarentur, 1. ad Corinth. 13.

& digna fierent vita æterna; proculdubiò opera bona facta ſine charitate,non,vt dixit Apoſtolus,nihil prodeſſent; ſed plurimùm homini prodeſſent, vtpote quæ per dignam pœnitentiam viuificarentur,& mererentur vitam æternam.

QVARTA DISPVTATIO.

Exponuntur duo ex hoc loco ducta,minimeque hic prætereunda documenta.

Prædeſtinationē iuuari & compleri aliquādo precibus & cooperatione hominum.

EX illis verbis, quæ dicta ſunt Sardenſi Epiſcopo, *Eſto* 11
vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant, licèt colligere,prædeſtinationem multorum hominum ad vitam æternam, aliorum hominum Sanctorum cooperatione ita iuuari & compleri,vt ſine ea non fuiſſent illi qui prædeſtinati ſunt,æternam ſalutem & gloriam conſecuturi. Ecce,dicitur Sardenſi Epiſcopo,*Eſto vigilans,& confirma cetera quæ moritura erant.* Ergo,ſi vigilaret ille, atque cōfirmaret ſubditos ſuos,non erant illi perituri, ſed ſalui futuri: nec futuri eſſent ſalui,niſi eſſent prædeſtinati,ſoli enim prædeſtinati ſaluantur. Quòd ſi ille non vigilaret, neque confirmaret ſuos,erant illi morituri,atque perituri.Pendebat igitur aliqua ex parte prædeſtinatio illorum, quantùm ad effectum ſaluationis ipſorum,à vigilantia & confirmatione Paſtoris eorum. Et hanc quidem doctrinam atque ſententiam firmare licet verbis Beati Gregorij ex octauo capite primi libri Dialogorum huc tranſpoſitis; ea verò ſunt huiuſmodi, Obtineri nequaquam poſſunt,quæ prædeſtinata non fuerunt: ſed ea,quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur:Nam ipſa quoque æterni regni prædeſtinatio ita eſt à DEO diſpoſita, vt ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus poſtulando mereantur accipere,quod eis omnipotens DEVS ante ſecula diſpoſuerit donare. Hoc etiam ex ſacra Scriptura oſtendi poteſt: Ad Abraham enim dixit Dominus, *In Iſaac vocabitur tibi ſemen.* Cui etiam dixit: *Patrem multarum gentium conſtitui te. Multiplicabo ſemen*

S.Gregorius.

Gen.17.21. 22.

men tuum ſicut ſtellas cæli, & arenam maris. Ex quo apertè conſtat, quòd DEVS ſemen Abrahæ per Iſaac multiplicare prædeſtinauerat: & tamen ſcriptum eſt, *Deprecatus eſt Iſaac Dominum pro uxore ſua, eò quòd eſſet ſterilis, & dedit conceptum Rebeccæ.* Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Iſaac prædeſtinata fuerat, cur ſterilem coniugem accepit, cui DEVS per eius preces conceptum daret? ſed nimirum conſtat, quia prædeſtinatio precibus impletur, quandoquidem is, per quē DEVS multiplicare ſemen Abrahæ prædeſtinauerat, oratione obtinuit. Hæc Sanctus Gregorius. Gen. 25.

11 Verùm meminiſſe Lectorem oportet eorum, quæ ſuper hac ipſa re diſputans Beatus Thomas docet in prima parte quæſt. 23. art. 3. ait enim, in Prædeſtinatione duo eſſe conſideranda; quorum alterum eſt diuina præordinatio hominis ad vitam æternam; quæ cùm ſit æterna, nō poteſt vllis precibus hominum iuuari, non enim poteſt quiſpiā vllo modo efficere, vt vel ipſe, vel alius fuerit ab æterno electus, & præordinatus à DEO ad vitam æternam. Alterum verò eſt ipſius prædeſtinationis effectus, vt eſt hominis ſanctificatio, & glorificatio: & hac ratione per ſanctorum hominum preces, & cooperationem iuuari & expleri poteſt prædeſtinatio. Prouidentia etenim, cuius pars eſt prædeſtinatio, ſic prouidet effectus, vt ad eos producendos etiam ordinet cauſas ſecundas, ſicut videre eſt in cauſis naturalibus. Quocirca ſub ordine prædeſtinationis non ſolùm cadit effectus & finis, ſed etiam media & cauſæ ad eos conſequendos ordinatę, inter quæ media ſunt Sanctorum preces & cooperatio. Neque verò DEVS ad explendam prædeſtinationem, & prouidentiam ſuam vtitur cooperatione hominum & cauſarum ſecundarum propter indigentiam; ſed vt ſeruetur pulchritudo ordinis in rebus, & vt creaturis etiam poteſtatem & dignitatem cauſandi communicet. Quoniam verò cauſæ particulares & ſecundæ non poſſunt tranſgredi ordinem vniuerſalis & primæ cauſæ, ſed ipſum exequuntur: ex eo fit, vt prædeſtinatio per homines adiuuari poſſit, impediri autem nullo modo poſſit. Hactenus ex Beato Thoma. S. Thomas.

Ad huius quoque loci Apocalypſis tractationem non ineptè,

neque

Opera bona per peccata mortificata reuiuiſcere per dignam pœnitentiam.

neque incommodè applicari poſſet illa Theologorum ſententia, Opera bona facta ex charitate, per ſubſequens peccatum mortale mortificari quidem, non prorſus tamen mori ac perire, ſed per ſubſequentem deinceps dignam pœnitentiam reuiuiſcere, quæ, niſi ſecuta eſſet digna pœnitentia, erant moritura. Quod ex hoc ipſo loco Apocalyſis licet etiam cognoſcere: Hortatur enim DOMINVS iſtum Epiſcopum, vt agat pœnitentiam & vigilet, *Pœnitentiã*, inquit, *agè. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcis qua hora veniam ad te.* Dicitur ergo illi: *Eſto vigilans*, expergiſcendo videlicet à peccati ſomno. *Et confirma cetera quæ moritura erant.* Bona enim opera quæ priùs ex charitate feciſti, & ideò viua opera fuerunt, per ſubſequens peccatum tuum, ob quod es mortuus coram me, licèt nomen habeas quòd viuas; hæc, inquam, opera mortificata ſunt, & planè moritura erunt, niſi tu dignam agendo pœnitentiam viuificaueris atque confirmaueris.

Verùm, dicet quiſpiam, Iſta opera bona tranſeunt & deſinunt 14 eſſe; quomodo igitur poſteà per ſubſequentem pœnitentiam poſſunt viuificari, cùm tunc non exiſtant? Verùm ſcire conuenit, iſtiuſmodi opera non eſſe viua, nec habere vim perducendi hominem ad vitam æternam ex eo ſolùm, quòd actu exiſtunt, ſed etiam poſtquam actu eſſe deſinunt, eandem vim habent, prout remanent in acceptatione diuina: DEVS autem opera illa, etiam poſtquam ſunt per peccatum mortificata, quantum in ipſis eſt, approbat, & accepta habet ad vitam æternam, & Sancti de illis gaudent in cœlo. Quod autem & homini in peccatum lapſo, qui ea fecerat, non ſint tunc efficacia ducẽdi eum ad vitam æternam, accidit ex impedimento ſuperuenientis peccati, ob quod homo ille factus eſt indignus vita æterna: Sublato autem peccati per pœnitentiam impedimento, opera illa recuperant efficaciam ſuam perducendi hominem ad vitam æternam; & hoc eſt, ea reuiuiſcere: & ex nouificatis fieri viua. De huiuſmodi operibus per peccatum mortificatis, & per pœnitentiam reuiuiſcentibus, de quibus egimus in hac, & in proximè ſuperiori Diſputatione, videat Lector Beatum Thomam in tertia parte quæſt. 89. art. 5. & 6.

QVIN

QVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Non inuenio opera tua plena coram DEO *meo.* *Vers. 2.*

Quæ dicantur opera non plena, decem interpretationes. Victorinus. Primaſius. Andreas. Ambroſius.

15 QVID eſt opera hominis non eſſe plena? Victorinus & Primaſius interpretantur eſſe ſicut arborem frondoſam & floridam, ſed infructuoſam: talis enim eſt ſpecioſa Chriſtianæ Religionis ac diſciplinæ profeſſio, ſed ſterilis bonorum operum. Andreas ait ſignificari, non eſſe conſtantem, nec perſeuerantem in bene agendo. Ambroſius, facere quidem magna, & in ſpeciem præclara, ſed nõ ex charitate, & idcirco inania atque inutilia. Non erant, inquit Ambroſius, opera illius plena, ſed inania, quia non replebantur charitate: quapropter & quinque Virgines fatuæ à contubernio Sponſi cœleſtis repulſæ ſunt, quæ oleum charitatis in vaſis ſuis habere noluerunt. *Matth. 25.* Haymo & Anſbertus, Opera, inquiunt, plena vocat, quæ licèt genere ſuo bona ſint, non tamen benè, nec recta intentione facta ſunt. *Haymo, & Anſbertus.* Beda dici putat hoc de Epiſcopo, quem nõn ſatis eſt bonum eſſe, ſed prætereà oportet vigilantem & diligentem eſſe in paſcendo & regendo, tuendóque grege ſuo. *Beda.* Ibi plena, ait Rupertus, ſunt opera miniſterij ſancti, vbi ſalutarem habent effectum, & fiunt non ad iudicium, & condemnationem, ſed proſunt ad remiſſionem peccatorum. *Rupertus.* Cum hac autem plenitudine non fiunt ab eo, qui malè operando mortuus eſt. Haymo dicit non fuiſſe plena, quia non omnia opera eius erant bona: Nam erant bona multa, ſed pluribus aliis malis mixta & contaminata. *Haymonis altera interpretatio.* Carthuſianus, Operari non plenè, eſt, inquit, negligenter & remiſsè, ac tepidè operari. *Carthuſianus.*

16 Ioachimus explanans verba hæc, Notandum, inquit, eſt, non dixiſſe Dominũ iſti Epiſcopo, Non inuenio bonũ in operibus tuis, vel, Non habes opera bona: ſed dixit ei, *Non inuenio opera tua plena coram* DEO *meo.* Hypocritæ enim habent opera, quæ oſtentant *Ioachimus.*

homini

hominibus, ſed non habent opera plena, quæ probentur à Deo:
Matth. 25. habent lampades ornatas, ſed oleo ſinceritatis & charitatis vacuas: Sic plerunque teſta nucis vacua eſt pinguedine nuclei: ſic etiam malè lætæ ſegetis triſtis cumulus aliud ſe eſſe ſimulat, & aliud curioſè exploranti agricolæ demonſtrat. Et quia ſcriptum
1. Reg. 16. eſt, *Homo videt ea quæ parent*, Dominvs *autem intuetur cor.* Cùm dixiſſet, *Non inuenio opera tua plena*, proximè adiecit, *Coram*
1. ad Cor. 10. Deo *meo*. Vnde & per Apoſtolum dicitur, *Qui gloriatur, in Domino glorietur; non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem* Devs *commendat.* Hinc etiam per ſemetipſum Dominus noſter quibuſdam qui ſe extollebant de vacuis, & vanis operi-
Luc. 16. bus, dixit, *Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus*, Devs *autem nouit corda veſtra: quia quod altum eſt hominibus, abominatio eſt apud* Devm. Verè nutrix amoris, & radix dilectionis eſt humilitas. O qui ſentiret in palato cordis ſui, qualis, & quantæ ſuauitatis ſit dicere Devs *meus*. Hoc quia primus Angelus dicere noluit, gaudia internæ iucunditatis ſuperbia deprauatus amiſit. Miro autem modo in vno horum nominum, quod eſt, Devs, oſtenditur inuocantis humilitas; in altero, quod eſt, *meus*, dilectionis demonſtratur integritas; neque enim vera eſſe poteſt charitas ſubditi, ſi careat radice humilitatis; Quoniam autem omnes hypocritæ humanam quærunt gloriam, & tantùm quiſque recedit à veritate, quantùm vicinior eſt mendacio; Idcircò arguens Dominvs iſtum Epiſcopum, cuius opera non erant plena, id eſt, erant vana, & fucata, & aſpernanda, addidit protinùs, *Coram* Deo *meo*, vt quàm longè ab hoc vero bono receſſiſſet, vel tacita obiectione & correptione ſtimulatus ſentiret: Qui enim vult ex illis
Pſalm. 32. eſſe, de quibus dictum eſt, *Beata gens, cuius eſt Dominus* Devs *eius*, non pro appetitu vanæ gloriæ operari debet quod bonum eſt, vt videatur ab hominibus, ſed vt æternam conſequatur hæreditatem, quod eſt videre ipſummet Devm. Ita Ioachimus.

Auctoris ſententia. Ergo, ſecundùm varias interpretationes Auctorum ſuprà ex- 17
poſitas, dicere poſſumus opus hominis appellari non plenum tripliciter, vel ſolidè, vel intenſiuè, vel extenſiuè. Solidè, quia non eſt

intus

intus ſolidum, ſed inane, id eſt, vacuum, vel charitate, vt dixit Ambroſius, vel recta intentióne, vt Anſbertus, vel ſinceritate, vt Victorinus & Primaſius: Intenſiuè, quia remiſsè ac tepidè fit, vt interpretatur Carthuſianus: Extenſiuè, vel quantùm ad tempus, quia non conſtanter & perſeueranter vſque ad finem benè agitur, vt dixit Andreas; vel quantùm ad vniuerſalitatem operum, quia non omnia ſunt bona, ſed bonis mala ſunt mixta, & inquinata, vt expoſuit Haymo: vel quantùm ad perſonas, quia bonum opus non extenditur vſque ad omnes, etiam inimicos, ſicut Chriſtiana charitas exigit: vel quantùm ad plenitudinem muneris & officij paſtoralis, quia non ſatis Prælato eſt bonum eſſe ſibi, ſed bonum etiam aliis oportet eſſe, vt munus ſuum cum eorum quos regit vtilitate obeat, atque perficiat, vt locum hunc interpretatus eſt Beda.

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. VERS. 4.

19 MAGNA laus paucorũ, ait Primaſius, inter multos & inquinatos jugi virtutum nitore, immaculatis veſtibus permanere. *Primaſius.* Ambroſius explanans hunc locum, Ecce, *Ambroſius.* inquit, Paſtori negligenti præponuntur diſcipuli, vt ſancta eorũ contemplatione atque imitatione proficeret. Sed mirũ cur pauca nomina habere dicatur, & non paucos homines: Sed hoc ad excellentiam magnam alicuius Sancti pertinet, cùm eum DEVS nominatim ſcire dicitur; ſicut Moyſi perfecto viro dixit, *Exod. 33.* *Noui te ex nomine*, & Dominus in Euangelio ait, *Et proprias oues* *Ioan. 10.* *vocat nominatim, & educit eas.* Iſti ergo pauci, qui DEI ore laudari meruerunt, *non inquinauerunt veſtimenta ſua*, id eſt, munditiam, quam in Baptiſmo perceperunt, ſordibus vitiorum non inquinauerunt. Sic Ambroſius.

Scriptura itaque hoc loco,ſecundùm Ambroſium, nomina di- 19
xit pro viris nominatis ac famoſis, qui ob eximias virtutes clará-
que facta, magni nominis & famæ erant in Eccleſia. Enimverò
magna virtus & laus iſtorum fuit, ſtolam innocentiæ per Bapti-
ſmum acceptam,nullius poſteà mortiferi peccati fœditate inqui-
nauiſſe.Similis phraſis ponitur in Capite primo Hiſtoriæ Apoſto-
licæ; vbi Lucas ita ſcribit, *Erat turba nominum ſimul ferè centum viginti.* Dixi, *nominum*, quia Græcè eſt, τῶν ὀνομάτων. Putat Beda, & quidam alij, per nomina ſignificari Electos & Prædeſtinatos,ſcilicet horum duntaxat nomina ſcripta ſunt in cœlo,& in Libro vitæ.

Sicut igitur nemo magni eſt nominis, quòd homo eſt,ſed quia eximiè prudens,vel iuſtus,vel fortis, vel munificus eſt; ita nemo apud DEVM nomen habet,quia Chriſtianus eſt, ſed quia innocens, & pietate præſtans,& ardens charitate,& in virtutibus perfectus eſt. Et quemadmodùm vnuſquiſque hominum duplex habet nomen, alterum commune omnium hominum, propter humanæ naturæ communionem, quod eſt dici hominem; alterum verò propter ſingularem & indiuiduam naturam, & perſonæ proprietatem,vti eſt nomen Petri vel Pauli,quod clariorē facit cuiuſque hominis notitiam: Sic etiam commune iuſtorum hominum bonum, quæ eſt charitas, dat iuſtis commune quoddam nomen,vt dicantur iuſti,& ſancti, & filij DEI; eximia verò quædam & excellens charitatis & gratiæ participatio; tanquam ſpeciale quoddam nomen tribuit homini apud DEVM, vt is dicatur nominatim, vel ex nomine proprio notus, DEO charus, & apud DEVM gratioſus, ſicut Moyſi, viro nimirùm perfectiſſimo DEVS dixit, *Noui te ex nomine.* Ergo ad egregiam Sardenſium laudem pertinet, quòd à Domino non homines appellati ſint,ſed nomina. Quanquam nos in Primo tomo noſtrarum ſelectarum Diſputationum in Diſputatione quadam ſuper Caput ſextum Exodi, copiosè oſtendimus, phraſim eſſe peculiarem, & familiare Scripturæ, vſurpare nomen alicuius rei pro illa re,quæ eo nomine appellatur,idque tam in bonā, quàm in malā partem.

Exod.33.

Sed

20 Sed quid eſt illud, *Qui non inquinauerunt veſtimenta ſua?* Hoc Aretha ſic interpretatur, Veſtimenta,inquit,non inquinata, ſunt corpora Sanctorum: ſicut etiam Iacob, vaticinando de ſanguinolenta CHRISTI paſſione, dixit; *Lauabit in vino ſtolam ſuam,* corpus eius ſignificans perfuſum ſanguine, quem pro ſalute hominum profudit. Et apud Eſaiam dicitur; *Quare rubra ſunt veſtimenta tua tanquam à calcato torculari.* Et de veſtimentis quidem ita dicere dignum eſt, vt mundicia eorum, puritatem corporis deſignet. Sic Aretha. Carthuſianus iſtiuſmodi veſtimenta tripliciter interpretatur: Primò veſtem innocentiæ in Baptiſmo acceptam,quam incontaminatam ſeruat,qui nullum poſteà facit mortiferum peccatum: Deinde,virtutes infuſas,& dona SPIRITVS Sancti,quibus mens ornatur, & contra frigora vitiorum,& ardores concupiſcentiarum protegitur. Vnde charitas appellatur veſtis nuptialis, & operire multitudinem peccatorum: & de Sponſa dicitur; *Vidi Speciosam, cuius inæſtimabilis odor erat in veſtimentis eius.* de quibus veſtimentis ipſamet dicit quaſi gloriabunda, *Gaudens gaudebo in Domino, quia induit me veſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me.* Hæc veſtimenta non inquinat, qui perpetuò ſe à mortiferis peccatis mundum ſeruat, & in virtutum officiis, ſanctiſque operibus perficiendis aſſiduus & feruens eſt. Veſtimenta etiam dicuntur bona opera; vnde Sponſa, quæ ſe operibus tenebrarum exuerat, & vitiorum abiecerat veſtimenta, dicit in Canticis, *Exui tunicam meam, quomodo iterum induar illam?* Sed quî fieri poteſt, vt talia hominum veſtimenta non ſint inquinata,cùm Iſaias dixerit, *Facti ſumus vt immundi omnes nos, quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.* Verùm, reſpondere ad hoc licet,iuſtitiam humanam dici immundam, comparatione iuſtitiæ & puritatis diuinæ: vnde Iob dixit, *Nullus iuſtificabitur homo compoſitus* DEO. Et item, *Quid eſt homo, vt immaculatus ſit, & iuſtus appareat natus de muliere?* Dupliciter autem poteſt quiſpiam veſtimenta ſua non inquinare: vel vt poſt Baptiſmum ſeu primam ſuam iuſtificationem, nullum poſteà, quoad vixit, peccatum mortale fecerit, quod pauciſſimis contingit: vel cùm actu habet charitatem

Quid ſit non inquinari veſtimenta. *Aretha.* *Geneſ. 49.* *Eſa. 63.* *Carthuſianus.* *Matth. 22.* *Prou. 10.* *1. Pet. 4.* *Eſa. 61.* *Cant. 5.* *Locus Eſaia 64.* *Iob 9.*

ritatem & gratiam, ſtudet ſeruire Deo in ſanctitate & iuſtitia cunctis diebus vitæ ſuæ: & hoc omnibus verè pœnitentibus atque proficientibus certum eſt conuenire. Hactenus ex Carthuſiano.

SEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Qui vicerit, non delebo eum de libro vitæ.

Vers. 5.

MINVS videtur his verbis dici, quàm ſignificetur; neque enim magnum videtur, qui vicerit mundum & carnem atque Diabolum, pro maxima ei mercede promitti, non deletum iri ipſum de libro vitæ: Quòd ſi liber vitæ ſignificat æternam DEI prædeſtinationem ad cœleſtem Patriam, vt ferè interpretatur, & Patres & Theologi Scholaſtici, nemo hominum poteſt de libro vitæ deleri; Si enim eſt prædeſtinatus, non poteſt deleri, quia prædeſtinatio prorſus eſt immutabilis; ſi autem non eſt prædeſtinatus, nunquam fuit in libro vitæ ſcriptus, ob idque non poteſt ex eo libro deleri. Atenim rem ipſam rectè æſtimanti, maxima hæc videbitur merces: Non enim hoc in loco liber vitæ ſignificat librum æternæ prædeſtinationis hominum ad æternam gloriam; ſed ſtatum hominis iuſti ſecundùm præſentem eius iuſtitiam & gratiam: vt illorum verborum, *Non delebo eum de libro vitæ*, hic ſit ſenſus; Conſeruabo eum vſque ad finem, nec ſinam labi eum in mortale aliquod peccatum, quo iuſtitiam amittat. Hoc autem promittere, non eſt aliud, quàm perſeuerantiæ donum polliceri; quo munere nil poteſt à DEO in hac vita optabilius & ſalutarius concedi. Ergo nō deleri aliquem de libro vitæ, eſt, quantùm ad effectum prædeſtinationis, qui eſt præſens gratia & iuſtitia, conſeruare illum, ne vſque ad finem vitæ ab ea excidat. 21

Quid ſit hoc loco non deleri de libro vitæ.

Ioachimus.

Ioachimus hunc locum enarrans, Quid, inquit, eſt aliud, *Non delebo nomen eius de libro vitæ*, niſi quòd quorundam nomina Mo- 22

nachorum

nachorum abrenuntiantium huic ſeculo, quæ in libro vitæ ſcripta eſſe videbantur, ob tepidæ ac remiſſæ conuerſationis damna, deleta ſunt de libro viuentium? Sic enim de quibuſdam ſcriptum eſt, *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.* Deletur quippè de libro vitæ, & cum iuſtis non ſcribitur is, qui vocatus ad vitam, ad tempus quidem inter populos ſtare & florere videtur; ſed non perſeuerat, vt perueniat ad illud, quod dixit Petrus, *Satagite vt per bona opera certam vocationem veſtram faciatis.* Quid enim in hoc loco per librum, niſi memoria illa DEI accipienda eſt, de qua dicitur, *In memoria æterna erit iuſtus.* Et bene quidem dicitur in æterna memoria fore iuſtos, quia illi, qui non perſeuerant vt perueniant ad veram iuſtitiam, quæ corrumpi non poteſt, in temporali quidem memoria haberi poſſunt, non autem in æterna, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Hæc ibi Ioachimus; vbi & alia ſubdit minimè aſpernanda, quæ nos referre ſuperſedemus ſtudio breuitatis.

Pſal.68. 1.Pet.1. Pſal.111. Luc.8.

23 Sed explicandum nobis eſt, quemadmodum Scriptura dicat deleri aliquos, & non deleri de libro vitæ. Nam cùm liber vitæ, ſecundùm Interpretationem Patrum atque Theologorum, denotet diuinam præſcientiam Prædeſtinatorum ad vitam æternam; hæc autem præſcientia DEI ſit prorſus immutabilis, fieri non poteſt, vt quiſquam vel de nouo ſcribatur in libro vitæ, in quo anteà ſcriptus non fuerat, & aliquando ex eo libro deleatur. Quomodo igitur Dauid dixit, *Deleantur de libro viuentium.* Et Dominus ipſe hoc loco, victoribus pro maxima mercede promiſit, *Et non delebo nomen eius de libro vitæ?* quaſi poſſet quiſquam ex eo libro deleri, ſiue ſcriptus in eo eſſet, ſiue non eſſet. Reſpondet Ambroſius ad hanc quæſtionem, dici aliquos deleri de libro vitæ non ſecundùm veritatem, ſed ſecundùm exiſtimationem aliorum hominum, qui putabant propter externa opera eorum illos eſſe ſanctos, & de numero Electorum & prædeſtinatorum, & ſcriptos in libro vitæ: ſed poſteà vel in hac vita, vel in die Iudicij cognoſcentes eorum peccata, & damnationem, planè agnouerunt, ipſos non fuiſſe ſcriptos in libro vitæ: atque ita ſecundùm exiſtimationem,

Quomodo poſſit quiſquã deleri de libro vitæ. Pſal.68.

quam

quam de illis habebant, quodammodò deleti ſunt de libro vitæ. Ambroſij verba explanantis hunc locum Apocalypſis ſunt huiuſmodi; Si Librum vitæ prędeſtinationem vocat, quomodo de libro

Ad Rom. 8. vitę aliquis deleri poteſt, cùm Apoſtolus dicat; *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iuſtificauit; & quos iuſtificauit, illos & glorificauit?* Niſi fortè ita intelligamus, Sunt multi, qui ab hominibus iuſti putantur, ſed in conſpectu DEI iniuſti exiſtunt. Ergo homines qui eos iuſtos eſſe putant, etiam in libro DEI eſſe ſcriptos exiſtimant. Sed in die Iudicij, cùm facta Reproborum & Iuſtorum omnibus patebunt, hæc inſcriptio atque falſa ſuſpicio à mentibus eorum delebitur, cùm eorum damnationem peccatis eorum redditam conſpexerint. Hæc Ambroſius.

Iuxta hanc interpretationem Ambroſij eſt quod tradit Augu- 24

S. Auguſt. ſtinus in Commentariis ſuis in Pſalmos, enarrãs verba illa Pſalmi ſexageſimi octaui, *Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.* Ait enim iſtos dici deleri de libro vitæ non reuera, ſed ſecundùm opinionem, & ſpem ipſorum: cùm autem poſteà videbunt ſe de numero eſſe Reproborum & Damnatorum, quodammodò deleti eſſe videbuntur de libro vitæ. Quo modo, inquit Auguſtinus, iſti deleri dicuntur de libro vitæ, vbi nunquam ſcripti ſunt? Sed hoc dictum eſt ſecundùm ſpem ipſorum, qui ſe ibi ſcriptos eſſe putabant. Quid eſt igitur, *Deleantur de libro vitæ?* hoc nimirum, etiam ipſis conſtet, eos nunquàm ſcriptos fuiſſe in libro vitæ. Cùm enim perducta fuerit damnatio eorum etiam ad cognitionem ipſorum, tunc delebuntur de libro viuentium, id eſt, non ibi ſe ſcriptos eſſe cognoſcent: nam hoc ipſum declarat verſus ille qui proximè ſequitur, *Et cum iuſtis non ſcribantur.* Dixi ergo, Deleantur ſecundùm ſpem eorum: ſecundùm autem iuſtitiam tuam dico, non ſcribantur, id eſt, appareat illis ipſos nunquam fuiſſe ſcriptos.

OCTA

OCTAVA DISPVTATIO.

Diſcutitur ſupradictæ Interpretationis Ambroſij & Auguſtini confutatio, quam facit Beatus Thomas.

25 BEATVS Thomas in Prima Parte quæſtione vigeſima quarta, articulo tertio ſupradictam Interpretationem Ambroſij & Auguſtini, tacitis eorum nominibus, videtur improbare: ſic enim ſcribit. Quidam dicunt quòd nullus de Libro vitæ poteſt deleri ſecundùm veritatem, poteſt tamen aliquis ſecundùm opinionē hominum. Eſt enim conſuetum in Scripturis, vt aliquid dicatur fieri, quando innoteſcit: & ſecundùm hoc aliqui dicuntur eſſe ſcripti in Libro vitæ, in quantum homines opinantur eos ſibi ſcriptos eſſe propter præſentem iuſtitiam quam in illis vident: ſed quando apparet vel in hoc ſeculo, vel in futuro, quod ab hac iuſtitia illi exciderunt, dicuntur inde deleri. Et ſic exponitur etiam in Gloſſa talis deletio ſuper illud Pſalmi ſexageſimi octaui, *Deleantur de Libro viuentium.* Sed quia non deleri de Libro vitæ, ponitur inter præmia Iuſtorum, ſecundùm illud Apocalypſis Capite tertio: *Qui vicerit, veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de Libro vitæ.* Quod autem Sanctis repromittitur, non eſt ſolùm in hominum opinione; ideò dicendum eſt, deleri vel non deleri de Libro vitę, non ſolùm ad opinionem hominum eſſe referendum, ſed etiam quantùm ad rem ipſam. Hæc Beatus Thomas. *S. Thomas.*

26 At enim pro Ambroſio & Auguſtino reſponderi poteſt illud, quod victoribus DOMINVS promiſit, dicens, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ*, non in ſola opinione hominum eſſe poſitum, ſed à DEO prouenire, & ad ingentem Sanctorum gloriam pertinere: plus enim illis verbis ſignificat Scriptura, quàm dicit, quod aliàs etiam facere ſolet. Dicens enim, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ*, hoc ſignificat, Palàm faciam & oſtendam omnibus, iſtos non eſſe extra beatam illam ſortem meorum Electorum atque Prędeſtinatorum, ſed eſſe è numero eorum quibus dicturus ſum, *Ambroſij, & Auguſtini interpretationis defenſio.*

Matth. 25. *Venite Benedicti* PATRIS *mei, poſſidete regnum quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi*: Huiuſmodi autem manifeſtatio fit à DEO vel in hac vita per Canonizationem ſanctorum hominum, quam facit Eccleſia declarando aliquem eſſe de numero cœleſtium ſanctorum, & ab omnibus publico cultu ac veneratione honorandum. Sed eiuſmodi manifeſtatio multò erit illuſtrior, atque Matth. 25. glorioſior in die iudicij, cùm Dominus Sanctorum virtutes ac benefacta patefaciet omnibus, eóſque ſegregatos à Reprobis ad dexteram ſuam collocabit, & filios DEI atque hæredes æternæ Locus Sap. 5. gloriæ pronunciabit. Tunc videlicet dicent de illis Reprobi, *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios* DEI, *& inter Sanctos ſors illorum eſt.* Hæc porrò quam dixi, manifeſtatio, etiamſi notitiam, & exiſtimationem hominum attingit, potiſſimùm tamen à DEO procedit, & ampliſſimum Sanctorum honorem & 1. ad Cor. 4. gloriam continet. Huc ſpectat quod dixit Apoſtolus, *Nolite,* inquit, *Ante tempus iudicare, quoad vſque veniat* DOMINVS, *qui & illuminabit abſcondita tenebrarum; & manifeſtabit conſilia cordium & tunc laus erit vnicuique à* DEO.

Rupertus. Audiat Lector hæc ipſa quæ diximus, Rupertum hiſce verbis 27
confirmantem: Dicens Dominus, *Non delebo nomen eius de Libro vitæ,* minùs dixiſſe videtur, quàm habet veritas meriti, eo videlicet locutionis modo, qui Græcis dicitur ταπείνωσις, id eſt, humilitas orationis in re magna. Hoc etenim verè de illo dici poſſe videtur, qui poſt fornicationes & adulteria conuerſus pœnitentiam egit. Verùm quod hic minùs dixerat, ſuppleuit mox magnificentiùs addendo illud quod proximè ſequitur, *Et confitebor nomen eius coram* DEO *meo, & coram* ANGELIS *eius.* Ibi ergo per negationem dicens? *Non delebo nomen eius qui vicerit de Libro vitæ,* ſimul etiam illum percutit, qui non vicerit; conſequitur enim vt deleam nomen eius de Libro vitæ. Sic Rupertus.

NONA DISPVTATIO.

Defenditur Beati Thomæ ſententia de modo quo aliqui dicuntur in Scriptura deleri de Libro vitæ à quibuſdã oppugnata.

28 SED videamus quem in modum Beatus Thomas eo ipſo, quem dixi loco, intelligi velit id, quod nonnullibi ſignificatur in Scriptura, poſſe aliquos in Libro vitæ ſcribi, in quo anteà ſcripti non fuerant; & qui in eo Libro fuerant ſcripti, ex eo poſſe deleri. Eſt, inquit Beatus Thomas, Liber vitæ conſcriptio ordinatorum ad vitam æternam: ad quam ordinatur aliquis dupliciter; vel ex diuina prædeſtinatione, & hæc ordinatio nunquam deficit; vel ex præſenti gratia, quicumque enim habet gratiam, hoc ipſo dignus eſt vita æterna. Sed huiuſmodi ordinatio interdum deficit; aliqui enim ordinati ſunt ex gratia quam habent ad habendam vitam æternam, à qua tamen deficiunt, quia in peccatum mortale lapſi gratiam amittunt, & in eo ſtatu moriuntur. Quicumque itaque ordinati ſunt ad vitam æternam ex diuina prædeſtinatione, propriè ac ſimpliciter conſcripti ſunt in Libro vitæ, quia ſunt ibi ſcripti vt habituri vitam æternam in ſemetipſa, & iſti nunquam delentur de Libro vitæ. Sed illi, qui ſunt ordinati ad habendam vitam æternam, non ex prædeſtinatione diuina, ſed ſolùm ex præſenti gratia, dicuntur ſcripti in Libro vitæ, non ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, quia ſunt ibi ſcripti, vt habituri vitam æternam, non in ſeipſa, ſed in ſua cauſa; & tales poſſunt deleri de Libro vitæ, ſic tamen intelligendo, vt deletio non referatur ad notitiam DEI, quaſi DEVS prius aliquid ſciat, & poſteà neſciat; ſed ad rem ſcitam, quia DEVS ſcit aliquem priùs ordinari ad vitam æternam cùm habet gratiam, & poſteà non ordinari cùm excidit. Sicut autem poteſt aliquis de Libro vitæ deleri eo modo quo diximus, ita de nouo poteſt in Libro vitæ ſcribi, vel ſecundùm opinionem hominum, vel quia de nouo incipit habere ordinem ad vitam æternam per gratiam quam de nouo accipit. Hæc Beatus Thomas. | S. Thomas.

Riberæ cõfutatio ſupradictæ opinionis S.Thomæ.

Sed enim non admodùm placet noſtro Riberæ duplex hæc 29
vſurpatio Libri vitæ quam tradit Sanctus Thomas. Ait enim, neque in ſacra Scriptura, neque à Patribus aliter vſurpari nomen Libri vitæ, quàm ea ratione, vt denotet diuinam præſcientiam hominum ordinatorum ad vitam æternam: Ergo ſicut præſcientia diuina nullo modo falli, ita nec ea ordinatio mutari vnquam poteſt. Huius certè rei manifeſtus adſtipulator & probator videtur eſſe Beatus Auguſtinus, qui Capite XV. libri XX. de Ciuitate DEI, quid ſit liber vitæ, declarat his verbis, Non DEVM Libri iſte commemorat, ne obliuione fallatur; ſed prædeſtinationem ſignificat eorum quibus æterna dabitur vita. Neque enim neſcit eos DEVS, & in hoc libro legit vt ſciat; ſed potiùs ipſa eius præſcientia de illis, quæ falli non poteſt, liber eſt vitæ, in quo illi ſcripti ſunt, id eſt, præcogniti. Sic Auguſtinus.

S. Auguſt.

Verùm contra iſtam Riberæ obiectionem facilis eſt Beati 30
Thomæ ac prompta defenſio; Is enim fatetur, nomen Libri vitæ ſimpliciter ac propriè acceptum ſignificare tantùm ordinationem hominum ad vitam æternam ex diuina prædeſtinatione, quæ eſt omnino immutabilis; & ita nemo poteſt de nouo ſcribi in Libro vitæ, aut ex eo deleri. At verò nomen Libri vitæ minùs propriè & ſecundùm quid acceptum denotat ordinationem hominum ad vitam æternam, non ex diuina prædeſtinatione, ſed tantùm ex præſenti iuſtitia, quæ de nouo haberi, & amitti poteſt: & ideò ſecundùm hanc ſignificationem Libri vitæ dicuntur aliqui de nouo in eo ſcribi, vel ex eo deleri. Cùm igitur ſacra Scriptura & Patres loquantur de Libro vitæ ſimpliciter, & propriè accepto, mirum non eſt, ſi eum ſemper vſurpent ea ratione, vt ſignificat immutabilem ordinationem hominum ad vitam æternam ex diuina præſcientia & prædeſtinatione. Adducti porrò Theologi ſunt ad tradendum poſteriorem illam ſignificationem Libri vitæ, quòd per eam expeditum ac promptum videretur declarare, quemadmodùm aliqui de nouo ſcribi poſſent in Libro vitæ, aut ex eo deleri, quod tamen quibuſdam in locis diuina Scriptura ſignificare videtur, vt ſuprà oſtendimus. Verùm quid ſit

Liber

Liber vitæ, & quemadmodum ex eo quis deleri poſſit, copioſè diſputauimus in libro 15. Commentariorum noſtrorum in Danielem ſuper illis verbis Capitis XII. *Saluabitur omnis, qui ſcriptus fuerit inuentus in Libro vitæ.* Et in ſecundo Tomo noſtro ſelectarum Diſputationum, in Epiſtolam ad Romanos, in quarta Diſputatione ſuper nonum Caput eius Epiſtolæ.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Vers. 7.

31 HÆc eſt Beati Ioannis ſexta Epiſtola ſcripta ad Epiſcopum Philadelphienſis Eccleſiæ; quem Epiſcopum arbitratur Petrus Aureolus fuiſſe Beatum Quadratum, virum & doctrina, & ſcriptis, & functionis Epiſcopalis laude, & ætatis antiquitate, & martyrij gloria in Eccleſiaſticis Hiſtoriis valdè celebratum. Sextam Epiſtolam, inquit Aureolus, ad Epiſcopum Philadelphienſem, & ad Eccleſiam ei ſubiectam ſcripſit Beatus Ioannes; in qua hortatur eum, & populum eius ad longanimitatem, & perſeuerantiam: Fuit autem iſte Epiſcopus Quadratus, Doctor multum excellens, & ſub Adriano Imperatore defenſionem Fidei conſcripſit, vt teſtatur Euſebius libro quarto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 3. quamobrem odioſus fuit Iudæis & blaſphemabatur ab eis, qui fidem CHRISTI contra eorum vaniloquia ſtrenuè defendebat. Ioannes itaque ſcribens iſti Epiſcopo & Eccleſiæ ipſius, primò Quadrati ponit commendationem, quantum ad doctrinam, ei oſtium Scripturæ apertum, dicens: *Scio opera tua; ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere.* Deinde, laudat eius fidem, & in eius confeſſione ac profeſſione conſtantiam, cùm ait: *Seruaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum.* Tum promittit ei victoriam aduerſus Iudæos ipſi valdè infenſos atque infeſtos, dicens, *Ecce dabo de Synagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos*

An iſte Epiſcopus fuerit Beatus Quadratus. Petrus Aureolus.

deos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos: & ſcient quia ego dilexi te, quoniam ſeruaſti verbum patiẽtiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum, tentare habitantes in terra. Adhæc, hortatur eum ad longanimitatem & perſeuerantiam, verbis illis, *Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo coronam tuam accipiat.* Denique, perſeuerantiæ eius, ac victoriæ præmium exponit, dicens; *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo* DEI *mei, & foràs non egredietur ampliùs, & ſcribam ſuper eum nomen* DEI *mei, &c.* Hactenùs ex Aureolo.

Aučtoris iudicium de ſupradicta opinione Aureoli.

Hanc de Quadrato Aureoli ſententiam referens Lyranus t, a- 32
cito eius nomine, vocat communem Doctorum expoſitionem, nec eam ipſe improbat. Eam certè ratio temporum nequaquam excludit: Quadratus etenim claruit in Eccleſia CHRISTI circa annum Domini centeſimum vigeſimum quintum, id eſt, annis paulò ampliùs viginti quinque poſt conſcriptam à Beato Ioanne Apocalypſim. Adiuuare præterea videtur iſtam opinionem, quòd omnia quæ Ioannes iſti Epiſcopo ſcripſit in hac Epiſtola, pertinẽt ad magnam eius laudem, vt ex eo intelligere liceat, fuiſſe eum id temporis apud Chriſtianos memoratiſſimum. Talem porrò virum fuiſſe Quadratum, vel ex paucis, quæ de eo ſcripſit Beatus Hieronymus, exiſtimare licet: In Epiſtola enim octogeſima quarta, quam Magno Oratori Romano ſcripſit, hæc de eo ait, Quadratus Apoſtolorum diſcipulus, & Athenienſis Pontifex Eccleſiæ, Adriano Principi Eleuſinæ ſacra inuiſenti, librum pro noſtra religione tradidit: & tantæ admirationi omnibus fuit, vt perſecutionem grauiſſimam illius excellens ſedaret ingenium. Idem de eodem in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ita ſcribit, Quadratus Apoſtolorum diſcipulus, Publio Athenarum Epiſcopo ob fidem CHRISTI martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur, & Eccleſiam grandi terrore diſperſam, fide & induſtria ſua congregat. Cùmque Adrianus Imperator Athenis exegiſſet hyemem, inuiſens Eleuſinam, & omnibus penè Græciæ ſacris initiatus dediſſet occaſionem iis qui Chriſtianos oderant, abſque præ-

S. Hierony.

cepto

cępto Imperatoris vexare Credentes; porrexit ei librum pro noſtra religione compoſitum, valde vtilem, plenúmq; rationis & fidei, & Apoſtolica doctrina dignum; in quo & antiquitatem ſuæ ætatis oſtendens ait, plurimos à ſe viſos, qui à Domino variis in Iudæa oppreſſi calamitatibus ſanati fuerant, & qui à mortuis reſurrexerant. Hæc de Quadrato Beatus Hieronymus. Euſebius prętereà ſcribit, eum prophetico Spiritu claruiſſe. Atque huiuſcemodi ſunt, quibus probari poſſet, Quadratum fuiſſę iſtum Philadelphienſem Epiſcopum, ad quem Beatus Ioannes ſextam hanc ſcripſit Epiſtolam. Atenim iſtam de Quadrato Aureoli opinionem illud apertè refellit; quòd Quadratum fuiſſe Epiſcopum Athenienſis Eccleſię, apud Hieronymum, & alios veterum Scriptorum legimus; in cuius etiam Epiſcopatus functione, & in ea ipſa vrbe Athenarum, per martyrium glorioſam obiuit mortem. Fuiſſe verò eum Philadelphienſis Eccleſię Epiſcopum, in nullis Eccleſiaſticis Hiſtoriis eſt proditum, nec veterum Scriptorum vllus memorię tradidit; vt ex eo ſatis appareat, opinionem Aureoli haudquaquam eſſe probabilem. *Euſebius.*

VNDECIMA DISPVTATIO.

Quid ſit habere claues Dauid.

Super illis verbis:

Hæc dicit Sanctus & Verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.

Exponuntur aliorum Auctorum interpretationes.

33 QVID hoc loco ſignificet habere clauem Dauid, variæ ſunt Auctorum Interpretationes, quas ego hîc ſubtexam, appoſitis eorum propriis & nominibus & verbis. Primaſius Clauem vocat regiam CHRISTI poteſtatem. Dicitur autem clauis Dauid, ſiue quia de eius ſtirpe natus eſt CHRISTVS *Primaſius.*

STVS, ſiue quia ipſe multa de CHRISTO vaticinatus eſt: CHRISTI autem diſpenſatione tanquam claue, Legis, & Prophetarum, & Pſalmorum arcana patuerunt, ipſomet teſtante Domino, *Neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. Ipſe aperit, & nemo claudit: & ipſe claudit, & nemo aperit.* Legis enim diuinæ ſecreta, ſolius CHRISTI poteſtate panduntur fidelibus, & clauduntur incredulis: ſicut illo ſoluente nullus poteſt ligare; quo etiam ligante nullus abſoluit. Ambroſius, In domum obſeratam, inquit, nullus niſi per clauem poteſt introire. Dicitur autem FILIVS DEI habere clauem Dauid, quia ipſe hominem aſſumpſit ex genere Dauid: homo autem CHRISTVS Clauis appellatur, quia per eū reſerata ſunt omnia, & quæ DEVS Dauidi, & quæ Dauid de DEO locutus eſt. Sed quid aperit, & quid claudit? Aperuit CHRISTVS vetus Teſtamentum, ad intelligendum diuina myſteria quæ in eo latebant, quam intelligentiam nemo claudere, id eſt, obſcurare ac deſtruere poterit: clauſit verò obſeruantiam litteræ legalis ſuperfluam, quam nullus aperire poterit. Aperuit etiam corda Gentilium ad percipiēdam Euangelicam doctrinam & fidei gratiam, quæ nullus perſecutorum claudere poterit: clauſit atque deſtruxit culturam Idolorum, quam nullus perſecutor aperire potuit. Aperiet etiam Electis aditum regni cœleſtis, quem nulla vis Dæmonum claudere poterit: clauſit verò aditum iſtum Reprobis, quem nulla vis & poteſtas aperire eis poterit. Andreas Cæſarienſis, Dauidicæ, inquit, clauis appellatione eiuſdem regia potentia deſignatur, quandoquidem clauis inter poteſtatis ſymbola cenſeri ſolet. Clauis rurſum libri Pſalmorum, omniſque adeò prophetiæ SPIRITVS Sanctus eſt, per hunc enim omnes diuinarum rerum cognitionis theſauri aperiuntur. Et priorem quidem clauem accepit CHRISTVS quà homo eſt, poſteriorem verò vt ſempiternus DEVS naturaliter obtinet. Quia verò in vetuſtis quibuſdam exemplaribus pro illo *Clauem Dauid*, legitur *Clauem Inferni*, per Inferorum clauem, vitæ, mortiſque poteſtatem penes CHRISTVM eſſe ſignificatur. His perſimilia, & propemodum

Luca 24.

Ambroſius.

Andreas.

modùm eadem tradit Aretha; additis tamen nonnullis, quæ viſa ſunt mihi eſſe hîc commemoranda; ſic autem ſcribit, Clauem Dauid appellans, omnipotentem demonſtrat CHRISTI virtutem, per quam etiam diuinæ ſapientiæ theſauri aperiuntur. Clauem itaque Dauid vocat poteſtatem, qui enim habet poteſtatem claudendi & aperiendi domum, huic etiam cura domus commiſſa eſt. Licet hoc etiam diſcere ex Euangelio, dixit enim Dominus Petro, *Tibi dabo claues regni cælorum*, &c. quoniam autem clauis deſignat poteſtatem, dicens habere ſe clauem Dauid, hoc videlicet ſignificare voluit, quemadmodùm Dauid rex ſuper carnalem Iſraël temporaliter regnauit, ita quoque ipſum ſuper Iſraël ſpiritualem regnaturum in æternum: quod affirmauit etiam GABRIEL, dicens, *Dabit illi* DEVS *ſedem Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Quoniam igitur ſimilitudinem regni Dauid ferebat CHRISTVS, meritò dictum eſt, *Qui habet clauem Dauid ad aperiendum, & claudendum*, aperire vocans, iuſtificare, claudere autem, condemnare; ſua namque potentia & iuſtificat bonos, & condemnat impios. *Aretha.* *Matth. 16.* *Luc. 1.*

54 Rupertus ſic verba hæc interpretatur, Qui dixit, *Qui habet clauem Dauid*, poterat ſic dicere, Qui habet clauem omnium Prophetarũ, & ad eorum intelligentiam quoſcũque vult intromittit: Sed voluit vnum Dauid pro vniuerſis Prophetis ponere, quòd ille primus in ordine Prophetarum, FILII DEI, ſimúlque Filij ſui myſteria & factis ſuis præfigurauit, & calamo præſcripſit, & pſalterio cecinit: tanta quippe ſunt in eius factis & dictis Sacramenta, vt cuicumque hæc reſerata fuerint, à ceterorum ſenſibus Prophetarum excluſus eſſe non poſſit: nam quia primus poſt Legem propheticam Scripturam edidit, omnis propheticus ſermo in eius nomine poteſt & debet ſubintelligi. Quænam autem eſt iſta clauis, niſi gratia SPIRITVS Sancti? Ipſe namque eſt illuminatio cordis, ipſe eſt declaratio ſermonum DEI, quæ illuminat, & intellectum dat paruulis. Vnde Apoſtolus dixit, *Nobis autem reuelauit* DEVS *per* SPIRITVM *ſuum*, SPIRITVS *enim omnia ſcrutatur, etiam profunda* DEI. Potentiam verò ſiue efficaciam *Pſalm. 118.* *1. ad Cor. 2.*

ciam huius clauis commendans, continuò ſubiungit, *Qui aperit, & nemo claudit; claudit & nemo aperit.* Et hoc quidem indubitanter credere oportet,& credendo humiliter timere. Nam verè cui clauiger iſte per Spiritum intelligentiæ veritatem DEI, quæ ſacris in Scripturis continetur, aperit,nemo illum claudit ſiue concludit mendaciis,& falſarum argumentationum artificiis.Semper enim habens oſtium apertum,intrò recurrit, & parata Scripturæ teſtimonia corripiens,tanquam bonus ſagittarius certa in hoſtem tela dirigit: Contrà verò,cuicumque iſte clauſerit,vt verba veritatis intelligere non poſſit (quod cùm facit, iuſto vtique facit iu-

Matth. 17. dicio, verbi gratia, ne margaritas proiectas ante ſe, conculcent porci) nemo eſt qui intelligere poſſit,quantumlibet clamando,&

Haymo. docendo ſtrepitum deforis faciat. Haymo, Clauem Dauid, inquit,debemus intelligere incarnationem CHRISTI, de ſtirpe enim Dauid ſecundùm carnem deſcendit: Oſtium autem quod iſta clauis aperit & claudit, ipſum intelligimus DEI atque hominum Mediatorem, per quem ad vitam æternam, quæ ipſe eſt,

Ioan. 10. intramus,ipſo dicente, *Ego ſum oſtium,per me ſi quis introierit,ſaluabitur*,&c. Sic enim ipſe clauis & oſtium dicitur: ſicut paſtor oſtia-

Ibidem. rius ſimul, & oſtium vocatur. Quare cùm clauis Dauid oſtium aperit,ſeipſum vtique aperit,qui eſt ſecundùm carnem natus, & paſſus, & à mortuis ſuſcitatus. Hoc autem oſtium priùs clauſum omnibus fuit,exceptis Prophetis & ſanctis Patribus, qui per SPIRITVM Sanctum futurum eius cognouerunt aduentum: nunc autem omnibus in CHRISTVM credentibus patefactum eſt, clauſum verò infidelibus manet. Iſtud oſtium nemo poteſt claudere ei, cui CHRISTVS aperire voluerit; vnde legimus in Actibus Apoſtolorum, quod cùm cæſis Diſcipulis denunciarent Iudæi, ne loquerentur in nomine IESV, protinus ipſo eorum os aperiente, nemo illud claudere poterat, vnde reſponderunt illi,

Act. 4. *Non poſſumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.* Contrà verò oſtium hoc Aſianis aperire tentauerunt Apoſtoli,ſed quia CHRISTO claudente nemo aperit,prohibuit eos SPIRITVS ſanctus,

Act. 16. ne in Aſia loquerentur verbum; ſic enim ſcribit Lucas, *Cùm veniſſent*

niſſent in Myſiam, tentauerunt ire in Bithyniam, & non permiſit eos SPIRITVS IESV. Poſſumus etiam oſtium iſtud, quod aperit & claudit Dominus, intelligere ſacram Scripturam. Aperuit autem hoc oſtium, quando poſt reſurrectionem ſuam duobus diſcipulis in via ambulantibus aperuit ſenſum vt intelligerent Scripturas, atque in ſe adimpleta eſſe docuit, quæ ſcripta erant in Lege Moyſi, & in Prophetis, atque in Pſalmis. *Luc. vit.*

35 Sanctus Thomas in ſupplemento ad Tertiam Partem in quæſtione decima ſeptima, articulo primo, in reſponſione ad ſecundum, ait ſententiam hanc Apocalypſis, *Qui habet clauem Dauid*, &c. intelligi de clauſione, qua CHRISTVS limbum clauſit, ne aliquis vltrà illuc deſcendat; & de apertione, qua Paradiſum aperuit, remoto per ſuam paſſionem impedimento introitus in ipſum, quod per Adæ peccatum fuerat appoſitum. Idem etiam in reſponſione ad tertium ait, Clauem inferni, qua ipſe aperitur & clauditur, eſſe poteſtatem conferendi gratiam, per quam homini aperitur infernus, vt homo exeat à peccato, quod eſt porta inferni; clauditur verò infernus, præſeruando hominem ne vltrà in peccatum relabatur. Hæc autem auctoritas remittendi peccata, & conferendi gratiam, in DEO quidem eſt ſecundùm auctoritatem, in CHRISTO homine ſecundùm excellentiam, in Eccleſia ſecundùm miniſterium. An verò idem ſit clauis regni cœlorum, atque clauis inferni, eodem in loco diſputat S. Thomas. *S. Thomas.*

36 Atque hæc quidem ſuper hoc Apocalypſis loco ab eius libri Explanatoribus prodita ſunt, quorum varias Interpretationes, à nobis hîc commemoratas, penſitanti manifeſtum fit, eos Auctores, quod hîc dicitur, CHRISTVM habere clauem Dauid, tripliciter eſſe interpretatos. Quidam enim clauem Dauid interpretantur ſcientiam myſteriorum, quæ latent in ſacra Scriptura, præſertim verò in Pſalmis Dauidis, qui poſt Legem primus Prophetarum plurima CHRISTI myſteria & factis, & dictis, & canticis mirabiliter præſignauit. Hanc ſcientiam Scripturarum cui vult Dominus impertitur, & hoc eſt aperire ei Scripturas; & cui non vult, non largitur, & hoc eſt claudere ei Scripturas. Simile *Summa prædictarum interpretationum.*

Matth. 11. mile cuius eſt id, quod in Euangelio dixit Dominus, *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Abſcondere, eſt claudere; reuelare, eſt aperire. Alij nomine Clauis Dauid hoc loco ſignificari putauerunt regiam poteſtatem Dauidis, ſecundùm hanc enim Dauid plurifariam CHRISTI Domini noſtri poteſtatem atque imperium mirificè præfigurauit: Quamobrem Luca 1. Archangelus GABRIEL de eo dixit, *Dabit illi Dominus* DEVS *ſedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum.* Quam etiam ob cauſam multa in Sacris litteris de poteſtate atque imperio Dauidis & Salomonis dicuntur, quæ non illis, niſi aliqua tantùm ex parte, ſed CHRISTO Domino, cuius illi præferebant figuram, plenè perfectéque conueniunt: quod apertè licet ex Pſalmo ſecundo, & ſeptuageſimo primo cognoſcere. Per huiuſmodi porrò clauem, id eſt, poteſtatem, CHRISTVS quibus vult aperit, vel claudit domum, & regnum ſuum, quæ eſt Eccleſia fidelium in terris militans, & Beatorum in cœlis triumphans. Aperit eis, quos in Eccleſiam ſuam admittit, dando eis fidem & remiſſionem peccatorum, aliáque dona gratiæ ſuæ; claudit eis quos non admittit in Eccleſiam, ſed iuſto ſuo iudicio relinquit eos in ſua infidelitate ac cæcitate. Nonnulli demùm Clauem Dauid interpretati ſunt ipſummet CHRISTVM, quâ homo eſt, vel humanam eius naturam ex ſtirpe Dauid acceptam, ſecundùm quam natus, ac cum hominibus conuerſatus eſt, & pro hominibus mortuus, & à mortuis excitatus, & ad cœlos eleuatus, & ad dexteram DEI PATRIS collocatus, Iudéxque omnium conſtitutus eſt. Cur autem humana CHRISTI natura Clauis appelletur, & quo modo per eam, & quibus aperiat vel claudat CHRISTVS Dominus, benè declarauit Haymo in loci eius explanatione, quam nos paulò ſuprà commemorauimus.

DVODE

DVODECIMA DISPVTATIO.

Ponitur Auctoris ipſius explanatio eorundem illorum verborum:

Qui habet Clauem Dauid, aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.

37 IVVAT etiam me, quid ſentiam ipſe ſuper hoc celebri loco Apocalypſis, breuiter indicare Lectori, nec tam ſuperioribus diuerſa ſum dicturus, quàm paulò diſtinctiùs expreſſiúſque declaraturus id, quod propriè attingit germanam huius loci intelligentiam. Sciat igitur Lector, nomine Clauis præter propriam & vulgarem eius ſignificationem, duas res in diuina Scriptura, ſecundùm figuratam & myſticam locutionem, denotari; ſcientiā dico rerum abditarum & occultarum, quas non facile fit à quoquam, niſi alio docēte, intelligi; & inſignem quampiam poteſtatē faciendi aliquid. Prioris ſignificationis exemplum habemus apud Lucam Capite vndecimo, in illis verbis Domini, *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis Clauem ſcientiæ; ipſi non introiſtis, & eos qui intrabant, prohibuiſtis.* quaſi diceret, Accepiſtis ſcientiam ſacrarū Scripturarū & myſteriorū DEI; vt & ipſi ea cognoſceretis, & alios doceretis: Per quā ſcientiā cognoſcere potuiſtis, me verū eſſe MESSIAM toties in diuinis Scripturis promiſſum & prædictum; ſed neque me voluiſtis cognoſcere ac recipere, & ab aliis cognoſci me ac recipi prohibuiſtis: quaſi claudentes eis veritatem DEI, quam aperire debueratis. Secundùm hanc porrò ſignificationem Clauis, complures arbitrantur dictum eſſe in hoc loco, CHRISTVM habere Clauem Dauid; id eſt, ab eo eſſe veram & rectam diuinarum Scripturarum intelligentiam, quam dare homini, eſt aperire ei Scripturas; non dare autem, eſt claudere. Ex quo apparet, neminem poſſe diuinam Scripturam, ſicut oportet, intelligere, niſi DEVS eius ſenſum atque intellectum aperuerit. Hunc certè diuinorum eloquiorum intellectum flagrantiſſimè concupiſcens Dauid, obnixè petebat à DEO illis *Locus Lucæ cap. 11.*

Matth. 11. mile cuius eſt id, quod in Euangelio dixit Dominus, *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Abſcondere, eſt claudere; reuelare, eſt aperire. Alij nomine Clauis Dauid hoc loco ſignificari putauerunt regiam poteſtatem Dauidis, ſecundùm hanc enim Dauid plurifariam CHRISTI Domini noſtri poteſtatem atque imperium mirificè præfigurauit: Quamobrem
Luca 1. Archangelus GABRIEL de eo dixit, *Dabit illi Dominus* DEVS *ſedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum.* Quam etiam ob cauſam multa in Sacris litteris de poteſtate atque imperio Dauidis & Salomonis dicuntur, quæ non illis, niſi aliqua tantùm ex parte, ſed CHRISTO Domino, cuius illi præferebant figuram, plenè perfectéque conueniunt: quod apertè licet ex Pſalmo ſecundo, & ſeptuageſimo primo cognoſcere. Per huiuſmodi porrò clauem, id eſt, poteſtatem, CHRISTVS quibus vult aperit, vel claudit domum, & regnum ſuum, quæ eſt Eccleſia fidelium in terris militans, & Beatorum in cœlis triumphans. Aperit eis, quos in Eccleſiam ſuam admittit, dando eis fidem & remiſſionem peccatorum, aliáque dona gratiæ ſuæ; claudit eis quos non admittit in Eccleſiam, ſed iuſto ſuo iudicio relinquit eos in ſua infidelitate ac cœcitate. Nonnulli demùm Clauem Dauid interpretati ſunt ipſummet CHRISTVM, quà homo eſt, vel humanam eius naturam ex ſtirpe Dauid acceptam, ſecundùm quam natus, ac cum hominibus conuerſatus eſt, & pro hominibus mortuus, & à mortuis excitatus, & ad cœlos eleuatus, & ad dexteram DEI PATRIS collocatus, Iudéxque omnium conſtitutus eſt. Cur autem humana CHRISTI natura Clauis appelletur, & quo modo per eam, & quibus aperiat vel claudat CHRISTVS Dominus, benè declarauit Haymo in loci eius explanatione, quam nos paulò ſuprà commemorauimus.

DVODE

DVODECIMA DISPVTATIO.

Ponitur Auctoris ipſius explanatio eorundem illorum verborum:

Qui habet Clauem Dauid, aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.

37 IVVAT etiam me, quid ſentiam ipſe ſuper hoc celebri loco Apocalypſis, breuiter indicare Lectori, nec tam ſuperioribus diuerſa ſum dicturus, quàm paulò diſtinctiùs expreſſiúſque declaraturus id, quod propriè attingit germanam huius loci intelligentiam. Sciat igitur Lector, nomine Clauis præter propriam & vulgarem eius ſignificationem, duas res in diuina Scriptura, ſecundùm figuratam & myſticam locutionem, denotari; ſcientiã dico rerum abditarum & occultarum, quas non facile fit à quoquam, niſi alio docẽte, intelligi; & inſignem quampiam poteſtatẽ faciendi aliquid. Prioris ſignificationis exemplum habemus apud Lucam Capite vndecimo, in illis verbis Domini, *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis Clauem ſcientiæ; ipſi non introiſtis, & eos qui intrabant, prohibuiſtis.* quaſi diceret, Accepiſtis ſcientiam ſacrarũ Scripturarũ & myſteriorũ DEI, vt & ipſi ea cognoſceretis, & alios doceretis: Per quã ſcientiã cognoſcere potuiſtis, me verũ eſſe MESSIAM toties in diuinis Scripturis promiſſum & prædictum; ſed neque me voluiſtis cognoſcere ac recipere, & ab aliis cognoſci me ac recipi prohibuiſtis: quaſi claudentes eis veritatem DEI, quam aperire debueratis. Secundùm hanc porrò ſignificationem Clauis, complures arbitrantur dictum eſſe in hoc loco, CHRISTVM habere Clauem Dauid, id eſt, ab eo eſſe veram & rectam diuinarum Scripturarum intelligentiam, quam dare homini, eſt aperire ei Scripturas; non dare autem, eſt claudere. Ex quo apparet, neminem poſſe diuinam Scripturam, ſicut oportet, intelligere, niſi DEVS eius ſenſum atque intellectum aperuerit. Hunc certè diuinorum eloquiorum intellectum flagrantiſſimè concupiſcens Dauid, obnixè petebat à DEO illis

Locus Lucæ cap. 11.

Pſal 118. verbis, *Da mihi intellectum & ſcrutabor legem tuam.* Et alibi: *Da mihi*
Ibidem. *intellectum, vt diſcam mandata tua.* Et alio loco: *Reuela oculos meos, &*
Ibidem. *conſiderabo mirabilia de lege tua.* quæ Dauidis verba quaſi mirabundus in Epiſtola ad Paulinum de inſtitutione Monachi commemorans
S. Hieronymus. Sanctus Hieronymus, Si ad myſteria, inquit, diuinarum Scripturarum perſcrutanda & pernoſcenda tantus Propheta tenebras ignorantiæ ſuæ confitetur, qua nos putas paruulos ac penè lactentes inſcitiæ nocte circumdari? Enimuerò, ſicut diuina Scriptura non humano, ſed diuino SPIRITV facta eſt; ita non eam alio, quàm diuino SPIRITV quiſpiam rectè atque vt oportet
2. Pet. 1. intelligere atque interpretari poteſt. *Omnis enim Prophetia Scripturæ*, ait Beatus Petrus, *propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed* SPIRITV *Sancto inſpirati locuti ſunt ſancti* DEI *homines.* Iſtam ergo huius loci Apocalypſis interpretationem, vt veriſſimam eſſe nō negauerim, ita huic loco non admodùm eſſe congruam aptámque dixerim, quod erit manifeſtum ex his quæ mox ſubiiciam.

Poſterioris verò ſignificationis, qua nomen Clauis ſignificat inſignem quampiam poteſtatem faciendi aliquid, multa ſunt in Sacris litteris exempla, & in primis illud apud Eſaiam capite 22. vbi Dominus declarās poteſtatem, quam daturus erat ſeruo ſuo Eliachim, ait, *Dabo Clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* Sed hunc locum Eſaiæ ſeparatim propriéque tractaturi ſumus in ea, quæ hāc 38
Locus Matt. 16. proximè ſequitur, Diſputatione. Eodem ſpectat illud, quod apud Matthæum legimus dixiſſe Petro Dominum, *Tibi dabo Claues regni Cælorum: quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis; & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis.* Magna profectò miráque homini data poteſtas aperiendi & claudendi cœlum, nec ſanè ad pluendum, vel non pluendum ſuper terram, qualis fuit Eliæ poteſtas; ſed ad introducendum homines in
3. Reg. 17. regnum cœlorum, vel ab eo excludendum. Hac item ſignificatione nomen Clauis in quatuor locis huius libri Apocalypſis vſurpatum eſt: Primùm in capite primo, *Ego*, inquit DOMINVS, *habeo*

beo Claues Mortis & Inferni. Deinde,in hoc tertio capite, *Qui habet Clauem Dauid; qui aperit,& nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Tum initio capitis noni, *Vidi Stellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei Clauis putei abyſſi; & aperuit puteum abyſſi, &c.* Denique principio capitis vigeſimi, *Et vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem Clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit Draconem,& Serpentem antiquum,qui eſt Diabolus,& Satanas, & ligauit eum per annos mille, & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illũ,&c.* Secundùm hanc itaque ſignificationẽ nomen Clauis poſitũ eſt in illis verbis huius loci, *Qui habet clauẽ Dauid,&c.* Significatur enim iſtis verbis, Dominum habere ſummam & abſolutam in Eccleſia poteſtatem aperiendi eam quibus vult, & claudendi. Aperit eis, quos admittit in Eccleſiam ſuam, dando ipſis fidem & gratiam ſuam; claudit, quibus hæc non largitur, in ſua eos impietate ac cœcitate relinquens. Hanc porrò eſſe congruam loci huius interpretationem & intelligentiam, ſatis declarant verba illa quæ proximè ſequuntur; *Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo prohibere poteſt.* Quibus verbis iubet DOMINVS ſanctum illum Epiſcopum Philadelphienſem bono eſſe animo, nec timere ne ob graues & atroces perſecutiones, aliquos de ſuis fidelibus amittat; ſed ſperare potiùs fore, vt multi per eius merita,& orationem atque prædicationem, à ſua impietate conuerſi ad verum DEVM, ingrediantur Eccleſiam. Habere enim vel dare oſtium apertum, vbi ſermo habetur de hominum conuerſione ad DEVM, phraſis eſt Scripturæ ſignificans, magnam quandam occaſionem & opportunitatem & facilitatem & copiam conuerſionis hominum ad DEVM; quod liquet vel ex vno illo loco prioris epiſtolę ad Corinthios capite 16. *Permanebo,* inquit Paulus, *Epheſi vſque ad Pentecoſten: oſtium enim mihi apertum eſt magnum & euidens.* quia multi videlicet per eius prædicationem ingreſſuri erant in Eccleſiam, & ad Societatem fidelium aggregandi.

39 Huius autem ſententiæ, *Qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit,* ſatis eſt affinis illa Iob in capite duodecimo, *Si deſtruxerit,*

Loco Iob cap.12. *xerit* (Dominus DEVS) *nemo eſt qui ædificet; ſi incluſerit hominem nemo eſt qui aperiat.* Cuius ſententiæ poſteriora illa verba, *Si incluſerit, nemo eſt qui aperiat*, explanans Beatus Gregorius in libro II. Moralium cap.8. Omnis, inquit, homo per id quod malè agit, quid aliud ſibi, quàm conſcientiæ ſuæ carcerem facit, vt hunc animi reatus premat, etiam ſi nemo exteriùs accuſet? Qui cùm in malitiæ ſuæ cœcitate, DEO iudicante, relinquitur, quaſi intra ſemetipſum trahit; ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Rectè igitur dictum eſt; *Si incluſerit hominem, non eſt qui aperiat.* quia ſicut nemo reſiſtere poteſt largitati vocantis, ita nullus obuiare poteſt iuſtitiæ relinquentis. Includere autem DEVM, eſt clauſis non aperire, ſicut obdurare dicitur hominem per iuſtitiam, cuius reprobum cor per gratiam non emollit. Includit itaque hominem DEVS, quem in ſuorum operum tenebris relinquit. Quaſi enim aperire hanc incluſionem voluit Iſaac primogenito ſuo Eſau, cùm eum fratri eius Iacob præponere benedicendo conatus eſt; ſed ipſe aperire non potuit, quem DEVS omnipotens in ſuæ carcere malitiæ incluſerat.

S. Gregorius.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Explicatur ſimilis locus qui eſt apud Iſaiam, continens illa Domini verba:

Eſaia cap.22 & verſu 22. *Et dabo Clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; claudet, & non erit qui aperiat.*

MAGNAM profectò cum hoc Iſaiæ loco habet cognatio- 40
nem locus Apocalypſis, quem in proximè antecedenti Diſputatione explicauimus, prorſus adeò, vt cùm Dominus in hoc loco de ſe dixit, *Qui habet Clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit*, ad iſtum locum Eſaiæ reſpectum habuiſſe videatur, & ad perſonam Eliachim de quo ſermo

ſermo illic habetur, qui multis rebus figuram CHRISTI minimè obſcuram geſſit. Narrauerat autem Eſaias proximè ante eum locum, quemadmodùm DEVS Somnam præpoſitum templi dignitate ac poteſtate, qua præcellebat, abdicauerit, eámque tranſtulerit in Eliachim: Hæc enim ſunt DEI verba, *Hæc dicit Dominus exercituum, Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Somnam præpoſitum templi, & dices ad eum*, &c. & paulò infrà Somnam ipſum compellens, *Et erit*, inquit, *in illa die, Vocabo ſeruum meum Eliachim filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo illum, & poteſtatem tuam dabo in manu eius, & erit quaſi paſtor habitantibus Ieruſalem & domui Iuda.* Poſt hæc ſequuntur verba illa in titulo Diſputationis huius poſita, *Et clauem dabo domus Dauid ſuper humerum eius*, &c. quibus verbis ſignificatur, habuiſſe Eliachim ſummam poteſtatem in domo Dauid: quam domum nonnulli interpretantur domum, & aulam regiam, in qua ſecundùm Regem fuerit Eliachim dignitate & poteſtate primus. Hebræi verò & Beatus Hieronymus, aliíque domum Dauid intelligunt templum DEI, cuius præpoſitus, & Pontificia dignitate præditus fuerit Eliachim. Nam etſi templum fabricatum eſt à Salomone, primus omnium tamen Dauid conſilium fabricandi eius cepit, omniáque futuræ ædificationi neceſſaria comparauit; & perfeciſſet, niſi à DEO eſſet prohibitus: Nihilominùs tamen omnem ipſe formam & rationem ædificij præſcripſit Salomoni, & materiam atque ſumptus perficiendo operi reliquit, vt mirum non ſit, appellari templum, Domum Dauid. 2. Reg. 7.
Sed quò apertiùs intelligeretur, iſta verba dicta eſſe de Eliachim ea potiſſimùm ratione, vt is præfigurabat CHRISTVM Dominum: Septuaginta Interpretes ex ſuo ſenſu nonnulla verba, quæ non ſunt in Hebræo, addiderunt, ita vertentes hunc locum, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius, & aperiet, & non erit claudens: & claudet, & non eſt aperiens. Et dabo gloriam Dauid ei, & imperabit, & non erit contradicens.* Quid eſt, *Non erit contradicens*? Hoc declarans Procopius, Etſi, inquit, contradixit ei Iſraël, ſeruierunt ei tamen Gentes. Vnde quæ dixit per Pro- Procopius.

Pſalm.17. *Ibidem.* *Ibidem.* *Pſal.109.* *1.ad Cor.15.*

phetam Dauid, *Libera me à contradictionibus populi*, &c, *Conſtitues me in caput Gentium*, &c, *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi*, &c, *Sede à dextris meis*, *Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, & Paulus de eo dixit: *Cùm tradiderit regnum* Deo, *&* Patri, *omnia ſubiecta erunt ei.*

Quid ſit habere clauem ſuper humerum. *Forerius.*

Sed quid eſt, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius*, quid, 41
inquam, eſt, dare ſuper humerum? Forerius ſanè quàm diligens & accuratus Sacrarum litterarum Explanator, hunc in modum interpretatur, Magnas claues ſolent clauicularij ſuper humeros deferre. Nec verò dubium eſſe debet viro Chriſtiano, & docto, Clàuium nomine, immò tota hac periphraſi, poteſtatem deſignari; vbique enim claues poteſtatem declarant: Claues etenim deuicti populi deferunt victori: claues etiam tradunt magiſtratus eis, quos in poſſeſſionem legitimè introducunt. Quapropter non erat cur noui Hæretici tenebras populo Dei offunderent, dum illum Euangelij locum, *Tibi dabo claues regni cælorum*, eneruare volentes, perſuadere indoctis conantur, non ibi poteſtatem à Domino eſſe conceſſam, ſed ſcientiam; iuxta alium Euangelij locum; *Tuliſtis clauem ſcientiæ*, &c. Sed quid aliud eſt illud, *Quodcumque ligaueris, erit ligatum*; quàm quod dicitur hoc loco, *Claudet, & non erit qui aperiat; aperiet, & non erit qui claudat?* nam & ligata Hebraiſmus nonnunquam appellat clauſa, & aperta vocat ſoluta. Ioannes quoque in Apocalypſi omnimodam Christi poteſtatem declarauit his ipſis verbis, *Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.* Et alio loco inducit Angelum habentem claues abyſſi, quod eſt habere poteſtatem illuc mittendi, & ibi claudendi. Hæc ille.

Matth.16. *Luca 11.* *Apoc.20.*

Adamus. *Eſa.9.*

Adamus verò enarrans illud Eſaiæ dictum, *Factus eſt principa-* 42
tus ſuper humerum eius, quid ſit illud, *ſuper humerum*, ita declarat, Phraſis eſt, inquit, Scripturæ, à Iudæorum more profecta, qua ſignificatur puerum illum futurum Principem, & Regem, & Imperatorem. Deſumpta videtur hæc locutio ab iis, qui virgas in humeris geſtabant, quæ Iudæis ſigna erant poteſtatis aut imperij. Sic in præcedentibus verbis dictum fuit, *Virgam humeri eius ſu-*

peraſti,

peraſti, id eſt, poteſtatem eius atque imperium : & apud Romanos faſces præferebantur, quibus ſignificabatur poteſtas & auctoritas publica; cuius poteſtatis & auctoritatis tempore Beati Pauli ſignum erat gladius, ſicut indicant illa eius verba ad Romanos Capite XIII. *Non ſine cauſa gladium portat.* Simili vſus eſt locutione Iſaias infrà Capite vigeſimo ſecundo, *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius.* Quanquam ibi iſta phraſi non ſolùm ſignificatur poteſtas & poſſeſſio, ſed etiam poteſtatem imperij habere ad manum & in promptu; vt quicquid velit, facilè exequi valeat. Hac itaque phraſi duo in Scriptura ſignificantur, interdum quidem poteſtas imperij; aliquando verò id, quod ad manum, & in humero eſt, vel ſuper humerum eſſe dicitur; iuxta quam ſignificationem dictum eſt illud à Iob, Capite trigeſimo primo, *Et librum ſcribat ipſe, qui indicat, vt in humero portem illum,* id eſt, vt circumferam illum, & ſit mihi quaſi Enchiridion & Manuale. Hæc Adamus.

Locus Pauli ad Rom 13

Locus Iob capite 31.

44 Atenimverò; Patres & antiqui Eccleſiæ Doctores iſtud Eſaiæ de CHRISTO vaticinium de ſanctiſſima Cruce interpretati ſunt, quam Dominus IESVS portauit humeris ſuis: & per mortem in Cruce pro ſalute humani generis obitam, habere meruit imperium totius mundi, omnémque poteſtatem in cœlo & in terra, teſte Apoſtolo, qui de CHRISTO dixit, *Factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis: Propter quod & DEVS exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine IESV omne genu flectatur, Cœleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Et Dominus noſter loquens de morte quam ipſe ſublatus in crucem ſubiturus erat, *Et ego*, inquit, *ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* In hoc etiam Libro Apocalypſis Capite quinto ſcriptum eſt, *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem, & omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari*, &c.

Ad Philip. 2.

Ioan. 12.

Audiat Lector Tertullianũ; is enim in Libro aduersùs Iudæos, vbi diſputat, veteres illos Patriarchas figuram Crucis præmon-

Tertullian.

ſtraſſe, iſtum locum Iſaiæ tractans, ita ſcribit, Quis omninò regum inſigne poteſtatis ſuæ humero præfert, & non aut in capite diadema, aut in manu ſceptrum, aut aliqua proprietate vſus noua? Sed ſolus nouus Rex nouorum ſeculorum CHRISTVS IESVS nouam gloriam, & poteſtatem, & ſublimitatem ſuam in humero
Pſalm. 95. extulit, Crucem ſcilicet, vt ſecundùm Dauidis prophetiam, exinde Dominus regnaret. Hæc Tertullianus, qui eadem, atque iiſdem verbis ſcribit in libro tertio aduerſus Marcionem. Illa por-
Locus Pſ. 95. rò verba, quæ citat Tertullianus, *Dominus regnauit à ligno*, deſumpta ſunt ex nonageſimo quinto Pſalmo, ſecundùm antiquam tranſlationem Septuaginta Interpretum, vt argumentatur Iuſti-
Iuſtinus martyr. nus martyr in eo ſermone quem habuit cum Tryphone Iudæo, oſtendens fuiſſe eum locum à Iudæis corruptum, expuncta & detracta vltima illa particula (à ligno). Beatus certè Auguſtinus in enarratione Pſalmi nonageſimi quinti bis verba iſta citat ſimiliter, vt citantur à Tertulliano & Iuſtino.

Sed redeo ad illud, *Super humerum eius*, quod etiam Beatus Au- 44
guſtinus in Sermone ſeptuageſimo primo de Tempore, interpretatur de Cruce Domini; hæc enim ſunt eius verba, Quòd
Gen. 22. Iſaac ipſe ſibi ad immolationem ſui, ligna humeris ſuis portauit, CHRISTVM vtique Dominum præfigurauit, qui ad locum paſſionis, crucem ſuam humeris ſuis geſtauit, ſecundùm Iſaiæ prophetiam, *Et erit principatus eius ſuper humerum eius*, hunc enim CHRISTI principatum ſuper humerum ſuum habuit, quando Crucem admirabili humilitate portauit. Non incongruè Crux CHRISTI ſignificat principatū; nam per ipſam & diabolus vincitur, & totus mundus ad CHRISTI notitiam atque gratiam reuocatur. Quod etiam nos Apoſtolus docuit, qui de paſſione
Ad Philip. 2. Domini loquens, *Factus eſt*, inquit, *obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis: Propter quod &* DEVS *exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.*

DECI

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. VERS. 11.

45 QVID aliud his verbis ſignificatur, inquit Ambroſius, niſi Bonum quod habes vſque in finem vitæ tuæ tene, vt gloriam, quę tibi debetur, nullus ſine te poſſideat? Ex hoc loco argumentatur Primaſius, numerum Prædeſtinatorum eſſe prorſus immutabilem, vt nec minui, nec augeri queat: Hinc, ait Primaſius, numerum Electorum, quos ſecundùm propoſitum vocatos Apoſtolus memorat, ſtupenda prorſus conſideratione cognoſcimus; oſtendens huic numero nec addi quemquam poſſe nec minui; Quod etiam his verbis indicauit Beatus Ioannes dicens: Si Epiſcopus iſte propriam coronam amittat, fore, vt alius eam percepturus accedat. Vnde intelligitur nec alium poſſe ſuccedere, ſi, quod ille tenet, perſeueranti fide cuſtodiat. Sic etiam Iudæorum electio eſt fruſtrata, qui de ſtirpe Abrahæ gloriabantur, quibus Domini Præcurſor dixit, *Potens eſt* DEVS *de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*, vt certa promiſſio maneret ex munere, & gloriatio carnalis vacuaretur in genere. His conſimilia in explanatione huius loci ſcribit Haymo, & Lyranus, & Sanctus Thomas, cuius verba paulò infrà referemus. Rupertus autem hunc locum Apocalypſis in ſuis Commentariis explanans, Quid eſt, inquit, iſtud; *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuã?* Hoc nempe, Tu in humilitate firmo pede conſiſte, ne moto pede corruas, & corruendo coronam tibi præparatam amittas, & alius in locum tuum ſuccedens illam accipiat: quapropter Dauid rogabat Dominum, dicens; *Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea.* Et quidem hoc fieri non poteſt, vt perdat coronam quiſquam eorum quos DEVS præſciuit, & ad coronam prædeſtinauit. Verumtamen & fieri poteſt, & factum eſt, vt is coronam perderet, quem DEVS ad coronam vocauit vocatione viſibili,

Ambroſius.
Primaſius.
Certus & immutabilis numerus prædeſtinatorũ.
Ad Rom. 8.
Matth. 3.
Haymo.
Rupertus.
Pſal. 17.

ſiue quæ ab hominibus potuit videri: Nam, exempli gratia, Iudam Dominus ad coronam vocauit Apoſtolicam, quem tamen ad coronam non prædeſtinauit; quia corona indignum fore præſciuit, vnde & coronam eius, ſcilicet Apoſtolatus honorem, alius accepit, in locum eius ſuffecto Matthia: ſicut in Pſalmo 108. ſcriptum eſt,

Act. 1. *Fiant dies eius pauci, & Epiſcopatum eius accipiat alter.* quod Beatus Petrus de Iuda interpretatus eſt. Nemo itaque, quamdiu certat, multùm de corona confidat, quia ſi omnium præſcius DEVS te in fine dignum corona fore ſcit, tu tamen neſcis.

Sed enim ad expreſſiorem atque illuſtriorem loci huius inter- 46
S. Thomas. pretationem conducunt, quæ Beatus Thomas hunc ipſum Apocalypſis locum tractans, ſcribit in prima parte quæſt. 23. art. 6. Diſputans enim an Prædeſtinatio ſit certa, cùm ex hoc loco Apocalypſis argumentatus eſſet, non videri certam, quia corona quæ eſt prædeſtinationis effectus, poteſt amitti, & ab vno ad alium transferri, ſicut dicitur in hoc loco Apocalypſis; ad hoc ipſe reſpondens ait, Dupliciter dici coronam eſſe alicuius, Vno modo ex diuina prædeſtinatione, quòd ſit is ab æterno prædeſtinatus à DEO ad coronam cœleſtem, & ſic nullus coronam ſuam amittit, dicente

Qui poſſint amittere coronam gloriæ quam iam habent.

Auguſtinus. Auguſtino in libro de Bono perſeuerātiæ capite 14. Prædeſtinationem eſſe præſcientiam & præparationem beneficiorum DEI qua certiſſimè liberantur, quicumque liberantur. Alio modo dicitur corona eſſe alicuius, non ex diuina prædeſtinatione, ſed ex merito gratiæ, quam ille habet; quod enim meremur, quodammodò noſtrum eſt: Sic autem quis poteſt amittere coronam, perdendo ſcilicet meritum ſuum propter lapſum in peccatum mortale. Alius verò coronam illam amiſſam dicitur accipere, eo quòd in locum eius ſubrogatur; non enim permittit DEVS aliquos cadere, quin alios in eorum locum erigat, ſecundùm illud Iob cap. 34. *Conteret multos, & ſtare faciet alios pro eis.* Sicut in locum Angelorum cadentium ſubſtituti ſunt homines, & in locum Iudæorum Gentiles. Præclarum huius rei exemplum habemus in illis quadraginta Martyribus, quorum natalem Martyrij diem celebrat Eccleſia nono die Martij. Subſtitutus autem in ſtatum gratię loco alterius

Quomodo quis accipit coronam alterius.
Locus Iob cap. 34.

alterius, etiam quantùm ad illud, coronam accipit illius cadentis, quòd de bonis quæ alius fecerat, in ęterna vita gaudebit; vbi quiſque gaudet de bonis operibus tam à ſe, quàm ab alio quolibet factis. Hactenùs ex Sancto Thoma. Hortatur igitur his verbis Domini Epiſcópum illum ad conſtantiam & perſeuerantiam in bonorum operum effectione, & cœleſtium bonorum cum aliis communicatione, Quemadmodum in Parabola illa de Talétis oſtendit DOMINVS Matthæi 25. qui enim talento accepto non fuerat vſus, nec quicquam lucratus, ablatum ei eſt, & traditum alij, qui talenta ſua magno lucro auxerat. *Matth. 25.*

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo DEI *mei, & foràs non egredietur ampliùs.* VERS. 12.

47 COLVMNA in fabricis, ait Primaſius, & munimini congruit, & decori: Sic & mundi victores in Eccleſia eminent munere dignitatis, & portant alios officio charitatis. *Et foràs*, inquit, *non exiet ampliùs.* Exierat iunior filius, id eſt, Gētium populus; ſed illius vituli ſaginati morte; id eſt, CHRISTI cruore, reconciliatus atque redemptus, foràs vltrà non exiit, quippè quem introduxit Rex in cubiculum ſuum, quantiſcumque aut ſchiſmatum, aut perſecutionum arietibus quatiatur: Firmum enim firmamentum DEI ſtat, habens ſignaculum hoc, *Cognouit* DOMINVS *qui ſunt eius.* Ricardus iſtud, *Faciam illum columnam in templo* DEI *mei*, ſic interpretatur, Efficiam vt inſtar columnæ ſit, in ſe firmus per fidem, rectus per æquitatem, erectus per intentionem, ſublimis per contemplationem, ſuſtentans alios verbo conſolationis, ſuffragio orationis, exemplo actionis. *Primaſius.* *Luc. 15.* *2. Tim. 2.* *Num. 16.* *Ricardus.*

48 Ambroſius in explicatione huius loci, Poteſt, inquit, per templum DEI deſignari hoc loco Eccleſia in terris militans: per colum *Ambroſius.*

columnas autem, quæ ſuſtentant templum, Prædicatores ſignificantur; Paulus enim Petrum & Iacobum & Ioannem columnas (*Ad Gal. 2.*) appellauit, quòd ſuper ipſos ædificata ſit Eccleſia, ſicut ipſe Dominus dixit Petro, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* (*Matt. 16.*) Sed quia proximè ſequitur, *Et foràs non egredietur amplius*, videtur hæc ſententia non ad præſentem Eccleſiam, ſed ad cœleſtem pertinere: multi enim fuerunt, qui columnæ dicebantur Eccleſiæ, ſed propter prauam doctrinam ab Eccleſia Catholica exierunt, vt fuit Origenes, & quidam alij. Per Templum igitur cœleſtis habitatio, per Columnam verò vnuſquiſque Electorum denotari poteſt. Ergo qui vicerit omnia tentamenta Diaboli, omnéſque carnales voluptates, columna in templo DEI efficitur, id eſt, in cœleſti beatitudine, ſicut columna in loco in quo ſtatuitur, ſic ipſe firmiſſimam à CHRISTO ſtabilitatem conſequetur, vt nunquam ab æterno cœli domicilio diuellatur, quemadmodùm auulſus eſt diabolus qui à cœleſti beatitudine ſuperbiendo cecidit. (*Eſa. 14.*)

B. Gregorius. Beatus etiã Gregorius in lib. 17. Moraliũ, cap. 11. huius loci Apocalypſis Interpretationem attingit: explanans enim verba illa Iob capitis vigeſimiſexti, *Columnæ cœli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius*, ita ſcribit, Quid aliud colũnas cœli, quàm vel ſanctos ANGELOS, vel ſummos Eccleſiæ Prædicatores appellat, ſuper quos; videlicet in cœleſtibus creſcens vniuerſalis ſtructura fabricæ ſpiritualis ſurrexit, ſicut alio loco Scriptura teſtatur dicens, *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo* DEI *mei?* (*Apoc. 3.*) Nam quiſquis in opere recta intentione firmatur, columna in ſtructura fabricę ſpiritualis erigitur, vt in hoc templo quod eſt Eccleſia poſitus, & vtilitati ſit & decori; eòs verò Iob columnas cœli vocat, quos Apoſtolus columnas vocat Eccleſiæ, dicens, *Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi.* (*Ad Gal. 2.*) 49

Ioachimus Abbas. Ponam etiam hîc interpretationem huius loci, quæ eſt apud Ioachimum Abbatem, minimè profectò aſpernandam: Columnam fieri in templo DEI primùm interpretatur de paſtoribus & rectoribus populi DEI; qui ſpirituali hominum ſaluti inuigilant; 50

gilant; deinde verò, in vniuerſum de omnibus qui in Eccleſia CHRISTI iuſtè, piè, ſanctéque conuerſantur: ſic enim ſcribit, Aptè & competenter aſſimilatur columnæ templi Domini, qui in ordine Paſtorum & Rectorum populi DEI eſt: Etenim columna, lapis eſt altus, & in modum cuiuſdam rectæ arboris ad ſuperiora eleuatus, ita vt non tam ea quæ infrà ſunt, quàm ea quæ ſuprà ſunt, reſpicere videatur: & quod eo maius eſt, ita per altitudinem & rectitudinem ſuam ſuperiora tangit, vt ſuperpoſitum tamen tectum infatigabiliter portet. Qui ergo pro dono gratiæ & merito patientiæ ſuæ rectores animarum conſtituti ſunt, vt inter procelloſos tentationum turbines ſuperpoſitam ipſorum curæ ac regimini fabricam infatigabiliter portent, ſimilitudinem habent columnæ marmoreæ, quæ multis tunſionibus expolitur; quod quantæ ſit dignitatis & gloriæ, vel ipſa materialis columnæ ſpecies manifeſtè demonſtrat. Talis columna fuiſſe noſcitur magnus ille propheta Eliſeus, qui ſic ſuperpoſitam ſibi fabricam patienter portauit, vt tamen, quod difficile multis eſt, in ſtudio & exercitio contemplationis detrimenta neſciret: Habuerat enim duplicem illum Spiritum Eliæ quem petierat, & ſollicitæ operationis circa res humanas, & tranquillæ diuinarum rerum contemplationis: rem planè difficilem, rarúmque donum, nec multis conceſſum, vt meritò ei dixerit Elias: *Rem difficilem poſtulaſti*, nimirùm prouidere ſicut oportet fratribus per vitam actiuam, quod eſt columnam templi inferioribus incumbere atque inhærere; & contemplatiua dulcedine non priuari, quod eſt columnam ſuperiora aſpicere. Sed addidit Elias, *Si videris me cùm ablatus fuero à te, erit quod petiſti.* Neceſſum enim eſt, vt iugiter cœlum intueatur, & ſine intermiſſione memor ſit Domini ſui aſcendentis in altum, quicumque Prælatus ſeruorum CHRISTI; niſi vult neutrius vitæ perfectione & profectu carere: vt in hoc incolatu ita corpore verſetur in terris, vt mente conuerſetur in cœlis. Generaliter autem omnis victor, ſiue Prælatus ſit, ſiue non, ab huius profeſſionis munere alienus non eſt; quia non minùs frater pius & deuotus fabricæ ſpiritualis onus toleranter ſuſtentat, ſuppo-

4.Reg.2.

nens humerum patientiæ ſuæ ad portanda ſcandala infirmorum; quàm is, qui ſuſcepta licèt oneroſa regiminis cura, ex occaſione temporalium rerum, obliuiſcitur nonnunquam eorum quæ Dei ſunt,& ad ſalutis ſuæ curam & profectum pertinent; ita vt in illud *Locus Canticorum 1.* incidat,quod ſcriptum eſt in Canticis Canticorum, *Poſuerunt me cuſtodem in vineis; vineam meam non cuſtodiui.* Hactenus ex Ioachimo.

Auctoris interpretatio. Octo res laudari in columnis. Sciat porrò Lector, octo potiſſimùm res ab hominibus ſpectari 51
ac laudari ſolere in columnis quę ſtatuuntur in ædificiis,Rectitudinem,Altitudinem, Craſſitudinem, Firmitudinem, Rotunditatem,Læuorem,atque Colorem,& Materiam, ſi ex argento, vel auro,vel marmore,vel alio pretioſo lapide factæ ſint: ex iſtis autem oritur pulchritudo, & decor columnæ: ſimul etiam conuenientia quædam quæ eſſe debet inter altitudinem & craſſitudinem columnæ. Vſus verò columnarum in fabricis eſt vel ad ſuſtentandum, vel ad decorandum,vel ad vtrumque: Hæc autem omnia facile eſt ad fabricam ſpiritualem,vel Eccleſiæ,vel Animæ cuiuſque accommodare.

Templum autem, ſeu Domus Dei, eſt Eccleſia Chri- 52
ſti, ſiue terreſtris,ſiue cœleſtis; ſic enim appellat eam Paulus, *1.ad Tim.3.* ſcribens ad Timotheum, *Vt ſcias*,inquit, *quo modo oporteat te in domo Dei conuerſari,quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.* *Prouerb.9.* Et Salomõ,*Sapientia*,inquit,*ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem.* Dixit columnas ſeptem, pro eo,quod eſt multas. Columnæ autem Eccleſiæ ſunt, qui eam validè ſuſtentant,& exornant mirificè vita,doctrina, oratione,& paſſione. Tales fuere in primis Apoſtoli,deinde Sancti Paſtores,atque Doctores Eccleſiæ. *Beda.* Bedà certè periſignes in Eccleſia Christi viros, quos hoc loco Dominus appellat columnas, ſimiles eſſe ait duarum illarum columnarum, quas in porticu templi, multiplici artificio,miráque elegantia, & magnificentia fecit Salomon, quarum ſtructura pluribus verbis deſcribitur libro tertio Regum Capite ſeptimo. Quemadmodùm autem illæ Salomonis columnæ, ſecundùm myſticam intelligentiam, eximios atque illuſtres in

Eccleſia Dei viros præſignarent,& quænam rerum ſpiritualium myſteria continerent, noſter Blaſius Viegas in explanatione huius loci ſatis copioſè nec inſcitè declarauit. *Blaſius Viegas.*

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et ſcribam ſuper eum nomen ciuitatis nouæ Hieruſalem deſcendentis de cœlo: & nomen meum nouum. Vers. 12.

Commemoratur multiplex iſtorum verborum interpretatio,quæ eſt apud Explanatores huius libri.

53 HÆc verba interpretans Ambroſius, Super Electos, inquit, qui in cœleſtem patriam mittuntur, ſcribitur nomen Dei, quod eſt eſſe æternum, quia vnicuique Beatorum æternitas cum Deo in beata vita permanenti tribuitur. Scribitur etiam ſuper eos nomen Ieruſalem deſcendentis de cœlo; Noua Ieruſalem illa eſt cœleſtis, quæ non ex lapidibus, ſicut vetus Ieruſalem, ſed ex ſanctis hominibus quotidie ædificatur. Ieruſalem autem interpretatur Viſio pacis, id eſt, Viſio Dei. Nomen igitur Ieruſalem ſuper vnumquemque Electum ſcribitur,dum hoc vnicuique eorum conceditur,vt Devm ſine fine videre mereatur. Vel nomen Ieruſalem ſcribi ſuper Electos, eſt ipſos fieri Ieruſalem,in quibus Devs regnare dignetur in ſocietate Angelorvm Beatorúmque omnium,qui Ieruſalem cœleſtis vocantur. Sed mirum eſt,cur cœleſtis illa Ieruſalem deſcendere dicatur, cùm ſciamus, Electos omnes à terris ad cœlos aſcendere,non autem de cœlis ad terrena deſcendere: Sed, Domino de cœlis ad redemptionem generis humani deſcendente, ſimul etiam Sancti deſcenderunt, qui iam per prædeſtinationis gratiam ipſi coniuncti erant, quos per miſericordiam ſuam redimere veniebat. *Et nomen meum nouum*, videlicet vt vocetur filius Dei per gratiam adoptionis,ſicut ego ſum Filius Dei per na- *Ambroſius.* *Apoc.21.*

turam; Nam quòd ille homo CHRISTVS eſſet Filius DEI per vnionem naturæ humanæ cum perſona VERBI, nouum fuit. Hactenùs ex Ambroſio.

Andreas. Eadem hæc verba explanans Andreas Cæſarienſis, per nomen DEI & cœleſtis Ieruſalem intelligit claram notitiam gloriæ DEI & cœleſtis patriæ, vt eius pulchritudinem ſpiritualem oculis aſpiciens, ad eius amorem viſendíque deſiderium exardeſcat. Dicitur verò Ieruſalem deſcendens de cœlo, quòd DEI & rerum diuinarum cognitio ab ANGELIS exorſa, certo quodam ordine ad homines vſque pertingat;per CHRISTVM namque caput noſtrum hi & illi inter ſe inuicem apti ſunt. 54

Rupertus. Rupertus illud nomen, DEI *mei*, interpretatur nomen PATRIS; nomen verò Ieruſalem, nomen Matris, ſic enim appel-
Ad Gal. 4. lat eam Paulus; *Quæ ſurſum eſt*, inquit, *Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.* Iſtis porrò verbis ſignificari ait Rupertus, qui fecerit voluntatem DEI, & fuerit victor aduersùs hoſtes viſibiles & inuiſibiles, amatum, & honoratum iri à DEO, perinde quaſi pater & mater eius eſſet. Scribere autem nomen, idem eſt quod apertum & manifeſtum facere & manifeſtare, vt merita ſingulorum cenſeantur & iudicentur ab vniuerſis. Ac licèt hoc nomen DEI ſuperſcribendum ſit omnibus Electis, in quibus tamen nunc plus eſt charitatis, & qui inſigniores victores fuerint, maior tunc in illis eius nominis ſplendor apparebit.

His quoque attexam Haymonis, minimè hîc tacendam, loci huius interpretationem: Ea verò huiuſmodi eſt, Calamus quo nomen iſtud ſcribitur, gratia SPIRITVS Sancti intelligitur, per quam filij DEI efficimur: Ergo, *Scribam ſuper eum nomen* DEI *mei*, hoc ſignificat, Faciam illum filium DEI per gratiam adoptionis, ſicut ego ſum Filius DEI per naturã. Quòd autem id fiat
Ad Gal. 4. per SPIRITVM Sanctum, teſtatur Apoſtolus dicens, *Miſit* DEVS SPIRITVM FILII *ſui in corda veſtra clamantem*, ABBA PATER. & iterùm: *Ipſe* SPIRITVS *teſtimonium red-*
Ad Rom. 8. *dit Spiritui noſtro, quòd ſumus filij* DEI. Quod autem adiungitur, *Et nomen ciuitatis nouæ, Hieruſalem*, hanc ſententiam habet, Iſte victor 55

ctor per donum SPIRITVS ſancti cum ſanctis & Beatis in cœlo conſortium habere merebitur. Ieruſalem autem, quæ Viſio pacis interpretatur, de cœlo deſcendere perhibetur, in capite ſuo videlicet, id eſt, CHRISTO, cui vnita eſt per fidem, ſicut alibi ſcriptum eſt, *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo*, FILIVS *hominis, qui eſt in cœlo.* vel certè eò dicitur deſcendere de cœlo, quòd quicquid habet in fide, in charitate, & in bonis operibus, totum cœlitus à DEO accepit, iuxta illud Beati Iacobi; *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à* PATRE *luminum.* Vocatur noua Ieruſalem, quòd electi per lauacrũ regenerationis & Spiritum dilectionis vetuſtate terreni hominis exſpoliati ſunt, & cœleſti nouitate veſtiti: Quamobrem Paulus dixit, *Exuentes veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum, qui renouatur in agnitionem* DEI. Et alibi: *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt noua omnia.* Deinde ſubiungitur, *Et nomen nouum*, id autem eſt, Verè me, qui ex tempore vocor CHRISTVS, & ipſe vocetur Chriſtianus, gratia ſcilicet SPIRITVS Sancti vnctus; De quo nomine dixit Eſaias, *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio*, id eſt, Chriſtianos: hinc certè dignitas nobis, hinc celſitudo prouenit, hinc reges, hinc ſacerdotes DEO efficimur. Sic Haymo.

Ioan. 3. Iacobi 1. Ad Coloſ. 3. 2. Cor. 5. Eſa. 65. Apoc. 1. & 6.

56 Non eſt profectò in præteritis relinquendum hoc loco, quemadmodùm hæc ipſa verba Ioachimus intellexerit, & in ſuis Commentariis in Apocalyſim explanauerit. Arbitratur Ioachimus præcipuè verba hæc pertinere ad Paſtores & Rectores qui ſpiritualem curam animarum gerunt, & in Eccleſia DEI, vel in familiis & congregationibus religioſorum hominum. Iſti victores ſunt, cùm pro ſpirituali ſalute eorum quos regunt, omnium mundi voluptatũ & honorum cupiditates vincunt; omnia aduerſa & mala perferunt atque ſuperant: hoc tantùm ſatagentes, vt ſalutem ſubditorum ſuorum comparent, ac promoueant, atque tueantur, & vel multos ad CHRISTVM conuertant, vel iam conuerſos in gratia CHRISTI conſeruent vſque in finem. Super iſtiuſmodi autem victores CHRISTVS ſcribit nomen DEI ſui, quod eſt nomen PATRIS, Iſto enim nomine frequenter appella-

Ioachimus.

tur à Paulo,& ipſe eſt verus,& ſummus PATER,& à quo omnis
Ad Epheſ.3. Paternitas in cœlis & in terra nominatur. Qua etiam de cauſa primarij Monachorum rectores moris eſt appellare Abbates, id eſt,
Nomen Papæ Patres,& nomen Papæ,quod etiam ſignificat Patrem,tribui olim Epiſcopis ſolitum erat. Sed poſteà,ad frangendam & reprimendam Schiſmaticorum ſuperbiam, Gregorius VII. annis ab hinc triginta & quingentis ſtatuit, vt nemo id nominis vel ſibi aſſumere,vel alij cuipiam tribuere auderet:ſed eo nomine ſolus inſigniretur & appellaretur ſummus Pontifex Vicarius CHRISTI in terris. Sed præſtat hîc adſcribere Ioachimi verba: Habet,qui iſto modo victor eſt,inquit Ioachimus,ſcriptum ſuper ſe nomen PATRIS: cùm & ipſe pro reuerentia ſanctitatis Pater à ſubditis ſuis
1. ad Cor.4. appellatur & honoratur, iuxta illud Apoſtoli: *Si decem millia Pædagogorum habeatis in* CHRISTO, *ſed non multos Patres; nam per Euangelium ego vos genui.* Habet etiam nomen Matris, ſicut idem
Ad Gal.4. Apoſtolus dixit, *Filioli mei quos iterum parturio, donec* CHRISTVS *formetur in vobis.* Habet & nomen Sponſæ,cùm per amoris ſuauitatem cœleſti Sponſo coniungitur. Et duo quidem hæc poſteriora nomina pertinent ad cœleſtem Ieruſalem, quæ &
Apoc.21. Mater Electorum omnium & Sponſa CHRISTI vocatur: &
Ad Gal.4. ad diſtinctionem terrenæ Ieruſalem, quæ ſeruit cum filiis ſuis,& ſeneſcit,& antiquatur,& vetuſtate conſumitur. Illa cœleſtis dicta eſt noua Ieruſalem,propter donum videlicet SPIRITVS Sancti,quod accepit à Domino,per quod datum ei eſt ſemper poſſe in nouitate permanere,ſicut in hoc ipſo libro infrà ſcriptum eſt, *Hæc dicit qui ſedet in throno, Ecce noua facio omnia.* Similiter & nomen CHRISTI IESV nouum dicitur, ad differentiam nimirum
Epheſ.4. veteris hominis,qui in nobis corrumpitur,hortante nos Apoſtolo, vt deponamus ſecundùm priſtinam conuerſationem veterem hominem,& renouemur Spiritu mentis noſtræ,induentes nouum
Ibidem. hominem qui ſecundùm DEVM creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis. Nomen autem nouum, eſt ipſum nomen CHRISTI, à quo & nos Chriſtiani nominati ſumus,cùm renati in fon-
Ad Rom.8. te Baptiſmatis Spiritum accipimus adoptionis, per quem facti ſumus

mus filij & hæredes DEI, & cohæredes CHRISTI. Scribit itaque Dominus IESVS ſuper victorem nomen PATRIS, cùm eum nomine iſto PATRIS appellari & honorari vult, ſicut magnus ille Patriarcha Abraham, cui dictum à DEO eſt, *Patrem multarum gentium conſtitui te.* Et hoc ipſum eſt apud viros religioſos; Patrem ipſorum appellari Abbatem, pro exemplo nimirum boni operis, quo cęteri inuitantur ad operandam iuſtitiam: vnde & ſanctus Benedictus meruit appellari Abbas, id eſt, Pater, nec aliorum, quàm qui eius ſequerentur veſtigia. Scribit etiam ſuper illum nomen Ieruſalem, cùm aut propter ſuauitatem amoris, quæ mentem excedit, DEO digna exiſtimatur anima eius, quæ vocetur Sponſa eius: aut propter ſtudium doctrinæ, quam ſeruat in corde ſuo, vt filios ſuos ſpirituali lacte nutriat, nominatur mater: quemadmodum cœleſtis illa Ieruſalem vocatur Sponſa & Mater: CHRISTI quidem Sponſa, eorum verò qui per CHRISTVM ſanctificati & ſaluati ſunt, mater. Sed etiam nomen ſuum nouum ſcribit CHRISTVS Dominus ſuper victorem, cùm & ipſe Chriſtianus, & Chriſtus Domini appellari meretur, iuxta illud quod ſcriptum eſt, *Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Ceterùm quis eſt ille, qui inſcriptiones iſtas tam honorificas habere meretur? Ille videlicet, cui datum eſt intelligere Deum PATREM, & ita intelligere, vt eum verè credat eſſe Patrem, & vt tantum PATREM filiali amore diligat: ſupernam verò Ieruſalem amet ſicut matrem, propter gratiam, omnium bonorum matrem, quæ in illa eſt conſummata & inamiſſibilis, & propter eum, qui habitat in turribus eius, cuius etiam omnes Iuſti habitacula & templa eſſe dicuntur: vnigenitum denique DEI FILIVM ſicut verum Sponſum, & fratrem ſuum diligat. Quid iſta triplici inſcriptione felicius?

Gen. 17. Rom. 4. — *1. ad Cor. 6.* — *Pſal. 104.*

57 Verùm vna reſtat quæſtio, cur illa cœleſtis Ieruſalem de cœlo deſcendere dicta ſit, cùm nequaquam in cœlo, ſed in terris ortum habeat. Neque enim hoc dictum eſt, propter ANGELOS de cœlo deſcendentes ad varia in terris miniſteria obeunda in ſalutem Electorum: ſed hoc dictum eſt propter homines ſanctos de

quorum

quorum futura beatitudine reuelatio hæc facta eſt Beatò Ioanni, vt quanta ſit dignitas hominis per CHRISTVM parta, omnes, qui vocandi erant ad cœnam nuptiarum Agni, diligenter agno-
1. ad Cor. 2. ſcerent, & ſcirent, quæ à DEO donata ſunt ipſis, & ſcientes currerent læti, valdè animati magnifica illa promiſſione CHRISTI
Math. 16. dicentis, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram* PATRE *meo.* Dicta eſt ergo Ieruſalẽ deſcendere de cœlo
Iacobi 1. à DEO, vel quia bona omnia quæ habuit, à PATRE luminum venerunt: vel quia imitando Sponſum ſuum, ſemper ad ima ex
Eſa. 14. humilitate deſcendit, contra ſuperbiam eius qui dixit, *In cælum aſcendam*: vel quia ventura eſt cum ipſo Domino ad iudicium,
Zacha. 14. ſicut ſcriptum eſt, *Ecce Dominus veniet, & omnes ſancti eius cum eo.*
Pſal. 49. Et alibi, *Vocauit cælum deſurſum, & terram diſcernere populum ſuum.* Hactenus ex Ioachimo.

Franciſcus Ribera ſocietatis Ieſu. Placet mihi, ſi quæ alia, noſtri Riberæ interpretatio, eſt enim 58 ſententiæ verborum ſatis inhærens & apta, ſatiſque probabilis: Is putat, illud, *Scribam ſuper eum nomen* DEI *mei*, propterea dictum eſſe, quòd homines in rebus pretioſis, ſibíque valdè charis, & in quibus maximè gloriantur, nomen ſuum inſcribere ſolent, vt intelligatur eas res ipſorum eſſe proprias. Nomen itaque DEI ſuper victorẽ ſcribetur, quoniam ille peculiariter eius eſſe dicetur, & præcipuè, atque eximiè ab eo amabitur, & honorabitur, & in eo tanquam ſeruo egregiè fideli, & milite forti gloriabitur Dominus DEVS. Scribetur etiam ſuper illum nomen Ieruſalem; quoniam ille donabitur ciuitate cœleſti, futurus cœli perpetuus incola, & ciuis ANGELORVM. Dicitur autem Ieruſalem noua, non in ſe, cùm ab initio Mundi fuerit, ſed reſpectu cognitionis hominum, quibus longiſſimo tempore ignota fuit, & per Euangelicam prædicationem præcipuè innotuit. Ea porrò dicitur de cœlo deſcendere, quia cognitio cœleſtis patriæ, æternorúmque bonorum & gaudiorum quæ Iuſtis parata in cœlo ſunt, de cœlo reuelata eſt Mundo per CHRISTVM Dominum, & Apoſtolos eius, alióſque Prædicatores Euangelij. Dominus certè prædica-
Math. 4. tionem ſuam orſus eſt ab illis verbis, *Pœnitentiam agite, appropinquauit*

quanit enim regnum cælorum. Nomen denique CHRISTI nouum, etiam ſuper victore ſcribendum, eſt nomen IESVS: hoc enim fuit nomen proprium eius ab Angelo denunciatum, eíque impoſitum in Circumciſione, cetera eius nomina quodammodò complectens. Vocatur nouum, quia ei conuenit quâ homo ex tempore factus eſt. Dicitur autem hoc nomen ſcribi ſuper victorem, quia is præcipua quadam & eximia ratione dicitur eſſe ipſius IESV, & ſalutis æternæ, quam ipſe promeruit & comparauit, excellenti quodam modo particeps erit. Sic ille. *Lucæ 2.* *Nomē Iesv.*

19 Beatus Thomas in Tertia Parte in quæſtione trigeſima ſeptima articulo ſecundo, diſputans, verùm nomen IESV conuenienter impoſitum ſit Domino in eius Circũciſione, ponit contra hoc aliquot obiectiones, inter quas prima eſt huiuſmodi: Apud Eſaiam Capite ſexageſimo ſecundo producitur illud de CHRISTO: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominabit.* Sed nomen IESVS non eſt nomen nouum, vtpotè pluribus in Vetere Teſtamento impoſitum; ergo videtur iſtud nomen non eſſe conuenienter Domino impoſitum. Ad hanc obiectionem ita reſpondet: Iis qui fuerunt ante CHRISTVM, potuit nomen IESV, quod SALVATOREM ſignificat, conuenire ſecundùm aliquam particularem & temporalem ſalutem, quam illi hominibus attulerunt: at verò ſecundùm rationem ſpiritualis, & vniuerſalis omnium hominum ſalutis, nomen IESV eſt proprium CHRISTI Domini; & hac ratione prædictum eſt ipſum eſſe habiturum nomen nouum: Et in corpore eiuſdem articuli docet Sanctus Thomas, alia omnia nomina, quibus prædictum eſt à Prophetis vocatum iri CHRISTVM, in hoc nomine IESV contineri. *B. Thomas.*

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit, Amen teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ DEI. Vers. 14.

Quis fuerit iste Episcopus Laodicensis.
Aureolus.
Eusebius.

HÆC eſt ſeptima & vltima Epiſtola, quam iuſſus eſt 60
Beatus Ioannes ſcribere ad Epiſcopum Laodicenſis Eccleſiæ, quem arbitratur Petrus Aureolus fuiſſe Beatum Sagarem, qui martyrium Laodiceæ obiuit, quem Euſebius in Libro quinto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capite vigeſimo tertio Epiſcopum, & martyrem laudat.

Lyranus.

Atenim, Lyranus dupliciter Aureoli ſententiam confutat: primùm enim, negat Sagarem fuiſſe Epiſcopum, ſed tantùm ſacerdotem. Verùm in eo Lyranus fallitur, vt manifeſtum eſt ex ſupradicto Euſebij loco, & ex Cardinali Baronio in ſecundo Tomo Annalium in Anno Domini centeſimo ſeptuageſimo ſecundo.

Cardinalis Baronius.

Deinde, idipſum Lyranus eo probat argumento, quòd iſte Epiſcopus à nulla re laudatur in hoc loco, immò multis in rebus vituperatur ac reprehenditur: Sagarim verò cõſtat fuiſſe virum ſanctum & ab Antiquis laudatum: & hæc ratio ſatis firma & probabilis eſt. Cui accedit & illa, quòd Sagaris martyrio vitam finiuit circa annum Domini centeſimum ſeptuageſimum ſecundum, id autem eſt quinque & ſeptuaginta annis poſt ſcriptionem huius Apocalypſis: non eſt autem procliue creditu, eum tot annis perfunctum eſſe munere Epiſcopali, præſertim autem infeſtiſſimo illo perſecutionum tempore. Sed nos varias eorum Scripturæ verborum quæ in titulo huius Diſputationis poſita ſunt, Interpretationes exponamus.

Andreas.

Andreas Cæſarienſis ea verba explanat hoc modo, Fidelitatis 61
voce Deitas CHRISTI hoc loco denotatur: Et cùm dicitur, ipſum eſſe (Amen) ſignificatur hac phraſi, ipſiſſimam Diuinitatem ipſum eſſe per eſſentiam. Vocatur autem Principium creaturæ, vel quia ipſe eſt primordialis & increata cauſa omnis creaturæ; aut quia abſolutum in omnes res productas principatum obtinet, quæ enim eſt hoc in loco Græca vox ἀρχὴ, vtramque habet ſignificationem, & principij, & principatus. Horum ſimilia

Primaſius.

ſuper hoc loco Primaſius ſcribit: Animaduertendum, inquit, exiſtimo, quod hoc loco Dominus (AMEN) vocatur, Amen quippe interpretatum ſignificat idem quod verè, ſiue fideliter, vnde in hoc loco referendum eſt ad DIVINITATIS eſſen-

 tiam

tiam, de qua DEVS Moyſi dixit, *Sic dices filijs Iſraël*, QVI EST *miſit me ad vos.* & item, EGO SVM QVI SVM. Ille enim ſolus verè EST, qui ſemper idem eſt. Illud autem quod ſequitur, *Principium creaturæ* DEI, ad myſterium pertinet incarnationis, & ad ſuſceptam à FILIO DEI humanitatem noſtram; ad quem etiam intellectum conuenit intelligi quod ſcriptum eſt, *Dominus creauit me initiũ viarum ſuarum.* Ipſe eſt alpha & omega, quoniam ipſe eſt initium, quod nulla creatura præcedit, ipſe eſt finis, cui nullus in regno ſuccedit. Nec diſſimile eſt, quod hîc ſcribit Ambroſius, Amen, inquit, idem ſonat quod verè ac fideliter, & eius ſignificatio declaratur per duo illa verba proximè ſequentia, *Teſtis fidelis & verus.* Vocatur porrò principium creaturæ, non quòd ipſe ſit creatura primatum tenens inter creaturas; ſed quòd ab ipſo omnis creatura facta eſt: Fecit enim omnia, ſicut architectus facit domum, ſi quis enim videns, interroget quiſnam eam fecerit, ſine dubio reſpondebitur ei, quòd artifex eam fecerit, qui priùs mente concepit eam, & poſteà ædificauit, neque enim domus ſibimet ipſa principium dare potuit. Beda ſcribit eadem, atque Primaſius, vt non dubium ſit accepiſſe ipſum ab eo, & vtrumque mutuatum eſſe à Ticonio. *Exod. 3.* *Ibidem.* *Prou. 8.* *Beda.* *Ticonius.*

62 Rupertus creaturam DEI hoc loco interpretatur nouum hominem, qui ſecundùm DEVM creatus eſt: Creatura, inquit, DEI hoc loco non eſt aliud, niſi nouus homo, & ſpiritalis regeneratio & recreatio hominis bene operando in nouitate vitæ ambulantis, de quo ſcripſit Apoſtolus, *Ipſius ſumus factura, creati in* CHRISTO IESV *in operibus bonis, quæ præparauit* DEVS, *vt in illis ambulemus.* Et alio loco dixit, huiuſmodi creaturam expectare reuelationem filiorum DEI, & ingemiſcere, ac parturire quoad liberetur à ſubiectione vanitatis, & ſeruitute corruptionis, & induat libertatem gloriæ filiorum DEI. Significatur autem iſtis verbis, totam regenerationem & renouationem ſpiritualem, & quicquid ſanctæ nouitatis habet quiſquam, vel habere ſibi videtur; non ſibi attribuere debere, ſed CHRISTO, à quo eſt principium, & finis, & conſummatio huius creationis, qua nunc viui- *Rupertus.* *Ad Epheſ. 2.* *Ad Rom. 8.* *1. Ioan.*

mus, qua de morte ad vitam tranſimus, qua de filiis iræ in filios gratiæ tranſlati ſumus, & ab operibus mortuis emundati, DEO viuenti ſeruimus. Hanc Ruperti explanationem præ ceteris approbat Ribera: Sed quia nec auctorem eius citat Rupertum, & ipſe videtur eam tanquam propriam ſuam tradere, veriſimile fit, eum, cùm illa ſcripſit, non legiſſe Rupertum.

Hebr. 9.

Auctoris diſputatio ſuper triplici ſignificatione vocis Creatura.

Secundùm igitur ſuperiores Auctorum interpretationes, nomen Creaturæ hoc loco triplicem habere poteſt ſignificationem; Primùm enim poteſt ſignificare omnem Creaturam, tam corporalem quàm ſpiritualem, ſecundùm eius, vt vocant, eſſe naturale; & ſecundùm hanc ſignificationem, CHRISTVS, quâ DEVS eſt, verè dicitur eſſe principium omnis creaturæ; principium, inquam, efficiens, & exemplare, & finis omnium: nimirùm ipſe VERBVM eſt DEI PATRIS, per quod facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil. Poteſt etiam nomē Creaturæ hoc loco propriè ſignificare hominem prædeſtinatum & electum ad vitam æternam: qua ſignificatione multi putant vſum eſſe Apoſtolum, cùm dixit; *Expectatio creaturæ reuelationem filiorum* DEI *expectat.* & infra, *Omnis creatura ingemiſcit, & parturit*, &c. & alio loco, dicens, *Ipſius ſumus factura, creati in* CHRISTO IESV *in operibus bonis, quæ præparauit* DEVS, *vt in illis ambulemus.* Hac autē ratione CHRISTVM dicunt principium creaturæ, & quâ DEVS & quâ homo eſt: quâ DEVS, quia ſolius DEI eſt eligere, & prædeſtinare homines ad vitam æternam: quâ homo, quia ipſe vt homo fuit primus omnium Prædeſtinatorum, & caput eorum, propter quem alij prædeſtinati ſunt, vt eſſent membra eius; & prædeſtinatio eius exemplar eſt prædeſtinationis omnium aliorum Prædeſtinatorum, & ipſe per paſſionem ſuam meruit Prædeſtinatis auxilia omnia & bona quibus illi efficaciter iuuantur ad conſequendum vltimum prædeſtinationis effectum, qui eſt vita æterna. Denique, nomen Creaturæ etiam hoc loco poteſt accipi pro ipſa creatione, & ſignificare ſpiritualem creationem hominis noui, qui ſecundùm DEVM creatur in iuſtitia & ſanctitate veritatis: & hæc ipſa creatio vocatur etiam regeneratio & renouatio

Ioan. 1.

Ad Rom. 8. Ibidem.

Ad Epheſ. 2.

Ad Epheſ. 4.

tio Spiritus, ſicut Dauid dixit, *Cor mundum crea in me* DEVS, *& Spiritum rectum innoua in viſceribus meis.* Iuxta hanc ſignificationem eſt quod dixit Apoſtolus, *In* CHRISTO IESV *neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura.* & illud quod Beatus Iacobus ait, *Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.* Hac itaque ſignificatione CHRISTVS dicitur principium creaturæ, & quâ eſt DEVS, qui eſt principalis cauſa ſpiritualis creationis, omníſque ſanctitatis; & quâ homo eſt, qui per mortem ſuam fuit cauſa eius meritoria, & vt efficiens inſtrumentum DIVINITATIS coniunctum; Sanctiſſima enim CHRISTI Humanitas organum fuit DIVINITATIS ad omnium hominum perficiendam ſalutem potentiſſimum, quòd eſſet in perſona VERBI vnita DIVINITATI.

Pſalm. 50. *Ad Gal. 6.* *Locus Iacobi.*

64 Ariani porrò ſententiam hanc, qua CHRISTVS dicitur principium creaturæ DEI, peruerſè interpretabantur, impiè retorquẽtes eam ad probandum, CHRISTVM eſſe creaturam, ſed omnium tamen creaturarum primam, & duratione, quòd eſſet ante alias omnes creata, & dignitate, quòd & gratiæ, & gloriæ, omníſque boni principatum inter creaturas teneret. Verùm ex plurimis & apertiſſimis diuinæ Scripturæ locis euidenter concluditur, CHRISTVM veri DEI verum eſſe Filium, verúmque DEVM, DEO PATRI conſubſtãtialem, & coæternum, & per omnia æqualem. Non eſt autem huius loci in Arianos pugnare, atque iſtud eorum proprium dogma diſputando confutare. Quemadmodùm autem CHRISTVS verè dictus ſit principium creaturæ & ſecundùm DIVINITATEM ſuam, & ſecundùm Humanitatem, paulò ſuprà oſtendimus.

In Arianos.

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Explicatur alius ſimilis locus, qui eſt in primo capite Epiſtolæ Beati Pauli ad Coloſſenſes verſu 15. illis verbis:

Qui eſt imago D e i *inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ.*

Locus Epiſtolæ ad Coloſſ. cap. 1. coprosè tractatur.

Iuxta locum hunc Apocalypſis eſt locus quem dixi Beati Pauli in Epiſtola ad Coloſſenſes; Sicut enim hoc loco Dominus vocat ſe Principium creaturæ D e i, ita Paulus eo loci appellauit eum Primogenitum omnis creaturę. Viſum autem mihi eſt declarare hoc loco, quidnam ſit, Christvm eſſe primogenitum, & an id conueniat ei ſecundùm Diuinitatem tantùm, an tantùm ſecundùm Humanitatem eius, an vtrâque prorſus ratione: de quo duplex eſt Auctorum ſententia. 65

Prima interpretatio.

Tria ex ſupradictis verbis duci Diuinitatis Christi *argumenta.*

Multi atque in primis clari doctrina viri illa Pauli verba de Christo ſecundùm Diuinitatem eius interpretati ſunt, & admonuerunt, tria, quæ veram Christi Diuinitatem apertè oſtendunt, vei bis illis ſignificari; conſubſtantialitatem ſcilicet eius cum Patre, & æternitatem, & abſolutum eius imperium in omnes creaturas. Dicitur enim Primogenitus, & non primò creatus, vel factus: genitus autem ſecundùm ſubſtantiam ſimilis eſt genitori; & generatio in viuentibus fit ſecundùm ſimilitudinem ſubſtantiæ quæ eſt in generante. Si autem eſt primogenitus omnis creaturæ, ergo fuit ante omnes creaturas, nec per aliquam finitam durationem, ſed ex æternitate: Si enim, quia genitus eſt à Deo Patre, habet Deitatis ſubſtătiam, hæc autem ſine æternitate neque eſſe, neque intelligi poteſt; neceſſe eſt; ipſum eſſe æternum æternitate diuina, quæ nulli creaturæ poteſt conuenire. Iam verò, ſicut primogenitus Regis habet ius dominationis & imperij in omne regnum, omnéſque ſubditos patris ſui; ita ſi Christvs eſt primogenitus Dei, Domini, & Regis omnium rerum, ipſe pariter etiă vt imperium habeat in omnia quæ creata ſunt, neceſſe eſt.

Supradictæ interpretationis ſectatores. Ambroſius.

Sed quinam ſunt iſtius, quam diximus, Pauli verborum interpretationis probatores atque ſectatores? Ambroſius certè in Commentario eius loci, iſto modo refert, illam ſic interpretans, Primogenitum, inquit, vniuerſæ creaturæ vocat Christvm, quia ante omnem creaturam genitus eſt Filius, non autem creatus, vel factus, 66

factus, vt eo loquendi modo ſecerneret natiuitatem FILII DEI à creaturæ factura:& vt hoc penitus clareſceret, ſubiecit, *Quia in ipſo condita ſunt omnia in cælo & in terra, viſibilia & inuiſibilia, &c.* Chryſoſtomus itidem, & Theophylactus, & Theodoretus ita locum illum explicant. Ponam hîc verba Theodoreti, quæ mihi præcipuè digna commemorari viſa ſunt. Si vnigenitus, inquit, DEI eſt CHRISTVS, vt in Euangelio dicitur, quomodo primogenitus eſt? Sed eſt primogenitus creaturæ, non quòd ſororem habeat creaturam, quomodò enim fieri poſſet, vt idem eſſet frater creaturæ atque opifex: ſed quia ante omnem creaturam genitus eſt. Opificem autem eum eſſe omnis creaturæ, apertè docet ſacra Scriptura. Vnde & Apoſtolus non vocauit eum Primocreatum, ſed Primogenitum. Ita etiam dictus eſt Primogenitus ex mortuis, quia ex morte reſurrexit ad vitam immortalem. Paulus etiã Eccleſiam Sanctorũ appellauit Eccleſiã primogenitorum, nõ quòd Sancti omnes fuerint primogeniti matrum ſuarum, ſed quia ſecundùm legem maior primogenitis honor tribuebatur, appellatione iſta ſignificare voluit Sanctorum præſtantiam & honorem apud DEVM. Quòd autem CHRISTVS non ſit primogenitus creaturæ tanquam frater eius, ſed tanquam effector & opifex, ea quæ proximè ſequuntur verba declarant, *Quoniam in ipſo*, inquit, *condita ſunt omnia.*

Chryſoſtomus. *Theophylactus.* *Theodoretus.* *Ioan. 1.* *Ad Coloſ. 1.* *Ad Heb. 12.*

67 Eandem quoque iſtam Pauli verborum interpretationem reperire eſt apud Auguſtinum in capite XII. libri primi de TRINITATE, vbi ſic ait, Secundùm formam DEI dictum eſt de CHRISTO qui eſt DEI PATRIS ſapientia, *Ante omnes colles generauit me*, id eſt, ante omnes altitudines creaturarum: Et, *Ante Luciferum genui te*, id eſt, ante omnia tempora, & omnia temporalia. Secundùm autem formam ſerui, de eo dictum eſt, *Dominus creauit me in principio viarum ſuarum*; quia ſecundùm formam DEI dixit, *Ego ſum veritas*, & ſecundùm formam ſerui, *Ego ſum via.* Nam quia ipſe eſt primogenitus ex mortuis, iter facit Eccleſiæ ſuæ ad regnum, & ad immortalitatem etiam corporis; & ideò creatus eſt in principio viarum DEI in opera eius.

B. Auguſtin. *Prou. 8.* *Pſal. 109.* *Prou 8.* *Ioan. 14.*

Secun

Ioan.1. Secundùm formam DEI ipſe principium eſt quod & loquitur *Gen.1.* nobis, in quo principio creauit DEVS cœlum & terram: Secun- *Pſal.18.* dùm autem formam ſerui, ipſe Sponſus eſt procedens de thala- *Ad Coloſſ.1.* mo ſuo. Secundùm formam DEI, Primogenitus eſt omnis crea- *Ibidem, & Epheſ.1.* turæ, & ipſe ante omnes eſt, & omnia conſtant in illo: Secundùm formam ſerui, ipſe eſt caput corporis ſui, quod eſt Eccleſia.

S.Thomas. Beatus etiam Thomas verba iſta Pauli de CHRISTO ſecun- 68
dùm eius Diuinitatem interpretans, refert ea ad modum æternæ generationis VERBI ex fœcundiſſimo intellectu paterno, ita ſcribens: DEVS non in alio cognoſcit ſe & creaturas, ſed omnia cognoſcit in ſua eſſentia, ſicut in prima cauſa effectiua. FILIVS autem eſt conceptio intellectualis DEI, ſecundùm quod cognoſcit ſe, & omnem creaturam. In quantum igitur ſic FILIVS gignitur, videtur quoddam VERBVM repræſentans omnem creaturam, & ipſum eſt principium omnis creaturæ: Si enim FILIVS ſic non gigneretur, ſolùm eſſet primogenitus DEI PATRIS, non autem creaturæ: Sed quia ita gignitur, vt diximus, tanquam principium ſcilicet omnis creaturæ, idcirco etiam primogenitus dicitur omnis creaturæ: cui & illud conſonat quod Eccleſiaſtici 24. ſcriptum eſt, *Ego ex ore Altiſſimi prodij primogenita ante omnem creaturam.*

Caietanus. Similiter Caietanus iſtum ipſum Pauli locum enarrás CHRI- 69
STVM eſſe Primogenitum omnis creaturæ, interpretatur de ipſo ſecundùm eius Diuinitatem: Dicens, inquit, Paulus CHRISTVM primogenitum omnis creaturæ, ipſum manifeſtè diſtinguit à creatura, quę, vt vox eius ſonat, non genita, ſed creata & facta eſt. Quanta igitur differentia eſt inter creatum, & genitum, tanta eſt inter FILIVM, & Creaturam. Duplex autem ſenſus horum Pauli verborũ eſſe poteſt; Alter ſenſus eſt, vt ſignificetur æternitas eius ex eo quòd eſt genitus ante omnem creaturam, per quod clarè excluditur error Arij ponentis CHRISTVM primam creaturam: Alter ſenſus eſt, quòd CHRISTVS ſit primogenitus poſſeſſiuè omnium creaturarum, ita vt per hoc deſcribatur vniuerſale eius dominium, quia eſt Dominus non cœli, aut terræ

terræ tantùm,ſed vniuerſæ creaturæ.Quemadmodum enim primogenitus regni,eſt dominus regni,& primogenitus imperij, genitus eſt dominus imperij; ita CHRISTVS dicitur primogenitus omnis creaturæ, quia eſt genitus dominus omnis creaturæ: ius etenim primogeniti,eſt hæreditatis paternæ.Hæc Caietanus.

Ex ſupradictis igitur tot nobilium Scriptorum interpretationibus illorum Pauli verborum dilucefcit, quemadmodùm intelligere oporteat CHRISTVM, etiam quâ DEVS eſt, primogenitum eſſe omnis creaturæ.

7° Altera eſt ſententia eorũ, qui primogenitum eſſe omnis creaturæ,interpretantur de CHRISTO, ſecundùm eius Humanitatem: nam ſecundùm Diuinitatem CHRISTVS eſt vnigenitus, non autem primogenitus; ſecundùm verò Humanitatem eſt primogenitus in multis fratribus. Hieronymus in commentario *Ad Heb.1.* eius loci (ſi tamen Beatus Hieronymus illorum Commentario- *Hieronym.* rum auctor fuit, qua de re nos multifariam in Secundo Tomo Selectarum Diſputationum ſuper Epiſtola Beati Pauli ad Romanos noſtram Lectori ſententiam indicàuimus)ad hanc ſententiam explanat illa Pauli verba: Secundùm aſſumpti hominis, inquit, formam, CHRISTVS omnis creaturæ dicitur primogenitus, non quidem tempore, ſed honore,ſecundùm illud, *Primogenitus* *Exod.4.* *meus Iſrael.* Sed hanc ipſam pluribus verbis perſequitur interpretationem Anſelmus: Secundùm, inquit, formam ſerui dictus eſt *Anſelmus.* Primogenitus omnis creaturæ: nam ſecundùm formam DEI non eſt primogenitus,ſed vnigenitus, ſicut dixit Ioannes, *Vnige-* *Ioan.1.* *nitus qui eſt in ſinu* PATRIS, *ipſe enarrauit*: Secundùm autem formam ſerui, ipſe eſt primogenitus in multis fratribus: in ſub- *Ad Rom.8.* ſtantia Diuinitatis eſt vnigenitus, ſecundùm ſuſceptionem Humanitatis, eſt primogenitus in gratia. Primogenitus itaque dicitur omnis creaturæ,quia ſicut qui eſt omnium fratrum primogenitus, primatum dignitatis obtinet inter omnes; ita CHRISTI Humanitas primatum dignitatis & honoris obtinet inter omnes creaturas,ita vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat. *1.Reg.2.* Sic Anſelmus. Atque hæc ſunt ab aliis ſuper illo Pauli loco de

CHRISTI primogenitura omnis creaturæ, diſputata & litteris tradita.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Explicatur Auctoris ſententia, ſuper eorundem illorum Pauli verborum interpretatione.

EQVIDEM arbitror, iſtud quod dictum eſt à Paulo, 71
CHRISTVM eſſe primogenitum omnis creaturæ, poſſe vtroque modo, etiam ſecundùm ſenſum litteralem, intelligi, id eſt, tam ſecundùm eius Diuinitatem, quàm Humanitatem. Quemadmodùm CHRISTVS ſecundùm Diuinitatem ſuam ſit primogenitus omnis creaturæ, præcedente Diſputatione ſatis declaratum eſt, in prioris ſententiæ tractatu explicatúque. In eadémque Diſputatione etiam oſtenſum eſt, ſecundùm interpretationem Hieronymi, & Anſelmi, quo modo CHRISTVS ſecundùm Humanitatem ſuam dicatur Primogenitus omnis creaturæ: Cùm enim ſanctiſſima illa CHRISTI Humanitas & in ſcientia, & in potentia, & in gratia, & in gloria, & in omni benedictione ſpirituali & cœleſti exaltata ſit à DEO ſuper omnes creaturas, verè & congruè dicitur homo CHRISTVS Primogenitus omnis creaturæ, non quidem tempore, ſed dignitate atque honore, bonorúmque omnium exuperantia atque excellentia. Nam quia primogenitus filius, à patre ſuper alios omnes filios & amatur, & honoratur, & bonorum ſuorum hæres efficitur; eò factum eſt, vt qui aliquem ſuper omnes alios diligit, & honorat, & bonis ſuis donat, is dici ſoleat primogenitus illius: ſecundùm quam eius vocis ſignificationem Dominus dixit Moyſi, *Filius meus primogenitus Iſraël*: & per Ieremiam, *Ephraim primogenitus meus*. Et Apoſtolus Sanctorum congregationem in cœlis vocauit Eccleſiam primitiuorum, ſiue primogenitorum. Cùm igitur iſta Pauli verba & ad DIVINITATEM & ad Hu-

Exod. 4. Ierem. 31. Ad Heb. 12.

mani

manitatem CHRISTI, ſecundùm ſignificationem eorum verborum in ſacra Scriptura vſitatam, aptè commodéque referri queant, non eſt profectò negandum, vtramque interpretationem non ſolùm eſſe veram & congruam, ſed etiam litteralem.

72 Nam etſi vocabulum Primogenitus ſiue genitus in Philoſophorum ſcholis vſurpari ſolitum, ſignificet generationem ſubſtantialem, per quam genitus fit conſubſtantialis generanti: In Sacris tamen litteris verbum Gignendi, non rarò tribuitur DEO reſpectu hominis, ad ſignificandum vel naturalem hominis productionem, vel ſpiritualem eius regenerationem. Prioris ſignificationis exemplum habes in illis verbis Cantici Moſis: DEVM *qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.* Poſteriori autem ſignificatione vſus eſt Iacobus Apoſtolus, cùm dixit, *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Et Paulus ad Philemonem ſcribens, ſeruum eius Oneſimum appellat filium ſuum chariſſimum, à ſe genitum dum erat in vinculis.

Locus Deut. 32.

Iacobi 1.

73 Poſſum ego hanc ſententiam confirmare Beati Auguſtini auctoritate, qui vtramque interpretationem & approbauit, & Scriptis ſuis tradidit. Nam eius interpretationem de primogenitura CHRISTI ſecundùm eius Diuinitatem ſuprà ex primo eius libro de TRINITATE commemorauimus in ea, quæ hanc proximè anteceſſit, Diſputatione, cùm priorem ſententiam exponeremus. Eius verò interpretationem de primogenitura CHRISTI ſecundùm Humanitatem eius duobus in locis apud ipſum reperire licet: Prior locus eſt in Capite quarto libri eius contra Secundinum Manichæum, vbi ſic habet, DEVS vnico FILIO ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, vt apud ſe Vnigenitum, ad nos Primogenitum faceret. Ex illo igitur, quia Vnigenitus eſt, non ex carne, nec ex ſanguine, nec ex voluntate viri, ſed ex DEO natus eſt. Ex illo autem, quòd Primogenitus in Eccleſia fratribus factus eſt, VERBVM *caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Alter locus eſt in Capite primo eius libri quem ſcripſit de Fide & Symbolo: vbi hæc ſunt eius verba, Secundùm id, quod Vnigenitus eſt, non habet fratres; ſecundùm

S. Auguſt.

Ad Rom. 8.

Ioan. 1.

Ibidem.

autem quòd Primogenitus, fratres vocare dignatus eſt omnes, qui poſt eius primitias in gratia DEI naſcimur per adoptionem filiorum, ſicut Apoſtolica doctrina commendat. Naturalis ergo FILIVS de ipſa PATRIS ſubſtantia natus eſt, idem exiſtens quod PATER, DEVS de DEO, lumen de lumine, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: *Ioan. 1.* Sed æternæ eius generationi adiungere etiam oportet temporalem diſpenſationem, quam ipſe gerere & miniſtrare nobis pro noſtra ſalute dignatus eſt: Nam ſecundùm id quod vnigenitus eſt FILIVS DEI, non poteſt dici quod fuit, vel erit, ſed tantùm quod *Exod. 3.* eſt, ſicut ipſe dixit Moyſi, EGO SVM QVI SVM.

VIGESIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 15. *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.*

PERVVLGATA eſt ſententia hæc, & prouerbij lo- 74
co celebrata, vímque & robur veritatis ex ipſa natura habens. Potiones enim vel præfrigidæ, vel præferuidæ, quia vim habent valdè contrahendi & cõſtringendi ſtomachum, prorſus arcent vomitum: quem contrà cient atque irritant potiones tepidæ, quia laxant & reſoluunt ſtomachum, ex quo, propter quandam eorum quæ in ſtomacho ſunt agitationem & quaſi fluctuationem, appetitus vomitionis exiſtit.

Illud, *vtinam,* optantis eſſe videtur, ſed quo modo optabile eſt 75
frigidum eſſe, cùm id ſit per ſe malum? Non eſt profectò per ſe optabile, ſed in comparatione duntaxat tepidi, quod eſt pernicioſius malum: minus enim malum cum maiori malo comparatum, vt Philoſophi & Theologi cenſent, induit velut quandam boni rationem. Illud porrò vocabulum (calidus) non ſignificat hoc loco vtcumque calidum, nam etiam tepidum eſt aliquo modo calidum; ſed ſignificat vehementer calidum ſiue feruidum, hoc enim

enim ſignificat quæ hîc eſt Græca vox ζεϛός. Iam verò illud eſſe tepidum, non ſignificat medium quoddam imperfectè particeps caloris & frigoris, ſecundùm conſilium & propoſitum Domini in hoc loco; ſic enim ſignificaretur, eum qui eſt imperfectè bonus, & imperfectè malus, eſſe peiorem eo, qui eſt perfectè malus, & nihil habet boni, quod perſpicuè falſum eſt. Hîc igitur ſumitur tepidum ea ratione, vt eſt contrarium ſtomacho, concitans ipſum ad nauſeam & vomitum, & quantùm ad hoc, peius eſt frigido & feruido.

76 Sed quod genus hominum ſint iſti, quos Dominus hoc loco appellat tepidos, variæ ſunt Explanatorum libri huius, & aliorum qui ſuis in ſcriptis locum hunc Apocalypſis tractarũt, interpretationes quas ego hîc recenſebo. Prima itaque interpretatio eſt Victorini, Tepidos eſſe ſimulatores vel diſſimulatores religionis, eam vel profitentes vel abnegantes, prout ſibi ſuíſque rebus conducere viderint: nimirum ſimiles eorum qui in hac ætate noſtra vulgò Politici appellantur, nec apertè hæretici, nec apertè Catholici. Secunda Interpretatio eſt Primaſij, Frigidos eſſe, qui nullas habent diuitias quibus ſubuenire aliis poſſint: Feruidos eſſe, qui diuitias quas habent, benignè communicant cum egentibus: Tepidos verò eſſe diuites auaros atque immiſericordes erga pauperes. Tertia Interpretatio eſt eiuſdem Primaſij: Nomen, inquit, Tepidorum poteſt hîc ſignificare perſonam illorum, apud quos intra cubiculum Scripturæ ſacræ tractãtur; foris autẽ, vtrùm fideles ſint ignoratur: & fiducialiter ac tutè præſumentes, inueniuntur bonis operibus vacui: Quocirca neque tepidos, neque feruentes illos eſſe dicit, id eſt, neque incredulos, neque fideles. Huius non diſſimilis eſt quarta Interpretatio quæ eſt Ambroſij, Frigidos eſſe Infideles; Calidos eſſe Fideles, ſed feruentes in operando: Tepidos eſſe eos qui fidem habent, ſed benè operari negligunt, ſola fide contenti, per eam ſibi & iuſtitiam æternámque promittentes ſalutem. Ponam hîc Ambroſij verba: Frigidus non erat iſte, quem Dominus hoc loco reprehendit, quia cùm opera fidei non haberet, ſola tamen fide ſe iuſtum eſſe putabat. Calidus

Prima Victorini.

Secunda Primaſij.

Tertia eiuſdem.

Quarta Ambroſij.

non erat, quia charitas illi deerat, ideò Dominus ei dixit, *Vtinam calidus aut frigidus eſſes*, id eſt, aut charitate ferueres, aut te peccatorem, ſicut es, exiſtimares, vt per timorem ignis æterni, & per pœnitentiam ad bona opera facienda compellereris. *Sed quia tepidus es, incipiam te euómere ex ore meo.* Aqua tepida ſi hauſta fuerit, faſtidium & nauſeam generat ſtomacho, & ideò per eam facilè quod in ſtomacho eſt, reiicitur. In os autem Domini tunc ingredimur, quando per Baptiſmum à peccatis omnibus emundati membra eius efficimur: Ergo ſi fidem, quæ per charitatem operatur, quam in Baptiſmo promiſimus, à charitate tepeſcẽtes, exercere in bonis operibus neglexerimus, ab ore Domini, tanquam quiddam nocuum, & faſtidioſum, & reprobum reiiciemur, ſicut ipſe dixit de ſeipſo Diſcipulis ſuis, *Ego ſum vitis, vos palmites.* Et, PATER *meus agricola eſt, omnem palmitem non ferentem in me fructum, tollet eum, & in ignem mittet, & ardet.*

Ioan. 15.

Quinta Andreæ.

Quinta Interpretatio eſt Andreæ Cæſarienſis, quam ille tribuit Gregorio Theologo ita ſcribens: Qui omnino adhuc friget, hoc eſt, ferventis fidei expers eſt, ſpem facit vt eam aliquando conſequatur, atque ita ex frigido feruidus euadat. At verò qui per Baptiſmum Spiritu feruidus fuit, & poſteà per ignauiam intepuit, is profectò ſpem ſalutis ſibi ipſi quodammodò amputauit, fide nimirum, quam antè complexus videbatur, repudiata. Et in operibus quidem externis, quod eſt medium, nõ ſemper reſpuendum eſt, quaſi cum vitio ſit coniunctum: ſicut legitimum coniugium, quod eſt medium inter virginitatis cuſtodiam, & vagam libidinem, nequaquam condemnandum eſt: at verò medium, id eſt, tepidus in fide, iure ab omnibus improbatur atque reiicitur. 77

Sexta Gregorij.

Sexta loci huius interpretatio numerari ea poteſt, quam Beatus Gregorius in tertia parte Curæ Paſtoralis in Admonitione XXV. tradit his verbis, Calidus eſt, qui bona ſtudia inchoat, & conſummat: frigidus eſt, qui conſummanda ne inchoat quidem. Et ſicut à frigore per teporem tranſitur ad feruorem, ita à feruore quoque per teporem reditur ad frigus. Sed ſicut ante teporem frigus ſub ſpe eſt, vt aliquando veniat ad feruorem; ita tepor,

qui

qui à feruore defecit, in deſperatione eſt: Qui enim adhuc in peccatis eſt, conuerſionis fiduciam non amittit; qui autem poſt conuerſionem tepeſcit, etiam ſpem quæ eſſe potuit de peccatore, ſubtraxit. Aut igitur frigidus ſit vt necdum conuerſus, de ſe ſpem conuerſionis præbeat, aut feruidus ſit, vt iam conuerſus in virtutibus inardeſcat, ne ſi tepidus ſit, euomatur, quia à feruore quem ab initio habuit, per torporẽ ad noxium frigus rediuit. Hæc Gregorius; Secundùm quem, tepidus appellatur qui à primo feruore cõuerſionis, & conuerſationis paulatim tepeſcens, tandem reductus eſt ad frigus iniquitatis. Huc ſpectat illa Beati Petri ſententia, *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum erat ſancto mandato.* *Locus 2. Pet. cap. 2.*

78 Septima eſt Anſberti, Frigidos, eſſe ſeculares; Calidos, eſſe Monachos Spiritu feruentes, & in virtute perfectos; Tepidos, eſſe habitu tantùm & nomine atque habitatione Monachos, animo verò & conuerſatione planè ſeculares. Sed hanc ipſam Interpretationem ante Anſbertum copiosè ac luculentè tractauerat in Commentario huius loci Haymo: Sunt, inquit, qui opes terrenarum facultatum dimittunt, & ad miniſterium veniẽtes, habitum Religionis aſſumunt; deinde torpentes, ſibi hoc ad ſalutem ſufficere poſſe credunt, quòd ſua dimiſerunt: quòd varia crimina, quæ ſeculares faciunt, ipſi ſub habitu Religionis conſtituti non admittunt. Atque idcirco dormiunt, & comedunt, atque bibunt, & ſecurè viuunt; cúmque hoc faciunt, tepidi exiſtunt. Quibus meliùs fuerat in ſeculo manere, vbi & peccata ſua recognoſcerent, & aliquando per DEI miſericordiam compuncti, & veniam conſecuti, bonis operibus ſtuderent, quàm in monaſterio manentes à bonis operibus ceſſarent. Tepidus ex calido fieri ſolet & frigido, quia nonnulli ex frigore infidelitatis conuerſi ad iuſtitiæ feruorem non trãſeunt: alij autem ab ipſo iuſtitiæ calore quo priùs ferueabant, ad priſtinum frigus iniquitatis animum actúſque reflectunt. Omnes autem experimur, frigidum & calidum facilè in corpus admitti, tepidũ verò ab ipſo etiã ore reiici. Os Domini ſunt Prædicatores ſancti, Vnde Prophetæ dicere ſolebant, *Os Domini* *Septima Anſberti.* *Haymo.* *Eſa 15.*

locu

locutum eſt hoc. Tanta enim erat in illis ſanctitas, vt in eorum cordibus habitaret DEVS, & per eos, quaſi per os ſuum loqueretur. Os igitur DEI ſunt Prædicatores ſancti, per quorum miniſterium quotidie DEVS in corpus ſuum, id eſt, in Eccleſiam admittit & calidos, id eſt, feruentes, dum per diuinam prædicationem meliores in dies efficiuntur, & frigidos, id eſt, infideles, quando per fidei prædicationem cõuertuntur ad CHRISTVM, & Sanctorum numero ſociantur: Tepidos autem, nolentes conuerti, quia illi Prædicatorum verba deſpiciunt, cùm in ſua ſecuritate torpeſcunt, Sancti viri exhortari deſiſtunt, & velut infructuoſam terram deſerunt, quoniam ad meliorem vitam reformari poſſe diffidunt: Facilius enim eſt quemlibet Paganum ad fidem CHRISTI adducere, quàm talem aliquem à ſuo torpore ad Spiritus feruorem reuocare.

Octaua Ruperti.

Octaua Interpretatio eſt Ruperti, Tepidos eſſe, qui pro bonis à 79
DEO acceptis non ei gratias agunt, ſed placẽtes ſibi, & præfidentes, ſuperbè inſoleſcunt: Itaque ſecundùm Rupertum Tepidi hoc loco nominãtur homines ingrati, & ſuperbi, ob bona quæ habent.

Nona S. Bernardi.

Nona Interpretatio eſt Sancti Bernardi Sermone tertio in Aſſumptione Beatæ MARIÆ, Calidos interpretantis viros amoris diuini igne flagrantes, & ad bona opera facienda promptos & alacres: Frigidos autem, eos qui ex ſuæ fragilitatis, ſuorúmque peccatorum, & periculorum in quibus verſantur, conſideratione, triſtes atque humiles ſunt, & compunctionis aqua Diaboli tela ignita reſtinguunt. Tepidos verò eſſe, qui neutrum iſtorum habent. Hanc Bernardi Interpretationem Ioachimus Abbas & ſequitur, & paulò latiùs explicans, Calidus, inquit, eſt, qui gaudet in Domino pro eius erga ſe miſericordia: Frigidus eſt, qui triſtatur in ſe pro peccatis ſuis. Bene ergo lætatur, qui lætatur in Domino: benè triſtatur, qui ſe eſſe intelligit peregrinum; quis eſt autem magis peregrinus, quàm is, qui per mala opera, quæ fecit, longè diſceſſit à DEO ſuo, paſcens & cuſtodiens porcos in regione longinqua? Quando autem iſte benè triſtatur, niſi cùm ad ſe reuerſus dicit cum magno gemitu, *Quanti mercenarij in domo patris*

Lucæ 15.

Ibidem.

patris mei abundant panibus,ego autem hîc fame pereo ? Et talis quidem triſtitia ſolet nonnunquam accidere eis, qui nondum conuerſi ſunt à vanitate ſeculi ad vitam religioſam: Hæc autem triſtitia etſi non ſatis fructuoſa eſt quoad gloriam æternam, vtilis tamen eſt & accepta Domino quoad ſalutem animæ; quia licèt non eſt talis, vt mereatur coronam; talis eſt tamen, vt conducat ad veniam. Qui autem nec triſtis eſt ad pœnitentiam, nec lætus & alacer ad obſequium DEI, is vocatur hoc loco tepidus; & quia non eſt aptus ſaluti, euomitur ex ore Domini, id eſt, ex memoria DEI eijcitur, in qua ſunt iuſti, & ſeparatur à conſortio *Pſalm. 111.*
& ſocietate Sanctorum, vt in eos competat illud, *Deleantur de Libro viuentium, & cum Iuſtis non ſcribantur.* *Pſalm.68.* Qui ſi aliquando intus fuerunt per vocationem gratiæ, foràs tamen eijciuntur præter inertiam vitæ. Sæpe iſti enumerant & magnificant bona opera exteriora quæ faciunt, quæ cùm in aliis non vident, illos ſteriles eſſe, ſe autem fertiles putant; & dupliciter ſunt reprehenſibiles, & quia non ſunt quod eſſe ſe putant, & quia vanè ac ſuperbè ſe iactant de eo quod verè non ſunt.

80 Decima Interpretatio eſt Lyrani, Frigidum eſſe, qui mala facere refugit metu pœnæ; Calidum eſſe, qui propter DEI amorem à malis abhorret, & feruet in bene operando: Tepidum verò, eſſe otioſum, & ſpiritali acidia & quaſi quodam languore Spiritus torpentem. *Decima Interpretatio. Lyranus.* Vndecima eſt Cœlij Pannonij, Tepidos eſſe, hypocritas, qui nec verè boni ſunt, nec apertè mali, & bene diſſimulant malitiam quam habent, & mendaciter ſimulant virtutes quas non habent, quod genus hominum & per ſe peſſimum eſt, multíſque pernicioſum, & vt in Euangelio legimus, ſæpius à Domino noſtro grauiſſimis & ſeueriſſimis verbis reprehenſum atque damnatum. *Vndecima Cœly.*

***

VIGESIMAPRIMA DISPVTATIO.

Exponitur duodecima eorundem illorum verborum Interpretatio, quæ præ ceteris Auctori videtur eſſe probanda.

DVODECIMA Interpretatio, quæ ſuperioribus videtur præferenda, eſt huiuſmodi: Tepidum appellari hoc loco eum qui, cùm reuerà bonus non ſit, ipſe tamen ſe bonum eſſe ſibi penitùs perſuadet, eóque ſuperbia tumet, & ſibi perplacet atque præfidit, & ſecurè viuit, quaſi nullius egens nihílque timens. Talis profectò erat iuſtitia Phariſæorum, quam & ſæpiùs & vehementer inſectatus eſt Dominus noſter, vt in Euangelio legimus. Talis erat illius Phariſæi, qui bona ſua iactans, & præ ſe ceteros, præcipuè autem publicanum, qui inibi aderat, contemnebat. Iuxta hoc videtur eſſe, quod Ioannes in Euangelio refert Dominum de Phariſæis dixiſſe, *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cum ipſo erant, & dixerunt ei, Numquid & nos cæci ſumus? Dixit eis* IESVS, *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum; nunc verò dicitis, Quia videmus, Peccatum veſtrum manet.* 81

Luc. 18.

Locus Ioannis 9.

Voluiſſe autem Dominum in hoc loco Apocalypſis vocabulo Tepidi denotare idipſum quod diximus, apertè declarant verba illa quæ ipſe proximè adiecit: *Dicis quia diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu miſer es, & miſerabilis*, &c. quibus verbis indicatur, iſtum putaſſe iuſtum ſe, & ſanctum, & felicem eſſe, cùm DEI iudicio eſſet omnis ſanctitatis & probitatis expers, & miſer, & miſerabilis. Ergo quos Dominus hîc appellat frigidos & tepidos, eos in ſupradicto Euangelij loco appellauit & non videntes, & videntes: Non videntes, quia & non videbant, & ſe non videre agnoſcebant, & iſtos DOMINVS ad videndum addúcebat, illuminatis per fidem eorum mentibus; Videntes autem dixit, qui ſe videre putabant & iactabant, & illuminationem CHRISTI oderant, cùm tamen reuerà cæci eſſent, & in den- 82

ſiſſimis errorum atque vitiorum tenebris verſarentur, & ex malitia ſua, ad CHRISTI prædicationem magis excœcarentur. Iſtiuſmodi tepidorum & videntium hominum genus eſt ferè inemendabile, vt non immeritò tales tepidi etiam valdè frigidis & peiores & inemendabiliores eſſe videantur.

83 Iuuat hîc referre documentum quoddam à Ioachimo Abbate in hoc loco traditum, valdè conſiderandum & obſeruandum iis præcipuè qui relictò ſeculo, & monaſterium ingreſſi, in profeſſione religioſæ diſciplinæ ac vitæ quam fecerunt, tepidi ſunt, ea inquam tepiditate, quam Dominus in hoc loco tantoperè reprehendit. Notandum eſt, inquit Ioachimus, quòd etſi eſſe frigidum aut calidum aliquem, optare ſe Dominus oſtendit, cùm dixit, *Vtinam eſſes frigidus aut calidus*, non ideò tamen licet tepido ad frigiditatem redire: Qui enim profeſſionem religioſæ vitæ facit, non licet ei ad curas ſeculi redire, nec reſpicere retrò ad opera ſecularia quæ ſponte ſua reliquerat: bonum quippe fuiſſet illi manere vbi manebat, quàm de frigiditate ſeculi ad tepiditatem in Religionem venire: Verumtamen ex quo iam in Religionem venit, tepidum quidem manere damnabile eſt; redire ad ſeculi frigiditatem miſerum eſt; ad religioſæ autem vitæ perfectionem properare beatum eſt. Miro autem modo grauantur qui in Religioſæ vitæ ſtatu tepidi ſunt, & quaſi quibuſdam legum funibus ligantur, vt nec ibi, vbi ſunt, ſtare tepidi audeant, nec redire ad vitam ſeculi permittantur: ſed velint nolint, aut omnino felices, aut omnino miſeri & inutiles ſint. Quòd ſi fortè non ex diuini timoris frigore iſtiuſmodi hominum conuerſio ad religioſum ſtatum facta eſt, ſicut nonnullis accidit, & nos in quibuſdam experti ſumus, ſed ex ſolo tentationis incurſu Religionis inſtituta arripuerunt; debent, qui huiuſmodi ſunt, hoc ipſum cùm intelligunt, expaueſcere, & attendentes ſe non eſſe liberos à ſeruitute DEI, non mutato habitu mentem mutare, quaſi metuentes, ne non vocati à Domino habitum libertatis præripere præſumpſerint, ſed feſtinent atque inſtet orationibus, & hymnis pulſent ianuam pietatis DEI, vt præſumptuoſa temeritas in deuotam ſeruiendi *Ioachimus.*

Rom. 5. DEO voluntatem conuertatur,& ſuperabundet DEI gratia,vbi abundauit eorum iniquitas. Et hoc quidem dictum ſit de illis qui nec DEI timore, nec amore ad religioſam DEI ſeruitutem tracti ſunt,ſed alicuius tentationis impulſu ventilati,& quaſi tempeſtate delati,magis vtique tentaturi DEVM, ſi propoſitum ſuum deſerant cum Hebræis, qui nolentes pergere ad terram promiſ- *Num. 13. 1.Cor. 10.* ſionis,ſed in Ægyptum regredi volentes,in eremo ceciderunt:ac non potiùs fideliter agere,& ſtrenuè debellare cum Hebræis qui *Ioſue 3. in fine.* cum Ioſue & Caleb tranſierunt Iordanem. Solet enim etiam in iſtis hominibus Omnipotens DEVS aliquando diuitias ſuæ bonitatis oſtendere,& facere occultam vocationem,quæ putabatur eſſe tentatio. Illi porrò, qui bono impetu,& ſpiritu ducti ſunt ad ſeruitutem DEI, in eo præcipuè arguendi ſunt, ſi mutato habitu,non multò etiam magis mores mutent,ſi non de timoris ſeruitute ad charitatis tranſeant libertatem, ſine qua religioſa profeſſio quid aliud eſt, niſi vanæ ſanctitatis profeſſio? Charitas enim eſt ſumma virtus,& prima inter virtutes omnes; quam qui habet, nullius eget,omne cum ea bonum poſſidens. Sic Ioachimus.

VIGESIMASECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 17. *Dicis quòd diues ſum,& locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer,& miſerabilis, & pauper, & cæcus,& nudus.*

Ambroſius. DIVES & locupletatus rectè dicitur, Ambroſius ait, qui 84
omnibus virtutibus plenus vſque ad culmen perfectionis excreuit. Iſte autem Præſul Eccleſiæ Laodicenſis ſe omnibus virtutibus eſſe diuitem & locupletem æſtimabat, & nihil ſe ad ſalutem æternam acquirendam aliud agere oportere *Iacobi 2.* putabat; non recogitans illud quod dixit Iacobus Apoſtolus, Fidem ſine operibus mortuam eſſe: & ideò dixit ei Dominus, *Neſcis*

Neſcis quia tu miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cæcus & nudus? Miſerum enim dicimus qui vnà cum paupertate & nuditate, aliqua etiam infirmitate premitur: Similiter & iſte Epiſcopus miſer dicitur, eò quòd erat pauper virtutibus, & bonis operibus nudus, & animo vitiis ægro, & ad bona agenda infirmo.

85 Andreas Cæſarienſis exiſtimat iſtum Epiſcopum fuiſſe diuitiarum ſecularium amatorem & ſectatorem, atque earum diuitiarum fiducia, quaſi nullius indigentem, ſe beatum eſſe exiſtimaſſe: ſic enim ſcribit, Quemadmodùm potus tepidus iis qui eum ſumunt, ciêre vomitum ſolet: ita ego te per verbum oris mei, velut execrabilem eſcam, in ſempiternum ſupplicium exſpuam: Nam diuitiarum ſpinis obſitus diuini Verbi ſemen in te præfocas: tuámque in rebus ſpiritualibus inopiam ignoras, neque interiorum oculorum tuorum cæcitatem curas, neque tuam à bonis operibus nuditatem conſideras. Sic ille. Sed veriſimilius fit, & aptius verborum contextui, Dominum hîc de ſpiritali potiùs, quàm de ſeculari paupertate atque opulentia ſermonem habere. *Andreas.*

86 Beatus quoque Gregorius in libro 30. Moralium cap. 2. ſuper illis verbis Iob capitis 41. *Et faciem eius præcedit egeſtas*: hunc ipſum commemorans locum Apocalypſis quem nunc tractamus, pulchrè diſputat de duplici paupertate ſiue egeſtate, altera Electorum hominum, altera verò Reproborum: Illi enim cùm ſe in exilio poſitos, & cœleſtis patriæ æternas diuitias quibus ipſi carent, cum animo ſuo reputent, in corde ſuo gemunt atque ſuſpirant, illarum cœleſtium diuitiarum deſiderio flagrantes. Contrà verò Reprobi cœleſtes diuitias nihil curant, ſoláſque mundi diuitias ardenter concupiſcunt, omníque ſtudio & cura conſectantur, quas ſi contigerit eis poſſidere, nullius ſe rei indigentes, & quaſi beatos exiſtimant, cùm ipſi tamen ſint reuera pauperrimi atque miſerrimi. Gregorij verba hæc ſunt: Electi hoc in exilio poſiti memores diuitiarum cœleſtis patriæ, de quibus illud Apoſtolus dixit: *Vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis* DEI, *& quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in Sanctis*: pauperes ſe eſſe agnoſcunt, & illas perpetuò delicias cœleſtes ſuſpirantes, in ſua gemunt ærumna paupertatis. *S. Gregorius.* *Differentia paupertatis electorũ hominum, atque reproborum.* *Ad Ephes. 3.*

Locus Threnorum 3. tatis. Tali animo & ſenſu ſe Ieremias fuiſſe oſtendit, cùm dixit,
Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Tunc
ſanè in virga indignationis eius percuſſus eſt homo, cùm ex Para-
diſo pulſus, veras interni gaudij diuitias amiſit. Sed hanc pauper-
tatem Reprobi conſiderare neſciunt, quia dum ſequuntur ea
quæ conſpiciunt, cogitare inuiſibilia negligunt, quę perdiderunt:
vnde egeſtas eorum propriè dicitur, quia dum replentur vi-
tiis, virtutum diuitiis vacuantur; ſicut in Apocalypſi Prædica-
tori Laodicenſis Eccleſiæ dicitur, *Dicis quòd diues ſum, & locuples,
& nullius egeo: & neſcis quia tu es pauper, & cæcus, & nudus.* Quaſi di-
uitem ſe aſſerit, qui per arrogãtiam ſanctitatis extollitur, ſed pau-
per eſt, quia virtutum diuitias non habet, & cæcus eſt, quia non
videt paupertatem quam patitur, & nudus eſt, quia ſtolam gratiæ
perdidit; & illud peius, quòd nec ſe perdidiſſe cognoſcit. Sic Bea-
tus Gregorius.

Ioachimus. Ioachimus Abbas hæc ipſa verba Domini dicta in Epiſcopum 87
illum Laodicenſem, qui ſe diuitem & nullius indigentem puta-
bat, aptè conuenire ait in homines inuidos, eos præcipuè qui re-
ligioſæ diſciplinæ & perfectionis Euangelicæ profeſſi obſeruan-
tiam, inuidiæ morbo laborant, & omnibus qui in eâdem cõgrega-
tione ſunt, ſuperiores, aut certè pares videri geſtiunt, inferiores
autem haberi nullo modo ferunt. Naturale, inquit, eſt, inferiores
inuidere ſuperioribus, & oſtentare ſe coram aliis, ne illis eſſe im-
pares videantur: qui cùm ſe dicant eſſe quod non ſunt, erube-
ſcunt tamen agere quo modo ſunt, ne ſuam prodere videantur
egeſtatem. Sed iſti qui profitebantur ſe primos eſſe, incipiunt
Lucæ 14. cum rubore nouiſſimum locum tenere. Qui enim vult ad gra-
dum altiorem aſcendere, vt priùs deſcendat ad humiliora neceſſe
eſt. Verùm qui talem ſe dicit eſſe à principio, qualis futurus erat
in fine; nónne confuſio eſt illi declinare ſe ad vitam humilem,
qui ſe paulò antè magnum eſſe fingebat? Sic, ſic inuidia menda-
cium parit; mendacium oſtentationem, oſtentatio confuſionem:
vbi autem confuſio, ibi triſtitia eſt. Et quia nemo volens confun-
ditur, agit iſte quantùm poteſt ne confundatur, & laborat, vt læ-
tus

tus ſit, aut certè videatur. Sed nemo poteſt verè lætus eſſe, qui in ſe non habet, vnde queat iure lætari: quocirca ſimulat quod non eſt, & diſſimulat quod eſt, & in tantum inuidiæ comes indiuiduus eſt appetitus laudis & gloriæ, qui & ipſe non minùs quàm inuidia, longè facit hominem à ſenſu ſuo, ita vt non ſolùm ſe eſſe dicat, verùm etiam exiſtimet ſe eſſe quod non eſt; vt cùm videt aliquem plus quàm ſe honorari, non iuri & merito illius adſcribat cui honor impenditur; ſed ſibi cui non defertur æſtimet derogari, atque iniuriam fieri; ſicque fit, vt mens ſuperba & cæca ſemet ipſam ignorans, & honorem ſupra omnes cupiat & ambiat, & tamen vt poſſit ad honorem pertingere, laudari priùs cum ceteris erubeſcat, omnino ſanè diſſimilis illius Prophetæ & Regis, qui dicebat, *Elegi abiectus eſſe in domo* D E I *mei.* Nec iſti ſunt de numero illorum de quibus Pſalmiſta dixit, *Cuſtodiens paruulos Dominus: humiliatus ſum, & liberauit me*: ſed de numero eorum de quibus dixit Apoſtolus, *Cùm ſint inter vos zelus & contentio, nónne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Hactenus ex Ioachimo.

Pſal. 83.
Pſalm. 114.
1. Cor. 3.

VIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

Quemadmodùm alij ſint interpretati verba illa Domini:

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ.

88 QVOD in hoc loco vocatur aurum ignitum, multi interpretantur Sapientiam, ſiue eam quæ eſt vnum de ſeptem donis SPIRITVS Sancti, ſiue eam quæ diuini Verbi & ſacrarum Scripturarum ſcientiam continet: Sic intelligunt Ambroſius, Andreas, Beatus Gregorius, & Primaſius. Alij nomine & ſimilitudine auri ſignificari putant charitatem feruen

feruentem,vel ipſum CHRISTVM igne paſſionis inflammatum.
Ambroſius. Audiat Lector quemadmodũ Ambroſius interpretetur Sapientiam: Per aurum,inquit,Sapientia intelligitur, ſicut ſcriptum eſt, *Prou.21.* *Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore Sapientis.* Probatum dicitur, quia probatos & perfectos reddit Sapientia eps quos poſſidet; Aurum ignitum ideò vocatur,quia eorum mentes in quibus habitat Sapientia,in DEI atque proximi amorem accendit.Et quia vera Sapientia ex diuinis Scripturis accreſcit,ſimiliter etiam ſacra eloquia *Pſalm.11.* Domini dicuntur eloquia caſta,& argentum igne examinatum,& probatum terræ, & purgatum ſeptuplum. Caſta vocantur eloquia DEI, quia caſtas mentes à vitiis reddunt. Dicuntur etiam argentum igne examinatum, quia mentes fidelium igne charitatis ab omnibus ſordibus purgatas examinant.Quòd autem ait (probatum terræ) in Hebræo eſt (ſeparatum à terra.) Dicitur etiam ſeptuplum purgatum, propter ſeptem purgationes, quas diuina Scriptura in ſe continet; ſeptem videlicet virtutes, quibus omnia vitia purgantur: quemadmodum gulæ vitium purgatur per abſtinentiam,libido per pudicitiam,odium, auaritia,inuidia,& alia multa per charitatem, & cetera vitia habent hoſtes ſuos, à quibus aut vincuntur,aut vincunt ea.Hæc Ambroſius.

Nec diſſimilis eſt Andreæ interpretatio: Si diteſcere, inquit, 89
vis à me qui veras ſtabileſque diuitias largior, feruenti deſiderio ignitum aurum emito, nempe ſacræ doctrinæ verbum igne exploratum ſplẽdidũmque redditum. Per hoc enim cordi tuo eiuſmodi theſaurus continget, qui nec violari, nec eripi tibi poſſit; veſtieríſque ſplendida virtutum ſtola, qua nuditas & turpitudo quam ex peccato contraxiſti, contegetur. Eodem ſpectat interpretatio Beati Gregorij qui lib. 4. Moralium cap.35. ſuper illis *S.Gregorius.* verbis Iob capitis tertij, *Cum Principibus qui poßident aurum,& domos ſuas replent argento*, commemorans hunc ipſum locum Apocalypſis, aurum ignitum interpretatur Sapientiam ita ſcribens, Quid per aurum niſi Sapientiam debemus intelligere,de qua Salomon dixit, *Prou.21.* *Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore Sapientis.* Aurum nempe Sapientiam eſſe vidit, quam vocauit theſaurum: rectè autem

autem nomine auri ſapientia deſignatur, ſicut enim auro temporalia, ita per ſapientiam bona æterna mereamur. Si enim ſapientia non eſſet aurum, nequaquam Laodicenſi Eccleſiæ diceretur ab Angelo, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Aurum quippe emimus, cùm accepturi ſapientiam, priùs obedientiam præbemus: ad quem profectò contractum nos Sapiens quidam excitat, dicens, *Concupiſti ſapientiam, ſerua mandata, & DOMINVS prabebit illam tibi.* Sic Gregorius. Eccl. 1.

90 Atenim verò, quod hîc appellatur aurum ignitum, interpretatur Haymo ipſum CHRISTVM Dominum igne paſſionis inflammatum, vbi feruens eius charitas mirabiliter commendata eſt, cùm pro ſuis etiam perſecutoribus & occiſoribus DEVM rogauit dicens, PATER *ignoſce illis.* Cuilibet itaque fidelium ſub nomine iſtius Epiſcopi Laodicenſis dicitur, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum*, id autem eſt; Si vis abundare virtutibus, ſtude imitari patientiam & manſuetudinem, & charitatem, quam in ſua paſſione CHRISTVS oſtendit, ſiue cùm à DEO flagellaris: ſiue cùm ab hominibus iniurias & dãna pateris, vt & ipſe aurum fias incendio tribulationis decoctum atque probatum, iuxta illud Pſalmiſtæ, *Probaſti nos* DEVS, *igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum.* Et iterùm; *Tranſiuimus per ignem & aquam.* Poſſumus quoque per aurum igne probatum intelligere charitatem, quam qui habuerit, omnibus ditabitur virtutibus. Ipſa enim eſt radix omnium bonorum, & eſt igne probata virtus, quia per amorem Spiritus verè accenditur, & per eam homo purus fit, & probatus DEO. Hæc eſt veſtimentum album, operiens multitudinem peccatorum, hæc virtutibus ornans & decorans animam: Alba porrò dicitur charitas, quia nec vllam ſecum admixtam maculam nec duplicitatem habere poteſt.

Haymo. Luc. 23. Pſalm. 65. Ibidem. Prou. 10. 1. Pet. 4.

91 His conſona Rupertus ſuper hoc loco ſcribit: Hoc tibi ſcire expedit, Dixit Laodicenſi Epiſcopo Dominus, Scito quòd ego diues ſum, & quòd in me ſunt omnes theſauri ſcientiæ abſconditi: tu autem pauper es; Si iſtud ſcis, eme à me aurum ſapientiæ ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante: Rupertus.

Hoc autem aurum eme pretio piæ confeſſionis, & iugi memoria propriæ fragilitatis, ſemper cogitando & conſiderando quid ex te ſis,& quid à DEO acceperis: ſic enim locuples fies, addita tibi gratia,& cœleſtibus auctus bonis; & veſtimentis albis induaris,non ex operibus tuis,ſed ex diuinæ gratia largitionis,Pſalmiſta
Pſalm. 31. dicente, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Ita fiet, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ: quod ſanè nonnullis euênit, qui propter elationem mentis inciderunt in tentationem &
Ioachimus. confuſibilē corruptionē carnis. Huc item pertinent, quæ Ioachimus in explicatione huius loci ſcribit,Charitas,inquit,eſt ignis verus ex auro hoc ignito procedēs,hoc eſt,ex ignito eloquio diuino,
Pſalm. 118. de quo dixit Pſalmiſta, *Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud.* Videtur enim aurum pertinere ad ſapientiam,ignis autem ad charitatem; vt quemadmodùm ex radio Solis calorem, ita de ſapientia intelligamus procedere charitatem.
Prou. 21. Hæc eſt enim aurum ignitum, & theſaurus deſiderabilis requieſ-
Pſalm. 18. ſcens in ore ſapientis:hæc eſt præceptū Domini lucidū,illuminans oculos: hæc eſt veſtimentum operiens multitudinem peccato-
1. ad Cor. 8. rum, Sapientiam dico non ſeculi, quæ mentem ſuperbia inflat;
1. Cor. 2. Ibidem. ſed ſapientiam quæ ex DEO eſt; quæ non poteſt inflare ani-
1. Cor 8. mam, quia coniunctam habet ſecum charitatem, quæ ædificat, omnémque inflationem ſuperbiæ diſſipat.

VIGESIMAQVARTA DISPVTATIO.

Quo pretio poßit emi aurum charitatis & ſapientiæ.

CETERVM ſupradicti Auctores quæſtionem minimè 92 leuem hoc in loco ſuſcitant ſuper illis verbis Domini, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*; Siue enim per aurum ignitum intelligatur diuina ſapientia, ſiue charitas, neutra profectò videtur emi poſſe: Sapientia enim nullo condigno pre-
Iob. 28. tio æſtimabilis eſt, teſtante hoc ipſum Beato Iob verbis illis, *Neſcit*

ſcit homo pretium eius. Vbi pluribus commemoratis quæ pretioſiſſima videntur apud homines,oſtendit, nullum eorum eſſe poſſe condignum pretium ſapientiæ. Charitas porrò, cùm ſit vel ipſa gratia gratum faciens, vel certè inſeparabilis eius comes,non poteſt vllo emi pretio,id eſt, nullo hominis condigno merito acquiri. Si enim gratia, vt argumentatur Apoſtolus; ergo non ex operibus: alioquin gratia iam non eſſet gratia, vt quæ propterea gratia nominetur,quia gratis datur. *Ad Rom.11.*

93 Hanc quæſtionem ponit Ambroſius in Commentario huius loci, eámque in hunc modum explicat: Quærendum eſt,quo pretio ſapientia emi queat, cùm Iob dicat,*Non dabitur aurum obrizum,* *Iob 28.* id eſt, purum,*pro ea*, vel ſi quid aliùd inter homines eſt auro pretioſius. Sedenim quo pretio emi queat ſapientia,idem Iob eo ipſo in loco manifeſtauit dicens, *Timor Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.* *Ibidem.* Non quòd ille qui timet, perfectus ſit in ſapientia,cùm Apoſtolus dicat, *Qui autem timet,non eſt perfectus in charitate*: *1.Ioan.4.* ſed quòd ſapientiã poſſidere iã incipiat qui pro ea pretiũ dare cœpit: Pretium autem eius eſt timor Domini, renuntiatio vitiorum,compunctio cordis,lacrymæ,& opera miſericordiæ.

94 Ioachimus quoque eandem ponit quæſtionem atque diſſoluit ita ſcribens, Vtrumque donum,& ſapientiæ,& charitatis à DEO eſt, per eius gratiam datum gratis homini, nec merito operum eius comparatum. Quomodo igitur,ſi hoc verum eſt,dicitur hîc emi à DEO,quod enim emitur,iuſto pretio acquiritur? Sed non putabitur iniqua talis emptio, ſi pretij eius qualitas æſtimabitur. Quale ſit iſtud pretium, Beatus Ioannes in Euangelio ſuo indicauit dicens, *Gratiam pro gratia dedit nobis.* *Ioan.1.* Ecce, habes congruum pretium, quo iſtud donum emis, quod aliter emi non poteſt. Pro talento enim minoris gratiæ quod tibi creditum eſt,quódque benè conſeruatum quodammodò tuum proprium factum eſt, datur tibi amplior gratia quam non habebas, vt fiat illud quod ſcriptum eſt, *Qui habet,plus habebit; & qui non habet, etiam quod videtur habere,auferetur ab eo.* *Locus Matthæi 25.* Sic in Euangelio negociari iubemur, vt negociantibus nobis in accepta Verbi pecunia, fructus acceptæ *Luc.19.*

Dd 2 gratiæ

gratiæ augeatur & creſcat: Verùm hæc negociatio fit apud homines, illa verò quæ fit apud DEVM, multò dignior & quæſtuoſior eſt. Sicut enim cùm verbum DEI hominibus prædicamus, lucrum animarum apud illos acquirimus; ita cùm per contemplationem mente excedimus DEO, donum SPIRITVS ſancti abundantiùs promeremur: Totum tamen hoc per gratiam DEI fit, quia gratiam pro gratia dat nobis. Sic, ſic diſtrictus ille fœnerator, ſed pius, ſuadet quidem pauperi emere aurum à ſe, non quidem propriis opibus, ſed precibus, atque his etiam ab ipſo inſpiratis, ſciens vtique quia ſicut qui vendat iſta dona, alius, niſi ipſe, nullus eſt; ita emptionis pretium aliud eſſe non poteſt, niſi quod ab ipſo datum eſt.

2. ad Cor. 5. *Ioan. 1.*

Thomas Anglus. Vixit ante annos ducentos Thomas Anglus Ordinis Prædicatorũ, vir, vt ex omnibus eius ſcriptis exiſtimare licet, valdè pius, & benè in Theologia Scholaſtica, & ſtudio ſacræ Scripturæ verſatus & doctus: Scripſit Commentaria in Geneſim, & in ſeptem Epiſtolas Catholicas, & in hunc Librum Apocalypſis, quæ falsò inſcripta nomini Beati Thomæ Aquinatis vulgò feruntur, vt nos in Prolegomenis noſtris huius libri oſtendimus. Hic itaque in Commentario huius loci ad ſupradictam quæſtionem ita reſpondet, Neque gratia hominis meritis poteſt emi, quia, vt nomen eius ſonat, gratis datur: nec ſapientia vllo eſt pretio æſtimabilis, dicente Iob, *Neſcit homo pretium eius.* In hoc itaque loco verbum emptionis non propriè, ſed largè accipitur: ſignificatur enim iſto verbo Emendi, quòd magna debet homo facere, & multa de ſuo conferre, vt idoneus ſit à DEO accipere iſta dona. Sic ergo locutus eſt Dominus, vt excitaret hominem ad exercendam induſtriam liberi ſui arbitrij, per quam, iuuante ipſum DEO, idoneè diſponatur ad comparandum ſapientiam & charitatem, quæ diſpoſitio velut quoddam pretium acquirendi iſta dona reputatur: Iuxta quem modum loquendi etiam intelligẽdum eſt illud quod ſcriptum eſt Prouerbiorum 23. *Veritatem eme.* 95

Iob 28.

Carthuſianus. Dionyſius etiã Carthuſianus, & quæſtionẽ hanc & ſolutionem eius ſtrictim attigit: Nomine enim auri igniti poſſe intelligi exiſtimat 96

ſtimat & donũ Sapientiæ diuinę & charitatis;hãc porrò hominem qui in peccato mortali eſt dici emere à Deo, nõ quidem propriè loquẽdo, iuſto atque cõdigno pretio dato pro ea;poſſe tamen aliquo modo emi dando pretiũ,ſi nõ condignũ,aliquo tamen modo congruum & cõdecens. Peccator enim,ſicut primam gratiam,ita quoque primã charitatẽ mereri de condigno nõ poteſt;aliquo tamen modo mereri eam poteſt de congruo. Similiter donum Sapientiæ,ſecundùm Iob,nullo corporali pretio auri,vel argenti,vel pretioſorum lapidum condignè æſtimari poteſt, affirmante hoc Salomone qui dixit, *Pretioſior eſt Sapientia cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari.* Poteſt ea tamen quodammodò emi à Deo ſpirituali quodam pretio, per aſſiduas nempè & pias preces, per ardentia deſideria, per opera iuſtitiæ, miſericordiæ, & pœnitentiæ, per voluntariam paupertatem, omnium terrenorum bonorum contemptum, per abnegationem propriæ voluntatis, & continuum ſtudium perfectionis Euangelicæ, atque imitationis Christi. Beatus Gregorius, & Rupertus etſi quæſtionis huius mentionem non fecerunt,indicarunt tamen quale ſit pretium,quo poſſit à Deo emi aurum Sapientiæ atque charitatis: Aurum ignitum (Gregorius inquit loco ſuperiùs citato) emimus à Deo, cùm accepturi Sapientiam ab ipſo, priùs ei obedientiam præbemus: Ad quem contractum faciendum quidam nos Sapiens excitat dicens, *Concupiſti ſapientiam, ſerua mandata, & Dominus præbebit illam tibi.* Rupertus verò pretium quo iſtud aurum emitur,ait eſſe piam confeſſionem, & iugem memoriam propriæ fragilitatis, & continuam conſiderationem,quid à ſe homo ſit,& quid acceperit à Deo.

Iob 28. *Prou. 8.* *S. Gregor. Ru.* *Eccleſ. 1.*

97 Satis igitur apparet ex variis Interpretationibus ſuprà relatis, qui locum hunc Apocalypſis tractàrunt, eos per aurum ignitum intellexiſſe vel Sapientiam Dei, vel charitatem, vel ipſum Christum: quemadmodùm autem iſtud aurum ematur à Deo, duobus modis explicuiſſe: Si enim intelligatur prima charitas, quæ vnà cum prima gratia infunditur homini in prima eius iuſtificatione, hanc dixerunt non emi à Deo, propriè ſumpto vocabulo

Summa prædictarum interpretationum, & de illis iudicium Auctoris.

bulo emptionis, quia non poteſt peccator dare pro ea iuſtum aliquod & condignum pretium, non enim poteſt mereri de condigno primam gratiam & charitatem. Si tamen verbum emendi amplè ſumatur,& pretium intelligatur non condignum, ſed congruum & condecens, ſic dici poteſt gratia & charitas aliquo modo emi à DEO; quia licèt hæc dentur gratis, quia non dantur ob condignum aliquod hominis meritum, ad ea ipſa tamen comparanda neceſſaria eſt hominis præparatio per motus fidei, & timoris,& pœnitentiæ facta, proueniens à libero hominis arbitrio, ſimúlque ac præcipuè à DEO, per multiplex auxilium ſuum præueniente iuuantéque liberum hominis arbitrium. Altero modo aurum ignitum poteſt intelligi non quidem prima charitas,ſed charitatis iam acceptæ incrementum, & feruor, & perfectio: Huiuſmodi autem charitatem homo iam iuſtus propriè dicitur emere, id eſt, mereri à DEO:ex gratia enim quam habet, & faciens,& frequentans bona opera, de condigno meretur charitatis incrementum & perfectionem, ſecundùm illud celebre S. *Auguſt.* Beati Auguſtini dictum: Charitas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici. Et vtraque quidem Interpretatio vera eſt; ſed prior tamen huic loco aptior & congruentior eſt: Hæc enim verba Dominus dixit illi Epiſcopo Laodicenſi, quem fuiſſe tunc in peccato mortali, ſatis indicant verba illa Domini: *Neſcis quia miſer es,& miſerabilis, & pauper,& cæcus, & nudus*: ergo ignitum aurum quod emere debebat à Domino,ſignificabat primam charitatem,cuius nullam ille partem habebat. Hæc ſunt itaque ab aliis Auctoribus ſuper hoc loco Apocalypſis diſputata, quibus etiam nonnulla ex noſtro ſenſu & obſeruatione adiicere nobis viſum eſt.

***

VIGE

VIGESIMAQVINTA DISPVTATIO.

Ponitur Auctoris explanatio eorundem illorum Domini verborum:

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c. Vers. 18.

89 PROXIME ſuperioribus verbis indicauit Dominus, Laodicenſem illum Epiſcopum triplici morbo ſeu malo ſpirituali fuiſſe obnoxium, Paupertatis, & Cœcitatis, & turpis ac probroſæ Nuditatis. Nunc autem pius & miſericors Dominus, humanæque ſalutis conſultiſſimus atque amantiſſimus; triplex tribus illis malis diſcutiendis penitúſque tollendis remedium offert efficaciſſimum. Contra Paupertatem enim pudendámque nuditatem ait, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ.* Sanandæ verò cœcitati, illuminandíſque oculis conſulens ait, *Et collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Verùm nobis verba illa, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*, diſtinctè per partes, & attentè conſideranda & penſitanda ſunt: Ac primò quidem ſuper illis verbis, *Suadeo tibi*, animaduertat Lector, quemadmodùm DEVS interiori motione hominem qui iacet in peccatis mouere ſoleat, vt à peccatis ſurgere, & ad quærendam, & comparandam DEI gratiam tendere velit: Hoc enim Deus facit duobus modis, Vno modo per motionem atque illuminationem intellectus, excitando eum ad conſiderandum peccati miſerrimum ſtatum, & ſuggerendo ei rationes ſuaſorias; quibus perſuadeat ab eo ſtatu diſcedere: Oſtendit enim intellectui maximè pudendam peccati turpitudinem atque fœditatem, & inæſtimabilia damna, horrendúmque in peccato permanentis animæ periculum. Ex aduerſo autem, eidem repræſentat in eius intellectu admirabilem maximéque amabilem decorem ac pulchritudinem & incomparabiles diuitias atque vtilitates gratiæ DEI. Has porrò ſuaſorias rationes in poteſtate hominis eſt vel repellere à ſe, vel admittere

Duplex modus, quo Deus mouet animũ hominis tum per intellectũ eius, tum per voluntatem.

& amplecti, diuinæ ſuaſioni & vocationi aſſentiendo, & obediendo. Sed illud, à ſe ſolo facere; hoc autem, per ſuum quidem liberum arbitrium, ſed non niſi gratia DEI præuentum & adiutum, facere poteſt: Et ad hoc quidem genus interioris motionis DEI, quæ intellectum hominis attingit, pertinent illa Domini verba: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

Alter modus interioris motionis diuinæ pertinet ad volunta- 99
tem hominis, quam DEVS non ſolùm mouet, vt loquimur in Scholis, obiectiuè, per intellectum repræſentans ei quæ incitare eum poſſint ad odium peccati, & amorem & deſiderium iuſtitiæ & gratiæ DEI, non ſolùm, inquam, hac ratione DEVS voluntatem hominis mouet, verùm etiam efficienter, inclinando ad bonum amandum per inditam à ſe ipſi voluntati piam quandam affectionem & propenſionem ad bonum, quæ tamen talis eſt, vt eam homo per liberum ſuum arbitrium poſſit vel ſequi, vel non ſequi: Sed non ſequi, à ſolo eſt libero hominis arbitrio; ſequi verò, & à libero arbitrio eſt, ſimúlque ac præcipuè à Deo, qui ſpeciali auxilio ſuo præuenit, & adiuuit liberum arbitrium.

Præclara maximéque obſeruanda B. Auguſtini doctrina de modo, quo DEVS mouet animum hominis.

Quæ autem hoc loco docuimus de interiori motione qua 100
DEVS hominem peccatorem præuenit, vt eum à peccatis remoueat, & ad gratiam ſuam accipiendam moueat atque promoueat; ea nos à B. Auguſtino didicimus, qui hac ipſa de re in libro de Spiritu & littera cap. 34. ſatis diſtinctè & luculētè diſſerens ita ſcribit: Voluntas qua vult homo credere DEO, non ideò tātùm tribuenda eſt diuino muneri, quòd ipſa ex libero arbitrio eſt, quod nobis à DEO naturaliter datum & cōcreatum eſt, verùm etiam quia viſorum ſuaſionibus agit DEVS vt velimus & vt credamus: Hoc autem facit DEVS ſiue extrinſecus per Euangelicas prædicationes & exhortationes, ſiue intrinſecus, vbi nemo habet in poteſtatę quid ei venit in mentem: ſed iſtiuſmodi viſis & ſuaſionibus diuinis conſentire & diſſentire propriæ voluntatis eſt. His ergo modis, quando DEVS agit cum anima rationali, vt ei credat (neque enim credere poteſt quolibet ſuo libero arbitrio, ſi nulla ei adſit ſuaſio, vel vocatio, cui credat) profectò & ipſum velle credere,

DEVS operatur in homine, & in omnibus miſericordia eius præuenit nos: Conſentire autem vocationi DEI, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, propriæ voluntatis eſt. Quæ res non ſolùm nòn infirmat illud quod dixit Apoſtolus, *Quid habes quod non accepiſti*, *Locus 1. ad Cor. 4.* verùm etiam confirmat: accipere enim & habere anima non poteſt dona de quibus hoc audit, niſi conſentiendo: ac per hoc, quid accipiat, & quid habeat, DEI eſt: accipere autem & habere vtique accipientis & habentis eſt. Hæc Beatus Auguſtinus.

101 Sequitur illud in verbis Domini: *Emere à me aurum ignitum.* Quemadmodùm homo qui in peccatis eſt, poſſit emere à DEO aurum gratiæ & charitatis, cùm hæc à DEO gratis ſine condigno aliquo pretio & merito hominis dentur, ſatis in præcedenti Diſputatione ſecundùm varias Auctorum interpretationes declaratum eſt: ad ea verò quæ ibi dicta ſunt, addere in præſens nonnihil habeo. Sciat itaque Lector, duo iſta verba, *Emere*, & *Vendere*, eſſe (vt Scholaſtico verbo vtar) inter ſe correlatiua; quod enim emitur, ab aliquo id vendente emitur; & quod venditur, alicui hoc ipſum ementi venditur: quamobrem eadem vtriuſque verbi eſt ratio, vt & in vocabulo Emptionis, ſi propriè loquamur, intelligitur pretium quo fiat: ita quoque in vocabulo Venditionis. Hebræum verbum *machar* Latinè ſonans vendere, nonnullibi etiam ſignificat, tradere: ſed primaria & propria eius ſignificatio eſt vendere, per quendam tamen eius ſignificationis deflexum, aliquando ſignificat etiam tradere. Studioſo itaque diuinarum litterarum vigilatè, attentéque conſiderandum eſt, quibus in locis propriè accipiẽdum ſit pro vendere, & quibus in locis impropriè accipiendum ſit pro eo quod eſt ſimpliciter tradere. Nonnunquam enim ſacra Scriptura Vendendi verbum vſurpat in iis rebus in quibus nullum reperitur condignum pretium reſpondens venditioni, vt apud Eſaiam, *Gratis venundati eſtis.* *Locus Eſaiæ 52.* Quomodo gratis, ſi venundati? non enim propriè venditur aliquid niſi dato pretio. Sed venundati, dictum eſt non propriè, ſed pro eo quod eſt ſimpliciter traditi: in Pſalmo quadrageſimo tertio, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio*, *Locus Pſalmi 43.* quia DEVS Hebræos tanquam vilſ-

De ſignificatione verborum Emere, & Vendere: & per ſe, & prout in Scriptura vſurpantur.

viliſſimum mancipium, abiecerat pro nihilo ducens, & addixerat ſeruituti impiorum hominum, qui tamen nullo pretio nullíſque meritis ſuis apud DEVM dominationem populi DEI habere meruerant. Et in libro Iudicũ ſcriptum eſt, *Vendidit eos* (Hebræos) *in manu inimicorum ſuorum*, quæ verba explanans Sanctus Auguſtinus in Quæſtionibus ſuis in libro Iudicum in quæſtione decima ſeptima, confirmat idipſum de impropria verbi huius (vendere) vſurpatione nonnullibi poſita in Sacris Litteris. Beati Auguſtini verba ſunt huiuſmodi: Quæri ſolet, cur dixerit, *Vendidit eos in manu inimicorum ſuorum*, tanquam intelligatur pretium aliquod ab inimicis datum eſſe DEO, vt traderet illis populum Hebræum. Similiter in Pſalmis legitur, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio.* Et apud Eſaiam, *Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini.* Quare ergo dicuntur venditi, ſi gratis & ſine pretio traditi ſunt, & non potiùs dicuntur donati? An fortè Scripturarum locutio eſt, vt venditus, etiam qui donatur dici poſſit? Hic autem ſenſus eſt optimus in eo quo dictum eſt, *Gratis venundati eſtis:* & in illo etiam, *Vendidiſti populum tuum ſine pretio*, quia illi quibus populum Hebræum DEVS tradiderat, impij erant, nec DEVM piè colendo, Hebræos ſibi tradi à DEO meruerant, vt ipſorum cultus DEI, tanquam pretium illius venditionis & traditionis eſſe videretur. Quod verò additum eſt, *Et ſine argento redimemini*, & non dixit (ſine pretio) non vacat myſterio; ſignificatur enim pretium redemptionis humani generis, de quo Beatus Petrus dixit, *Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati.* Sic Auguſtinus.

Locus libri Iudicum, c. 3. S. Auguſtin. — *Pſalm. 43.* — *Eſa. 52.* — *1. Petri 1.*

Emendi quoque verbum etſi propriè ſumptum ſignificat, per- 102
ſoluto digno pretio aliquid ſibi acquirere, interdum tamen in diuina Scriptura ponitur in iis rebus quæ ſine cõdigno pretio comparantur. Huius verò vſurpationis perilluſtre occurrit exemplum in illis verbis Iſaiæ, *Venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac.* Vbi illud, *Sine argento, & abſque commutatione*, idem ſignificat, atque ſine vllo pretio. Sed quomodò emi dicitur, quod ſine pretio & gratis datur, emptio enim relationem

Locus Eſa. 55.

tionem habet ad pretium? Sed dictum eſt, *emite*, non propriè, ſed pro eo quod eſt accipite. Quanquam hæc verba altiorem habent intellectum: ſignificant enim doctrinam & gratiam Euãgelicam, qua mentes Iuſtorum aluntur ad vitam æternam: Et fortaſsè per vinum ſignificatur nutrimentum ſpirituale hominum perfectorum; per lac verò, eorum qui paruuli & teneri ſunt in ſeruitute Dei. Hęc autem gratia Euangelica datur homini ſine pretio, non quidem omninò, ſed ſine proprio eius pretio: datur tamen pretio, & merito ſanguinis Christi, de quo Paulus dixit, *Empti eſtis pretio magno, Glorificate, & portate* Devm *in corpore veſtro.* 1. ad Cor. 6.
Reſpectu itaque hominis qui iuſtificatur, datur iuſtitia gratis & ſine proprio eius pretio: reſpectu tamen Christi non datur gratis, ſed ob pretium atque meritum ſanguinis eius. Quocirca Paulus qui dixerat iuſtificari hominem gratis, continuò adiunxit, *In* Christo Iesv, *quem dedit redemptionem pro peccatis.* Verùm hac de re pluribus alio in loco diſſeruimus. Ad Rom. 3.
Videat Lector in ſecundo Tomo Selectarum noſtrarum Diſputationum ſuper Epiſtolam Beati Pauli ad Romanos XIIII. Diſputationem in caput tertium eius Epiſtolæ.

103 Ceterùm ſcire conuenit, etiam cùm Emendi verbum non propriè ſumitur, habere tamen latentem ſignificationem alicuius pretij, vel alicuius rei quæ ſimilitudinem habet pretij, per quam rem comparatur id quod emi dicitur. Talem certè ſignificationem & interpretationem verbum emendi habere videtur apud Salomonem in illis verbis: *Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam.* Locus Prou. 23.
Sapientia profectò, ſi propriè loquamur, nec vendi, nec emi dici poteſt. Quapropter LXX. Interpretes in translatione eius loci pro verbo Emendi, poſuerunt verbum Poſſidendi, ſiue acquirendi, in hunc ſenſum vertentes locum illum, *Veritatem poſſide, ſiue acquire, & ſapientiam ne repudies, ſiue abijcias.* Plus tamen neſcio quid energiæ habet in eo loco verbum emendi, quod poſuit Latinus Interpres: Significare enim voluit Salomon illis verbis nihil eſſe nobis debere ſapientia optabilius, & pretioſius, & carius, omniáque eſſe nobis facienda, & perferenda, etiam cum

detrimento & iactura bonorum temporalium, dummodò tali labore & diſpendio ſapientiam cõparare poſſimus; nam & alibi ipſe
Prou. 8. anteà dixerat, *Melior eſt ſapientia cunctis pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.* & in libro Sapientiæ ſcriptum eſt,
Sap. 7. *Præpoſui ſapientiam regnis, & diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius, nec comparaui illi lapidem pretioſum, quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua.* Studioſus itaque cupidúſque
Matth. 13. percipiendi ſapientiam, ſimilis eſſe debet illi Euangelico negociatori quærenti bonas margaritas, qui inuenta vna pretioſa margarita, vendidit omnia bona ſua, vt eam ſibi compararet. Ergo prima gratia, & iuſtitia, & charitas, quæ homini datur in prima eius iuſtificatione, licèt detur ei gratis, id autem eſt, ſine condigno eius pretio & merito, non tamen omninò gratis: multiplex enim & laborioſa cooperatio hominis præcedens iuſtificationem, & præparatio eius per motus fidei, ſpei, dilectionis, pœnitentiæ, ac timoris, quæ præparatio eſt neceſſaria, vt animus hominis idoneus fiat ad capeſſendam iuſtificationis gratiam, hæc, inquam, tam operoſa hominis præparatio, ſimilitudinem quandam habet pretij & meriti, quod appellant Theologi meritum de congruo. Ad hanc itaque, quam diximus, ſignificationẽ atque intellectum referenda & dirigenda eſt in hoc loco Apocalypſis ſententia illa Domini, *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*

VIGESIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 18. *Et collyrio inunge oculos tuos vt videas.*

COLLYRIVM vox Græca eſt, ſignificans medicamentum quoddam curandis oculorum morbis, præcipuè autem lippitudini conducens, de quo eſt illud Horatij:

Horat. lib. 1. Serm. Sat. 5. „ *Hæc oculis ego nigra meis collyria lippus*
„ *Illinere.*

Super variis autem collyriorum compoſitionibus ad diuerſos ocu

oculorum morbos accommodatis copioſè diſertéque Cornelius Celſus diſputat in libro 6.cap.6.

Cornelius Celſus.

Sed quid hoc loco Dominus nomine, ac ſimilitudine collyrij, & vnctionis oculorum ſignificare voluit? Variæ ſunt auctorum Interpretationes. Prima eſt Victorini, Primaſij, Bedæ, & Beati Gregorij, per vnctionem Collyrij obſeruantiam mandatorum DEI, & exercitationem hominis in bonis operibus ſignificari: Inunge oculos Collyrio, inquit Victorinus, vt quod per lectionem Scripturarum cognoſcis, huius etiam opus facere coneris. Monet nos his verbis Dominus, ait Primaſius, inclinandum eſſe cor noſtrum ad obſeruanda præcepta DEI, Præceptum enim Domini lucidum, illuminans oculos. Beda quoque, Collyrio, inquit, oculos inungere, eſt per executionem boni operis, diuinæ Scripturæ intelligentiam promereri.

Quid hoc loco ſimilitudine Collyrij ſignificetur. quinque Interpretationes. Victorinus. Primaſius. Beda. B.Gregorius. Pſal.18.

105 Verùm de lippitudine ſpirituali, & Collyrio ad eam ſanandam, luculenta extat B.Gregorij in prima parte Curæ Paſtoralis, capite vndecimo diſputatio: Lippus eſt, inquit Gregorius, cuius ingenium ad agnitionem veritatis emicat, ſed hoc tamen carnalia opera obſcurant. In lippis quippe oculis pupillæ ſanæ ſunt, ſed humore defluente infirmatæ palpebræ craſſeſcunt; quæ quia crebra infuſione attenuātur, & acies pupillæ vitiatur: Sunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſauciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed vſu prauorum actuum caligant: Lippus itaque eſt, cuius ſenſum natura exacuit, ſed conuerſationis prauitas confundit: cui bene per Angelum dicitur, *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Collyrio enim oculos inungimus vt videamus, cùm ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis purgāmus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non ſinitur; quoniam arrogantia ſapientiæ vel iuſtitiæ excœcatur. Pupilla namque oculi nigra videt; albuginem verò habens, nihil videt: quia ſi quis ſtultum ſe peccatorémque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit; ſin autem candorem ſibi vel iuſtitiæ, vel ſapientiæ attribuit, lucem à ſe ſupernę cognitionis excludit,

B.Gregorius de Lippitudine ſpirituali.

cludit; de quibus dixit Apoſtolus, *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Hactenus ex Beato Gregorio.

Ambroſius.

Secunda Interpretatio eſt Ambroſij, qui Collyrium interpretatur pœnitentiam & compunctionem cordis: Per Collyrium, inquit, quod caliginem ab oculis detergit, & lacrymas educit, pœnitentiam & compunctionem cordis intelligere debemus: Hæc namque caliginem ignorantiæ à mente noſtra diſcutit, eiúſque oculos ad videndum quæ ſit retributio bonorum & pœna malorum, acuit. Hanc interpretationem ſecutus Thomas Anglus, duos eſſe ait animæ noſtræ oculos, alterum dextrum, quo æterna bona conſiderantur, vnde amor DEI accenditur in cordibus noſtris: alterum verò ſiniſtrum, quo æterna ſupplicia impiorum conſiderantur, ex quo timor iuſtitiæ DEI excitatur, animum à peccatis deterrens. Et quemadmodùm, inquit, Collyrium primò turpat oculum, & humorem ex eo malum fluere facit, & clarum ei viſum reddit: ita & cordis compunctio atque contritio priùs turbat animum per triſtitiam & dolorem, & ſic noxium euacuat humorem peccati, cuius ſignum aliquando eſt reſolutio in lacrymas, per quod interni animæ oculi mundantur atque clareſcunt. 106

Thomas Anglus. *Duo oculi animæ.*

Rupertus.

Tertia Interpretatio eſt Ruperti, per Collyrium intelligentis virtutem humilitatis: Collyrium, inquit, quo vitia & morbi oculorum purgantur atque ſanantur, Humilitatis virtutem ſignificat: hæc enim paruulos adiuuat, vt ea quæ ſapientibus & prudentibus abſcondita ſunt diuinarum rerum myſteria, illis à DEO reuelentur. Rectè igitur Epiſcopo iſti Laodicenſi dicitur, *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* id eſt, cor tuum humilitate purifica, vt paupertatem tuam videas, & veras diuitias bonitatis DEI cognoſcas. Huius perſimile eſt quod alij quidam aiũt, verum oculorum animæ Collyrium eſſe, infirmitatis, & fragilitatis propriæ cognitionem, & ſui ipſius contemptum & abiectionem: qui enim in ſe, tanquam ex ſe, nihil boni videt, nec eſſe ſentit, is profectò per talem humilitatis ſpiritum ſenſúmque continuò ſpiritualem viſum recuperabit, quem per ſuperbiam perdidit. Atque hæc tertia interpretatio videtur admodùm congruens huic loco: Epiſcopus enim 107

Matth.11.

enim ille Laodicenus valdè pernicioſa ſui ipſius ignoratione laborabat: Cùm enim eſſet reuera pauper,& nudus,& cœcus, ipſe tamen diuitem ſe,nulliúſque indigentem exiſtimabat.

108 Quarta Interpretatio eſt Andreæ Cæſarienſis & Arethæ, qui per Collyrium interpretantur bonorum terrenorum penuriam atque contemptum,& munerum deſpicientiam. Nam ſi, vt ſcriptum eſt, *Munera excæcant oculos prudentium*, Ergo contemptus munerum, & deſpicientia bonorum terrenorum eos, ad videndum quod bonum & iuſtum eſt, aperiet. Quinta Interpretatio eſt Haymonis,non ea quidem ſimplex,ſed varias complexa huius loci explicationes:Per Collyrium,inquit,poſſumus intelligere vel mortificationem paſſionum, ſecundùm illud, *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* vel munditiam cordis, iuxta illud, *Beati mundo corde,quoniam ipſi* DEVM *videbunt.* vel imitationem CHRISTI qui dixit, *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* vel aſſiduam & piam legis diuinæ meditationem, ſcriptum enim eſt, *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.* vel denique captiuitatem intellectus in obſequium fidei,ſcriptum enim eſt, *Niſi credideritis, non intelligetis.*

Andreas. Aretha. Haymo. Ad Rom.8 Matth.5. Ioan.8. Pſal.118. Eſa.28.

VIGESIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Ego quos amo, arguo & caſtigo.

VERS. 19.

109 VIDETVR his verbis,inquit Rupertus,voluiſſe Dominus dicere illi Epiſcopo Laodicēſi, Ea quæ tibi loquor arguens & caſtigans te, tanquam amantis gratiam,& beneuolentiam ſuſcipe: Non enim eſt mos ſapientiæ, vt eum quem diligit quaſi filium, permittat iuueniliter extolli, & euaneſcere; ſed & amat, & ideò caſtigat, & laſciuientem coërcet: & quem infantem lactauit,eum nimis verboſum atque inconſultum verberat,& virga percutit. Dum itaque caſtigo,dum quaſi clauis in

Rupertus.

in altum confixis compungo,tunc profectò veriùs amo. Tale eſt hoc,quod iſti Epiſcopo dixit DOMINVS,ait Rupertus, ac ſi diceretur ei, Si te tãquam abiectum,& ſpurium,& indignum,atque reprobum iudicaſſem, patienter ad tempus ſuſtinerem iniquitates tuas,vt te cum ceteris reprobis vna ſententia condemnarem. Sed quia,ſicut Patriarcha Iacob Beniamin adoleſcentulum in ſenectute ſua, ita & ego in ſenectute mundi genitum, prærogatiua dilectionis præfero, non modò ſicut multos, quibus iuraui in ira mea, ne intrarent in requiem meam, perire te non ſuſtineo, verùm etiam pro ardore mei erga te amoris imperfectum te eſſe non ſino.

Geneſ. 35. *Pſal. 94.*

Haymo.

Haymo dicit DEVM electos tractare more pij & prudentis patris duos filios habentis,quorum vnum quem diligit, & ſuorum bonorum hæredem relinquere ſtatuit, durè tractat, in ſeuera continet diſciplina, delinquentem grauiter increpat, nullum peccatum eius diſſimulat & impunitum dimittit,cibi, & potus, & veſtitus, aliorúmque commodorum & bonorum parciſſimum ei concedit vſum. Alterum verò filium quem ſibi hæredem non deſtinat,ſuæ ipſum voluntati permittit, comedẽdi & bibendi licentiam tribuit, ad ambulandum quandocumque,& vbicumque voluerit,libertatem concedit.Similiter facit DEVS, Iuſtos multis & variis tribulationibus affligens, vt poſteà in cœlis perpetuò requieſcant, & hæreditatem diuinæ benedictionis accipiant. Contrà verò Reprobos in ſuis voluptatibus & deliciis volutari permittit,iuxta illud, *Dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorum.* Ergo Reprobos qui nunc mundi voluptatibus & oblectamentis gaudent, æterna manent ſupplicia: Iuſti autem qui nunc temporalibus atteruntur flagellis, ab æterno ſunt liberandi ſupplicio, & ad æterna gaudia transferẽdi: quia & vitulus qui occiſioni præparatur,liberiùs paſcuis ſaginari permittitur. Quinque autem modis,& ob quinque cauſas flagellantur homines à DEO: Aliquando ad augenda merita, vt Iob & Tobias: vel ad cuſtodiam humilitatis aliarúmque virtutum, vt Paulus: vel ad peccatorum prætcritorum correptionem,ſicut paralytico dixit Dominus, *Ecce ſanus factus es, iam*

110

Pſal. 80.

Quinque cauſæ ob quas à DEO flagellantur homines.

Iob 1. & 2. Tob. 2. & 12. 2. Cor. 12. Ioan. 5.

iam vide ne pecces, ne deterius tibi aliquid contingat. vel non ad emendationem, ſed ad maiorem punitionem tam in hoc mundo, quàm in futuro, vt Antiochus & Herodes, in quos illud competit: *Duplici contritione contere eos.* vel ad maiorem gloriæ DEI manifeſtationem, vt mors Lazari, & cœcitas cœci nati. Verùm electi, quocumque morbo flagellentur, meliores per ipſa flagella efficiuntur, Reprobi verò plerumque deteriores. *Machab. 9.* *Act. 12.* *Ioan. 11.* *Ioan. 9.*

III Huic Domini ſententiæ ſimilia ſunt quæ ſcribit Apoſtolus ad Hebræos 12. citans illud Salomonis: *Fili mi noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris cùm ab eo argueris: quem enim diligit Dominus, caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit: Quis enim filius quem non corripit pater? Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulteri, & non filij eſtis. Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris: poſteà autem fructum pacatiſsimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ.* Huc etiam ſpectant complures aliæ, quæ ſunt in Libro Prouerbiorum, & in Eccleſiaſtico, ſententiæ de ſeuera patrum in filios ſuos animaduerſione. Mira porrò, quæ in his verbis oſtenditur, DEI clementia, qui tanta ſuauitate reprehenſionem illius Epiſcopi Laodicenſis temperauit, declarans caſtigationem eius non ſolùm eſſe odij, nec alienationis animi, ſed maximi potiùs amoris, & ſingularis cuiuſdam curæ ſalutis eius argumentum. Quinimò præcipua hominis commendatio apud DEVM eſt, ab ipſo corripi & caſtigari. Quæ enim melior & efficacior commendatio, ait Bernardus in quodam ſermone ſuper illis verbis Apoſtoli, *Qui gloriatur, in Domino glorietur: Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem* DEVS *commendat*, quàm diuinæ erga nos teſtatio charitatis? Teſtimonium verò amoris eius nullum credibilius aut certius in hac vita eſt, quàm quod deſiderabat Propheta dicens, *Corripiet me Iuſtus in miſericordia, & increpabit me.* Dum enim in occulto Spiritus veritatis ſuggerit quid deſit nobis, ſuperbiam, negligentiam, ingratitudinémque repellit, quo triplici vitio omne paulò minùs Religioſorum hominum genus periculosè laborat, eò quòd minùs attenta cordis aure per- *Prou. 3.* *S. Bernard* *Locus Pſ. 40* *Triplex ſpiritualis, & periculoſus Religioſorū hominum morbus.*

cipiant quid intus loquatur is,qui neminem palpat, SPIRITVS veritatis. Sic Bernardus.

Rectè annotauit in hoc loco noſter Ribera, pro Latino verbo 112
De ſignificatione verborum Arguo, & Caſtigo. (arguo) quo hic vſus eſt Beatus Ioannes,propriè ſignificare idem quod conuincere, vt patet ex illis verbis Pauli, *Vt potens ſit exhortari in doctrina ſana,& eos qui contradicunt,arguere.* *Locus Epiſtolæ ad Titum, cap.1.* Et in Capite XI. Epiſtolæ ad Hebræos dicitur *Fides eſſe ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* *Locus Epiſtolæ ad Hebr. cap.11.* Vbi pro illo (argumentum) Græcè eſt ἔλεγχος; id eſt, conuictio : inde transfertur hoc verbum ad ſignificandum reprehendere, ita vt qui reprehenditur, conuincatur,vt negare non poſſit ſe culpabilem & pœna dignum
Locus Ioan.3. eſſe. Quocircà in Euangelio Ioannis ſcriptum eſt, eos qui malè agunt, non venire ad lucem, vt non arguantur opera eorum : &
Cap.1. Apoſtolus Tito ſcripſit, *Peccantes coram omnibus argue, vt & ceteri timorē habeant.* Pro illo autem verbo(caſtigo)Græcè eſt παιδεύω, propriè ad pueros pertinens,ſignificans ita caſtigare,vel pœna aliqua, vel tantùm verbis, vt per eam caſtigationem cautiores illi, atque prudentiores,melioréſque efficiantur.

VIGESIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 20. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo : ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.*

Andreas. ANDREAS Cæſarienſis Cappadociæ Epiſcopus, ſcri- 113
ptor admodùm pius,& in ſcientia Sacrarum litterarum doctus, hunc locum interpretans, Videtur,inquit,Dominus, his verbis hoc dicere illi Epiſcopo Laodicenſi : Mea præſentia nulli vim affert, cordis oſtium pulſo,ſpontè aperienti ſuper ſaluţe ſua gratulor, illámque loco opiparæ cœnæ duco,ſiquidem his rebus præcipuè paſcor & delector, quibus homines Spiritum ſuum ad vitam ęternam alunt,famémque audiendi verbum

bum DEI ſedant,atque erroris tenebras propulſant. Breuis eſt, ſed concinna huius loci apud Ambroſium interpretatio: Pulſat Dominus ad oſtiū noſtrum, Ambroſius inquit,cùm per Scripturam diuinam quotidiè nos admonet, vt vitia relinquentes,ad bona opera facienda conuertamur. Vocem eius audimus, & ianuam ei aperimus, cùm eius monitis obtēperantes vitia deteſtamur & abijcimus,& mandata eius tota mentis intentione ſuſcipimus & obſeruamus. Ad nos verè intrat Dominus, cùm noſtris in virtutum cultura & bonorum operum exercitatione profectibus gaudet: Cœnamus,cùm de ſpe cœleſtis gloriæ exultamus. *Ambroſius.*

Non eſt prætereunda Ruperti horum Domini verborum explanatio: Iſtorum Domini verborum,inquit ille,ſenſus eſt huiuſmodi: Illud quod hactenùs corripiens te dixi tibi, ſimile eſt homini ſtanti ad oſtium cuiuſpiam diuitis,& pulſanti,vt admiſſus & hoſpitio acceptus, cœnet cum illo de opibus & dapibus intus repoſitis: ſi admiſſus fuerit,celebratur conuiuium charitatis,neque enim minùs quàm inter duos haberi poteſt. Ita enim tu, qui dicis quòd diues es,in conſcientia bona gloriaris: ſed ecce ſto & pulſo ad oſtium pectoris tui: admitte me, & habebis participem & ſocium gloriæ tuæ, vt non in te,ſed in me,diuitem te factum eſſe glorieris. Si audieris vocem meam, aperueris mihi ianuam, cuncta quæ geſſiſti & geris bona, DEO accepta referendo, & ad eius gloriam dirigendo,introibo ad te,& in pectore tuo,tanquam in domo amici habens fiduciam, familiariter verſabor: & nunc cœnabo tecum, id eſt, delectabor bonis conſcientiæ tuæ, poſteà verò, & tu cœnabis mecum, id eſt, poſt mortem, in cœlo æternis bonis & deliciis meis perfrueris. *Rupertus.*

114 Sed nos hanc Domini ſententiam, in qua multiplex doctrina Theologica continetur,paulò diſtinctiùs enucleatiùſque per partes declaremus. Quatuor his Domini verbis res præcipua conſideratione & obſeruatione dignæ ſignificantur. Ac primò quidem declaratur propenſiſſima & promptiſſima voluntas DEI ad benefaciendum homini, quippe qui paratus ſemper & præſto eſt, non ſolùm vt ad ſe venientem recipiat,verùm etiam vt hominem

Auctoris Theologica ſupradictorū Domini verborum explicatio.

Propenſiſſima DEI voluntas ad benefaciendum homini.

ipſum quærat,& prouocet, & inuitet,& alliciat;ſicut ipſe dixit per Prophetam, *Inuentus ſum à non quærentibus me, palàm apparui his qui me non interrogabant.* Et hoc ſignificatur his verbis: *Ego ſto ad oſtium.* Ex quo intelligitur ſufficiens DEI auxilium nulli mortalium denegari,ſed paratum eſſe omnibus.

Eſa.65. Rom.10.

Deinde conſiderandum eſt illud, *Et pulſo.* quo ſignificatur, cor hominis ob peccatum eſſe DEO clauſum; aperitur autem DEO, cùm peccator ad vocem DEI vocantis attendit, & vocationi obſequitur,dicens cum Dauide, *Audiam quid loquatur in me Dominus* DEVS, *quoniam loquetur pacem ad plebem ſuam.* Quanquam hoc ipſum quod eſt aperire cor ad vocationem DEI, etiam ab ipſo DEO eſt:legimus enim in Actis Apoſtolorum de quadā fœmina quæ prædicationem Pauli audiebat, DEVM aperuiſſe cor eius, vt intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Illud prætereà, *Et pulſo,*denotat præuenientem gratiam, qua prior DEVS peccatorem præuenit, excitando ipſum, & ad ſe vocando: initium enim iuſtificationis & ſalutis hominum à DEO eſt, non ab homine. Huc ſpectat illud Dauidis, *Miſericordia eius præueniet me.* Et, *Domine,præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.*Et illud quod in Euangelio Ioannis capite ſexto ſcriptum eſt, CHRISTVM Dominum Iudæis dixiſſe, *Nemo poteſt venire ad me,niſi* PATER. *qui miſit me,traxerit eum.* Et infrà,*Omnis qui audiuit à* PATRE,*& didicit,venit ad me.*

Pſal.84. Locus Act.16. Dei gratia præuenit hominem. Pſal.58. Pſal.21.

Pulſat autem DEVS cor hominis, vt eum ad ſe conuertat, multis & variis modis. Primò, per internam inſpirationem intellectus,& memoriæ,ac voluntatis; partim deterrendo eum à peccatis metu diuini Iudicij æternorúmque ſuppliciorum; partim fiducia clementiæ ac miſericordiæ ſuæ, & ſpe cœleſtium æternorúmque bonorum ad ſe reuocans,& inuitans,& alliciens. Secundò, per lectiones ſacræ Scripturæ, aliorúmve vtilium librorum. Tertiò, per externos diuini Verbi Prædicatores. Quartò, per alios homines, vel docendo, vel exhortando, vel corripiendo. Quintò, per exempla tam bonorum, quàm malorum hominum, & per diuerſa DEI iudicia circa illos facta. Sextò, per collationem

Deus octo modis pulſat cor hominis.

nem beneficiorum,ſicut in Euangelio legimus,multos à CHRISTO à morbis incurabilibus, & à crudeliſſima Dæmonum vexatione liberatos crediдiſſe in ipſum. Septimò,per res aduerſas, & per flagella tribulationum; qua ratione legimus, & Regem Iuda Manaſſem, & Babylonis atque Chaldæorum Regem Nabuchodonoſorem conuerſos eſſe. Octauò,per miracula, quibus homines plerumque mouentur ad credendum DEO, & agendum pœnitentiam:In Euangelio Ioannis capite II.legimus, multos de Iudæis miraculo Lazari, qui iam quatriduo mortuus fuerat, ad vitam reuocati,credidiſſe in CHRISTVM. *2. Paral. vlt. Dan. 4.*

16 Tertio loco penſitandum eſt illud quod proximè ſubditur: *Si quis mihi aperuerit.* Iſtis enim verbis apertè demonſtratur humanæ voluntatis libertas ad vocationem DEI vel admittendam, vel reiiciendam. Pulchrè Iob ſuis illis verbis, *Vocabis me, & ego reſpondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram.* tria quæ ad rem præſentem pertinent, ſignificauit: Primò, præuenientem gratiam DEI & vocationem, dicens, *Vocabis me.* Deinde,aſſenſum hominis liberè obſequentis vocationi diuinæ,adiungẽs illud, *Et ego reſpondebo tibi.* Tum gratiam DEI adiuuantem & promouentem, qua bona cogitatio, & voluntas, & propoſitum hominis adiuuatur & promouetur, vt ad iuſtificationis gratiæ conſecutionem perueniat. Atque hæc ipſa quæ diximus, conceptis fermè verbis docuerunt nos, & decreto ſuo confirmarunt Patres Concilij Tridentini,cuius Decreti verba ſunt huiuſmodi: Iuſtificationis exordium in adultis,à DEI per CHRISTVM præueniente gratia ſumendum eſt, hoc eſt, ab eius vocatione:vt qui à DEO per peccata erant auerſi,per eius excitantem & adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando diſponantur: ita vt tangente DEO cor hominis per SPIRITVS ſancti illuminationem,neque homo ipſe nihil omninò agat,inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam & abiicere poteſt: neque tamen ſine gratia DEI mouere ſe ad iuſtitiam coram DEO libera ſua voluntate poſſit. Vnde in Sacris litteris,cùm dicitur, *Conuertimini ad* *Zacha. 1.*

Libertas humanæ voluntatis. *Locus Iob cap. 14.* *Conc. Trid. In Decreto de Iuſtificat. cap. 5.*

 me,

me, & ego conuertar ad vos, libertatis noſtræ admonemur: cùm autem nos reſpondemus, *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur,* DEI gratia nos præueniri confitemur.

Quale ſit hoſpitium DEI in corde hominis.

Reſtat quartum illud, præcipua ſcilicet dignum conſideratio- 117
ne: *Intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.* Quibus verbis ſignificatur, quantum boni contingat ei qui viſitationem & vocationem DEI admittit, interiori animæ ſuæ hoſpitio eum recipiens, nempe, vt verè dicere ei poſſit, quod de SPIRITV SANCTO canit Eccleſia, *Conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium: In labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium.* & illud vſurpare, quod de diuina SAPIENTIA ſcriptũ eſt, *Venerũt mihi omnia bona pariter cum illa.* Si hoſpitium Prophetarum, vt Eliæ & Eliſei, tam vtile fuit his qui eos receperunt; quid exiſtimare conuenit de CHRISTI hoſpitio? Si ob trimeſtre hoſpitium Arcæ DEI in domo Obededonis, dicitur benedixiſſe DEVS, & ipſum Obededonem, & omnem domum eius, id autem eſt, ipſum in corpore & anima & in omni genere bonorum externorum mirè à DEO fuiſſe proſperatum: quàm copioſam putamus fore DEI benedictionem, quantámque bonorum ſpiritualium abundãtiam eorum qui Dominum dignè in perpetuum cordis ſui hoſpitium acceperint?

Sap. 7. 3. Reg. 17. 4. Reg. 4. 2. Reg. 6.

Duplex introitus DEI in cor hominis.

Intrabo ad illum, & cœnabo cum illo. Dupliciter Dominus intrat 118
in cor hominis, Vno modo imperfectè per gratiam ſuam præuenientem, excitando eum, & illuminando, & vocando ad pœnitentiam, & adiuuando vt ritè præparet ſe ad capeſſendam iuſtificationis gratiam: & hoc facit per multiplex auxilium ſuum ſpeciale, variáſque motiones interiores humanæ mentis atque voluntatis. Altero modo intrat Dominus in cor hominis perfectè per gratiam iuſtificantem atque ſanctificantem, in hominis animo inhærentem & manentem: Hac enim ratione non ſolùm intrat DEVS in animam hominis, ſed etiam in eo manere & habitare dicitur, ſicut dixit Dominus, *Qui diligit me, diligetur à* PATRE *meo, & ego diligã eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Et, *Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus.* Et dilectus CHRISTI diſcipulus

Locus Ioan. 14. Ibidem.

ſcipulus dixit, DEVS *charitas eſt,& qui manet in charitate, in* DEO *manet, &* DEVS *in eo.* Hanc CHRISTI manſionem in nobis ardenter deſiderare,& inſtanter ab eo petere debemus, dicentes cum illis duobus diſcipulis eius, *Mane nobiſcum Domine.* Super illis *Luc.vlt.* porrò verbis, *Et cœnabo cum illo, & ipſe mecum,* æſtimet Lector, quanti DEVS faciat caſtas iuſtorum hominum cogitationes,ſancta deſideria,recta conſilia,aſſiduas preces, pias lacrymas, & iuſta opera: his enim tanquam delicatiſſimis & ſuauiſſimis epulis paſcitur ipſe atque delectatur. Similitudine autem cœnæ & conuiuij ſignificatur mirè familiaris & iucunda CHRISTI cum Sanctis ſuis per internas eorum viſitationes, conuerſatio: Rectè igitur dixit Salomon, *Mens iuſti iuge conuiuium.* Hoc ipſum autem *Prou.15.* quod Dominus in hoc loco promiſit ſe facturum ei qui ipſum receperit in cor ſuum, bene præfiguratum eſſe videtur per id quod legimus à Domino factum eſſe cum Zachæo publicano, & his *Luca 19.* verbis refertur à Beato Luca, *Suſpiciens* IESVS *vidit illum,& dixit ad eum, Zachae, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit & excepit illum gaudẽs in domum ſuam: & ait* IESVS *ad eum, Quia hodie ſalus huic domui facta eſt,&c.*

VIGESIMANONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Qui vicerit,dabo ei ſedere mecum in throno meo,ſicut & ego vici, & ſedi cum PATRE *meo in throno eius.*

119 PER thronum,inquit Andreas, Regnũm cœleſte futurique ſeculi requies denotatur. Qui vicerit ergo Diabolum, ille mecum regnabit, meæque gloriæ & poteſtatis ac maieſtatis particeps erit: ſicut, quia ego vici, conſedi in throno PATRIS mei. Hoc autem dixit,quâ homo eſt: neque enim quâ DEVS eſt, regnum cœleſte, quaſi virtutis præmium *Andreas.*

aliquan

aliquando accepit, qui illud naturaliter ex omni æternitate poſſidet etiam Filius Dei factus homo, ſicut noſtra incommoda participauit, ita ſua bona ſibíque debita nobiſcum communicauit. Ille reſurrexit à mortuis, in cœlum aſcendit, ſedétque ad dexteram Dei Patris, futurúſque eſt hominum Iudex: eiſdem quoque honoribus & beneficiis ſeruos ſuos donabit. Neque verò tantùm illi iudicaturi ſunt homines, vt Apoſtolis ſuis promi-

Locus Matthæi 19. ſit Dominus dicens, *Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël*: verùm etiam iudicaturi ſunt Angelos: *Neſcitis,*

1. ad Cor. 6. inquit Paulus, *quia Angelos iudicabimus?* Sic Andreas.

Ambroſius. Ambroſius verò hunc ipſum locum ita explanat; Vicit Christus Diabolum, vincunt eum quoque Sancti eius: ſed Christus per ſemetipſum, Sancti verò non per ſeipſos, ſed per ipſum. Dedit Pater Filio, vt homo eſt, poteſtatem ſedendi in throno ipſius; dedit etiam Filius poteſtatem ſeruis ſuis, vt ſedeant in throno eius. Sed Christus ſedet ad dexteram Dei, 110

Pſalm. 109. quia æqualis eſt Patri, ſicut dicit Pſalmiſta; *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*: Sancti verò non ad dexteram Dei ſedere dicuntur, ſed ſuper ſedes ſuas, ſicut Dominus Apo-

Matth. 19. ſtolis dixit, *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim.* Sancti enim non naturaliter, vt Christus, ſed per adoptionem ſunt filij, ideóque diuerſas ſedes ſortiuntur, ſecundùm meritorum diuerſitatem. Præſtet hoc nobis is, de quo loquimur, vt in earum ſedium diſtributione nos miſeri partem etiam habere mereamur. Sic Ambroſius.

B. Gregorius. Beatus Gregorius in Libro vigeſimo ſexto Moralium Capite 111 vigeſimo ſexto, ſuper illis verbis Iob Capitis trigeſimi ſexti, *Non aufert à Iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum*, luculentè admodùm declarat, quemadmodùm Sancti dicantur reges, & cum Christo conſeſſuri in ſolio ſiue in throno eius, hunc ipſum Apocalypſis locum commemorans, diſertéque tractans: Bene, inquit, Sancti viri, diuinæ Scripturæ teſtimonio reges appellantur, quia dominantes cunctis motibus carnis, modò luxuriæ appetitum frenant, modò æſtum auaritiæ temperant,

rant,modò gloriam elationis deprimunt, modò ſuggeſtionem liuoris obruunt,modò ignem furoris extinguunt: Reges ergo ſunt, quia tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere,ſed dominando & regendo præeſſe nouerunt. Quoniam igitur à poteſtate huiuſmodi regiminis poſt mortem ad poteſtatem tranſeunt retributionis, rectè de illis Iob dixit, *Reges in ſolio collocat in perpetuum.* Semetipſos enim regendo fatigati ſunt: ſed in regni erectione,in ſolio in perpetuum collocantur, & eò illic accipiunt poteſtatem alios dignè iudicandi, quò hîc neſciunt ſibimetipſis nequiter parcere. Hinc etiam Laodicenſi Eccleſiæ DOMINVS dixit, *Qui vicerit,dabo ei ſedere mecum in throno meo; ſicut ego vici, & ſedi cum* PATRE *meo in throno eius.* Vincens Dominus in throno cum PATRE ſediſſe dicitur, quia poſt paſſionis certamina,poſt reſurrectionis palmam,clariùs,quòd ipſe poteſtate PATRE eſſet æqualis, omnibus indicauit. Nobis autem in throno FILII ſedere, eſt ex eiuſdem FILII poteſtate alios iudicare. Nam quia iudicij principatum ex eius virtute percipimus,velut in throno eius reſidemus. Nec abhorret à vero, quod alibi dixit Dominus,ſuper duodecim thronos ſedentes Apoſtolos eſſe iudicaturos, hîc verò dicitur,in throno ſuo eſſe ſeſſuros: per duodecim enim thronos vniuerſale iudiciũ deſignatur, per thronum verò CHRISTI ſingulare culmẽ iudiciariæ poteſtatis oſtenditur. Per vtrumque itaque idem ſignificatur, quia vniuerſale iudicium ex CHRISTI Domini noſtri interuentione percipitur. Videat Lector eundem Beatum Gregorium in expoſitione ſua in primum Caput Regum,ſuper illis verbis: *Suſcitans de puluere egenum,& de ſtercore erigens pauperem,vt ſedeat cum Principibus, & ſolium gloriæ teneat.* Matth.19.

122 Haymo duas quæſtiunculas ſuper his Domini verbis breuiter tractat. Primò,inquit,quæritur,quomodo Sancti dicantur ſeſſuri in vno throno cum ipſo CHRISTO, cùm in Euangelio Matthæi Capite XIX. CHRISTVS ipſe dixerit,Apoſtolos ſeſſuros eſſe ſuper duodecim thronos ſiue ſedes; Immò verò paulò infrà hoc ipſo libro dicuntur viginti quatuor Seniores ſedere Haymo.

ſuper viginti quatuor thronos; per quem numerum deſignantur omnes viri perfecti qui fuerũt tam in Veteri, quàm in Nouo Teſtamento. Sed reſpondendum eſt, per vnum thronum, in quo ſeſſuri ſunt Sancti cum CHRISTO, ſignificari iudiciariam poteſtatem, quæ principaliter eſt in CHRISTO, & ab ipſo deriuatur, & communicatur cum Sanctis: Per duodecim verò thronos vel ſedes ſignificatur vniuerſalitas Sanctorum, qui iudicaturi ſunt, omnes ſcilicet qui perfectiorem vitam in terris coluerunt, & CHRISTI, Apoſtolorúmque perfectionem imitari ſtuduerunt. Et quia duodecim fuerunt Patriarchę in Veteri Teſtamento, quibus proportione quadam reſpondent in Nouo Teſtamento duodecim Apoſtoli, ideò viſi ſunt viginti quatuor Seniores ſedere in viginti quatuor thronis; per quem numerum deſignantur omnes viri perfecti vtriuſque Teſtamenti.

Deinde quæritur, Cùm non omnes qui in hoc mundo vicerunt Diabolum, in iudicio ſeſſuri ſint cum DOMINO ad iudicandum, ſed tantùm perfectiores viri; quo modo DOMINVS in hoc loco dicat indefinitè, ac generaliter, *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo?* Sed ſciendum eſt, qui non fuerunt de perfectioribus viris, habebunt tunc, & exercebunt iudiciariã poteſtatem, ſi non in ſeipſis, ſaltem in Prælatis ſuis; Et qui per ſe non iudicabunt alios, iudicaturi tamen alios ſunt per ſuos Prælatos: tanta enim in Beatis omnibus charitas eſt, tãtáque bonorum & gaudiorum inuicem communicatio, vt quod quiſque viderit in alio, quaſi ſuum deputet. Quemadmodùm totum corpus hominis poteſtatem habet videndi per oculos, audiendi per aures, odorandi per nares, loquẽdi per os, operãdi per manus, & per pedes ambulandi: Nã etſi diſtincta ſunt membra quæ iſtas faciũt operationes; omnium tamen eſſe membrorum dicuntur, quia quod vnum membrum non habet in ſe, habet in alio membro. Sic Haymo. 113

At enim iſtas quæſtiones & difficultates Haymonis facile hoc in loco fuerit effugere, ſi modò per thronum, in quo ſeſſuri ſunt victores, intelligamus non poteſtatem iudiciariam, quam in extremo iudicio illi exercebunt, vt Haymo, & plures alij intellexerunt, 114

runt, ſed intelligamus cũ Andrea Cæſarienſi regnum cœleſte, in quo Beatis eſt æterna lux, requies perfecta, gaudium indeficiens, & gloria ſempiterna: vt ſit iſtorum Domini verborum hic ſenſus, Qui vicerit in hoc mundo, ſedebit mecum in throno meo, id eſt, in regno cœleſti perpetuam mecum habebit quietem, & gaudium, & gloriam, ſicut ego, qui vici Mundum, & Diabolum, & Mortem, & Infernum, & malitiam Iudæorum, & infidelitatem Gentium, ſedeo cum PATRE meo, æternorum ſcilicet PATRIS honorum, & gaudiorum, bonorúmque omnium, ſuper omnes creaturas, quietam perpetuóque manſuram poſſeſſionem habens. Nec mirandum cuiquam accidat, quòd thronum CHRISTI ac DEI, cœlum, & cœleſte regnum interpretati ſumus: Sic enim appellari ſolet in Scriptura; apud Eſaiam enim Capite vltimo dicit Dominus, *Cœlum ſedes mea eſt*, & apud Matthæum Capite quinto vetuit Dominus iurare nos per cœlum, *Quia thronus*, inquit, DEI eſt. Quòd autem per vnum illum thronum in quo dicuntur hîc ſeſſuri victores, non ſignificetur iudiciaria poteſtas quam illi exercebunt in extremo iudicio, ſatis argumenti ad id probandum eſſe poſſet quod apud Matthæum Capite XIX. apertè oſtendit Dominus, in illo judicio diſtinctas fore ſedes, & thronos iudicantium à throno ſuo, dicens; *Cùm ſederit* FILIVS *hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.*

Cœleſte regnum appellari thronum DEI.

Matth. 19.

***

CAPVT QVARTVM.

1. POST HAEC vidi: & ecce oſtium aper-
tum in cælo, & vox prima, quam audiui,
tanquam tubæ loquentis mecum, dicens:
Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet
2. fieri poſthæc. * Et ſtatim fui in ſpiritu: &
ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem
3. ſedens. * Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, &
ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdi-
4. næ. * Et in circuitu ſedis ſedilia viginti quattuor: & ſuper
thronos viginti quattuor ſeniores ſedentes, circumamicti ve-
5. ſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. * Et de thro-
no procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lam-
pades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei.
6. * Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtal-
lo: & in medio ſedis quattuor animalia plena oculis antè & re-
7. trò. * Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſi-
mile vitulo, & tertium animal habẽs faciem quaſi hominis, &
8. quartum animal ſimile aquilæ volanti. * Et quattuor anima-
lia, ſingula eorum habebant alas ſenas: & in circuitu, & intus
plena ſunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicen-
tia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens,
9. qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. * Et cùm darent illa
animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper
10. thronum, viuenti in ſæcula ſæculorum, * procidebant viginti
quattuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant vi-
uentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante
11. thronum dicentes: * Dignus es Domine Deus noſter accipere
gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, &
propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

IN

IN CAPVT QVARTVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES VIGINTI NOVEM.

***

Explicatur ſecunda Viſio, quæ fuit libri ſeptem ſigillis clauſi, & per Agnum reſolutis ſeptem illis ſigillis, aperti.

SVPERIORA quæ adhuc ſuper hoc libro Apocalypſis tractauimus, quaſi ludus iocúſq; haberi poſſunt, præ vt eſt obſcuritas, & grauitas, & amplitudo, & magnificentia, ſex deinceps conſequentium Viſionum, quas interpretari pro earum dignitate, atque vt oportet, hoc opus, hic labor eſt. Ab hoc autem quarto Capite, incipit Prophetia Beati Ioannis, & generalis, & rerum futurarum: generalis, quia ad omnem Eccleſiæ ſtatum, omnémque ipſius ætatem ab eius exordio vſque ad finem pertinet: Eſt verò rerum futurarum, quia comprehẽdit inſigniores & memorabiliores caſus euentúſque rerum tam proſperos, quàm aduerſos in Eccleſia CHRISTI futuros. Prima nãque Viſio quæ in tribus præcedẽtibus Capitibus enarrata eſt, & particularis fuit, & rerum fermè tunc temporis præſentium: propriè, ſcilicet ſpectans ad ſeptem Eccleſias Aſiæ, & ad ea quæ tunc in Eccleſiis illis agebantur: quamuis doctrina eius tam moralis, quàm dogmatica ad vſum & vtilitatem totius Eccleſiæ accommodata ſit. Ab hoc igitur quarto Capite in finem vſque libri, ſex deſcribuntur Viſiones, ſex dico principales, & vt ſcholaſtico more loquar, totales. Partiales enim multò plures ſunt, nempè quælibet earum Viſionum multiplex atque multiformis

 eſt,

eſt, varias partes, quaſi varios comœdiæ actus continẽs. Prima itaque ſex conſequentium Viſionum, pertinens à Capite quarto, vſque ad octauum, eſt de Libro ſeptem ſigillis clauſo, ſolutiſque per Agnum ſigillis, aperto. Secunda Viſio, à Capite octauo vſque ad duodecimum, de ſeptenario numero ANGELORVM tubis canentium. Tertia, à Capite duodecimo, vſque ad decimumquintum, de Muliere amicta Sole, & de Dracone, duabúſque aliis beſtiis, altera ex mari, & altera ex terra aſcendentibus, & mulierem illam, eiúſque prolem inſectantibus. Quarta, à Capite decimoquinto, vſque ad decimumſeptimũ, de ſeptem ANGELIS ferentibus ſeptem phialas, & de ſeptem plagis nouiſſimis, quibus percutienda eſt terra. Quinta, à Capite decimoſeptimo vſque ad vigeſimumprimum, de purpurata meretrice, & de beſtiis eius, & de illius, & harum damnatione, ob eámque damnationem de triumpho, & exultatione Sanctorum. Sexta & vltima Viſio, à Capite vigeſimoprimo, vſque in finẽ Libri, de gloria & decore Eccleſiæ CHRISTI poſt Iudicium, & generalem hominum Reſurrectionem, ſub ſimilitudine nuptiarum Agni, & Sponſę eius, & ſub figura Ciuitatis Ieruſalem admirabili pulchritudine, & magnificentia exornatæ, ac decoratæ.

PRIMA DISPVTATIO.

De quadruplici via & ratione interpretandi ſex iſtas Viſiones, quæ apud Explanatores libri Apocalypſis reperitur.

QVATVOR vias & rationes interpretandi ſex ſubſe- 1
quentes Viſiones animaduertere licet in Commẽtariis eorum qui in explanatione libri huius verſati ſunt. Prima ratio interpretandi eſt planè myſtica, id autem eſt, vel allegorica, vel anagogica, vel tropologica, vel ex tribus iſtis variè mixta: quam ferè tenuerunt Ticonius, Primaſius, Beda, Haymo, Rupertus, Anſbertus, Thomas Anglus, pluréſque alij: Secundùm iſti

Ticonius. Primaſius. Beda. Haymo. Rupertus. Anſbertus. Thomas Anglus.

iſtiuſmodi explanationem, prima ſex Viſionum ſequentium de Libro ſigillato & pòſt aperto, refertur ad reſeratione͂ & manifeſtationem omnium CHRISTI myſteriorum, quæ in Veteri Teſtamento,ceu quibuſdam clauſa ſigillis, diuerſis rebus adumbrata & figurata, perpaucis notuerunt; ea verò per aduentum CHRISTI reſerata & in apertam hominum notitiam prolata ſunt. Secunda Viſio inducens ſeptem ANGELOS tubis canentes accommodatur ad eorum,quæ diximus,myſteriorum CHRISTI publicationem atque prædicationem,quæ & omni tempore poſt CHRISTI aduentum facta eſt,hodiéque fit, & fiet in poſterum vſque ad extremum Mundi ſeculum. Tertia Viſio,quæ permixtè multas habet imagines Mulieris & Filij eius, & ANGELORVM, & ex aduerſo Draconis, & Beſtiarum,& inter iſtos prœlia, ſignificat permixtionem bonorum, & malorum in Eccleſia militante, eorúmque perpetua inter ſe diſſidia, & inimicitias, & certamina. Quarta Viſio de ſeptem ANGELIS ferentibus ſeptem phialas iræ DEI, denotat, quemadmodùm improbos atque impios homines,etiam in hac vita, DEVS grauiter & notabiliter puniat. Quinta Viſio de damnatione Meretricis & beſtiarum eius, præſignat æternam impiorum, & malorum hominum punitionem in futuro ſeculo. Sexta & vltima Viſio de admirabili gloria & magnificentia nouæ ciuitatis Ieruſalem præfigurat feliciſſimam Sanctorum remunerationem & præmia in cœleſti patria. Hactenùs de myſtica iſta ratione interpretandi.

2 Sequentes porrò tres viæ ac rationes interpretandi ab Auctoribus earum putantur litterales: Eſt itaque ſecunda ratio interpretandi eorum qui ſeptem Viſiones in hoc libro deſcriptas referunt ad ſeptem ſtatus hominum qui perinſigniter floruerunt & claruerunt in Eccleſia CHRISTI. Primum ſtatum appellant iſti Fundatiuum Eccleſiæ, per Apoſtolos videlicet & Diſcipulos Domini: ad quem ſtatum deſignandum pertinuit prima Viſio, quæ tribus primis huius libri Capitibus tractata eſt: Secundum ſtatum vocant Fœcundatiuum & multiplicatiuum Eccleſiæ per Martyres: Tertium ſtatum Illuminatiuum Eccleſiæ per ſanctos Doctores:

Doctores: Quartum, Perfectiuum per Sanctarum Virginum, & Monachorum profeſſionem. Quintum, Gubernatiuum, & correctiuum, atque directiuum per bonos Paſtores & Præſides Eccleſiarum. Sextum, Renouatiuum & inflammatiuum per ardentes verbi diuini prædicatores, & per flagrātiſſimos perfectionis Euangelicę amatores, atque ſectatores: Denique ſeptimum, Fruitiuum æternæ gloriæ ac felicitatis, qui eſt Eccleſiæ triumphantis. Ergo iſti Auctores primam Viſionem aſſignāt primo ſtatui, ſecundam ſecundo, tertiam tertio, & ita deinceps alias Viſiones applicant ad alios ſtatus. Verumtamen ita vni ſtatui vnam Viſionem attribuunt, vt velint tamen in qualibet Viſione, præſertim autem in iis quæ ſeptenario conſtant numero, vti eſt prima harum ſex Viſionum, & ſecunda & tertia, & quinta, omnes ſupradictos ſeptem ſtatus adumbrari, & præfigurari. Sed quia principaliùs in vna Viſione vnus illorum ſtatuum, & in alia alius tractatur; idcirco vna Viſio huic potiùs ſtatui, quàm illi aſſignatur. Hæc interpretandi ratio adeò placuit Ioachimo Abbati, Vbertino Caſalenſi, Seraphino Firmano, & quibuſdam aliis, vt eam in explanandis his Viſionibus conſtanter perpetuóque tenuerint.

Ioachimus. Vbertinus. Seraphinus.

Tertia via & ratio & ſecunda quæ putatur litteralis, interpre- 5
tandi has Viſiones fuit Petri Aureoli, Lyrani, & Ioannis Annij, & multifariam, ipſius etiā Dionyſij Carthuſiani. Iſtis viſum eſt, Beatum Ioannē per iſtas ſex Viſiones præfiguraſſe ſex Eccleſiæ quaſi ætates, ab eius exordio vſque ad occaſum in terris, diſparibus tēporum ſpatiis inter ſe diſtinctas: & per quamlibet Viſionem præſignificari res aliquas maximè inſignes, & notabiles aliquando futuras in ea Eccleſiæ ætate quæ illi Viſioni reſpōdet. Primā itaque Viſionem iſtarum ſex definiunt extendúntque ab initio Eccleſiæ vſque ad tempora Iuliani Apoſtatæ, annū videlicet Domini trecenteſimum ſexageſimum quintum: Et quia exordium Eccleſiæ fuiſſe dicitur in die Pentecoſtæ, & in anno Domini trigeſimo tertio, vel trigeſimo quarto; iſta prima ætas continet annos trecentos triginta duos: in qua ætate claruerunt & Apoſtoli, & Diſcipuli Domini, & Martyres, multíque de antiquis Doctoribus, Sanctíſque

Aureolus. Lyranus. Annius. Carthuſianus.

ctiſque Pontificibus & Rectoribus Eccleſiæ. Secunda Ætas reſpondens ſecundæ Viſioni, fuit à tempore Iuliani Apoſtatæ vſque ad Iuſtinianum, vel Mauritium Imperatorem, & vſque ad annum Domini quingenteſimum octogeſimum, continens annos circiter ducentos viginti. Tertia Ætas reſpondens tertiæ Viſioni, ſecundùm iſtos fuit à principatu Mauritij vſque ad Imperatorem Conſtantinum, quem excæcauit mater eius Hirene, vſque ad annum ſcilicet Domini octingenteſimum, continens annos ducentos viginti. Hoc temporis tractu Imperium tranſlatum eſt ad Carolum Magnum, & penes Germanos eſſe cœpit: quo etiam tempore Eccleſia paſſa eſt perſecutiones Draconis, id eſt, Coſroæ Regis Perſarum, & Beſtiæ, id eſt, Mahometicæ Sectæ, & Saracenorum. Quarta Ætas reſpondens quartæ Viſioni, à tempore Caroli Magni extenditur vſque ad Imperatorem Henricum IV. id eſt, vſque ad annum Domini milleſimum, & circiter quinquageſimum, continens annos ducentos quinquaginta: hoc autem tempore fuit Eccleſia ſub ſeptem plagis & phialis plenis iracundiæ DEI, ob multiplex ſchiſma, magnáque diſſidia in populo DEI. Alij Ætatem iſtam extendunt vſque ad fundationem Ordinum mendicantium, id eſt, vſque ad annum Domini circiter ducenteſimum & milleſimum. Nec deſunt qui vſque ad noſtra hæc tempora iſtam Ætatem Eccleſiæ protenderint. Quinta Ætas reſpondens quintæ Viſioni, à fine præcedentis producitur vſque ad aduentum Antichriſti, qui quando venturus ſit, quia incertum eſt, propterea nec tempus huius quintæ Ætatis certo aliquo poteſt annorum numero definiri. Sexta Ætas reſpondens ſextæ Viſioni, ab aduentu Antichriſti vſque ad generale iudicium pertinet, & ſimiliter vt quinta Ætas, incertæ durationis eſt. Contra ſupradictas tres interpretandi rationes, ea quæ poſſunt obiici, quæ oſtendunt eas Interpretationes multis in rebus deficere, ſuprà in Prolegomenis noſtris expoſuimus in tractatu octauæ Diſputationis.

4 Quarta & vltima ratio interpretandi has Viſiones videtur ſuperioribus eſſe probabilior, eámque nos plurimùm ſequemur.

Equidẽ arbitror, quatuor potiſſimùm per iſtas Viſiones ſignificare Dominũ voluiſſe: primò quidẽ multa de iis quæ ſpectant ad ſeptẽ illos ſupradictos hominũ ſtatus: deinde, inſigniores Eccleſiæ proſperitates & aduerſitates diuerſis tẽporibus futuras: tũ, notabiliores memoratúq; digniores in ſingulis Eccleſię ætatibus, de quibus ſuprà dictũ eſt, res gerendas: denique, plura de nouiſſimis Mundi tẽporibus, & de perſecutione Antichriſti; qua de re, quòd ea res grauiſſima erat, & quam haberi bene præcognitam & præmeditatam in Eccleſia CHRISTI, maximi erat momenti, propterea Beatus Ioannes & ſæpiùs in hoc libro, & multiformiter prophetauit. Ad hæc igitur quatuor, explanatorem iſtarum Viſionum vigilatè obſeruatéque ſpectare & attentiſſimum animum habere oportet, vt ſolerter, prudentérque diſcernat, quæ res cuique viſioni aptè congruentérque reſpondeant. Hæc igitur præfati, ad primæ Viſionis iſtarum ſex interpretationem aggrediamur. Quatuor autem ſequentibus Capitibus Viſio hæc deſcribitur, à quarto ſcilicet vſque ad octauum: Et in quarto quidẽ Capite deſcribitur magnificẽtia & maieſtas DEI, qui apparuit Ioãni ad exhibendum ei hanc Viſionem. In quinto Capite exponitur materia ipſius Viſionis, ea verò eſt Liber ſeptem ſigillis clauſus, quem nullus pręter Agnum aperire potuit. In ſexto & ſeptimo Capite enarratur, iſtius libri, per Agnum reſolutis eius ſigillis, reſeratio & apertio: & in vniuſcuiuſque ſigilli apertione diuerſæ Viſiones exhibentur, diuerſarum rerum ſignificatrices.

SECVNDA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 2. *Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſuper ſedem ſedens: & qui ſedebat, ſimilis erat aſpectus lapidis iaſpidis & ſardinis.*

EST

5 EST apud Andream Cæſarienſis Cappadociæ Archiepiſcopum, qui ante mille annos, doctrinæ & ſanctitatis laude claruit, horum verborum breuis illa quidem, ſed admodùm concinna,ſcitáque interpretatio, quam ego,ſi non propriis eius verbis,ſed meis referre velim,multum profectò de grauitate eius atque concinnitate detraxerim. Hæc itaque ſunt Andreæ verba: Per hanc ſedem CHRISTI requies in Sanctis deſignatur, ſiquidem in illis, velut in throno quodam præſidet. Cæterùm PATRI, quem hoc loco viſum inducit,nullam omninò corpoream figuram affingit,vt in prima Viſione FILIO affinxerat; verùm pretioſis tantùm lapidibus illum comparat: Comparat illum quidem Iaſpidi, quòd is colore viridi exiſtat, ſuáque viriditate diuinæ naturæ ſymbolũ præferat, hæc namque ſemper viret ac floret, vitámque & eſcam viuentibus omnibus præſtat: ſed & omne quoque terræ ſemen viridem herbã fundere ſolet. Aſſimilatur etiã hæc Sardio lapidi, ob terrorẽ quem hoſtibus incutere natus eſt:Aiunt namque Sardium feris & ſpectris terribilem videri: & per vim quam naturâ inſitam habet, ægra corpora ſanare ſolitum. Sanè, vt magno Epiphanio placet, non modò tumoribus, ſi commodè adhibeatur, medetur, verùm etiam ferro illatis vulneribus. Hæc Andreas.

Andreas.

Iaſpis, cur Symbolum diuinæ naturæ.

Virtus Sardy lapidis.

Epiphanius.

6 Sed nos ſupradicta Beati Ioannis verba ſigillatim expendamus, *Et ecce ſedes poſita erat in cælo.* Per cœlũ,inquit Ambroſius,Eccleſia deſignatur: Per ſedem in cœlo poſitam, corda Sanctorum in Eccleſia commorantium ſignificantur, in quibus DEVS inhabitat & ſedet, ſicut dixit Apoſtolus, *Templum enim* DEI *ſanctum eſt, quod eſtis vos.* At verò,ſecundùm Bedam & Rupertum, ſedes ſignificat Eccleſiam vel militantem, vel triumphantem: Secundùm alios eſt immenſa celſitudo & maieſtas diuinæ naturæ ac felicitatis,in qua DEVS ipſe ex omni æternitate reſidet atque requieſcit. Ricardus iſtam DEI ſedem interpretatur ſanctos ANGELOS, & Eccleſiæ Doctores atque Paſtores, per quos DEVS regit Eccleſiam. Iſta porrò ſeſſio denotat quandam, vt ita dicam, ſuperioritatem atque dominationem,& inſuper auctoritatem, &

Ambroſius.

1. ad Cor. 3.

Beda.
Rupertus.

Richardus.

Quis fuerit is qui ſedebat in Throno.

quietem, ac tranquillitatem, quibus rebus opus eſt ad bene regendum, & iudicandum, & docendum; Eſt autem ſedere & dominorum, & iudicum, & docentium, & ſenum.

Sed quis erat ille quem Ioannes vidit ſuper iſtam ſedem ſede- 7
re? Ambroſius putat ea Viſione figuratum fuiſſe CHRISTVM Dominum, & aptè aſſimilatum fuiſſe Iaſpidi lapidi & Sardio: Iaſpis enim, inquit, viridis eſt coloris, Sardius verò rubei: per viriditatem itaque Iaſpidis, Diuinitas noſtri SALVATORIS, Per ruborem autem Sardij, eius Humanitas deſignatur. SALVATOR enim noſter Iaſpidis viriditatem in ſe continet, quia ſecundùm Diuinitatem per omnia æqualis eſt PATRI; habet item ruborem Sardıj, quia ſecundùm Humanitatem homo perfectus exiſtit, ſicut ſcriptum eſt; Perfectus DEVS & perfectus homo, ex anima rationali ſubſiſtens. Sic Ambroſius. Sed profectò illum in throno ſedentem figuram DEI PATRIS fuiſſe, patet ex eo quòd paulò infrà inducitur CHRISTVS ſub ſpecie Agni occiſi, reſidens in medio throni, & quatuor animalium, & viginti quatuor ſeniorum. Poſſet etiam dici ſub figura illius ſedentis in throno deſignatam eſſe totam ſanctiſſimam TRINITATEM, & CHRISTVM diſtinctè nominatum quâ homo eſt, & vt ſecundùm Humanitatem paſſus & mortuus eſt, ob ídque ſub ſimilitudine agni occiſi. Non deſcribit Ioannes figuram, id eſt, faciem & habitum ſedentis in throno, ſicut Ezechiel deſcripſit Capite decimo, & Daniel Capite ſeptimo, ſed apparuiſſe illum in ſpecie humana, eo Ioannes infrà Capite quinto non obſurè ſignificauit, quòd dexteram eius nominauit, dicẽs habuiſſe illũ in dextera ſua librum.

Ambroſius.

Ambroſius hoc loco citat Symbolum Athanaſij.

Quatuor modis induci Deũ in Scriptura ſedentẽ in Throno. Eſa.6.

Dan.7.

Quatuor porrò modis inducitur DEVS in ſacra Scriptura ſe- 8
dens in throno: primò, tanquam rex ſecundùm regalem magnificentiam atque maieſtatem, vt apud Eſaiam: *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum, & plena erat domus à maieſtate eius*, &c. Deinde tanquam iudex ſecũdùm iudiciariam grauitatem & ſeueritatem, vt apud Danielem, *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & Antiquus dierum ſedit*, &c. Tum tanquã docens & reuelans occultiſſima futurarum rerum myſteria, vt apud Ioannem in

in hoc loco: Ac demum, tanquam vindicans abominanda hominum ſcelera,execrandámque impietatem, non ſolùm corporalibus pœnis,ſed etiam ſpiritualibus, permittens, iuſtiſſimo iudicio ſuo, iſtiuſmodi peccatores in pernicioſiſſimos ipſis errores atque deceptiones,detrudi,& in maiora in dies peccata demergi, atque in cœcitatem mentis & cordis obdurationem deuenire,hanc DEI permiſſionem merentibus, atque exigentibus plurimis & maximis eorum peccatis. Hac ratione vidit Michæas Propheta DEVM paratum ad vindicandum deteſtabilem impietatem regis Achab:*Vidi*,inquit,*Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum,& omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris: & ait* DOMINVS, *Quis decipiet Achab regem Iſraël*,&c. 3. Reg.c.22.

TERTIA DISPVTATIO.

Quodnam myſterium lateat in eo,quod ſedens in throno dicitur habuiſſe ſpeciem & ſimilitudinem iaſpidis & ſardij.

9 HVIVS myſterij variæ ſunt apud explanatores libri huius interpretationes. Prima Interpretatio eſt benè vetus,& apprimè nobilium Scriptorum,vt Victorini,Primaſij, Bedæ, Ticonij, Ruperti, aliorúmque exiſtimantium per duos iſtos lapides pretioſos Iaſpidem, & Sardium ſignificata eſſe duo mundi maximè generalia,& memorabilia iudicia, vnum per aquam tempore Noë factum,& ſignificatum per Iaſpidem, quaſi viriditate aquea præditum: alterum, quod faciendum eſt in fine mundi,per ignem,inſinuatum hoc loco,per lapidem Sardium,rubri & quaſi ignei coloris. Ex vtroque autem iudicio ineuitabilis DEI iuſtitia,peccatoribus agnoſcenda,& tremenda eſt: perſuaſum enim ſibi certúmque habere debent,nullum peccatum,quod ab homine quoquo modo fit,fore impunitum: Quapropter ſeueriſſimum DEI iudicium, quod effugere nullo modo poſſunt, perhorreſcentes peius morte, vel minimam DEI offenſam timere,

Decem Interpretationes.
Prima Interpretatio.
Victorinus.
Ticonius.
Primaſius.
Beda.
Rupertus.

mere,cauerénque debent.

Secunda Interpretatio. Ambroſius. Anſbertus. Haymo.

Secunda Interpretatio eſt Ambroſij,quam ſequitur Anſbertus, 10
& eſt vna de duabus interpretationibus huius loci, quas tradit Haymo. Secundùm iſtos Iaſpis figurat Diuinitatem CHRISTI, Sardius Humanitatem , ſicut explicatum eſt ſuprà commemoratis Ambroſij verbis. Sed quia iam oſtenſum eſt, per illum in throno ſedentem non fuiſſe figuratum CHRISTVM Dominum, non videtur iſta explicatio apta & congruens huic loco.

Tertia Interpretatio. Richardus. Albertus.

Tertia Interpretatio Ricardi & Alberti, qui per Iaſpidis viriditatem ſignificari aiunt immarceſcibilem æternæ felicitatis coronam, Electis præparatam in cœlo: per Sardij autem ruborem, æterni ignis incendium & ſupplicium, quo in perpetuum puniendi ſunt Reprobi.

Quarta Interpretatio. Lyranus.

Quarta Interpretatio Lyrani, quam memorat Carthuſianus, eſt huiuſmodi: Imaginariæ Prophetis diuinitùs factæ apparitiones, factæ ſunt ſecundùm congruentiam ad id quod per eiuſmodi imagines deſignatur & reuelatur: DEVS autem hoc in loco apparuit, vt militantis Eccleſiæ prouidentiſſimus gubernator, ipſam nimirum conſolando & recreando in malis quæ patitur, quod ſignificat viriditas Iaſpidis; eandémque ardore charitatis inflammando ad feruentiùs in dies ſeruiendum ipſi, plurá-que in dies & meliora faciendum opera ad maiorem DEI gloriam, & ſalutem hominum.

Quinta Interpretatio. Haymo.

Quinta Interpretatio eſt Haymonis: Poſſumus, inquit, per 11
hos duos lapides intelligere Eccleſiam DEI, quæ virorem Iaſpidis habet, in contemplatione DEI manens, atque idcirco omnia huius mundi iucunda & proſpera pro nihilo deputans, dum paſcuis æternæ Diuinitatis guſtandis inhæret: cui in Canticis dicitur (*Cant. 8.*), *Quæ habitas in hortis, amici auſcultant te: fac me andire vocem tuam.* Habet quoque Sardij lapidis ruborem, quoniam Electi, ne diuina extollantur viſione, fragilitatis humanæ ſubinde admonentur: vnde Ezechieli, qui frequentes habuit diuinas viſiones, frequenter dicitur: *Fili hominis*; quaſi ei diceretur: Etſi claritatem ſupernæ gratiæ frequenter aſpicis, memor tamen eſſe debes (*Geneſ. 2.*) quòd homo es, & de propagine hominis peccatoris deſcendis,

ideóque

ideóque ex humana infirmitate rubræ terræ, ex qua formatus eſt Adam, originem habes.

12 Sexta Interpretatio eſt Petri Aureoli, qui, cùm dicitur hoc loco, *Et ecce ſedes poſita erat in cælo, &c.* cœlum interpretatur Eccleſiam militantem, in qua ſingulariter in terris DEVS reſidet, ceteris omnibus ſectis, & congregationibus reprobatis. Per ſedem verò in hoc cœlo poſitam deſignata eſt ſedes Romanæ Eccleſiæ, quæ eſt principalis, & caput in Eccleſia militante, & in qua tanquam in capite principaliter reſidet DEVS. Habet verò ſimilitudinem pretioſorum lapidum, Iaſpidis, & Sardij, lapidum quidem, ob ſtabilitatem, & immobilitatem eius in fide & doctrina, in qua, DEO eam protegente, nunquam defecit, nec deficiet vnquam, ſecundùm illam promiſſionem Beato Petro factam: *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sardius porrò & Iaſpis deſignant duplicem Eccleſiæ poteſtatem, & ſummam, & generaliſſimam, alteram ſoluendi peccata omnia, quod pertinet ad miſericordiam DEI, ſignificatam viriditate Iaſpidis: alteram verò ligandi, & retinẽdi, & puniendi peccata, adumbratam rubore Sardij lapidis. Et quia lapides iſti ſunt pretioſi, eo ipſo inſinuatum eſt, quicquid à ſede Romana procedit, vel tanquam gubernante, vel tanquam docente, vel tanquam iudicante, id magno in honore, pretióque in omni Eccleſia haberi oportere.

Sexta Interpretatio. Aureolus.

Luca. 22.

13 Septima Interpretatio eſt Andreæ, à quo eam mutuatus eſt Aretha, & quã nos initio ſuperioris Diſputationis retulimus. Hic ait, viriditatem iaſpidis eſſe ſymbolum Diuinæ naturæ ſemper virentis atque florentis, & vniuerſis viuentibus eſcam & vitam largientis. Comparatur etiam Sardio lapidi, ob vim terrificam, ſimúlque ſalutiferam, quam habere dicitur. Huic interpretationi, ſi nõ eadem, perquàm ſimilis tamen eſt octaua interpretatio, quæ noſtro Riberæ placet præ ceteris. Diuinam naturam ſimilem dici Iaſpidi, propter immarceſcibilem pulchritudinem: Et ſicut variarum regionum Iaſpides varios habent colores, vt Plinius docet libro 37. ita in DEO ſunt variæ perfectiones, quarum vnaquæque, cùm ſeparatim & ſolitariè cõſideratur, pulcherrima apparet: & ſicut

Septima Interpretatio. Andreas. Aretha.

Octaua Interpretatio. Ribera.

& ſicut Iaſpis pulchrè & iucundè tranſlucet; ita DEVS lux eſt, & natura ſua maximè viſibilis, & ipſum videntes inenarrabili replet iucunditate. Sardius ignei eſt coloris, & feris dicitur eſſe terrificus: Ita DEVS, licèt ob pulchritudinem ſuæ naturæ, & miſericordiæ ſuauitatem, ſupra quàm cogitari queat, amabilis eſt, nihilominùs tamen ob ſeueritatem iuſtitiæ ſuæ aduerſus impios admodùm terribilis atque formidabilis eſt.

Nona interpretatio. Ioachimus.

Nona Interpretatio eſt Ioachimi Abbatis, qui per tres pretio- 14
ſos lapides hoc in loco à Beato Ioanne commemoratos, Iaſpidem, Sardium, & Smaragdum, adumbrari putat myſterium ſanctiſſimę TRINITATIS: per Iaſpidem quidem perſonam PATRIS; per Sardium perſonam FILII; per Smaragdum verò perſonam SPIRITVS ſancti: & hanc ſuam Interpretationem atque ſententiam ita declarat: Deſcribens, inquit, hoc loco Beatus Ioannes trium pretioſorum lapidum ſimilitudines, magnum nobis ſanctę TRINITATIS exhibet Sacramentum: Iaſpis enim viridis eſt coloris; rubri autem, & quaſi ſanguinei lapis Sardius: Smaragdus quoque & ipſe coloris eſt viridis, ſed exuperans tamen viriditatem Iaſpidis. Scimus autem quod viriditas eſt quaſi vita arborum & herbarum: Sanguis verò eſt vita animalium, areſcit enim membrum, quod ſanguine non vireſcit, vnde non immeritò in Scriptura ſanguis animalium pro anima & vita reputatur. Nam etſi ſpiritus eſt qui viuificat corpus, videmus tamen ſine ſanguine manere ſpiritum vitalem non poſſe, & areſcere membra corporis in iis quorum venæ ſanguinis inciduntur. Herbæ porrò, & arbores ex aqua, quæ principalis liquor eſt, ſuam contrahunt viriditatem. In Iaſpidis itaque viriditate perſona deſignata eſt DEI PATRIS, quæ eſt principium in diuina TRINITATE: vnde in enumeratione duodecim pretioſorum lapidum, quam infrà Capite vigeſimo primo facit Beatus Ioannes, primo loco Iaſpis eſt commemoratus. In ſanguineo autem Sardij lapidis colore aptè deſignatur FILIVS DEI, qui voluit in fine ſeculorum homo fieri, & per ſui effuſionem ſanguinis mortiſque perpeſſionem genus humanum redimere: quamobrem apud Eſaiam dicitur

Geneſ. 9.

Eſa. 63.

habere

habere rubra veſtiméta. In colore Smaragdi, qui præcipuæ & notabilis admodũ, iucundæque viriditatis eſt, illa ſanctæ TRINITATIS denotatur perſona, quæ viuificans ſpiritus appellata eſt, quòd per ipſam humana corpora, atque etiam corda viuificentur, dicente Apoſtolo, *Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem;* 1.Cor.15. *ſecundus autem Adam in ſpiritum viuificantem.* Et alio loco, *Si* SPIRITVS *eius qui ſuſcitauit* IESVM *à mortuis, habitat in vobis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem* SPIRITVM *eius in vobis.* Rom.8. Et in Symbolo Patrum dicitur, Credo in SPIRITVM ſanctum Dominum & viuificantem. Et quamuis etiam CHRISTVS ipſe viuificet, ait enim ipſe de ſe: *Sicut* PATER *ſuſcitat mortuos, & viuificat, ita &* FILIVS *quos vult, viuificat:* Ioan.5. Propterea tamen nomen viuificantis appropriatur SPIRITVI ſancto, quia tunc veraciter viuificatur interior noſter homo, cùm accipit SPIRITVS ſancti dona, & cum ipſo manet in æternum: Quæ enim vita interior eſſe poteſt eius animæ, quæ vacua eſt ſapientia, & intellectu, & conſilio, & fortitudine, & ſcientia, & timore Domini, & quod maximum eſt donum, ipſa etiam charitate? Hæc autem dona largitus eſt nobis Dominus per SPIRITVM ſuum, teſtante hoc Beato Ioanne; *De* SPIRITV, inquit, *ſuo dedit nobis.* 1.Ioan.4. Sic Ioachimus.

QVARTA DISPVTATIO.

Exponitur decima Interpretatio quam ſuperioribus præfert Auctor.

DECIMA Interpretatio bellè videtur quadrare ad myſterium huius Viſionis: eò namque potiſſimùm Viſio hæc ſpectare ac dirigi videtur, vt in ea per varias ſimilitudines & imagines oſtendatur exactiſſima DEI prouidentia circa res humanas, præſertim verò Eccleſiam ſuam. Hæc autem DEI prouidentia duabus maximè virtutibus inſignita multifariam notificatur & magnificatur in ſacra Scriptura, Miſericordia

10. Interpretatio. *Duæ virtutes diuinæ prouidentiæ, Miſericordia & Iuſtitia.*

ſcilicet & Iuſtitia: & plurimis vtriuſque virtutis in vtramque partem commemoratis exemplis traditíſque documentis, luculenter oſtenditur, quàm ſit DEI prouidentia & ob ſuauitatem miſericordiæ amabilis,& ob ſeueritatem Iuſtitiæ terribilis & formidabilis, ſimúlque ob vtrumque admirabilis atque venerabilis. Miſericordia vtitur DEVS erga homines non ſolùm iuſtos & innocentes, verùm etiam peccatores, ſuorum tamen criminum pœnitentes,& ad clementiam ipſius confugientes:quos ipſe miſericorditer ad agendum pœnitentiā vocauit & adduxit,& verè pœnitentibus miſericorditer peccata omnia remiſit,pretioſáque cœleſtis gratiæ ſuæ dona impertiuit: Miſericorditer etiā datā eis iuſtitiam vſque in finem conſeruauit. Contrà verò Iuſtitiæ ſuæ ſeueritatem exercet aduerſus impios & peccatores impœnitentes, DEIque bonitate ac longanimitate ad ſecuriùs grauiúſque in dies peccandum abutentes. Duas iſtas diuinæ Prouidentiæ virtutes Dauid in

Locus Pſalmi 61. Pſalmo ſexageſimo primo pauciſſimis hiſce verbis indicauit: *Semel*,inquit,*locutus eſt* DEVS*: duo hæc audiui, quia poteſtas* DEI *eſt, & tibi Domine miſericordia: quia tu reddes vnicuique ſecundùm opera*

Locus Pſ. 7. *ſua*. Et in Pſalmo ſeptimo de Iuſtitia DEI ſic loquitur: DEVS *iudex iuſtus,fortis, & patiens: niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit,arcum ſuum tetendit,& parauit illum, Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit*. De Miſericordia verò ſic ait in

Locus Pſalmi 144. Pſalmo centeſimo quadrageſimo quarto: *Miſerator,& miſericors Dominus,patiens,& multùm miſericors: ſuauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Quinetiam ipſe rex Dauid duas iſtas diuinæ Prouidentiæ virtutes in adminiſtrando regno ſuo,& in regali prouidentia quam populi ſui habere debebat, pro virili ſtuduit imitari,ídque confeſſus ipſe eſt in Pſalmo centeſimo, cuius initium eſt, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Nam de ſeueritate iuſtitiæ ſuæ aduerſus impios atque iniquos loquens, *In matutino*,inquit,*interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* De ſua verò erga bonos viros benignitate ait, *Oculi mei ad fideles terræ,vt ſedeant mecum: ambulans in via immaculata,hic mihi miniſtrabat.* Filius

lius etiam eius Salomon, tum per ſapientiam ſibi à DEO infuſam, tum longo regnandi vſu atque obſeruatione hoc ipſum bene doctus dixit, humana regna cuſtodiri, & Regum thronos *Prouerb. 20.* roborari atque firmari miſericordia & clementia, ſimúlque veritate atque iuſtitia.

Quoniam igitur per hanc ſecundam Viſionem Beati Ioannis, in apertione libri ſeptem clauſi ſigillis, & in ſingulorum reſeratione ſigillorum multa oſtenduntur & dicuntur ad declarandam DEI prouidentiam adiutricem bonorum per miſericordiam, malorúmque vltricē per iuſtitiam, idcirco in principio huius Viſionis inducitur DEVS habens ſimilitudinem Iaſpidis & Sardij: Iaſpidis quidem quòd eius iucunda viriditas, quaſi prætēdat ſpem & fiduciam Diuinæ miſericordiæ: Sardij verò quòd eius rubens & tanquam igneus color præſignet ardorem & ſeueritatem diuinæ Iuſtitiæ ad puniendum Impios.

QVINTA DISPVTATIO.

Super Iaſpide & Sardio qui in ſupradictis verbis Beati Ioannis nominantur.

16 NON alienum inſtituto noſtro, neque iniucundum Lectori futurum nobis viſum eſt, ſi nonnulla in hoc loco de Iaſpide & Sardio memoratu minimè indigna, neque inutilia cognitu explicaremus, quæ ad Phyſicam eorum lapidum cognitionem, ſimúlque myſticam, & Theologicam conſiderationem ſpectant. Iaſpis & Sardius, & qui proximè pòſt nominatur Smaragdus, de numero ſunt illorū duodecim pretioſorum lapidū, qui erant in Rationali ſummi Pōtificis Iudæorū, vt ſcriptū eſt in libro Exodi cap. 28. & quos Ezechiel cap. 28. ait fuiſſe in corona & diademate Regis Tyri, & ex quibus conſtabant duodecim fundamēta ſuper quibus conſtructam ciuitatem Ieruſalem cœleſtem vidit in Spiritu Beatus Ioannes, vt in hoc libro narrat ipſe Cap. 21. Meminit quoque horū lapidū, & nominatim Sapphiri & Iaſpidis

Eſaias in Capite quinquageſimoquarto illis verbis: *Ecce ego ſternã per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris, & ponam Iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles.* Origenes lib.7. contra Celſum putat ex hoc Iſaiæ loco ſumpſiſſe Platonẽ ea quæ ſcripſit de terra beata in Phœdone, dicens, illic omnia nitere, & lapides ſplẽdere, vt Sapphiros & Iaſpides, & Gemmas.

Locus Iſaiæ cap.54. Origenes. Plato.

Beatus Hieronymus ſuper iſtis verbis Iſaiæ pulchram de iſtiuſ- 17
modi lapidibus facit digreſſionem, ex qua nonnulla quæ ad rem noſtram faciunt, decerpta hîc adſcribam.

S. Hieronymus. De natura, inquit Hieronymus, duodecim lapidũ atque gemmarum, non eſt huius temporis dicere, cùm & Græcorum plurimi ſcripſerint, & Latinorum: ex quibus nunc duos tantùm nominabo, virum ſanctæ ac venerabilis memoriæ Epiſcopum Epiphanium, qui inſigne nobis ingenij & eruditionis ſuæ reliquit volumen, quod inſcripſit περὶ λιθῶν, & Plinium Secundum, eundem apud Latinos & Oratorem, & Philoſophum, qui in Opere pulcherrimo Naturalis Hiſtoriæ trigeſimumſeptimum librum, qui extremus Operis eſt, lapidũ atque gemmarũ diſputatione compleuit. Hi duodecim lapides ſcribuntur per ordinem in Exodo, *Ezech.28.* & apud Ezechielem, id eſt, ἐν τῷ λογείῳ, & in corona atque diademate principis Tyri. Et aliis quibuſdam interpoſitis, quæ extra rem noſtram ſunt, explanans ſanctus Hieronymus verba illa Eſaiæ: *Ponam in Iaſpide propugnacula tua*: de Iaſpide hunc in modum ſcribit: Propugnacula Ciuitatis Dominicæ Iaſpide roborantur; *2. Ad Cor.10* hi ſunt, qui poſſunt omnem altitudinem eleuantem ſe contra ſcientiam DEI, deſtruere atque conuincere, & mendacium ſubiicere veritati. Qui ergo in diſputando fortiſſimus eſt, & ſanctarum Scripturarum teſtimoniis roboratus, iſte propugnaculum Eccleſiæ eſt. Iaſpidum porrò multa ſunt genera: alius enim eſt *Varietas Iaſpidum.* Smaragdi habẽs ſimilitudinẽ qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis, & vocatur Grammatias, quo omnia phantaſmata fugari autumant: alius viridior mari, & intus quaſi floridus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundiſſimis ſpecubus eius

naſci

naſci referunt: Alium verò iuxta Iberos,& Hyrcanos,& mare Caſpium,& præcipuè iuxta lacum Neuſim reperiri: Eſt & alius Iaſpis niuis & ſpumæ marinorum fluctuum ſimilis, & clementer quaſi mixto rubore ſubrutilans. Hæc diximus, vt vniuerſas gratias ſpirituales in Eccleſiæ propugnaculis cognoſcamus, quas qui habuerit, & vanos timores fugat, & poteſt cum Sponſa dicere, *Fratuelis meus candidus & rubicundus:* Et hactenus quidem verba ſunt Beati Hieronymi. *Cant. 5.*

18 De multiplici Iaſpidis varietate Dioſcorides in libro quinto legẽdus eſt. Plinius etiam qui libro 37. de Iaſpide, præter alia, ſcribit hęc: Viret, & ſæpè translucet Iaſpis, etiamſi victa à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens: Plurimæ ferunt eam gentes Smaragdo ſimilem Indi. Vidi ego Iaſpidem vndecim vnciarum, in qua erat effigies Neronis thoracata. Primæ dignitatis eſt, ſi habeat aliquid ſimile purpuræ; ſecundæ, ſi roſæ; tertiæ, ſi æmuletur Smaragdum; quæ tranſuerſa lignea alba media præcingitur, & hanc totus Oriens pro amuletis geſtat: Orientales omnium optimæ. Virtus Iaſpidis, ſecundùm Galenum in libro nono ſimplicium medicamentorum, eſt os ventriculi, ipſúmque ſtomachum fouere, ac roborare. Quam virtutem tunc ineſſe Iaſpidi quidam dixerunt, cùm in eo effigies Draconis ſculpta fuerit: Sed hoc ridet Galenus, dicens, vſum ſe Iaſpide, ſine iſta Draconis effigie, ac nihilominus eam, quam diximus, virtutem, vſúmque habuiſſe. *Dioſcorides.* *Plinius.* *Medica virtus Iaſpidis ex Galeno.*

19 Ceterùm, quia vox Hebræa, quã Latinus Interpres, & Septuaginta trãſtulerunt in Iaſpidem, eſt Iahalom, ducta à verbo (halam) quod ſignificat frangere, & conterere, ex eo coniecturam fecerunt recentiores Hebræi, & de noſtris quidam nimio plus hebraizantes, iſtum lapidem nõ eſſe Iaſpidem, vt plerique arbitrantur, ſed eſſe Adamantem, lapidem nempe pretioſiſſimum & duriſſimum, vt qui alios frangat potiùs, quàm frangatur ab vllo. Audi Lector quid hac de re Aben-Eſdra doctiſſimus apud Rabbinos ſcriptum reliquerit in hanc ſentẽtiam. Magnus ſapiens Hiſpanus dicit, Iahalom eum eſſe lapidẽ qui vulgò dicitur Adamas, qui frãgit omnes lapides, atque etiã bdellium perforat; deductum autem *In Rabbinis Hebræorum.* *Abeneſdra.*

id nominis eſt à verbo (halam) quod ſignificat percutere & contundere, eſtque in principio eius nominis littera Iod adiectitia. Hæc ille. Sed quis obſecro inducat ſuum in animum credere, germanam iſtius vocis Hebrææ ſignificationem meliùs eſſe cognitam & perſpectam ab iſtis recentioribus Hebræis & hebraizantibus, quàm ab illis duobus & LXX. Interpretibus peritiſſimis Hebrææ linguæ, viríſque Sapientiſſimis, qui eam vocē nunquam in Adamantem, ſed in Iaſpidem tranſtulerunt.

De lapide Sardio. Sardius lapis. Hebraicè dicitur Odem, nomine ducto à verbo 20 (Adam) quod ſignificat rubere, quòd ſit rubri admodùm coloris, idémque ſignificat vox (Zanca) qua vtitur Paraphraſtes Chaldaicus. *Solinus.* Solinus & Plinius iſtum lapidem non Sardium appellant, ſed Sardam: nam quia primùm repertus eſt Sardibus, quæ eſt ciuitas in Aſia, inde nomen Sardę traxit. *Plinius.* Plinius ait, nullam fuiſſe apud Antiquos gemmam vſu frequentiorem ac celebriorem: eius quinque memorari ſpecies, laudatiſſimam omnium haberi Babylonicam, deinde Indicam, tum Arabicam, adhæc Ægyptiacam, vltimo loco Cypriam. In hoc lapide notatur differentia ſexus diſtinctione coloris; mares enim ardentiùs rubent, fœminæ craſſiùs nitent: denique omnium gemmarum Sarda, Plinio auctore, ſuffuſo humore tardiſſimè hebetatur, & oleo magis, quàm alio liquore, facilis eſt ſcalpturis, nec tenax ceræ, ob ídque idonea ſigillis. *Virtus Sardij lapidis ex Thoſtado, & Alberto.* Toſtadus ſuper vigeſimo octauo Capite Exodi ex Dioſcoridis ſententia ait, Sardium vim habere excitandi gaudia, depellendi timores, acuendi mentem, augendi audaciam, & reſiſtendi maleficiis. Albertus ait, eſſe in eo virtutē ſanādi hæmorrhoidas, & iram, rixáſque ſedandi, & prohibendi ſomnia horrifica, ſiſtendíque fluxum ſanguinis. Verùm de iſtis lapidibus, quæ hactenùs dicta ſunt, ſatis in præſentiarum Lectori eſſe debet.

SEXTA

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et Iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ. VERS. 3.

21 IRIS, quæ Smaragdi colorem æmulabatur, (Andreas inquit locum hunc enarrans) varia & florida cœleſtium virtutum & ordinum ornamenta, diuerſáque eorum munera & miniſteria adumbrat. Et quia præcipuum eorum munus & miniſterium circa res creatas deſtinatur, & confertur ad procurandam ſalutem Electorum, vt in Epiſtola ad Hebræos teſtatur Beatus Apoſtolus, idcircò, licèt Iris tricolor ſit, illa tamen thronum DEI circumdans maximè referebat viriditatem, eámque Smaragdi. Quanquam tres colores Iridis non inſcitè aptari & accommodari poſſunt ad tres virtutes, quas beatis illis ſpiritibus aſſignat Sanctus Dionyſius, virtutem dico purgandi, & illuminandi, & perficiendi.

Andreas. Myſterium Iridis.

Ad Heb. 1.

Tres colores Iridis, tres virtutes Angelicorum Ordinum.

Sed communis eſt Explanatorum libri huius ſententia, ſimilitudine & myſterio Iridis, ſignificatam eſſe DEI miſericordiam, quæ omni ex parte, atque omni tempore circumdat eius ſedem, quæ eſt Eccleſia. Per Iridem, inquit Ambroſius, quæ in ſignum reconciliationis & pacificationis DEI cum hominibus data eſt Noë, congruè clementia & miſericordia DEI ſignificatur, quæ ſedem DEI, id eſt, Eccleſiam circumdat, hoc eſt, vndique protegit, & gubernat, & à viſibilibus atque inuiſibilibus hoſtibus defendit; *In ipſo enim*, ſicut dixit Apoſtolus, *viuimus, mouemur, & ſumus.* Sed & hoc quòd viriditas Smaragdi hebetatos oculos ſpectantium ipſum, & recreat, & reficit, & ad videndum acuit; bene conuenit etiam diuinæ miſericordiæ. Quando enim in peccatis iacemus, & ſcelera noſtra nos deprimunt, hebetatos mentis oculos habemus: Sed cùm conſideramus miſericordiam DEI, qualiter meretrices, & latrones, omniúmque ſcelerum generibus depreſſos, etiam ipſos perſecutores ſuos, per pœnitentiam ad viam ſalutis

Ambroſius. Geneſ. 8.

Act. 17.

ſalutis reduxerit, recreamur animo, & fiduciam veniæ concipimus,& ad eum quem offenderamus, confugimus, vt per eius miſericordiam ab æterna morte liberemur. Quam DEI miſericordiam Pſalmiſta contemplans, nec eam verbis explicare valens,
Pſal.43. ipſum DEVM miſericordiam ſuam vocauit,dicens, DEVS *meus miſericordia mea.* Sic Ambroſius ſuper hoc loco.

Ergo miſericordiam DEI ſignificabat Iris ſedem DEI circumdans; quæ triplici conſtat ſubſtantia ſiue materia, vnde triplex color eius exiſtit, viridis, & ruber,& cœruleus; quo ſignificatur amplitudo miſericordiæ diuinæ erga homines, & erga Eccleſiam ſuam. Erga homines, quantùm ad corpus,& animam,& ſpiritum: & quantùm ad homines in ſtatu legis naturæ, & in ſtatu legis Moſaicæ, & in ſtatu legis Euangelicæ; & quantùm ad bona hominum terrena, & humana,& diuina: & quantùm ad eos qui ſunt in cælo,& in terra,& in inferno: & quantùm ad tria maxima bona, Prædeſtinationem, Iuſtificationem, & Glorificationem hominum. Erga ipſam verò Eccleſiam miſericordiam ſuam tripliciter DEVS exhibet: primò, quia non ſinit eam tentari ſupra virtutem eius, ſed facit cum tentatione prouentum: ſempérque ſuſcitat in ea viros ſanctos, & prudentes atque ſapientes, fortéſque tãquam paſtores, & rectores,& doctores, atque defenſores; Deinde aſſiſtit ei, ne vnquam deficiat in ea recta fides,& ſincerum verbum DEI, & vt veras habeat ſemper Scripturas, verámque earum intelligentiam: adhæc, vt perpetuò in ea ſit legitimus Sacramentorum vſus, verúſque & purus DEI cultus. 22

Tres colores Iridis, quid myſterij habeant.

1. ad Cor. 10.

Eph.4. & ad Corinth.12.

Huius porrò loci minimè aſpernanda eſt Interpretatio quã Ticonius tradidit, vnde nimirùm Primaſius, & Haymo, aliíque pleraque mutuati ſunt, quæ ſuper hoc loco in Commentariis ſuis ſcripta reliquerunt. Et ipſa quidem Ticonij Commentaria in Apocalypſim nunc non extant; verba tamen eius reperiet Lector in Homilia ſecunda illarũ decem & octo Homiliarũ in Apocalypſim, quæ Beati Auguſtini, tanquam auctoris earum, nomen præferunt,& in nono Tomo Operum eius continentur. In hunc itaque modum ille ſuper hoc loco ſcribit: Iris Græca & Latina lingua 23

gua arcus vocatur qui in die pluuiæ apparere videtur: per hunc autem quid aliud niſi reconciliatio Mundi deſignatur, quæ per incarnati VERBI diſpenſationem facta cognoſcitur? Hoc certè, ſi ſolerter inſpicitur, effectus ipſius Iridis indicare videtur: Arcus enim tunc apparet, cùm radiis ſolis imbrifera fuerit nubes illuſtrata. Sole igitur nubem illuſtrante, Iris apparuit, quia cùm VERBVM PATRIS, quod candor eſt LVCIS æternæ, & Sol iuſtitiæ, humanam ſuſcipiendo illuſtrauit naturam; ipſa Humanitatis ſuſceptio, quæ profectò nubes à Propheta vocatur, reconciliatio facta eſt mundi, quæ congruè per nubem imbriferam ſignificatur, propter prædicationis & doctrinę abundantiam quam in mundum effudit. Congruenter quoque ad reconciliationem humani generis in Nouo Teſtamento arcus figuratè apparuiſſe deſcribitur à Beato Ioanne, Qui in Veteri etiam Teſtamento ideò in nubibus poſitus eſt à Domino, vt poſt inundationem diluuij pax terris reddita cognoſceretur, eiúſque viſione, quaſi memor DEVS pacti ſui, nequaquam vltrà aquarum immenſitate deleri terram pateretur. Huic autem nomini ſi vna in fine addatur littera, & pro iris dicatur irini, hoc ipſum quod dicimus, apertè ſignificabit, nam Græco vocabulo εἰρήνη, pax appellatur. Hic porrò arcus cùm ſit diuerſi coloris, reſpondeátque principaliter duobus, id eſt, aquæ & igni; per quod deſignatur Baptiſmus aquæ & SPIRITVS ſancti, vel iudicium factum iam per diluuium, & quod futurum eſt per ignem: hîc tamen non immeritò viſioni Smaragdi comparatur, vt per eum, ſicut diximus, propitiationis diuturnitas oſtendatur: Smaragdus enim viridiſſimi coloris eſt, qui color naturæ diuinitatis ſymbolum habet, & diuinæ Miſericordiæ ſpem ac fiduciam præbet. Hactenùs ille. *Sap. 7.* *Eſa. 19.*

24 Quidam putant, quorũ ſententiæ acceſſit noſter Ribera, illud, *Similis viſioni Smaragdinæ*, non ad Iridem referri debere; ſed ad ſedentem in throno, qui dicitur hoc loco ſecundùm ſpeciem in qua apparuit, fuiſſe ſimilis colori trium lapidum, Iaſpidis, Sardij, & Smaragdi. Illud autem quod de Iride dicitur, *Et Iris erat in circuitu ſedis*, fuiſſe interpoſitum, & legendũ eſſe per parentheſim: vt recta *Franciſcus Ribera.*

& plana iſtorum verborum conſtructio ſit eiuſmodi : *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis Iaſpidis , & Sardinis, & ſimilis viſioni Smaragdinæ : & Iris erat in circuitu ſedis.* Non enim rectè diceretur Iris eſſe ſimilis Smaragdo,quaſi tantùm viridis eſſet,cùm ea tricolor ſit, & viridem, & rubrum, & cœruleum habens colorem. Sic iſti.

Sed enim , præterquam quod iſti ſuo arbitratu mutant rectam verborum Scripturæ conſtructionem & ordinationem quam fecit Beatus Ioannes qui hæc ſcripſit ; aduerſantur etiam communi omnium fermè huius libri Explanatorum,tam Græcorum quàm Latinorum lectioni & interpretationi , quorum nullus illud , *Similis viſioni Smaragdinæ*, retulit ad ſedentem in throno,ſed omnes iſtud de Iride interpretati ſunt. Adijce,quòd iſtorum lectio & interpretatio ſententiam verborum Beati Ioannis reddit minimè probabilem : Quomodo enim ſedens in throno ſecundùm ſpeciẽ coloris videri potuit ſimilis colori Iaſpidis & Smaragdi? vtriuſque enim lapidis color eſt viridis , ſed Iaſpidis viriditas dilutior & tenuior eſt, Smaragdi plenior,& viuidior,& amœnior : non poterit autem ſedens in throno ſecundùm ſpeciem videri & mediocrem habens viriditatem,ſimúlque maxima nitens viriditate:præſertim autem cùm non dicatur fuiſſe in vna parte ſimilis Iaſpidi, & in alia parte ſimilis Smaragdo. His accedit,quòd ſi Beatus Ioannes illud, *Similis viſioni Smaragdinæ*,dixiſſet de ſedente in throno, ſic vtique ſcripſiſſet : *Et qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis Iaſpidis,& Sardij,& Smaragdi :* nec ſuperuacuè addidiſſet illud:*Similis viſioni Smaragdinæ.* Iam verò quod iſti obijciunt contra communem loci huius lectionem & interpretationem , perfacilem habet reſponſionem atque ſolutionem : Licèt enim naturalis Iris triplicem habeat colorem , nec viriditas ſit principalis, multóque aliis inſignior : illa tamen Iris quam in ſpiritu vidit Ioannes myſterij gratia,& ob myſticam ſignificationem, viſa eſt ſimilis virori Smaragdi,quòd in ea vel ſola eſſet viriditas, ſpeciem tamen & figuram habens arcus cœleſtis ; vel certè quòd viriditas multò eſſet inſignior,& notabilior,& aſpectabilior aliis eiuſdem coloribus. Hoc nempe

nempe ſenſit Tyconius, vt ex verbis eius ſuprà memoratis manifeſtum eſt: Et ad hãc ipſam ſententiam interpretans Lyranus illa verba, *Similis viſioni Smaragdinæ*, Smaragdus, inquit, eſt viridis coloris, & hic eſt vnus de coloribus Iridis: Sed illa Iris imaginaria ſic apparuit, vt color eius viridis intenſior ceteris videretur, per quod deſignabatur conſolatio DEI, ſuis Electis affutura, maximè verò in tribulationibus Eccleſiæ futuris; eo quòd color viridis eſt conſolatiuus & confortatiuus ipſius Viſus.

SEPTIMA DISPVTATIO.

De Smaragdo, cuius ſpeciem coloris habebat Iris, quæ erat in circuitu ſedis DEI.

26 QVEMADMODVM ſuprà de Iaſpide & Sardio nonnulla ſtrictim attigimus; ita nunc de Smaragdo nonnihil dicendum eſt. Ante alia verò lubet hic referre quæ de eo lapide Solinus in ſuo Polyhiſtore ſcripſit his verbis: In *Solinus c.19.* Aſiatica Scythia terræ ſunt locupletes, inhabitabiles tamen: Nam cùm auro & gemmis affluant, Gryphes tenent vniuerſa, alites ferociſſimæ, & vltra omnem rabiem ſæuientes: quarum immanitate obſiſtente aduenis difficilis & rarus eſt acceſſus; viſos enim diſcerpunt, veluti geniti ad plectendam auaritiæ temeritatem. Cum his dimicant Arimaſpi, vt intercipiant lapides, quorum non aſpernabimur perſequi qualitates. Smaragdis hic locus patria eſt, quibus tertiam inter lapides dignitatẽ Theophraſtus dedit. Nam licèt ſint & Ægyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipuus tamen honor eſt Scythicis. Nihil his iucundius, nihil vtilius vident oculi. In primis virent vltra irrigua gramina, vltra amnicas herbas: deinde, obtutus fatigatos ſui coloris reficiunt lenitate: nam viſum quem alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant & exacuunt. Atque ob hãc cauſam placuit, vt non ſcalperentur, ne offenſum decus imaginum lacunis corrumperetur: quanquam qui verus eſt Smaragdus, difficulter vulnerari

poteſt. Probatur hoc pacto, ſi aſpectum tranſmittat, ſi, cùm globoſus ſit, proxima ſibi virore ſuo inficiat, aëre repercuſſo; aut cùm eſt concauus, ſpectantium facies æmuletur; ſi neque vmbra, neque lucernis, neque Sole mutetur. Qui vitioſi ſunt, intrinſecus quaſdam ſordes habent vel plumbo, vel capillamentis, vel etiam ſali ſimiles.; lauantúrque auſtero mero, ſed viridi proficiunt oleo. Hæc Solinus, qui, vt pleraque quibus illum ſuum Polyhiſtorem referſit & ornauit, ſic etiam hæc fermè ad verbum à Plinio mutuatus eſt: nam quæ de Gryphibus ſcripſit, ex ſecundo Capite libri ſeptimi Plinij ſumpta ſunt; quæ autem de Smaragdo, ex quinto Capite libri trigeſimi ſeptimi.

An vox Smaragdi bene reſpondeat voci Hebrææ.

Vox Hebræa (barechet) quam Beatus Hieronymus, & LXX. Interpretes in Smaragdum tranſtulerunt, deriuata eſt à barach, quod ſignificat fulgurare ſeu fulgorem emittere: Quapropter ſecundùm recentiores Hebræos & hebraizantes, ſignificat lapidem fulgurantem, ſiue radios in modum fulgoris emittentem: ob idque Pagninus in Lexico ait eſſe Chryſolytum, qui aureum habet colorem, & ardentes inſtar fulguris, ſcintillas emittit: alij putant eſſe Carbunculum. Ego aſſentior potius Beato Hieronymo & LXX. Interpretibus, qui voce illa Hebræa Smaragdum ſignificari putauerunt: quinetiam Paraphraſtes Chaldæus Smaragdin appellauit. 27

Pagninus.

Quidam, nec indocti, & huiuſmodi rerum minimè incurioſi putãt habere Smaragdum principia ſua & originem ab ære: quòd eo indicio Smaragdus probetur, ſi affricatus Lydio lapidi reddat æris colorem: hoc certè indicio mercatores Indici vti ſolent ne decipiantur. Smaragdus ponitur in hoc libro Capite vigeſimo primo quartum fundamentum cœleſtis ciuitatis Ieruſalem, & apud Ezechielem Capite 28. vltimus lapis pretioſus numeratur in ornamẽto Regis Tyri Smaragdus. Theophraſtus inter lapides pretioſos primam dignitatem tribuit Adamanti, ſecundam Margaritis Indicis & Arabicis, tertiam Smaragdo.

Theophraſtus

Sex Smaragdi excellentia.

Multæ profectò, atque inſignes ſunt Smaragdi excellentiæ. 28
Prima excellentia eius eſt in eximia viriditate qua ſuperat viriditatem

ditatem herbarum & frondium, prorſus adeò, vt quælibet alia res viridis cum Smaragdo compoſita & comparata, non videatur virere: ſua etiam viriditate proxima ſibi colorat; & in tantum tenax eſt ſuæ viriditatis, vt neque in vmbra, neque in Sole, nec iuxta lucernas ſecundùm coloris aſpectum mutetur. Altera excellentia Smaragdi eſt in humani obtutus oblectatione; nullius enim coloris aſpectus oculis gratior eſt quàm Smaragdi, nec eſt quicquam quod libentiùs auidiúſque intueamur: eius namque viriditas & implet oculos, nec ſatiat tamen, eorúmque ex intentione ad alia laſſitudinem viridi lenitate demulcet ac recreat, & viſum ad ſui craſſitudinem facilitate tranſlucida tranſmittit, & corpus eius, ſi politum fuerit, rerum imagines reddit. Nero certè gladiatorum pugnas Smaragdo ſpectabat. Tertia excellentia eſt in magnitudine: Theophraſtus prodidit, à Rege Babyloniæ ad Regem Ægypti miſſum eſſe Smaragdum quatuor cubitorum: & in delubro Iouis apud Ægyptios reperiri obeliſcum ex quatuor Smaragdis longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis, ex vna parte, quatuor cubitorum, ex altera, duorum. Appion Grammaticus tradidit memoriæ, fuiſſe in labyrintho Ægyptio Serapim Coloſſæum ex vno Smaragdo nouem cubitorum. Quarta excellentia in multiplici eius miráque varietate: duodecim enim ſpecies numerantur; ſed Scythici omnium optimi; nullis enim nec maior eſt auſteritas, nec minus vitij, tantáque duritia, vt ſcalptura vulnerari non queant. Quinta excellentia in medica virtute ac facultate aduerſus morbos: tradit enim Albertus, valere Smaragdum contra calculos veſicæ, contra lepram, contra canum morſus cùm rabie aguntur, & in vniuerſum contrà venena. Toſtadus ex Dioſcoridis ſententia, ait valere contra morbum caducum, & contra fluxum ſanguinis, & ſecundùm aliquos, contra illuſiones phantaſticas, & deprauatam imaginandi facultatem.

Smaragdi ob ob magnitudinem memorabiles. Theophraſtus.

Appion.

Smaragdi ad medelam morborum virtus ex Alberto & Toſtado.

19 Sexta Smaragdi excellentia petitur à multiplici eius ſignificatione myſtica: nam quæ de quinque Smaragdi excellentiis paulò antè diximus, ea, ſecundùm myſticam interpretationem acce-

De myſtica ſignificatione Smaragdi.

 pta,

pta,rerum ſpiritualium & cœleſtium multa & præclara ſuppeditant documenta,de quibus diſſeruerunt Sacrarum litterarum explanatores,cùm alibi,tum præcipuè ſuper Caput 28.Exodi,& 28. Ezechielis,& 21.Apocalypſis. Mihi ad præſens ſatis fuerit, myſticam Smaragdi ſignificationem, quam ſuper 21.Caput Apocalypſis Beda explicat, hoc in loco referre : Smaragdus,inquit,tantæ viriditatis eſt, vt etiam herbas virentes,frondéſque,& gemmas ſuperet omnes,inficiens circa ſe viriditate repercuſſum aërem : qui meritò & viridi proficit oleo, quamuis natura imbuatur. Cuius genera ſunt plurima,ſed nobiliores frigora Scythica ferunt.Smaragdus porrò ſignificat animas fide ſemper virentes,quæ quò magis aduerſitate ſeculi,ceu frigore Scythico, premuntnr, eò magis hereditatem immarceſcibilem,& æternam conſeruatam in cœlo & mente concipere ſperando, & in proximos ſpargere ſatagunt prædicando: quæ etiam internæ pinguedine charitatis ad contemptum mundi proficiunt. Natalis etiam Smaragdi locus,pulchrè congruit myſterio:eſt enim terra locuples, & auro gemmíſque affluens,ſed deſerta, & inhabitabilis, propter Gryphes, feras videlicet volãtes:Sunt enim quadrupedes, corpore quidem Leonibus,capite verò & alis ſimiles Aquilis. Cum iſtis dimicant Arimaſpi, vno tantùm oculo in media fronte inſignes; mira cupiditate,& Smaragdos rapientibus Arimaſpis,& feris cuſtodientibus. Huiuſmodi deſertam terram,virtutum theſauris abundãtem adierat Pſalmiſta,cùm dicebat, *Ecce elongaui fugiẽs,& manſi in ſolitudine*, id eſt, A mundi illecebris animum elongando ſubtraxi: In hac terra pretioſos theſauros & deſiderabiles inuenire ſe, cum delectabili quadam admiratione manifeſtat dicens, *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te*? & cetera quæ ſequuntur vſque ad finẽ eius Pſalmi.Contra Gryphes autem ſpirituales ſemen diuini verbi, & virtutum gemmas nobis præripere conantes, quique Sanctorum inuigilant, ſimplici per cœleſte deſiderium intentione, quaſi vno tantùm oculo admirandi, vt gemmam fidei, ceterarúmque theſauros virtutum inueſtigare, & effodere queant. Quò enim quæque virtus ſublimior

Beda.

Pſal.54.

Pſal.30.

mior eſt, eò pauciores habet cultores, grauioréſque ab immundis ſpiritibus perſecutiones patiuntur: Hi etenim velut Gryphes meritorum deiectione terreſtres,ſed ſuperbæ mentis altitudine volucres, diuitias ſpiritales non ſibi ad vſum poſſidere, ſed hominibus auferre indefeſſo labore decertant.Hæc Beda.

OCTAVA DISPVTATIO.

Super illis Verbis:

Et in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos, viginti quatuor ſeniores ſedentes, &c. VERS.4.

Qui fuerint illi viginti quatuor Seniores.

30 MIRE facit ad reuerentiam, & decorem, & magnificentiam, atque maieſtatem DEI ſedentis in throno iſtorum Seniorum aſſeſſio & circumſeſſio. Legimus enim in Sacris litteris, iuſſu DEI non ſemel factum eſſe delectum ſeniorum ad populum gubernandum, erudiendúmque, & iudicandum, conſilióque dirigendum: his enim quatuor ritè perficiendis muneribus,regendi, docendi,iudicandi, dandíque conſilij, omnium maximè idonei aptíque ſunt ſenes, ob ætatis reuerentiam, ob iudicij maturitatem, ob grauitatem morum, ob multam rerum humanarum experientiam, atque prudentiam,necnon ob perturbationum animi ſedationem mentíſque tranquillitatem.

Senilis ætas ad quatuor potiſſimùm ritè obeunda munera, maximè idonea.

Sed quinam fuêre illi viginti quatuor Seniores circũ thronum DEI ſedentes? Variæ ſunt Explanatorum libri huius interpretationes.Prima Interpretatio eſt,Iſtorum viginti quatuor ſeniorum numero ſignificari viros ſapientiæ ac virtutum præſtantia maximè celebres,de iis qui fuerunt ante CHRISTI aduentum. Si autem vellet quiſpiam iſtos viginti quatuor ſeniores deligere ex omni ætate & ordine eorum qui fuerunt ante CHRISTVM, hos potiſſimùm deligere poſſet:Ante diluuiũ duos, Abel & Noë: Enoch

Qui fuerint illi 24. ſeniores.

Prima Interpretatio.

Viri maximè celebres ante Chriſti aduentum.

Enoch enim, quia nondum mortuus eſt, inter iſtos viginti quatuor numerandus non eſt: Poſt Diluuium tres Patriarchas, Abraham, Iſaac, & Iacob: Poſt hos, duos primos duces populi Hebræi, Moyſem & Ioſue: ex Iudicibus populi hos quatuor, Gedeonem, Iephte, Samſonem, & Samuelem: ex Regibus, etiam quatuor, Dauidem, Ioſaphat, Ezechiam, & Ioſiam: ex Pontificibus, Aaron, Phinees, Ioiadam, & Ieſum filium Ioſedec: ex Prophetis, ob inſignem miraculorum potentiam, Eliſæum; Elias namque, etiam nunc viuere creditur: Ob prophetica verò vaticinia, populíque eruditionem atque inſtructionem quatuor Prophetas, quos appellant Maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem. Atque ex iſtis quos commemorauimus, & qui fuere maximè illuſtres inter eos qui præceſſerunt CHRISTI aduentum, conſtat numerus illorum viginti quatuor Seniorum.

Ambroſius.

Hanc Interpretationem tradit Ambroſius; hoc tamen differt, 31
quòd iſtos vigintiquatuor Seniores videtur facere poſteriores Moſe, qui primus fuiſſe creditur Scriptor ſacrorum librorum: putat enim Ambroſius, per illa vigintiquatuor ſedilia deſignari vigintiquatuor libros Veteris Teſtamenti, in quorum ſcilicet lectione ac meditatione Patres illi Veteris Teſtamenti ſedebant, id eſt, à laboribus, & curis ſeculi vacantes requieſcebant. Ponam hîc Ambroſij verba, quæ ſunt huiuſmodi: Viginti quatuor Seniores in hoc libro aliquando Patres Veteris Teſtamenti, aliquando Noui, aliquando ſimul vtroſque ſignificant: ſed in hoc loco, Patres Veteris Teſtamenti deſignant: qui vigintiquatuor in ſedilibus ſediſſe dicuntur; quando autem ſedemus, à labore quieſcimus. Per vigintiquatuor autem ſedilia, vigintiquatuor libri Veteris Teſtamenti figurantur, ſuper quibus ſediſſe dicuntur Seniores, quia Patres Veteris Teſtamenti à laboribus & curis huius ſeculi in lectione & meditatione diuinorum librorũ quodammodò quieſcebãt. Sed quærendum nobis eſt, cùm illa DEI ſedes Eccleſiam ſignificauerit, vt ſuprà diximus, cur in circuitu illius ſedis ſedilia hæc diſpoſita eſſe dicantur. Sed in promptu reſponſio eſt: quicumque enim paterfamilias domũ ſuam à latronibus & inimicis tutam

tutam eſſe cupiens,eam vel muro, vel ſepe,vel pariete circumdat: ſimiliter Eccleſia & contra Hæreticos,& contra Paganos, qui fidem CHRISTI deſtruere conantur, Veteris Teſtamenti librorum doctrinis & teſtimoniis muniuit: Cùm enim ea quæ credit & colit, longè ante CHRISTI aduentum fuiſſe prædicta oſtendit,iacula inimicorum,euertere CHRISTI fidem cupientium,longè à ſe repellit. Illi porrò viginti quatuor Seniores amicti fuiſſe dicuntur veſtimentis albis,& aureas in capitibus ſuis geſtaſſe coronas.Per alba veſtimenta,vitæ puritas & innocentia,per coronas aureas,bona opera,eorúmque in cœlis præmia deſignantur. Hæc Ambroſius. At B.Hieronymus in ſua præfatione in libros Regum dixit, viginti quatuor libros canonicos fuiſſe in Apocalypſi præfiguratos non per viginti quatuor Thronos, vt Ambroſius inquit,ſed per viginti quatuor Seniores.

32 Altera eſt Interpretatio Andreæ Cæſarienſis Archiepiſcopi, quam,perpetuus eius ſectator,etiam tradit Arethas. Viginti quatuor Seniorum numerum,inquit Andreas, quidam ex priſcis Interpretibus conſtituunt ex Abele & aliis viginti viris Veteris Teſtamenti, & aliis tribus viris Noui Teſtamenti,Ioanne Baptiſta,& Beato Petro,ac Paulo. Sed an certum id ſit, an potiùs, pro viginti quatuor Græcorum elementorum numero, rectiùs per hos accipiantur viginti quatuor qui exercitatione virtutum & cognitione rerum diuinarum præ cæteris excelluerunt, iudicium penes Lectorem eſto. Nobis eorum magis probatur opinio, qui de iſtis viginti quatuor, duodecim interpretati ſunt viros in Teſtamento Vetere, tũ virtute,tum ſapiẽtia ceteris illuſtriores,quales fuerunt apud Hebræos duodecim Patriarchæ, duodecim tribuum Hebræi populi quaſi principes & Capita: totidémque alios duodecim in Nouo Teſtamento heroës,quos non alios quàm duodecim Apoſtolos licet exiſtimare, hos enim Dominus IESVS futuros *Matth.19.* duodecim tribuum Iſraël iudices affirmauit. Candidæ autem Seniorum veſtes ſymbolum habebant puræ illorum vitæ, & perpetuæ feſtiuitatis, ſolidæque lætitiæ qua in cœlis perfruuntur. Coronæ porrò aureæ in eorum capitibus, victoriæ aduerſus Dæ-

 mones

mones non ſine magna animi fortitudine & conſtantia obtentæ ſunt indices. Sic Andreas.

Diſputatio ſuper ſanctitate 12. Patriarcharum populi Hebræi. Gene. 49. Suprà 37.

33 Sed fortaſsè non eſt planè certum, illos duodecim Patriarchas filios Iacob, eſſe omnes in cœlo; cùm legamus, Ruben, & Simeonem, & Leui fuiſſe à Iacob, prophetico ſpiritu diuinitùs afflato, grauiſſima maledictione percuſſos; & cùm Ioſeph quoſdam iſtorum de crimine peſſimo accuſauerit apud patrem ſuum; & inſignis fuerit eorum inuidia, & odium, & crudelitas aduerſus innocentem fratrem ſuum Ioſeph. Sed vt concedamus omnes eſſe ſaluos & beatos in cœlis, negari tamen non poteſt, plures eorum fuiſſe aliis compluribus Veteris Teſtamenti viris meritorum & virtutum laude multò inferiores. At verò, ſi quis penſitet ea quæ de iſtis viginti quatuor Senioribus variis in locis huius libri dicuntur, perſpicuè intelliget, eos fuiſſe tum ſanctitatis laude perinſignes, tum beatitudinis gloria excellentes.

Ioachimus.

34 Ioachimus certè Abbas iſtam Andreę pluriúmque aliorum Interpretationem qua duodecim iſtorum viginti quatuor Seniorum arbitrantur fuiſſe duodecim Patriarchas filios Iacob, apertè confutat, ſuper hoc ipſo loco Apocalypſis ita ſcribens: Generalis opinio tenet, iſtos vigintiquatuor Seniores fuiſſe duodecim Patriarchas & totidem Apoſtolos, quorum illos filios Iacob ſecundùm carnem eſſe ſcimus, hos verò ſecundùm ſpiritum primos CHRISTI filios fuiſſe nouimus; & vtroſque Electorum DEI populorum, Iudaici ſcilicet & Chriſtiani principes fuiſſe conſtat. Et de Apoſtolis quidem, omni remota contradictione, iſtud conceditur, quia eorum vita ſimul & numerus cum auctoritate concordat: Vita, quia vſque ad mortem pro iuſtitia decertauerunt: numerus, quia duodecim à Domino ſunt electi: auctoritas, quia eos Dominus ſuper ſedes duodecim ſeſſuros eſſe & iudicaturos

Matth. 19.

prædixit, *Sedebitis*, inquit, *& vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël*, vnde & Beatus ipſe Ioannes, vt ſe vnum de iſtis ſenioribus eſſe oſtenderet, ſignanter ſe in Epiſtolis ſuis ſeniorém cognominat. De illis autem Patriarchis filiis Iacob

Gen. 37.

multa poſſunt opponi. Primò; quia innocentem fratrem ſuum per malitiam

malitiam vendiderunt. Deinde, quia vbicumque in Scriptura ſacra mentio fit de iſtis Patriarchis Teſtamenti Veteris, præter Ioſeph, aliorum nulla ponitur commendatio, quinetiam vituperatio, nam de venditione fratris, de inuidia, & odio culpantur. Innuit hoc ipſum Beatus Gregorius, qui in quadam ſuarum Homiliarum de Electis atque Reprobis verba faciens, ita ſcribit: Duos filios habuit primus homo, quorum vnus electus eſt, Abel; alter, reprobus fuit, Cain. Tres filios Noë arca continuit, ſed eorum duo ſunt Electi, Sem & Iaphet, tertius verò, maledictus & reprobus fuit, Cham. Abraham duos filios genuit, quorum vnus fuit electus, Iſaac, alter reprobatus, Iſmaël. Similiter Iſaac duos filios generauit, Iacob & Eſau, ſed ille fuit electus, hic autem reprobus. Duodecim filios habuit Iacob, ſed eorum vnus, Ioſeph, per innocentiam venditus eſt; alij verò per malitiam venditores fratris extiterunt. Sic Beatus Gregorius. Quoniam igitur iſtorum Patriarcharum numerus cum vitæ integritate atque innocentia non concordat, duodenarius eorum numerus non eſt ſufficiens cauſa recenſendi eos inter hos viginti quatuor Seniores, quos Beatus Ioannes tanta dignitate & gloria vidit in cœlis excellere. Hactenus ex Ioachimo.

B.Gregor. *Gen.4.* *Infrà 6.* *Infrà 9.* *Infrà 16. & 21.*

NONA DISPVTATIO.

Super eiſdem illis viginti quatuor Senioribus enarrantur aliæ duæ Interpretationes: vna Beati Gregorij, altera Ruperti.

35 TERTIA Interpretatio eſt, quam tradit Beatus Gregorius in quarto libro Expoſitionis ſuper nonum Caput primi libri Regum, docens per iſtos viginti quatuor Seniores ſignificatos eſſe in Eccleſia CHRISTI perfectos Euangelicæ doctrinæ prædicatores. Sic enim ſcribit hunc ipſum locum Apocalypſis obiter explanans: Seniores illi viginti quatuor, quos in cœlis circum thronum DEI ſedentes vidit Beatus Ioannes in ſpiritu, quid aliud ſunt quàm Sancti prædicatores, maturi ſenſu, & moribus graues? Qui profectò thronum DEI iuxtà poſitis ſedibus

Tertia Interpretatio.

 dibus

dibus ambiunt, quia qui præ ceteris Conditorem diligunt, per altiſſimam contemplationem & conuerſationem ei viciniores requieſcunt; Iuxta ipſum, ſedent per eius perfectam imitationem, per ardentem amorem, per intimam conuerſationem, & familiaritatem. Sed enim hæc interpretatio Beati Gregorij etſi veriſſima & pulcherrima eſt, videtur ea tamen pertinere ad ſenſum myſticum & allegoricum potiùs, quàm ad hiſtoricum & litteralem, vt ex his quæ dicentur infrà Lectori erit manifeſtum.

Quarta & Quinta & Sexta Interpretatio. Ticonius. Primaſius.

Tales etiam cenſeri debent aliæ tres loci huius Interpretatio- 36
nes, quarum vna eſt Ticonij & Primaſij, per iſtos viginti quatuor Seniores deſignari vniuerſam Eccleſiam in ſuis Præpoſitis, & in ſubditis: ita vt per vnum duodenarium iſtorũm Seniorum deſignetur vniuerſitas Rectorum Eccleſiæ, ad ſimilitudinem duodecim Patriarcharum: per alterum verò duodenarium ſignificetur vniuerſitas ſubditorum qui ſunt in Eccleſia, ad ſimilitudinem duodecim tribuum populi Hebræi. Altera Interpretatio eſt Bedæ: Eccleſiam, inquit, quam propter ſocietatem fidei in vna ſede viderat, eandem nunc per geminum teſtamentum de Patriarchis & Apoſtolis generatã, in viginti quatuor ſedibus cernit: Cernit autem eam ſedentẽ propter iudiciariam eius in CHRISTO dignitatem; Sedebunt enim & iudicabunt vniuerſa membra, ſed in vno, & per vnum caput: nam quomodo poterunt Sancti in Iudicio ſedere, ſtantes ad dexteram Iudicis? Tertia Interpretatio eſt eiuſdem Bedæ, ſed quam ante ipſum tradidit Primaſius, per iſtos viginti quatuor Seniores ſignificari eos qui perfectionem operis, quæ ſenario numero commendatur, clara Euangelij prædicatione & obſeruatione conſummant, nam quater ſex faciunt viginti quatuor.

Beda.

Septima Interpretatio. Rupertus.

Septima Interpretatio eſt Ruperti: Nobis, inquit, videtur, ſe- 37
dem iſtam quam circumdabant Seniores viginti quatuor, figuram fuiſſe regni CHRISTI, in qua ſede Regia priùs ſedit Dauid, vt qui perinſignem figuram prætulit CHRISTI ex ipſo ſecundùm carnem generandi: Vnde Archangelus GABRIEL de CHRISTO prædixit, *Dabit illi DEVS ſedem Dauid Patris eius.*

Lucæ 1

Et

Et ſicut poſt CHRISTVM ſucceſſerunt duodecim Iudices, id eſt, Apoſtoli: ita ante ſedem Dauid præceſſerunt duodecim Iudices, qui poſt Ioſue, & ante Regem Saul præfuerũt populo Hebræo; quorum primus fuit Othoniel, vltimus verò Samuel. Iſti ſedem illam Dauid tempore præcedentes, quaſi ab anteriori parte ſedem illã in cœlo poſitã circumſedent. Alij verò Iudices, duodecim videlicet Apoſtoli, quibus dictũ eſt, *Sedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael*, filio Dauid CHRISTO temporaliter ſuccedentes, circum ſedem illam, quaſi à poſteriori parte ſedent. Rectè autem iſti dicti ſunt Seniores, quia per maturitatem fidei ſuæ populum DEI iuueniliter laſciuientem coercuerunt. Nam illi Hebræorum Iudices & à ſeruitute hoſtium Hebræos liberabant, & ab Idololatria reuocantes in veri DEI cultu continebant: & ad ignoſcendum eorum peccatis, flectebant DEI miſericordiam, vnde Liberatores & Saluatores appellati ſunt, vt legentibus librum Iudicum manifeſtum eſt. Poſteriores verò Iudices, id eſt, Apoſtolos, verè Seniores fuiſſe, hoc eſt, Sapientes, notiſſimum eſt: Illi nempe vicerunt mundum, ſuperauerũt Diabolum, & captiuum peccati ac mortis populum liberauerunt, & ſempiternæ vitæ gloriam ſibi & quamplurimis aliis per CHRISTI gratiam acquiſiuerunt. Quam etiam ob cauſam inducuntur amicti veſtimentis albis, & coronis aureis redimiti. Hæc Rupertus. Ergo ſecundùm Rupertum illorum viginti quatuor Seniorum numerus, quos Ioannes vidit in cœlo circum DEI thronum ſedentes, conſtabat partim ex duodecim Iudicibus populi Hebræi, partim ex aliis duodecim Iudicibus populi Chriſtiani, id eſt, Apoſtolis.

Matth. 19.

Cur dicti ſint Seniores.

38 Atenim, contra iſtud Ruperti dictum de illis Iudicibus populi Hebræi, quos mediam partem facit iſtorum viginti quatuor Seniorum, tria poſſent obiici: primò non eſſe omninò certum, omnes illos Iudices eſſe in cœlo: deinde, multorum ex illis nullam inſignem virtutem, nullúmque egregium facinus nobis eſſe notum: tum, eos pluribus aliis veteris Teſtamenti viris pietatis, ſapientiæ, virtutúmque præſtantia fuiſſe multò inferiores; ob idque

Animaduerſio Auctoris in ſententiam Ruperti.

que non videri dignos qui inter illos viginti quatuor Seniores tanto in cœlis honore, ac dignitate, gloriáque fulgentes cenſeantur.

DECIMA DISPVTATIO.

Examinatur Interpretatio Ioachimi.

Octaua Interpretatio. OCTAVA Interpretatio eſt Ioachimi Abbatis, quam 39
ipſe tradit & declarat his ferme verbis: Iſtorum viginti quatuor Seniorum, interpretor partim fuiſſe duodecim Apoſtolos, quorum filij ſunt ſancti Martyres, qui pro CHRISTI nomine paſſi ſunt à tempore ipſorum Apoſtolorum vſque nunc, & qui deinceps paſſuri ſunt vſque ad ſexti ſignaculi apertionem, & Antichriſti tempora: Ad horum enim Sanctorum Martyrum præfigurandum & præmonſtrandum ſtatum, hæc ſecunda Viſio Beati Ioannis præcipuè ſpectat. Ceteros autem duodecim Seniores, eligendos eſſe puto ex Gentili populo, eo tempore quo venturus eſt Elias: ſicut duodecim Apoſtoli de Iudaico
Luc.1. populo electi ſunt, eo ferme tempore quo venit Ioannes Baptiſta in Spiritu & virtute Eliæ: vt quemadmodum per duodecim Apoſtolos & coadiutores eorum, vocatę ſunt Gentes ad fidem CHRISTI; ita per illos duodecim venturos in nouiſſimis temporibus intret ad fidẽ CHRISTI vniuerſa multitudo filiorũ Iſraël; & ſint
Matth.20. reuera primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Sed nũquid iſti viginti
An iſti viginti quatuor Seniores præcellant alios omnes qui ſunt in cælo. quatuor Seniores omnibus aliis Electis, gratiæ & gloriæ præſtantia anteponendi ſunt? Minimè verò: Conſtat enim alios eſſe & gratia & gloria præſtantiores ipſis, vt Abraham, Iſaac, & Iacob, Patres Prophetarum, & Apoſtolorum, omniúmque credentium; & Dauid, virum ſecundùm cor DEI, cuius filius ſecundùm car-
Exod.33. nem fuit CHRISTVS, & Moſem, qui loquebatur cum DEO, tãquam amicus cum amico ſuo; & Eliam, & Ioannem Baptiſtam, quorum ille præcurſurus eſt CHRISTVM Iudicem, hic autem
Luc.1. præcucurrit Redemptorem, digito eum præſentem indicans, quo non

non ſurrexit maior inter natos mulierum. Sciendum itaque eſt, quòd iuxta illud SALVATORIS noſtri dictũ: *In domo* PATRIS *mei manſiones multæ ſunt*, ſicut in Eccleſia militante diuerſæ ſunt gratiæ gratis datæ, ſecundùm quas nonnunquam aliqui ſunt inſigniores pluribus aliis viris ſanctis, qui tamen illis diuinæ gratiæ ac virtutum meritis longè ſuperiores ſunt: ita quoque in Eccleſia triumphante diuerſas eſſe glorias accidentales, & quaſi cœleſtes quaſdam prærogatiuas, quarum DEVS alias aliis Beatis pro ſua voluntate ac ſapientia diſtribuit: Et hac ratione datum eſt iſtis viginti quatuor Senioribus, vt Beato Ioanni apparerent in cœlo ſedentes circum DEI thronum, amicti veſtimentis albis, & coronis aureis redimiti, ipſum quoque Beatum Ioannem multa quæ videbat, & non intelligebat, docentes. Denique addit Ioachimus, hanc ſuam interpretationem, prout facit duodecim iſtorum Seniorum ipſos Apoſtolos, eſſe planè veram atque indubitatam; prout autem alteros duodecim illorum Seniorum facit quoſdam viros ſanctos futuros in nouiſſimis mundi temporibus, vtrùm ſit intellectus, an opinio, ait ſe lectoris iudicio relinquere. Ex quo intelligitur Ioachimum hanc ſuam Interpretationem & ſententiam non firmo aſſenſu, plenáque aſſeueratione, ſed dubitanter ac timidè tenuiſſe, aut certè ſcriptis prodidiſſe.

Matth. 11.
Ioan. 14.

40 Nec immeritò ſanè Ioachimus iſti ſuæ Interpretationi non valdè confidit; ea quippè nullum videtur firmum habere veritatis, aut etiam veriſimilitudinis fundamentum: Nec enim vel ſacra Scriptura, vel Patrum auctoritate nititur, nec fulcitur ratione aliqua, vel coniectura probabili; cùm id tamen quod dicit, ante ipſum, fuerit indictum atque inopinatum. Ait, per duodecim iſtorum Seniorum numerum deſignari duodecim viros egregios fide ac virtutibus ex populo Gentili, qui venturi ſunt in nouiſſimo mundi tempore, & Iudæos conuerſuri ſunt ad fidem CHRISTI. Dixit hoc Ioachimus, ſed nulla ratione probat, vt fiat veriſimile, nec merum videatur eſſe figmentum. Præſertim verò cùm iſti duodecim viri, ſiue plures alij iſto numero duodenario deſignati, per quos putat conuerſum iri Iudæos ad CHRISTVM, aliquot

Diſcutitur ſupradicta Interpretatio Ioachimi.

aliquot millibus annorum futuri ſint poſt id temporis quo Beatus Ioannes illorum viginti quatuor Seniorum viſionem habuit: Iſti autem Seniores, & iam vixerant in terris, & tunc beati erant in cœlo, vt ex iis perſpicuum eſt, quæ de ipſis plurifariam in hoc libro prodita ſunt. Illa quoque Ioachimi ſententia perſpicuè falſa eſt, Beatum Ioannem fuiſſe vnum de illis viginti quatuor Senioribus, & ad id ſignificandum ſolere ipſum appellare ſe in Epiſtolis Seniorem. Ioannes etenim tunc viuebat in terris; illi verò Seniores iam mortali vita defuncti, beatam in cœlis vitam degebant: & ad eorum ſignificādam æternæ felicitatis lætitiam, & gloriam, & in hoc quarto Capite, & in ſequenti quinto inducuntur amicti veſtimentis albis, & aureas coronas in capitibus ſuis geſtantes, & habentes cytharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum in terris viuentium, quas illi DEO in cœlis offerebant. Adiice, quòd non ſemel in hoc libro & Beatus Ioannes inducitur multarum rerum quas videbat, nec ſatis intelligebat, ſciſcitans ab iſtis Senioribus & diſcens intelligentiam: Non igitur Beatus Ioānes erat vnus de illis viginti quatuor Senioribus in cœlo circum DEI thronum ſedentibus, tantáque dignitate & gloria fulgentibus.

An B. Ioannes fuerit vnus de numero illorũ viginti quatuor Seniorum, vt Ioachimus dixit.

VNDECIMA DISPVTATIO.

Super noua quadam, ſed ingenioſa, neque inerudita iſtorum viginti quatuor Seniorum Interpretatione, quam Petrus Aureolus, & Lyranus, & quidam alij tradiderunt.

Aureolus. Lyranus.

NONA Interpretatio à ſupradictis viris ſatis acutè, nec 41
inſcitè excogitata ſuper iſtis viginti quatuor Senioribus, eſt huiuſmodi: Cœlum, quod Ioannes vidit apertum; & in eo ſedem DEI poſitam, ſignificat Catholicam Eccleſiam militantem, in qua DEVS, ceteris omnibus ſectis & congregationibus reiectis, ſingulari modo reſidet ac præſidet: & ad cuius Eccleſiæ proceſſum in finem vſque mundi acie mentis diuinitus

uinitùs illuſtrata, prænoſcendum, Spiritu prophetico ſublatus eſt Ioannes. In iſto cœlo ſedes illa DEI poſita denotabat ſedem Romanam: quæ non ſolùm principalis eſt in omni Eccleſia, verùm etiam Eccleſiarum omnium caput, habēs ſimilitudinem lapidum pretioſorum, ob inuiolabilem Fidei firmitatem, quam, DEO ipſam protegente, perpetuò integram atque incontaminatam cuſtodiuit. Iris ſedem circumdans, perpetuæ miſerationis & benignitatis DEI erga ſedem hanc Romanam deſignat gratiam. Viginti quatuor ſedilia, quæ circa iſtam ſedem erant, præfigurabant vniuerſitatem Epiſcopalium ſediū quæ ſunt in Eccleſia per vniuerſum mundum diffuſa: ſimúlque illi viginti quatuor Seniores figuram gerebant omnium Epiſcoporum Eccleſiæ, in ſimilitudinem videlicet Sacerdotum Hebræorum, quos Dauid in viginti quatuor familias diſtribuit, vt per vices ſacerdotalia miniſteria in templo DEI obirent, vt legitur in vigeſimoquarto Capite prioris libri Paralipomenon.

Sedes Romana.

Quid Iris.

Quid ſedilia viginti quatuor totidémque Seniores.

41 Deinde, oſtenditur potentia & magnificentia DEI, quantùm ad influxum eius in Eccleſiam, tum luminis doctrinæ, tum virtutis miraculorum, cùm dicitur, ex throno DEI proceſſiſſe fulgura, & voces, & tonitrua: influxum prætereà gratiæ, quantùm ad Sacramentum Confirmationis, in quo datur gratia ſeptiformis, ſignificata per ſeptem illas lampades, ſiue ſeptem Spiritus DEI: denique, influxum munditiæ ab omni peccato, ſignatum per mare vitreum ſimile cryſtallo, figuram videlicet Sacramenti Baptiſmi. Illa porrò quatuor animalia quæ vidit B. Ioannes in circuitu ſedis, ſignificabant vel quatuor Euangeliſtas, maximè idoneos fidéque dignos teſtes diuinæ MAIESTATIS: vel quatuor ſedes Patriarchales, Antiochenam, Ieroſolymitanam, Alexandrinam, & Conſtantinopolitanam: Erant autem in circuitu ſedis DEI, quiá iſti Patriarchatus à Romanæ ſedis gubernatione pendent: habebant ſenas alas, & plena erant oculis, ad denotandam plenitudinem doctrinæ & poteſtatis, concordem tamen ſedi Romanæ & ab ea pendentem. Iam verò perpetua, quæ memoratur in hoc loco, laudatio & gratiarum actio iſtorum quatuor animalium, & illorum

Quid fulgura, & tonitrua, & lampades, & mare vitreum.

Quid quatuor animalia cum ſenis alis, & plena oculis.

illorum vigintiquatuor Seniorum,ſignificabat perpetuum fore in Eccleſia cultum Dei, & diuinæ laudis atque orationis exercitium per Horas canonicas die ac nocte celebrandum. Ex hac itaque Interpretatione diluceſcit, B. Ioannem tāto antè Spiritu prophetico præuidiſſe & prædixiſſe pulcherrimam Eccleſiæ Christi diſpoſitionem & gubernationem olim futuram, quam nos iam diu impletam eſſe cernimus. Sic iſti.

Atenim, iſta de viginti quatuor Senioribus interpretatio non- 34
nullis de cauſis haudquaquam probabilis videtur. Primum enim, *Diſcutitur ſupradicta interpretatio.* illi viginti quatuor Seniores inducuntur in hoc libro tāquam ſingulares quædam perſonæ viuentes & loquētes, & præcipuo quodam honore, ac dignitate, gloriáque in cœlo præcellentes: hoc autem ad Eccleſias Cathedrales, vt iſti dicunt, minimè accommodari poteſt. Deinde, inducuntur iſti Seniores tanquam vſque in finem mundi permanentes, & myſteriorum vſque ad finem futurorum conſcij: hoc non quadrat in Eccleſias Græcas, ritúque ac magiſterio Græcorum in doctrina & Sacramentis cultúque Dei vtentes, quippè quæ iam pridem à recta fide defecerint, pluribus infectę circa Fidem erroribus, & ab obediētia Romanæ ſedis alienatæ ac ſeparatæ, in ſchiſmatis malo verſantur. Adhæc iſti, quatuor illa animalia interpretantur principales quatuor in Eccleſia Patriarchatus, Hieroſolymitanum, Antiochenum, Alexādrinum, & Conſtantinopolitanum: Sed hæc interpretatio cum euentu, rebúſque ipſis minimè congruit. Iſta enim quatuor animalia inducuntur in hoc libro tanquam in cœlis beata, eximiéque ac ſingulariter honorata, & cum Ioanne loquentia, atque ei nonnulla myſteria quæ Ioannes non ſatis intelligebat, declarantia: hoc autem ad iſtos Patriarchatus, qui iam diu in ſchiſmatis & hæreſeos tenebris verſantur, aptari non poteſt. Denique, ratio temporum, iſtorum refellit opinionem & interpretationem. Beatus enim Ioannes vidit illa quatuor Animalia tanquam tunc in cœlo manentia: iſti autem quatuor Patriarchatus multò poſt acceptam & ſcriptam à Ioanne Apocalypſin initium habuerunt: Sanè, Patriar-

chatus

chatus Conſtantinopolitanus aliquot ſeculis poſt Beati Ioannis exceſſum conſtitutus eſt.

DVODECIMA DISPVTATIO.

Explicatur Haymonis Interpretatio, quam ſequitur noſter Ribera.

44 HAYMO in Commentariis ſuis in Apocalypſin arbitratur, iſtos Seniores non fuiſſe duntaxat viginti quatuor ſed multò plures:& quod ſæpe fit in Scriptura, poſitum eſſe determinatum numerum pro indeterminato. Iſto enim numero viginti quatuor Seniorum denotari omnes viros tam Veteris quàm Noui Teſtamenti, perfectione virtutum ceteris inſigniores, atque præſtantiores. Cur autem tanta multitudo iſtorum perfectorum hominum illo præcipuè numero viginti quatuor denotata ſit, duas reddunt rationes: Numerus enim viginti quatuor conſtat ex duobus duodenariis; quorum alter deſignat perfectos viros Veteris Teſtamenti, propter honorem duodecim Patriarcharum, qui fuêre illorum progenitores ſecundùm carnem: alter verò duodenarius deſignat viros perfectos Noui Teſtamenti, ob reuerentiam, & honorem duodecim Apoſtolorum, qui eorum fuêre quaſi ſpirituales parentes,& Principes Eccleſiæ CHRISTI. Deinde, Scriptura ad ſignificandam aliquarum rerum ſiue perſonarum vniuerſitatem, vel perfectionem, vtitur certis quibuſdam numeris, vt ſeptenario, denario, centenario, millenario:& inter iſtiuſmodi numeros cenſeri etiam debet duo- *Duodenarius* denarius, quem Beatus Hieronymus ſub initium libri XVI. Com- *S. Hieron.* mentariorum in Ezechielem appellat numerum plenæ, conſummatæque virtutis. Et Beatus Auguſtinus libro XX. de Ciuitate *Auguſt.* DEI, Cap. V. & ſuper primis verbis Pſalmi LXXXVI. Beatus etiam Gregorius lib. X. Moralium, Cap. XXXIX. aiunt, Duodenario *Gregor.* numero ſignificari vniuerſitatem: & idcirco, cùm dixit Dominus Apoſtolos futuros Iudices duodecim tribuū, duodenario numero *Matth. 19.*

Apoſtolorum ſignificatos eſſe omnes viros perfectos qui cum CHRISTO & Apoſtolis iudicaturi ſunt alios: duodenario autem numero tribuum Iſraël, deſignatos eſſe omnes qui iudicãdi ſunt. Et Haymo quidem hanc ſuam Interpretationem hoc in loco ſtrictim attingit; ſed eam ſuprà, enarrans id quod eſt in fine tertij Capitis: *Qui vicerit, faciam eum ſedere in throno meo*: expreſſiùs declarauit his verbis: Neminem moueat, quòd vnus thronus in hoc loco iudiciaria poteſtas intelligatur, cùm in Euangelio legamus duodecim fore ſedes, ſuper quas ſedentes Apoſtoli iudicaturi ſint alios, & in hoc libro legimus, viginti quatuor thronos, ſuper quos ſedebant viginti quatuor Seniores: Duodenarius enim bis ductus facit viginti quatuor, In quo numero comprehenduntur duodecim Patriarchæ, & omnes Patres perfectæ virtutis Veteris Teſtamenti, in altero autem duodenario comprehendũtur Apoſtoli, omnéſque viri perfectiores Noui Teſtamenti. Dicitur itaque vnus thronus ſingulariter, propter vnam poteſtatem iudiciariam: dicuntur duodecim throni, propter perfectionem Electorum qui iudicaturi ſunt: Dicuntur etiam viginti quatuor throni, propter viros perfectos vtriuſque Teſtamenti qui cum Domino ad iudicandum venturi ſunt. Sic Haymo: cuius interpretationem, tacito eius tamen nomine, ſecutus eſt noſter Ribera: vt mihi quidem fiat veriſimile, eum, cùm ſuper hoc loco ſcripſit, non legiſſe Haymonem; aut ſi anteà legerat, tunc certè ei Haymonis non veniſſe in mentem, non enim eum interpretationis quam ipſe cæteris antepoſuit, auctorem nominare prætermiſiſſet.

Haymo.

Ribera.

Hanc ego interpretationem & ſententiam etſi non prorſus 45 improbo; eam tamen, quia mihi non animum explet, pleno aſſenſu approbare non poſſum. Cùm enim iſti Seniores ſæpius in hoc libro inducantur, quatuor duntaxat & viginti numero definiti atque inſigniti, non video cur exiſtimare debeamus, ipſos non fuiſſe tantùm viginti quatuor, ſed multò plures, & poſitum eſſe hîc numerum definitum pro indefinito: Verba enim Sacræ Scripturę, niſi quid planè obſtet, ſecundùm propriam eorum ſignificationem accipienda & intelligenda ſunt; in hoc enim maximè ſenſus

Auctoris iudicium de ſupradicta interpretatione.

&

& interpretationis, quam vocant hiſtoricam & litteralem, ratio conſiſtit. Nihil autem obſtare videtur quo minùs iſti Seniores, ſicut dicuntur, ita reuera fuerint, tantùm viginti quatuor. Nam duas contra hoc, quas noſter Ribera facit obiectiones, minimè arduum fuerit diluere. Ait, iſtos Seniores eſſe eos qui cum CHRISTO in extremo, generalíque iudicio, iudicaturi ſunt alios; eos verò qui tunc iudicaturi ſunt, multò plures fore quàm viginti quatuor, communis eſt ſenteptia Theologorum arbitrantium, omnes qui fuerint in terris Euangelicæ perfectionis ſectatores, & CHRISTI Apoſtolorúmque imitatores, eos cum CHRISTO & Apoſtolis tunc futuros iudices aliorum. Quod etiam firmare licet auctoritate Beati Gregorij, qui in Capite trigeſimonono libri decimi Moralium, Omnes, inquit, qui ſtimulo diuini amoris excitati, hîc poſſeſſa reliquerint; proculdubio illic culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebunt. Hęc obiectio ita diluitur: Equidem nõ inficior, iſtos Seniores fore tunc de numero eorum, qui iudicaturi ſunt; ſed nego, iſtos non fuiſſe tantùm viginti quatuor, qui Beato Ioanni apparuerunt in hac viſione, nego, inquam, iſto numero ſignificatos eſſe viros perfectos, qui iudicaturi ſunt: Neque verò iſti Seniores in hac viſione inducuntur tanquam Iudices, ſed tanquam conſcij atque Interpretes myſteriorum diuinæ Prouidentiæ circa Eccleſiam, & circa ea quæ diuerſis in temporibus vſque in finem mundi & in Eccleſia, & in populo DEI, euentura erant. Extremi autem iudicij Viſionem habuit poſteà Beatus Ioannes, eáque infrà Capite vigeſimo diſtinctè diſertéque narratur: vbi tamen nulla iſtorum viginti quatuor Seniorum expreſſa fit mẽtio.

Soluuntur duæ obiectiones Riberæ.

S. Gregorius.

46 Altera obiectio eſt huiuſmodi: Iſti Seniores DEVM laudantes, eíque gratias agentes, dixerunt verba illa quæ ſunt in Capite quinto, *Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius; quoniam occiſus es, & redemiſti nos* DEO *in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione*, &c. Si ergo iſti Seniores erant ex omni populo & natione, non poterant eſſe tantùm viginti quatuor, ſed eos fuiſſe quamplurimos neceſſe eſt. Reſpondeo, Seniores non dixiſſe illud de ſe, prout erant in illo tantùm

numero definito, ſed in perſona & nomine ſuo, dixiſſe illud de omnibus hominibus per CHRISTVM redemptis, & ſanctificatis, atque glorificatis: nam iſtud ipſum, quod Seniores dixerunt, etiam dixiſſe quatuor animalia, eodem ipſo in loco proditum eſt: Sic enim legimus in quinto Capite; *Et cùm aperuiſſet librum, quatuor Animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, & cantabant canticum nouum, dicentes, Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos* DEO *in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, &c.* Illa verò quatuor animalia, etiam ſecundùm Riberam, ſignificabant quatuor Euangeliſtas, quos ex vna fuiſſe Hebræorum gente notum eſt. His accedit, quòd iſti Seniores inducuntur in hoc libro, tanquam qui tunc in cœlo manerent, & ſingulari quodam inter cœlicolas honore ac dignitate gloriáque præcellentes: eorum verò perfectorum hominum, qui futuri ſunt in fine mundi iudices aliorum, quamplurimi tempore Beati Ioannis nondum erant nati: quin etiam, plurimi poſt hæc noſtra tempora, in conſequentibus vſque ad finem mundi ætatibus atque ſeculis naſcituri ſunt, qui ad iſtum numerum Iudicum pertinebunt. Non igitur illa viginti quatuor ſimulacra vel effigies Seniorum quas in ſpiritu vidit Beatus Ioannes, denotabant omnes viros perfectos omnium temporum, & qui fuerant ante Ioannem, & qui poſt eum futuri erant vſque ad finem mundi, ſed repræſentabant certos quoſdam excellentes viros in cœlo manentes, numero viginti quatuor.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Auctoris ſententia indicatur.

QVÆNAM igitur ſuper iſtis viginti quatuor Senioribus eſt noſtra ſententia? Facilius mihi ſanè in hac 47
controuerſia ſuppetit dicere, quid non approbem, quàm, quod pro explorato, certóque habeam, affirmare. Illud tamen ſatis probabiliter dici poſſe exiſtimo, iſtos Seniores tot numero

mero fuiſſe,quot fuiſſe dicũtur in hoc libro,id autẽ eſt,nec plures, nec pauciores quàm viginti quatuor:neque hoc noua eget probatione,cùm ſuper ea re paulò ſuprà abũdè diſputatum ſit. Velle autem propriè ac nominatim ſtatuere ac decernere,quínam ex Sãctis ac Beatis qui tunc erãt in cœlo,fuerint iſti viginti quatuor Seniores,inſcitæ potiùs vanitatis,& temeritatis fuerit, quàm ſolertis prudentiſque coniectationis & diuinationis. Si Lectorem tamen iuuat ex nobis ſuper ea re audire aliquid quod nonnullam veritatis,ſpeciem & ſimilitudinem habeat, equidem puto non improbabiliter dici poſſe,iſtos omnes viginti quatuor Seniores fuiſſe ex illis viris perfectis,& in Sacra Scriptura valdè laudatis & celebratis, qui Domini noſtri præceſſerunt aduentum. Tales porrò celebriores atque illuſtriores ceteris fuiſſe hos viginti quatuor,quos hic nominabo,nullus,opinor,in Sacris literis verſatus,inficias ibit, Abelem,Noë,Abraham, Iſaac,Iacob,Ioſeph,Melchiſedec,Iob, Moyſem, & Aaron,Ioſue, & Samuelẽ, & quatuor reges à pietate ac religione valde laudatos,Dauidem,Ioſaphat,Ezechiam, & Ioſiam,& ob multitudinem,atque magnitudinem miraculorũ Eliſeum,& de Prophetis qui vocantur maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem,& Danielem,& de Prophetis qui vocantur minores, Zachariam,qui plures habuit diuinas viſiones,& quaſdam ſimiles earũ quas habuit & deſcripſit in hoc libro Beatus Ioannes. Supradictis porrò viginti duobus annumerare conuenit duos alios qui fuerunt tanquam medij inter Vetus & Nouum Teſtamentum, Veteri quaſi finem imponentes,& initium Noui prætendentes,illum dico ſanctiſſimum Senem Simeonem, tantopere laudatum in Euangelio; & glorioſum Præcurſorem Domini Ioannem Baptiſtam,de quo Dominus ipſe dixit, *Prophetæ omnes & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt.*

Qui fuerint illi 24. Seniores.

Lucæ 2.

Matth. 11.

48 Si cui autem ſimilius vero & congruentius videatur, iſtorum Seniorum partim fuiſſe ex Veteri Teſtamẽto,partim ex Nouo,licebit etiam non improbabiliter dicere,duodecim iſtorum Seniorum fuiſſe ex Veteri Teſtamento, & fuiſſe hos, Abelem, Noë, Abraham,Iſaac,Iacob,Moſem, Samuelem, Dauidem,& quatuor

Prophe-

Prophetas qui vocantur maiores, Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, Danielem; vel pro his duodecim, alios ex duodecim ſuprà memoratis, vel omnes, vel eorum aliquos. Alteros verò duodecim ex Nouo Teſtamento, conſentaneũ eſt putare non alios fuiſſe quàm duodecim Apoſtolos; qui iam erant in cœlo eo tempore, quo Beatus Ioannes hanc in terris viſionem habuit. Et hanc quidem opinationẽ adiuuare videtur quod ſcriptum eſt infrà decimooctauo Capite huius libri, vbi agitur de ſuprema euerſione ac deſolatione ciuitatis Babylonis, quo nomine ſignificatur congregatio omnium impiorum, & regnum in terris Diaboli, & Sectatorum eius: Ad gaudendum enim & exultandum ſuper hac re inter omnes cœlicolas præcipuè ac nominatim inuitantur præſtantiſſimi viri & Veteris Teſtamenti, & Noui, Prophetas dico, & Apoſtolos; Hæc autem ſunt eo loci verba Scripturæ, *Exulta ſuper eam cœlum, & ſancti Apoſtoli, & Prophetæ, quoniam iudicabit* DEVS *iudicium veſtrum de illa.*

Commemoratio eorũ, quæ de iſtis ſenioribus in hoc libro ſcripta ſunt.

Viſum denique mihi eſt, pro clauſula huius Diſputationis, 49
ponere hîc tanquam in conſpectu Lectoris omnia quæ de iſtis Senioribus in hoc libro tradita ſunt, quò nimirum faciliùs ei & præſtantia honoris, & dignitatis, gloriæque iſtorum Seniorum, & probabilitas eorum, quæ de illis ſuprà diſputauimus, diluceſcat. In hoc quarto Capite hæc de illis leguntur: *Et in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor: & ſuper thronos, viginti quatuor Seniores ſedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum corona aurea.* & paulò infrà: *Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum, procidebant viginti quatuor Seniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes, Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt.* In quinto Capite ſic eſt: *Et ego flebã multùm quoniã nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. Et vnus de Senioribus dixit mihi, Ne fleueris: ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & ecce in medio*

throni

throni,& quatuor animalium,& in medio Seniorum , Agnum ſtantem tanquam occiſum,&c.& paulò infrà , *Et cùm aperuiſſet librum,quatuor animalia,& viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno , habentes ſinguli cytharas,& phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum:& cantabant canticum nouum dicentes,&c.* & in Capite ſeptimo,*Et omnes* ANGELI *ſtabant in circuitu throni,& Seniorũ, & quatuor Animaliũ,& ceciderunt in cõſpectu throni,in facies ſuas,&c.* & paulò pòſt, *Et reſpõdit vnus de Senioribus,& dixit mihi,Hi qui amicti ſunt ſtolis albis,qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi , Domine mi, tu ſcis.Et dixit mihi,Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna,& lauerunt ſtolas ſuas,& dealbauerunt eas in ſanguine Agni,&c.*& in Capite decimoquarto,loquens de illis centum quadraginta quatuor millibus,quos Ioannes vidit in monte Sion coram Agno,habentes nomen eius, & nomen PATRIS eius ſcriptum in frontibus ſuis , *Et cantabant* , inquit , *quaſi canticum nouum ante ſedem , & ante quatuor Animalia,& Seniores.*

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et de throno procedebant fulgura,& voces,& tonitrua:& ſeptem lampades ardentes ante thronum , qui ſunt ſeptem Spiritus Dei. Verſ. 5.

50 ILLVD de fulguribus,& vocibus , & tonitruis ex throno procedentibus , poſitum eſt ad oſtendendam ſedentis DEI ſuper thronum maieſtatem, & ad incutiendum mortalibus terrorem,quò ſcilicet maiori reuerentia & veneratione diuini maieſtatem Numinis colant atque venerentur: Similiter etiam , cùm DEVS in montem Sina deſcendit daturus Hebræis legem,ſimilia eſſe facta legimus in Exodo;totus enim mons fumabat,&flammis ardebat,multáque & horrifica fulgura ,& tonitrua facta ſunt. Exodi 19.20.

Nn Quam-

Quamobrem Hebræi ingenti terrore percuſſi, ac propemodùm exanimati rogabant Moſen, vt ipſe loqueretur eis, non autem DEVS, cuius præſentiæ talia ſigna perhorreſcebant, vt quæ mortem ſibi allatura putarent. Dauid etiam in Pſalmo 17. inducens DEVM magna cum potentia venientem ad ſibi auxiliandum maximo in diſcrimine verſanti, profligandúmque hoſtes ſuos, ſimilibus rebus eius deſcripſit aduentum: Nam inter alia dicit hæc, *Et intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam: grando, & carbones ignis. Et miſit ſagyttas ſuas, & diſſipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.*

Andreas. Iſta fulgura & tonitrua declarans Andreas, Hinc quoque, inquit, planum fit, quàm terribilem & formidabilem DEVS iis exhibere ſeſe ſoleat, qui illius patientia & manſuetudine abutuntur: Nam hominibus ſalute dignis, tonitrua iſthæc & fulgura lucem veriùs & voluptatem, quàm terrorem afferent: Fulgura enim mentis illorum oculos lumine perfundent, tonitrua verò ſpiritales eorum aures perficient, & quadam ſuauitate afficient. Illud porrò, *Voces & tonitrua*, ſiue, vt alia lectio habet, *Tonitrua & voces*, dupliciter accipere licet: poſſumus enim intelligere duo iſta tanquam duas res inter ſe diſtinctas; poſſumus item ea intelligere tãquam vnam rem, vt illud, *Tonitrua & voces*, idem ſignificet quod tonitrua vocalia, & voces humanas proferentia: talia quippe tonitrua voces articulatas & humanas proferentia audiuiſſe Beatum Ioannem in hac ſua Apocalypſi, ipſemet affirmat & oſtẽdit in decimo Capite huius libri.

Sed plerique tamen Interpretum, per fulgura, & tonitrua, & 51
voces interpretantur efficaciam verbi DEI, & potentiam miraculorum, & terrorem comminationum æterni ſupplicij; his enim tribus rebus prępollebat Apoſtolorũ, & Apoſtolicorũ virorũ pręs-
Ambroſius. dicatio. Audi Lector Ambroſium, Per fulgura, inquit, ſignificantur miracula, quæ per Sanctos ſuos operatur DEVS; per voces, prædicatio diuini verbi intelligitur; per tonitrua verò, terror Gehennæ ignis deſignatur: Sancti namque prædicatores, quos amore cœleſtis Patriæ reuocare à vitiis non queunt, eis tormenta æterna

æterna quæ impiis præparata ſunt, opponunt; vt quos blanditiis nequeunt, terroribus ſaltem compeſcant à vitiis. Sic ille. De verbi DEI efficacia luculentum habemus Beati Pauli teſtimonium, cuius in quarto Capite epiſtolę ad Hebræos hęc ſunt verba, *Viuus eſt Sermo* DEI, *& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Illuſtre nobis etiam huius efficaciæ verbi DEI exemplum idem Paulus ſuppeditat: eo nãque diſputãte coram Felice Præſide de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, expauefactus & tremefactus eſt Felix. Beati quoque Petri prima concio, quam poſt acceptum SPIRITVM Sanctum ad Iudæos habuit, adeò fuit efficax, vt tria millia Iudæorum ad fidem CHRISTI conuerterit. De miraculis ſanctorum prædicatorum verbi DEI refertus eſt liber Beati Lucæ de Actibus Apoſtolorum, & nunc ſatis fuerit referre extrema illa verba Marci de Apoſtolis: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*

Act. 24.

Act. 2.

52 Sequuntur illa verba, *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus* DEI. Quorum communis eſt interpretatio, iſtis verbis ſignificari ſeptem dona SPIRITVS Sancti, quæ Iſaias vocauit Spiritus DEI. Dicuntur iſta dona lampades ardentes, quia per hæc dona DEVS Eccleſiam & cognitione rerum diuinarum illuminat, æternorúmque bonorum amore inflammat: Dicuntur etiam in conſpectu DEI eſſe, quia non ſine his, nec niſi per hæc ad beatum DEI conſpectum perueniri poteſt: vel quia DEVS ea ad manum & in promptu habet, vt quibuſcumque voluerit, largiatur. Atenim, multò planior, expeditiórque atque probabilior eſt illa interpretatio, per ſeptem iſtos Spiritus ſignificari certos quoſdam Spiritus angelicos numero ſeptem, in executione diuinæ prouidentiæ præcipuos, & qui excellunt inter eos de quibus dixit Dauid, *Benedicite* DOMINVM *omnes* ANGELI *eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius. Benedicite Dominum omnes virtutes, miniſtri*

Quid ſignificent ſeptem lampades ardentes in conſpectu DEI.

Iſa. 11.

Pſal. 102.

Nn 2 *eius,*

eius,qui facitis voluntatem eius. Septem enim iſtorum Spirituũ miniſterio præcipuè DEVS vtitur in gubernatione Mundi,potiſſimùm autem Eccleſiæ ſuæ. Hos congruè admodùm & condignè dixit eſſe tanquam ſeptem lampades ardentes in conſpectu DEI, nam ſingulari quadam eximiáque ratione, & DEI conſiliorum & arcanorum cognitione lucent:& amore iuſſa DEI exequendi, & miniſteria ſibi à DEO impoſita efficaciter perficiendi ardent;in quos nimirum bene quadrat quod Dauid in Pſalmo centeſimo tertio dixit, *Qui facis* ANGELOS *tuos,ſpiritus,& miniſtros tuos ignem vrentem*, aptiſſimè videlicet ſimilitudine venti & ignis denotans ANGELORVM in explendis DEI miniſteriis velocitatem,ſimúlque efficacitatem. Verùm de iſtis ſeptem Spiritibus copioſè ſuprà diſſeruimus in Diſputatione ſeptima ſupèr primum Caput huius libri. Andreas Cæſarienſis vtramque ſupradictam ſeptem iſtorum Spirituũ interpretationem commemorat & cõmendat,ſuper hoc loco ita ſcribens: Per ſeptem hos Spiritus,aut ſeptem ANGELOS ceteris præſtantiores cum Irenæo accipere oportet, aut ſeptem viuifici illius SPIRITVS chariſmata, quorum mentionem fecit Iſaias, & vtraque quidem expoſitio ratione & auctoritate nititur.

Andreas. *Cap.11.*

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers.6. *Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum,ſimile cryſtallo.*

MVLTÆ ſunt horum verborum interpretationes:ſed quæ,vt maximè communis,ita peruetus eſt,Victorini ſcilicet,Tyconij,Primaſij,Bedæ, & qui hos deinde ſecuti ſunt,Haymonis,Ruperti,Ricardi,aliorúmque,Ea eſt huiuſmodi: Per iſtud mare vitreum ſimile cryſtallo ſignificari Sacramentum Baptiſmi,in conſpectu ſedis:id eſt,in ipſa Eccleſia, tanquam limine poſitum, per quod neceſſariò tranſeundum eſt omnibus ad thronum & conſpectum DEI accedere cupientibus. 53

1. Interp.

Bapti

Baptiſmus autem dicitur mare, quòd omnibus populis & Gentibus ad ſalutem propoſitus eſt: Aquæ enim multæ in Sacris Litteris ſignificant populos multos, & ex more Scripturæ, ingens quęlibet congregatio aquarum, mare appellatur. Vel mare dicitur Baptiſmus ad ſimilitudinem Maris rubri, quod ſaluos tranſuexit Hebræos, demerſis in profundum Ægyptiis: ſimiliter per Baptiſmum demerſis deletiſque peccatis animus hominis ſaluus euadit. Et hoc videtur conſonum ſententiæ Apoſtoli aientis, veteres illos Hebræos ductu nubis Mare rubrum tranſgreſſos, fuiſſe in figura per Moſen in nube & in mari baptizatos. Vel dictus eſt Baptiſmus mare, ad ſimilitudinem Maris æneі à Salomone facti in ſimilitudinem labij ænei, quod fecerat Moſes, & poſuerat in tabernaculo. In hoc autem mari ſiue labio æneo Sacerdotes exuti veſtes ſeculares ſeſe lauabãt, & abſterſis ſordibus & maculis omnibus induebant veſtes Sacerdotales, vt ritè peragerent in templo diuini cultus miniſteria. Baptiſmus porrò comparatur vitro, quod non aliud continet intus, quàm quod foris cernitur: ſic etiam Baptiſmus ſinceram exigit purámque fidem, & confeſſionem peccatorum; vt quod ore dicitur & promittitur in Baptiſmo, id etiam corde credatur, & opere complendum proponatur; *Corde enim creditur ad iuſtitiam*, vt dixit Apoſtolus, *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Vel, ſecundùm Richardum Sancti Victoris, Baptiſmus aſſimilatur vitro ob puritatem & claritatem, vel quia ob perſpicuitatem peruiũ eſt, & penetrabile, atque illuſtrabile, à radiis & luce Solis: In Baptiſmo enim mens hominis per ſinceram fidei & cognitionis rerum diuinarum claritatem ei diuino munere collatam illuminatur; quamobrem Græci Patres Baptiſmum appellauerunt φωτισμὸν, id eſt, illuminationẽ, vt videre licet apud Beatum Dionyſium in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, & Nazianzenum in Oratione de Baptiſmo. Beatus etiam Paulus in Capite 6. Epiſtolæ ad Hebræos indicat, per Baptiſmum illuminari homines, & guſtare donum cœleſte & bonum DEI verbum, virtutéſque ſeculi venturi, & participes fieri SPIRITVS Sancti. Sed quam Baptiſmus habet ſimilitudinem cryſtalli? Hanc nempè, quòd gratia Baptiſmalis fragilitatem

Cur mare ſignificet baptiſmum.

Apoc. 17.
Geneſ. 1.
Exod. 14
1. ad Cor. 10
1. Reg. 7.
Exod. 21.
Cur Baptiſmus comparetur vitro & cryſtallo.
Ad Rom. 10.
Richardus.
Dionyſius Areopagita.
Nazianzenus.
Ad Hebr. 6.

gilitatem humanæ conditionis, & inſtabilitatem noſtræ mentis valde confirmat: quaſi ex mari tollens inſtabilitatem,& ex vitro fragilitatem,habénſque maris amplitudinem, perſpicuitatem vitri,& ſoliditatem,firmitatémque cryſtalli. Secundùm Rupertum gratia baptiſmalis in hac vita eſt ſimilis vitro, partim ob ſuam claritatem, qua mentem clarificat; partim ob fragilitatem hominis in quo eſt:Dum enim in terris verſamur,cœleſtem iſtum theſaurum habemus in vaſis fictilibus,ob liberi arbitrij mutabilitatem in malum. At verò,poſt hãc vitam,gratia quam in terris accepimus, fit in cœlo conſummata,&,vt ita dicam, inamiſſibilis:tunc ſanè ſimilis eſt cryſtallo ob maiorem claritatem, & ſoliditatem, atque firmitatem.

Rupertus. *2. ad Cor. 4.*

Altera Interpretatio eſt,quam refert Dionyſius Carthuſianus, 54 quorũdam qui mare vitreũ ſimile cryſtallo interpretati ſunt Sacramentum Pœnitentiæ, quod rectè vocatur mare,tum ob amaritudinem doloris de peccatis commiſſis; tum ob abundantiam aquæ lacrymarum quas generat perfecta pœnitentia: Dicitur vitrum,ob perſpicuitatẽ & claritatem,quę eſſe debet in confeſſione peccatorum, ita vt animus pœnitentis fiat perſpicuus & perlucidus Confeſſario: Vel appellatur vitreũ,quòd qui à peccati ſtatu per pœnitentiam tranſlatus eſt ad ſtatum gratiæ, valde timere ſibi & cauere debet, ne ad priſtina peccata relabatur,memor & conſcius vitreæ fragilitatis ſuæ,partim natiuæ, partim ex præteritorum peccatorum habitu vſúque contractæ. Denique, vocatur ſimile cryſtallo, tum ob ſoliditatem & firmitatem propoſiti nunquam in poſterum peccãdi;tum ob claritatem & pulchritudinem gratiæ quæ per virtutem & Sacramentum Pœnitentiæ comparatur.

2. Interp. Dionyſius Carthuſian.

Tertia Interpretatio eſt noſtri Riberæ: Ego,inquit, mare vi- 55 treum dici arbitror multitudinem hominum in terris viuentium, more Hebrçorum videlicet,quamlibet cõgregationem aquarum mare appellantiũ:& in hoc libro Apocalypſis Capite XVII.aquæ ſuper quas ſedebat illa meretrix,ſignificaſſe dicuntur multas gentes & populos. Dicitur autem mare vitreum non propriè quaſi

3. Interp. Ribera.

conden

condenſatum duratúmque fuerit in naturam vitri; ſed figuratè tali Epitheto tranquillum, & perlucidum mare ſignificando. Multitudo itaque hominum in terris viuentium dicitur mare vitreum in conſpectu DEI, quòd hominum facta, & dicta, & cogitata, quantumuis abdita & occulta ſint, DEO tamen maximè perſpicua & clara ſunt: & ideò iuſtè omnes iudicaturus eſt, & redditurus vnicuique ſecundùm opera eius. Huc ſpectat illud Apoſtoli, *Non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.* Ad Hebr.4. Et illud Dauidis: *Et dixi, Forſitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Quia tenebræ non obſcurabũtur à te, & nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.* Pſ.138. Illud autem *Simile cryſtallo*, adiectum eſt amplificationis gratia, ad oſtendendum illud mare fuiſſe maximè perſpicuum & tranſlucidum, ſicut eſt cryſtallus magis quàm vitrum.

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Quemadmodùm iſtud mare vitreum ſimile cryſtallo interpretatus ſit Andreas Cæſarienſis, necnon & Ambroſius, & de ipſius auctoris ſententia.

56 ANDREAS tres vel quatuor iſtius maris vitrei & ſimilis cryſtallo interpretationes commemorat: quarum prima eſt, per iſtud mare ſignificari immenſam cœleſtium ciuium multitudinem, rerúmque diuinarum ab omni labe munditiem, & ab omni errore vacuitatem, necnon & immutabilem futuræ vitæ tranquillitatem. (4.Interp. Andreæ.) Altera eſt quorundam aliorum interpretatio, ſignificari aquas illas cœleſtes ſupra firmamentum locatas, mortalibúſque prorſus inacceſſas atque incognitas, de quibus nimirum Pſalmiſta dixit, *Et aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini*: (5.Interp.; Pſ.148.) vel ſignificari cryſtallinam cœli naturam, & cœleſtis illius pauimenti fulgorem ac perſpicuitatem. Eſt aliorum præterea interpretatio, Beatum Ioannem in his verbis ſpectaſſe & alluſiſſe ad Propitiatorium ſuperimpoſitum Arcæ, ſuper quo (6.Interp.)

DEVS

Exodi 25.26 2. & ad Heb. 9.

Deus ſedere ac præſidere credebatur, edens inde Oracula, reddénſque reſponſa: Illud autem Propitiatorium erat totum ex auro puriſſimo, ob idque mirandum in modum fulgens ac reſplendens, & ad cryſtalli ſimilitudinem quaſi tranſlucidum.

7. Interp. Ambroſius.

Ambroſius ſic hunc locum interpretatur, Vetus, inquit, Teſta- 57
mentum ſignificatum fuit per mare æneum quod fecit Salomon, vt legitur in Capite ſeptimo libri tertij Regum, in quo mari æneo lauabātur Sacerdotes antequā accederent ad altare, & ad hoſtias offerendas, æris autem ſplendor quadam velut nigredine citò nubilatur. Per mare itaque illud æneum lex Moſis deſignata eſt, quæ fulgorem intelligentiæ ſpiritualis, ceu quadam litteræ nigredine obſcurat. Sicut autem æs ſi lima teratur, ſplendor eius apparet: ita & intelligentia ſpiritualis quæ litteræ ſuperficie obſcuratur in lege Moſis, ſi à fidelibus viris diligenter diſcutiatur, per gratiam Dei manifeſtatur. In hoc igitur mari æneo Sacerdotes lauabantur, quia per ſacrificia, & oblationes, & quaſdam alias obſeruationes legales, quædam peccata veteris populi delebātur. Per mare porrò vitreū, & cryſtallo ſimile quod Ioannes vidit in conſpectu ſedis Dei, non incongruè Nouum Teſtamentum intelligi poteſt. Et quia hic tria nominantur, & mare, & vitrum, & cryſtallus, per mare hiſtorica diuinæ Scripturæ ſententia ſignificatur; per vitrum, moralis ſenſus & intellectus denotatur; per cryſtallum ſpiritualis deſignatur intelligentia. Rectè autem per vitrum, ex quo ſpecula fiunt, doctrina moralis accipitur: ſicut enim homo quicquid turpe habet in facie, in ſpeculo deprehendere poteſt; ita & quicquid vitioſum eſt in animo, moralis doctrina patefacit. Per cryſtallum verò quæ clarior eſt omnibus gēmis, & quæ ſplendorem nonnunquam igneum etiam emittit ex ſe, ſpiritualis intelligentia inſinuatur: ea quippe obſcura quæ ſunt in diuinis Scripturiś dilucidat, mentéſque ſpiritualium hominum & illuminat, Deíque ac rerum cœleſtium amore inflammat. Et hæc quidem Ambroſius.

Totam hanc Ambroſij interpretationem maris vitrei, & pro- 58
ximè ſequentem quatuor animalium, prorſus iiſdem verbis comprehen

prehenſam, Dionyſius Carthuſianus aſſignat cuidam Berengando, quem ipſe honoris gratia Venerabilem Patrem appellat: Nec hoc tantùm loco, ſed plurifariam in explanatione huius libri, multa quæ leguntur in Commentariis Ambroſij, ad verbum iſti Berengãdo Carthuſianus attribuit: vt exiſtimare liceat, vel ipſum ea ex Ambroſij Commentariis (tacito eius nomine) ad verbum in ſua Commentaria tranſtuliſſe, quod quia ſatis turpe videtur, ægrè poſſum inducere in animum vt credam; vel fortaſſe Commentaria in Apocalypſim, quæ nunc Ambroſij nomine prænotata feruntur, in ætate Carthuſiani ſub nomine iſtius Berengandi euulgata ſunt. Sed hoc ego dixerim ſuſpicando, & quaſi diuinando potiùs quàm affirmando. *Berengandus*

59 Similiter Ambroſio locum hunc interpretatus eſt Ioachimus, cuius interpretatio mihi quidem hoc in loco viſa eſt commemorari non indigna. In mari vitreo, inquit, ſacrum deſignatur Scripturarum volumen, quod ideo manet in conſpectu ſedis DEI, id eſt, Eccleſiæ, vt in eo valeant Electi contemplari faciem animæ ſuæ, turpis ne ſit, an pulchra: deinde vt cognoſcere queant inuiſibilia DEI per ſpeculum, & in ænigmate, & quaſi per vitrum quoddam perſpicuum, In vitro enim & in aqua res videtur per imaginem eius. Bene autem mare iſtud dicitur vitreū, & ſimile cryſtallo, Vitrum enim perſpicuum eſt, Cryſtallus verò aqua eſt congelata, & in duritiem lapidis ſolidata: Talia erant multa in lege Moſis ſecundùm litteram intellecta, valdè dura, rigida, & terribilia. Vnde per Pſalmiſtam dictum eſt, *Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebat?* Quaſi enim buccellas cryſtallum ſuam Dominus miſit, quando illi populo carnali præcepta legis dedit valde dura, & rigida, & quæ ſecundùm nudam litteram intellecta videbantur importabilia. Sed quid ibi ſequitur, *Emittet verbum tuum, & liquefaciet ea, flabit* SPIRITVS *tuus, & fluent aquæ?* Miſſus enim in mundum DEI FILIVS præcepta legis temperauit & molliuit, & declarando ea ſpiritaliter, & virtutem ſeruandi ea largiendo, mutauit quodammodò duram glaciem in liquorem, & quod portare fideles *Ioachimus.* *Locus Pſalm. 147.*

non poterant, miſſus à CHRISTO SPIRITVS Sanctus facile portatu reddidit. Sic ille.

8. Interpretatio, quæ eſt ipſius Auctoris.

Fit mihi ſatis veriſimile, per iſtud mare vitreum ſimile cry- 60
ſtallo ſignificatam eſſe vniuerſam beatarum animarum in cœlo manentium multitudinem: In hac enim Viſione Beatus Ioannes vidit circum ſedem DEI viginti quatuor Seniores, vidit quatuor animalia, vidit millia millium ANGELORVM qui erant in circuitu Throni, & Seniorũ, & Animalium: Conſentaneum autem fuit, vt reliqua omnis Cœlicolarum multitudo ei oſtenderetur. Hæc autem ei oſtenſa eſt ſub ſpecie & ſimilitudine maris vitrei ſimilis cryſtallo: Per mare ſignificata eſt ampliſſima beatarum animarum multitudo: Mare vitreum ſignificat trãquillitatem vitæ quam illæ degunt in cœlis: per cryſtallum ſoliditas & firmitas gloriæ ac felicitatis quam in cœlo habent, & claritas cognitionis tam DEI, quàm ipſarum inter ſe: nam & clariſſimè DEVM cernunt, & ſeipſas vident, ita vt quæ in ſingulis ſunt, manifeſta ſint omnibus, & bonis omnium, tanquam propriis ſuis, gaudent omnes: & quia omnes ſunt in præſentia DEI, & cernunt eum facie ad faciem, & beatiſſimo eius aſpectu ſemper fruuntur, idcirco dictum eſt, iſtud mare vitreum poſitum fuiſſe in conſpectu ſedis DEI.

1. Cor. 13. 1. Ioan. 3.

9. Interpr. eiuſdem Auctoris.

Poſſet etiam dici, per iſtud mare ſignificatam eſſe Patriã cœ- 61
leſtem & cœlum empyreum quod eſt habitaculum Beatorum: cuius maximam amplitudinem denotat ſimilitudo maris; tranquillitatem verò, & firmitatem, & claritatem eius loci, ſignificat vitrum ſimile cryſtallo. Et quia claritas eius loci nõ eſt à Sole, nec ab alia vlla re creata, ſed eum locum omnem DEVS præſentia ſua vultúque clarificat, & illuſtrat, iccirco iſtud mare dicitur fuiſſe in conſpectu ſedis DEI. Hæc interpretatio non paruam ex eo capit fidem, quod ſcribit infrà Capite XXI. Beatus Ioannes oſtẽſam ſibi fuiſſe in ſpiritu cœleſtem illam ciuitatem, cuius claritas erat tanquam claritas cryſtalli; & platea eius erat tanquam vitrum perlucidum, nec egebat illa ciuitas Sole, & Luna, vt luceant

ceant in ea, ſed claritas DEI illuminabat eam, & lucerna eius erat Agnus.

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

ET in medio ſedis, & in circuitu ſedis quatuor Animalia plena oculis antè & retrò. Et animal primum, ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem quaſi hominis: & quartum animal ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia ſingula habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena ſunt oculis. Verſ.6.7.8.

VISIO hæc quatuor Animalium quam habuit & narrat hoc loco Beatus Ioannes, quantùm ad numerum, & figuras Animalium, & multitudinem oculorum quibus erant prædita, ſimillima eius Viſionis eſt quam habuit & deſcribit Ezechiel in Capite primo & decimo ſuæ Prophetiæ: Quantùm verò ad numerum alarum quas habebant iſta Animalia, & quantùm ad perpetuam DEI laudationem & gratiarum actionem, hæc Ioannis Viſio magnam habet ſimilitudinem admirandæ illius Viſionis Iſaiæ, quæ ab eo narratur in Capite ſexto. Quinque porrò Diſputationes ſuper iſtis Animalibus à nobis pertractandę ſunt hoc loco: quarum prima erit de numero iſtorum Animalium; ſecunda, de figuris eorum; tertia, quid iſta Animalia ſignificarent, & ſecundùm hiſtoricam ſententiam, & ſecundùm intelligentiam myſticam; quarta, de oculis eorum; quinta, de alis.

62 1. Quod ad numerum iſtorum Animalium attinet; ſcire conuenit, & quatuor fuiſſe animalia, & vnum fuiſſe animal. Ezechiel quippe in toto Capite primo, & ſæpiùs in decimo, numero pluratiuo appellat iſta animalia, & pluries numero quaternario definit: idem tamen in Capite decimo de iſtis ipſis Animalibus lo-

quens, ea bis vocat numero ſingulari, quaſi vnum eſſet animal, dicens, *Ipſum eſt animal quod videram iuxta fluuium Chobar*: & non multò pòſt in eodem illo Capite, *Ipſum*, inquit, *eſt animal quod vidi ſubter* DEVM *Iſraël iuxta fluuium Chobar; & intellexi quia* CHERVBIM *eſſent*. Etenim ſecundùm numericam diſtinctionem, erant quatuor animalia inter ſe diſtincta & ſeparata; at verò ſecundùm figuram, erat vnum animal, omnia enim erant vniformia, cùm eorum vnumquodque eſſet quadriforme.

Videtur quidem Eſaias duos tantùm in illa ſua Viſione vidiſſe 63
Seraphim, ait enim, *Seraphim ſtabant ſupra illud: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri*: & rurſus, *Clamabant alter ad alterum*: Sedenim, fuiſſe plures duobus ex eo licet exiſtimare, quòd pro eo quod habet Latina tranſlatio, *Stabant ſuper illud* (ſolium DEI) Septuaginta Interpretes habent *Stabant in circuitu illius*: Sicut etiam Beatus Ioannes hoc loco dixit, quatuor Animalia fuiſſe in circuitu ſedis DEI. Solium porrò DEI, ſecundùm Eſaiam, & ſedes ſiue thronus DEI, ſecundùm Ioannem, repræſentabant Arcam DEI quæ erat in Sanctuario: quemadmodùm CHERVBINI Ezechielis, & Seraphini Iſaiæ, & Animalia Ioannis, repræſentabant Cherubinos qui erant in templo circùm Arcam DEI: iſtos autem, poſt fabricatum à Salomone templū, quatuor fuiſſe, licèt ex ſacra Scriptura intelligere: duos etenim Cherubinos Moſes DEI iuſſu fecerat ex ſolido auro & poſuerat in tabernaculo circùm Arcam DEI, de quibus ita ſcriptum eſt in Capite XXV. Exodi, *Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi: vtrumque latus propitiatorij tegant, expandentes alas & operientes oraculum: reſpiciántque ſe mutuò verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt Arca. Inde præcipiam & loquar ad te ſupra propitiatorium ac de medio duorum Cherubim qui erunt ſuper Arcam teſtimonij cuncta quæ mandabo per te filiis Iſraël*. Alios duos Cherubim adiunxit Salomon ex oliua factos, ſed vndique auro veſtitos, de quibus in tertio libro Regum Capite ſexto ſic eſt: *Fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, poſuítque Cherubim in medio templi interioris, qui extendebant alas ſuas; tangebant autem ala vna parietem, Et ala*

Locus Iſaiæ cap. 6.

Cherub

Cherub ſecundi tangebat parietem alterum, alæ autem alteræ in medio parte templi ſe inuicem contingebant: texit quoque Cherubim auro. De Cherubinis autem factis à Moſe videtur eſſe intelligendum illud quod in Capite octauo eiuſdem libri Regum ſcriptum eſt his verbis, *Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum in oraculum templi, in Sanctum ſanctorum ſubter alas Cherubim: ſiquidem Cherubim expandebant alas ſuper locum Arcæ, & protegebant Arcam & vectes eius deſuper.* Ergo iſti quatuor Cherubim arcæ latera claudebant, (quod duo tantùm facere non potuiſſent) manibus ſuſtinentes propitiatorium ſuperſtans Arcæ, & expanſis in ſublime alis circa ipſum propitiatorium, velut ſolium quoddam figurabant, in quo DEVS quaſi reſidens, reſponſa dabat & oracula.

64 Sed quî fieri potuit quod ait Beatus Ioannes, iſta quatuor Animalia fuiſſe in medio ſedis, & in circuitu ſedis? neque enim ſimul & in medio ſedis, & in circuitu eius eſſe poterant. Nam quamuis & apud Ticonium, & apud Andream, & Aretham non legatur illud (in medio ſedis) ſed tantùm (in circuitu ſedis) ferè tamen tam Græci, quàm Latini codices habent vtrumque. Noſter Ribera ſic interpretatur: Tria iſtorum Animalium fuiſſe in circuitu ſedis, quartum Animal, id eſt, Aquilam fuiſſe in medio ſedis, id eſt, intra ambitum ſedis, quaſi ſublimiter volitando ante faciem Sedentis in throno; ob idque Ioannem dixiſſe, quartum animal fuiſſe ſimile Aquilæ volanti. Illud quoque reſponderi poteſt, iſta Animalia non fuiſſe eodem tempore in circuitu, & in medio ſedis, ſed per interualla temporum, nunc ambiendo ſedem, & aliàs in medium ſedis ambitum procedendo. *Ribera.*

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

De figuris iſtorum quatuor Animalium.

65 SECVNDO loco diſputandum eſt ſuper figuris iſtorum Animalium: Et Ioannes quidem ait, primum Animal fuiſſe ſimile Leoni, ſecũdum Vitulo, tertium habuiſſe faciem quaſi Hominis, quartũ animal fuiſſe

 ſimile

ſimile Aquilæ volanti; eandémque quadruplicem iſtorum animalium figuram deſcripſit Ezechiel. Sed quemadmodùm iſtas figuras haberent illa quatuor Animalia, triplex eſt imaginandi modus, triplέxque Auctorum ſententia. Nonnulli, magno imaginationis errore, imaginati ſunt, quodlibet illorum quatuor Animalium habuiſſe quatuor capita, & quatuor facies, vnam Leonis, alteram Bouis, tertiã Hominis, & quartam Aquilæ: in quam ſententiam propterea iſti adducti ſunt, quòd Ezechiel dixit, quatuor facies fuiſſe vnicuique illorum Animalium, & quatuor pẽnas. Verùm iſtam eſſe falſam imaginationem, perſpicuum fit ex eo, quod ibi ſubiunxit Ezechiel dicens, quòd vnumquodque iſtorum animalium gradiebatur ante faciem ſuam: Si autem vnumquodque habuiſſet quatuor facies diuerſas, neceſſum fuiſſet, ipſum moueri ſimul ante omnes facies ſuas, & in diuerſas, atque etiam in cõtrarias partes, quod fieri natura non patitur. Quid autem per faciem intelligendum ſit, in eo quod Ezechiel dixit, quatuor facies fuiſſe in vnoquoque illorum animalium, paulò infrà explicabimus. Videtur S. Iuſtinus Martyr in reſponſione ad 44. quæſtionem Orthodoxorum iſti ſententiæ fauere, iſta Animalia vocans quadrifrontia: verùm de ſententia Iuſtini infrà dicturi ſumus.

Triplex modus imaginandi figuras illorum Animalium.

Primus imaginandi modus.

Secundus modus imaginandi.

Alij verò imaginantur, quod etiam in publicis picturis cernere 66
licet, vnumquodque illorum Animalium vnam duntaxat habuiſſe figuram ex illis quatuor, ſed aliud aliã, verbi gratia, vnum Animal habebat figuram Leonis tantùm, & alterum Bouis, & itidem alia duo: & hoc apertè videtur dicere Beatus Ioannes hoc loco, dicens, fuiſſe primum Animal ſimile Leoni, ſecundum Vitulo, tertium Homini, quartum Aquilæ. Atenim, licèt iſtud de quatuor Animalibus Beati Ioannis aliquo modo dici poſſit; de Animalibus tamen Ezechielis dici non poteſt: Iſtam namque imaginationem prorſus excludunt verba illa Ezechielis, *Quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni*: idémque repetit in Capite decimo; Sicut igitur quodlibet illorum animalium habebat quatuor pennas, id eſt, alas, ita etiam habebat quatuor facies, & nõ vnam tantùm faciem. Et hoc ſenſu verba iſta Ezechielis interpretatus eſt Beatus Gregorius

gorius in tertia homilia in Ezechielem: Cùm enim docuiſſet, per iſta quatuor Animalia ſignificatos eſſe quatuor Euangeliſtas, deinde, quemadmodùm intelligi debeat quemlibet Euangeliſtam quatuor habere facies, pluribus verbis declarat, cuius verba hîc adſcribenda eſſe non duximus, ſatis eſſe rati,& Gregorij ſententiam,& locum in quo verba eius legi poſſint,indicaſſe. Iudæorum quoque doctiſſimus Ioſephus in libro 3. Antiquitatum,Cap.8.& in lib.8.Cap.2.ait, ſpecies & formas Cherubinorum qui erant in Templo,& quos iſta Animalia ſignificabãt,tales fuiſſe, quales nec mortalium quiſpiam vidit vnquã, nec ipſa vllo tempore aut loco natura procreauit: at ſecundùm imaginationem iſtorum qui faciunt vnum ſimile Boui,ſecundum Leoni,tertium Homini,quartum Aquilæ, figuræ illorũ Animalium quæ ipſos repræſentabant templi Cherubinos,fuiſſent omnibus notiſſimæ ac vulgatiſſimæ.

S. Gregorius.

Ioſephus.

67 Putandum igitur eſt, quodlibet illorum animalium Ezechielis habuiſſe quatuor facies. Sed nomen faciei eo in loco non propriè ſignificat vultum & os, ſed amplè quamlibet ſpeciem & ſimilitudinem,ſiue id quod quia proprium eſt alicuius rei,vel perſonæ,ex eo res illa, vel perſona diſcretè ab aliis cognoſcitur. Latini ſanè, elegantéſque Scriptores faciem pro ſpecie & ſimilitudine vſurpare ſolent,quod (vt alia nunc omittam) ſatis oſtendunt illa Salluſtij verba ex libro 2.Hiſtoriarum eius à nonnullis citata: Sardinia, inquit,eſt in mari Africo,facie veſtigij humani: Sardiniam dixit Salluſtius habere faciem veſtigij humani,pro eo quod eſt, habere ſpeciem quandam & ſimilitudinem veſtigij humani. Voluit igitur Ezechiel dicens, cuilibet illorum quatuor animalium fuiſſe quatuor facies, ſignificare, quodlibet illorum habuiſſe ſimilitudinem quatuor Animalium, quantùm ad aliqua videlicet cuiuſque illorum propria. Vnumquodque enim habebat ſimilitudinem Hominis quantùm ad vultum, & manus, & crura, & rectitudinem corporis;habebat etiam ſimilitudinem Leonis, quantùm ad iubas ex pectore ac ceruice diffuſas atque pendentes; habebat ſimilitudinem Aquilæ,quantùm ad pennas ſiue alas;habebat ſimilitudinem Vituli vel Bouis, quantùm ad plantas pedum, habebat enim tanquam

Tertius modus imaginãdi, quem Auctor ſolũ approbat.

Salluſtius.

quam vngulas bifidas, quales nempe ſunt Boui.

An vnumquodque eorum quatuor Animalium quæ vidit Ioãnes, habuerit vnam tantũ faciem, an plures.

Sed quid reſpondebimus ad id quod ſuprà attigimus, Beatum 68
Ioannem hoc loco vnicuique iſtorum quatuor Animalium non quatuor figuras, ſed vnam tantùm aſſignare, ait enim, primum Animal fuiſſe ſimile Leoni, ſecundum Vitulo, tertium Homini, quartum Aquilæ? Reſpondebimus, Beatum Ioannem vnam cuilibet Animalium figuram tribuere, non quòd alias tres non haberet, ſed quòd vna illa figura in eo inſignior & expreſſior eſſet quàm aliæ figuræ, & quàm illa ipſa figura eſſet in aliis tribus Animalibus; Exempli cauſa, ſimilitudo Leonis erat in vno illorũ quatuor Animalium inſignior expreſſiórque quàm ſimilitudo Bouis & Aquilæ & Hominis & quàm illa figura Leonis eſſet in aliis tribus Animalibus, idémque de aliis dicendum eſt. Hac igitur de cauſa Beatus Ioannes ab vna illa figura, quam vnumquodque Animal inſigniter expreſſéque præ aliis habebat, ipſum denominauit.

Niſi quempiam fortè iuuet dicere hanc Ioannis Viſionem nonnullis rebus diuerſam eſſe ab illa Viſione Ezechielis: primùm quòd hic vidit quodlibet illorum Animalium quadriforme, ille autem vniforme: deinde multitudinem oculorum Ioannes aſſignat Animalibus, Ezechiel verò rotis attribuit: tum, alio ordine vidit Ioannes iſta Animalia, quàm Ezechiel; nam primum vidit Leonem, ſecundum Vitulum, tertium Hominem, quartum Aquilam: Ezechiel autem in prima Viſione illorum animalium vidit ea hoc ordine, Hominem, Leonem, Bouem, & Aquilam; In ſecunda verò eorundem Animalium Viſione quam narrat ipſe in Capite decimo, hoc ordine ea memorat, Vitulum, Hominem, Leonem, Aquilam.

Cur illa quatuor Animalia ſub iſtis figuris potiùs quàm ſub aliis viſa ſint.

Ceterùm, illud etiam hoc loco quæri dignũ eſt, Cur illa quatuor 69
Animalia haberent iſtas quatuor figuras potiùs quàm alias. Sed exiſtimare licet, iſtis quatuor animalibus eſſe repræſentatos Cherubinos qui erant in Sanctuario circa DEI arcam; illi verò effigiabantur tanquam animalia nobiliſſima, & quicquid perfectionis eſt in animalibus, collectè exuperantérque continentia:

Illa

Illa porrò quatuor animalia, in ſuo quodque genere principatum tenent, Leo etenim princeps eſt ferarum; Aquila volucrum; Bos, armentorum, tum ob magnitudinem corporis patientiámque laboris, tum ob multiplicem eius vſum, commoditatémque; Homo denique, rex vniuerſorum eſt animalium.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Quid ſignificaret iſtud animal quadriforme, & quid in eo myſterij lateret.

70 RVPERTVS arbitratur, ſignificatum eſſe CHRISTVM, & per quadruplicem figuram, principalia quatuor eius myſteria, quæ nulli Chriſtiano licet ignorare, Per faciem quidem Hominis, myſterium Incarnationis: per ſimilitudinem Vituli, myſterium paſſionis & mortis: per Aquilam, myſterium aſcenſionis in cœlum: per Leonem, myſterium reſurrectionis: ſic enim prædixerat Iacob, *Catulus*, inquit, *leonis Iuda: ad prædam, fili mi, aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo, quis ſuſcitabit eum?* Andreas Cæſarienſis Leonem interpretatur regiam CHRISTI dignitatem: Vitulum, Sacerdotium eius: Hominis faciem interpretatur veram in CHRISTO naturam humanam, ſalutis noſtræ cauſa ſuſceptam: Aquilam demùm interpretatur miſſionem SPIRITVS Sancti, quem CHRISTVS de cœlis miſit in Diſcipulos ſuos. Hoc ipſum alij paulò ſecus: Per Aquilam, CHRISTI Deitatem: per Hominem, eius Humanitatem: per Vitulum, Sacerdotium eius & hoſtiam quam DEO obtulit: per Leonem, Regalem eius potentiam: CHRISTVS quippe, quia verus DEVS fuit, veruſque homo, pro peccatis omnium hominum cumulatiſſimè potuit ſatisfacere: quia verò Sacerdos fuit, & hoſtia, DEVM noſtris offenſum peccatis potuit placatum & propitium nobis reddere: quoniam autem Rex fuit ſapientiſſimus, &

1. Interpret. Ruperti.

Gen. 49.

2. Interpret. Andreæ.

3. Interp.

humanæ ſalutis amantiſſimus, ſubiectum ſibi populum prudenter atque vtiliter regere potuit.

4. Interp. Alij exiſtimarunt per iſtas quatuor figuras animalium ſignificatas eſſe quatuor proprietates ANGELORVM miniſtrantium & ſeruientium DEO: per Leonem, fortitudinem eorum & potentiam, eos quippe Dauid Pſalmo 102. appellauit potentes virtute: per Bouem, eorum obedientiam & conſtantiam in peragendis DEI mandatis explendíſque miniſteriis: per faciem Hominis, eorum amorem & curam ſalutis hominum, vel eorum ſapientiam & prudentiam, cuius nempe ſolus omnium animalium homo capax eſt: per Aquilam, ſublimitatem contemplationis rerũ diuinarum, vel eorum ad exequenda DEI iuſſa velocitatem atque pernicitatem, qua etiam de cauſa in centeſimo tertio Pſalmo 71

5. Interpret. & ventis, & flammæ ignis comparantur. Eſt præterea quorundam Interpretatio, iſtas figuras animalium ad quatuor diuinæ Prouidentiæ proprietates referentium: Eſt enim diuina Prouidentia fortis, vt leo; velox & per omnia pertinens ac penetrans, vt aquila; eſt ſuauis & amabilis, noſtræque fragilitati compatiens atque condeſcendens, vt homo; eſt demum, vt bos, patiens & longanimis in diſſimulandis peccatis hominum, & in differenda eorum vindicta.

6. Interpret. Aretha. Aretha per iſtud animal quadriforme ſignificari ait, vel hominem DEI viſionis & fruitionis capacem, vel ipſum Mundum quem DEVS à ſe conditum admirabili modo gubernat, ea ſcilicet ratione, vt ex quatuor elementis, Aëre, Terra, Igne, & Aqua, vterque conſiſtit. Per Leonis enim velut igneam ferociam & audaciam, ſignificatur potentia & efficacitas Ignis: per Bouem animal vtiliſſimum & commodiſſimum humanæ vitæ & in terræ laboribus exercitum, ſignificatur elementum Terrę: per Hominem ſignificatur Aër, ſiquidem homo cœleſtis & ſublimis creatura eſt propter mentis ſubtilitatem: per Aquilam deſignatur Aqua, genus 72

Gen. 1. quippe auium ex aquis primam habuit originem. Fertur & hæc

7. Interpret. Origenis & Nazianzeni. iſtorum Animalium ſub nomine Gregorij Nazianzeni & Origenis Interpretatio, per iſtas quatuor figuras Animalium ſignificari

cari quatuor Animæ humanę vires ſiue facultates: per Hominem ſignificari vim rationalem; per Leonem, vim iraſcibilem; per Bouem, vim concupiſcibilem; per Aquilam ſupremam animæ vim dictam vulgo Mentem, rerum ſupernarum æternarúmque contemplatricem, quam Paulus ſpiritum hominis appellare ſolet. Sanctus Ambroſius in libro tertio de Virginibus, iſtorum Animalium ſignificationem ad quatuor refert virtutes Cardinales, per Leonem ſignificari dicens Fortitudinem; per Hominem Prudentiã; per Bouem ſiue Vitulum Iuſtitiam, quod bos, inquit Andreas, propriis opibus laboribúſque contentus, ſibíque ſufficiens ſit; per Aquilam denique, Temperantiam: ferunt enim, vt refert Andreas, temperantiam eſſe aquilis familiarem. *8. Interpret. S. Ambroſii.*

73 Galfridus putat iſtud animal quadriforme figuram geſſiſſe boni Prælati in Eccleſia CHRISTI, Is enim in reprehendendis & corrigendis magnis ſubditorũ peccatis debet eſſe terribilis, vt leo; & vt bos, patiens & laborioſus, totúſque ſubditorũ ſaluti incumbens & inſudans; debet eſſe vt homo, & prudentia, & benignitate ac miſericordia præditus; denique, vt aquila ſæpius euolare debet ad ſuperna, deditus diuinarum rerum contemplationi, ibi diſcens quid docere populum ſuum; & quemadmodum regere debeat. *9. Interpret. Galfridi.*
Catina Syrus iſtam Viſionem refert ad populum Hebræum, dicens, per Hominem ſignificari vniuerſum populum Iſraël; per Leonem, Regale ſceptrum regiámque maieſtatem quæ fuit in tribu Iuda; per Bouem, Sacerdotalem poteſtatem, atque dignitatem quæ fuit in tribu Leui; per Aquilam, ſublimem DEI vindictam ſuper impietatem Hebræi populi. Sed commodiùs diceretur, per Aquilam ſignificari donum miraculorum donúmque prophetiæ, quo DEVS populum illum mirificè ornauit atque decorauit; miſit enim omnibus ferme ſeculis Prophetas, qui & prophetando, & miracula faciendo populum illum continerent in cultu veri DEI, ne ad Idololatriam delaberetur, vel iam lapſum reuocarent, eiúſque deprauátos mores ad diuinæ legis obſeruantiam reformarent. *10. Interpr. Catinæ Syri, in Ezechielẽ.*

74 Petrus Aureolus & Nicolaus Lyranus per iſta quatuor Anima- *11. Interpr. Aureoli & Lyrani.*

 lia

lia ſignificatas eſſe aiunt quatuor primarias ſedes Patriarchales in Eccleſia: per Leonem quidem, Patriarchatum Ieroſolymitanum; per Bouem, Antiochenũ; per Hominem, Alexandrinũ; per Aqui-
12. Interpr. RabbiDauid & Salomonis. lã, Conſtantinopolitanũ. Rabbi Dauid & Rabbi Salomon iſtorum Animalium ſignificationẽ referunt ad quatuor illas celeberrimas Mundi Monarchias, vel Angelos eis præpoſitos, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum: vt per Leonem deſignata ſit ferocitas & crudelitas Aſſyriorum & Babyloniorum, præſertim verò aduerſus Iudæos; per Bouem, opulentia, & luxus Perſarum; per Aquilam, Græcorum ſublimitas ingenij, & doctrinarum, & ſapientiæ, atque eloquentiæ; per Hominem, Romanorum, & prudentia, & patientia, atque conſtantia, & benignitas etiam in hoſtes à ſe debellatos & ſubiugatos, per quas virtutes tantum Imperium dominatúmque, vt in priori Machabæorum libro ſcriptum eſt, obtinuerunt.

VIGESIMA DISPVTATIO.

Quemadmodum iſtorum Animalium viſionem interpretatus ſit Beatus Maryr Iuſtinus, & de communi ſententia Doctorum iſta quatuor Animalia ſanctos quatuor Euangeliſtas interpretantium.

13. Interpr. S. Iuſtini. BEATVS Iuſtinus, loco à nobis paulò ſuprà commemorato, per iſtud Animal quadriforme duas res putat eſſe ſignificatas: primùm enim, præmonſtratum fuiſſe ait miſerrimum horrendúmque ſtatum regis Nabuchodonoſor, ſub cuius Imperio populus Iudæorum captiuus tenebatur: Is enim rex ob nimiam elationem animi atque ſuperbiam tranſformatus quodammodò eſt in beſtiam; nam, vt de eo narrat Da-
Dan. 4. niel, pili & capilli eius creuerunt in ſimilitudinem crinium leonis, & vngues etiam increuerunt & recuruati ſunt in modum vnguium aquilæ, & ipſe fœnum comedebat quaſi bos, nec tamen interio-

interiorem hominis formam, id eſt, animam rationalem, neque naturam humanam amiſit. Deinde, eadem iſta Viſio Animalium valebat plurimùm ad conſolationem captiuorum Iudæorum, erigendo in ſpem recuperandæ libertatis eorum animos. Nam in iſto Animali quadriformi coniunctio Leonis & Hominis, illius, ſæuiſſimi animalis, huius verò, manſueti, portendebat commutationem fore imperij ex Nabuchodonoſor ſæuo Iudæorum hoſte & oppreſſore, in Regem Cyrum beneuolum Iudæis, & manſuetum atque beneficum, qui eis captiuitate ſolutis, donatiſque libertate, *1. Eſd. 1. & 2.* poteſtatem fecit reuertendi in patriam. Similiter copulatio Bouis, quod eſt animal ſubiugale & ſeruile, & Aquilę, animalis liberi, nec ſeruituti hominum addicti, ſignificabat Iudæos excuſſo captiuitatis iugo quod tunc ferebant, quaſi Aquilas liberè in patriam reuolaturos.

Sed præſtat, tanti viri, nobiliſſimæ *Viſionis* nouam & à ceteris diuerſam interpretationem afferentis, verba hoc loco legenda & penſitanda Lectori proponere. Ponit huiuſmodi quæſtionem, quæ inter quæſtiones Orthodoxorum eſt quadrageſima quarta: Quoniam multorum oculorum Animalium Viſionem viderunt Iſaias & Ezechiel, quæritur, vtrùm eadem Viſio vtrique oſtenſa ſit, an verò alter. altera, & quid in ea Viſione præſignatum ſit. Huic quæſtioni Iuſtinus ita reſpondet: Per Viſionem Iſaiæ declaratum eſt myſterium CHRISTI ſedentis in ſolio gloriæ, & eſu Sanctiſſimæ carnis ſuæ expiantis peccata per totum Orbem celebrantium Sanctam TRINITATEM pari honore præditam, in cuius nomine baptizati & iuſtificati, ſpem participationis æternorum bonorum adepti ſunt. Carbo autem ignitus immundis prophetæ labiis purgandis admotus ſignificationem habebat *Eſa. 6.* Dominicæ carnis purgantis ab omni iniquitate conſcientiam eorum qui eam comedunt. In Ezechielis autem Viſione præmonſtrata ſunt, quæ Nabuchodonoſor Regi Babylonis euentura erant, & ſolatio futura Hebræis Babylone exulantibus: Vidit autem Ezechiel quadrifrontia Animalia, ſimilitudinem habentia Hominis, Leonis, Vituli, Aquilæ. Narrat verò Daniel de Nabuchodo-

noſor, quòd ei creuerint vngues vt aquilæ, & pili leonis, & quòd herbas comederet tanquam vitulus, & quòd ei cor hominis datum fuerit. Hac prætereà Viſione cõſolatio data eſt Hebræis præ graui ſeruitute Babyloniorum preſſis, & de recuperanda libertate deſperantibus. Vt enim iſtam eis deſperationem DEVS auferret, oſtendit Prophetæ in illo quadriformi animali coniunctionem manſueti & immãſueti animalis, id eſt, Hominis & Leonis, & item coniunctionem animalis ſubiugalis & ſeruilis, & animalis liberi, & nulli ſeruientis, id eſt, Bouis & Aquilæ. Per hoc autem declarauit, Regni feritatem commutatum iri in manſuetudinem, & triſte ſeruitutis iugum in lætitiam & gaudium adeptæ libertatis. Hactenus ex B. Iuſtino.

14. Interp. quæ eſt communis Doctorum.

Sed illa percelebris eſt iſtorum Animalium interpretatio, & 76
communis omnium ferme doctorum tam veterum, quàm recentiorum, per iſta quatuor Animalia ſignificatos eſſe quatuor Euangeliſtas, quanquam quod animal cuius Euangeliſtæ figuram propriè geſſerit, non vna eademque omnium eſt ſententia. Ego quatuor applicandi iſta Animalia ad quatuor Euangeliſtas modos reperio.

S. Irenæus.

Prima applicatio eſt Sancti Irenæi in Capite 11. lib. 3. aduerſus Hæreſes, Leonis ſimilitudinem applicantis ad Euangelium Ioannis; ſimilitudinem Hominis ad Matthæum; ſimilitudinem Vituli ad Lucam; ſimilitudinem Aquilæ ad Marcum. Secunda applicatio eſt communis, & ab antiquioribus, vt Ambroſius inquit, tradita, eam certè tradunt Hieronymus in primum Caput Ezechielis, & initio Cõmẽtariorum ſuorum in Matthæum, & Gregorius in Homilia 3. & 4. in Ezechielem, & hos plurimi deinde ſecuti ſunt: Aiunt iſti, per ſimilitudinem Hominis ſignificatum eſſe Euangelium Matthæi; per Leonem Euangelium Marci; per Bouem Euangelium Lucæ; per Aquilam Euangelium Ioannis. Tertia applicatio eſt Auguſtini in primo libro de Cõſenſu Euangeliſtarum Capite ſexto, differens à præcedenti in Matthæo, & Marco; putat enim Euangelium Matthæi ſignificatum eſſe per ſimilitudinem Leonis, Marci verò Euãgelium per ſimilitudinem Hominis. Quarta eſt applicatio quam in hoc loco refert Ambroſius, in eo

in eo tantùm differens à præcedenti, quòd ſimilitudinem Vituli applicat ad Marcum; Hominis verò ſimilitudinem ad Lucam. Quibus porrò quęlibet iſtarum applicationum rationibus nitatur & probetur, videre poterit Lector apud Auctores earum ſuprà commemoratos.

VIGESIMAPRIMA DISPVTATIO.

Explicatur Auctoris ſententia de propria & primaria ſignificatione iſtorum quatuor Animalium.

77 EGO ſuperiores omnes iſtorum Animalium interpretationes veram & piam continere doctrinam atque ſententiam agnoſco & confiteor; videor mihi tamen non temerè dicturus, ſi plures earum interpretationum dixerim haudquaquam congruere cum eo quod de iſtis Animalibus ſcripſit in hoc libro Beatus Ioannes. Facit enim iſta Animalia tanquam naturas quaſdam intelligentes, & in cœlo manentes & beatas, & arcanorum diuinæ Prouidentiæ conſcias, & in perpetua DEI laudatione & gratiarum actione verſari; Ponerem hîc verba Ioannis in eius rei confirmationē, ſed ea legi poſſunt in quarto, & quinto, & decimonono Capite huius libri. Ex his palàm eſt, Animalia iſta repræſentaſſe vel quatuor Animas beatas in cœlo manentes, vel quatuor ANGELOS: neque enim DEVM laudare, & Prouidentiæ eius ſecreta noſſe, & aliis reuelare, in vllam naturam cadere poſſunt præter Angelicam vel Humanam. Hinc igitur apparet, à primaria iſtorū Animalium ſignificatione multùm abeſſe ſuperiores interpretationes, quæ ſignificationem iſtorum Animalium referebant ad CHRISTI myſteria, vel poteſtates, & dignitates eius, vt prima, & ſecunda, & tertia interpretatio; vel ad proprietates diuinæ Prouidentiæ, vel ad quatuor Mundi elementa, vel ad quatuor vires & facultates Animæ humanæ, vel ad quatuor virtutes Cardinales, vt habet quinta, ſexta, ſeptima, & octaua interpretatio, vel ad dignitatem regalem, & ſacerdotalem,

lem,& propheticam populi Iſraël, vel ad quatuor mundi Monarchias,vel ad miſerrimum ſtatum Regis Nabuchodonoſor,& conſolationem captiuorum Hebræorum ob ſpem recuperandæ libertatis,vt tradit decima,& duodecima,& decimatertia interpretatio.

Vndecimam verò Interpretationem quam diximus eſſe Aureoli,& Lyrani,iſtorum Animalium ſignificationem referentium ad quatuor primarios in Eccleſia Patriarchatus, prorſus excludit Beatus Ioannes,inducens iſta animalia in cœlo manētia, & beata, & cum ipſo loquentia, eíque nonnulla de myſteriis quæ videbat, declarantia;hoc autem ad iſtos Patriarchatus minimè accommodari poteſt. Ratio prætereà temporum iſtam refellit interpretationem : vidit enim Beatus Ioannes iſta animalia tanquam tunc in cœlo manentia, quo tempore iſti Patriarchatus nondum conſtiterant;Patriarchatus certè Conſtantinopolitanus aliquot ſeculis poſt exceſſum Beati Ioannis conſtitutus eſt. 78

Quartam porrò Doctorum Interpretationem, iſtorum quatuor Animalium ſignificationem applicantium ad quatuor Euangeliſtas, licèt Viſio iſtorum Animalium quam habuit Ezechiel, poſſit admittere, eam tamen Viſio iſtorum quatuor Animalium quam habuit Ioannes, & quæ in hoc loco narratur,videtur excludere: Ioannes etenim, vt ſuprà non ſemel diximus, inducit iſta animalia tanquam in cœlo manentia, & beata, & à quibus ipſe multa diuinæ prouidentiæ myſteria doceretur: at quo tempore hæc Viſio facta eſt, Beatus Ioannes, etiam tunc Viator, vitámque degens mortalem in terris verſabatur; non igitur ipſe vnus erat ex illis quatuor Animalibus,nec,quod neceſſariò conſequens eſt, illa quatuor Animalia ſignificabant quatuor Euangeliſtas.Ad hoc reſpondens noſter Ribera, ait, Viſionem iſtam fuiſſe propheticam,& pertinuiſſe ad tempora proxima cōſummationi Mundi & extremo Iudicio,& idcirco non id quod tunc erat,ſed quod multò poſt futurum erat,vidit tunc Ioannes, quemadmodum etiam vidit viginti quatuor Seniores qui repræſentabāt plurimos multò poſt Ioannis tempora futuros. Sic ille. Cuius reſponſionem ego 79

ad alia

ad alia nunc properans nolo diſcutere, ſed lectori excutiendam diſcutiendámque relinquo. Ad illud certè Ribera non reſpondit, quod eſt tamen prævalidum contra iſtam interpretationem argumẽtum, Beatum Ioannem in ſexto Capite huius libri narrare, quatuor iſta Animalia ſecum eſſe locuta, & vnumquodque eorum ſeparatim loquens ſecum, demonſtraſſe ſibi notabile aliquod myſterium rerum futurarum: Vt autem quæ de tribus animalibus prioribus ſcribit nunc taceam, ponam hîc quod de quarto Animali ſcribit in hæc verba, *Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti Animalis dicentis: Veni, & vide. Et ecce equus pallidus, &c.* Iſtud quartum animal Ioannes ſuprà dixit fuiſſe aquilæ volanti ſimile, & ſecundùm iſtam communem interpretationem ſignificabat quartum & vltimum Euangeliſtam, id eſt, Ioannem, qui vltimus omnium ſcripſit Euangelium. Quomodo autem fieri potuit, vt quartum animal, quod, ſecundùm iſtos, erat Ioannes Euangeliſta, loqueretur cũ ipſo Ioanne, & doceret Ioannem myſteria, quæ Ioannes ipſe ignorabat?

80 Quæ igitur eſt noſtra ſententia? hæc nempe: Per ſedem, ſiue thronum DEI, quem circumſtabant iſta quatuor Animalia, repræſentata eſt & ſignificata Arca cum propitiatorio quæ erant in templo: quatuor verò Animalia ſignificabant quatuor Cherubinos templi, qui circumdabant Arcam, & quatuor eius latera complebant. Iſtis autem Cherubinis affingebantur figuræ quatuor illorum Animalium duas ob cauſas; Primũ enim, illi Cherubini ſignificabant quatuor cœleſtes Spiritus principales diuinæ Prouidentię adminiſtros in adminiſtratione mundi, præcipuè verò in gubernatione olim Synagogæ, nunc autẽ Eccleſiæ CHRISTI; & vt ſignificaretur, iſtos eſſe maximè idoneos DEI prouidentiæ adminiſtros & executores, affingebatur eis ſimilitudo Leonis, ad declarãdam eorum fortitudinem & potentiam; & Bouis, vt maxima eorum oſtenderetur obedientia & conſtantia in DEI ſeruitio; & Hominis, ad denotandam eorum prudentiam atque ſapientiam, & amorem humani generis, ſalutiſque Electorum; denique, tribuebatur eis ſimilitudo Aquilæ, vt per hoc in-

Auctoris ſententia de iſtorum quatuor animalium primaria ſignificatione.

 telli

telligeretur maxima eorum velocitas & pernicitas ad mandata DEI exequenda obeundáque miniſteria. Altera cauſa cur iſtæ figuræ tribuebantur Cherubinis, fuit huiuſmodi: Cùm illi eſſent, vt diximus, principales Diuinæ Prouidentiæ adminiſtri, per iſtas quatuor figuras Animalium ipſis affictas ſignificatæ ſunt quatuor proprietates diuinæ Prouidentiæ, quæ eſt fortis, vt leo; per omnia permeans & penetrans, vt aquila; ſuauis & amabilis, humaníſque neceſſitatibus iuuandis accommodata, vt homo; denique, vt bos, patiens & longanimis, diu peccata hominum diſſimulando & vindictam differendo, vt longum illi temporis ſpatium habeant ad reſipiſcendum, & agendam pœnitentiam. Hæc quæ diximus, firmari ſimul atque illuſtrari poſſent auctoritate B. Dionyſij ſimilia docentis nos in libro De cœleſti Hierarchia Cap. vltimo, cuius verba referemus in Diſputatione 25.

VIGESIMASECVNDA DISPVTATIO.

De multitudine oculorum quibus illa quatuor Animalia erant prædita.

IN hoc Capite quarto Apocalypſis & in verſu ſexto ſcriptũ eſt, iſta Animalia fuiſſe plena oculis antè & retrò; & paulò infrà in verſu octauo dicitur, ea fuiſſe plena oculis in circuitu & intus, hãc enim lectionẽ habent Sixtiana Biblia, eámque ante annos quadringẽtos habuit & ſecutus eſt hoc loco Rupertus. Alij tamen illud (in circuitu) iungunt non cum oculis, ſed cum eo quod proximè antecedit de alis illorum Animalium, *Singula eorum habebant ſenas alas in circuitu:* Et hîc ſignatis duobus punctis, legunt deinde, quod proximè ſequitur, *Et intus plena ſunt oculis.* Victorinus & Primaſius aliam habent lectionem, huiuſmodi, *Plena ſunt oculis intus & foris.* Ezechiel hanc multitudinem oculorum non iſtis Animalibus aſſignat, vt Ioãnes, ſed tribuit rotis eius currus ſiue quadrigæ DEI quam ambiebant Animalia, ídque licet videre apud illum in Capite primo, expreſſiúſque in Capite decimo, vbi lo-

Varia lectio huius loci.

81

vbi loquens de rotis, *Et omne*, inquit, *corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli, plena erant oculis in circuitu earum.* Loquitur enim Propheta de rotis, quaſi de quibuſdam animalibus, & partes earum nominat ad ſimilitudinem partium animalium.

82 Sed nos quid iſta multitudo oculorum quam vidit Beatus Ioannes ſignificet, commemorando varias Doctorum interpretationes inueſtigemus. Ambroſius ſuper oculis iſtorum Animalium diſputat hunc in modum: Sancti prædicatores, quorum Animalia illa figuram gerebant, oculos habent & antè & retrò, à dextris, & à ſiniſtris, intus, & foris, ſuperiùs, & inferiùs, & in circuitu. Oculos habent antè, quia ſupplicia Improborum & præmia Iuſtorum aſpicientes, auditoribus ſuis quid timere, & quid deſiderare debeant, oſtendunt. Retrò oculos habent, quia præcedentium Patrum virtutes & facta dum reſpiciunt, & ipſi in eorum imitatione proficiunt, & eorum doctrinã ac vitam ſuis auditoribus ſequendam atque imitandam proponũt: Vel retrò oculos habere dicuntur, quòd in eolaborant, ne in peccata quæ aliquando fecerunt, rurſus relabantur: eorúmque recordantur aſſiduè, tum humilitatis, tum cautionis cauſa. A ſiniſtris oculos habent, quia omnes Diaboli tentationes à ſuis mentibus repellunt. A dextris oculos habent, dum cauent, ne propter bona opera quæ faciunt, ſuperbè extollantur: ita vt nec aduerſis proſternantur, nec ſecundis inflentur. Inferiùs oculos habent, dum ſolicitè carnalia deſideria reſtinguere curant. Supernè oculos habent, cùm ad cœleſtem patriam toto mentis deſiderio anhelant. Intus oculos habẽt, quia vigilanter corda ſua à ſordidis cogitationibus & deſideriis cuſtodiunt. Extrà oculos habent, dum cauent ne vel ipſi re vlla offendant alios, neque ex aliis ſpirituale aliquod detrimentum capiant ipſi. Hactenus ex Ambroſio.

Quid ſignificaret multitudo oculorũ in illis Animalibus.

1. Interpret. Ambroſius.

83 Andreas Cæſarienſis multitudine iſtorum oculorum ſubindicari ait mirificam vim, qua cœleſtes beatíque ſpiritus ad hauriendos diuinitatis radios pollent: Tanta enim intelligendi perfectione à DEO illuſtrantur, vt & illa videant quæ iam pridem antè ſunt facta, & illa etiam videãt quæ olim futura ſunt. Sic Andreas.

2. Interpret. Andreas.

3. *Interpret. Ruperti.* Tertia interpretatio Ruperti. Quid eſt, inquit Rupertus, animalia illa fuiſſe plena oculis & in circuitu, & intus? Per oculos quos habebant in circuitu, vita actiua; per oculos quos habebant intus, vita contemplatiua rectè intelligitur. Qui enim actiuæ vitæ ſeruiunt, per multa eos circuire neceſſe eſt, ſicut Dominus dixit *Lucæ 10.* Marthæ, illam fuiſſe ſolicitam, & turbatam erga plurima: qui autem vacat contemplationi, intus eſt, cum Maria ſedens ad pedes Domini, & ſermonibus eius intentus. Similiter prædicatores Euangelij & Prælati Eccleſiæ pleni oculis, in circuitu & intus eſſe debent, vt tam in exteriori actione, quàm in contemplatione interiori vſquequaque circumſpecti & prouidi ſint.

4. *Interpr.* Qui legunt hoc loco, Animalia fuiſſe plena oculis intus & foris, ita lectionem iſtam interpretantur, oportere Doctores & Paſtores Eccleſiæ tam in exteriori & hiſtorico ſenſu Scripturæ doctos eſſe, quàm in ſenſu interiori & ſpirituali eiuſdem Scripturæ perſpicaces & ſagaces eſſe: penitus etiam noſſe doctrinam Eccleſiaſticam, nec profanam ignorare: in diuinarum rerum cognitione toto ſtudio verſari, nec tamen humanarum rerum incurioſos & improuidos eſſe. Nos verò & conſequenter & conuenienter 84

5. *Interpr. & Auctoris ſententia.* iis quæ ſuprà diximus de primaria iſtorum animalium ſignificatione, arbitramur, iſta oculorum multitudine ſignificatam eſſe perfectam intelligendi omnia vim quam habent & in vniuerſum omnes beati ſpiritus Angelici, & præcipuè quatuor illi beatiſſimi A N G E L I per iſta quatuor Animalia ſignificati, qui ſunt principales Diuinæ Prouidentiæ in Mundi adminiſtratione & gubernatione Eccleſiæ adminiſtri. Ergo tota illa Animalia fuiſſe plena oculis, ſignificat, naturam Angelicam non ſecundùm vnam aliquam tantùm partem, ſed ſecundùm ſe totam eſſe intellectualem atque intelligentem, hac videlicet re differentem, multúmque præſtantem humanæ naturæ, quæ plures & diuerſas cùm habeat facultates, ſecundùm vnam earum tantùm eſt intellectualis, nec ſemper eſt intelligens. Sed præter iſtam naturalem intelligendi vim qua pollent A N G E L I, habent ex dono gratiæ ſuperadditam diuinæ intelligentiæ lucem, per quam ſunt perſpi

perſpicaciſſimi ad intelligendum obſcuriſſima & abditiſſima, & ad remotiſſima videndum.

VIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

De alis iſtorum Animalium ſuper illis verbis:

Singula eorum habebant alas ſenas. VERS. 8.

Exponuntur aliorum Interpretationes.

85 DE ſignificatione ſex alarum quibus vnumquodque illorum Animalium erat præditum, nonnullas Doctorum ſententias & interpretationes referemus, & ad extremum, noſtram ſententiam indicabimus. Victorinus, quem omnium huius libri Explanatorum habemus vetuſtiſſimũ, refert numerum iſtarum alarum, ad numerum viginti quatuor ſacrorum librorum Veteris Teſtamenti: Si enim ſenæ alæ cuiuſque illorum quatuor Animalium ſimul iungãtur, numerum viginti quatuor efficiunt; Senę igitur alæ teſtimonia ſunt Veteris Teſtamenti, Sicut enim animal ſine alis volare nõ poteſt, ita prædicatio Noui Teſtamenti fidem non habet, niſi prænunciata in Vetere Teſtamẽto habeat teſtimonia, Semper enim quod anteà dictum eſt, eidem, cùm poſteà factum eſt, indubiam fidem facit. Nec verò alæ niſi ipſis hæreant animalibus, vigere, aut etiam viuere poſſunt; ita, quæ prædixerunt Prophetæ, niſi omnia in CHRISTO conſummata eſſent, inanis tam illorum prædictio, quàm noſtra foret prædicatio. Hoc tenens Eccleſia Catholica, per antè prædicta, & poſteà conſummata volat vt viuum animal. Hæreticis autem, qui prophetica reſpuunt teſtimonia, adſunt quidẽ animalia, ſed non volant, ſine alis enim ſunt. Iudæis verò, qui prophetica teſtimonia amplectuntur, ſed Noui Teſtamenti doctrinã non admittunt, alæ quidem adſunt, ſed non vigent neque viuunt; inanem quippe Prophetarum faciunt vaticinationem, prædicta cum factis minimè concordantes. Et hæc quidem ex Victorino.

Prima Interpretatio. Victorinus.

Ambroſius. Secunda interpretatio.

Hoc ipſum ſed paulò aliter tradidit Ambroſius; putat ille, per 86 viginti quatuor ſedilia, & viginti quátuor alas iſtorum quatuor animalium, ſignificatos eſſe viginti quatuor libros ſacros Veteris Teſtamenti, ſed eos libros fuiſſe Hebræis quaſi ſedes, in quibus illi non procul à terra conquieſcebant, litterali duntaxat eorum ſenſu contenti, nec ſpiritualem eorum intelligentiam requirentes. Verùm hæc ipſa ſedilia Patribus Noui Teſtamenti conuerſa ſunt in alas, quia Veteris Scripturæ libros ſpiritualiter intelligentes, per eorum doctrinam ad cœleſtia quotidie ſubleuantur. Hebræi itaque terrena ſapiebant & quærebant; Chriſtiani omnia terrena ſiue bona ſiue mala pro nihilo ducentes ſurſum volant, ſola expetentes æterna bona, ſoláque æterna mala metuentes, & quamuis corpore etiam nunc verſentur in terris, ſpiritualem tamen conuerſationem habent in cœlis.

Ad Philip. 3.

Tertia interpretatio. Haymo, Lyranus, Carthuſia.

Alia eſt iſtarum alarum interpretatio, quam Haymo & Lyranus, & Carthuſianus in hanc fermè ſententiam tradunt: Alæ Sanctorum ſunt virtutes quibus alta conſcendunt. Quoniam itaq; ſenarius numerus eſt perfectus, & per eum frequenter in Scriptura perfectio deſignatur, idcirco vnumquodq; animal ſex alas habere dicitur, quia in cuiuſque Euangeliſtæ libro omniũ virtutum perfectio edocetur, & nouæ legis doctrina perfecta continetur. Præterea, ſex alæ ſignificant ſextuplicem doctrinam, per quam Sancti ſpiritualiter volant, & aſcendendo ad cognitionem & contemplationem rerũ diuinarum, & ad notitiam, & vſum, prudentiámque humanarum rerum deſcendendo. Prima doctrina eſt legis naturalis, & communiter indita notáque cunctis mortalibus: ſecunda eſt doctrina legis Moſaicæ: tertia eſt doctrina Prophetica: quarta eſt doctrina Euangelica: quinta eſt doctrina Apoſtolica in Apoſtolorum Epiſtolis explicata: ſexta eſt doctrina quæ in Generalium Conciliorum & Summorum Pontificum decretis continetur. Et apud Eſaiam quidem Seraphim, quæ illi apparuerant, & ſimiliter Animalia Beato Ioanni oſtenſa, ſex alis erant prædita, ob eam videlicet cauſam, quòd per Euangelicæ doctrinæ fidem atque obſeruãtiam ad Angelicam perfectionem & beatitudinem, & ad

Sextuplex doctrina.

& ad Seraphicum caritatis ardorem, etiam homo terrenus & mortalis per DEI gratiam peruenire queat.

VIGESIMAQVARTA DISPVTATIO.

Explicatur de iſtarum alarum ſignificatione Auctoris ſententia.

28 NOs quoque ſententiam noſtram de iſtarum alarum ſignificatione breuiter exponẽmus, reſpondentem ſcilicet atque congruentem iis quæ ſuprà de iſtorum Animalium figuris & oculis diximus. In Cherubinis qui erant in Templo, duæ tantùm cuiuſque eorum alæ memorantur in Capite 25. Exodi, & in ſexto Capite libri tertij Regum. In Ezechiele quatuor tãtùm cuilibet illorũ Animalium pennæ ſiue alæ tribuuntur: at verò SERAPHINI Eſaiæ, & quatuor Animalia Beati Ioannis ſenis alis vnumquodque præditum inducitur. Sed fortaſſe, ſi propriè loquamur, quatuor tantùm alas habebant ſingula, & Eſaias atque Ioannes etiam ipſa brachia atque manus alarum vocabulo appellauerunt, quod brachia in homine ſimilitudinem habeant alarum quæ ſunt in auibus: nam & axilla vocatur, locus concauus ſubter hominis brachia pilos generans, & Plinius Cap. 40. lib. 11. ſcripſit, Elephantum habere mammas, non quidem in pectore, ſed citra, & in alis occultas. Cherubini porrò templi manibus ſuis ſuſtentabant propitiatorium, ſuperioribus alis expanſis & elatis ipſum circumtegebant, inferioribus verò alis demiſſis femora ſua pedéſq; velabant: Apud Eſaiam autem Seraphini duabus alis ſiue manibus operiebant faciem ſuam, duabus verò inferioribus alis tegebant pedes ſuos, duabus autem ſuperioribus alis volabant. *Plinius.*

29 Quoniam autem numerus ſenarius eſt perfectus numerus, & perfectionem aliquam eius rei cui applicatur, ſignificare ſolet, per ſenarium alarum numerum perfectam vim & potentiam volandi intelligere debemus: Per iſtam verò perfectam volandi potentiam, tria ſignificantur quæ ſunt communiter in omnibus beatis *Declaratur myſterium ſex alarum.*

ANGE

ANGELIS, Sed ea in illis quatuor ANGELIS primariis diuinæ Prouidentiæ adminiſtris, de quibus ſuprà ſæpius diximus, & qui per iſta quatuor Animalia repræſentati ſunt, ſingulari quadam & præcipua ratione ineſſe putandum eſt. Primùm itaque perfecta volandi poteſtas per ſex alas indicata, ſymbolicè ſignificat incomparabilem agilitatem Angeli in motu locali ſecundùm omnes differentias poſitionum, ſiue ſurſum, ſiue deorſum, ſiue ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram, ſiue ad anteriora, ſiue ad poſteriora. Hæc ſanè Angeli ſecundùm motum localem agilitas, longè ſuperat omnem aliam celeritatem motus, ſiue quæ eſt in volatu aquilę, ſiue quæ eſt in curſu atque impetu ventorum, ſiue qua primum cœlum ab ortu mouetur ad occaſum. Deinde, per iſtam volandi potentiam ſignificatur ſublimiſſima Angelicæ mentis eleuatio ad contemplanda diuina, & ad percipiendas quaſdam DEI ſingulares eximiáſque illuſtrationes, & reuelationes earum rerum quæ à cognitione omnium remotiſſimæ ſunt, & habent obſcuriſſimam atque impenetrabilem ſine DEI reuelatione intelligentiam. Denique, per iſtam volandi perfectam vim ſignificatur ANGELORVM promptiſſima expeditiſſimáque obedientia ad iuſſa & mandata DEI capeſſenda, & exactiſſima tum DEI mandatorum, tum etiam miniſteriorum quæ ipſis circa res humanas obeunda & perficienda ſunt, executio, eorúmque certiſſima, ſimúlque celerrima ad deſtinatum exitum finémque perductio.

Agilitas Angelorum ſecundùm motum localem.

VIGESIMAQVINTA DISPVTATIO.

Commemoratur quid Beatus Dionyſius Areopagita de iſtorum animalium figuris, & alis, atque oculis ſenſerit, & ſcriptum reliquerit.

PLACVIT mihi, neque id, opinor, Lectori diſplicebit, referre hoc loco, quaſi clauſulam eorum quæ de iſtis Animalibus diſputata ſunt, verba quibus Beatus DIONYSIVS ſuam de iſtorum Animalium figuris, oculis, & alis grauiter vt ſolet, diuináque 90

diuinéque ſententiam expoſuit, ſuperioribus noſtris ſentẽtiis maximè congruentem. Dionyſius itaque in Capite vltimo libri de cœleſti Hierarchia, de iſtorum quatuor Animalium figuris quæ ANGELIS attribuuntur diſputans, Legimus, inquit, etiam Beſtiarum figuras interdum Beatis Spiritibus affictas, quapropter earum quoque figurarum ſignificatio explicanda nobis eſt. Leonis faciem ſignare putamus in ANGELIS vim illam principalẽ, & robuſtam, & indomabilem, per quam occultiſſimo illi ineloquibilis DIVINITATIS arcano pro viribus ſimiles nituntur euadere, operti ſpiritualibus veſtigiis, & expedita illa atque ineffabili celeritate itineris ad diuini fulgoris ſecreta tendentis. Bouis autem imago fortitudinis & roboris præfert ſpeciem, quo ſcilicet Angeli ſpiritales ſulcos ſuſcipiendis cœleſtibus fœcundíſque imbribus ſcindunt: Forma item Bouis ſeruatricem illam atque inſuperabilem vim deſignat. Effigies porrò Aquilæ regiam ſignificat dignitatem, motúmque ad ſuperna tendentem, celerémque volatum, atque ad captandum neceſſarium reparandis viribus cibum agilitatem, atque vigilantiam, & curſum, & celeritatem ſummam: Præterea verò ſingularem illam vim ſpeculandi, ac liberè, & directè, & in nullam partem inclinando, aciem luminum intendendi in radium illum vberrimum lucidiſſimæ DEITATIS, quem ex ſe inſtar Solis emittit. De figura autem Hominis, in qua ſæpiſſime ANGELI apparuerunt hominibus, antè ſcripſerat Dionyſius in eiuſdem libri Capite XV. his verbis: In humana forma deſcribuntur ANGELI, quòd mente vigeant homines, videndíque vires habeant ad ſuperna tendentes, ſublimíque ore, & erecta ſint ſtatura, & per naturam ad imperandum & regendum idonei: cúmque ſenſu ac viribus, brutorum animalium comparatione minimùm valeant, præſtanti tamen virtute animi, ac rationabilis ſcientiæ dominatu, & quòd anima natura libera ſeruire vincíque non poſſit, omnia ſuperant.

Quid leonis figura in Angelis ſignificet.

Quid figura bouis.

Quid figura aquilæ.

Quid figura hominis.

91 Deinde, in hoc ipſo loco Beatus Dionyſius agit non ſolùm de oculis, verùm etiã de naribus, & auribus, & guſtu, & tactu, quo-

Oculi, nares, aures, guſtus & tactus, in Angelis quid ſignificent.

rum ſenſuum & nomina,& figurę beatis Spiritibus attribuuntur: Dicimus,Dionyſius inquit,oculis & viſu in Sanctis ANGELIS clariſſimam ſignari aciem, qua diuinis hauriendis luminibus inhiant.Simplicem prætereà illam ,& liquidam nihilque obluctantem, ſed motus celeritate conſtantem, purámque ,& patulam ſuſcipiendis abſque perturbatione vlla diuinæ claritatis fulgoribus qualitatem.Palpebras autem & ſupercilia,ſtatum illum ſignificare arbitramur quo diuinæ ſpeculationis ſenſus atque intelligentias,cœleſtes Spiritus cautiſſimè ſeruant. Naribus porrò olfaciendi ac diiudicandi vi præditis, capacem eorum perceptionem intelligere debemus, qua ſummam illam ſuauiſſimámque fragrantiam pro viribus admittunt:Cetera verò quæ huiuſmodi nõ ſunt,ſcitè diiudicant,& penitus fugiunt. Aures ſignificant vim illam participandi,diuinámque participationẽ ſcitè ſuſcipiẽdi. Guſtus deſignat intelligibilis alimoniæ reſpectionem, & diuinorum atque nutrientium liquorum admiſſionem. At verò tactu conſtantiam illam exprimi putamus,qua quod vtile,quódve noxium eſt,peritè diſcernunt.

De alis Angelorum.

Iam verò de alis cum quibus viſi ſunt ANGELI, & Anima- 92
lia ipſos ſignificantia,eo ipſo in loco hæc ſcribit:Sanctos ANGELOS, etiam alatos Theologia effingit;Alis quippe ſignatur celeritas alta conſcendens, & cœleſtis vitæ curſus, iter in anteriora ſemper & celſiora conſternens, &, quòd ad ſuperiora ferantur, mortalibus atque infimis omnibus excepti. Sed enim, & alarum leuitas id in Sanctis ANGELIS indicat, quòd terreni corporis ſarcina liberi,toti abſque vlla admixtione,vel pondere ad celſa ferantur. Idem Dionyſius anteà dixerat in Capite XIII. eiuſdem libri, per ſex alas illorum Seraphim Eſaiæ ſignificatam eſſe abſolutiſſimam ſummámque in DEVM intentionem in primis,& mediis, & vltimis Intelligentiis.

Et hæc quidem ex Beato Dionyſio.

VIGESI-

VIGESIMASEXTA DISPVTATIO.

Exponitur Ioachimi Abbatis minimè aſpernanda ſuper iſtis Animalibus Diſputatio.

93 IOACHIMVS tripartitã hoc loco facit ſuper iſtis Anima- *Ioa.bimus.*
libus diſputationem, ſatis profectò lõgam & parùm ordi-
natam & diſtinctã, ſed piam tamen, & moralis ac ſpiritua-
lis doctrinæ plenam, ideóque memoratu cognitúque non in di-
gnam. Primùm, diſputat de figuris iſtorum Animalium: deinde,
de ſenis cuiuſque eorum alis: denique, de oculis quibus illa vnde-
quaque plena fuiſſe dicuntur. Putat itaque per iſta quatuor Ani-
malia figuratos eſſe quatuor Ordines hominum in Eccleſia per-
celebres. Per Leonem qui eſt fortiſſimus beſtiarum ad nullius *Quid per leonem.*
paueſcens occurſum, ſignificata eſt fortitudo fidei Apoſtolorum, *Prouerb. 30.*
qui tanquam leones, nec Iudæorum, nec Gentium, nec totius
mundi minas terroréſve, potentiámque timuerunt: ſed debellato
mundo & ſub imperium CHRISTI ſubiugato, glorioſè trium-
pharunt. Per Bouem, qui patientiſſimus eſt ad laborandum, & ad *Quid per bouem.*
ferenda onera, ſolúſque iſtorum quatuor Animalium in Sacrifi-
ciis offerri ſolitus, ſignificatur inuicta Martyrum patientia, qui
propter CHRISTVM ſeipſos immolauerunt. Per Hominem *Quid per hominem.*
rationis capacem, & ſapientiæ, ſcientémque verum à falſo, bo-
númque à malo diſcernere, ſanctorum Eccleſiæ Doctorum Sa-
pientia deſignatur. Denique, per Aquilam velociſſimè & al- *Quid per aquilam.*
tiſſimè volantem, atque irreuerberatis ſolem oculis contuen-
tem, ſignificatur ſacer ordo Sanctarum virginum & virorum
Religioſorum ſtudentium contemplationi rerum cœleſtium,
Euangelicámque perfectionem æmulantium, & vitam in terris
angelicam potius quàm humanam colentium.

94 Sex porrò alas cuiuſque iſtorum Animalium Ioachimus ita ex- *Quid ſex alæ ſingulorũ animalium.*
plicat: Non eſt, inquit, dubium, quin ſex iſtorum animalium alæ
ſimiliter intelligendæ ſint, vt ſex alæ Seraphim quæ vidit Eſaias,

quarum duabus velabant pedes ſecundùm Iſaiã,& corpus ſecundùm Ezechielẽ. Iſtę autẽ duę alę ſignificabant duas virtutes, Pœnitentiæ & Miſericordiæ, per quas confuſio nuditatis noſtræ ſpiritualis,& turpitudo peccatorum velatur: *Pœnitemini*, dixit Beatus Petrus, *vt deleantur peccata veſtra*. Et Dominus noſter dixit,
Act. 3.
Matth. 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequẽtur*. Duæ verò alæ quibus tegebant faciem, ſignificant duas alias virtutes, Humilitatis & Patientiæ, per quas Sancti viri ſuarum virtutum, & benefactorum, meritorúmque humanam laudem & gloriam refugiunt, Deíque ſolius teſtimonium requirunt, neque aliam, niſi à Deo promiſſam mercedem expetunt & ſperant. Reliquæ autem duæ alæ quibus volabant, duas virtutes Theologicas ſignificant, fidem, & ſpem: per fidem, ad contemplationem rerum diuinarum, æternorúmque bonorum; per ſpem, ad eorundem bonorum ardentiſſimum deſiderium & amorem Sancti extolluntur. Ezechiel quatuor tantùm alas memorat, quia videlicet fides & ſpes in aliis quatuor ſupradictis virtutibus continentur, neque enim ſine fide ac ſpe quiſquam verè pœnitens,& miſericors, nec verè humilis,& patiens eſſe poteſt.

Eadem quoque Animalia oculis antè & retrò plena fuiſſe di- 95
cuntur: quia & carnalia deſideria prudenter deuitant, & opera iuſtitiæ quæ facienda ſunt, ab operibus tenebrarum ſapienter diſcernunt, & quamuis bona quæ retrò ſunt, & ab ipſis facta, per humilitatem Sancti non reſpiciant, ſed obliuiſcantur; mala tamen quæ fecerunt, ſubinde recordantur & reſpiciunt, tum ad plangendum, tum ad cauendum. Habent oculos antè, quia conſiderantes quàm longa & ardua reſtet eis via, & qualia quantáque ſint futura & bonorum præmia, & malorum ſupplicia, ad anteriora ſemper ſeſe extendunt, magis in dies proficere in ſeruitute DEI ſtudentes atque conantes. Habent itaque oculos antè & retrò, quia & bonum ſemper deinceps facere cogitant, & culpas præteritas aſſiduis piíſque fletibus tergunt; ſicque à futuris malis cauent, vt etiam præteritis à ſe commiſſis peccatis veniam poſtulare nunquam deſinant.

Cete

96 Ceterùm alia lectio huius loci habet, iſta Animalia oculos habuiſſe in circuitu & intus; & vtraque profectò lectio, ſecundùm myſterium, vera eſt ſalubre admodùm præbens documentum. Aliud enim eſt, habere oculos antè & retrò, & aliud, oculos habere in circuitu & intus. Per illud enim deflentur commiſſa peccata, & ne committantur in poſterum cauetur: per hoc autem, ſpiritualia vitia quæ latent in animis noſtris diſcutiuntur, & ne occulti hoſtes qui ambulāt in circuitu, (ſiquidem, vt Dauid dixit, *In circuitu impÿ ambulant*) vt incautos nos rapiāt & deuorent, aditū aliquem ad animum noſtrū incuſtoditum reperiant, omni ſtudio, & vigilantia, induſtriáque cauetur. Per illud recogitantur præterita mala, & futura cauētur; per hoc bella ſpiritualia quę perpetuò nobis imminent, exteriùs & interiùs detecta vitantur. De illo dixit Dauid, *Iniquitatem meam ego cognoſco & peccatum meum contra me eſt ſemper*: de hoc etiam idem Propheta dixit, *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo*: Et Beatus Petrus dixit, *Sobrÿ eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide.* Atque hęc eſt Ioachimi ſuper iſtis Animalibus prolixę admodùm diſputationis ſententia.

Pſal. 11. *Pſal. 50.* *Pſal. 18.* *1. Pet. 5.*

VIGESIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et requiem non habebant die ac nocte, dicentia SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS *Dominus* DEVS *omnipotens, Qui erat, & Qui eſt, & Qui venturus eſt.* VERS. 8.

97 QVATVOR potiſſimùm rebus myſtica iſta Animalia DEVM laudant: primùm, à duabus propriis DEI perfectionibus, OMNIPOTENTIAM dico & ÆTERNITATEM, cùm aiunt, *Dominus* DEVS *omnipotens*, &, *Qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt*, qua verborum circumlocutione de-

notatur æternitas: Deinde, laudant DEVM ab eo quòd ipſe eſt creator & conſeruator omnium, illis videlicet extremis huius Capitis verbis, *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.* Adhæc, ob id ipſum prædicant, DEVM digniſſimũ eſſe laudari, & honorari, & glorificari ab omnibus, cùm aiunt, *Dignus es Domine* DEVS *noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem.* Denique, vel eo nomine digniſſimum omni laude DEVM prædicant, quòd bonorum omnium quæ Sancti vel faciunt, vel merentur, ipſe principalis auctor, & cauſa ſit, eíque bona omnia quæ habẽt & homines, & ANGELI, accepta ferri oporteat, Hoc enim ſignificat, Sanctos mittere coronas ſuas ante Thronum DEI.

Quid ſit cœlites non habere requiem in laudando Deum. *Ambroſius.* *Ioachimus.*

Sed quid ſignificat illud, *Requiem non habebant die ac nocte?* Ambroſius & Ioachimus verba hæc referunt ad Sanctos qui verſantur in terris; & Ambroſius quidem duas eorum verborum affert interpretationes, quarum prior eſt hæc: Requies Reproborum vita præſens eſt, ſed poſt eam, ſequitur eos tribulatio quæ finem non habet: Contrà verò, Iuſti in hac vita tribulantur, vt poſt eam poſſideant requiem æternam, dicente Apoſtolo, *Per multas tribulationes oportet nos introire in Regnum* DEI. Altera interpretatio quæ propior vero eſt, ſic habet: Sancti requiem non habent, quia à laudibus DEI, & ab orationibus non ceſſant, dicente Domino, *Oportet ſemper orare, & non deficere*: idémque Paulo atteſtante illis verbis, *Sine intermiſſione orate.* Ioachimus præterea illud, *Die ac nocte*, interpretatur ita vt ſignificet tam in rebus ſecundis, quàm in aduerſis laudare DEVM: Non enim, inquit, magnum eſt laudare DEVM cùm omnia proſpera nobis ſuccedunt; at verò in ſummis calamitatibus & ærumnis & acerbiſſimis corporis doloribus nihilominus tamen laudes DEI celebrare, hoc ſanè perfectæ virtutis argumentum & opus eſt, Hac nimirum ratione volebat Satan, vt DEVS virtutis Iob periculum faceret: Et ſanè, facto periculo, maximè virtus eius enituit, maximis enim percuſſus bonorum omnium calamitatibus, grauiſſimíſque corporis doloribus conflictatus, tum maximè pietatem erga DEVM colens, dicebat, *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare*

Act. 14. *Luc. 18.* *1. ad Theſ. 5.* *Iob 1 & 2.*

98

quare non ſuſtineamus? Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum. Et hæc dicta ſint ſecundùm interpretationem Ambroſij & Ioachimi.

99 Atenim vera Interpretatio & intelligentia huius loci eſt hæc: Illa quatuor Animalia quæ ſignificabant quatuor illos ANGELOS de quibus multa diximus ſuprà, die ac nocte requiem non habebant, id eſt, nullo tempore ceſſabant laudare DEVM, dicentia, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS; illud enim, *Die ac nocte*, ſecundùm phraſim Scripturæ, eandem vim habet atque Omni tempore & ſemper, quemadmodum dixit Dauid, *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.* *Pſal.33.* Iam verò frequens eſt in Scriptura (verbum quieſcere) pro eo ſumi quod eſt (ceſſare) Sic enim interpretandum eſt quod dicitur in libro Geneſis, *Geneſ.2.* die ſeptimo requieuiſſe DEVM ab omni opere quod patrauerat: non quòd DEVS, quaſi labore feſſus, & requietis indigens, die ſeptimo quietem vllam cœperit, ſed quòd tunc ceſſauerit ab operãdo circa rerum creationem, conſummato iam Mundi opificio. Hac item ſignificatione vſurparũt verbum (quieſco) etiam Latini, elegantéſque Scriptores, quod manifeſtum poteſt eſſe Lectori ex verbis illis, quibus eſt vſus Q. Claudius Quadrigarius, perantiquus, appriméque laudatus Romanorum Annalium Scriptor. Hic T. Manlij pugnam cum hoſte Gallo puriſſimè atque illuſtriſſimè (vtar Gellij verbis) ſimplicíſque & incompta *Gell. lib. 9. cap. 13.* antiquæ orationis ſuauitate deſcribens, inter alia ſic ait: [Maximè iam prælio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus, Gallus quidam proceſſit, & manu ſignificare cœpit vtrique vt quieſcerent pugnare: Pugnæ facta pauſa eſt.] In his verbis extremis, illud (vt quieſcerent pugnare) idem ſignificat, quod vt ceſſarent pugnare, nam hoc apertè declarat quod proximè ſequitur (Pugnæ facta pauſa eſt.)

100 Hæc porrò inceſſabilis laudatio DEI quemadmodùm ſit in in Eccleſia triumphanti, non eſt difficile intelligere, nulla quippè cauſa illic eſſe poteſt intermittendi laudationem DEI, tam in ipſa Beatorum vniuerſitate, quàm in ſingulis Beatis: Hoc etenim

Bea

Beatorum omnium in cœlis opus eſt, hoc eſt illorum negotium, hoc otium, hoc officium, hæc occupatio, & hāc ob rem beati ſunt, quòd DEVM quem præſentem cernunt, perpetuò laudant, ſicut dixit Dauid, *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Perpetua quoque DEI laudatio viget in Eccleſia militante, non ſimiliter tamen vt in triumphante; ſed quia omni hora diei in aliqua Eccleſia, vel congregatione fidelium, alicubi celebrantur DEI laudes. Cùm enim CHRISTI Eccleceſia per vniuerſum terrarum orbem diffuſa ſit, omni hora diei eſt tempus opportunum & ſolidum canendi Horas Canonicas, & celebrandi Miſſam in aliquo terræ loco.

Pſal.83.

Quemadmodùm verò perpetua hæc DEI laudatio locum 101
habeat etiam in ſingulis hominibus, ſecundùm illam Domini ſententiam; *Oportet ſemper orare*: Et illam Pauli; *Sine intermiſſione orate*: hunc in modum declarat Ambroſius: Ponamus ante oculos, inquit, duos homines, vnum doctum, aſſiduè orantem & pſallentem, & Miſſas celebrantē, vitiis tamē inquinatum & deditum. Alterum verò idiotam, ſed fidelem tamen, DEVMque timētem & amantē, & Proximum diligentem, in proſperis humilem, in aduerſis patientem: Vter iſtorum hominum videtur tibi magis ſeruare illam Pauli ſententiam, *Sine intermiſſione orate*: Illéne qui aſſiduè orat, & nihilominus vitiis ſubiacet; an hic qui neſcit orare, à vitiis tamen mundus eſt, & operibus bonis deditus? Omnibus clarum eſt, huius innocentiam & bona opera exaudire magis DEVM, quàm illius qui vitiis ſordidus eſt, multas orationes & cantus. Ille itaque ſine intermiſſione orat, qui congruis temporibus mente & lingua DEVM deprecatur, & in bonis operibus aſſiduus eſt; Cuius etiam cùm dormit, vel aliis humanæ vitæ neceſſariis operibus occupatus eſt, opera bona effulgent in conſpectu DEI, & pro ipſo ſunt interceſſores apud DEVM, ſicut Angelus dixit Cornelio, *Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu* DEI. Hæc Ambroſius.

Luc.18. 1.Theſ.5. Pulchra ſimilitudo. Ambroſius.

Act.10.

* * *

VIGE

VIGESIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Super venerando illo TRISAGIO:

SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS *Dominus* DEVS *omnipotens*. Vers. 8.

102 De vera & germana ſignificatione illius vocis SANCTVS, referam hoc loco doctam Ianſenij obſeruationem, propriis eius verbis ex Commentariis in quartum Caput Concordiæ Euangelicæ huc tranſpoſitis. Pro Latina, inquit, voce SANCTVS, vox Hebræa ei reſpondens (cados) ſignificat propriè id quod ob ſuam puritatem à rebus profanis & immunditiam aliquam habentibus ſeparatum eſt: Quoniam autem ſoli DEO perfecta conueniat puritas, & ab omni vitio & labe munditia; idcirco ſolus ipſe dicitur propriè cados. Cúmque integritati potiſſimùm & virtuti reuerentia & honos debeatur, vox (cados) ſimul etiam includit ſignificationem reuerētiæ & honoris, indicans, Deum cui ea vox tribuitur, omni reuerentia, & honore, ac veneratione eſſe digniſſimum. Huic voci Hebrææ Græca vox ἅγιος congruè aptéque reſpondet: Qua voce ſignificari putat Beda (extra terram, vel ſine terra) vt ea vox compoſita ſit ex particula priuatiua α, & ex nomine γῆ, quod ſignificat Latinè terram. Sed quia priuatiua illa particula α, cùm ponitur in compoſitione, non aſpiratur, in voce autem ἅγιος aſpirationem habet; idcirco probabilius eſt, quod Græci arbitrantur, vocem ἅγιος deriuari à verbo ἅζομαι, quod Latinè eſt, colo & veneror, vt ſit ἅγιος pro ἅζιος, & ſignificet eum qui ob integritatem & perfectionem virtutum ſit ab omnibus honorandus atque venerandus. Iam verò & Hebrææ, & Græcæ voci reſpondet aptè Latina vox (Sanctus) quæ à verbo (ſancire) deriuata eſt; Sancire autem, propriè loquendo, eſt cōfirmare aliquid ſanguine hoſtiæ, quemadmodum in faciendis, firmandíſque pactis fieri ſolebat: Quoniam verò, quæ ita erant confirmata, violari nefas & pia-

Quid propriè ſignificet vox (Sanctus) ſecundum Ianſenium.

culum erat, ſanctum vocari cœptum eſt, quod inuiolatum, & incorruptum, & integrum eſt; quæ ſignificatio benè congruit cum ſignificatione vocis Hebrææ ſuprà expoſitæ. Hæc Ianſenius.

Quid potiſſimum denotet illud Triſagium.

Sed quid ſibi vult trina illa vocis (SANCTVS) vſurpatio? 103
Ea profectò illuſtrem expreſſámque TRINITATIS diuinarum Perſonarum in vna DEITATE demonſtrationem habet; quaſi diceretur, Sanctus PATER, Sanctus FILIVS, Sanctus SPIRITVS Sanctus, vnus Dominus DEVS omnipotens. Ita ſanè iſtud TRISAGION interpretati ſunt Patres tam Græci, quàm Latini, quorum vnius duntaxat hoc loco, qui eſt quaſi aliorum Coryphæus, Beati Dionyſij verba referam ex Capite ſeptimo libri de cœleſti Hierarchia: Beatiſſimi, inquit, Spiritus laudatiſſimam illam, & honoris, & reuerentiæ, ac ſacratioris intelligentiæ plenā clamantes emittunt vocem, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS *Dominus* DEVS *Sabaoth*, *plena eſt omnis terra gloria eius*. Et quibuſdam interpoſitis ſubdit, à cœleſtibus illis Spiritibus laudari diuiniſſimam MONADEN, atque in tribus Perſonis VNITATEM, quæ à ſummis illis Angelicíſque ſubſtantiis, vſque ad terræ nouiſſima, ineffabili benignitate pertingat, & quæ ſunt, omnia prouidentiæ ſuæ ratione moderetur, tanquam totius prouidentiæ ſingulare principium, & cauſa, omnia ſuperſubſtantialiter, & inuiolabili modo comprehenſa continens. Ita B. Dionyſius. B. Epiphanius etiā hoc TRISAGION de Diuina TRINITATE & VNITATE interpretatus, in ſuo Ancorato ita ſcribit: Beata Seraphin, & ſancta illa, & ſpiritualia quatuor Animalia in cœlo clamant perpetuò ter dicentia SANCTVS. Non enim per duas voces glorificatio DEI in cœlis perficitur, neque per vnam, neque per quatuor, aut plures, ſed per tres voces, & has ſigillatim, & in ſingulari numero. Non enim dicunt, Sancti, Sancti, Sancti, ſed SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS: quo ſingulare celebre pronuncient, neque multitudinis numerum occultent; ſed ter dant ſanctificationem: vniformiter autem, & ſingulariter proferunt ſermonem, ne multitudinem Deorum nominent, vnus enim eſt DEVS, PATER in FILIO,

S. Dionyſius. — *Eſai. 6.* — *Epiphanius.*

& Fi

& FILIVS in PATRE cũ Sancto SPIRITV. PATER verus in ſubſtantia, & FILIVS verus in ſubſtantia, & SPIRITVS verus in ſubſtantia; tria exiſtentia, vna DEITAS, vna ESSENTIA, vna glorificatio, vnus DEVS. Sic Epiphanius.

104 Sed enim, Ariani ſanctiſſimæ TRINITATIS hoſtes negabant, trina illa vocis SANCTVS, inclamatione ſignificatas eſſe tres diuinas hypoſtaſes in vna ſubſtantia DEITATIS: ſed quia numerus ternarius denotat perfectionem, aiebant, per trinam illam ſanctitatis appellationem ſignificari infinitam perfectionem ſanctitatis quæ eſt in DEO, vt idem ſit dicere, DEVS ſanctus, ſanctus, ſanctus, quod, DEVS maximè atque infinitè ſanctus, iuxta illud videlicet quod Poëta dixit, *In Arianos.*

----*O térque quatérque beati.* *Virg. 1. Æneid.*

Verùm Arianos apertè confutat narratio Eſaiæ qui DEVM cui Seraphim Triſagion acclamabant inducit hæc loquentem, *Et audiui*, inquit, *vocem Domini dicentis, Quem mittam? & quis ibit nobis?* Illud, *Quem mittam?* Deitatis vnitatem demonſtrat; Illud verò, *Et quis ibit nobis?* pluralitatem in vna DEITATE indicat Perſonarum. *Locus Eſa. 6.*

105 Admonendus hoc loco eſt Lector, ex hoc TRISAGIO quod cantabant apud Eſaiam Seraphim, & apud Ioannem in hoc loco Apocalypſis, quatuor Animalia, tribus additis illis vocibus (DEVS, & FORTIS, & IMMORTALIS) adiectóque illo, (Miſerere nobis) ductum, factúmque eſſe illud à Græcis tantoperè celebratum TRISAGIVM, (Sanctus DEVS, Sanctus FORTIS, Sanctus & IMMORTALIS miſerere nobis.) De cuius TRISAGII cœleſti & Angelica origine, & de Catholica verborum eius ſententia, & de malitioſa eorundem verborum deprauatione ab Hæreticis facta, déque ſumma eius TRISAGII apud Catholicos reuerentia & veneratione, videat Lector Damaſcenum in Capite decimo libri tertij de Fide orthodoxa, & in epiſtola quam de TRISAGIO ſcripſit ad Iordanum: videat etiam Felicem Papam in Epiſtola quam de eodẽ TRISAGIO ſcripſit ad Zenonem Imperatorem: Ampla etiam & honorifica huius TRISAGII *Damaſcenus.* *Felix Papa.*

mētio fit in duobus Cōciliis generalibus,in quarto quod fuit Chalcedonēſe;& in quinto quod fuit ſecundū Conſtantinopolitanum.

VIGESIMANONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers.9.10. 11.

Et cum darent illa Animalia gloriam & benedictionem ſedenti ſuper thronum,procidebant viginti quatuor Seniores ante ſedentem in throno, & adorabant Viuentem in ſecula ſeculorum,& mittebant coronas ſuas ante ſedentem in throno dicentes, Dignus es Domine DEVS *noſter, accipere gloriam, & honorem,& virtutem,quia tu creaſti omnia,& propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.*

Ambroſij quæſtio,quomodo poſſit quiſpiam dare aliquid Deo.
Ioan.15.

SVPER eo quod hîc dicitur,illa quatuor Animalia de- 106
diſſe gloriam,& honorem,& benedictionem DEO, ponit Ambroſius quæſtionem huiuſcemodi:Quid poteſt aliquis dare DEO, aut quid ab vllo DEVS accipere poteſt, cùm ipſe creauerit omnia, & ſine ipſo nihil facere homines poſſint, ipſomet dicente, *Sine me nihil poteſtis facere.* Si autem Sancti ſine DEO nihil poſſunt facere,quid ipſi poſſunt dare DEO? Sed quia hominum talis eſt natura,vt nihil boni à ſeipſis habere poſſint,niſi à DEO id accipiant, qui eſt ſummè bonus & fons bonorum omnium;idcirco DEVS dat id Sanctis,ob quod ipſe remunerare eos poſſit,Regnum namque cœlorum DEVS promiſit Sanctis ea conditione vt pretium bonorū operū pro eo dent:Quoniam autem hoc pretium Sancti non habent niſi à DEO accipiant,ipſe dat eis hoc pretium vt eo poſſint ipſi vitam æternam emere.Dant itaque Sancti gloriam DEO, cùm quicquid boni faciunt, eo conſilio & ſtudio faciunt, vt glorificent DEVM, ſicut Dominus ipſe dixit, *Vt videant opera veſtra bona, & glorificent* PATREM *veſtrum qui in cœlis eſt.* Et Ioannes Petrum dixit glorificaturum fuiſſe morte ſua DEVM. Dant etiam honorem DEO, cùm in omnibus

Matth.5.
Ioan.vlt.

nibus quæ agunt, honorem DEI non autem ſuum quærunt. Et quia Sancti cùm magna & mira faciunt, benedicuntur ab hominibus, omnem iſtiuſmodi benedictionem hominum referunt ipſi ad DEVM. Quantoperè autem Sancti, pro virtutibus ſuis & bonis operibus refugerent accipere laudem & honorem ab hominibus, oſtendit liber Actuum Apoſtolorum: Cùm enim ob ſanitatem redditam claudo, Iudæi mirabundi Petrum & Ioannem intuerētur, Petrus dixit, *Quid nos intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hũc ambulare? DEVS ſuſcitauit Filium ſuum IESVM, Et fides quæ per eum eſt, dedit integrã ſanitatem iſtam.* Paulus quoque & Barnabas volentibus populis ob miracula quæ viderant, ſacrificare ipſis, ſcindentes veſtimenta ſua dixerunt, *Viri quid hæc facitis? & nos mortales ſumus ſimiles vobis homines.* Hæc Ambroſius. *Act. 3.* *Act. 14.*

107 Sed videamus quid myſterij habeat, quòd illi viginti quatuor Seniores coronas aureas de capitibus ſuis depoſitas miſerunt ante thronum DEI. Hoc nempe ſignificabat DEI eſſe muneris & gratiæ quòd ſancti fortiter aduerſus hoſtes certauerint, & quòd perſeueranter certando vſque ad finem victoriæ ſuæ coronam cœleſtem obtinuerint: DEVS enim, vt Paulus inquit, operatur in nobis, & velle, & perficere pro bona voluntate; & Eſaias dixit, *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine.* Et Dauid ait, miſericordiam DEI præuenire & ſubſequi nos. Et illa quidem corona cœleſtis, eſt corona iuſtitiæ, ſicut eam vocauit Paulus, quòd iuſtè, tanquam merces reddatur meritis bonorum operum: eadem tamen appellatur corona miſericordiæ conteſtante hoc Propheta illis verbis: *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Quemadmodùm autem vita æterna ſit in Sanctis & corona iuſtitiæ, ſimúlque corona miſericordiæ, nos copioſa diſputatione tractauimus in ſecundo Tomo noſtrarum Selectarum Diſputationũ in Epiſtolam ad Romanos in diſputatione nona ſuper ſextum eius Epiſtolæ Caput. *Quid ſit, Sanctos mittere coronas ſuas ante thronũ Dei.* *Ad Philip. 2.* *Eſa. 26.* *Pſal. 22.* *Pſal. 52.* *2. ad Tim. 4.* *Pſal. 102.*

108 Beatus Gregorius libro 22. Moralium Capite 5. hunc locum Apocalypſis ſimiliter vt nos ſuprà, interpretatus eſt: Coronas, inquit, ante thronum DEI Sanctos mittere, eſt certaminũ ſuorum *S. Gregor. mo.*

victorias non ſibi ſed DEO tribuere: vt ad illum referant gloriam laudis, à quo ſe ſciunt vires accepiſſe certaminis. Per coronas, inquit Ambroſius, bona opera deſignantur: Mittunt autẽ Sancti coronas ante thronum DEI, quia bonorum operum ſuorum laudem & gloriã non ſibi aſſumunt, ſed omninò referunt ad DEVM, ſecundùm illud præceptum Apoſtoli, *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Victorinus, per iſtud quod fecerunt illi viginti quatuor Seniores, ſignificatum eſſe putat, victorias omnium Sanctorum Veteris Teſtamenti ſubiici victoriæ CHRISTI, & vt maximæ, & vt cauſæ omnium victoriarum. Victoria ſanè CHRISTI tres ob cauſas maxima fuit: Primùm enim, maximos hoſtes qui genus humanum dominatione ſua oppreſſum & captiuum tenebant, ſuperauit; vicit enim malignitatem Mundi, & Diaboli potentiam euertit, Mortíſque deſtruxit imperium. Deinde, victoriam CHRISTI quatuor maxima bona conſecuta ſunt: quorum vnum fuit nominis DEI per vniuerſum mundum manifeſtatio, & glorificatio; alterum generis humani à ſeruitute peccati, & poteſtate Diaboli, reatúque mortis æternæ, redemptio & liberatio; tertium, interclusi mortalibus aditus ad cœlum reſeratio; quartum ruinæ Angelorum reparatio. Fuit etiam victoria CHRISTI aliarum omnium victoriarum quas fecerunt Sancti, cauſa non ſolùm exemplaris, verùm etiam efficiens; per hanc quippè datur Sanctis virtus, & cum hoſtibus fortiter, & perſeuerãter pugnandi, & vincendi eos, & de victoria eorum in cœlis triumphãdi, cœleſtéſque atque æternas coronas conſequendi.

Ambroſius. — *2. ad Cor. 10* — *Victorinus.* — *Victoria Chriſti, tres ob cauſas fuit maxima.*

Cum extremis illis verbis huius Capitis, *Tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt*, bene congruunt & conſonant verba illa quæ ſunt in Capite XI. libri Sapientiæ, *Quomodo*, inquit, *poſſet aliquid permanere, niſi tu Deus voluiſſes? aut quod à te vocatum non eſſet, quomodo conſeruaretur?* Sed Ambroſius ſuper illis verbis: *Propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt*: hanc ponit quæſtiunculam: Si iam, inquit, erant, quomodo creata ſunt? Creatio namque non eſt, niſi eorũ quæ nõ ſunt. Reſpondet ipſe: Erant, inquit, priuſquam crearentur, in poteſtate & voluntate DEI, creata 109

Ambroſij quæſtio.

creata verò ſunt eo tempore quo diſpoſuit Deus. Sed aduertat Lector, potentiam DEI vt creatiuam rerum dupliciter conſiderari poſſe: vno modo præciſè, & abſolutè, & ante decretum diuinæ voluntatis creandi res; & hac ratione non eſt verum dicere, res priuſquam crearentur, fuiſſe in potentia DEI creatiua propter voluntatem eius: non enim DEVS potuit creare mundum, quia voluit creare illũ; talis quippè creatiua potentia prior eſt, ſecundũ naturæ vel rationis ordinẽ, quàm decretũ diuinæ voluntatis creandi Mundum. Altero modo potentia creatiua cõſiderari poteſt, non vt per ſe indifferẽs eſt ad creandũ & non creandum, ſed vt per diuinam voluntatẽ determinata eſt ad creãdum Mundum vnum, & non plures, tantum, & non maiorem nec minorem, & hoc tempore, & hoc modo atque ordine: Et ſic verum eſt dicere, creaturas priuſquam crearentur fuiſſe in potẽtia DEI creatiua propter voluntatem eius. Eſt autem illa potentia creatiua priori modo conſiderata, tanquam põtentia remota; hæc verò coniuncta cum decreto diuinæ voluntatis creandi, eſt tanquam potentia proxima. Signãter porrò & conſulta opera Beatus Ioannes hoc loco DEI voluntatem facit creationis rerum omnium cauſam, vt indicaret, feciſſe DEVM omnia, nulla impulſum neceſſitate, ſed mera ſuæ voluntatis libertate, ſicut dixit etiam Dauid; *Omnia quæcumque voluit, fecit in cælo & in terra.* *Pſal. 134.*

Duplex conſideratio potentiæ creatiuæ, quæ eſt in Deo.

***

CAP

CAPVT QVINTVM.

1. * ET vidi in dextera ſedentis ſuper thronum,
librum ſcriptum intus & foris, ſignatum
2. ſigillis ſeptem. * Et vidi angelum fortem,
prædicantem voce magna: Quis eſt di-
gnus aperire librum, & ſoluere ſigna-
3. cula eius? * Et nemo poterat neque in cæ-
lo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque
4. reſpicere illum. * Et ego flebam multùm, quoniam nemo di-
5. gnus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum. * Et vnus
de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula
6. eius. * Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio ſeniorum Agnum ſtantem tanquam occiſum,
habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpi-
7. ritus Dei, miſſi in omnem terram. * Et venit: & accepit de
8. dextera ſedentis in throno librum. * Et cùm aperuiſſet librum,
quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt co-
ram Agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas
9. odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: * & cantabant
canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum,
& aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es, & redemiſti nos
Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & na-
10. tione: * Et feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, &
11. regnabimus ſuper terram. * Et vidi, & audiui vocem ange-
lorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſenio-
12. rum: & erat numerus eorum millia millium, * dicentium

voce

*voce magna: Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtu-
tem, & diuinitatem, & ſapiētiam, & fortitudinē, & honorem,
& gloriam, & benedictionem: * Et omnem creaturam, quæ* 13
*in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari,
& quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno:
benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum.
* Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor* 14
*Seniores ceciderunt in facies ſuas: & adorauerunt viuentem in
ſæcula ſæculorum.*

IN CAPVT QVINTVM APOCALYPSIS DISPVTATIONES *ſexdecim.*

DIXIMVS ſuprà, enarrationem huius ſecundę Viſionis à Beato Ioanne traditam, eſſe tripertitam. In ſuperiori enim quarto Capite declarata eſt magnificentia huius Viſionis, deſcribendo maieſtatem Dei in throno ſedentis, atque eum thronum circumſtantium viginti quatuor Seniorum, & quatuor Animalium, perpetuò laudantium & glorificantium DEVM. In hoc autem quinto Capite exponitur materia huius Viſionis: ea verò fuit liber qui erat in dextera DEI ſedentis in throno, ſcriptus foris & intus, & ſignatus ſigillis ſeptem. In ſexto autem, & ſeptimo Capite, oſtenduntur myſteria rerum futurarum per librum illum præſignata; ita vt in reſolutione cuiuſque illorum ſeptem ſigillorum, nouum aliquod & inſigne myſterium oſtendatur.

PRIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 1. *Et vidi in dextera ſedentis ſuper thronum librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.*

QVID liber iſte ſcriptus foris & intus & ſignatus ſeptem 1
ſigillis ſignificauerit, obſcuriſſimum habet intellectum, explicatúmque perdifficilem; quam ob cauſam variæ admodùm iſtius libri excogitatæ ac litteris proditæ ſunt interpretationes: quas me hoc loco fideliter, ac diſtinctè, diligentérque Lectori exponere conuenit. Andreas Cæſarienſis duas attigit libri huius interpretationes. Per hunc librum, inquit, tenaciſſimam & ſapientiſſimam DEI memoriam accipimus, in qua, tanquam in libro quodam, omnes homines, ſecundùm Dauidem, deſcripti ſunt: operum etiam & iudiciorum DEI abyſſum inſcrutabilem. Libri huius intima, propter ſpiritum in eo incluſum, captu ſunt difficilia: Externa verò, ea ſcilicet quæ per litteram offeruntur, minori negocio capiuntur. Septem porrò ſigilla, certam libri huius fidem, nullíque mortalium ſatis perſpectam eius firmitatem ſignificant: aut eius ordinē & diſpoſitionē, qui diuini SPIRITVS profunda ſcrutatur; quæ omnia nulli omninò creatæ naturæ nota eſſe poſſunt. Licet præterea per iſtum librum ipſam in vniuerſum prophetiam intelligere quam CHRISTVS Dominus in ſe adimpletam eſſe in Euangelio ſecundùm Lucam aſſerit. Sic Andreas.

1. Interpret. Andreæ.

Pſalm. 138.

2. Interpret.

Sed communis fermè interpretatio & ſententia Explanatorum 2
huius libri eſt, per iſtum librum ſignificatam eſſe ſacram Scripturam Veteris & Noui Teſtamenti. Hæc nimirùm eſt interpretatio Victorini, Ticonij, & B. Hieronymi in ſecundum & quadrageſimum quartū caput Ezechielis, Primaſij, Ambroſij, Bedæ, Haymonis, Ansberti, Anſelmi, Ruperti, Ricardi, Ioachimi, aliorúmque. Sacra autē Scriptura, licèt multos in libros digeſta ſit, ſingulari tamē numero

3. Interpr. Victorini, Ticonij. S. Hieron. Primaſij, Bedæ, & aliorum.

numero dicitur liber; tum quia vno DEI SPIRITV vniuerſa eſt inſpirata & condita, tum propter ſummam inter ſe Veteris ac Noui Teſtamenti conſonantiam atque concordiam. Dicitur iſte liber in dextera DEI fuiſſe, ſicut etiam de lege diuina ſcriptum eſt, *In dextera eius ignea lex.* Dicitur liber ſcriptus fuiſſe intus, quantùm ad Nouum Teſtamentum; foris autem, quantùm ad Vetus: quia Vetus erat velamen & promiſſio Noui, & Nouum eſt reuelatio & adimpletio Veteris: vel foris, quantùm ad litterã; intus verò, quantùm ad ſpiritum: vel foris quantùm ad hiſtoriam; intus, quantùm ad allegoriam, & tropologiam, & anagogiam. *Deuteronomij 33.*

3 Iam verò ſeptem ſigilla ſignificant plenitudinem myſteriorum CHRISTI, quæ in ſacra Scriptura continentur, quæ niſi CHRISTVS ipſe adueniens compleuiſſet, nemo intellexiſſet; quocircà Iudæi qui etiam nunc MESSIAM venturum expectant, licèt manibus verſent terántque hunc librum, & oculis luſtrent, linguáque pronuncient ac celebrent, eum tamen haudquaquam intelligunt. Quin etiam interpretari eum volentes, valdè alienas, & ineptas, & abſurdas, atque impias, ridiculáſque effutiunt interpretationes.

Secundùm Primaſium & Bedam, ſeptenario numero ſigillorum ſignificatur multitudo vel etiam vniuerſitas difficultatum atque obſcuritatum ſacræ Scripturæ propter myſteria quæ in ea latent. At verò, ſecundùm Rupertum, ſignificantur ſeptem præcipua CHRISTI myſteria, Incarnatio, Paſſio, Reſurrectio, Aſcenſio in Cœlum, Miſſio SPIRITVS Sancti, Vocatio Gentium, & ſecundus eius aduentus.

4 Nonnulli per iſtum librum ſimiliter ac ſupradicti Auctores, intelligunt ſacram Scripturam: Septem tamen eius libri ſigilla diuersè interpretantur. Aiunt enim, per iſta ſigilla eſſe ſignificata ſeptem genera rerum propriè ad Meſſiam pertinentium, quæ in ſacra Scriptura continentur. Primi generis fuerunt Prophetiæ de Generatione & Paſſione MESSIAE. Secundi generis fuerunt multiplices in veteri Teſtamento figuræ ipſius Meſſiæ, tam in Legalibus ceremoniis & ſacrificiis, quàm in quibuſdã inſignioribus *4. Interpret.* *Septem genera rerum ad Meſſiam pertinentium, & in veteri ſcriptura latentium.*

ribus perſonis,earúmque perſonarum factis memorabilibus. Tertij generis fuerunt diuinæ promiſſiones ingentium bonorum, in ſpeciem quidem,corporalium & temporalium,reuera tamen ſpiritualium æternarúmque,quæ MESSIAE tempore futura erãt. Quarti generis fuit myſterium æternitatis & diuinitatis MESSIAE, ſimúlque Myſterium Sanctiſſimæ TRINITATIS. Quinti generis fuit duplex MESSIÆ aduentus, prior in humilitate;poſterior in maieſtate. Sexti generis fuit Legis,& Sacerdotij Iudaici tranſlatio in Legem & Sacerdotium Euangelicum. Septimi generis fuit repudiatio Synagogæ ac populi Iudaici, & electio Eccleſiæ Gentium.

5. Interp. Quidam arbitrati ſunt, per iſtum librum eſſe ſignificatum maximum illud debitum,& damnum,atque reatum,quo Adam per ſuum peccatum & ſe,ſuámque poſteritatem, atque vniuerſum genus humanum obſtrinxit, ac perdidit, reuera continens

Eze. b. 2. VÆ & lamentationes amariſſimas,ſicut liber ille Ezechielis. Dicitur autem iſte liber fuiſſe ſcriptus intus & foris, quia genus humanum ob peccatum Adæ vitiatum eſt & intus,quantùm ad animam,& foris,quãtùm ad corpus & res externas. Erat porrò liber ſignatus ſigillis ſeptem, quia ob peccatũ Adæ facti ſumus ſeptem

Septem ingentia humani generis mala ex peccato Adæ. grauiſſimis malis obnoxij. Primum malum fuit Iniuria & offenſa DEI: ſecundum, Pœna damni, id eſt, amiſſum ius capeſſendæ hereditatis cœleſtis: tertium, Reatus æternæ mortis: quartum, Neceſſitas corporaliter moriendi: quintum, Captiuitas ſub Diaboli poteſtate; ſextum, Natiua quædam obliquitas & auerſio ab incommutabili & increato bono qui eſt DEVS, & vehemens procliuitas & conuerſio ad bona creata & temporalia:ſeptimum denique fuit Concupiſcentiæ fomes, & rebellio carnis aduerſus Spiritum. Hæc verò mala nec omnia, nec ſingula vllus præter CHRISTVM ſuperare ac delere potuit: Ea tamen omnia mala ſuperaſſe ac ſuſtuliſſe CHRISTVM, ex doctrina Euangelica & Apoſtolica,præſertim autem ipſius Pauli,manifeſtum eſt.

SECVN

SECVNDA DISPVTATIO.

Commemorantur & ſancti Bernardi, aliorúmque Interpretationes qui ſignificationem huius libri & ſeptem ſigillorum eius referunt ad CHRISTVM *Dominum noſtrum.*

6 SANCTVS Bernardus in ſermone primo de ſancto die Paſchæ locum hunc Apocalypſis ſanè quàm piè & doctè, ac luculenter tractans hunc in modum ſcribit: Liber iſte CHRISTVS ipſe eſt. Quis autem aperire eum *6. & 7. Interpretatio.* poſſet, cùm Ioannes Baptiſta ſe indignum eſſe profiteatur ſolue- *B. Bernardi.* re corrigiam calceamenti eius? Venerat nimirum ad nos calceata *Matth. 3.* MAIESTAS, DIVINITAS incarnata; Venerat DEI SAPIENTIA, ſed in libro clauſo vtique & ſignato: quod enim ligabat corrigia calceamenti, hoc ipſum claudebant ſignacula libri. Sed quæ fuêre ſeptem illa ſignacula? Subdit eorum duas Bernardus interpretationes: Vel enim per illa ſignificabatur, CHRISTVM fuiſſe perfectum hominem, compoſitum ſcilicet ex anima rationali tribus inſignita potentiis, Intellectus, Memoriæ, Voluntatis: & ex corpore, cuius quadrifaria ex elementis eſt compoſitio: Vel per iſta ſeptem ſigilla ſignificabantur ſeptem res *ſeptem res,* in quibus maximè celabatur præſentia diuinę MAIESTATIS *per quas Chriſti la-* in humana carne, ità, vt non poſſet aperiri liber, & ſapientia quæ *tens in carne diuinitas ma-* in eo latebat, agnoſci. Primum ſigillũ fuit Matris deſponſatio, qua *ximè occultabatur.* partus virginis & conceptionis puritas ita velaretur, vt hominis fabri filius fabricator hominis putaretur. Secundum ſigillum fuit infirmitas corporis, qua plorans, lactens, dormiens, ceteríſque ſubiacens infirmitatibus carnis, latentem intra hæc virtutem DIVINITATIS continebat. Tertium ſigillum fuit ſignum *Luca 2.* circumciſionis, quam recepit quaſi peccati remedium & ægritudinis medicinam qui morbum omnem tollere venerat & peccatum. Quartum ſigillum fuit eius fuga in Ægyptum, nam fugiens iram Herodis reguli nec DEI FILIVS agnoſci poterat, nec Rex cœli. Quintum ſigillum fuit trina Diaboli tenta- *Matth. 4.*

tio in deſerto, in pinnaculo, & ſupra montem, per quas Dæmoni explorare cupienti vtrùm Filius DEI eſſet, ita ſuam ipſe diuinitatem abſcondit, vt ille ſeductor pro certo haberet, illum eſſe purum hominem: & in tantam veſaniam ſuperbia cœca prorupit, vt non iam diceret: *Si* FILIVS DEI *es*, ſed, *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Sextum ſignaculum fuit ſcandalum crucis, in qua pependit inter latrones, & cum iniquis reputatus eſt DOMINVS maieſtatis. Septimum ſigillum fuit ſepultura eius: nec ſanè vllum aliorum ſic obſtruxit, & ſic occultauit magnum illud pietatis Sacramentum; ſepulto nimirum Domino ſola reſtare deſperatio videbatur, adeò vt Diſcipuli eius dicerent, *Et nos ſperabamus quòd ipſe eſſet redempturus Iſraël.* Quis non fleret in tempore illo clauſum arctiùs librum, nec eſſe qui aperiret eum? Sed qui tanquam agnus occiſus fuerat, vt leo victor reſurrexit, & reſolutis ſigillis librum aperuit, declarans ea ſignacula vel operimenta fuiſſe voluntaria & non neceſſaria, nec fuiſſe conditionis, ſed dignationis. Hæc ſanctus Bernardus.

Luc. 24.

8. Interp. Eſt alia quorundam Interpretatio, ſimilis quidem proximè ſuperiori quantùm ad libri ſignificatum qui eſt CHRISTVS, ſed quantùm ad ſigillorum libri ſignificationem eſt diſſimilis. Eſt itaque ſecundùm iſtos, iſte liber ipſe CHRISTVS: & eſt intus & foris ſcriptus, intus, quantùm ad myſteria Diuinitatis, foris, quantùm ad myſteria Humanitatis, & vtraque myſteria ſunt incomprehenſibilia tam homini, quàm Angelo. Tria porrò ſigilla ſpectant ad DIVINITATEM: & horum primum eſt illud arcanum impenetrabile, Cùm ſit DEVS perfectiſſimè vnus atque ſimpliciſſimus, nihilominus tamen ſimul cum iſta perfectiſſima vnitate & ſimplicitate, eſſe in Deo perſonam realiter producentem, & perſonam realiter productam, eáſque omninò idem eſſe ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm omnem perfectionem. Secundum ſigillum DIVINITATIS eſt, cùm diuinæ perſonæ ſecundùm aliquid realiter conueniant, & ſecundùm aliquid realiter diſtinguantur, & cùm nihil in DEO ſit quod non ſit perfectio, hoc tamen nihil diminuit de ſumma ſimplicitate

tate Dei, nec vllam facit in eo compoſitionem. Tertium ſigillum, cur ſecunda perſona diuina producta ſit vt filius, & non itidem tertia perſona; cùm vtraque perſona producatur à ſimili, & ſecundùm omnimodam naturæ ſimilitudinem. Quatuor reliqua ſigilla pertinent ad quatuor myſteria Humanitatis Christi. Primum pertinet ad vnionem naturæ humanæ cum natura diuina in perſona Verbi: Secundum, ad generationem Christi ex matre Virgine ſine virili ſemine: Tertium, ad duplicem ſtatum eius dum fuit in terris, fuit enim ſecundùm partem ſuperiorem comprehenſor & beatus; ſecundùm verò partem inferiorem viator & paſſibilis, nec vnus iſtorum ſtatuum re vlla perturbabat & impediebat alterum: Quartum ad inenarrabilem modum exiſtendi in Sacramento Evcharistiae. B. Vincentius Ferrerius in Sermone 1. de Trinitate, hæc ſeptem ſigilla refert ad ſeptem maximas difficultates quæ ſunt in myſterio Trinitatis.

8 Seraphinus Firmanus iſtum librum interpretatur paſſionem Christi: qui ſcriptus fuit foris quantùm ad paſſiones corporis, & intus, quantùm ad paſſionem animæ, ſicut ipſe dixit, *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Septem ſigilla ſunt ſeptem ſecreta quæ latuerunt in paſſione Domini, hominum ſenſibus atque iudiciis omnino contraria: quorum ſecretorum ignoratio illius libri cognitionem reddit abſconditam & incomprehenſibilem. Septẽ verò iſta ſecreta ſunt huiuſmodi: Primum, Summa (hominum iudicio) impotentia in Omnipotente: Secundum, Summa pœna & dolor in impaſſibili: Tertium, Summa ſtultitia (ſecundùm exiſtimationem hominum) in diuina Sapiẽtia: Quartum, Summa paupertas & inopia in Deo diuitiarum: Quintum, Summa ignominia in diuina gloria & maieſtate: Sextum, Summa derelictio Christi in Cruce pendentis à Deo Patre in vnione perfectiſſima cum ipſo: Septimum, Summa ſeueritas & quaſi crudelitas (vt putabatur) Dei Patris aduerſus Christvm tali morti eum tradentis, in ſummo tamen amore Patris erga Filivm in ea ipſa mortis atrocitate. Hæc igitur quæ viden

9. Interpret. Seraphinus Firmanus.

Septem res, quæ in paſſione Christi latuerunt, mortalium iudiciis prorſus contraria.

videntur humano iudicio incredibilia atque impoſſibilia, veriſſima tamen eſſe in CHRISTI cruce & paſſione inuenta ſunt.

TERTIA DISPVTATIO.

Refertur eiuſdem libri & ſigillorum eius interpretatio, à ſupradictis interpretationibus longè diuerſa, ſed eis, quod ad litteralem ſenſum attinet, probabilior, quam Aureolus, & Lyranus, & Carthuſianus tradiderunt.

10. *Interp. Aureolus.*

LIBER iſte, ait Petrus Aureolus, eſt liber Diuinæ præ- 9
ſcientiæ in qua tanquam deſcripta continentur futura omnia. Dicitur fuiſſe ſcriptus foris & intus, vt indicetur plenitudo Scripturæ & multitudo eorum quorum præſcientiam continebat liber. Et vt ſignificaretur magna eius libri obſcuratio, & rerum in eo contentarum occultatio, dicitur liber fuiſſe ſignatus ſigillis ſeptem. Sic ille. Sed hanc eius breuiſſimam interpretationem explicatiùs, & diſtinctiùs, expreſſiúſque tradens Lyranus, hunc in modum ſcribit: Liber iſte eſt DEI præſcientia, in qua omnia futura diſtinctè velut deſcripta continentur: Scientia verò DEI dupliciter conſiderari poteſt; vel vt extenditur ad omnia poſſibilia etiam quæ nunquam fuerunt neque vnquam erunt, quę vocatur à Theologis ſcientia ſimplicis notitiæ vel intelligētię; vel cōſideratur DEI ſcientia, vt reſpicit exiſtentiā rerum ſecundùm quālibet tēporis differentiā, id eſt, res omnes & prçteritas, & prçſentes, & futuras; & huiuſmodi res ſunt in potētia DEI operatiua, & hæc vocatur ſcientia viſionis, quā DEVS omnimodam tradidit CHRISTO, & CHRISTVS per Angelum tradidit Ioanni, non quidem ex toto, ſed ex ea parte, qua reſpicit ea quæ in Eccleſia erant futura, & quæ in Apocalypſi per diuerſas Viſiones ſignificata ſunt. DEI verò potentia eiuſmodi rerum effectiua metaphoricè appellatur dextera, quia nos per manum, maximè verò per dexteram, operamur: Quam ob rem liber continens notitiam eorum quæ DEVS facturus erat, vel fieri permiſſu

Lyranus.

Duplex conſideratio ſcientia DEI.

permiſſurus, dicitur fuiſſe in dextera DEI. Libri autem ſignatio, eſt occultatio diuinæ ſcientiæ reſpectu futurorum quæ facturus eſt DEVS; quoad ipſe reuelet ea, vel quoad illa perducta ſint ad effectum. Septenarius numerus ſigillorum quibus liber ſignatus eſt, denotat, vt placet quibuſdam, vniuerſitatem obſcuritatum & difficultatum latentium in diuina præſcientia futurorum, ita vt determinatus numerus ſit poſitus pro indeterminato. Sed quia paulò infrà ſingillatim aperiūtur ſeptem iſta ſigilla, & in apertione cuiuſlibet ſigilli, noua & diſtincta oſtenduntur portenta rerum futurarum; idcirco rectiùs dicetur, ſigilla illa non eſſe aliud niſi DEI voluntatem quæ arcana ſuæ præſcientiæ claudit & aperit quamdiu vult, & prout vult, & quibus vult. Septenaria igitur ſigillorum apertio, eſt ſeptenaria reuelatio DEI facta Ioanni per ſeptem imagines & ſimilitudines, ad ſignificandum ſeptem genera rerum quæ in diuerſis temporibus futura erant. Hæc Lyranus.

10 Ad eandem fermè ſententiam, & librum & ſigilla eius Carthuſianus interpretatur: In volumine, inquit, Apocalypſis per varias viſiones & imagines ſignificatur multiplex Eccleſiæ ſtatus, & proceſſus ab eius ortu vſque ad finem in terris. Vidit igitur Ioannes in dextera DEI librum illum continentem ea quæ de futuris in Eccleſia ſiue proſperis, ſiue aduerſis reuelata ſunt Ioanni, & in hoc volumine ſcripta. Sicut etiam Ezechiel vidit librum qui continebat ea quæ volebat ei DEVS reuelare, & quæ ab ipſo in illo ſuo prophetico volumine conſcripta & memoriæ prodita ſunt. Quòd autem liber ille quem vidit Ioannes erat intus & foris ſcriptus, id ſignificabat, librum illum fuiſſe multis & magnis refertum myſteriis, vel quòd quædam haberet clara, & quaſi foris expoſita, pleraque verò haberet recondita & perobſcura; vel quædam pertinentia ad præſentem Eccleſiam militantem, alia verò ad triumphantem. Obſignatio autem libri ſignificat, ea quæ in eo ſunt & obſcuriſſima eſſe, & pretioſiſſima, & certiſſimæ fidei atque auctoritatis; ob hæc enim tria & libri & aliæ res obſignari ſolent. Signatio itaque libri, eſt occultatio myſteriorum quæ in

Carthuſianus.

Cur fiat rerum obſignatio.

eo continentur: apertio verò libri eſt reuelatio eorum myſteriorum. De ſignificatione autem ſeptem ſigillorum in particulari commodiùs infrà dicetur, vbi apertio ſigillorum enarratur. Illum porrò librum fuiſſe in dextera DEI, tria ſignificat, & res quæ in eo continentur, eſſe maximi pretij & momenti; & in ſolius DEI eſſe poteſtate & voluntate, eas res tradere vel non tradere; ac demum, eas res in potentia & prouidentia DEI eſſe, quippe qui vel facturus eas res ſit, vel fieri permiſſurus: vt intelligatur, omnia quæ fiunt, vel facienda ſunt, vel aliquando facta ſunt, à DEI voluntate vel effectiua, vel permiſſiua pendere. Et hæc quidem interpretationis Carthuſiani ſententia eſt.

QVARTA DISPVTATIO.

Auctoris de ſupradictis Interpretationibus iudicium indicatur.

HÆc mihi vltima Interpretatio videtur non ſolùm ſu- 11
perioribus interpretationibus eſſe veriſimilior, verùm etiam planè vera & certa; quòd ea ſit tum iis quæ in hoc Capite dicit Beatus Ioannes deſcribendo Viſionem illius libri; tum etiam iis quæ ſcribit in duobus proximè ſequentibus Capitibus apertionem ſingulorum ſigillorum enarrando. Liber itaque viſus à Beato Ioanne in dextera DEI, ſignificabat diuinam præſcientiam & prouidentiam rerum maximè inſignium & memorabiliũ, præcipuè deinceps circa Eccleſiam futurarum, tam aduerſarum, quàm ſecundarum. Hæc autem præſcientia & prouidentia in ſolius DEI poteſtate ac voluntate eſt, & ſupra omnem creatæ naturæ facultatem: quam primò CHRISTVS accepit à PATRE, & per Angelum reuelauit Ioanni, eámque reuelationem ſcripto tradi voluit Eccleſiæ: Septem autem eius libri ſigilla ſignificabant maximam obſcuritatem & difficultatem circa ſeptem myſteria futurarũ rerum quæ in apertione ſeptem illorum ſigillorum oſtenduntur. Et CHRISTVS quidem per

Angelum aperuit Ioanni ſigilla,non modò quantùm ad figuras & imagines futurarum rerum ſignificatiuas, ſed etiam quantùm ad ipſarum rerum figuratarum atque imaginatarum intelligentiam: nobis autem reuelationem ipſarum figurarum & imaginum ſcriptis comprehenſam prodi voluit,earum tamen ſignificationem & intellectum non manifeſtauit.

12 Alias porrò ſuperiores interpretationes quæ librum & ſignacula eius referunt vel ad ſacram Scripturam,& varias in ea latentes obſcuritates, & difficultates, vel ad CHRISTVM & vitæ eius myſteria;vt nõ negauerim & veram,& piam,& theologicam continere doctrinã; ita non dubitanter dixerim,eas ad myſticum potius ſenſum, quàm ad hiſtoricum & litteralẽ pertinere;nec ſatis cohærere & congruere cum iis quæ dicit Beatus Ioannes,tam in deſcriptione huius Viſionis, quàm deinde in apertionis ſingulorum ſigillorum enarratione. Hoc ego duobus ad præſens declarabo & firmabo argumentis: Secundùm enim iſtas interpretationes non videtur illud eſſe verum quod dixit Ioannes, Nullum eſſe inuentum neque in cœlo, neque in terra, qui librum aperire & ſignacula eius ſoluere poſſet. Veteris namque Teſtamenti prophetias intellexerunt Prophetæ qui à DEO eas acceperunt,& prædicauerunt aliis, & monumẽtis litterarum conſignatas tradiderunt poſteris: Et Dominus IESVS poſt reſurrectionem ſuam Apoſtolis aperuit ſenſum,vt intelligerent Scripturas:& myſteria vitæ CHRISTI cognita habuerunt Apoſtoli, Paulus enim in ſuis Epiſtolis plurifariam gloriatur in Domino quòd profundiſſima myſteria ad CHRISTVM & Eccleſiam eius pertinẽtia,& quæ prioribus generationibus fuerãt abſcondita,& ſibi & aliis Apoſtolis reuelata & manifeſtata fuiſſent. Quòd ſi hæc in tẽpore huius Viſionis iam fuerãt in terris nonnullis hominibus reuelata,quantò magis in cœlo Angelis & beatis hominibus qui ante huius Viſionis tempora erant in cœlis? Cùm igitur Ioannes dicat, eo tempore quo hanc ipſe Viſionem habuit, fuiſſe librum illum clauſum, nec eſſe tunc inuentum aliquem qui poſſet librum aperire,aut videre illum,id eſt, quæ in libro illo ſcripta

Confutatio aliarum interpretationum.

Luc.vlt.

erant legere & intelligere; ex eo manifeſtum fit, librum illum, & ſignacula eius, neque ad Scripturæ obſcuritates & difficultates, neque ad myſteria vitæ CHRISTI pertinuiſſe, ſecundùm litteralem & primarium ſenſum.

13 Alterum argumentum eidem rei fidem faciens eſt huiuſmodi: Supradictæ interpretationes minimè conueniunt neque congruunt cum apertione ſingulorum ſeptem ſigillorum quæ infrà Capite ſexto & ſeptimo diſtinctè, ac ſingulatim, & ſubtiliter enarrantur. Namque in apertione cuiuſlibet illorum ſigillorum nouum ſemper aliquod oſtentum videtur, nouúmque proditur myſterium præſignificans ferè non præterita, vt ſunt Scripturæ & vitæ CHRISTI myſteria, ſed futura, etiam quæ nouiſſimis temporibus, & proximè finem mundi ventura ſunt. Hoc autem ſecundùm alias interpretationes prænarratas ſuprà, quæ omnia referunt ad Scripturas vel CHRISTI myſteria, conſiſtere non poteſt: Quòd autem Viſio hæc maxima in parte ad futura ſpectet, prædocuit Ioannem Angelus, vt ſuprà initio quarti Capitis ſcriptum eſt, cùm ei dixit: *Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri citò*, vel ſicut habet Græca lectio, *Quæ oportet fieri poſt hæc.*

QVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 2. 3. & 4. *ET vidi Angelum fortem prædicantem voce magna; Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librũ, neque reſpicere illum.* Et *ego flebam multùm, quia nemo inuentus eſt dignus aperire librum, nec videre illum.*

ETIAM infrà Beatus Ioannes duorum ANGELORVM mentionem faciens, eos appellat ANGELOS fortes, ſicut initio decimi Capitis, *Et vidi*, inquit, *alium Angelum fortem* 14

fortem deſcendentem de cœlo. Et in Capite 18. ita ſcriptum eſt, *Et ſuſtulit vnus Angelus fortis lapidem, quaſi molarem magnum, & miſit in mare.* Quærunt Explanatores huius libri, quiſnam fuerit ANGELVS ille fortis quem in hac Viſione Beatus Ioannes vidit. Lyranus putat fuiſſe GABRIELEM, quia nomen eius ſignificat fortitudinem DEI. Carthuſianus verò arbitratur, fuiſſe eundem illum Angelum per quem Deus omnia myſteria, in hoc libro deſcripta, reuelauit Beato Ioanni. Is enim fingebat in animo Ioannis imagines diuerſarum perſonarum cum ipſo loquentium, interdum quidem ANGELORVM, aliàs verò quatuor Animalium, aliquando verò viginti quatuòr Seniorum, nonnũquam etiam ipſius CHRISTI: Niſi fortaſſe dictus ſit Angelus fortis, quia erat vnus ex ANGELIS primariis, quibus præcipuè cuſtodia & cura hominum à DEO impoſita eſt. Hic autem Angelus clamabat voce magna, quò vehementiùs animum mentémque Ioannis aduerteret ad conſideranda myſteria ei demonſtrãda, & quò ardentiùs eum cupiditate noſcendi ea myſteria inflammaret.

Quis fuerit ille Angelus fortis. *Lyranus.* *Carthuſianus.* *Auctor.*

15 Ioachimus opinatur, Angelum illum fortem fuiſſe Ioannem Baptiſtam, qui & Angelus dictus eſt, & de ſe dixit ipſe: *Venit fortior me, cuius ego non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius.* Vt enim in calceamento pes, ita in litera, ſpiritalis intelligentia latet: Ioannes itaque Angelus fortis erat, qui ad fortitudinem DEI prænuntiandam & digito demonſtrandam miſſus fuerat, qui ſe tamen imparẽ eſſe fatetur ſoluendæ corrigiæ calceamentorum eius, id autem eſt, aperiendo libro, & ſoluendis ſignaculis eius, idem enim calceamenti corrigia ligat, quod ſignaculis liber ſignatus claudit.

Ioachimus. *Matth. 11.* *Matth. 3.*

16 Rupertus (videtur autem quæ dicit hoc loco, mutuatus ab Ambroſio) Angelum illum fortem voce magna prædicantem, ſignificaſſe ait veterum Patrum expectationem & anhelans ardénſque deſiderium aduentus Meſſiæ, & myſteria eius completa videndi. *Multi Prophetæ & reges*, dixit Dominus diſcipulis ſuis, *voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Audierant illi ve-

Rupertus ex Ambroſio.

teres Iuſti,& legerant de FILII DEI incarnatione,paſſione, reſurrectione,aſcenſione in cœlum, miſſione SPIRITVS Sancti, de vocatione Gentium, & de nouiſſimo CHRISTI aduentu ad iudicandum Mundum:Legerãt,inquam,hæc,& deſiderantes atque ſuſpirantes eorum adimpletionem clamabãt, Quis erit dignus aperire librum,& ſoluere ſignacula eius? & nullum talem reperiebant, neque in cœlo inter ANGELOS, neque in terra inter Prophetas alióſve homines iuſtos,neque ſub terra inter ſanctos Patres qui erant in'limbo,nullum,inquam,talem reperiebant in quo & per quem talia myſteria complerentur. Sic Rupertus. Satis profectò fuerat dixiſſe, nullum fuiſſe inuentum in cœlo dignum aperire librum, Si enim non erat in cœlo, multòminus in terra vel ſub terra;ſed amplificandi gratia hoc addidit, ſignificare volens nullam prorſus creatam naturam fuiſſe dignam aperire librum. Et in eo quidem tempore quo facta hæc Viſio eſt,nullus iam erat ſub terra in limbo illorum veterum Patrum & Iuſtorum,quos ſcilicet omnes inde CHRISTVS eduxerat,& ſecum aſcendens in cœlum in cœleſtem Patriam introduxerat.

Sequuntur illa verba: *Et ego flebam multùm, quia nemo dignus* 17
inuentus eſt aperire librum,nec videre eum. Inopinabile profectò eſt, &, vt vocant Græci, παράδοξον,quod explanans hæc verba ſcriptum reliquit Andreas:Ob id forſitan, inquit Andreas, tantopere flebat Ioannes,quòd animo ſuo verſaret num fortè ipſa etiam Angelica natura in mortiferam ignorationem prolapſa eſſet. Sic ille. Verùm abſit vt credamus tam craſſam Beato Ioanni dubitationem vel ſuſpicionem accidiſſe,cui nempe penitus cognitum, & omnino certum erat, nullam, ne leuem quidem culpam, nedum mortiferam in cœleſtes beatóſque ANGELOS cadere poſſe. Ergo Beatus Ioannes,cùm bene intelligeret,præſtantiſſima cognitúque digniſſima in eo libro contineri myſteria,partim dolore, quòd nullus eum librum aperire potuiſſet, partim flagrantiſſima cupiditate cognoſcendi ea myſteria, prorupit in fletum, non ſanè verum fletum, hæc enim omnia in viſione imaginaria gerebantur:ſed in illa extaſi & raptu ſpiritus videbatur ſibi flere. De quo

Andreæ falſa opinio.

De quo fletu loquens Rupertus, In illa, inquit, mirabili Viſione & mentis exceſſu, præ dulcedine rerum quas viderat, & multò magis quas cognoſcere cupiebat, flebat Ioannes, ſuóque fletu veterum Sanctorũ deſiderium quàm fuiſſet flebile, in ſeipſo experiebatur: Sicut igitur Daniel, ita etiam Ioannes vir deſideriorum appellari potuit. *Dan.10.*

18 Super illis verbis, *Nemo inuentus eſt dignus aperire librum, nec videre eum*, mouet Ambroſius quæſtionem huiuſmodi: Quo modo verum eſt, neminem videre potuiſſe librum illum, cùm ipſe Ioannes dixerit, ſe librum illum vidiſſe in dextera DEI, & vidiſſe ſcriptum intus & foris, & ſignatum ſeptem ſignaculis? Huic quæſtioni Ambroſius ita reſpondet, Antiquos Patres librum, id eſt, Scripturam Veteris Teſtamenti vidiſſe quidem ſecundùm litteram, ſed non vidiſſe ſecundùm ſpiritalem intelligentiam in littera incluſam: quæ tamen intelligentia ſpiritualis potior multò eſt quàm litteralis notitia. Sic Ambroſius. Sed enim hoc Ambroſij reſponſum, ſi præciſè & abſolutè accipiatur, non eſt verum: Prophetæ namque aliíque viri diuinitus illuminati, & legis, & prophetiarum non ſolùm litteralem & hiſtoricum ſenſum foris apparentem, ſed etiam interiorem intellectũ, principaliter à SPIRITV ſancto intentum, perſpectum & cognitum habuerunt: Hac enim de cauſa de Moſe dixit DOMINVS, *Ille de me ſcripſit*: Adiice, quòd non ſolùm de hominibus qui in terra ſunt, ſed etiam de ANGELIS qui ſunt in cœlo, dictum eſt, quòd nullus videre poterat librum: quis autem dixerit, nullum ANGELORVM habuiſſe ſpiritalem & principalem intelligentiam ſacræ Scripturæ & myſteriorum eius, cùm ea ipſa myſteria per ANGELOS Prophetis reuelata fuerint? Ergo *Videre librum*, hoc loco dictum eſt, pro eo quod eſt videre, & cognoſcere myſteria quæ in eo libro continebantur; ſicut apud Danielem ſcriptum eſt, nullum potuiſſe legere ſcripturam illam in pariete exaratam, cùm ea tamen eſſet vel Hebraicè, vel Chaldaicè ſcripta.

Quæſtio Ambroſij.

Animaduerſio in Ambroſij ſententiã.

Ioan.5.

Danielis 5.

SEXTA

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 5. *Et vnus de Senioribus dixit mihi, Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſignacula eius.*

Quis fuerit ille Senior. Carthuſianus.

QVIDAM diuinare voluerunt quis fuerit ille vnus 19
de Senioribus qui hæc locutus eſt Beato Ioanni: Et aliqui, referente Carthuſiano, dixerunt fuiſſe Matthæum Apoſtolum & Euangeliſtam, cuius extrema fermè Euangelij verba ſunt illa CHRISTI Domini, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*, quæ poteſtas inſinuari videtur hoc loco. Sed hæc opinio non placet Lyrano, cui videtur probabilius, iſtum Seniorem fuiſſe Beatum Petrum pluribus ante Viſionis huius tempora annis martyrio coronatum, & in cœlo manentem. Sed, vt dixi, hoc diuinare potiùs eſt quàm probabile quippiam dicere.

Illis verbis, *Vicit leo de tribu Iuda*, proculdubio alluditur ad illud 20
Gen. 49. vaticinium Iacob de Iuda, *Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna; quis ſuſcitabit eũ?* Dicitur hoc loco præciſè, *Vicit*, vt denotaretur excellentia victoriæ CHRISTI ſuper victorias omnium Sanctorum, Solus enim ipſe vicit, nec victus eſt vnquam, nec vinci potuit, de qua victoria ipſemet loquens, Ioan. 16. *Ego*, inquit, *vici mundum*, &, *Nunc Princeps huius mundi eÿcietur foras*, &, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* Verùm de victoriæ CHRISTI excellentia pluribus verbis ſuprà dictum eſt in Diſputatione XXIX. ſuper Caput quartum huius libri. Ponitur autem hoc loco verbum *Vicit*, intranſitiuè, pro eo quod eſt præualuit, ſiue potens fuit, ad hoc, vt aperiret librum, & ſolueret ſignacula eius. Similiter ponitur idem verbum *Vinco*, in illis verbis Pſal. 50. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.* Comparatur porrò CHRI-

STVS

STVS leoni propter eximiam fortitudinem, & aduerſus omnia impauidum animum, & propter regiam quandam inter cætera animalia dignitatem. Dæmon etiam comparatur leoni à Beato Petro, *Diabolus*, inquit, *tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret*, propter naturalem videlicet leonis voracitatem, & ferocitatem, & vim nocendi tam dentibus quàm vnguibus. *1. Pet. 5.*

21 Sed quid eſt illud *Radix Dauid?* Nam ſicut dixerat, fuiſſe eum de tribu Iuda, ita dicendum videbatur, ipſum eſſe ex radice Dauid, non autem quod ipſe eſſet radix Dauid. Reſpondet Andreas & Rupertus & complures alij, CHRISTVM, quantùm ad Humanitatem, fuiſſe ex radice Dauid: Factus enim eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem; quantùm verò ad Diuinitatem, fuiſſe eum radicem ipſius Dauid, id eſt, Creatorem & Dominum ipſius. Atque vtrumque hoc videtur indicaſſe Eſaias in Capite vndecimo, nam primo loco loquens de MESSIA ſecundùm Humanitatem eius, *Egredietur*, inquit, *virga de radice Ieſſe*. Et paulò pòſt de eodem MESSIA ſecundùm Diuinitatem loquēs ſubdit, *In die illa radix Ieſſe, qui ſtat in ſignū populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Sicut igitur Dominus illis verbis Dauidis, *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis*, argumentabatur contra Iudæos, MESSIAM non modò futurum fuiſſe filium Dauidis, ſed etiam Dominum eius, volens vtique ſignificare, nō tantùm ipſum fore hominem, ſed etiam Deum: ita verè dicitur idem MESSIAS fore & ex radice Dauidis, & radix ipſius Dauidis.

Quomodo Chriſtus dicatur radix Dauid, quatuor interpretationes.
1. Interp. Andreas, Rupertus.
Rom 1.
Matt. 22.
Pſal. 109.

22 Dici præterea CHRISTVS poteſt radix Dauidis etiam ſecundùm Humanitatem, non quidem generationis Dauidis, non enim Dauid ex CHRISTO, ſed CHRISTVS ex Dauide ſecundùm carnem generatus eſt, ſed radix dicitur Dauid reſpectu eximiæ ſanctificationis eius, & exaltationis, atque glorificationis; Ob eam enim maximè cauſam Dauid tot tantiſque bonis & ſpiritualibus, & corporalibus atque temporalibus ornatus à DEO & cumulatus eſt, quòd ex eius ſtirpe præcipua quadam ratione generandus erat MESSIAS, & ſpecialiter appellandus Filius Dauid. Poſſet item illa vox *Dauid*, ſumi adiectiuè, vt CHRI- *2. Interp.*

STVS dictus ſit radix Dauid, pro (radix Dauidica) ſubintelligendo, vel (Gentium, vel (Eccleſiæ, vel (Electorum.) Omnino Beatus Ioannes paucis hiſce verbis oſtendere voluit, Dominum noſtrum IESVM fuiſſe verum MESSIAM, qui ſcilicet prædictus
Geneſ.49. fuerat à Iacob Patriarcha, & Regi ac Prophetę Dauidi promiſſus.
4.Interp. Ribera. Putat noſter Ribera Ioannem appellaſſe MESSIAM radicem Dauid ex more loquendi Hebræorum qui radicem vocant non ſolùm eam quę dicitur propriè radix, ſed ipſum etiam germen ex radice ſuccreſcens, & virgā ex ipſa radice prodeūtem: Nam in illis
Eſa.11. verbis Iſaiæ, *Egredietur virga de radice Ieſſe*, ipſe cū Hebræis virgam interpretatur MESSIAM, radicem verò Ieſſe, ipſum Dauidem
Eſa.c.53. filiū Ieſſe. Et apud eundem Eſaiam, *Aſcendet ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti.* Et Oſeæ 14. *Germinabit ſicut lilium, & erumpet radix eius vt Libani.* CHRISTVS igitur radix Dauid dicitur, quia ex eius ſtirpe germinauit & prodiit: Infrà quoque in vltimo Capite huius libri DOMINVS de ſeipſo dixit, *Ego ſum radix & genus Dauid.*

SEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS.6.&7. *ET vidi Agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus* DEI *miſſi in omnem terram.*

Cur Agnus dicatur eſſe viſus à Ioanne tanquam occiſus.

CVR Agnus dicatur hoc loco non ſimpliciter occiſus, 23
ſed tanquam occiſus, multæ ſunt multúmque differentes Explanatorum huius libri Interpretationes & ſen-
1.Interp. tentiæ. Quidam aiūt illud, *tanquam occiſum*, idem ſignificare atque verè occiſum, illa enim particula *tanquam*, interdū in ſacris litteris ſignifi

ſignificat veritatem rei,&non tantùm ſimilitudinẽ veritatis,vt videre eſt duobus in locis poſterioris Epiſtolæ ad Corinthios:Prior locus eſt in illis verbis Capitis tertij, *Nos verò reuelata facie gloriam* DEI *ſpeculantes,in eãdem imaginem transformamur de claritate in claritatẽ,tanquam à Domini* SPIRITV.Poſterior locus eſt in verbis illis Capitis quinti,*Pro* CHRISTO *legatione fungimur,tanquam* DEO *exhortante per nos*. Similem habet ſignificationem particula *quaſi*, vt in illis verbis,*Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à* PATRE. Rupertus putat, propterea dictum eſſe tanquam occiſum, quia verè fuerat occiſus, licèt tunc viuus eſſet, & vitam immortalem viueret: ſicut ipſemet ſuprà dixit: *Fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum.* *Ioan.1.* *2.Interp.* *Rupertus.* *Apocalypſis Capite 1.*

24 Ambroſij,Haymonis,Ioachimi,&Arethæ interpretatio eſt huiuſmodi:dictum eſſe tanquã occiſum, & non ſimpliciter occiſum, quòd mors eius nõ videatur cẽſenda mors,ſed imago potius quędam mortis,propter breuiſſimũ mortis eius ſtatum &celeritatem reſurrectionis:nam etſi verè mortuus eſt quantùm ad ſeparationem animę eius à corpore,ſed non quantùm ad corruptionẽ corporis,& diſſolutionem membrorum.Hãc interpretationem benè tractat Aretha ita ſcribens:Quòd non dicitur occiſus, ſed tanquã occiſus, per id ſignificatur quòd in morte non permanſerit, ſed cõfeſtim reſurrexerit,Vnde dicitur in Pſalmis,*Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*:non dixit, *Non dabis Sanctum tuum videre interitum*,qui eſt ſeparatio animę à corpore,Sic enim verè CHRISTVM eſſe mortuum nemo Catholicus negauerit: Sed dixit, *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*; quæ eſt humanorum membrorum diſſolutio, quam CHRISTVS non ſenſit, celeri reſurrectione vim corruptionis præueniente: Siquidem probatus eſt is qui ſcripſit naturalem hiſtoriam, dicens,corpora morientium quæ ab igne conſumpta non ſunt,tres dies ſuſtinere, naturali vita in eis agente;ac deinde corruptioni tradi. *3.Interp.* *Ambroſius.* *Haymo.* *Ioachimus.* *Aretha.* *Pſal.15.*

25 Andreas ſic interpretatur: Etſi tunc viuebat CHRISTVS, & vitam quidem immortalem,ſeruauit tamen in corpore inſignia paſſionis & mortis ſuæ,figuram dico foraminum clauorum in pe- *4.Interp.* *Andreas.*

Luca vlt. Ioan.20.

dibus & manibus,& lanceæ in latere, quæ ſuis Diſcipulis poſt reſurrectionem & cernenda & palpanda exhibuit,eáque ad memoriam ſempiternam tantæ victoriæ retinere voluit in cœlis, ſibi ad gloriam, nobis ad gratiam & fiduciam, inimicis ad perpetuum conſcientiæ morſum, vt videant, & confundantur, iuxta illud Zachariæ Capite 12. *Videbunt in quem pupugerunt.*

5. Interp. Petrus Aureolus. Lyranus.

Noua & acuta eſt Interpretatio Aureoli & Lyrani, qui illud 26
Tanquam occiſum, interpretantur de CHRISTO, ea ratione, vt eſt in EVCHARISTIA, vbi quotidie in Eccleſia immolatur, non quidem cruenta immolatione per necem eius & effuſionem ſanguinis, hæc enim ſemel in cruce facta eſt, teſtante Apoſtolo, CHRISTVS *reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur*: Sed incruenta immolatione offertur quotidie; & idcirco non dicitur hoc loco Agnus occiſus, ſed tanquam occiſus: Mors etenim CHRISTI repræſentatur in EVCHARISTIA,& quantùm ad effectum, quia virtus & fructus paſſionis CHRISTI largè communicatur nobis per EVCHARISTIAM; & quantùm ad ſignificationẽ,nam cùm in Sacrificio Miſſæ ſeparatim cõſecratur panis & vinum in corpus & ſanguinem CHRISTI,per id ſignificatur effuſio ſanguinis ex corpore ipſius facta in paſſione,& conſequenter ſeparatio animæ à corpore per mortem. In EVCHARISTIA itaque repræſentatio fit paſſionis & mortis CHRISTI quantùm ad tria, & quantùm ad effectum, & quantùm ad ſigna Sacramentalia, & quantùm ad verba quibus conſecratio peragitur.Sic iſti. Hæc interpretatio Aureoli & Lyrani, etſi vt ſuprà dixi,acuta eſt,verámque doctrinam continet,huic tamen loco videtur incongrua & aliena: non enim CHRISTVS in hac Viſione oſtenſus eſt Beato Ioanni ſub eo modo,quo mirabiliter ipſe ſub Euchariſtiæ Sacramento exiſtit,vt patet ex deſcriptione & enarratione huius Viſionis quam facit B.Ioannes.Ex ſupradictis itaque interpretationibus,ſecunda & quarta videntur probabiliores;probabiliſſima verò, vtpotè plena & abſoluta,ſi vna quæpiam ex iſtis duabus coniunctis conficiatur.

Ad Romanos 6.

Tribus modis in Sacrificio Miſſæ repræſentari mortem Christi.

Auctoris iudicium de ſupradictis interpretationibus.

OCTA

OCTAVA DISPVTATIO.

Quid ſignificent illa ſeptem Agni cornua & ſeptem oculi.

27 VIDIT Beatus Ioannes CHRISTVM ſub ſpecie Agni habentis ſeptem cornua ſeptémque oculos: cuius Viſionis ſatis videtur ſimilis illa Zachariæ Viſio Capite 3. & 4. ſeptem oculorum qui erant ſuper vno lapide, *Super lapidem*, inquit, *vnum ſeptem oculi ſunt: Septem autem oculi iſti Domini diſcurrunt in vniuerſam terram.* Ergo quem Ioannes vidit tanquam agnum, quia pro ſalute humani generis immolatus fuerat: idem oſtenſus eſt Zachariæ tanquam lapis, lapis nempe tum fundamẽtalis, tum angularis ipſius Eccleſiæ: Et idem apud vtrumque Prophetam ſignificant ſeptem oculi, quos Ioannes vocat ſeptem Spiritus miſſos in vniuerſam terram, & Zacharias ait eos diſcurrere in omnem terram. Sed nos perquiramus ſignificationem euoluamúſque myſterium iſtorum ſeptem cornuum & oculorum.

28 Eſt plurimorum interpretatio, vt Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haymonis, Anſberti, Ruperti, & quod ad ſeptem oculos attinet, etiam Ambroſij & Ioachimi, eſt, inquam, communis fermè interpretatio, per vtrumque ſeptenarium tam cornuum quàm oculorum ſignificari ſeptiformem SPIRITVS Sancti virtutem qua repletus eſt CHRISTVS: eam porrò virtutem, propter excellentiam potentiæ ac fortitudinis, comparari cornubus in quibus eſt fortitudo animalium; propter illuminationis verò gratiam, aſſimilari oculis: Significatur itaque ſimilitudine iſta, vt interpretatur Rupertus, maxima fortitudo Agni ſimúlque ſapientia, iuxta illud Iob Cap. 12. *Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia.* His autem contraria exteriùs videbantur, & ab hominibus iudicabantur in tempore paſſionis huius Agni.

1. Interpret. Primaſius, Andreas, Beda, Haymo, Rupertus, Ansbertus.

29 Ioachimus ſeptem cornua interpretatur ſeptem Angelos Eccleſiarum, non illos qui præfuerunt ſeptem illis Eccleſiis Aſiæ, ſed alios qui per illos deſignati ſunt, vt ipſe ſuprà declarauit: Septem verò oculos interpretatur ſeptem dona SPIRITVS Sancti. Et

2. Interpret. Ioachimus.

dicuntur miſſi in omnem terram, quia effuſa ſunt in Eccleſiam CHRISTI quæ vbique terrarum eſt. Et rectè qui librum aperit, ſeptem oculos habere dicitur, quòd ad ſingulorum ſigillorum apertionem, tanquam oculi ſinguli neceſſarij ſunt, vt ſecundùm proprietates ordinum dona conueniant gratiarum. Congruit nãque, ſecundùm proprietatem quandam, fortitudo Prælatis, ſcientia Diaconis, intellectus Doctoribus, ſapientia Contemplatoribus, conſilium Conuentualibus, pietas eis qui in exercitio operum miſericordiæ verſantur, timor coniugio alligatis. Sic ille.

3. Interpret. Ambroſius. Ambroſius diſtinguit ſignificationem cornuum à ſignificatione oculorum: nam ſeptenarium numerum oculorum refert ad ſeptiformem CHRISTI Spiritum; ſeptenarium verò numerum cornuum refert ad ſeptemplicem regni CHRISTI ſtatum ab exordio mundi vſque ad eius finem; Diſtinguit enim quaſi ſeptẽ Mundi ætates in quibus & fuerunt, & ſunt, & futuri ſunt omnes Electi eius qui verè dicuntur & ſunt regnum & fortitudo CHRISTI, quod metaphoricè in Scriptura ſignificari ſolet per cornua. Primum itaque cornu ſignificat CHRISTI regnum in Electis qui fuerunt ante Diluuium, vt Abel, Seth, Enoch, Noë. Secundum cornu ſignificat Electos qui poſt Diluuiũ & ante Legẽ fuerunt, vt Sem, Melchiſedec, Abraham, Iſaac, Iacob, Ioſeph, & Iob. Tertium cornu ſignificat Electos qui fuerũt ſub Lege, vt Moſen, Ioſue, Aaron, Samuelem, Dauidem. Quartum cornu ſignificat regnum Chriſti in Prophetis & quatuor maioribus, & duodecim minoribus. Quintum cornu denotat CHRISTI regnum in Iudæis qui per Euangelij prædicationem conuerſi ſunt ad CHRISTVM, in quibus fuerunt Apoſtoli, & CHRISTI atque Apoſtolorum diſcipuli, pluréſque alij. Sextum cornu ſignificat regnum CHRISTI in Electis ex Gentiliſmo. Septimum cornu pertinet ad Electos qui nouiſſimo mundi tempore fortiter in Antichriſtum pugnaturi ſunt. De his ſeptem hominum ſtatibus ſeptémque mundi ætatibus ſuprà in explanatione primi Capitis latiùs diſſeruit Ambroſius. Hanc ipſam Ambroſij interpretationem Carthuſianus hoc loco aſſignat cuidam Doctori & huius libri ex-

bri explanatori quem ipſe nominat Berengandum, quod ſanè valet ad confirmandam coniecturam quam ſuprà fecimus, iſtos Ambroſij Commentarios in Apocalypſim publicatos eſſe ſuperioribus ſeculis ſub nomine iſtius Berengandi.

31 Quidam ita locum hūc interpretantur: In agno duo videntur eſſe defectus, nimia ſimplicitas ob quam à contrariis cauere ſibi neſcit, & imbecillitas ob quam nocentibus reſiſtere non valet: At in agno qui CHRISTVS eſt contraria omninò ſunt iſtis, perfecta ſcilicet fortitudo & potentia ſignificata per ſeptem cornua, & perfecta ſapientia per ſeptem oculos deſignata. Et quia liber ille ſignatus erat ſeptem ſigillis, quibus clauſa & occulta tenebantur futura vſque in finem mundi quæ à nullo ſciri, nedum effici poterant, CHRISTVS habere dicitur perfectam ſcientiam & potentiam reſerandi ſigilla, & eorum omnium quæ in libro celabantur cognitionem & effectionem. Poſſet etiam dici, ſeptem Agni cornua ſignificare vniuerſalitatem & efficacitatem CHRISTI potentiæ pertinentis ad omnia quæ in cælo & in terra ſunt, ſicut ipſe dixit, *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Vel ſeptem cornua ſignificant ſeptem CHRISTI potentiæ Opera magna. Primū opus fuit victoria Diaboli: Secundum, victoria mundi: Tertiū, victoria mortis: Quartū, deſtructio peccati: Quintū, Inferni ſpoliatio: Sextum, in omnibus gentibus, & per vniuerſum mundū nō ſolùm prædicatio, verùm etiā perſuaſio ſuæ legis & doctrinæ hominum iudiciis atque cupiditatibus omnino contrariæ: Septimum & maximum potentiæ CHRISTI opus fuit, Eccleſiæ ſuæ vbique terrarum fundatio, eiuſdémque perpetua conſeruatio contra omnem Mundi & Diaboli potentiam vſque in finem mundi.

4. Interpret.

5. Interpret.

6. Interpret. Septem maxima Chriſti opera.

32 Carthuſianus ſeptem Agni cornua interpretatur omnium regum atque regnorum poteſtates quæ ſunt in manu CHRISTI, ſicut ait Eccleſia in quadam Oratione, (DEVS, in cuius manu ſunt omnes poteſtates, & omnium regnorū, &c.) & Daniel de eo dixit, *Poteſtas eius poteſtas æterna quæ nō auferetur, & regnū eius quod nō corrūpetur.* Et in Pſalmis dicitur, *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes*

7. Interpret. Carthuſianus.

Dan 7.

Pſalm. 71.

gentes ſeruient ei. Quoniam autem per oculum deſignatur intellectus, poſſumus per ſeptem oculos intelligere vniuerſitatem Angelicarum mentium, quę propter cognitionis eminentiam nominantur oculi: ANGELI verò ad Eccleſiam cuſtodiendam & gubernandam mittuntur à DEO, ſicut indicauit Apoſtolus illis *Ad Heb. 1.* verbis, *Nónne omnes adminiſtratorij Spiritus ſunt, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Qui omnes ſunt in manu *Pſalmo 122.* CHRISTI ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum.

NONA DISPVTATIO.

Super Auctoris ſententia

De Septem Agni cornubus & oculis.

8. Interpret. MEA hæc eſt ſententia. Contra ſupradictas Interpretationes quæ ſeptem Agni cornua, & ſeptem oculos referunt ad perfectam ſcientiam & potentiam quæ in ipſo 33
CHRISTO eſt, facere videntur ea verba, quæ proximè adiecit Ioannes declarando quid illa cornua & oculi ſignificarent dicés, *Qui ſunt ſeptem Spiritus* DEI *miſſi in omnem terram:* hæc enim verba ægrè accommodari queunt ad potentiam & ſcientiam quę eſt in ipſo CHRISTO, Significant enim aliquid extra ipſum CHRISTVM & ab eius poteſtate pendens, eíque miniſtrans & ſeruiens, ab eóque miſſum ad peragendum aliquid in terra. Arbitror itaque, per ſeptem cornua & ſeptem oculos, ſeptem Spiritus Angelicos ſignificari, qui ſunt diuinæ Prouidentiæ circa Mundi, præcipuè autem Eccleſiæ ſuæ gubernationem, adminiſtri, de quibus ſeptem Spiritibus nos copioſè diſſeruimus ſuper illis verbis primi Capitis huius libri, *Et à ſeptem Spiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt.* Iſti ſeptem Spiritus rectè vocantur Agni cornua, quia per eorum miniſterium DEVS profligat & deſtruit omnes aduerſarias poteſtates, tam viſibiles, quàm inuiſibiles, per eos mira facit opera & miracula, tum in defenſionem & prote-

ctionem

ctionem Iuſtorum, tum in depreſſionem atque punitionem impiorum. Propter hanc igitur eorum fortitudinem & potentiam in exequendis CHRISTI iuſſis explendíſque miniſteriis ſuis rectè vocantur cornua, vnde iſtam eorum fortitudinem & potentiam Dauid prædicans, *Benedicite Dominum*, inquit, *omnes* ANGELI *eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius.* *Pſal. 102.*

Appellantur etiam iſti Spiritus, CHRISTI oculi, quòd ſint eius adminiſtri vigilantiſſimi & perſpicaciſſimi ad cognoſcendum & voluntatem DEI, & quemadmodum iuſſa eius & mandata & miniſteria ſibi à DEO impoſita, perfectè ſint exequenda & explenda. Dupliciter enim ſolet aliquis oculus Principis appellari, vel quòd eum Princeps habet cariſſimum & vnicè dilectum, vel quod eius maximè conſilio, & prudentia, & induſtria Princeps vtitur in regendo Principatu, negotiíſque tractandis; Iuxta noſtram hanc interpretationem eſt loci huius explanatio quam habet noſter Ribera.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum: Et cùm aperuiſſet librum, quatuor Animalia & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno. *Verſ. 7. & 8.*

34 HÆC omnia quæ narrantur hîc, per imaginariam viſionem agebantur: Ioannes enim in illa ſua extaſi, raptúque Spiritus iſta videre ſibi & audire videbatur, Angelo videlicet repræſentatrices iſtiuſmodi rerum imagines in animo eius fingente ac formante. Huius Viſionis quæ Beato Ioanni accidit, ſatis videtur fuiſſe ſimilis ea quæ facta eſt Danieli, & ab eo narrata eſt his verbis: *Aſpiciebam in Viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quaſi Filius hominis veniebat, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum: Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient:* *Daniel. 7.*

gentes ſeruient ei. Quoniam autem per oculum deſignatur intellectus, poſſumus per ſeptem oculos intelligere vniuerſitatem Angelicarum mentium, quę propter cognitionis eminentiam nominantur oculi : ANGELI verò ad Eccleſiam cuſtodiendam & gubernandam mittuntur à DEO, ſicut indicauit Apoſtolus illis

Ad Heb. 1. verbis, *Nónne omnes adminiſtratorij Spiritus ſunt, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Qui omnes ſunt in manu

Pſalmo 122. CHRISTI ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum.

NONA DISPVTATIO.

Super Auctoris ſententia

De Septem Agni cornubus & oculis.

1. Interpret. MEA hæc eſt ſententia. Contra ſupradictas Interpreta- 33

tiones quæ ſeptem Agni cornua, & ſeptem oculos referunt ad perfectam ſcientiam & potentiam quæ in ipſo CHRISTO eſt, facere videntur ea verba, quæ proximè adiecit Ioannes declarando quid illa cornua & oculi ſignificarent dicẽs, *Qui ſunt ſeptem Spiritus* DEI *miſſi in omnem terram :* hæc enim verba ægrè accommodari queunt ad potentiam & ſcientiam quę eſt in ipſo CHRISTO, Significant enim aliquid extra ipſum CHRISTVM & ab eius poteſtate pendens, eíque miniſtrans & ſeruiens, ab eóque miſſum ad peragendum aliquid in terra. Arbitror itaque, per ſeptem cornua & ſeptem oculos, ſeptem Spiritus Angelicos ſignificari, qui ſunt diuinæ Prouidentiæ circa Mundi, præcipuè autem Eccleſiæ ſuæ gubernationem, adminiſtri, de quibus ſeptem Spiritibus nos copioſè diſſeruimus ſuper illis verbis primi Capitis huius libri, *Et à ſeptem Spiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt.* Iſti ſeptem Spiritus rectè vocantur Agni cornua, quia per eorum miniſterium DEVS profligat & deſtruit omnes aduerſarias poteſtates, tam viſibiles, quàm inuiſibiles, per eos mira facit opera & miracula, tum in defenſionem & protectionem

ctionem Iuſtorum, tum in depreſſionem atque punitionem impiorum. Propter hanc igitur eorum fortitudinem & potentiam in exequendis CHRISTI iuſſis explendiſque miniſteriis ſuis rectè vocantur cornua, vnde iſtam eorum fortitudinem & potentiam Dauid prædicans, *Benedicite Dominum*, inquit, *omnes* AN- Pſal.102.
GELI *eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendam vocem ſermonum eius.*

Appellantur etiam iſti Spiritus, CHRISTI oculi, quòd ſint eius adminiſtri vigilantiſſimi & perſpicaciſſimi ad cognoſcendum & voluntatem DEI, & quemadmodum iuſſa eius & mandata & miniſteria ſibi à DEO impoſita, perfectè ſint exequenda & explenda. Dupliciter enim ſolet aliquis oculus Principis appellari, vel quòd eum Princeps habet cariſſimum & vnicè dilectum, vel quod eius maximè conſilio, & prudentia, & induſtria Princeps vtitur in regendo Principatu, negotiiſque tractandis; Iuxta noſtram hanc interpretationem eſt loci huius explanatio quam habet noſter Ribera.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum: Et Vers.7. & 8.
cùm aperuiſſet librum, quatuor Animalia & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno.

34 HÆC omnia quæ narrantur hîc, per imaginariam viſionem agebantur: Ioannes enim in illa ſua extaſi, raptúque Spiritus iſta videre ſibi & audire videbatur, Angelo videlicet repræſentatrices iſtiuſmodi rerum imagines in animo eius fingente ac formante. Huius Viſionis quæ Beato Ioanni accidit, ſatis videtur fuiſſe ſimilis ea quæ facta eſt Danieli, & ab eo narrata eſt his verbis: *Aſpiciebam in Viſione noctis, & ecce cum* Daniel.7.
nubibus cæli, quaſi Filius hominis veniebat, & vſque ad Antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum: Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi

 ſeruient:

ſeruient: poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

Per id autem quod hîc dicitur, CHRISTVM accepiſſe li- 35
brum vt aperiret eum, ſignificatur, CHRISTVM quâ homo
eſt, à DEO PATRE accepiſſe ſcientiam omnium quæ futura
ſunt, quam ob rem ipſemet teſtatus eſt illud quod refert Ioannes:
Ioan. 7. *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.* Et alio loco: PATER
Ioan. 5. *diligit* FILIVM, *& omnia demõſtrat ei quæ ipſe facit.* Nec modò ſcien-
tiã à PATRE accepit, verùm etiã virtutem & poteſtatem illumi-
nandi, regendi, & defendendi, atque protegendi Eccleſiam atque
omnes ſuos Electos: quin etiam poteſtatem accepit cõmunicandi
quibus ipſe vellet ſcientiam futurorum, præcipuè eorum quæ cir-
ca Eccleſiam ventura erant: Hanc porrò ſcientiã accepit CHRI-
ſtus à PATRE non tunc primùm cùm hanc Viſionem habuit
Ioannes, ſed eo ipſo temporis puncto quo ipſe in vtero matris cõ-
ceptus eſt: Ioanni tamen hæc per iſtam Viſionem tunc monſtra-
ta ſunt, vt intelligeret, quàm ſublimis & ſupernaturalis eſſet ea
ſcientia, quam à DEO PATRE CHRISTVS accepiſſet, &
per Angelum ipſi quoque impertiuiſſet: Hoc enim ipſemet Ioan-
nes præfatus eſt in Exordio huius libri dicens, *Apocalypſis* IESV
CHRISTI, *quam dedit illi* DEVS *palàm facere ſeruis ſuis: &
ſignificauit, mittens per* ANGELVM *ſuum ſeruo ſuo Ioanni, &c.*

Ambroſij quæſtio, eiuſque ſolutio. Super illis verbis, *Et cùm aperuiſſet librum*, Ambroſius minimè 36
leuem excitat quæſtionem: Quomodo, inquit, ante reſeratio-
nem ſigillorum, quibus liber erat clauſus, & quæ poſteà eſſe facta
dicitur infrà Capite ſexto, potuit liber aperiri? Reſpondet ipſe,
ſpiritaliter hæc eſſe intelligenda: Prophetæ namque myſteria
venturi CHRISTI aliquando tectè per quaſdam figuras inſi-
nuarunt, aliquando autem apertis verbis prædixerunt, quin etiam
veteres illi Patriarchæ in ſuis actibus hæc ipſa præfigurarunt.
CHRISTVS itaque, cùm prædicta de ſe myſteria comple-
uit, librum veteris Scripturæ aperuit: Cùm autem ſuorum
myſteriorum & veterum prophetiarum ſenſum atque intelle-
ctum Doctoribus Eccleſiæ per inſpirationem SPIRITVS ſancti

tribuit, tunc libri ſigilla reſignauit. Sic Ambroſius. Eandémque ſolutionem tradit Rupertus paulò infrà ſuper illis verbis huius Capitis, *Dignus es Domine accipere librum & aperire,&c.* Sedenim iſta eius reſponſio,ſi aliquo modo valida eſt, valet certè duntaxat quantùm ad ſignificationem rei geſtæ, non autem quantùm ad veritatem ipſius Viſionis: neque enim Ioannes videre potuit librum ſeptem clauſum ſigillis, priùs aperiri intactis ſigillis, & poſteriùs iſta ſigilla reſerari. *Animaduerſio in ſententiam Ambroſij.*

37 Vel igitur hoc factum eſt poſtea cùm ipſa ſigilla reſerata ſunt, & hîc priùs cõmemoratur per Anticipationem,figuram ſanè non infrequentem in Sacris litteris; Vel ita liber erat compactus, vt etiam ſine reſeratione ſigillorum aperiri poſſet; Vel illud *aperuit*, dictum eſt pro (poteſtatem accepit aperiendi); Vel primò totum librum vnà cum ſigillis aperuit, & iterum eo clauſo poſtea eum aperuit ſingulatim omnia ſigilla reſerando. Neque illud Lector neſciat,variare in hoc loco Græcos atque Latinos Codices,Græci enim omnes habent hîc, *cùm accepiſſet librum*, non autem,*cùm aperuiſſet librum*;& ſic legit Aretha:quanquam textus Andreæ,ſecundùm Latinã eius interpretationem à noſtro factã Peltano,habeat, *cùm aperuiſſet*.Latini Codices quos ſecuti ſunt Ambroſius &Beda, & poſteriores fermè omnes libri huius Explanatores habent, *cùm aperuiſſet*. Primaſius tamen multò iſtis antiquior, Scriptórq; Latinus,& hic legit,*cùm accepiſſet librum*;& paulò infrà: *Dignus es accipere librum*. Et ſecundùm hanc quidem lectionem nullus eſt ſupradictæ quæſtioni locus. Secundùm alteram verò lectionem,quam nunc Latini Codices quos etiam nos ſequimur,conſtanter habent, ita quæſtioni reſpondendum eſt, vt paulò ſuprà reſponſum à nobis eſt. *Germana quæſtionis ſolutio.* *Huius loci varietas lectionis.* *Primaſius.*

VNDECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 8. *Quatuor Animalia & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.*

VICTORINVS, Primaſius, Andreas, & Ambroſius 38 iſta quatuor animalia, & viginti quatuor Seniores ſignificare aiunt Sanctos qui in terris ſunt Doctores, & rectores Eccleſiæ, populorúmque fidelium Paſtores. Audiat Lector Ambroſij verba: Quòd quatuor, inquit, Animalia, & Seniores ceciderunt coram Agno, ad Doctores Eccleſiæ pertinet: Quoties enim natiuitatem, paſſionem, & reſurrectionem Domini ad memoriam reducunt, & quibuſcumque modis hæc à ſanctis Patribus præfigurata, & à Prophetis prædicta ſunt, recolunt; & quoties hæc quæ in Euangelio obſcurè poſita ſunt inueſtigare non deſinunt, toties eis liber ſignatus aperitur. Cadunt autem corã Agno, cùm per meditationem diuinarũ Scripturarum conſiderantes immenſam DEI maieſtatem humiliant ſe in conſpectu Creatoris ſui: & quantò ſe per humilitatem magis deiiciunt, tantò ampliùs in amore DEI exardeſcunt, quia humiliatio quæ fit in conſpectu DEI, nutrix eſt amoris DEI. Hæc Ambroſius. *Ambroſius.*

Refellitur ſupradicta Interpretatio. Sed iſta Interpretatio dupliciter confutari poſſet: tùm quòd ſatis oſtendimus ſuprà, iſtos Seniores, & Animalia non repræſentare Sanctos qui ſunt in terra, ſed Beatos qui tunc erant in cœlis, ANGELOS dico, & beatas Sanctorum animas: tum etiam quod iſtimet Auctores paulò ſuprà iſtos viginti quatuor Seniores & quatuor Animalia dixerunt ſignificare veteres Prophetas & Apoſtolos CHRISTI, & Euangeliſtas, qui omnes (præter vnum Ioannem) in tempore huius Viſionis non erant in terris, ſed in cœlis beati manebant.

Ceterùm videamus quid ſignificent citharæ & phialæ aureæ 39
plenæ

plenæ odoramentorum. Andreas hoc modo interpretatur: Citharæ, inquit, concinnam ſuauéque ſonantem Dei laudem, rerúmque diuinarum celebrationem demonſtrant: thymiamata verò in phialis aureis benè olentia, ſignificant ſacrificium quod Fideles per vitæ caſtimoniam & integritatem Deo offerunt, hoc enim ſpectat illud Apoſtoli, Christi *bonus odor ſumus*: Phialæ autem, pias caſtáſque cogitationes deſignant, hinc namque bonorum operum fragrantia, & pura caſtáque precatio dimanare conſueuit.

Quid ſignificent cithara & phiala. Andreas.

2. Cor. 2.

Rupertus hæc ipſa ſic interpretatur; Citharæ, inquit, inſtrumenta laudum, pectora ſunt, fidelia, caſtáque corpora, cum plectro linguæ Dei laudes perſonantia. Citharis namque in quibus ligno chordæ tenduntur, corpora noſtra propter Christum mortificata rectè comparantur, ſecundùm illud Apoſtoli, *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram.* Habent etiam phialas, vaſcula ſcilicet ore lato patentia: hæc autem ſignificant corda fidelium, non anguſta, ſed per charitatem dilatata; Et illæ quidem phialæ erant plenæ odoramētorum, quia ampla cordis charitas efficit vt ſuauiſſimorum odoramētorum nomine honorentur orationes Sanctorum, ſicut Dauid etiam dixit, *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Sic Rupertus: cui ſimillima ſuper hoc loco ſcribit Ambroſius. Sciat autem Lector, hoc de phialis aureis plenis odoramentorum, ſpectare ad phialas quæ erant in templo Iudaico ante altare incenſi, plenæ ſuauiſſimis & precioſiſſimis odoramentis: quarum phialarum multitudo & materiæ præſtantia cognoſcitur ex primo Capite libri Eſdræ, vbi phialæ quæ in templo fuerant, numerantur triginta aureæ, & millæ argenteæ.

Rupertus.

Ad Coloſſ. 3.

Pſalm. 140.

Ex illis porrò verbis, *Plenas odoramentorũ, quæ ſunt orationes Sanctorum*, manifeſtum fit, beatas Sanctorum animas in cœlis exaudire orationes viuorum qui ſunt in terris, eáſque Deo offerre. Beatos quoque Angelos idem facere, ſatis dilucescit ex his quæ narrantur infrà Capite octauo his verbis, *Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incen-*

Et ſanctos, & Angelos qui ſunt in cœlis, exaudire preces viuorum qui ſunt in terris.

ſa multa, vt daret de orationibus SANCTORVM *omnium ſuper altare aureum quod eſt ante thronum* DEI: *& aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram* DEO. Nec ſolùm qui in cœlis beati ſunt orant pro viuis, verùm etiam Sãctos viros, qui ante CHRISTI aduẽntum defuncti vita, manebant in limbo, legimus in ſacris litteris, oraſſe pro viuis; cuius rei ex vltimo Capite poſterioris libri Machabæorum duo nobis ſuppetunt exempla: Iudas enim Machabæus vidit Sãctum virum Oniã, qui iam è viuis exceſſerat, & fuerat Sũmus Sacerdos, manus protendentem orare pro omni populo Iudæorum, & oſtendentem ipſi Ieremiam prophetam dixiſſe ei, *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multùm orat pro populo, & pro vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias propheta* DEI.

Etiam qui erant olim in Limbo, oraſſe pro viuis.

DVODECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et cantabant canticum nouum dicentes, Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius; quoniam occiſus es, & redemiſti nos DEO *in ſanguine tuo, &c.*

Verſ. 9. & 10.

CVR appelletur Canticum iſtud nouum declarans Vi- 41
ctorinus, Rectè, inquit, nouum dicitur, quia nouum fuit, FILIVM DEI hominem fieri, & crucis mortem ſubire; nouum fuit, ſua virtute à mortuis reſurgere; nouum, cum corpore in cœlum aſcendere; nouum, remiſſionem peccatorum per ipſius fidem hominibus dari; nouum, Sancto SPIRITV cœlitus miſſo viſibiliter ſignari homines; nouũ denique, accipere Sacerdotium Sacræ obſeruationis, & regnum expectare immenſæ repromiſſionis. Et ſanè Canticum meritò vocatur nouum, nam & ipſi Cantores noui erant, renouati non ſolùm per gratiam, ſed etiam per gloriam, & omnino exuti veterem hominem: Totã

Victorinus. Cur nouum canticum appelletur.

etiam

etiam Cãtici materia erat noua; noua ſcilicet beneficia, noua miracula, noua Sacramenta, noua lex, nouum Teſtamentum, & noua per CHRISTVM promiſſa hominibus data. Denique nouũ dicitur, quò diſtinguatur à veteribus canticis in Scriptura veteri conſcriptis, quæ propter beneficia ferè temporalia & terrena in populum illum veterem collata, celebrabantur.

42 Quale autem fuerit iſtud canticum, declaratur mox cùm ſubditur, *Dignus es Domine accipere librum, &c.* In quo cantico triplex & perilluſtre teſtimonium de CHRISTI dignitate ponitur: Vnum eſt, quod Sancti tam ex Veteri quàm ex Nouo Teſtamẽto in cœlo manentes, & figurati per viginti quatuor Seniores, perhibẽt de CHRISTO: Alterum eſt, quod reddit omnis exercitus ANGELORVM: Tertium, quod exhibet omnis creatura, etiam ratione carens: ad omnia enim iſta beneficium CHRISTI permanauit. Homines etenim & ANGELI per CHRISTVM, quâ Deus eſt, creati ſunt, & quâ homo eſt, per eius mortem homines redempti ſunt, & ANGELI cum hominibus pacificati, eorúmque ruina ex hominibus CHRISTI ſanguine ſaluatis reparata eſt; & numerus eorum, ob caſum ANGELORVM qui peccarunt, diminutus, ſuffectis in locum eorum qui ceciderunt, hominibus, ſuppletus eſt. Iam verò creaturæ irrationales, non ſolùm per ipſum, quâ eſt VERBVM DEI, factæ ſunt, *Ioan. 1.* ſed etiam per meritum paſſionis eius, futuram renouationẽ gloriæ filiorum DEI expectant, vt etiam ipſæ meliorem in ſtatum *Rom. 8.* reformentur atque renouentur, glorificationis Sanctorum quodam modo participes, qua de re in octauo Capite Epiſtolę ad Romanos præclarè diſputat Apoſtolus.

43 Super illis verbis, *Dignus es Domine accipere librum*, Rupertus *Ruperti quæſtio.* quæſtionem ponit huiuſmodi: Cùm iam ſuprà dictum fuerit quòd Agnus aperuiſſet librum, quomodo nunc dicitur, quòd dignus eſt accipere librum? Huic quæſtioni ſic ipſe reſpondet: CHRISTVS implendo ea quæ de ipſo præfigurata in Veteri Teſtamento, & prædicta, & promiſſa fuerant, librum aperuit: Idem verò dicitur dignus accipere & aperire librum, id autem eſt,

eſt, ipſum eſſe dignum & potentem dare ſenſum & intellectum Scripturarum credentibus in ipſum. Moriendo igitur Scripturas adimpleuit, & ſic aperuit librum: reſurgendo autem SPIRITVM Sanctum dedit hominibus, per quem illi Scripturarum myſteria in CHRISTO fuiſſe completa intelligerent: Et hac ratione deinde ſoluiſſe dicitur ſignacula libri, id eſt, myſteria olim obſcura, feciſſe aperta & manifeſta. Ita Rupertus. Animaduertit, opinor, Lector, hanc Ruperti quæſtionem atque ſolutionem prorſus congruere cum ea quam ſuprà ex Ambroſio retulimus atque confutauimus.

Quomodo Chriſtus per mortem ſuam meruit aperire librum illum & ſoluere ſignacula eius.

Ex illis porrò verbis, *Dignus es accipere librum, & ſoluere ſignacula* 44
eius, quoniam occiſus es, perſpicuè intelligitur, CHRISTVM per mortē ſuam meruiſſe habere poteſtatē manifeſtandi quibuſcumque vellet myſteria rerum futurarum, & ſpecialiter ad Eccleſiæ gubernationem pertinentia. Nam etſi omnia bona quæ CHRISTVS vt homo habuit, & conuenientia & debita erant ob dignitatem diuinæ perſonæ in qua eius Humanitas erat cum DIVINITATE coniuncta; nihilominus tamen in Scripturis legimus, quædam bona CHRISTVM ſpecialiter meruiſſe per mortem ſuam, vt glorificationem ſui corporis, & exaltationem nominis, & fundationem atque propagationem Eccleſiæ per vniuerſum mūdum, & dignitatem atque poteſtatem iudiciariam in omnes: & inter hæc numerari debet poteſtas aperiendi librum hunc, & ſoluendi ſignacula eius, id eſt, reuelandi rerum futurarum myſteria, quæ in eo libro recondita & occulta omnibus continebantur. Et hanc quidem poteſtatem reuelandi iſta myſteria, habuit CHRISTVS ab initio ſuæ conceptionis, ſed habuit ob meritum futuræ paſſionis ſuæ, quod efficax fuit & in præteritum & in præſens, & in futurum; Certè poſt reſurrectionem eius præcipuè manifeſtatum & notificatum hominibus eſt, talem ipſum accepiſſe à DEO PATRE & habere poteſtatem.

DECI

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et vidi, & audiui vocem ANGELORVM *multorum in circuitu throni, & Animalium, & Seniorum: & erat numerus eorum millia millium, dicentium, &c.* Vers. 11.

45 QVIA iſti ANGELI dicuntur fuiſſe in circuitu throni, qui ſignificabat Eccleſiam, & in circuitu Seniorum, per quos ſignificabantur inſigniores Sancti vtriuſque Teſtamenti, ex eo coniecturam facit Ambroſius, iſtos ANGELOS fuiſſe ANGELOS cuſtodes, & tutelares, atque rectores tam ſingulorum hominum, quàm Eccleſiarum, & populorum, atque regnorum. Quòd ſi ANGELORVM iſtorum multitudo eſt penè innumerabilis, deſignata per illos duos maximos numeros *millia millium*, cùm iſti tamen omnes ex vna ſint, eáque infima hierarchia; quantam exiſtimare conuenit eſſe ſuperiorum ANGELORVM multitudinem, cùm ex Beati Dionyſij ſententia, quantò ſuperior eſt ANGELORVM ordo & hierarchia, tantò ſit etiam numeroſior. Hoc explanans Beatus Thomas, Quemadmodum, inquit, ſubſtantiæ incorruptibiles corporeę, qui ſunt cœli, ſe habent ſecundùm magnitudinem, vt quò ſuperiores ſunt, eò ſint etiam maiores ſecundùm molem; ita ſe habent ſubſtantiæ incorruptibiles incorporeæ, qui ſunt ANGELI, ſecundùm multitudinem, vt quò ſuperiores & pręſtantiores ſunt, eò ſint etiam plures ſecundùm multitudinem. *S. Thomas quæſt 50. art. 3 pr. part.*

46 Haymo ſcribit hoc loco, tot numero fore Beatos ex hominibus, quot numero Sancti ANGELI remanſerunt in cœlis poſt lapſum malorum ANGELORVM: Sed Haymo ſumpſit hoc à Beato Gregorio, cuius in eandem ſententiam in Homilia XXXIV. in Euangelia hæc ſunt verba: Superna illa ciuitas ex ANGELIS & hominibus conſtat, ad quam tantum credimus *Haymo.* *An homines beati pares numero futuri ſint beatis Angelis.* *S. Gregorius.*

mus humanum genus aſcendere, quantos illic contigit electos

Locus Deut. 32. ſecundùm editionem 70. Interpretum.

ANGELOS remãſiſſe, ſicut ſcriptum eſt, *Statuit terminos Gentium ſecundùm numerum Angelorum* DEI. Ergo tanta eſſe in cœlum aſcenſura creditur multitudo hominum, quanta multitudo remanſit ANGELORVM. Ita Beatus Gregorius. Secundùm hãc ſententiam poſſet fortaſſe quiſpiam argumentari, multitudinem omnium hominum tam bonorum quàm malorum, maiorem eſſe multitudine omnium ANGELORVM tam bonorum, quàm malorum: Beati enim homines ſunt pares numero beatis ANGELIS ſecundùm Gregorium; Sed homines damnati multò plures

Matth. 20.

ſunt quàm homines beati, *Multi enim vocati, pauci verò electi.* Contrà verò, mali Angeli pauciores ſunt bonis & beatis ANGELIS, quod multi probare volunt ex eô quod Ioannes in Apocalypſi Capite XII. ſcripſit, Draconem, id eſt, Luciferum detraxiſſe de cœlo in terram tertiam partem ſtellarum, id eſt, Angelorum: Per hanc itaque argumentationem conficeretur, numerum omnium hominum multò eſſe maiorem numero omnium ANGELORVM.

Dionyſius de multitudine Angelorum ſuper omnem multitudinẽ aliarum rerum.

Sed vera creditur, & eſt probata Theologis Beati Dionyſij 47
ſententia, qui in 14. Capite libri de Cœleſti Hierarchia ſcriptum reliquit, cœleſtium Spirituum multitudinem longè maiorem eſſe non hominum modò, verùm etiam omnium rerum ſenſibilium, & corporalium multitudine, atque omnem numerum mortalibus notum excedere: Hæc ſunt Dionyſij verba: Sancta Scriptura de ANGELIS loquens, millia millium eſſe dicit, & decies millies dena millia, ſupremos humanos numeros in ſeipſos multiplicãs, & per hoc cœleſtium ſubſtantiarum ordines innumerabiles eſſe nobis apertis rationibus pandens: Sunt enim profectò plurimæ cœleſtium ſpirituũ militiæ quę mortalium noſtrorũ numerorũ infirmũ breuémque modũ longè tranſcendant, & à ſola ſua eminentiſſima & cœleſti intelligẽtia cognitæ ac definitæ ſunt. Ita Dionyſius. Beatus Auguſtinus in primo Capite libri 22. de Ciuitate DEI ſignificat, in cœleſti ciuitate, ruinam malorum ANGELORVM inſtauratum iri numeroſiori Electorum hominum ſupplemen

plemento; per hoc indicans, plures fore beatos homines, quàm fuerunt mali ANGELI qui de cœlo deiecti ſunt: Sic habent Auguſtini verba: DEVS de mortali progenie meritò, iuſtéque damnata, tantum populũ per gratiã ſuã condidit, vt inde ſuppleat & inſtauret partem quæ lapſa eſt ANGELORVM; & ſic illa dilecta & ſuperna ciuitas non fraudetur ſuorum numero ciuium, quin etiam fortaſſe & vberiore lætetur.

S. Auguſtinus. *Plures fore homines beatos, quàm ſint mali Angeli.*

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. VERS. 12.

48 EST ſanè quàm luculenta & amœna horum verborum tractatio & explicatio quam habet in hoc loco Rupertus: Septem numero, inquit, inſignia teſtificantes ANGELI occiſo aſſignant Agno; virtutem, diuinitatem, ſapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem: & in hoc numero comprehendi intelligimus alia quæcumque in ſacris litteris eiuſdem Agni præconia commemorantur. Hæc porrò quæ de CHRISTO prænuntiata fuerant, legebant Iudæi, ſed indignum putabant iſtis præconiis IESVM quem ipſi occiderant, & quem per contemptum & opprobrium vocabant filium fabri: Sed contrà, cœleſtes ANGELI teſtificantur, Hic Agnus, qui putabatur filius Ioſeph, qui vermis & non homo videbatur, qui crucifixus & occiſus eſt, hic ipſe Agnus dignus eſt vt iſta omnia laudum præconia & accipiat, & de ipſo prædicentur & celebrentur ab omnibus.

Præclara Ruperti explicatio huius loci de ſeptem occiſi Agni laudum præconijs.

49 *Dignus eſt* itaque *Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem*, id eſt, potentiam per quam eiiciantur Dæmones ex templis Gentium, & ex latebris ſimulacrorum vbi colebantur, & dabant reſponſa

fallaciæ ſuæ, mentiẽdo ſe Deos eſſe: vt impleatur illud Pſalmi 46. *In virtute brachij tui diſperſiſti inimicos tuos. Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem*: Vt expulſis de cordibus Gentium falſis diis, ipſe ſolus adoretur qui verus Deus eſt, vt fiat illud quod eſt in Pſalmo 45. *Regnabit* D E V S *ſuper Gentes*; & vniuerſus terrarum orbis decantet, *Omnes Dij Gentium Dæmonia. Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere ſapientiam*: Vt neminen cultorum & ſeruorum eius ſeducere quiſpiam poſſit per Philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm ipſum. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere fortitudinem* ſimul cum ſapientia: Vt quæ ſtulta ſunt mundi eligens confundat Sapientes, & infirma mundi eligens cõfundat fortia: & fiat illud quod ſcriptũ eſt apud Iob, *Perdam ſapiẽtiam ſapientũ, & prudentiam prudentũ reprobabo*: & quod cecinit Dauid in Pſal. 44. *Accingere gladio ſuper fæmur tuũ potentiſſime: Sagyttæ tuæ acutæ (populi ſub te cadent) in corda inimicorum regis*. Atque ita fiet, vt nec ſapientia Philoſophorum oculis Agni, nec fortitudo Regum, atque Imperatorum cornubus Agni qui occiſus eſt officere aut reſiſtere queat, quò minùs ipſe Agnus qui occiſus eſt, habeatur D E V S ſapiens & fortis, & audiant, & credant in eum omnes populi. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere honorem*: Vt corpora, & corda hominum quæ malignorum Spirituum, vitiorúmque omnium priùs fuerant receptacula, fiant agni, per ipſius gratiam, munda habitacula, & religioſa & veneranda templa, vt in his dignè colatur & honorificetur ipſe. *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt*, ſimul cum honore *accipere gloriam*: Vt Gẽtes quæ bene viuendo honorant ipſum, etiam bene loquendo glorificent eum, nempe, ipſum prædicando Sanctum Sanctorum, meliorem A N G E L I S, celſiorem cœlis, ſedentem ad dexteram Maieſtatis D E I, & ita in nomine eius omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus I E S V S in gloria eſt D E I P A T R I S. Denique, *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere benedictionem*: Vt ſciant omnes, in ipſo completum eſſe illud D E I promiſſum ad Abraham, *In ſemine tuo*

Pſalm 95. *Ad Coloſſ. 2.* *1. ad Cor. 1.* *Iob. 5.* *Philip. 2.* *Gen. 22.*

tuo benedicentur omnes gentes. Quamobrem benedicant illi omnes Sancti,nec ſibi,ſed illi tribuant,quod ſunt, & quicquid in ipſis boni eſt,gratias agentes DEO PATRI per ipſum: vt omnes, & ſinguli cantent illud Dauidis, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* & illud eiuſdem, *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. In Domino laudabitur anima mea: Audiant manſueti, & lætentur: Magnificate Dominum mecum,& exaltemus nomen eius in idipſum.* Hactenus ex Ruperto. *Pſal.* 115. *Pſal.* 33.

49 Hunc ipſum locum Apocalypſis commemorans & declarans Beatus Gregorius in Capite quarto libri ſecundi Moralium, ita ſcribit: Loquitur DEVS ad ANGELOS Sanctos, eo ipſo quo eorum cordibus occulta ſua inuiſibilia oſtendit, vt quicquid agere debeant, in ipſa contemplatione veritatis legant: vt quædam velut præcepta vocis, ſint ipſa gaudia contemplationis, quaſi enim audientibus dicitur, quod videntibus inſpiratur. Loquuntur etiam Angeli ad DEVM, ſicut in Apocalypſi Ioannis dicunt, *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutē,& diuinitatem,& ſapientiam,&c.* Vox namque ANGELORVM eſt in laude CONDITORIS, ipſa admiratio intimæ contemplationis: Dixiſſe autem eſt, virtutis diuinæ miracula obſtupuiſſe; excitatus namque cum reuerentia motus cordis, magnus eſt ad aures incircumſcripti Spiritus clamor vocis; Quæ vox ſe quaſi per diſtincta verba explicat, dum ſeſe per innumeros motus admirationis format. DEVS ergo ANGELIS loquitur, cùm eis voluntas eius intima videnda manifeſtatur: ANGELI verò loquuntur DEO, cùm per hoc quod ſuper ſemetipſos reſpiciunt, in motum admirationis ſurgunt. Hæc Gregorius. *S. Gregorius.* *Apoc.* 5.

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem. VERS. 12.

An CHRISTVS per mortem ſuam dignus fuerit,& meruerit habere Diuinitatem.

VIDENTVR hæc verba indicare, CHRISTVM ante paſſionem ſuam non habuiſſe Diuinitatem,ſed meruiſſe per ſuam paſſionem accipere & habere Diuinitatem, quod perſpicuè falſum eſt. Homo etenim ille CHRISTVS ab initio generationis ſuæ DEVS fuit,nec per paſſionem meruit, vt DEVS eſſet, immò verò efficacia virtutis & meriti paſſionis CHRISTI ob eam cauſam fuit infinita, quòd paſſio fuit eius qui homo ſimul & DEVS erat. 50

Diuerſitas lectionis Græca à Latina.

Verùm hanc quæſtionem ſiue dubitationem Græca lectio prorſus excludit: libri enim Græci pro illa voce *Diuinitatem*, habent πλοῦτον, id eſt, diuitias: ita legit Aretha,quanquam in textu Andreæ,quem Latinum fecit Peltanus, eſt *Diuinitatem*, non autem *diuitias*. Nec ſolùm Græci Codices habent pro, diuinitate, diuitias, verùm etiam ita quoque legunt duo antiquiſſimi huius libri Explanatores Latini, Ticonius in quarta homilia, & Primaſius in Commẽtario huius loci.Ribera ſuſpicatur, fortaſſe noſtrũ etiam Latinum Interpretẽ reddidiſſe *diuitias*, ſed à librario feſtinanter atque incogitanter hunc locum deſcribente, pro *diuitias*, per errorem eſſe ſcriptum *diuinitas*, quod cùm non benè cohæreret cum illo verbo *accipere*, mutatum fuit in, *diuinitatem*. Sed nec ipſe in hac ſua ſuſpicione acquieſcit, & ea ſanè haudquaquã probabilis eſt; quippè cùm & omnes ferme Codices Latini conſtanter habeant,*diuinitatem*, & ita legant omnes penè Latini tractatores huius loci. Conſiſtit ergo quæſtio quam ſuprà poſuimus, & lumen explicationis deſiderat.

Chriſtus non potuit (propriè loquẽdo) mereri ſuam diuinitatem.

Plena & abſoluta quæſtionis ſuprà poſitæ ſolutio à duabus 51
rebus pendet. Primùm enim pro certò habendum eſt, CHRISTVM(propriè loquendo)nec meruiſſe,nec mereri potuiſſe Diuinitatem:CHRISTVS enim Diuinitatem habuit,& fuit Filius DEI ob vnionem naturæ humanæ ipſius cum natura diuina in perſona VERBI:Hãc verò vnionem Homo ille CHRISTVS nec

nec meruit, nec mereri potuit: Nō enim CHRISTVS fuit priùs homo purus, & ob merita bonæ vitæ meruit deinde accipere diuinitatem, & fieri DEI Filius; hæc quippe fuit hæreſis Photini, quã Catholica Eccleſia damnauit & anathematizauit, & docuit, illum hominem CHRISTVM à principio ſuæ conceptionis verè fuiſſe Filium DEI, vtpote qui non habuerit aliam hypoſtaſim niſi Filij DEI, iuxta illud, quod Gabriel dixit B. MARIÆ, *Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur* FILIVS DEI. Si ergo ab initio conceptionis CHRISTI facta in eo eſt vnio Humanitatis cum DIVINITATE, inde neceſſariò conſequens eſt, vt omnis CHRISTI operatio ſubſecuta fuerit vnionem, nec potuerit ipſe per vllam operationem ſuam mereri vnionem: vnde concluditur etiam nec mereri potuiſſe diuinitatem. *Luc. 1.*

52 Ad hęc ipſa quæ diximus firmanda, ſimúlque illuſtranda, valẽt ea quę Beatus Thomas de CHRISTI merito ſcripſit. Quoniam, inquit, omnis nobilitas, & perfectio eſt CHRISTO attribuenda: habere autem aliquid per meritum, dicit perfectionem in homine; conſequens eſt, vt CHRISTVS per meritum habuerit illud quod alij homines habent per merita: Niſi tamen tale fuerit illud bonum, vt eius carentia magis dignitati & perfectioni CHRISTI præiudicet, quàm ei accreſceret, ſi ipſum haberet per merita: vnde, nec gratiam, nec ſcientiam, nec beatitudinem animæ, nec diuinitatem ſibi CHRISTVS meruit. Cùm enim meritum non ſit, niſi eius quod nondum habetur, neceſſum profectò fuiſſet, vt CHRISTVS aliquando iſtis bonis caruiſſet, quibus tamen carere, magis diminuit CHRISTI dignitatem, quàm augeat ratio meriti. Gloria tamen corporis eius, & exaltatio nominis apud alios, minus bonum eſt, quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis: & ideo CHRISTVS meruit gloriam ſui corporis, & ea quæ pertinent ad exteriorem ipſius excellentiam. Videat Lector Angelicum Doctorem in Tertia Parte, in articulo 11. quæſtionis 2. & in 19. quæſtione eiuſdem Partis in articulo 3. *S. Thomas q. 2. & 19.*

53 Si CHRISTVS igitur (propriè loquendo) nec meruit, nec mereri *Solutio quæſtionis.*

mereri potuit accipere diuinitatē; quomodo ANGELI in hoc ſuo cantico dicunt,dignum fuiſſe Agnum qui occiſus fuerat accipere diuinitatem? Proculdubio illud *Dignus accipere diuinitatem*, dictū eſt, pro: Dignus eſt, vt manifeſtetur omnibus, CHRISTVM accepiſſe,& habere diuinitatem, & ob id laudetur & glorificetur ab omnibus. Senſus itaque iſtorum verborum eſt hic: Dignus eſt Agnus vt ob mortem ſuam ab omnibus agnoſcatur, & credatur, & vt adoretur, & laudetur, atque glorificetur tanquam verus DEVS infinitè potens,& ſapiens,diuinóque honore & gloria dignus: hoc enim eſt quod Apoſtolus dixit, CHRISTVM, propter obedientiam ipſius vſque ad mortem crucis,fuiſſe à DEO exaltatum, & datum ei nomen quod eſt ſuper omne nomen,&c. Nobiſcum etiam conſentit Lyranus eundem in modum interpretans hunc locum: Habuit, inquit, ante paſſionem ſuam CHRISTVS,& Sapientiam,& Diuinitatem, & Virtutem,non igitur per paſſionem ſuam meruit hæc accipere; Quocirca acceptio iſtorum quæ dicitur in hoc loco,ſumenda eſt pro manifeſtatione eorum bonorum:quod tamen etiam ad magnam CHRISTI laudem pertinet.

Philip.2. *Lyranus.*

Habet prætereà dubitationem illud quod hîc dicitur,CHRISTVM ob ſuam mortem fuiſſe dignum, & meruiſſe accipere ab omnibus,honorem,& gloriam,& benedictionem; Quod enim quis meretur,proprium eſt eius bonum in ipſo manens; iſta verò extra CHRISTVM ſunt, cùm ſint in aliis qui ea tribuunt CHRISTO. Hanc ipſam dubitationem Beatus Thomas eo in loco paulò ſuprà commemorato,& poſuit & ſoluit: Manifeſtatio,inquit,excellentiæ CHRISTI non eſt bonum eius, ſed eorum qui eum cognoſcunt: vnde pro præmio promittitur amatoribus CHRISTI,quòd eis ipſe ſit ſe manifeſtaturus,ſecundùm illud Ioannis, *Si quis diligit me,diligetur à* PATRE, *& ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum.* Ergo CHRISTVS non meruit manifeſtationem ſuæ excellentiæ. Huic obiectioni ſic ipſe reſpondet: Manifeſtatio excellentiæ CHRISTI pertinet ad bonum eius ſecundùm eſſe quod habet in notitia aliorū, quamuis principaliùs perti

S.Thomas. *Ioan.14.*

pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoſcunt ſecundùm eſſe quod habent in ſeipſis: ſed etiam hoc ipſum refertur ad CHRISTVM, in quantùm ſunt illi membra eius.

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & quæ ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo, omnes audiui dicentes, Sedenti in throno & Agno, Benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum. VERS. 13.

54 HOc eſt tertium teſtimonium, & præconium quod DEO & Agno exhibetur ab omni creatura etiam irrationali: quod dictum eſt per figuram ſatis frequentem in Scriptura quæ vocatur Proſopopœia, per quã rebus etiam ratione carentibus oratio, & laudatio, & benedictio attribuitur. Per illud, *quæ in cœlo eſt*, non intelliguntur ANGELI, de illorum enim teſtimonio & præconio iam paulò antè dictum eſt; ſed intelliguntur Sol, & Luna, & ſtellæ, & fortaſſe etiam virtutes cœlorum per quas tot & tam miri effectus à cœlis permanant ad res ſublunares. Creaturæ ſuper terram ſunt homines, & animalia terreſtria, & volatilia. *Et quæ ſunt in mari, & quæ in eo.* Per mare intelligitur locus ipſe, & receptaculum tantæ molis aquarum; Per illud autem, *Et quæ ſunt in mari*, intelliguntur aquæ in eo receptaculo manentes; Per illud verò, *Et quæ in eo*, intelliguntur piſces & beſtiæ marinæ perpetui maris incolæ. Sic interpretatus eſt hunc locum Ambroſius.

Sed quomodo creatura quæ ſub terra eſt laudat DEVM? Sub terra enim ſunt homines mortui, & Dæmones, quorum non eſt laudare DEVM, teſtante hoc Propheta, *Non eſt*, inquit, *in morte, qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?* & alibi: *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum.* Declarantur tres ſequentes loci ſcripturæ. Pſal. 6. Pſal. 113.

Eſa. 38. *num.* & apud Eſaiam, *Quoniam infernus non confitebitur tibi, neque mors laudabit te.* Reſpondeo, Dauidem & Ezechiam iſta dixiſſe de vocali laudatione & confeſſione DEI quæ fit coram aliis & vnà cum aliis hominibus, etiam adhibitis inſtrumentis muſicis; & de hoc genere laudationis & confeſſionis DEI ſæpenumero in Pſalmis loquitur Dauid. Sub terra porrò ſunt animæ iuſtorum hominum ad tempus in Purgatorio detentę expiationis gratia, quæ cùm DEI cognitionem & amorem habeant, & ſperent citò eum videre, proculdubio ipſum laudant. Sunt præterea ſub terra, & in inferno Dæmones & animæ damnatorum hominum. Dicuntur autē Dæmones laudare DEVM, non quia id faciant, ſaltem voluntariè, ſed tum, quia cognoſcunt DEVM eſſe digniſſimum laudari & honorari ab omnibus, tum etiam quia ſæpè coguntur DEI laudes coram hominibus confiteri, & prædicare; huc ſpectat illud Iacobi Apoſtoli dictum: *Tu credis quoniam vnus eſt* DEVS, *bene facis, & Dæmones credunt & contremiſcunt.*

Quæ ſint creaturæ ſub terra, & quo modo laudent Deum.

Locus Iacobi 2.

Ruperti pulchra tractatio huius loci.

Perpulchram habet Rupertus horum verborum explica- 56
tionem: In tribus, inquit, Canticis quæ memorantur in hoc loco, diuerſa indicatur ratio laudandi Agnum. Nam in primo Cantico quod eſt viginti quatuor Seniorū, & quatuor Animalium, id eſt, Electorum hominum, dicunt illi, Agnum eſſe occiſum, & ſe ab illo fuiſſe redemptos. Cùm enim genus humanum propter peccata primi parentis, & propria quæ quiſque adiecit, in captiuitate Diaboli eſſet; redemptio eius ab iſta captiuitate fuit præcipuus paſſionis CHRISTI fructus propriè pertinens ad homines. In ſecundo Cantico quod eſt ANGELORVM, Angeli non dicunt Agno, *Quia redemiſti nos.* Cùm enim ipſi nō peccaſſent, nulla egebant redemptione: laudant ipſi tamen etiam mortem Agni dicentes, *Quoniam occiſus eſt.* Nam etſi Angeli per mortem Agni non ſunt redempti, ſunt tamen reconciliati hominibus, & ex hominibus per CHRISTVM redemptis reparata eſt ANGELORVM ruina impletúſque numerus. Tertio demum in cantico quod eſt creaturarum irrationalium, neque mors Agni, nec redemptio earū memoratur, non enim Agnus occiſus eſt ob iſtiuſ-

modi

modi creaturarum redemptionem, aut ob earum reparationem, atque inſtaurationem; ſed quia creatæ ſunt, DEO creatori omniũ laudes concinunt, non quidem rationali aut vocali confeſſione, ſed naturali quadã ſui ſtatus præſeruatione. Quoniam verò hominum redemptio & ANGELORVM inſtauratio per ſolius Agni mortem facta eſt, ſola enim perſona FILII mortem paſſa eſt; natura autem creaturarum omnium, dicente PATRE per VERBVM, condita eſt, Omnia enim per VERBVM facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil; rectè homines & Angeli in ſua confeſſione ſolius Agni occiſionem, & mortem commemorant: Creaturæ autem irrationales & Sedentem in throno, id eſt DEVM PATREM, & Agnũ occiſum, id eſt, DEVM FILIVM collaudant. *Ioan.1.*

57 Quatuor porrò in ſua confeſſione & laudatione DEO PATRI, & Agno Filio eius attribuunt; benedictionem, honorem, gloriam, & poteſtatem æternam. Benedictionem quidẽ tribuũt, quia quædam ipſarum, animalia ſcilicet, benedictionem à Deo in exordio ſuæ creationis acceperũt, per quam, accepta fœcunditate propagationis, vſque ad hãc diem, in ſua quodque ſpecie multiplicatum eſt, & deinceps multiplicabitur vſque ad finem mundi, per quod ſpecies eorum perpetuò conſeruantur. Dant etiam iſtæ creaturæ honorem DEO tanquam Domino domus magnę quam ipſe condidit, tanta, támq; ſpecioſa, & vſquequaque diffuſa pulchritudine, fabricatori quippe domus honor in eadẽ domo debetur: hæc autem mundi fabrica quaſi domus quædam DEI eſt, quam tanta creaturarum diuerſitas, tanquã familia quędã eius inhabitat. Dant præterea Deo gloriã, videlicet, vt pro tãto ædificio glorietur ipſe, & dicat, *Ego Deus creans cælos, & formans terrã: quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera?* Denique dant iſtæ creaturæ Deo poteſtatem æternam, vt cunctis euaneſcentibus mundi huius poteſtatibus, ſolus qui ſedet in throno, & Agnus, omnis creaturę ſuæ, vti decet, poteſtatem obtineat, & quidẽ ſempiternam, ſicut Danieli dictũ de eo eſt, *Dedit ei poteſtatẽ, & honorẽ, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ſeruiẽt ipſi: poteſtas eius poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnũ eius quod non corrũpetur.* Hãc verò poteſtatem dat illi etiam creatura quæ ſub terra eſt infernali carcere incluſa, non quidem voluntaria confeſſione, ſed coacta conceſſione. Hæc ex Ruperto. *Eſa.40.* *Dan.7.*

CAPVT SEXTVM.

1. ET vidi quòd aperuiſſet Agnus vnum de
ſeptem ſigillis, & audiui vnum de quatuor
animalibus, dicens, tanquam vocem toni-
2. trui: Veni, & vide. * Et vidi: & ecce
equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habe-
bat arcũ, & data eſt ei corona, & exiuit vin
3. cens vt vinceret.* Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui
4. ſecundum animal, dicens: Veni, & vide. * Et exiuit alius
equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei vt ſume-
ret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt
5. ei gladius magnus. * Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, au-
diui tertium animal, dicens: Veni & vide. Et ecce equus niger:
6. & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua. * Et
audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicen-
tium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario,
7. & vinum, & oleum ne læſeris. * Et cùm aperuiſſet ſigillum
quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, &
8. vide. * Et ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, no-
men illi Mors, & infernus ſequebatur eum, & data eſt illi po-
teſtas ſuper quatuor partes terræ interficere gladio, fame, &
9. morte, & beſtiis terræ. * Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum:
vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum
10. Dei, & propter teſtimonium quod habebant, * & clamabant
voce magna, dicentes, Vſquequo Domine (ſanctus & verus)
non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui ha-
11. bitant in terra?* Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictum
eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum donec com-
plean

pleantur conſerui eorum,& fratres eorum,qui interficiendi ſunt
12 *ſicut & illi.* * Et *vidi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum:& ecce*
terræ motus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tanquam
13 *ſaccus cilicinus:& luna tota facta eſt ſicut ſanguis:* * *& ſtellæ*
de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos
14 *cùm à vento magno mouetur.* * Et *cœlum receſſit ſicut liber*
15 *inuolutus:& omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt:** Et
reges terræ,& principes,& tribuni,& diuites,& fortes,& om-
nis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris
16 *montium:* * *& dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos,&*
abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni:
17 **quoniam venit dies magnus iræ ipſorum:& quis poterit ſtare?*

IN CAPVT SEXTVM
APOCALYPSIS DISPVTA-
tiones Trigintaquinque.

IN hoc ſexto Capite,& proximè ſequenti ſeptimo,& initio octaui enarratur ſigillatim vniuſcuiuſque illorũ ſeptem ſigillorum apertio,& quid in cuiuſque illorum ſigillorum apertione oſtenſum fuerit Ioanni. Ea verò demonſtrantur per varias & obſcuras ſimilitudines, præcipuè autem per imagines quatuor equorum,albi,rufi, nigri, & pallidi. Has porrò imagines vidit in Spiritu Beatus Ioannes, & quid quæque portenderet,planè intellexit:nobis verò imaginum quidem deſcriptionem tradidit Ioannes;earum verò propriam ſignificationem minimè prodidit. Quamobrem cùm imagines illæ, per humani ingenij ſolertiam,ad varias res accommodari queãt; ex eo multæ multúmque differẽtes iſtarum imaginum interpretationes extiterunt. Nos ſeptem vias & rationes interpretandi

 eas

eas imagines à pluribus,magiſque probatis Autoribus traditas hic exponemus;& iudicium noſtrum Lectori,vbi fuerit opus,indicabimus.

PRIMA DISPVTATIO.

Exponuntur quatuor rationes interpretandi hæc ſeptem ſigilla: quæ ſunt Victorini, Andreæ, Bedæ, Ioachimi.

PRIMA ratio interpretandi apertionem iſtorum ſigillorum elicitur ex Victorini verbis,& paucis, & obſcuris. Scribit autem in hunc modum Victorinus: Reſignatio ſigillorum eſt apertio Veteris Teſtamenti:& per prædicatores prænuntiatio futurorum in nouiſſimis temporibus. Quæ licèt prophetica Scriptura per ſingula dicat,omnibus tamen apertis ſigillis,ordinem ſuum habet prædicatio. Apertio primi ſigilli per equum album ſignificat efficacem prædicationem Euangelij ad vincendam infidelitatem hominum, quæ cœpta eſt poſt miſſionem SPIRITVS Sancti:cæteri tres equi bella, fames, & peſtes in Euangelio prædictas à Domino manifeſtè ſignificant. In quinto ſigillo exprimitur vehemens deſiderium Sanctorum propter CHRISTVM occiſorum, de vindicta ſui ſanguinis,& de diuinæ iuſtitiæ aduerſus occiſores ſuos demonſtratione, & de conſummatione felicitatis ipſorum. Apertio ſexti ſigilli ad nouiſſima tempora, & ad perſecutionem Antichriſti pertinet. Poſthæc Victorinus, priuſquam declaret apertionem ſeptimi ſigilli, interponit multa quæ ſpectant ad decimum, & vndecimum, & duodecimum Caput huius libri:Poſtea verò redit ad ſeptimum ſigillum. In ſeptimo, inquit, ſigillo ſilentium in cœlo fit per ſemihoram, quæ initium eſt quietis æternæ. Sed partim intellexit; quia interruptio per ordinem eadem repetit: nam ſi eſſet iuge ſilentium, hic finis narrandi foret. Ita Victorinus. 1

Victorinus.

Andreas. Aretha.

Secunda ratio interpretandi ſeptem ſigilla,eſt Andreæ,& Arethæ,con 2

thæ, conueniens cum prima, quæ eſt Victorini, in ſignificatione primi, quinti, ſexti, & ſeptimi ſigilli; differens autem in ſignificatione ſecundi, & tertij, & quarti ſigilli. Arbitrantur enim iſti, per apertionem primi ſigilli ſignificari præſtantiam virtutis Apoſtolorum, eorúmque victorias: per apertionem ſecundi ſigilli denotari paſſiones Martyrum: per apertionem tertij ſigilli indicari infirmorum fidelium à CHRISTO defectionem: per apertionem quarti ſigilli deſignari flagella eorum qui ob animi mollitiem atque impatientiam fidem CHRISTI abiecerunt: per apertionem quinti ſigilli repræſentari clamores Sanctorum pro conſummatione ſeculi, & generali iudicio, & glorioſa corporum reſurrectione: per apertionem ſexti ſigilli præmonſtrari perſecutiones Antichriſti: per apertionem denique ſeptimi ſigilli adumbrari finem huius mundi, & expectationem iudicij, & initium æternæ quietis. Sic Andreas & Aretha.

3 Tertia ratio interpretandi eſt Bedæ, quam etiam complures alij ſequuntur, conueniens cum ſuperiori Andreæ interpretatione in omnibus aliis ſigillis præterquam in tertio, & quarto, & ſeptimo. Putat enim Beda, per apertionem tertij ſigilli ſignificari multiplicem verſutiam & malitiam, & peſtilentem vim hypocritarum, falſorúmque fratrum. Per apertionem autem quarti ſigilli deſignari fraudulentas, & malitioſas, & peſtiferas artes Hæreticorum oppugnādi catholicā fidem & doctrinam. Per apertionem ſeptimi ſigilli præſignari quietem Eccleſiæ poſt necem Antichriſti, & ante iudicium. Quartam interpretandi rationem ſecutus eſt Ioachimus Abbas; ea verò conuenit cum Bedæ interpretatione præterquam in ſignificatione quarti & quinti ſigilli. Putat enim Ioachimus, per quarti ſigilli apertionem præſignificatas eſſe perſecutiones Mahometanorum & Saracenorum aduerſus Chriſtianos: per apertionem verò quinti ſigilli adumbratas eſſe perſecutiones quas paſſura erat Eccleſia Romana & Latina, præcipuè in Mauritania, & Hiſpania ab eiſdem Saracenis.

Beda.

Ioachimus.

SECVN

SECVNDA DISPVTATIO.

Expenduntur aliæ duæ rationes interpretandi hæc ſigilla quæ ſunt apud Ambroſium & Rupertum.

Ambroſius. QVINTA ratio interpretandi hæc ſigilla,eſt Ambroſij;is 4
autem exiſtimat,in iſtis ſeptem ſigillis contineri myſteria eorum, quæ circa homines iuſtos & electos contigerunt & contingent ab exordio Mundi vſque ad finem eius. Electorum autem hominum conuerſatio in terris, in ſeptem Tempora, ſiue Mūdi Ætates diuidi poteſt: Prima Ætas fuit in qua Electi fuerūt ante Diluuium: Secunda Ætas, in qua fuerunt Electi poſt Diluuium & ante Legem Moſis: Tertia Ætas, in qua fuerunt Electi ſub Lege,& ante Prophetas:Quarta Ætas,in qua fuerunt Electi tempore Prophetarum: Quinta Ætas, in qua fuerunt Electi ex Iudæis, qui CHRISTI fidem & doctrinam Euangelicam acceperunt & dignè coluerunt: Sexta Ætas, in qua fuerunt & futuri ſunt Electi ex Gentibus vſque ad tempora Antichriſti: Septima Ætas,in qua futuri ſunt Electi in ipſo tempore Antichriſti, & ante iudicium. Ob hanc itaque ſeptem Mundi Ætatum diſtinctionem,facta eſt ſeptem ſigillorum diſtinctio,quæ continent myſteria eorum quæ in ſeptem illis Ætatibus partim iam fuerant,partim futura erant. Nec aliud fuit aperiri ſigilla,quàm declarari ea quæ in qualibet prædictarum Ætatum circa Electos contigerunt ante CHRISTI aduentum, fuiſſe figuras futurorum,& quemadmodum ea ſint myſticè intelligenda, innoteſcere. Apertio igitur primorum quatuor ſigillorum, ad ea pertinet quæ per quatuor Mundi Ætates ante CHRISTI aduentum euenerunt,id eſt,quæ ſpectant ad Vetus Teſtamentum. Apertio autem reliquorum trium ſigillorum pertinet ad Nouum Teſtamentum: Quinti quidem ſigilli apertio pertinet ad Martyres: Sexti,ad Iudæorum abiectionē,& Gentium electionem:Septimi,

ad

ad aduentum Antichriſti, qui cur ſeptimo loco ponatur, infrà declarabitur.

Cur autem per Viſionem quatuor equorum ſignificetur Vetus Teſtamentum, hæc eſt ratio: Equus per ſe animal eſt irrationale, ex parte verò equitis inſidentis, & regentis eum, quodammodò videtur rationalis: ſimiliter in Veteri Teſtamento multa, ſecundùm litteram, videntur irrationalia: at verò ſecundùm ſpiritalem intelligentiam accepta, non ſolùm rationalia, verùm etiam diuina eſſe comprobantur. Hæc Ambroſius.

Animaduerſio in ſupradictam Ambroſij interpretationem.

5 Sedenim, iſti Ambroſianæ interpretationi illud valde obſtat; quod ſecundùm eam prima quatuor ſigilla eſſent de iis rebus quæ multis ſeculis præceſſiſſent ætatem Ioannis: at verò quæ in hac Apocalypſi reuelata ſunt B. Ioanni, & ab eo conſcripta in hoc libro, non præceſſiſſe Ioannis ætatem, ex illis verbis manifeſtum eſt, quæ Ioanni dixit Dominus, *Scribe quæ vidiſti, & quæ futura ſunt.* Ex quo apparet, quæ reuelata ſunt Ioanni, & in hoc libro prodita, ea partim in ipſa ætate Ioannis fuiſſe, partim poſt eius ætatem futura fuiſſe.

Rupertus.

6 Sexta interpretandi ratio quæ Ruperto placuit, eſt huiuſmodi: Septem ſigilla ſignificant ſeptem præcipua CHRISTI myſteria, Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem ad cœlum, SPIRITVS Sancti effuſionem, Gentium, derelicta Iudæa, vocationem, Vltimum & generale iudicium omnium cum ſeculi conſummatione. Hæc myſteria ante CHRISTI aduentum erant quaſi obſignata & clauſa, id eſt, obſcuriſſima ad intelligendum: Aperuit ea CHRISTVS, cùm ea impleuit, & quæ de ipſis prædicta fuerant à Prophetis, ad vnum omnia præſtitit atque perfecit. Et hanc ſigillorum apertionem oſtendit CHRISTVS Ioanni, & Apoſtolis, cùm eos docuit & illa fuiſſe de ipſo prædicta, & fuiſſe per ipſum atque in ipſo completa.

Sic Rupertus. Verùm iſtiuſmodi explanationem Ruperti cum Viſione apertionis ſigillorum haudquaquam congruere, infrà oſtendemus.

TERTIA DISPVTATIO.

Examinatur ſeptima ratio interpretandi hæc ſigilla, longè à ſuperioribus diuerſa, quam tradit Petrus Aureolus.

Septima interpretatio. Aureolus.

SEPTIMA Interpretatio eſt Petri Aureoli: hæc autem concordat cum ſecunda & tertia Interpretatione in primo ſigillo, Facit enim per apertionem primi ſigilli deſcribi ſtatum Eccleſiæ Apoſtolicũ ſub Imperatoribus Tiberio, Caio, & Claudio; Sed in reliquis ſigillis à cunctis interpretationibus ſuprà commemoratis plurimùm differt: Nam in ſecundo ſigillo putat inſinuari ſtatum Eccleſiæ ſub Nerone vſque ad Titum Imperatorem: in tertio ſigillo ſtatum Eccleſiæ ſignificari ſub Tito: in quarto ſigillo, ſub Domitiano: in quinto, à Traiano vſque ad Diocletianũ: in ſexto ſigillo deſignari atrociſſimam Chriſtianorum perſecutionem ſub ipſo Diocletiano: & hæc quidem narrantur in hoc ſexto Capite. In ſeptimo autem Capite ſignificatur ingens Eccleſiæ conſolatio ſub Magno Conſtantino, profligatis quatuor ANGELIS malis, id eſt, quatuor Tyrannis qui eo tempore Romanum Imperium inuaſerunt, & Chriſtianos magnopere vexarunt. In exordio Capitis octaui, & in apertione ſeptimi ſigilli dicitur factum eſſe ſilentium per dimidiam horam: per iſtud ſilentium Aureolus ſignificari ait perſecutionem Eccleſiæ ſub Iuliano Apoſtata, quæ perſecutio vocatur ſilentium, quòd ea conſiſteret magis in prohibendo Chriſtianos à bonis exercitiis, quàm in torquendo eos corporeis cruciatibus. Dicitur autem duraſſe per dimidiam horam, vt ſignificaretur, breuiſſimam fore iſtam perſecutionem, ob celerem nempe Iuliani necem. Et hæc eſt ſumma prolixioris Aureoli diſputationis ſuper iſtis ſigillis. 7

Sed multa contra iſtam Aureoli interpretationem poſſunt afferri. Principio, vult ipſe reuelationem Beati Ioannis, & apertionem ſigillorum interpretari ſecundùm proceſſum & ordinem temporis, vt quæ primo loco ſcripta ſunt in hoc libro, ea primo 8

etiam

etiam tempore credantur eſſe facta, eodémque modo cetera deinceps, nec vult eadem ſæpius repeti, nec anticipari aliqua, nec poſtponi. Hoc autem nec eſt probabile, & in nonnullis huius libri locis perſpicuè falſum eſt. Hic enim liber propheticus eſt, & ad ſimilitudinem & modum aliorum propheticorum librorum procedit: in quibus libris propheticis ſępè non ſeruatur ordo temporis, vt ſeruari ſolet in libris hiſtoricis, ſed frequentes ſunt anticipationes, & recapitulationes, ſubitæque tranſitiones ad diuerſa, & rurſus ad priora regreſſiones, denique, pluribus in locis repetitiones, vt videre eſt in libris Prophetarum, præſertim verò quatuor maiorum. Deinde, quæ oſtenduntur & dicuntur in apertione ſecundi ſigilli & reliquorum ſigillorum, non aptè, nec congruè Aureolus applicat ad Imperatores Romanos, ſed hoc infrà nos in ſingulorum enarratione ſigillorum commodiùs oſtendemus.

QVARTA DISPVTATIO.

Super apertione primi ſigilli, & ſuper illis verbis:

Et vidi quòd aperuiſſet Agnus vnum de ſeptem ſigillis: & vidi, & ecce, equus albus, & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret. VERS. 1. & 2.

9 APERTIO primi ſigilli, & in ea mirabilis Viſio equi albi, & equitis arcum & coronam habentis, multas habet variáſque apud Explanatores huius libri interpretationes, quas breuiter exponemus Lectori, ne quid eum, ad iſtorum ſigillorum explicationem pertinens, lateat. Prima Interpretatio eſt Victorini: Poſtquam, inquit, aſcendit Dominus in cœlos, miſit SPIRITVM ſuum in Diſcipulos ſuos; Vnde prædicationis eorum verba, tanquam ſagyttæ, ad corda hominum pertin- *Victorinus.*

 gen

gentes, vicerunt eorum incredulitatem: Corona autem ſuper caput, denotat quaſi regiam Apoſtolicorum prędicatorum dignitatem, & gloriam illis promiſſam in cœlo. Exiuit autem vincẽs ad vincendum, quia exierunt in vniuerſummundum Apoſtoli prædicando Euangelium, ſicut eis mandauerat Dominus, *Euntes in vniuerſum mundum prædicate Euangelium*: & vicerunt, quia præualuerunt aduerſus Idololatriam, & infidelitatem quæ regnabat in mundo. Similia Victorino habet Ticonius in homilia quinta.

Marc. vlt.

Ambroſius. Secunda Interpretatio eſt Ambroſij: Primum, inquit, ſigillum 10 aperuit Agnus, quando inſigniora quæ geſta ſunt ante Diluuium, Doctoribus Eccleſiæ, qualiter ſecundùm ſpiritalem intelligẽtiam accipienda ſint, per gratiam SPIRITVS ſancti patefecit; exempli cauſa, de Paradiſo terreſtri, de arboribus eius, de flumine in quatuor deinde fluuios diuiſo, de arbore vitæ, & ſcientiæ boni & mali, de Adam & Eua, de Abel innocentia, & ſacrificio, de fratricidio Cain & ſupplicio eius, de tranſlatione Henoc: In his enim omnibus magna ſunt rerum futurarum myſteria. Equus itaque albus deſignat Iuſtos qui fuerunt ante Diluuium, propter innocentiam dictos albos: Seſſor equi, Dominus eſt Sanctis ſuis præſidens, eóſque mouens ac regens: Per arcum qui longè ſagyttas iacit & vulnerat, ſignificari poteſt vindicta DEI aduerſus primos parentes noſtros ob inobedientiæ peccatum, & aduerſus Caim fratricidam. Per coronam ſimiliter vt per equum, Iuſti figurantur: Exiuit autem vincens vt vinceret, cùm ſtatuit omne genus improborum hominum delere per Diluuiũ. Sic Ambroſius: cuius confutationem petat Lector ex ſupradictis in Diſputatione ſecunda.

Geneſ. 2.

Geneſ. 3.

Rupertus. Tertia Interpretatio eſt Ruperti: is opinatus eſt, per ſeptem 11 illius libri ſigilla eſſe ſignificata ſeptem CHRISTI principalia myſteria, vt ſuprà diximus in ſecũda Diſputatione ſuper hoc Caput. Quoniam autem primum eorum myſteriorum eſt Incarnatio CHRISTI, arbitratur eam ſignificari per apertionem primi ſigilli, vt non ſit aliud aperiri primum ſigillum, quàm demonſtrari, quæ de incarnatione FILII DEI in Veteri Teſtamento promiſſa,

miſſa, prædicta, & præfigurata fuerant, ea omnia fuiſſe iam in CHRISTO completa & conſummata, vt ſunt illa oracula, *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Mulier circumdabit virum.* & alia id genus complura. Equus itaque albus cum ſuo ſeſſore ſignificat, ſecundùm Rupertum, Humanitatem CHRISTI iunctam cum DIVINITATE; ſed multò ſanè arctiùs iunctam, quàm eſt equus ſuo cum ſeſſore: Homo etenim ex equo deſcendit, & ab eo diſcedit, ab Humanitate verò CHRISTI nunquam diſiuncta & ſeparata eſt Diuinitas, etiam in illo mortis eius triduo quo ſeparata fuit caro eius ab anima, cum vtrâque coniuncta manſit Diuinitas. Iſtum porrò equum Rupertus putat eſſe iumentum illud, ſuper quod miſericors ille Samaritanus hominem grauiſſimè vulneratum, & propè mortuum impoſuit, CHRISTVS enim omnium peccata hominum in corpore ſuo pertulit. Albor equi, innocentiam & perfectam ab omni peccato munditiam tam corporis quàm animi ſignificat; Non enim eũ mater in iniquitatibus cõcepit, vt fit in aliis hominibus, ſed ſuperueniente SPIRITV ſancto repleta, & virtute ALTISSIMI obumbrata ipſum concepit. Arcus è longinquo iaciens & feriens, ſignificat iudicium omnium quod facturus eſt CHRISTVS; quod nondum fit, ſed propter ſalutem hominum, & ob complendum Electorum numerum, in extremum differtur diẽ: Et arcum ille in manu habebat, quia PATER omnem iudicandi poteſtatem in manu CHRISTI poſuit: Et quò pauciores eſſent quos tunc ille ſua damnatoria ſententia feriret, anteà pœnitẽtiam prædicauit, & peccatorum remiſſionem promiſit. Corona in capite eius poſita ſignificat ſanctam in duodecim Apoſtolis primitiuam Eccleſiam, ſecundùm illud, *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* In principio enim prædicationis CHRISTI dedit ei DEVS PATER chorũ Apoſtolorum, quaſi coronam ex viuis & pretioſis lapidibus, vnde dicebat ipſe, PATER *ſancte, ſeruaui eos in nomine tuo quos dediſti mihi.* Sed quid illud ſignificat, *Exiuit vincens, vt vinceret*? Exiuit ſcilicet, trigeſimo incipiente anno baptizatus ad prædicãdum; atque in ipſo

Eſa. 7. & 11.
Ierem. 31.
Luca 10.
1. Pet. 1.
Pſal. 50.
Luc. 1.
Ioan. 5.
Matth. 4.
Pſal. 20.
Ioan. 17.
Luca 4.

Ibid. exitu ſuo Diabolum triplici conflictu, id eſt, tentatione peruicit: tunc illum vicit in ſe, vt poſteà eundem vinceret in nobis. Idcirco enim tentatus ipſe eſt, tentationéſque vicit, vt nobis compatiens, vincendi tentationes non modò exemplum, ſed etiam virtutem præberet. Et Rupertus quidem ſuper apertione primi ſigilli, ad hanc fermè ſententiam diſputat.

Interpretationem Ruperti ab aliis multò vetuſtioribus ipſo eſſe traditã, & à Methodio rectè confutatam.

12 Sed hanc Ruperti ſententiam & interpretationem, multò eſſe Ruperto antiquiorem, exiſtimare licet ex eo, quòd Andreas, qui prior fuit Ruperto annos prope ſexcẽtos, eam refert vt antiquam, & à Methodio, antiquo Scriptore, commemoratam, atque refutatam. Hæc ſunt Andreæ verba: *Andreas.* Nonnulli & primi ſigilli, & aliorum conſequẽtium ſigillorum patefactionem ad incarnati VERBI œconomiam referunt: Primum quidem ſigillum, ad CHRISTI ortum; ſecundum, ad Baptiſmum eius; tertium, ad miracula quæ poſt Baptiſmum ſuſceptum patrauit; quartum, ad iniuſtam coram Pilato accuſationem Iudæorum; quintum ad mortem Crucis; ſextum, ad ſepulturam; ſeptimum, ad deſcenſum ad inferos, inferorúmque ſpoliationem. Sed nos libenter adſtipulamur ſententiæ Methodij, qui ſuper ea re hunc in modum ſcribit: *Methodius.* Nulla neceſſitas cogit, vt hæc ſigilla ad CHRISTI myſteria pertinere arbitremur, ſiquidem incarnati VERBI myſteria multo ante Apocalypſim editam tempore impleta fuerant; Ioannes autem in hoc libro de rebus partim tunc præſentibus, partim deinceps futuris verba fecit, præcipuè autem quemadmodum rufus ille ignitúſque Draco (Diabolus) per CHRISTI potentiam ſubiugatus fuerit, expoſuit. Hactenus ex Andrea.

QVINTA DISPVTATIO.

Explicatur quarta Interpretatio, apertionem primi ſigilli referens ad primitiuam, & Apoſtolicam CHRISTI *Eccleſiam.*

13 EST quarta Interpretatio multorum & præſtantium Virorum, multò ſanè quàm ſuperiores aptior atque cõgruentior: per apertionem primi ſigilli deſignatum eſſe

eſſe florentiſſimum primitiuæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſtatum: per equum verò album cum ſuo ſeſſore arcum & coronam habente ſignificatam eſſe maximam excellentémque Apoſtolorum virtutem & gloriam, qui CHRISTO eos incitante, & adiuuante, regentéque, fidem Chriſtianam & doctrinam Euangelicam per vniuerſum terrarũ orbem incredibili celeritate felicitatéque prædicarunt, innumeris ad CHRISTVM conuerſis gentibus, debellatóque ac profligato Diabolo qui per Idololatriam regnabat in mundo. Audiat Lector in hanc ſententiam breuem Andreæ interpretationem huius loci. Primi ſigilli ſolutio, Andreas inquit, ad Apoſtolorum virtutem percommodè refertur: Hi namque Euãgelij prædicationẽ velut arcum infractum cõtra Dæmones intenderunt, ſalutaribúſque ſagyttis vulneratos ad CHRISTVM adduxerunt: Coronam porrò Apoſtoli ob id ſortiti ſunt, quòd per veritatis arma ducem & magiſtrum erroris Diabolũ deuicerunt, ſecundæque victoriæ ſpe, vſque ad violentam mortem nomen Domini profeſſi ſunt. Et idcirco hîc dicitur quòd exiuit vincens vt vinceret: prima enim victoria CHRISTI per Apoſtolos facta, Gentium fuit conuerſio: ſecunda autem victoria, voluntaria fuit eorum pro ſalute hominum & CHRISTI gloria, multorum laborum & cruciatuum, ac denique mortis perpeſſio. Sic Andreas. *Andreas.*

14 Eodem ſpectant quæ ſcribit Ticonius in Homilia quinta, & qui à Ticonio pleraque in explanatione libri Apocalypſis mutuatus eſt Primaſius. Equus albus, inquit, poteſt in Apoſtolis, & in Apoſtolicis prædicatoribus veritatis intelligi; verè albis, id eſt, per DEI gratiam ſuper niuem dealbatis: Cuius equi ſeſſor fuit CHRISTVS, cui per Habacuc prophetam dictum eſt, *Aſcendiſti ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſanitas* (vel vt alia habet lectio, *Quadrigæ tuæ ſaluatio.*) Arcum tenebat, de quo per eundem Prophetam dictum eſt: *Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum.* Eſt autem iſte arcus ſacra Scriptura, & verbum DEI; Sagyttæ autem per iſtum arcum iactæ ſunt diuinæ Scripturæ verba & ſentẽtiæ, quibus corda hominum transfixa, cœleſtis fidei ac doctrinæ ſemina conceperunt, *Ticonius.* *Primaſius.* *Locus Habac. 3.* *Ibid.*

perunt, & fructus iuſtitiæ dignos æterna vita protulerunt. De iſtis nimirum ſagyttis illud fuerat olim prædictum, *Sagyttæ tuæ acutæ,(populi ſub te cadent.)* Corona aurea quam in capite habebat, vel regiam Chriſti dignitatem,& poteſtatem ſignificabat, vel glorioſam Apoſtolis paratam in cœlis mercedem, nam & gratia, & meritis, & felicitatis gloria ceteris præſtiterunt Apoſtoli. Hanc interpretandi viam & rationem Haymo etiam,& Ioachimus Abbas, Dionyſius Carthuſianus, aliíque complures inſtiterunt.

Pſal. 44.

Pulchra Thomæ Angli interpretatio. Cur Apoſtoli figurati ſint per equum. Quatuor inſignes equi virtutes. Iob 39.

Sed enim enarratiùs quàm ceteri, & copioſiùs hanc ipſam interpretationem tractauit Thomas Anglus in Commẽtario huius loci in hanc fermè ſententiam: Equus, in primitiua Eccleſia dicti ſunt Apoſtolici prædicatores quatuor ob virtutes & proprietates equi: primò propter eius alacritatem & ferociam in prœlio, de qua ſcilicet illud eſt apud Iob: *Exultat audacter, & in occurſum pergit armatis.* Tales fuêre Apoſtoli, intrepidè atque inuictè prœliando cõtra omnes veritatis & iuſtitiæ aduerſarias poteſtates tam viſibiles quàm inuiſibiles. Deinde propter officium portãdi: Apoſtoli autem, ſicut etiam omnes Sancti viri, CHRISTVM in ſeipſis portarunt, tum per bonam operationem, ſicut Paulus dixit: *Glorificate & portate* DEVM *in corpore veſtro*: tum per diuini nominis prædicationem, ſicut dixit Dominus de Paulo, *Vas electionis iſte eſt mihi, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſraël.* Tertiò, propter miram equi agilitatem, & velocitatem diſcurrendi in omnes partes; quanta verò fuerit velocitas Apoſtolorum in prædicando Euangelium, & prædixerat Dauid illis verbis, *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: & prædicationis eorum effectus comprobauit; ſuo enim tempore vniuerſum terrarum orbem, prædicando Euangelium peragrarunt, atque illuſtrarunt. Quartò propter equi patientiam & obediẽtiam & omnimodam tractabilitatem, quam exhibet homini ſeſſori ſuo, Nam etſi animal eſt ambitioſum, & ſuperbum, & audax ac ferox, præſertim autem in prœlio, admittit tamen ſeſſorem, patitur frena, & calcaria, & à ſeſſore ſuo quocumque libitum fuerit, moueri ſe ac flecti ſinit. Tales propemodũ fuêre Apoſtoli,

1. ad Cor. 6.

Act. 9.

Pſal. 18.

Equis,

Equis, ait Beatus Iacobus, *frena in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Tales fuêre Apoſtoli reſpectu CHRISTI & SPIRITVS ſancti; vt in eos verè dici queat quod de illis ſuis myſticis Animalibus dixit Ezechiel, *Vbi erat impetus ſpiritus illuc gradiebantur.* Locus Iacobi 3. Ezech. 1.

16 Iam verò illis proximè ſubſequentibus verbis, *Et qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret*, deſcribitur CHRISTVS quadrupliciter: Primùm, vt ſeſſor equi ad eum mouendum & regendum, CHRISTVS enim per gratiam ſuam mentibus hominum inſidens, quia ſcriptum eſt, *Anima iuſti ſedes eſt Sapientiæ*, incitat eas ad bonum, & refrenat à malo. Hæc autem ſeſſio fit media ſella, quæ eſt iuſtitia vitæ, ſecundùm illud, *Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ.* Huius ſeſſoris duo calcaria ſunt, Timor quo declinatur malum, & Amor quo perficitur bonum: Frenum eſt virtus prudentiæ ac diſcretionis. Secundò, CHRISTVS deſcribitur vt armatus ad feriendum & vulnerandum, id enim eſt, *Et arcum habebat*: Iſte autem arcus eſt diuina Scriptura, de qua tot procedunt ſagyttæ quot verba & ſententiæ, itaque dici poſſet illud, *Arcum ſuum tetendit & parauit illum.* In arcu eſt & lignum durum, & chorda mollis quæ flectit lignum; ſimiliter in ſacra Scriptura eſt Vetus Teſtamentum quod habet duritiem & rigorem, & eſt Nouum Teſtamentum quod eſt molle per gratiam, mitigans Veteris duritiam. Per iſtum arcum CHRISTVS quoſdam ferit, & vulnerat ad mortem, per iuſtam infidelitatis atque iniquitatis eorum punitionem, alios vulnerat ad vitam, per miſericordem eorum conuerſionem, atque iuſtificationem. Tertiò, CHRISTVS deſcribitur vt coronatus, cùm dicitur, *Et data eſt ei corona*, quæ ſignificabat regiam eius ſuper omnes dignitatem atque poteſtatem. Quartò, deſcribitur vt qui iam cœperat vincere, & victoriam ſuam proſequebatur, hoc enim ſignificatur illis verbis, *Exiuit vincens vt vinceret*: Vincens in ſe Mundum, & Diabolum, & Mortem, vt ea etiam vinceret in ſuis fidelibus: Vincens in Iudæa, plurimis Iudæorum per ſe, & per Diſcipulos ſuos ad ipſum conuerſis; vt vinceret in Gentibus, in- Sap. 7. Quid equi ſella, frenum, & calcaria myſticè ſignificent. Pſal. 88. Pſal. 7.

numeros pertrahens ad fidem ſuam. Et hæc fermè ſententia eſt prolixioris diſputationis ſuper hoc loco, Thomæ Angli.

SEXTA DISPVTATIO.

Exponitur Auctoris de primi ſigilli apertione ſententia.

PLACET etiam mihi communis iſta Doctorum inter- 17
pretatio, Viſionem equi albi quem vidit Ioannes in apertione primi ſigilli, referentium ad bellicoſiſſimum & victorioſiſſimum primitiuæ Eccleſiæ ſtatum, & ad maximè admirandam virtutem & fructum prædicationis Apoſtolorum. Ad cuius interpretationis maiorem explanationem & confirmationem libitum eſt ad ea quæ ex ſententia aliorum ſuprà attulimus, pauca quædam ex noſtro ſenſu atque obſeruatione hîc adiicere. Hæc Viſio quatuor equorum, albi, rufi, nigri, & pallidi, quæ in apertione primi ſigilli facta eſt Beato Ioanni, magnam habet ſimilitudinem eius Viſionis quam in Veteri Teſtamento plus ſexcentis annis ante hanc Beati Ioannis Apocalypſim, habuit Zacharias Propheta, & deſcriptam reliquit in ſexto Capite ſuæ Prophetiæ. Vidit enim quatuor equorum quadrigas egredientes, in quarum prima erant equi rubri; in ſecunda, nigri; in tertia, albi; in quarta, varij & fortes. Zachariæ verba ex eo quem dixi loco hæc ſunt: *Et conuerſus ſum, & leuaui oculos meos, & vidi: & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: In quadriga prima equi rufi, & in quadriga ſecunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varij & fortes.* Quatuor iſtæ quadrigæ præfigurabãt quatuor potẽtiſſima regna, ſub quorum imperio & iam tunc fuerant Iudæi, & poſtea futuri erant. Prima quadriga rubros habens equos ſignificabat regnum Chaldæorum, & Babyloniorum, rubrum propter crudelitatem & ſanguinolentam aduerſus Iudæos ſæuitiam. Secunda quadriga cuius nigri erant equi, ſignificabat regnum Medorum atque Perſarum, nigrum videlicet ob atrox illud Aſſueri edictũ mortis omnium Iudæorum

Explicatur ſimilitudo huius Viſionis B. Ioannis cũ Viſione Zachariæ.

Locus Zachariæ, cap. 6.

Eſther 3.

triſtiſſi

triſtiſſimum nuncium præferens. Tertia quadriga alborum equorum præſignabat regnum Macedonum & Græcorum, ſub ſpecie equorum alborum denotans lætas Iudæis fauſtáſque victorias, quas aduerſus Antiochum alióſque reges Machabæi habuerunt. Quarta demum quadriga variis ducta equis præmonſtrabat Imperium Romanorum ſub ſpecie varij coloris equorum, quòd Imperatores Romani partim fuêre clementes & benigni erga Iudæos, vt Iulius Cæſar, & Auguſtus, & Claudius: alij fuêre crudeles, vt Caligula, Nero, Veſpaſianus, & Titus, & Adrianus. Videat Lector explicationem iſtius Viſionis Zacharię apud Beatum Hieronymum, à quo nos pauca hæc mutuati ſumus.

18 Sicut igitur quatuor illæ quadrigæ diuerſicolorum equorũ pręfigurabant quatuor illa regna quæ diximus, ita quatuor equi quos in apertione quatuor primorum ſigillorum vidit Beatus Ioannes, ſignificabant quatuor regna: equus albus florentiſſimum CHRISTI regnum in primitiua Eccleſia & tempore Apoſtolorum: equus rufus regnum Romanorum Imperatorum Paganorum crudeliter inſectantium Chriſtianos: equus niger, regnum barbararum gentium, vt Gothorum, Hunnorum, & Vvandalorum; vel regnum Diaboli in Hęreticis: equus pallidus, regnum Saracenorum & Mahometanorũ; vel regnum Diaboli in hypocritis & falſis fratribus. CHRISTI autem regnum in primitiua & Apoſtolica Eccleſia initium habuiſſe videtur in die Pentecoſtę, tũc enim primùm lex & doctrina Euangelica per Apoſtolos magna libertate, & conſtantia, & ardore prædicari atque peruulgari cœpta eſt. Iſte porrò Apoſtolicæ primitiuæ Eccleſiæ ſtatus centum in annos extenſus eſt, & hoc fuit primum Eccleſiæ ſeculum, aureum planè ſeculum. Huius ſeculi anno ſexageſimo quinto Viſionem hanc quatuor equorum habuit Beatus Ioannes; tunc igitur maiore illius ſeculi exacta parte, reſtabat minor quinque & triginta annos continens: in quo tempore mortuis iam Apoſtolis omnibus, illis ſuppares & verè Apoſtolici viri floruerunt Ignatius martyr, Dionyſius Areopagita, Clemens Romanus Pontifex, Polycarpus, aliique id temporis in CHRISTI Eccleſia celeberrimi. Ex

quo apparet, hanc Viſionem quæ ad ſtatum Apoſtolicum pertinet, magna ex parte ſpectaſſe iam præterita, aliqua tamen ex parte quæ futura erant præſignaſſe: Nam vt in principio huius libri ſcriptum eſt, Ioanni à DEO imperatum eſt vt ſcriberet in hoc libro, & quæ iam facta viderat ipſe, & quæ tunc agebantur, & quæ poſtea erant futura.

Cæterùm quanta celeritate, & quanta libertate & conſtantia, 19
quantóque Gentium conuerſionis ad CHRISTUM prouentu Apoſtoli Euangelium CHRISTI in vniuerſo terrarum orbe prædicauerint, perſpicuè intelligere licet ex iis quæ ſcribit Euſebius in libro 2. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: Prædicatio, inquit, Euangelij ſub Tiberio, Caio, & Claudio, breui tempore peruagata eſt vniuerſum terrarum orbem, nullum à prædictis Imperatoribus impedimentum accipiens: Diuina enim prouidentia hoc Tiberij ſenſibus ingeſſit, vt comminaretur pœnam accuſatoribus Chriſtianorum, quò ſcilicet in exordio Euāgelij ſermo diuinus vſquequaque percurreret, & repentè, quaſi lumen quoddam cœlitus oſtenſum, & tanquam radius ſolis effulgens, totum orbem terrarum veritate ſuperni luminis colluſtraret: vt impleretur illa Dauidis de prædicatione Apoſtolorum prophetia, *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Itaque per omnes ciuitates & vicos, tanquam meſſis tempore frumenta ad areas, ſic in meſſe ſpirituali multitudo populorum cōuerſorum ad Eccleſiam congregabatur. Ita Euſebius. Hunc igitur prædicationis Apoſtolicæ per omnem terræ orbem proceſſum feliciſſimūque ſucceſſum vidit Ioannes in myſtico illo libro diuinæ pręſcientiæ futurorum contineri: & hoc ei primò & ante alia reuelatum eſt, Nam per equum album ſignificari intellexit exercitum Apoſtolorum & Diſcipulorum CHRISTI ob velocitatem prædicationis, & ob vitæ ac doctrinæ candorem. Iſti equo inſidens CHRISTVS erat, qui eorum mentibus inſidens eos mouebat & regebat vt opus erat, vel incitando, vel cohibendo & quaſi refrenando, & per eos debellando hoſtes ſuos. Arcus in manu eius, vis erat diuini Verbi, & denotabat efficaciam prædicationis & inſupe

Apoſtolicæ prædicationis velocitas atque felicitas. Euſebius.

Pſal. 18.

ſuperabilis ſapientiæ & gratiæ DEI virtutem quam eis CHRISTVS infundebat, ſicut ipſe promiſerat eis dicens, *Ego dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri.* Quoniam autem Chriſtus in omni ferè mundo cognoſcendus, & adorandus atque venerandus erat tanquam Rex regum & Dominus dominantium, idcirco apparuit coronatus. Illud autem, *Exiuit vincens vt vinceret*, quidam putant phraſim eſſe Scripturæ ſimilem illius, *Veniens veniet, faciens faciet, germinans germinabit*: Quo ſignificatur certus, breuíque futurus, & perfectus rei prædictæ aut promiſſæ euentus: CHRISTVS igitur vicit Diabolum, eúmque fugientem, atque identidem bellum reparare ac renouare conantem per Apoſtolos ſuos alióſque inſecutus eſt, omníque deinceps æuo vſque in Mundi finem inſequetur, ſicut ei promiſſum eſſe à DEO PATRE, docuit nos illis verbis Dauid, *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*, & aliis quæ deinceps ſequuntur vſque in finem eius Pſalmi. Quàm verò aptè congruentérque Apoſtoli comparati equo fuerint, facilè animaduertet qui reputabit cum animo ſuo, penſitabítque verba illa Iob quæ de ingeniis, & moribus, atque virtutibus equorum mira orationis copia, & quadam ceu poëtica elegantia in Capite trigeſimo nono libri eius ſcripta ſunt: *Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Gloria narium eius terror. Terram vngula fodit, exultat audacter, in occurſum pergit armatis. Contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus. Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit VAH. Procul odoratur bellum, & exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.* Iſta quæ dicta ſunt à beato Iob de equo, per ſpiritualem eorum intelligentiam myſticámque interpretationem ad CHRISTI Apoſtolos bellè quadrant.

Locus Lucæ 21.

Pſal. 109.

Locus Iob cap. 39.

dealbata, ita per equum rufum intelligi debere omne corpus Diaboli, quod eſt multitudo reproborum omnium: Sicut enim Electi ſunt membra CHRISTI, quorum ipſe caput eſt; ſic membra Diaboli ſunt Reprobi, quorum ipſe caput eſt. Equus itaque rufus corpus Diaboli eſt, peccatis Reproborũ quaſi animarum cædibus cruentatum, vnde in hoc ipſo libro infrà, Beſtia ſuper quam meretrix illa ſedebat, coccinea eſſe perhibetur. Permiſſu autem DEI datur Diabolo poteſtas tollendi pacem è terra, id eſt, de terrenis hominibus; nam quia iſti terrena bona immodicè concupiſcunt, & quoquo modo aſſequi contendunt, propterea inter ſe diſcordant, & dimicant, & mutuis odiis atque cædibus ardent. Gladius quo ſeſſor iſtius equi armatus eſt, intelligitur mala perſuaſio, praua ſuggeſtio, iniqua deceptio: Hoc gladio dupliciter homines interficit Diabolus, aut per ſeipſum occultè ſuggerendo praua, aut per miniſtros ſuos apertè perſequendo Iuſtos, quos dupliciter iugulat, vel ſpiritualiter, ſeparando à Fide; vel corporali vita priuando. Et hæc eſt loci huius quarta Interpretatio quam habet Haymo, non admodùm diſſimilis tertiæ.

5. Interp. Rupertus. Quinta Interpretatio eſt Ruperti, apertionem ſecundi ſigilli 24
referentis ad paſſionem & mortem CHRISTI, ſecundùm videlicet myſterium illorum ſeptem myſteriorum, quæ putat ipſe ſignificata eſſe per iſta ſeptem ſigilla. Equus itaque rufus ſignificat Iudaicum populum à ſeſſore ſuo Diabolo inflammatum odio CHRISTI, & ad necem ei inferendam incitatum, atque impulſum: Ergo ſecundi ſigilli apertio nihil aliud fuit, quàm demonſtratio eorum quæ fuerant in Veteri Teſtamento prædicta & præfigurata de paſſione & morte CHRISTI, ea cùm CHRISTVS patiendo & moriendo adimpleuit, eſſe aperta ac patefacta, id eſt, facta intelligibilia omnibus, cùm anteà & obſcura eſſent, & pauciſſimis nota. Prophetias de paſſione CHRISTI reperiet Lector apud Dauidem Pſalmo 21. & 68. apud Eſaiam Cap. 53. apud Danielem Cap. 9. Inſignes prætereà atque illuſtres fuêre paſſionis CHRISTI figuræ tum in perſonis, vt in Abel, Iſaac, Ioſeph, Samſone, Dauide, Ieremia: tum in ceremoniis legalibus, vt

in

in Agno paſchali, in capro emiſſario, in ſerpente æneo. Equus igitur rufus eſt populus Diaboli ſanguinolentus cuius ille ſeſſor & agitator eſt. Apud Zachariã Dominus ipſe figuratur per equum roſeum, ſicut hîc in apertione primi ſigilli figuratus eſt per equum album; nam & propria munditia albus, & proprij ſanguinis effuſione roſeus eſt, quapropter de ipſo ſcriptum eſt in Canticis, *Dilectus meus candidus & rubicundus eſt.* Verùm hoc loco equus *Cant. 5.*
rufus populus Diaboli eſt, iuſtorum ſanguine à ſanguine Abel iu- *Matt. 23.*
ſti vſque ad ſanguinem Zachariæ cruentus. Et tunc exiuit, vt impleret menſuram homicidiorum ſuorum, iunctis ſibi Gentilibus & Pontio Pilato ad occidendum Dominum. Datum eſt illi pacem ſumere de terra, vt ſe homines interficerent: nam poſt necem, & propter necem Domini magna inter Iudæos diſſidia, factiones, ſeditiones, bella tam interna quàm externa, denique atrociſſimæ calamitates, clades, & excidia extiterunt. Gladius magnus vel magna & longa eſt vindicta Iudæorum vſque ad finem mundi; vel perſecutio Electorum quæ perpetuatur vſque ad Antichriſtum. Hæc Rupertus; quæ vera ſanè ac pia ſunt, ſed huic loco incongrua & aliena, eadémque ratione confutanda qua eius ſententiam de interpretatione apertionis primi ſigilli ſuprà confutauimus.

OCTAVA DISPVTATIO.

Exponitur & diſcutitur ſexta Interpretatio apertionis ſecundi ſigilli, quæ eſt Aureoli & Lyrani.

25 SEXTA Interpretatio eſt Aureoli & Lyrani: hi per equũ *6. Interp.*
rufum & ſeſſorem eius in apertione ſecundi ſigilli oſten- *Petrus Aureolus.*
ſum Beato Ioanni putant, eſſe ſignificatam primam Chriſtiano- *Nicolaus de Lyra.*
rum perſecutionem apud Gentiles, quæ facta eſt ſub Nerone: hic *Nero primus*
enim primus Paganorum Principum, & Romanorum Imperato- *Romanorum Principũ per-*
rum gladium diſtrinxit perſecutionis aduerſus Chriſtianos, duo- *ſecutor Chriſtianorum.*
bus vno die occiſis Chriſtiani populi Ducibus & Principibus Pe-

Tertullianus. tro & Paulo. Scitum profectò eſt quod de Nerone Tertullianus in Apologetico ſcripſit his verbis: Conſulite Cõmentarios veſtros, illic reperietis, primum Neronem in hanc Sectam tum maximè Romæ orientem, Cæſariano gladio ferociſſe: Sed nos tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur, qui enim ſcit illum, intelligere poteſt, nonniſi aliquod bonum grande à Nerone damnatum.

Equus itaque ille rufus ſignificauit Romanum Imperium, ſeſſor autem eius ipſum Neronem, vel equus rufus Neronem, ſeſſor autem ipſum Diabolum. Rufus erat ob multam humani ſanguinis effuſionem, tum Chriſtianorum, tum maximè ciuium Romanorum, quorum vix credi poteſt quantam Nero ſtragem fecerit, ne à ſuis quidem maximè neceſſariis & ſanguine coniunctis temperãs crudelitati, matre, vxore, fratre, præceptore crudeliter interemptis, vt mirum non ſit, eum quoque Chriſtiani ſanguinis fuiſſe ſitientem. Potuit etiam per rufum colorem Nero deſignari ob incendium Romanæ vrbis maius & perniciofius quàm antè vnquam fuerat, ipſo auctore & ſpectatore factum: cuius inuidiam à ſe volens transferre ad Chriſtianos Romanis tunc inuiſos, acerbiſſimis cruciatibus miſerandiſque ſuppliciis innocentes homines addixit, qui fuêre nobiles primitiæ Romanorum Martyrũ, triennio ante paſſionem Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli oblatæ DEO. Suſtulit autem Nero pacem è terra, quia Rempublicam vehementer perturbauit, & vexauit, & afflixit, totúmque orbem terrarum inquietauit; pro magno habens, multúmque gaudens, quòd maximas clades mortalium feciſſet: Nec in eius principatu viris bonis & virtute præſtantibus pax & ſecuritas eſſe poterat, tanta erat multitudo delatorum hominum optimi cuiuſque vitæ inſidiantium, necémque molientium, quòd iſtis delatoribus ingens gratia, præcipuus honos, copioſa merces parata eſſet apud Neronem. Et hæc dicta ſint ad maiorem ſentẽtiæ Aureoli & Lyrani explicationem.

Animaduerſio in Aureoli & Lyrani Interpretationem. Sed hæc interpretatio propterea non fit veriſimilis nec fidem 26 meretur, quòd iſti equi rufi ſignificationẽ ad vnius Neronis crudelitatem

delitatem & odium aduerſus Chriſtianos reſtringant, cùm ea ad alios quoque Tyrãnos & perſecutores Chriſtianorum æquè pertineat. Sicut enim iſti rufedinem ſiue ruborem illius equi interpretantur crudelitatem ſanguinariam Neronis aduerſusChriſtianos; itidem nos interpretari poſſumus Domitiani, & Maximini, aliorúmque perſecutorum Chriſtiani nominis crudelitatẽ, Omnes enim iſti ſimiliter propter effuſionem ſanguinis Chriſtianorum,rufi,id eſt,cruenti & ſanguinarij fuerunt. Immò verò multò veriùs id competit in Decium & Diocletianum Imperatores, in horum enim perſecutionibus Chriſtianorum multò plus effuſum eſt Chriſtiani ſanguinis, quàm in perſecutione Neronis: abſurdum igitur eſt,ad vnum Neronem applicare, quod in alios vel æquè, vel multò etiam magis conueniat. His accedit, quòd, vt ſuprà diximus,hæc Beati Ioannis Viſio quatuor equorum,perſimilis eſt Viſioni Zachariæ quatuor quadrigarum, in quarum prima erant equi rubri, in ſecunda nigri, in tertia albi, in quarta varij & fortes: Per quas quadrigas & quadriformem equorum colorem ſignificata ſunt quatuor potentiſſima Regna & monarchiæ, & Regum qui in eis futuri erãt ingẽnia,& ſtudia,& mores, Sic tamen, vt per eiuſdem coloris equos præfigurarentur complures eiuſdem regni futuri reges; Ad eũdem igitur modum exiſtimare conuenit, omnes Imperatores Romanos qui Eccleſiæ CHRISTI hoſtes cruenti & ſanguinarij Chriſtianorum perſecutores fuerunt,per eundem equum eſſe figuratos.

NONA DISPVTATIO.

Enarratur ſeptima Interpretatio,quæ eſt Andreæ,eáque præ ceteris probatur Auctori.

27 AT mihi omnium maximè Andreæ Interpretatio & ſententia probatur. Cenſet Andreas,ſicut per primum illum equum album ſignificatus eſt florentiſſimus, & feliciſſimus Apoſtolorum ſtatus;ita per hunc equum rufum eſſe ſignifi- *7. Interpret.*

catum ſecundum Eccleſiæ ſtatum Apoſtolico proximè ſuccedentem,qui fuit Sanctorum Martyrum: Hi namque per diuerſa temporum interualla, & in variis Romanorum Imperatorum perſecutionibus,pro C H R I S T I confeſſione acerbiſſimos corporis cruciatus paſſi, denique ſanguinem etiam ſuum vitámque profuderunt. Audiat Lector Andream,optimum ſanè libri Apocalypſis,non ſolùm huius loci,explanatorem. Secundum, inquit, Animal quòd aperto ſecundo ſigillo locutum eſt Beato Ioanni, vitulum dici exiſtimo. Hoc autem ſacras Beatorum Martyrum hoſtias deſignat; ſicut primum Animal Ioanni locutum in apertione primi ſigilli, ſignificans Apoſtolorum inuictam fortitudinem,fuit Leo. Ergo per apertionem ſecundi ſigilli, ſecundam ab Apoſtolis ſucceſſionem, quæ per Martyres conſtituta eſt, interpretamur: In hac enim Eccleſiæ ætate dilatata iam Euangelij prædicatione, Mundi huius pax diſſoluta, hominúmque natura contra ſeipſam quodammodò diuiſa eſt,huc namque pertinet illud Domini, *Non veni pacem mittere,ſed gladium*; per quem Martyrum hoſtiæ mactatæ,& in cœleſti ara oblatæ D E O ſunt. Porrò equus rufus aut effuſi Martyrum ſanguinis ſymbolum eſt, aut inflammatum charitate affectum eorum ſignificat: nimirum illi flagrantes C H R I S T I amore m[illegible]tem pro illo non ſolùm conſtanter,ſed etiam gaudenter opp[illegible]uerunt. Cùm autem dicitur, ſeſſori eius equi datam eſſe poteſtatem tollendi pacem de terra, ponitur nobis ante oculos ſapientiſſima D E I permiſſio,hæc vna enim eſt, quæ fidos D E I ſeruos per tentationes probari & explorari ſinit. Hactenus fuerunt Andreæ verba.

Andreas.

Auctoris ſententia.

Equidem cum Andrea lubenter conſentio:arbitror enim, ſi- 28
militudine illius equi rufi & ſeſſoris eius, habentis gladium magnum, & poteſtatem tollendi pacem è terra, ſignificatas eſſe atrociſſimas perſecutiones, & crudeliſſimas cædes Sanctorum Martyrum;ſed illas præcipuè decem memoratiſſimas perſecutiones Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus factas. Quarum prima fuit ſub Nerone;ſecũda ſub Domitiano; tertia ſub Traiano;quarta ſub Antonino Vero & Philoſopho; quinta ſub Seuero

Romanorum Imperatorum decem perſecutiones populi Chriſtiani.

Septi

Septimio;ſexta ſub Maximino ; ſeptima ſub Decio ; octaua ſub Aureliano ; nona ſub Valeriano ; decima ſub Diocletiano & Maximiano. Equus itaque rufus ſignificat populum Paganum qui Sanctos Martyres ad tormenta & cædes trahebat, ideóque tum odio eorum,tum cæde, rufus & cruentus deſcribitur.Hanc Martyrum ſanguinolentam,& multiplici tormentorum acerbitate ſupra quàm credi queat crudelem perſecutionem graphicè admodùm deſcribit Eccleſia illis verbis:

Hi pro te furias,atque ferocia
Calcarunt hominum ſæuáque verbera:
Ceßit his lacerans fortiter vngula,
Nec carpſit penetralia.
Caduntur gladiis more bidentium.

In hymnis plurimorum martyrum, ad Veſperas & Matutinum.

Et alio in loco.

Traduntur igni Martyres,
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſæuit vngulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur.

Seſſor iſtius equi rufi incitans eum in Chriſtianorum necem fuit Diabolus;vel fuêre Imperatores Romani & Pagani qui Eccleſiam , & Populum Chriſtianum crudeliter inſectati,maiorem in modum vexaruerũt & afflixerunt : Iſti enim indulgentes odio & crudelitati Pagani populi aduerſus Chriſtianos, eos quæri , comprehendi,& variis,exquiſitíſque tormentis immaniter necari iuſſerunt. Dicitur porrò datus fuiſſe ſeſſori equi gladius magnus,id eſt , poteſtas maxima , quæ DEI permiſſu Imperatoribus Romanis data eſt in Chriſtianos: Sed illi tanta Imperiali poteſtate in Chriſtianos immaniter abuſi ſunt. Gladij autem magnitudo ſignificat quintuplicem magnitudinem illius perſecutionis : Fuit enim magna quantùm ad tempus ſiue durationem,durauit enim licèt non continua,à Nerone vſque ad Diocletianum , per annos circiter quinquaginta & ducentos : Fuit etiam magna quantùm ad loca,per omnes enim prouincias,& regna,& ciuitates,& oppi-

da perſecutio iſta graſſata eſt: Fuit item magna quantùm ad perſonas, in omne videlicet genus hominum promiſcuè ſæuitum eſt, nullo prorſus habito reſpectu neque ſexus, neque ætatis, neque conditionis, neque vllius neceſſitudinis atque cognationis: Adhæc magna fuit ob magnitudinem, & multitudinem & atrocitatem tormentorum: Magna demùm fuit ob exitialem perſecutionis effectum, nam per vim tormentorum vel animam impiè ſeparabat à DEO, vel crudeliter eam ſeparabat à corpore. Illud autem, *Pacem ſumere de terra*, ſignificat id quod Dominus futurum prædixerat illis verbis, *Non veni pacem mittere in terram ſed*
Matth. 10. *gladium*. Et rurſus, *Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium, &*
Mar. 13. *filij parentes, & morte afficient eos.* Videat Lector explanationem huius loci quam habet Ioachimus Abbas minimè profectò aſpernandam, & cum ea interpretatione quam nos approbauimus, pleraque congruentem.

DE APERTIONE TERTII SIGILLI.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 5. & 6. *ET cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium Animal dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor Animalium dicentem, Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læſeris.*

Recenſentur horum verborum interpretationes, Victorini, Ambroſij, Andreæ, Ruperti & Haymonis.

1. Interpret. Victorini. VARIÆ admodùm ſunt horum verborum interpretationes. Victorini Interpretatio eſt huiuſmodi: Equus niger 29

ger, famem futuram ſignificat, ait enim Dominus in Euangelio, *Erunt fames per loca.* Propriè autem hoc pertinet ad tempora Antichriſti, quia tunc magna fames eſt ventura, qua lædētur omnes: Statera in manu, libra examinis eſt, in qua ſingulorum merita oſtendentur: Illud autem, *vinum & oleum ne læſeris*, hoc ſignificat, Spiritualem hominem ne plagis percuſſeris; Et hic eſt equus niger. Ita Victorinus. *Luc. 21.*

Ambroſius tertij ſigilli apertionem refert ad viros iuſtos & Electos, qui à tempore Moſis & ſub lege fuerunt vſque ad tempora Prophetarum, In quo temporis tractu multa & permira contigerunt; exempli gratia, In apparitione DEI in rubo, in decem plagis Ægyptiorum, in tranſitu Hebræorum per mare Rubrum, & per fluuium Iordanem, in quadragenaria eorũ peregrinatione in Deſerto, in expugnatione atque poſſeſſione Terræ promiſſionis, in principatu Ioſue, Gedeonis, & Samſonis: Hęc omnia, dicit Ambroſius, myſticè intelligenda eſſe. Quin etiam ipſa legis Moſaicæ præcepta referta ſunt myſticis ſignificationibus eorum quæ futura erant in CHRISTO & in eius Eccleſia. Talium itaque rerum myſticam intelligentiam Ambroſius tertij ſigilli apertione ſignificatam eſſe arbitratur. Quemadmodum verò Ambroſius verba huius loci ad iſtam ſuam Interpretationem applicet, quærat Lector apud ipſum: nam quia nos Interpretationem ſeptem ſigillorum quam ille tradit minimè probabilem eſſe cenſemus, Idcirco noluimus in referendis omnibus quę ſuper ea re ſatis prolixè ſcribit, tempus & orationem perdere. *2. Interpret. Ambroſius.* *Exod. 3.*

Secundùm Andream Cæſarienſem, ſolutio tertij ſigilli ſignificat eorum, qui ob infirmitatem fidei, & mollitiem animi prolapſi ſunt, à CHRISTO defectionem. Quocirca ad hoc etiam inſinuandum dicitur, tertium Animal in apertione tertij ſigilli locutum eſſe Ioanni; Suprà verò in quarto Capite tertium Animal deſcriptum eſt habens faciem quaſi hominis, Homo autem ob voluntatis libertatem & infirmitatem carnis facilè mutatur, & deficit, & prolabitur in peccatum, eóque mitiorem quoque pœnam promereri videtur. Per equum itaque nigrum denotatur *3. Interpret. Andreæ.*

luctus

DE APERTIONE SECVNDI SIGILLI.

SEPTIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

ET cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum Animal dicẽs, Veni & vide: Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficerent. Et datus eſt ei gladius magnus.

Vers. 3. & 4.

1. *Interpret. Victorinus.*

20 VICTORINVS ſic interpretatur hunc locum: Equus roſeus (ſic enim ipſe appellat quem Latinus interpres vocauit rufum) & qui ſedebat ſuper eum habens gladium, bella ſunt futura, in Euangelio prædicta verbis illis Domini, *Surget gens contra gentem & regnum aduerſus regnum, & erunt terræ motus magni.* Hic eſt roſeus equus. Sic Victorinus. Putat itaque Victorinus per oſtentũ illius equi & ſeſſoris quod vidit Ioannes in apertione ſecundi ſigilli, præſignata eſſe bella, & ſeditiones, aliáque grauiſſima mala quæ prædixit Dominus ventura ante conſummationem ſeculi. Locus verò Euãgelij cuius meminit Victorinus eſt apud Lucam in Capite vigeſimo primo, vbi refert verba illa Domini, *Surget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & peſtilentiæ, & fames, terroréſque de cælo, & ſigna magna erunt.*

Luca 21.

2. *Interpret. Ambroſius.*

21 Secunda Interpretatio eſt Ambroſij arbitrantis, apertionem ſecundi ſigilli non eſſe aliud niſi declarationem eorum myſteriorum quæ adumbratè ſignificata & figurata ſunt in quibuſdam rebus inſignioribus quæ inter Diluuium & Legem Moſis cõtigerunt: Eiuſmodi autem res ille redigit ad quinque capita: primum eſt de Arca Noë; alterum, de immolatione Iſaac; tertium de diuerſa ſorte duorum geminorum Eſau & Iacob; quartum, de admirabili illa Scala quam in ſomno vidit Iacob; quintum, de colluđa

luctatione Iacob cum Angelo vſque ad auroram. Videat Lector apud ipſum Ambroſium quomodo verba Scripturæ huius loci ad illa quinque conetur ipſe accommodare:nam ego,quia iſtam Interpretationem longè remotam,& alienam eſſe puto à conſilio & propoſito DEI qui myſteria hæc reuelauit Ioanni,& ab eo ſcribi voluit in hoc libro;idcirco non ſum in præſens de ea interpretatione plura verba facturus.

22 Tertia Interpretatio eſt Ticonij,quam habet etiam Primaſius, & Beda paulò diſucidiùs & diſtinctiùs (Ticonij tamen tacito nomine) refert his verbis: *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum,audiui ſecundum animal dicens, Veni, & vide.* Contrarium, inquit Beda, priori equitatui Ioannes ſolerter attendere iubetur, vt ſicut de proſperis Eccleſiæ per equum album ſignificatis gaudium, ita de aduerſis equo rufo præſignatis cautelam ex præſcientia ſumat. *Et exiuit equus rufus.* Contra victricem, vincentémque Eccleſiam exiit equus rufus, id eſt, populus ſiniſter,& infidelis, & fidelis populi perſecutor ſæuiſſimus,& ex ſeſſore ſuo Diabolo ſanguinolentus; Legimus quidem apud Zachariam equum Domini rufum, ſed hic ſanguine ſuo rufus erat, ille autem alieno. *Et datum eſt ei pacem de terra ſumere,*pacem ſcilicet ſuam, id eſt,humanam, temporalem, & terrenam: Eccleſia namque pacem habet æternam quam ei CHRISTVS reliquit. *Et datus eſt ei gladius magnus,*ſiue in eos quos ipſe Diabolus præuaricatores Fidei faciens, ſpiritualiter occidit: ſiue in eos quos pro CHRISTI nomine corporaliter occidendo martyres facit. De quo gladio Dominus dixit ad Iob, *Qui fecit eum,applicauit gladium eius*, id eſt,Ne tantùm ſanctos tentet, quantùm impius ille vellet; vel quòd ſuæ rabiei in ipſum vindicta redeat.Sic iſti. Secundùm quos equus rufus eſt populus Paganus hoſtis fidelis populi; ſeſſor autem iſtius equi eſt Diabolus incitans Paganos ad perſecutionem fidelium, & effuſionem ſanguinis eorum.

3. Interp. Ticonius. Primaſius. Beda.

Zacha. 1.

Iob 40.

23 Eodem planè ſpectat Haymonis Interpretatio, qui putat ſicut per equum album ſuprà ſignificatum eſt corpus CHRISTI myſticum,quod eſt Eccleſia à peccatis mundata, & ſuper niuem dealba

4. Interp. Haymo.

dealbata;ita per equum rufum intelligi debere omne corpus Diaboli,quod eſt multitudo reproborum omnium:Sicut enim Electi ſunt membra CHRISTI., quorum ipſe caput eſt; ſic membra Diaboli ſunt Reprobi, quorum ipſe caput eſt. Equus itaque rufus corpus Diaboli eſt,peccatis Reproborũ quaſi animarum cædibus cruentatum,vnde in hoc ipſo libro infrà,Beſtia ſuper quam meretrix illa ſedebat,coccinea eſſe perhibetur. Permiſſu autem DEI datur Diabolo poteſtas tollendi pacem è terra, id eſt, de terrenis hominibus;nam quia iſti terrena bona immodicè concupiſcunt, & quoquo modo aſſequi contendunt, propterea inter ſe diſcordant, & dimicant, & mutuis odiis atque cædibus ardent. Gladius quo ſeſſor iſtius equi armatus eſt, intelligitur mala perſuaſio, praua ſuggeſtio, iniqua deceptio: Hoc gladio dupliciter homines interficit Diabolus,aut per ſeipſum occultè ſuggerendo praua,aut per miniſtros ſuos apertè perſequendo Iuſtos,quos dupliciter iugulat, vel ſpiritualiter, ſeparando à Fide; vel corporali vita priuando. Et hæc eſt loci huius quarta Interpretatio quam habet Haymo,non admodùm diſſimilis tertiæ.

5. Interp. Rupertus. Quinta Interpretatio eſt Ruperti, apertionem ſecundi ſigilli 24 referentis ad paſſionem & mortem CHRISTI, ſecundùm videlicet myſterium illorum ſeptem myſteriorum, quæ putat ipſe ſignificata eſſe per iſta ſeptem ſigilla.Equus itaque rufus ſignificat Iudaicum populum à ſeſſore ſuo Diabolo inflammatum odio CHRISTI, & ad necem ei inferendam incitatum, atque impulſum: Ergo ſecundi ſigilli apertio nihil aliud fuit, quàm demonſtratio eorum quæ fuerant in Veteri Teſtamento prædicta & præfigurata de paſſione & morte CHRISTI,ea cùm CHRISTVS patiendo & moriendo adimpleuit, eſſe aperta ac patefacta, id eſt,facta intelligibilia omnibus,cùm anteà & obſcura eſſent,& pauciſſimis nota. Prophetias de paſſione CHRISTI reperiet Lector apud Dauidem Pſalmo 21.& 68.apud Eſaiam Cap.53. apud Danielem Cap. 9. Inſignes prætereà atque illuſtres fuère paſſionis CHRISTI figuræ tum in perſonis, vt in Abel, Iſaac, Ioſeph,Samſone,Dauide,Ieremia:tum in ceremoniis legalibus,vt in

in Agno paſchali,in capro emiſſario,in ſerpente æneo. Equus igitur rufus eſt populus Diaboli ſanguinolentus cuius ille ſeſſor & agitator eſt. Apud Zachariã Dominus ipſe figuratur per equum roſeum, ſicut hîc in apertione primi ſigilli figuratus eſt per equum album; nam & propria munditia albus, & proprij ſanguinis effuſione roſeus eſt,quapropter de ipſo ſcriptum eſt in Canticis, *Dilectus meus candidus & rubicundus eſt.* Verùm hoc loco equus rufus populus Diaboli eſt,iuſtorum ſanguine à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ cruentus.Et tunc exiuit,vt impleret menſuram homicidiorum ſuorum, iunctis ſibi Gentilibus & Pontio Pilato ad occidendum Dominum. Datum eſt illi pacem ſumere de terra, vt ſe homines interficerent: nam poſt necem, & propter necem Domini magna inter Iudæos diſſidia, factiones, ſeditiones, bella tam interna quàm externa, denique atrociſſimæ calamitates,clades,& excidia extiterunt. Gladius magnus vel magna & longa eſt vindicta Iudæorum vſque ad finem mundi; vel perſecutio Electorum quæ perpetuatur vſque ad Antichriſtum. Hæc Rupertus; quæ vera ſanè ac pia ſunt, ſed huic loco incongrua & aliena,eadémque ratione confutanda qua eius ſententiam de interpretatione apertionis primi ſigilli ſuprà confutauimus.

Cant. 5.
Matt. 23.

OCTAVA DISPVTATIO.

Exponitur & diſcutitur ſexta Interpretatio apertionis ſecundi ſigilli, quæ eſt Aureoli & Lyrani.

25 SEXTA Interpretatio eſt Aureoli & Lyrani: hi per equũ rufum & ſeſſorem eius in apertione ſecundi ſigilli oſtenſum Beato Ioanni putant, eſſe ſignificatam primam Chriſtianorum perſecutionem apud Gentiles,quæ facta eſt ſub Nerone:hic enim primus Paganorum Principum, & Romanorum Imperatorum gladium diſtrinxit perſecutionis aduerſus Chriſtianos, duobus vno die occiſis Chriſtiani populi Ducibus & Principibus Pe-

6. Interp.
Petrus Aureolus.
Nicolaus de Lyra.
Nero primus Romanorum Principũ perſecutor Chriſtianorum.

Tertullianus. tro & Paulo. Scitum profectò eſt quod de Nerone Tertullianus in Apologetico ſcripſit his verbis: Conſulite Cōmentarios veſtros, illic reperietis, primum Neronem in hanc Sectam tum maximè Romæ orientem, Cæſariano gladio ferociſſe: Sed nos tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur, qui enim ſcit illum, intelligere poteſt, nonniſi aliquod bonum grande à Nerone damnatum.

Equus itaque ille rufus ſignificauit Romanum Imperium, ſeſſor autem eius ipſum Neronem, vel equus rufus Neronem, ſeſſor autem ipſum Diabolum. Rufus erat ob multam humani ſanguinis effuſionem, tum Chriſtianorum, tum maximè ciuium Romanorum, quorum vix credi poteſt quantam Nero ſtragem fecerit, ne à ſuis quidem maximè neceſſariis & ſanguine coniunctis temperās crudelitati, matre, vxore, fratre, præceptore crudeliter interemptis, vt mirum non ſit, eum quoque Chriſtiani ſanguinis fuiſſe ſitientem. Potuit etiam per rufum colorem Nero deſignari ob incendium Romanæ vrbis maius & pernicioſius quàm antè vnquam fuerat, ipſo auctore & ſpectatore factum: cuius inuidiam à ſe volens transferre ad Chriſtianos Romanis tunc inuiſos, acerbiſſimis cruciatibus miſerandiſque ſuppliciis innocentes homines addixit, qui fuêre nobiles primitiæ Romanorum Martyrū, triennio ante paſſionem Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli oblatæ DEO. Suſtulit autem Nero pacem è terra, quia Rempublicam vehementer perturbauit, & vexauit, & afflixit, totúmque orbem terrarum inquietauit; pro magno habens, multúmque gaudens, quòd maximas clades mortalium feciſſet: Nec in eius principatu viris bonis & virtute præſtantibus pax & ſecuritas eſſe poterat, tanta erat multitudo delatorum hominum optimì cuiuſque vitæ inſidiantium, necémque molientium, quòd iſtis delatoribus ingens gratia, præcipuus honos, copioſa merces parata eſſet apud Neronem. Et hæc dicta ſint ad maiorem ſentētiæ Aureoli & Lyrani explicationem.

Animaduerſio in Aureoli & Lyrani Interpretationem.

Sed hæc interpretatio propterea non fit veriſimilis nec fidem 26
meretur, quòd iſti equi rufi ſignificationē ad vnius Neronis crudelitatem

delitatem & odium aduerſus Chriſtianos reſtringant, cùm ea ad alios quoque Tyrãnos & perſecutores Chriſtianorum æquè pertineat. Sicut enim iſti rufedinem ſiue ruborem illius equi interpretantur crudelitatem ſanguinariam Neronis aduerſusChriſtianos; itidem nos interpretari poſſumus Domitiani, & Maximini, aliorúmque perſecutorum Chriſtiani nominis crudelitatẽ, Omnes enim iſti ſimiliter propter effuſionem ſanguinis Chriſtianorum, rufi, id eſt, cruenti & ſanguinarij fuerunt. Immò verò multò veriùs id competit in Decium & Diocletianum Imperatores, in horum enim perſecutionibus Chriſtianorum multò plus effuſum eſt Chriſtiani ſanguinis, quàm in perſecutione Neronis: abſurdum igitur eſt, ad vnum Neronem applicare, quod in alios vel æquè, vel multò etiam magis conueniat. His accedit, quòd, vt ſuprà diximus, hæc Beati Ioannis Viſio quatuor equorum, perſimilis eſt Viſioni Zachariæ quatuor quadrigarum, in quarum prima erant equi rubri, in ſecunda nigri, in tertia albi, in quarta varij & fortes: Per quas quadrigas & quadriformem equorum colorem ſignificata ſunt quatuor potentiſſima Regna & monarchiæ, & Regum qui in eis futuri erãt ingẽnia, & ſtudia, & mores, Sic tamen, vt per eiuſdem coloris equos præfigurarentur complures eiuſdem regni futuri reges; Ad eũdem igitur modum exiſtimare conuenit, omnes Imperatores Romanos qui Eccleſiæ CHRISTI hoſtes cruenti & ſanguinarij Chriſtianorum perſecutores fuerunt, per eundem equum eſſe figuratos.

NONA DISPVTATIO.

Enarratur ſeptima Interpretatio, quæ eſt Andreæ, eáque præ ceteris probatur Auctori.

27 AT mihi omnium maximè Andreæ Interpretatio & ſententia probatur. Cenſet Andreas, ſicut per primum illum equum album ſignificatus eſt florentiſſimus, & feliciſſimus Apoſtolorum ſtatus; ita per hunc equum rufum eſſe ſignifi- *7. Interpret.*

catum ſecundum Eccleſiæ ſtatum Apoſtolico proximè ſuccedentem, qui fuit Sanctorum Martyrum: Hi namque per diuerſa temporum interualla, & in variis Romanorum Imperatorum perſecutionibus, pro CHRISTI confeſſione acerbiſſimos corporis cruciatus paſſi, denique ſanguinem etiam ſuum vitámque profuderunt. Audiat Lector Andream, optimum ſanè libri Apocalypſis, non ſolùm huius loci, explanatorem. Secundum, inquit, Animal quòd aperto ſecundo ſigillo locutum eſt Beato Ioanni, vitulum dici exiſtimo. Hoc autem ſacras Beatorum Martyrum hoſtias deſignat; ſicut primum Animal Ioanni locutum in apertione primi ſigilli, ſignificans Apoſtolorum inuictam fortitudinem, fuit Leo. Ergo per apertionem ſecundi ſigilli, ſecundam ab Apoſtolis ſucceſſionem, quæ per Martyres conſtituta eſt, interpretamur: In hac enim Eccleſiæ ætate dilatata iam Euangelij prædicatione, Mundi huius pax diſſoluta, hominúmque natura contra ſeipſam quodammodò diuiſa eſt, huc namque pertinet illud Domini, *Non veni pacem mittere, ſed gladium*; per quem Martyrum hoſtiæ mactatæ, & in cœleſti ara oblatæ DEO ſunt. Porrò equus rufus aut effuſi Martyrum ſanguinis ſymbolum eſt, aut inflammatum charitate affectum eorum ſignificat: nimirum illi flagrantes CHRISTI amore mortem pro illo non ſolùm conſtanter, ſed etiam gaudenter oppetiuerunt. Cùm autem dicitur, ſeſſori eius equi datam eſſe poteſtatem tollendi pacem de terra, ponitur nobis ante oculos ſapientiſſima DEI permiſſio, hæc vna enim eſt, quæ fidos DEI ſeruos per tentationes probari & explorari ſinit. Hactenus fuerunt Andreæ verba.

Andreas.

Authoris ſententia.

Equidem cum Andrea lubenter conſentio: arbitror enim, ſi- 18
militudine illius equi rufi & ſeſſoris eius, habentis gladium magnum, & poteſtatem tollendi pacem è terra, ſignificatas eſſe atrociſſimas perſecutiones, & crudeliſſimas cædes Sanctorum Martyrum; ſed illas præcipuè decem memoratiſſimas perſecutiones Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus factas. Quarum prima fuit ſub Nerone; ſecũda ſub Domitiano; tertia ſub Traiano; quarta ſub Antonino Vero & Philoſopho; quinta ſub Seuero

Romanorum Imperatorum decem perſecutiones populi Chriſtiani.

Septi

Septimio; ſexta ſub Maximino ; ſeptima ſub Decio ; octaua ſub Aureliano ; nona ſub Valeriano ; decima ſub Diocletiano & Maximiano. Equus itaque rufus ſignificat populum Paganum qui Sanctos Martyres ad tormenta & cædes trahebat, ideóque tum odio eorum, tum cæde, rufus & cruentus deſcribitur. Hanc Martyrum ſanguinolentam, & multiplici tormentorum acerbitate ſupra quàm credi queat crudelem perſecutionem graphicè admodùm deſcribit Eccleſia illis verbis:

Hi pro te furias, atque ferocia
Calcarunt hominum ſæuáque verbera:
Ceſſit his lacerans fortiter vngula,
Nec carpſit penetralia.
Cæduntur gladiis more bidentium.

In hymnis plurimorum martyrum, ad Veſperas & Matutinum.

Et alio in loco.

Traduntur igni Martyres,
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſæuit vngulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur.

Seſſor iſtius equi rufi incitans eum in Chriſtianorum necem fuit Diabolus; vel fuêre Imperatores Romani & Pagani qui Eccleſiam, & Populum Chriſtianum crudeliter inſectati, maiorem in modum vexaruerũt & afflixerunt: Iſti enim indulgentes odio & crudelitati Pagani populi aduerſus Chriſtianos, eos quæri, comprehendi, & variis, exquiſitiſque tormentis immaniter necari iuſſerunt. Dicitur porrò datus fuiſſe ſeſſori equi gladius magnus, id eſt, poteſtas maxima, quæ Dei permiſſu Imperatoribus Romanis data eſt in Chriſtianos: Sed illi tanta Imperiali poteſtate in Chriſtianos immaniter abuſi ſunt. Gladij autem magnitudo ſignificat quintuplicem magnitudinem illius perſecutionis 1. Fuit enim magna quantùm ad tempus ſiue durationem, durauit enim licèt non continua, à Nerone vſque ad Diocletianum, per annos circiter quinquaginta & ducentos: Fuit etiam magna quantùm ad loca, per omnes enim prouincias, & regnã, & ciuitates, & oppi-

da perſecutio iſta graſſata eſt: Fuit item magna quantùm ad perſonas, in omne videlicet genus hominum promiſcuè ſæuitum eſt, nullo prorſus habito reſpectu neque ſexus, neque ætatis, neque conditionis, neque vllius neceſſitudinis atque cognationis: Adhæc magna fuit ob magnitudinem, & multitudinem & atrocitatem tormentorum: Magna demùm fuit ob exitialem perſecutionis effectum, nam per vim tormentorum vel animam impiè ſeparabat à DEO, vel crudeliter eam ſeparabat à corpore. Illud autem, *Pacem ſumere de terra*, ſignificat id quod Dominus futurum prædixerat illis verbis, *Non veni pacem mittere in terram ſed gladium*. Et rurſus, *Tradet frater fratrem in mortem, & pater filium, & filij parentes, & morte afficient eos.* Videat Lector explanationem huius loci quam habet Ioachimus Abbas minimè profectò aſpernandam, & cum ea interpretatione quam nos approbauimus, pleraque congruentem.

Matth. 10. Mar. 13.

DE APERTIONE TERTII SIGILLI.

DECIMA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 5. & 6.

ET cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium Animal dicens, Veni, & vide. Et ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor Animalium dicentem, Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læſeris.

Recenſentur horum verborum interpretationes, Victorini, Ambroſij, Andreæ, Ruperti & Haymonis.

1. Interpret. Victorinus.

VARIÆ admodùm ſunt horum verborum interpreta- 29
tiones. Victorini Interpretatio eſt huiuſmodi: Equus niger

ger,famem futuram ſignificat, ait enim Dominus in Euangelio, *Erunt fames per loca.* Propriè autem hoc pertinet ad tempora Antichriſti,quia tunc magna fames eſt ventura, qua lædētur omnes: Statera in manu, libra examinis eſt, in qua ſingulorum merita oſtendentur: Illud autem, *vinum & oleum ne læſeris*, hoc ſignificat, Spiritualem hominem ne plagis percuſſeris; Et hic eſt equus niger. Ita Victorinus. *Luc. 21.*

Ambroſius tertij ſigilli apertionem refert ad viros iuſtos & Electos,qui à tempore Moſis & ſub lege fuerunt vſque ad tempora Prophetarum, In quo temporis tractu multa & permira contigerunt; exempli gratia, In apparitione DEI in rubo, in decem plagis Ægyptiorum, in tranſitu Hebræorum per mare Rubrum, & per fluuium Iordanem, in quadragenaria corũ peregrinatione in Deſerto, in expugnatione atque poſſeſſione Terræ promiſſionis, in principatu Ioſue, Gedeonis, & Samſonis: Hęc omnia, dicit Ambroſius, myſticè intelligenda eſſe. Quin etiam ipſa legis Moſaicæ præcepta referta ſunt myſticis ſignificationibus eorum quæ futura erant in CHRISTO & in eius Eccleſia. Talium itaque rerum myſticam intelligentiam Ambroſius tertij ſigilli apertione ſignificatam eſſe arbitratur. Quemadmodum verò Ambroſius verba huius loci ad iſtam ſuam Interpretationem applicet, quærat Lector apud ipſum: nam quia nos Interpretationem ſeptem ſigillorum quam ille tradit minimè probabilem eſſe cenſemus, idcirco noluimus in referendis omnibus quę ſuper ea re ſatis prolixè ſcribit, tempus & orationem perdere. *2. Interpret. Ambroſius.* *Exod. 3.*

Secundùm Andream Cæſarienſem, ſolutio tertij ſigilli ſignificat eorum, qui ob infirmitatem fidei, & mollitiem animi prolapſi ſunt, à CHRISTO defectionem. Quocirca ad hoc etiam inſinuandum dicitur, tertium Animal in apertione tertij ſigilli locutum eſſe Ioanni; Suprà verò in quarto Capite tertium Animal deſcriptum eſt habens faciem quaſi hominis, Homo autem ob voluntatis libertatem & infirmitatem carnis facilè mutatur, & deficit, & prolabitur in peccatum, eóque mitiorem quoque pœnam promereri videtur. Per equum itaque nigrum denotatur *3. Interpret. Andreas.*

luctus

luctus & mœror qui viris iuſtis, vt credibile eſt, accidit propter eos, qui ſuppliciorum immanitate victi, à CHRISTO deſciuerunt. Per ſtateram ſignificatur examen quod eorum animas explorabit, qui ob lubricitatem mentis, & inconſtantiam animi, vel propter inanem gloriam, ſiue corporis imbecillitatem, fidem CHRISTI abiecerunt.

Tritici porrò chœnicem ſiue bilibrem denario vno æſtimare, per tropum, vt quidam putant, illorum ſtatum inſinuat qui legitimè certauerunt, impreſſámque ſibi à DEO imaginem accuratè cuſtodiuerunt. Tres autem hordei chœnices tantidem fieri, illorum conditionem exprimit qui pecudum more ignaui cùm perſecutorum furori anteà ceſſiſſent, poſteà ſui lapſus ſeriò pœnitentes, imaginem DEI peccatorum ſordibus antè conſpurcatam, lacrymis abluerunt. Quando autem iubetur, ne vinum & oleum lædatur, illud ſeriò iniungitur, ne per turbam medicina CHRISTI euertatur, aut per fraudem & impoſturam infirmetur, vtpotè quæ ſit efficax ſanandi eos qui in latrones inciderunt, à quibus ſpoliati & vulnerati ſunt. Illud quoque ſignificatur, per mortem intercipere non licere eos qui per DEI longanimitatem & patientiam poſt lapſum denuò ſurrecturi, decúſque priſtinum recuperaturi ſunt. Vt igitur nos quoque DEVM benignum clementémque animarum noſtrarum medicum experiamur, fratribus noſtris errantibus benignos, clementéſque nos exhibere decet, obiurgationis vinum, commiſerationis oleo miſcentes, ne nimia ſeueritate quod claudum mutilúmve fuerit diſtorqueamus potiùs quàm ſanemus. Sic Andreas.

4. Interp. Rupertus. Rupertus ſolutionem tertij ſigilli refert ad myſterium Dominicæ reſurrectionis quam Iudæi ſupprimere conati ſunt ſubornatis magna pecunia cuſtodibus ſepulcri, vt dicerent, dormientibus ipſis corpus Domini ſublatū fuiſſe ab eius Diſcipulis; tantúmque 31
Matth. vlt. valuit mendacium hoc, vt de eo Matthæus ita ſcribat, *Diuulgatum fuit verbum hoc apud Iudæos vſque in hodiernum diem.* Ob hanc itaque cauſam odio CHRISTI gloriæ obtenebrati & obcœcati, aptè ſignificati ſunt per equum nigrum. Seſſor iſtius equi Diabolus

bolus fuit, mendax & mendacij pater, qui Iudæos impulit vt tali *Ioan.8.*
mendacio confiɛto reſurrectionem Domini ſupprimere conarentur, appenſa cuſtodibus ſepulcri pecunia, vt hoc diuulgarent, quod hîc aptè ſignificatur per ſtateram quam ſeſſor equi in manu habebat: Idem fecerat Diabolus paulò antè per Iudam, qui pro triginta argenteis ſanguinem CHRISTI vendidit Iudæis; *Matth.27.*
Vnde ſubiungitur, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario.* Computemus libras, quot ſcilicet obtingant triginta argenteis ſiue denariis; nam hinc patet, octo libras duobus denariis reſpondere Ergo triginta denariis obueuient libræ centum viginti; tot nimirum in principio fuerunt credentes in CHRISTVM, quos ipſe aſcendens in cœlum reliquit in terris. Illis porrò verbis, *Vinum & oleum ne læſeris*, hoc ſignificatur, Etſi tu Diabole multitudinem Iudæorum infidelium læſiſti diuulgato mendacio de mea reſurrectione, non tamen conceditur tibi lædere fideles meos, quorum numerus etſi nunc eſt perexiguus, eo tamen numero ſignificantur omnes qui per verbum iſtorum credituri ſunt: Quicquid igitur fiat, aut tu facias de iſtis Iudæis ob ſuam falſitatem & mendacium nigris, hos tamen fideles meos decipere ac lædere non conceditur tibi. Figuratè verò ac myſticè per vinum & oleũ ſignificatur geminũ SPIRITVS ſancti donum: Nam per oleum ſignificatur poteſtas remittendi peccata quam poſt reſurrectionem ſuam Dominus Diſcipulis dedit; per vinum *Ioan.20.*
ſignatur exuberantiã gratiæ SPIRITVS ſancti quæ data eſt die Pentecoſtes, per quam illi centum viginti fideles facti ſunt & diſerti, & audaces, & conſtantes, & feruentes ad prædicandum, *Act.2.* ita vt muſto pleni vulgò dicerentur. *Act.1.*

32 Haymo, ſicut per equum rubrum ſuprà dixerat ſignificari omne corpus Diaboli, ſiue vniuerſitatem Reproborum quorum crudelitas rufedine equi denotatur; ita hoc loco ait, eandem Reproborum vniuerſitatem ſignificari per equum nigrum, nõ quantùm ad ſæuitiam & crudelitatem eorum, ſed quantùm ad fœditatem vitiorum, errorúmque tenebras quæ per equi nigredinem inſinuantur. Seſſor huius equi Diabolus eſt, qui rectè dicitur *5 Interp. Haymo.*

habere ſtateram in manu ſua, Mercatores enim habere ſolent ſtateram, vt quæ vendunt & emunt, appendant; Sed Diabolus peſſimus eſt mercator, dans vilia vt auferat pretioſa: Diaboli ſtatera eſt peruerſa ſuaſio eius promittentis temporalia vt adimat æterna; ſicut Adamo dedit pomum, & totum in poſteris eius accepit mundum. Per triticum, & hordeum, & vinum, & oleum Eccleſia ſignificatur ſecundùm varios eius gradus: Vocabulo itaque tritici ſpecialiter intelligere licet paſtores & rectores populi fidelis, viróſque perfectos, qui inſtar tritici moluntur tribulationibus præſentis vitæ, & coquuntur igne paſſionis, quò fiant panis optimus & DEO gratiſſimus, ſicut de ſe dixit Beatus Ignatius, Frumentum ego ſum CHRISTI, beſtiarum dentibus molar vt panis efficiar DEO: & Dominus ipſe aſſimilauit ſe grano frumenti. Dicitur *bilibris tritici*, vt ſignificetur Eccleſia ex duobus populis collecta, vel ob duplex Teſtamentum, vel ob geminum præceptum charitatis. Trilibris autem hordei deſignat plebem & populum fidelem ſanctæ TRINITATIS fide ornatum, & per verbum DEI, & vſum Sacramentorum, & obſeruantiam diuinæ legis, denario qui mercedem ſignificat æternæ vitæ donandum. Ergo per triticum ſignificantur in Eccleſia Rectores, & Doctores populi: per hordeum indocta, ſed fidelis plebs CHRISTI, vel ſtatus hominum pœnitentium: per vinum & oleum, viri perfecti in vita contemplatiua, vel in actiua, vel in vtrâque permixtè, ſed præcipuè deſignãtur homines Religioſi, qui omninò renunciantes ſeculo, ſeruituti DEI ſolemnibus votis obſtricti ſe penitus addixerunt. Sic Haymo. Equidem ſupradictas quinque Interpretationes minimè approbo: Nam Rupertus & Ambroſius hanc Viſionem referunt ad res multò ante ipſam præteritas, & ipſi Ioanni atque Eccleſiæ notiſſimas, cùm ea tamen Viſio præcipuè ad res futuras & ignotas pertineat. Andreas verò & Victorinus & Haymo verba Scripturæ huius loci ſatis incongruè atque incommodè ad ſuas interpretationes applicant; quædam etiam durè ac violentè detorquent.

Geneſ. 3. *B. Ignatius.* *Ioan. 12.*

VNDECIMA DISPVTATIO.

Examinatur Interpretatio apertionis tertij ſigilli, in ſpeciem magis quàm reuera probabilis, ab Aureolo & Lyrano tradita.

33 PVTANT iſti, per oſtentum equi nigri viſum à Ioanne in apertione tertij ſigilli, ſignificatam eſſe ſupremam calamitatem, & exitium, & deſolationem quæ Iudæis contigit ſub Tito Romani exercitus Imperatore, in vltionem videlicet impiiſſimæ cædis CHRISTI, & ob plurima & maxima quibus Eccleſiam CHRISTI afflixerunt mala. *6. Interp. Aureolus. Lyranus.*

Equus niger ſignificabat Romanum exercitum quem Titus duxit aduerſus Iudæos, nam equus bellici roboris atque vigoris ſymbolum eſt: niger verò appellatur ab effectu, ſicut dicitur Sol calidus, & atra ſiue pallida mors; Nigredo enim equi indiciũ erat ingentium malorum & calamitatum quibus Iudæi conflictati & contriti ſunt à Romanis: quarum magnitudo & immanitas prorſus incredibilis videretur, niſi eam memoriæ proditam haberemus, teſtatámque à Ioſepho qui magna eius belli pars fuit. Is verò in libris de Bello Iudaico inter alia ſcribit, eo bello partim fame, partim gladio interiiſſe vndecies centena millia Iudæorum: captiuorum autem per omne belli tempus, ad ſeptem & nonaginta mille fuiſſe numerum. Seſſor iſtius equi Titus fuit Romanum regens exercitum: nam cùm pater eius Veſpaſianus qui bellum contra Iudæos gerere cœperat, electus fuiſſet Romanorum Imperator, cura eius belli conficiendi Tito filio demandata ipſe Romam Imperij arcem debellaturus Vitellium, contendit. *Ioſephus.*

Statera quam ſeſſor illius equi, dicitur in manu habuiſſe, ſignificabat diuinam iuſtitiam, quam Titus, etſi non mente, ipſo tamen opere, & factis executus eſt. Decreto enim voluntatis ac iuſtitiæ diuinæ factum eſt, vt exercitus Romanus Iudæos omnes qui erant in Iudæa, partim internecione deleret, partim abſtractos in ſeruitutem, totum per orbem terrarum diſſiparet, in

CHRISTI mortis videlicet vltionem atque vindictam. Hoc autem multis antè ſeculis non obſcurè futurum prænuntiauerat Daniel: id ipſum verò Dominus noſter apertè prædixerat verbis illis,quæ refert Lucas Cap. 19. *Et vt appropinquauit,videns ciuitatem, fleuit ſuper illam,dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua,quæ ad pacem tibi; nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te,& coanguſtabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eò quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ.* Idem Lucas Capite 21.refert illa Domini verba ſuper eâdem re; *Cùm videritis circumdari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius.* Et paulò infrà: *Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ieruſalem calcabitur à Gentibus.* Licèt igitur Romani bellum illud ſuſceperint & geſſerint non ad vindicandam CHRISTI mortem, ſed ad puniendam Iudæorum contra Romanum Imperium rebellionem; DEVS tamen occulto, & ipſis ignoto animorum inſtinctu atque incitatu eos impulit ad id bellum gerendum, eóſque in eo bello proſperauit,nimirum eorum miniſterio & opera vſus ad vlciſcendam CHRISTI necem: Similiter enim antiquitus ad caſtigandos Iudæos vſus eſt opera & miniſterio Regis Aſſyriorum Salmanaſar, & regis Chaldæorum Nabuchodonoſor, vt videre eſt apud Eſaiam & Ezechielem. Quocirca ſignatè in hoc loco dictum eſt, ſeſſorem illius equi habuiſſe ſtateram non in mente, ſed in manu ſua, quia diuinæ iuſtitiæ vindictam non exequebatur mente ſua,id eſt,ſciens & volens id agere, quod per eum DEVS fieri volebat; ſed in manu tantùm habebat ſtateram, quia etſi nec ſciens, nec volens, ipſo tamen opere factóque diuinæ voluntatis & iuſtitiæ decretum exequebatur.

Daniel. 9.

Locus Lucæ 19. & 21.

Per bilibrem porrò tritici vno denario conſtantem ſignificabatur, ad tantam Iudæos abiectionem ac vilitatem atque contemptum eſſe deuenturos,vt nobiliores ipſorum,qui tritici ſimilitudine figurantur, decem vno denario vendendi eſſent: Libra enim

enim vna denotat numerum quinque Iudæorum, propter quinque libros Moyſi ab omnibus Iudæis receptos tanquam ſacros. De ignobilioribus autem Iudæis, qui per hordeum ſignificantur, triginta vno denario vænundandi erant: Hoc autem ne de ſuo ſenſu dixiſſe aut finxiſſe videretur Lyranus, Scriptorem eius rei laudat Hugonem quendam qui ſcripſit de fine belli Romanorum aduerſus Iudæos, affirmantem, Romanos denique multa cæde Iudæorum ſatiatos feſſóſque quæſiuiſſe mercatores quibus captiua mancipia diuenderent: Sed quia plurimi erant venales, pauci verò inueniebantur emptores, non defuiſſe, ait, qui triginta mancipia vno emerent denario: vt ſicut illi Dominum emerant à Iuda triginta denariis, ita contrario modo triginta ipſorum vno denario venderentur. Quòd autem noluit Dominus lædi vinum & oleum, id pertinet ad conſeruationem Chriſtianorum id temporis habitantium in Iudæa, qui priuſquam ingruerent ſupradicta mala, diuino monitu, Ieroſolymis omníque ex Iudæa decedentes, in vrbem nomine Pellam, quæ trans Iordanem erat in regno Agrippæ regis confœderati Romanis, conceſſerunt. Rectè autem Chriſtiani per vinum & oleum ſignificantur: per vinum quidem, ob feruorem charitatis exuberantiámque ſpiritualis gaudij primitiuæ Eccleſiæ; per oleum verò propter lenitatem & manſuetudinem, effuſionémque benignitatis per eleemoſynas & opera miſericordiæ. Et huiuſmodi quidem eſt interpretatio huius loci quæ Lyrano & Aureolo maximè placuit.

34 Atenim, nec pauca, nec inualida ad iſtam refellendam interpretationem ſuppetunt argumenta. Illud namque Ieroſolymitanum excidium multis iam annis hanc Beati Ioannis Viſionem præceſſerat, erátque notiſſimum omnibus, & toto fermè terrarum orbe vulgatiſſimum: at Viſio hæc prophetica rerũ fuit ignotarum & futurarum. Deinde, per tres iſtos poſteriores equos ſignificatæ ſunt variæ perſecutiones & afflictiones fidelium diuerſis futuræ in temporibus: Titus autem Imperator non fuit inſectator Chriſtianorum, nec bellum illud ſuſcepit contra Chriſtianos, ſed contra Iudæos Romano Imperio rebelles: immo verò tot *Refutatio ſupradictæ interpretationis.*

tantáque mala quæ Iudæis ex eo bello contigerunt, nō attigerūt Chriſtianos extra Iudæā tēpore illius belli innoxiè cōmorantes. Adhæc, quē ad finē, quámque ob vtilitatem hæc Viſio, ſecundùm iſtorum interpretationem, data fuiſſet beato Ioanni? non ſanè ad docēdum eum, quod ignorabat, quippe qui eam rem optimè nouerat: non in vſum Eccleſiæ, cui videlicet ea res tum ex profanis Auctoribus, præſertim autem Ioſepho eius belli diligentiſſimo & probatiſſimo Scriptore, tum ex Eccleſiaſticis Scriptoribus pernotuerat.

DVODECIMA DISPVTATIO.

Enarrantur aliæ duæ ſuper tertij ſigilli apertione Interpretationes quæ ſuperioribus videntur eſſe probabiliores.

TICONIVS, & Primaſius, & Beda myſterium tertij ſigilli interpretantur de falſis fratribus, præcipuè autem de hypocritis qui ſub doloſa ſanctitatis imagine, & fallaci pietatis obtentu vel ſibi lucrum & honorem captant, vel etiam aliis ſpiritualem perniciem exitiúmque comparant, de quibus ſcilicet Dominus dixit, *Attendite vobis à falſis prophetis qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Rectè autem hypocritæ dicuntur habere ſtateram in manu ſua; ſimulantes enim magnum iuſtitiæ zelum, aliorum dicta, & facta exigunt & examinant velut ad trutinam perfectæ iuſtitię, quicquid enim iuſto conuenit Iudici, etiam iſti veri tranſgreſſores, ſed callidi tamē ſimulatores iuſtitiæ ſibi arrogant & vſurpant. In tritico & hordeo Sancta CHRISTI Eccleſia eſt intelligenda, in qua ſunt perfectiores, tritico ſimiles, & imperfectiores, ſimiles hordeo; vel per triticū Prępoſiti Eccleſiæ, per hordeū ſubiecti eis populi ſignificātur. Nō eſt minus quid vna bilibris quàm tres bilibres, quia in CHRISTI Eccleſia eadem eſt & in ſingularitate DEITATIS & in TRINITATE Perſonarum fidei ac religionis perfectio. Idem quoque pretium eſt tritici & hordei, cùm illud tamē pręſtabilius ſit quàm hoc 35

7. Interpret. Ticonius Primaſius Beda.

Matth. 7.

hoc: licèt enim in Eccleſia ſint alij maioris meriti aliis, omnes tamen eodem dominici ſanguinis redempti ſunt pretio, & remunerandi ſunt denario vitæ æternæ, quæ inter multas & varias manſiones, quæ ſunt in domo PATRIS, communis eſt omniũ. *Ioan. 14.* Nam etſi propter differentiam meritorum alius ibi alio poſſit eſſe ſublimior, præmióque maiori ditatus; nullus tamen ibi eſt alio longæuior, vbi vna eſt immortalitas ſingulis, eadémque æternitas permanet vniuerſis. In vini & olei ſimilitudine vim Sacramentorum prohibet violari, Sacram dico Vnctionem, pretioſúmque Cruorem, Vnde legitur apud Zachariam Cap. nono, *Quid bonum eius, & quid pulchrum eius, niſi frumentum Electorum, & vinum germinans Virgines.* *Locus Zachariæ 9.* Dauid etiam dixit, *Vt vinum lætificet cor hominis, & exhilaret faciem in oleo.* *Pſal. 103.* His fermè verbis eam quam diximus interpretationem Primaſius explicat.

36 Idem putandum eſt ſenſiſſe Bedam, qui apertionem tertij ſigilli, de falſis fratribus interpretatur, quorum peſſimi & nocentiſſimi ſunt Hypocritæ: *Beda.* Equus niger, ait Beda, falſorum caterua eſt fratrum, qui ſtateram rectæ profeſſionis habent, ſed fratres & ſocios ſuos lædunt per opera tenebrarum: Dum enim auditur vox de medio Animalium dicens, *Ne læſeris*, ſatis oſtenditur, illic eſſe qui lædat. Ergo quod iſta voce dicitur, tale eſt, Caue ne tuo exemplo peſſimo fratrem tuum ſcandalizes, pro quo CHRISTVS mortuus eſt, *Ad Rom. 14.* & qui ſacri ſanguinis atque Chriſmatis portat inſignia; Siue enim perfecti virtutibus & meritis viri, ſiue minimi quique in Eccleſia, fide tamen TRINITATIS imbuti, omnes pretio dominici ſanguinis ſunt redempti. Nec immeritò bilibri & non ſimplici libra & fidei, & operum perfectio Chriſtiana exprimitur, cùm ea vtrumque habeat, & in geminæ charitatis radice conſiſtat. Hæc Beda.

37 Eſt denique alia interpretatio huius loci, myſterium tertij ſigilli referens ad Hæreticos & Hęreſiarchas, *3. Interpret.* vt fuêre olim Arius, Pelagius, Neſtorius, & in hac memoria noſtra Lutherus & Caluinus. Hanc interpretationem præ ceteris approbarunt Ioachimus Abbas, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, & de recen- *Ioachimus. Thomas Anglus. Carthuſianus.*

tiori

tioribus libri huius Explanatoribus Gagneius & noſter Ribera, qui ad hanc interpretationem verba Scripturæ huius loci ſic accommodant: Tertium Animal quod in apertione tertij ſigilli locutum eſt Ioanni, formam habens hominis, Matthæus Apoſtolus & Euangeliſta fuit, cui Humanitatis CHRISTI deſcriptio attribuitur; quo Animali tertius ordo vel ſtatus in Eccleſia, qui eſt Prædicatorum & Doctorũ, pro Catholica fide aduerſus Hæreticos acerrimè propugnantium ſignificatur. Equus niger, occultam Hæreticorum ceu quibuſdam vmbris & tenebris ſimulationum obfuſcatam, &, ne agnoſcatur, palliatam, indicat. Cernens enim Diabolus nihil ſe in perſecutione ac cæde Martyrum profeciſſe, ſed vno occiſo multa millia repullulaſſe, aliam nocendi Eccleſiæ viam inſtitit, nouos aduerſus eam hoſtes ſuſcitando Hæreticos, aptiſſimè per equum nigrum præfiguratos, quippe qui veræ fidei lumine priuati, nonniſi in tenebris errorum ambulare & verſari poſſunt. Iſtius equi ſeſſor, ſecundùm aliquos, eſt Hæreſiarcha cuius alij doctrinam & dogmata ſectantur; ſecundùm alios, eſt ipſe Diabolus pater & magiſter Hæreticorum. Statera quam habet in manu, ipſa eſt Sacra Scriptura quæ veriſſima eſt regula ad quam tam in fide quàm in moribus examinare ac librare ſe veros Chriſtianos oportet. Dicitur autem habuiſſe ſtateram in manu ſua, quia Hæretici ſacris Scripturis non ſecundùm Eccleſiæ ſenſum & interpretationem Patrum, ſed pro ſuo arbitrio & libidine vtũtur, huc illuc detorquentes, & quaſi verſatilem, & ad quodcumque voluerint flexibilem in manu ſua Scripturam habentes.

Quæ autem dicuntur de bilibri tritici, & de triplici bilibri hordei, & de vino, & oleo, putant omnino figuratè accipienda eſſe. 38
Triticum quod humano cibatui conuenientius & ſuauius eſt quàm hordeum, ſignificat Nouum Teſtamentum & legem Euãgelicam, cuius auctor CHRISTVS, quaſi granũ frumenti miſ-
Ioan. 12. ſum in terram, & mortuum, maximum per mortem ſuam mundo fructum attulit: Rectè autem bilibri tritici comparatur, quia ſumma Euangelij, & Noui Teſtamenti in Fidei potiſſimum, & Dilectionis præcepto continetur. Hordeum quod aſperius & inſua

inſuauius eſt ad edendum, & cibatui ſeruit animalium, legem Moſaicam & Vetus Teſtamentum deſignat, quod oneribus conſtabat propemodum intolerandis: Et quia vetus Scriptura tripartita eſt, partim videlicet legalis, & partim hiſtorica, & partim prophetica, congruè aſſimilatur triplici bilibri hordei. Denarius porrò qui perfectus eſt numerus, omnibus ſcilicet numeris ſimplicibus conſtans, denotat perfectionem Fidei, per hanc nempe tam bilibris tritici, quàm tres bilibres hordei emuntur, id autem eſt, veram Scripturarum tam Noui Teſtamenti quàm Veteris intelligentiam nonniſi denario Fidei comparari, iuxta illud Eſaiæ dictum, *Niſi credideritis non intelligetis.* Hæretici itaque qui ſacras Scripturas mutilant, & peruertunt, & in manu ſua habent, proprio eas arbitrio, non autem Eccleſiæ iudicio interpretantes, quia denarium perfectæ fidei non habent, veram earum cognitionem habere non poſſunt. Iam verò vinum & oleum dicuntur per tropum, Prædicatores & Doctores Eccleſiæ, dum palàm iniquè viuentes acriter ſeueréque reprehendunt, tanquam vini acrimoniam habentes; olei autem mollitiem & lenitatem habent, dum puſillanimes conſolãtur, & per ignorantiam & infirmitatem peccantes in ſpiritu lenitatis corripiunt & corrigunt. In medio igitur quatuor Animalium, id eſt, in communi conſenſu quatuor Euangeliſtarum, & Catholicorum prædicatorum atque doctorum, auditur illa vox conſolatoria dicens, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læſeris.* quaſi diceret, Nolite vos fideles timere, quamuis crudelitati perſecutorum Paganorum impietatem ſuccedere videatis Hæreticorum, non enim lædere vos poterunt, nec ſpiritualem Scripturarum cibum vobis corrumpere, ſi firmiter ac perſeueranter denarium perfectæ fidei quo vera illarum intelligentia comparatur, retinueritis. Sic iſti eam quam diximus interpretationem enarrant.

Act. 15.

Eſaia 28.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Omnium maximè probatur Auctori proximè dicta Interpretatio, eáq; plenius enucleatiúſque ab eo declaratur.

DVAS ob cauſas placet mihi præ ceteris proximè ſuperior Interpretatio; tum quòd ad eam verba Scripturæ huius loci congruè commodéque applicari & aptari queant, tum quòd ea Interpretatio magnã habeat cohærentiam atque connexionem cum Interpretatione ſecundi ſigilli quam ſuprà nos approbauimus: vt ſicut per ſecundum ſigillum ſignificata eſt perſecutio Principum Paganorum, & ſtatus Beatorum Martyrum: ita per hoc tertium ſigillum ſignificata fuerit perſecutio Hæreticorum, & ſtatus ſanctorum Eccleſiæ Rectorum & Doctorum, hic enim paruo interuallo ſucceſſit illi. Perſecutio etenim Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus facta, propè ad principatum Magni Conſtantini peruenit, atque in eo ipſo tempore hæreſis orta eſt Arianorum, qui atrociſſimi fuêre Catholicorum hoſtes, & diu multúmque Catholicam Eccleſiam diuexauerunt: Aduerſus iſtos in eodem illo ſeculo ſuſcitauit Deus fortiſſimos Catholicæ doctrinæ propugnatores, clariſſimóſque Doctores Athanaſium, Baſilium, Nazianzenum, Hilarium, Ambroſium, alióſque. 39

Cur Hæretici ſimiles equi nigri.

Sed nos verba Scripturæ huius loci per partes explanemus atque perpendamus. *Equus niger.* Benè profectò per equũ nigrum præfigurati ſunt Hæretici: Equus nempè animal eſt velox, pugnax, audax, ambitioſum, libidinoſum, & ſine intellectu, ſcriptum quippe de eo eſt, *Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus.* Promittunt Hæretici ſectatoribus ſuis & certam veritatis cognitionem, firmámque ſalutis ſpem & fiduciam, ſed vtrumque mendaciter fallacitérque promittunt, cùm in eos verè illud dici queat, *Fallax equus ad ſalutem:* Nigredo inter omnes colores maximè recedit à claritate lucis, ſimiliter Hæretici à luce veræ fidei,

Pſalm. 31.

dei, veræque iuſtitiæ & ſanctitatis longiſſimè abſunt. Sunt itaque Hæretici nigri, quòd mentem animúmque errorum tenebris obſcuratum habent, ad quos benè congruit dictum illud Nahum prophetæ, *Facies omnium eorum ſicut nigredo ollæ.* *Nahum 2.*

40 Sequitur illud: *Et habebat ſtateram in manu ſua.* Statera in manu Hæreticorum eſt ſimulata eorum iuſtitia, & fallax diuinarum Scripturarum interpretatio: vſurpant frequenter Hæretici teſtimonia ſacræ Scripturæ, dolosè proponunt, falsò peruerſéque interpretantur, quin etiam germanos ſeſe eius interpretes iactitant & venditant, ad eius ſolius normam & præſcriptum viuere ſe, ac ſapere, & docere quæ docent, & facere quæ faciunt, profitentur. Et ſicut ſtatera ponderamus an quod emere volumus, iuſti ſit ponderis, dignúmque pretio quod pro eo penditur; ita Hæretici callidè pertentant & explorant eos quos ſibi volunt adiungere, vtrum graues ſint, an leues; ſolidi, an vani & futiles; prudentes, an ſimplices, firmi & ſtabiles, an inconſtantes & ad quodlibet mobiles atque flexibiles; ſtudiosíne ſobrietatis & continentiæ, an voluptatum amatores; denique timentes Devm, an libertatis & nouitatis cupidi & ſectatores. Ariani dialecticam & philoſophicam doctrinam, Pelagiani humanæ rationis & iudicij dictamen quaſi ſtateram tenebant, qua myſteria Fidei & dogmata Chriſtianæ diſciplinæ ponderare, examinare, diiudicare volebant. Alij pro ſtatera habuerunt proprium animi ſui inſtinctum & ſenſum, ad hunc exigentes & examinantes omnia quæcumque vel approbabant, vel reiiciebant. Talis itaque eſt Hæreticorum ſtatera in quam ſcilicet verè dici poſſit illud Oſeæ, *Chanaan, in manu eius ſtatera doloſa*; veréque dictum eſt ab Iſidoro primo in libro de ſummo Bono, occaſionem per quam ſit hæreſis obſcuritatem eſſe diuinarum Scripturarum; ob quam Hæretici in earum ſcrutatione caligantes, aliter quàm res ſe habeat, intelligunt, & intelligi debere pertinaciter contendunt.

Quomodo Hæretici habeant ſtaterã in manu ſua.

Quid ſtatera in manu Hæreticorum.

Oſea 12.

Iſidorus.

41 Circa illa verba, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario.* Sciat Lector, pro eo quod Latinus interpres dixit hoc loco, *Bilibris tritici, & tres bilibres hordei*, Græcè legi *chœnix tritici, &*

Quale genus menſura ſit Chœnix. Agricola.

tres chœnices hordei. Qualis autem & quanta ſit menſura Chœnicis, accuratè declarat in libro ſecundo de Menſuris Agricola, diligentiſſimus iſtiuſmodi rerum Scriptor, ex quo illud colligitur, Chœnicem menſuram eſſe aridorũ, & continere viginti ſeptem vncias, id autem eſt, duas libras, ſupérque quartam libræ partem; idémq; traditur à Polluce, & Suida, eóſque ſecuto Alciato. A qua menſura proximè abeſt bilibris, quo nomine vti maluit Latinus Interpres quàm vocabulo Græco chœnicis vulgò Latinis ignoto. Erat autem chœnix menſura cibi vni homini in diem vnum ſufficiens, & aſſignari ſolita. Sed quid ſignificatur iſtis verbis, *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario?* Victorinus & Arethas putauerunt ſignificari magnam famem futuram, præcipuè verò in nouiſſimis temporibus, & circa aduentum Antichriſti, de qua ſcilicet fame Dominus in Euangelio loquens de extremis illis temporibus dixit, *Erunt fames per loca.* Atenim fames illa de qua loquitur Dominus, maxima futura eſt, ſicut mala omnia illius temporis: non eſt autem cenſenda magna fames, in qua nec triticum deeſt, nec hordeum, paulò licèt ſolito carius; vinum autem & oleum prorſus illæſa ſunt. Magna ſanè atróxque fames in ſuperioribus temporibus, & poſt Apocalypſim à Beato Ioanne conſcriptam, ſæpius fuit: nam in anno ab ortu Domini quadringenteſimo quinquageſimo octauo tanta per Italiam fames deſæuijt, vt matres comederent carnes filiorum ſuorum: & in anno Domini quingenteſimo trigeſimo nono, præ fame homines própria membra comediſſe traditum eſt memoriæ: & anno Domini ſeptingenteſimo, totos tres annos dira fames per Italiam graſſata eſt. Non igitur illis verbis Scripturæ deſignata eſt fames quæ in nouiſſimis temporibus futura eſt maxima, cùm hæc Scripturæ verba non magnam, ſed ſatis tolerabilem inſinuent famem.

Pollux. Suidas. Alciatus.

Victorinus & Arethas.

Matthæus Palmerius, & Martinus Polonus in ſuis Chronicis.

Quænam igitur eſt germana iſtorum Scripturæ verborum de 42
bilibri tritici, & triplici bilibri hordei ſententia? Proculdubio iſta verba non propriè, ſed figuratè ac myſticè accipienda ſunt: Licet autem ea ſatis congruenter & cõmodè ſic intelligere, atque interpretari. Per triticum ſignificantur in Eccleſia CHRISTI viri

Quid ſignificet bilibris tritici.

viri perfecti vel perfectione ſtatus, vt ſunt Antiſtites Eccleſiæ, vel perfectione virtutis & doctrinæ, vt ſunt Prædicatores, ac Doctores. Per hordeum verò denotatur plebs Chriſtiana indocta & ſimplex, ſed fidelis, & pia, & in obſeruantia Catholicæ diſciplinæ, & obedientia Eccleſiæ Catholicæ permanens. Bilibris tritici denotat viros, quos diximus in Eccleſia perfectos duabus rebus, doctrinæ ac virtutum præſtantia inſigniores alijs eſſe oportere, vt gregem ſuum contra inſidias & incurſus Hæreticorum conſeruare queant illæſum. Vel duplex libra ſignificat duplicem iuſtitiam qua pollere debent Antiſtites Eccleſiæ: quarum altera eſt (vt ita loquar) coërciua & punitiua aduerſus Hæreticos, eorum audaciam & conatus coërcens, atque compeſcens, atque etiam, ſi queat, ſeuerè puniens. In hoc opere & negocio ſtrenuè laborantes, denique recipient denarium, qui laborantibus in vinea, ſecundùm parabolam Euangelicam, pro diurni laboris peracti mercede redditur; id verò ſignificat vitam æternam, quæ bonorum operum & laborum merces eſt. Per hordeum porrò ſignificatur plebs fidelis, quæ Prælatis Eccleſiæ, viríſque perfectis in ſtudio, cultúque virtutum & doctrinæ, inferior eſt, ſicut hordeum & bonitate, & hominum æſtimatione ac pretio vilius eſt tritico. Ternarius bilibrium hordei denotat, tribus potiſſimùm præſidijs fidelem plebem aduerſus Hæreticos munitam tutámque fore: primùm, frequenter audiendo verbum DEI à Catholicis Prædicatoribus, Hæreticorum verò congreſſus & ſermones tanquam peſtem fugiendo: deinde, frequenter dignéque Sacramenta Pœnitentiæ, & EVCHARISTIÆ ſumendo: tum diligenti obſeruantia legis DEI, aſſiduáque bonorum operum exercitatione. Sed quia tres bilibres hordei faciunt ſex libras hordei, aduertere hîc conuenit, numerum ſenarium in Scriptura ſæpe applicari ad opera & labores, ſeptenarium verò ad ceſſationem laborum & quietem: Legimus, DEVM in creatione Mundi ſex diebus opera omnia perfeciſſe, ſeptimo autem die requieuiſſe; iuſſiſſe item Hebræos ſex diebus operari, & ſeptimo quieſcere; Hebræum quoque ſeruum ſex annis ſeruire, ſeptimo anno liberiate donari. Et hoc

Quid ſit denarius. Matth. 20.

Quid ſignificent tres bilibres hordei.

Tribus maximè rebus plebem Catholicã aduerſus hæreticos munitam & tutam fore.

Vſus numeri ſenarij in Scriptura. Gen. 1. 2. Exod. 20. & 21.

 videtur

Locus Iob 5. videtur applicari poſſe illud Iob, *In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum.* Cùm itaque numerus ſenarius ſignificet interdum labores præſentis vitæ vſque in finem, ſex libræ hordei ſignificabunt Catholicæ plebis bona opera pióſque labores vſque in finem; vt ſit hic ſenſus, Si fidelis populus tria illa quæ diximus, perſeueranter vſque in finem perfecerit, non modò nullum ab Hæreticis capiet detrimentum, verùm etiam ipſe quoque denarium, id eſt, æternam vitam, ſuæ in bono perſeuerantiæ mercedem accipiet.

Per vinum & oleum ſignificari (ſecundum aliquos) ſtatum religioſorum hominum.

Reſtant illa verba, *Vinum & oleum ne læſeris:* quorum verborum 43 interpretatio quam tradunt quidam, non videtur aſpernanda. Aiunt iſti, per vinum & oleum ſignificari homines in Eccleſia Dei, qui medij ſunt inter Prælatos Eccleſiæ, & ipſam plebem, & Chriſtianos ſeculares, hi autem ſunt viri religioſi qui renunciantes mundo, ſe totos, ſolennibus votis obſtrictos, perpetuo Dei obſequio & ſeruituti addixerunt. Congruè autem iſti aſſimilantur vino propter deuotionis feruorem, & iocundiſſimam Dei contemplationem; ſunt etiam ſimiles olei propter pietatis pinguedinem, & manſueti animi lenitatem. Et quamuis illa Dei prohibitio, *Ne læſeris*, de tritico etiam & hordeo intelligi debeat; ſpecialiter tamen fit de vino & oleo, id eſt, vt diximus, de viris religioſis: Illi nempe remotiores ſunt à periculis, & contra Hæreticorum inſidias, & fraudes, atque inſultus, multis validíſque præſidijs præmuniti: id verò habent tum ratione ſtatus religioſi quî munitior & tutior eſt; tum ob ſingularem quandam Dei curam & protectionem ſub qua religioſi homines viuunt, in eós namque *Pſalm. 90.* præcipuè conueniunt verba illa Pſalmi nonageſimi, Qvi *habitat in adiutorio* Altissimi, *in protectione* Dei *cæli commorabitur:* & cetera quæ deinceps in eo Pſalmo ſequuntur, & ad religioſos viros optimè quadrant. Sic iſti.

Germana interpretatio illius, (Vinū & oleum ne læſeris.)

Sed illa eſt horum verborum aptior & ſolidior, ob ídque pro- 44 babilior interpretatio, per vinum figuratè ſignificari verbū Dei & doctrinam ſacrarum Scripturarum, per oleum autem diuinam & ſalutarem vim Sacramentorum. Vinum corporaliter calefacit,

leſacit, roborat, exhilarat, & alacres & animoſos facit: hæc ipſa ſpiritualiter facere in animis noſtris verbum Dei & doctrinam ſacræ Scripturæ docet plurifariam ipſa Scriptura, præcipuè autem in Pſalmo xviij. & cxviij. Olei etiam multæ ſunt ad vſus humanæ vitæ commoditates, valet enim ad curationem vulnerum & morborum, ad condimentum ciborum, ad corroborationem virium, in ijs præcipuè qui decertaturi ſunt, vt olim in athletis, & ad vnctionem & conſecrationem Regum & Sacerdotum: Similia horum ſpiritualiter præſtat nobis Devs per Sacramenta ritè, dignéque accepta. Ergo iſtorum verborum hæc eſt germana Interpretatio & ſententia: Quantacumque ſit Hæreticorum audacia, & ferocia, & potentia, & doctrina, & eloquentia, & aſtutia, atque malitia, quamuis illi mille habeant nocendi artes, & vehementer Eccleſiam Catholicam perturbare, vexare, confligtare videantur; nunquam illi tamen vinum & oleum lædere potuerunt aut poterunt vnquam, id eſt, nunquam Eccleſiæ Catholicæ veritatem & integritatem, ſincerúmque intellectum, & cultum, atque vſum ſacrarum Scripturarum, & diuinorum Sacramentorum auferre poterunt. Atque hoc ſanè veriſſimum eſſe, ſuperiorum omnium temporum memoria, & experientia comprobatur: Cùm enim ab exordio naſcentis Eccleſiæ tot ac tantæ fuerint hæreſes, ſemper tamen huiuſmodi vinum & oleum ab Hæreticis illæſum, & inuiolatum, atque illibatum in Eccleſia Catholica permanſit.

DE APERTIONE QVARTI SIGILLI.

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

ET cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti Animalis dicentis, Veni, & vide: Et ecce equus pallidus, & qui Vers. 7. & 8.

& qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & Infernus ſequebatur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ interficere gladio, fame, & morte, & beſtijs terræ.

1. Interpretatio. Victorinus.

Math. 24. Luc. 21.

QVID ſignificetur apertione huius quarti ſigilli, breuiſ- 45
ſimè Victorinus indicauit, referens quæ dicuntur hoc loco ad grauiſſimas calamitates & ingentia mala quæ in ſupremis Mundi temporibus ventura eſſe prænuntiauit Dominus dicens in Euangelio, futuras tunc peſtilentias & mortalitates magnas. Cùm autem dicit, *Et infernus ſequebatur eum*, hoc ſignificat, infernus tunc expectabit deuorationem animarum multarum impiarum. Sic Victorinus.

2. Interpretatio. Primaſius.

Primaſius locum hunc latiùs quidem, ſed obſcuriùs tamen 46
tractat: Ait eſſe quatuor partes Mundi, vnam DEI, qui ſunt Iuſti; alteram Diaboli, & hanc triplicem, Gentilium ſcilicet, & Hæreticorum ſiue Schiſmaticorum, & Falſorum fratrum; Et hæ tres partes Diaboli perpetuò contra illam quartam partem quæ DEI eſt, pugnant: in quam partem quartam dicitur hoc loco data eſſe poteſtas ſeſſori quarti equi, interficiendi gladio, fame, morte, & beſtijs terræ, id eſt, per huiuſmodi flagella & mala Eccleſiam DEI vexandi. Hoc etiam aduertere licet ex numero equorum qui viſi ſunt à Ioanne, nam contra vnum eundémque bonum qui albo equo inſidebat, ex aduerſo tres malos oppoſuit, ſcilicet, cum gladio rufum, cum ſtatera nigrum, tertium autem mortis ſigno pallentem; Gladio bellum, nigro famem, pallore denuntians mortem. Et cùm ſingulis alijs plagas ſingulas aſſignaret, huic quarto attribuit omnia plagarum genera, addens inſuper plagam beſtiarum. Dubium autem eſſe poſſet, vtrùm iſtas plagas propriè vt ſonant verba, an figuratè ac myſticè intelligere oporteat. Nam & gladius, & fames, & mors, & infernus, & beſtiæ tam corporaliter, quàm ſpiritualiter in Scripturis accipiuntur: claret tamen, bonum illum primum equum album, cui tres malos equos ex aduerſo oppoſuit, iſtiuſmodi omnibus viſibilibus plagis temporaliter exerceri, Sed quia prohibuit lædi vinũ & oleum, apertè demõſtrauit,

Eccleſiam

Eccleſiam vſque ad finem ſeculi malorum perſecutione non poſſe perire, quam enim mali contra bonos mouent perſecutionem, hanc DEVS ſummè bonus ad ſuorum redigens vtilitatem, opportunitatem eis præbet ſpiritualium triumphorum. Hæc Primaſius: ſecundùm quem, ea quæ dicuntur hoc loco, referuntur ad flagella & mala corporalia quibus Eccleſia CHRISTI & iuſti ſanctique homines, DEI permiſſu, ab impijs & iniquis hominibus vexantur & conflictantur ad exercitium & probationem fidei & virtutum.

47 Ambroſius apertionem quarti ſigilli refert ad quartam Ætatem Electorum quæ fuit in Veteri Teſtamento tempore Prophetarum, hi namque myſteria CHRISTI & aperto ſermone, & opertè velatéque per varias figuras prædixerunt atque præmonſtrarunt. Tunc igitur Dominus quartum ſigillum aperuit, cùm propheticorum oraculorum intelligentiam Doctoribus Eccleſiæ prebuit. Nec ſolùm vaticinia, ſed etiam facta Prophetarum myſticam & ſpiritualem habent intelligentiam, vt illud ſingulare certamen Dauidis cum Goliath gigante Philiſtæo, vt quotidianus Eliæ paſtus per coruum, vt mundatio Nahaman à lepra per lotionem eius in Iordane, eiúſque lepræ tranſlatio in Giezi miniſtrum Eliſei. Multa præterea ſatis prolixè tractat Ambroſius ad maiorem huius Interpretationis ſuæ declarationem, quæ nos conſultò referre hîc prætermittimus, nam & hanc eius interpretationem, & alias eiuſdem interpretationes ſuperiorum trium ſigillorum eſſe huic Viſioni Beati Ioannis admodùm incongruas & alienas exiſtimamus.

3. Interpretatio. Ambroſius. *1. Reg. 17.* *3. Reg. 17.* *4. Reg. 5.* *Luc. 4.*

48 Beda, quæ in apertione quarti ſigilli oſtenſa ſunt Ioanni, ea interpretatur de Hæreticis: Quorum nomen verè mors eſt, nam etſi omnes qui grauiter peccant, mortui DEO ſunt, ideóque tale peccatum vocatur mortale ſiue mortiferum; hoc tamen in Hæreticos præcipua quadam ratione conuenit: Si enim Iuſtus ex fide viuit, vt inquit Scriptura, Hæreticus autem veram fidem amiſit, & falſam fidem non ſolùm habet ipſe, ſed etiam mortifera perſuaſione aliorũ mentibus inſerere conatur, quis neget hæreticum

4. Interpretatio. Beda. *Habac. 3.*

hominem ritè nominari mortem? Atque ob id ipſum pallidus inducitur, quòd pallor morientium color eſt, eſt item inuidiæ & odij ſignum quo Hæretici aduerſus Catholicam Eccleſiam pallent in animis ſuis,& liuent,atque tabeſcunt. Sequitur eos Infernus, quia perditorum poſt ſe rapiunt cateruam: Diabolus enim & miniſtri eius Hæretici,& Mors, & Infernus appellantur, quòd multis ſint cauſa mortis & demerſionis in infernum. Illud autem, *Data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ*, clarè apparet in magno illo Hæreſiarcha Ario, cuius veſana hæreſis in Alexandria Ægypti orta, indéque prodiens & per quatuor partes terræ peruadens, ad Gallicum vſque peruenit Oceanum, omnibus quatuor iſtis flagellis Eccleſiã Catholicam affligens. Sic fermè Beda.

Rupertus. Rupertus autem licèt apertionẽ quarti ſigilli referat ad impletionem & manifeſtationem prophetiarũ quæ in Vetere Teſtamẽto nẽ erant de quarto myſterio CHRISTI, id eſt, de aſcenſione eius in cœlum; verba tamen Scripturæ huius loci ſigillatim de Hæreticis, ſimiliter vt Beda interpretatur. Sed nos in proxima ſuperiori Diſputatione concluſimus, Hæreticorum ingenia, & ſtudia, & mores, & malitiæ machinamenta, & mala quæ ab eis Catholicæ Eccleſiæ acciderunt, in apertione tertij ſigilli fuiſſe præſignata.

5. Interpretatio. Thomas Anglus. Dionyſius Carthuſianus. Gagneius. Eſt alia huius loci apud Thomam Anglum, & Dionyſium 49 Carthuſianum, & Gagneium Interpretatio. Iſti, quæ in apertione quarti ſigilli oſtenſa ſunt Beato Ioanni, ea interpretantur de Hypocritis, quorum vniuerſitas in qualibet ætate ſignificatur per equum pallidum: Per externum enim corporis pallorem ſimulant & mentiuntur interiorem continentiam, & deuotionem, atque ſanctimoniã, de quibus nempè in Euangelio Dominus dixit;

Matth. 6. *Exterminant enim facies ſuas vt pareant hominibus ieiunantes.* Seſſor iſtius equi eſt Diabolus, vel aliquis qui quolibet in loco vel ætate eſt quaſi princeps & dux iſtorum hypocritarũ: Et quia iſte impia ſimulatione pietatis, & virtutum, & ipſe mortuus eſt intus, & alios ad mortem trahit plurimos, idcirco nomen Mortis ei tribuitur. Infernus autem ſequitur eum, quia multi Diaboli habitatores Inferni, ſubſequuntur iſtos, incitando eos, & dirigendo, & promouendo

mouendo ad malum: & quia plurimos vbique locorum æternæ perditionis reos faciunt, nuſquam enim iſtud genus hominum deeſt, & vbique periculum eſt à falſis fratribus ſecundùm illud Prophetæ dictum, *Vir fratrem ſuum venatur ad mortem*; propterea *Michea 7.* dicitur data illis poteſtas ſuper quatuor partes terræ. Permiſſum verò illis eſt interficere gladio, id eſt, ſermone venenato, ſicut Propheta dixit, *Gladius ſub labijs eorum. Et fame,* id eſt, priuatione *Pſal. 58.* alimoniæ verbi DEI, vel Sacramentorum. *Et morte*, id eſt, quibuſcumque alijs generibus mortis, ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis. Denique, per beſtias terræ, intelligere licet brutas cupiditates quibus alios mancipant, vel ferinam aduerſus bonos Tyrannorum rabiem. Sic iſti hunc locum interpretantur.

50 Haymo per iſtos tres equos poſteriores, rufum & nigrum, & *6. Interpretatio. Haymo.* pallidum præfiguratam eſſe putat vniuerſitatem omnium reproborum: per rufum quidem, crudelitatem eorum; per nigrum, obſcurationem cordis, errorúmque tenebras; per pallidum, interiorem animæ eorum mortem & ſupplicia æternæ mortis quibus deſtinati ſunt. Seſſor equi Diabolus eſt, qui rectè Mors nominatur, *Inuidia enim Diaboli mors introiuit in orbem terrarum*: qui *Sap. 2.* ſedet ſuper pallidos, id eſt, opera mortis habentes, quíque non ſolùm ipſi ſunt mortui, ſed alios quoque morti tradere ſtudent, vnde ſubditur, *Et Infernus ſequebatur eum.* Sicut enim Infernus nunquam dicit, *Sufficit*, ſed ad recipiendas animas ſinum ſuum laxat; *Prou. 27.* Sic iſti cor ſuum dilatant ad ambienda terrena bona, nec tantum acquirere poſſunt quantum ipſi concupiſcunt: Sequuntur itaque Diabolum, qui eſt caput omnis malitiæ, vnde ſcriptum eſt, *Imitantur eum qui ſunt ex parte eius.* *Sap. 2.* Auctor igitur mortis Diabolus contra viuos, id eſt, Iuſtos & Sanctos viros pugnaturus ſedet ſuper equum pallidum, quia per miniſterium Reproborum quos iam ipſe ſpiritaliter occidit, vitam Electorum extinguere conatur. *Data eſt ei poteſtas ſuper quatuor partes terræ*, Orientalem ſcilicet, & Occidentalem, Septentrionalem item atque Meridionalem, quia vbique terrarum & locorum Diabolus per ſe, pérque miniſtros ſuos, omnes malitiæ ſuæ artes aduerſus bonos exercet. Poſ-

ſumus etiam quatuor terræ partes per myſticam intelligentiam accipere pro quatuor terrenorum hominum generibus qui ſunt hoſtes Eccleſiæ & bonorum hominum, Paganos dico,& Iudæos, & Hæreticos, & falſos Chriſtianos. Interficit porrò Diabolus quoſcumque poteſt quatuor modis, vel gladio prauæ ſuggeſtionis & perſuaſionis; vel fame, id eſt, ſubtractione verbi DEI, & Sacramentorum;vel morte,ſcilicet interiori & ſpirituali; vel per beſtias terræ, id eſt, per homines ſæuitia efferatos, & ferina crudelitate præditos, quales fuêre olim aduerſus Chriſtianos Nero, Domitianus, Decius, Diocletianus, aliíque. Sanè, Apoſtolus in primo Capite Epiſtolæ quam ſcripſit ad Titum, Cretenſes appellauit malas beſtias. Hactenus ex Haymone.

DISPVTATIO DECIMAQVINTA.

Exponuntur aliæ tres Interpretationes apertionis quarti ſigilli.

7. Interpretatio. Aureolus. Lyranus.

AVREOLVS & Lyranus exiſtimāt in apertione quarti 51
ſigilli deſignatam eſſe ſecundam perſecutionem Chriſtianorum factam à Domitiano Romanorum Imperatore, in qua & ipſe Ioannes in doliū feruentis olei miſſus eſt,& in Patmos inſulam relegatus. Domitianus autem primo quidem principatu ſuo ſimulauit clementiam,& iuſtitiam, & probitatem; Sed quia ſimulatio virtutis diuturna eſſe non poteſt, mox in tantam erupit ſcelerum immanitatem,vt peſtilentiórne fuerit Princeps,quàm Nero incertum fecerit. Congruè verò Domitianus comparatur equo pallido, vel propter pallorem inuidiæ ipſius & odij præſtantium virorum; vel quia fuiſſe illi perpetuum quendam oris pallorem,maligni animi indicem teſtémque, in veteribus Romanæ hiſtoriæ monumētis proditum eſt: Vel equus pallidus ſignificat Romanum populum & Senatum quorum ille maximam fecit cædem,prorſus adeò,vt etiā qui ſuperſtites erant,in ſummo tamen animi pauore angoréque viuerent; pallor autem

& morien

& morientibus,& vehementer timentibus accidere ſolet.

52 Huius equi ſeſſor Domitianus fuit qui per quindecim totos annos Romano potitus eſt Imperio: Cui aptè nomen Mortis imponitur,tum quòd mortis ſupplicio quamplurimos affecerit,tum quòd etiam ipſe vitam ab alijs occiſus, violenta morte amiſit. Infernus autem ſequebatur eum, quia crudelitas eius non humana, ſed infernalis & diabolica videbatur: aut quia,tanquam furijs inferni,ad tantam ſæuitiæ immanitatem videbatur incitari atque inflammari. Dicitur porrò data ei poteſtas ſuper quatuor partes terræ,quòd in has omnes tunc dilatatum eſſet Romanum Imperium, & quòd plurimos ipſe in iſtis quatuor terræ partibus multifariam occidiſſet,tam de Chriſtianis quàm de Romanis. Vſus autem eſt quadruplici genère tormẽtorum, gladio ſcilicet,& fame, & morte,id eſt,varijs generibus mortis, vel per demerſionem in profundum aquarum, vel per combuſtionem ignis, vel per lapidationem; interfecit etiam per beſtias terræ, iubens in publicis ſpectaculis Sanctos Martyres beſtijs obiici dilaniandos. Sic iſti.

53 Noſter Ribera huius quarti ſigilli myſterium interpretatur de tertia Chriſtianorum perſecutione facta ſub Traiano Romanorum Imperatore paulò poſt Beati Ioannis exceſſum. Hanc verò fuiſſe atrociſſimam & funeſtiſſimam, licet intelligere ex illis Euſebij verbis quæ ſunt in Capite trigeſimo ſecundo libri tertij Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: Perſecutionum, inquit, pondus vrgebat Eccleſiam, & tam immenſæ cateruæ Martyrũ quotidie iugulabantur,vt Plinius Secundus qui tunc prouinciam adminiſtrabat,multitudine interemptorũ permotus, referret ad Imperatorem Traianum, quòd innumera hominum millia quotidie obtruncarentur. Equus itaque pallidus præfigurauit Traianum atque eius adminiſtros executoréſque crudelitatis in Chriſtianos, qui ferro & fame & beſtijs quamplurimos Chriſtianos occiderunt; pallor enim familiaris morientium, & pauentium, atque fameſcentium color eſt. Data verò ſeſſori equi fuit poteſtas ſuper quatuor partes terræ, id eſt, perſequendi & occidendi Chriſtianos qui per iſtas quatuor partes terræ ſparſi degebant. Et ad hanc perſecu-

8. Interp. Ribera.

Euſebius.

tionem Ribera pertinere exiſtimat illa Domini verba dicta Angelo Philadelphiæ, & ſuprà in Capite tertio ſcripta, *Ego ſeruabo te ab hora tentationis quæ ventura eſt in orbem vniuerſum, tentare habitantes in terra.* Illud porrò, *Et infernus ſequebatur eum,* ſignificat æterna inferni ſupplicia quæ manebant Traianum & crudelitatis eius executores aduerſus Chriſtianos: Expectabat, inquit Victorinus, infernus deuorationem animarum multarum impiarum: huius ſimile eſt illud Eſaiæ, *Dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termino, & deſcendent fortes eius, & populus eius, ſublimes glorioſíque eius ad eum.* Et Ribera quidem ad hanc fermè ſententiam interpretatur hunc locum.

9. Interpretatio. Andreas. Andreas verò Cæſarienſis opinatur, per ea quæ oſtenſa ſunt in 54
Apertione quarti Sigilli, præfiguratam eſſe calamitoſiſſimam & miſerrimam temporum conditionem, quæ futura erat Maximiano & Diocletiano Romanum Imperium obtinentibus, ſub quibus, etiam ſuperiorum omnium crudeliſſima perſecutio Chriſtianorum facta eſt: Andreæ verba ſunt huiuſmodi; Quartum animal locutum Ioanni in apertione quarti ſigilli fuit Aquila, quæ vbi perſpicaciſſimis oculis prædam ſupernè deſpectauit, maxima ſtatim celeritate ad eam rapiendam è ſublimi deuolat: Hoc autem ſignificat clades, plagáſque omnes non aliunde venire quàm à ſupernis, DEVS namque iuſta ira & indignatione prouocatus, mittit illas, partim quidem, vt iuſtos & ſanctos viros ab impijs afflictatos & vexatos vlciſcatur; partim autē vt ipſos impios per eas plagas puniat. Quod verò dicitur de equo pallido & ſeſſore eius, & de pediſſequo eius inferno, & de quatuor flagellis quibus datum illi eſt percutere omnem terram, cum calamitoſo rerum ſtatu qui fuit imperantibus Maximiano & Diocletiano valde congruit: Cùm enim Imperatore Maximiano in ipſo perſecutionis Chriſtianorum æſtu peſtis ſimul & fames crudeliter graſſarentur, tanta hominum multitudo, vt ſcribit Euſebius capite octauo libri noni hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, interiit, vt cadauera ſepulturæ tradi vix poſſent, etiamſi Chriſtiani per id temporis curam maximam ſepeliendis mortuis impenderent; erroreque ſeductos ma-

Euſebius.

gna

gna humanitate tractantes,ad veritatis lucem reducere niterentur. Addit præterea idem Auctor,non paucos ab Armenijs qui eo ipſo tempore contra Romanos inſurrexerant, contrucidatos occubuiſſe,canéſque in cadauera interfectorum immaniter ſæuiſſe; prorſus adeò vt qui à clade ſuperfuerant, ad inſectandos & occidendos canes ſe totos conuerterent, veriti ſcilicet ne poſt ſuum exceſſum,canum ventres viua ſuorum corporum ſepulcra fierent. Fit etiam credibile,agreſtes quoque feras cadauerum paſſim iacentium copia excitatas & allectas, eiuſdem cum canibus paſtus fuiſſe participes: Quin,noſtra etiam ætate, quædam horum ſimilia vſu veniſſe nouimus. Hæc Andreas.

Confutatio trium proximè ſuperiorū interpretationum.

55 Sed enim, tribus iſtis proximè commemoratis interpretationibus refellendis vnum illud in commune ſufficit argumentum, ſuprà oſtenſum eſſe à nobis cùm Apertionis ſecundi ſigilli myſterium exponeremus, omnes illas decem Chriſtianorum perſecutiones à Paganis Imperatoribus Romanis factas,à Nerone videlicet vſque ad Diocletianum, in apertione ſecūdi ſigilli per equum rufum & ſeſſorem eius fuiſſe præfiguratas. Illā porrò interpretationē Aureoli & Lyrani,myſterium quarti ſigilli referentium ad ſecundam perſecutionem factam ſub Domitiano, propriè confutat ratio temporum: Hæc enim Viſio Beati Ioannis propheticam habebat præmonſtrationem, & prędictionem futurarum ignotarúmque rerum, non autem commemorationem rerum præteritarum & notiſſimarum;quo tempore autem hanc Viſionē habuit Ioannes,habuit verò eam in extremo principatu Domitiani,perſecutio Chriſtianorum ſub eo Principe vel finita, vel certè iam proximè finem erat; erátque & ipſi Ioanni & Eccleſiæ notiſſima, non igitur ad eam referre conuenit hanc Viſionem Ioannis.

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Explicatur vltima Interpretatio Apertionis quarti ſigilli,quæ eſt de Maomete & eius Secta.

EXTREMO

10.Interp. EXTREMO loco referenda eſt Interpretatio quarti ſigilli ſanè quàm probabilis, à Ioachimo Abbate tradita, & Seraphino Firmano, & Cœlio Pannonio: Iſti, quæ oſtenſa ſunt in quarti ſigilli apertione, interpretati ſunt de Maomete pſeudopropheta, & peſtilentiſſima eius Secta. Per equi pallorem, ait Ioachimus, ſignificatur animi liuor, & inuidia, atque odium, earum quippe affectionum externus oris pallor index eſſe ſolet: Iſtiuſmodi ergo colore ſignificatur genus hominum inuidia & odio tabeſcentium, & ſummæ nequitiæ ac malitiæ. Huius porrò quarti ſigilli apertio tunc in Eccleſia CHRISTI completa eſt, cùm gens Agarenorum qui ſe nominare Saracenos maluerunt, quaſi de vagina ſuæ habitationis educta, plurimas in Syria, & Aſia, & Græcia Eccleſias deuaſtauit. Equus igitur pallidus Secta eſt Maometana, quæ apud Danielem comparatur quartæ beſtiæ quæ dentibus & vnguibus ferreis armata, comedens, & comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans erat. Huius equi ſeſſor cui nomen erat Mors, auctor eius Sectæ fuit Maometes, quippe innumerabilium ferme hominum & corporalis & ſpiritualis mortis cauſa fuit. Infernus qui ſequebatur eum, aliquis fuiſſe putandus eſt ſubſequentis Sectæ Hæreſiarcha, ex Maometana tamen Secta pullulãtis & exortę: & fortaſſe fuit is qui vulgò dicitur Meſes Mutus, qui in Africa & in Mauritania per ſuos ſucceſſores magnà cum potentia regnat. Hæc Ioachimus. 56

Ioachimus Ab.a.

Seraphinus Firmanus. Sed hanc ipſam interpretationem pleniùs & diſtinctiùs, ſimúlque aptiùs atque commodiùs tractans Seraphinus Firmanus in breui quadam explanatione libri Apocalypſis quam ſermone Italico fecit, in hanc ſcribit ſententiam: In quarta Eccleſię Ætate Secta Maometana extitit, & idcirco in apertione quarti ſigilli viſus eſt equus pallidus, id eſt, populus Saracenus, priuatus vigore fidei, & ſpiritaliter eneruis. Seſſor equi fuit Maometes princeps Saraceni populi, & Sectæ ipſius auctor, Qui ſibi non credentes & aduerſantes, corporali gladio interimebat; credẽtes verò ſibi & obtemperãtes peiori morte, id eſt, ſpirituali occidebat, Congruè igitur nomẽ eius dicitur fuiſſe Mors. Sequebatur autem eum Infernus, 57

nus, quòd Maometana Secta putetur eſſe perduratura vſque ad aduẽtum Antichriſti, qui propter profundiſſimam errorum & vitiorum abyſſum, & malitiæ barathrum ritè nominatur Infernus. Tantà porrò Maometanę Sectæ cognatio & congruentia eſt cum futura Antichriſti diſciplina, vt nonnulli ſint opinati, ipsũ Maometẽ verum fuiſſe Antichriſtum, de quo infrà Beatus Ioannes multa prædicit horrenda execrandáque: Sed iſti cõfuderunt ſextum ſigillum cum hoc quarto, nam in apertione ſexti ſigilli agitur de Antichriſto. Quemadmodum porrò in Ætate quarta Eccleſiæ Maometes eiúſque Secta viam, & ſedem præparauit Antichriſto, ita conueniens fuit, vt in quinta Ætate in qua nos ſumus, exiſteret inſignis aliquis proximus præcurſor Antichriſti, qui peſſimis diſſeminandis erroribus quaſi viam præſternat & præmuniat venturo Antichriſto; Hunc autem præcurſorem Antichriſti hic ipſe Auctor paulò infrà interpretatur Lutherum vel Caluinũ. Illud autem quod hîc dicitur, datam ei fuiſſe poteſtatem ſuper quatuor partes terræ, in Sectam Maometanam competere, adeò manifeſtum eſt vt probatione non egeat, cum Sectam Maometanam per omnes terræ partes eſſe proſeminatam & prolatatam, meridiana luce clarius ſit: cuius dilatationi ac potentiæ magnum ſine dubio incrementum dedit multiplex, & diuturna perturbatio Eccleſiæ CHRISTI propter varias hæreſes & ſchiſmata, maximà verò debilitatio potentiæ bellicæ Chriſtianorum ob inteſtina Principum inter ſe diſſidia atque bella.

58 Cœlius Pannonius hoc in loco appoſitis exemplis ſucceſſorum Maometis declarat quemadmodum per eos Secta Maometana in quatuor iſtis terræ partibus ſedem poſuerit, imperiúmque obtinuerit: Poſt mortem, inquit, Maometis qui Syriam & Arabiam bello inuaſerat & ſubiugauerat, Abdalla Motaliph cum parte exercitus venit in Occidentalem regionem, occupauitque Africam & Hiſpaniam, deſtruens Eccleſias Chriſtianorum, omnéſque compellens ad Sectæ Maometanæ ſuſceptionem. Ex alia verò parte Iomar gener Maometis Dux ab vniuerſis declaratus & conſtitutus eſt: is perſuaſit omnes prouincias Orientales vſque ad

Quomodo ſecta Maometana poteſtatem habuerit ſuper quatuor partes terræ.

Cœlius Pannonius.

Indum fluuium, cogens obſeruari ab omnibus legem Maometis, Eccleſijs Chriſtianorum vel euerſis, vel in Meſquitas conuerſis. Iam verò circa annum Domini milleſimum ducenteſimum & duodecimum ſurrexerunt Tartari, & ſubiecerunt ſibi plures Indiæ regiones, & totam Scythiam vſque ad Danaim, & Boryſthenem fluuios, & quidquid eſt vſque ad fines Rutheniæ: iſti verò etiam Sectam Maometanã ſuſceperunt, & regiones Septentrionales vexauerunt. De Meridionali parte nihil attinet dicere, cùm ea primùm ab his Maometanis occupata ſit, & in Africa meridionali atque in Ægypto etiam nunc vigeat & regnet. Patet igitur, poteſtatem datam fuiſſe Maometi & ſectatoribus eius ſuper quatuor partes terræ interficiendi gladio corporali: *Et fame*, tum corporali, tum etiam ſpirituali: nam apud ipſos interdictum eſt Chriſtianis prædicatione auditionéque verbi DEI & Chriſtianæ doctrinæ. *Et morte*, id eſt, per mortiferas afflictiones & vexationes, & cruciatus captiuorum Chriſtianorum. *Et beſtijs terræ*, ſæpenumero Chriſtianos in contemptum & vindictam eorum, leonibus & vrſis dilaniandos obiiciendo; vel ad laborioſiſſimam & ærumnoſiſſimam domeſticarum beſtiarum vt ſunt equi, muli, aſini, cameli, boues, oues, curam & ſeruitutem Chriſtianos cogendo.

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Declaratur, cur Auctor proximam ſuperiorem Interpretationem Apertionis quarti ſigilli de Maomete & Secta eius præferat ceteris.

Maometanã Sectã & perſequutionem Chriſtianorum congruè præſignatam eſſe in apertione quarti Sigilli.

CVR ego Interpretationem quam proximè commemoraui, anteferam ceteris, maximéque probabilem eſſe 59
cenſeam, paucis indicabo Lectori. Mihi ſanè fit admodum veriſimile, perſecutionem, quam populus Chriſtianus à populo Maometano diu multúmque paſſurus erat, fuiſſe in hac Apocalypſi Beato Ioanni reuelatam: Nam ſi alia minoris momenti, minúſque memorabilia, quòd ea pertinerent ad inſignem aliquam

aliquam Eccleſiæ vel proſperitatem vel aduerſitatem, manifeſtata ſunt Beato Ioanni; quantò eſt creditu procliuius, præmonſtratam ei fuiſſe hanc Maometicam perſecutionem, quæ alias omnes ſuperiores quatuor modis longè ſuperauit? Primùm enim, exceſſit illas diuturnitate temporis, iam enim annos prope mille adhuc perdurauit, atque etiamnum durat & viget. Deinde, amplitudine imperij & potentiæ Maometanorum perſecutorum qui maximam orbis terrarum partem ſuæ dominationi ſubiugatam obtinuerũt, hodiéque tenent. Tum, atroci & implacabili odio Chriſtianorum, cum quibus tanto tempore tum de religione, tum de imperio pugnaciſſimè decertarunt. Ac demùm multitudine grauitatéque cladium, & calamitatum, malorúmque quibus Chriſtianum populum plurifariam maiorem in modum afflixerunt: Nam & innumerabiles homines impiè renuntiantes CHRISTO ad impuriſſimæ Sectę ſuę cultũ pertraxerunt, gentémque Chriſtianam plurimis & ampliſſimis regnis atque prouincijs ſpoliauerunt. Quis igitur non facilè credat, hanc talem & tantam perſecutionem Chriſtianorum à Maometanis factam, fuiſſe in his Viſionibus reuelatam Beato Ioanni? Si autem ea reuelata eſt Beato Ioanni, eſt valde conſentaneum exiſtimare, præſignificatam fuiſſe in apertione huius quarti ſigilli, id enim ſeries & ordo ſuperiorũ Viſionum depoſcere videtur. In Apertione enim ſecundi ſigilli per equum rufum prænuntiata eſt perſecutio Chriſtianorum in primis Eccleſiæ temporibus facta à Paganis Imperatoribus Romanis: Deinde, in Apertione tertij ſigilli per equum nigrũ præſignata fuit perſecutio Eccleſiæ facta ab Hæreticis, maximè verò ab Arianis, quæ quidem paruo temporis ſpatio ſubſecuta eſt primam illam perſecutionem Paganorum: Perſecutioni verò hæreticorum Arianorum paruo interuallo ſucceſſit & Saracenorum & Maometanorum perſecutio: nam circa annum Domini trigeſimum & ſexcenteſimum, iam deficiẽte atque exoleſcente Arianorũ hæreſi, magnus ille pſeudopropheta Maometes extitit: Erat igitur valde conueniens, vt poſt apertionem tertij ſigilli in qua perſecutio Hæreticorum præfigurata eſt, hæc perſecu-

tio Maometica in Apertione quarti ſigilli Beato Ioanni, & per eum Eccleſiæ reuelaretur.

Applicatio verborum Scripturæ ad Maometanã Sectã & perſecutionem.

Quemadmodum porrò verba Scripturæ huius loci ad hanc 60 noſtram interpretationem congruè commodéque applicari & aptari queant, & in proximè antecedenti Diſputatione ſecundùm expoſitionem Seraphini Firmani dictum eſt, nóſque hoc loco, alijs quibuſdam additis, oſtendemus. Equus pallidus bellè repræſentat Maometanam Sectam, tum quia equus animal eſt audax, ferox, bellicoſum; & huius Sectæ homines audaces, feroces, bellicoſi fuerunt: Hæc enim Secta per vim bellicam à primo introducta eſt, poſteáque armis dilatata, roborata, & conſeruata eſt. Tum etiam quia hæc Secta planè irrationalis, &, vt ita dicam, ſenſualis, & beſtialis, & voluptuaria eſt; Scriptura verò equi ſimilitudine vti ſolet ad ſignificandum homines inſipienter, & laſciuè, & libidinosè viuentes, in quodam enim loco ſcriptum eſt, *Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus:* & alio in loco, *Equi amatores & emiſſarij in fœminas facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Pallor autem morientibus & vehementer pauentibus accidere ſolet; Maometani verò & Saraceni cædibus hominum, mundum, animóſque mortalium nimio pauore ac terrore impleuerunt. Iſtius equi Seſſor pſeudopropheta Maometes fuit, qui congruè admodũ nomine Mortis inſignitus eſt, nã & ipſe per ſe, multóque magis per ſectatores ſuos innumerabiliũ mortis hominum, corporalis pariter atque ſpiritualis cauſa fuit: Omninò Secta hæc peſtifera, exitialis, mortifera fuit humano generi. Iſtum porrò equum & ſeſſorem eius Infernus ſequebatur; quia ſicut Infernus, ſecundùm Salomonem, inſatiabilis, atque inexplebilis eſt, ita Maometani nullis dominationis certis finibus contenti, ſemper in dies maiorem potentiam, ampliúſque imperium affectarunt, & comparare voluerunt. Vel ſequebatur Infernus Maometem, quia videbatur totus concurriſſe infernus & diabolica potentia ad eum adiuuandum, promouendũ, & proſperandũ: Vel quia nulla vnquã fuit Secta, quę tot hominũ dãnationis ęternæ, ac detruſionis ad infernũ vbique terrarũ, cauſa fuerit. Quomodo

Pſal. 31.

Ierem. 5.

Prouerb. 27. & 30.

modo autē Maometi,& ſucceſſoribus eius data fuerit poteſtas ſuper quatuor partes terræ, ſatis declaratū eſt in proxima ſuperiori Diſputatione ſecundùm Interpretationem Cœlij Pannonij. Illis denique verbis, *Interficere gladio, fame, morte, & beſtÿs terræ*, ſignificantur præcipua genera flagellorū quibus DEVS & olim puniebat impios & rebelles ſibi Iudęos, hodiéque Chriſtianos populos diuinæ legis trāſgreſſores, grauiſſimiſque ſceleribus mancipatos caſtigare ac punire ſolet. Huiuſmodi quatuor flagella DEVS per Ezechielem vocat quatuor iræ ac vindictæ ſuæ iudicia peſſima, id eſt, calamitoſiſſima & nocētiſſima hominibus, Sic enim ait, *Si quatuor iudicia mea peſſima, gladium, & famem, & beſtias malas, & peſtilētiam immiſero in Ieruſalem, vt interficiam de ea hominem & pecus.* *Locus Ezechiel. 14.*
Vbi aduertere Lectorem volumus, Ezechielem vocaſſe peſtilentiam, quam Beatus Ioannes hoc loco nomine Mortis ſignificauit, Interdum enim nomen mortis ponitur in Scriptura pro peſtilentia, quòd maximè ſit mortifera, plurimorúmque hominum & populorum miſeranda mortis, & in breuiſſimo tempore, cauſa, Sic in libro Exodi & alibi ſumitur. Quomodo autem iſtiuſmodi flagellis Maometani Chriſtianos percuſſerint, in ea quæ hanc proximè anteceſſit Diſputatione declaratum eſt.

DE APERTIONE QVINTI SIGILLI.

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

ET cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas Interfectorum propter verbum DEI, *& propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes, Vſquequò Domine Sanctus & Verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de ÿs qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis* VERS. 9. 10. 11.

vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui eorum & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

Exponuntur tres horum verborum Interpretationes, Victorini, Andreæ, & Ambroſij.

HIc locus, ſi quis alius in Scriptura, perobſcurus, ſimúlque apud Doctores celeberrimus eſt, ſed ab eis tamen maxima Interpretationum varietate tractatus. Conuenit igitur, etiam nos cum diligentia & cura in eo explicando verſari, expoſitis primùm fideliter aliorum Interpretationibus, noſtráque ad extremum indicata ſententia. 61

Hanc Beati Ioannis Viſionem in Apertione quinti ſigilli factam, & verbis ſuprà in huius Diſputationis titulo poſitis ab eo deſcriptam, Victorinus hunc in modum interpretatur: Vidit Beatus Ioannes animas occiſorum ſub ara, id eſt, ſub terra: ara enim, & cœlum, & terra dicitur: Sicut ſecundùm Legem erat duplex ara, vna intrinſecus, aurea; & altera extrinſecus, ærea, vel terrea. Quemadmodum igitur cœlum intelligitur ara aurea quæ erat interior, & in quam Sacerdotes qui chriſma habebant, tantùm intrabant; ſic & ara ærea intelligitur terra, ſub qua eſt Infernus: & inde remota pœnis & ignibus regio, & requies Sanctorum, in qua videntur illi quidem ab Impijs, & audiuntur, ſed ad eos tamen tranſmeare non poſſunt: Et hic eſt ſinus Abrahæ de quo loquitur Dominus in parabola Euangelica de Lazaro & Diuite. Hos igitur Sanctos expetere vindictam corporis & ſanguinis ſui, voluit nos cognoſcere, qui omnia videt DEVS. Sed quia in nouiſſimo tempore Sanctorum remuneratio perpetua, & Impiorum ventura eſt damnatio, dictum eſt, vt aliquandiu expectarent, & pro corporis ſui ſolatio acceperunt ſtolas albas, id eſt, donum SPIRITVS ſancti. Hæc Victorinus: in cuius verbis animaduertere licet, ſecundùm ipſum animas Sanctorum poſt mortem, & vſque ad diem Iudicij manere in ſubterraneo quodam loco prorſus

1. Interpretatio. Victorinus.

Quid altare ſiue ara.

Quale receptaculum animarum ſanctarum poſt mortem.

Lucæ 16.

Quid ſtolæ albæ.

ſus innoxio & quieto, quem vocatum eſſe putat ſinum Abrahæ.

61 Andreæ Cæſarienſis Interpretatio huius loci eſt huiuſmodi: *2. Interpretatio. Andreæ.* Solutio quinti ſigilli, Sanctorum vita defunctorum clamores ad DEVM pro mundi conſummatione proponit. Qui autem ſint iſti *Quorũ Martyrũ fuerint animæ illæ.* ſancti Martyres, duplex eſt Eccleſię Doctorum ſententia: quidam enim referunt in antiquos Martyres Veteris Teſtamenti, vt Prophetas, & alios: Sed recentiorum Eccleſiæ Doctorum ſententia eſt, quæ dicuntur hoc loco, non præteritorum commemorationem, ſed præmonſtrationem & prædictionem futurorum continere; & idcirco in eos conuenire qui poſt huius Reuelationis tempus futuri erant Martyres propter CHRISTVM. Expetunt autem illi vindictam ſuorum perſecutorum, cupientes ſcilicet vt vel pœnitentes ad DEVM conuertantur, vel impœnitentes per generalem Mundi conſummationem excidantur, ne Iuſti ad iniquitatem extendant manus ſuas, ſecundùm illud quod in Pſalmis ſcriptum eſt, *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem Iuſtorum, vt non extendant Iuſti ad iniquitatem manus ſuas.* *Pſal. 124.* Nam etſi plures Impiorum iam dudum iram DEI experti ſunt, illorum tamen reliquiæ flagellis adhuc egent, quibus aut conuertantur, aut condignè meritis ſuis plectantur. Cùm autem, datis albis ſtolis, dicitur illis, vt expectent modicum, ſatis declaratur, petitionem vindictæ in Sanctis, non eſſe aliud niſi deſiderium conſummationis ſeculi, quam tamen expectare iubentur vſque ad complementum fratrum ſuorum, ne ante illos conſummentur, vt ſcripſit Paulus ad Hebræos xj. *Quid ſit ſanctos petere vindictam.* Candor ſtolarum ſignificat ſplendorem virtutum quæ perilluſtres in illis fuerunt, quo ſplendore iam nunc vndique ſunt circumfuſi, etiamſi iſtorum bonorum hæreditatem necdum adepti ſunt. *Quid ſtolæ albæ.* Spe igitur illorum bonorum quæ ſpiritalibus ipſi oculis contemplantur, ab omni interea craſſitudine exuti meritò lætantur, & in Abrahæ ſinu pacatè requieſcere feruntur. *Vbi poſt mortem quieſcãt animæ Sanctorum ante diem Iudicij.* Multorũ etenim Sanctorum eſt ſententia, vnumquemlibet eorum qui virtutis cultores fuerunt, locum factis ſuis dignum poſt hanc vitam ſortiri, ex quo de gloria ſibi præparata certam facere queat coniecturam. Sic Andreas; qui, vt etiam ſu-

prà

prà Victorinus, multíque Veterum, putauit, animas Sanctorum poſt mortem non videre DEVM ante diem Iudicij, qua de re nos paulò infrà diſſeremus.

5. Interpretatio. Ambroſius. Quinti ſigilli apertio, inquit Ambroſius, ad Martyres pertinet. 63
Tunc autem ipſum aperuit CHRISTVS, quando ea quæ per parabolas, & per quaſdam figuras de Martyrum perſecutione, & glorificatione dixerat, Doctoribus Eccleſiæ manifeſtauit. Aperuit etiam quintum ſigillum, quando Martyribus cœleſtem gloriam eis promiſſam contulit, eóſque in mundo apud homines clarificauit. *Quid altare* Altare DEI, ſub quo vidit Ioannes animas Sanctorum, CHRISTVS eſt, ſub quo quieſcũt vt capiti ſuppoſita mẽbra, eíque per eius gratiæ & gloriæ participationem copulantur. Mouet autem *Quomodo Sancti petunt vindictam.* quæſtionem Ambroſius ſuper illis verbis, *Vſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum*? Cùm Scriptura prohibeat malum *Ad Romanos 12.* pro malo reddere, & Dominus in Euangelio dixerit, *Diligite inimicos veſtros, & benefacite ijs qui oderunt vos*, *Matt. 5.* quomodo Sancti in cœlo conſtituti vltionem de inimicis ſuis expetunt? Hanc quæſtionem ita ſoluit Ambroſius: Sancti diem vltimum deſiderant in quo plenam & conſummatam ſuorum laborum mercedem, glorificatis etiam corporibus ſuis, accepturi ſunt: Hunc enim diem deſiderandum fuiſſe Diſcipulis, oſtendit Dominus illis verbis, *Luca 21.* *Cùm videritis hæc fieri, reſpicite, & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.* *Matt. 6.* Et in Oratione dominica petitur, *Adueniat regnum tuum.* Verùm quia in die Iudicij ſimul cum glorificatione Sanctorum, erit damnatio æterna Impiorum, per quam luent pœnas æternas pro ijs quæ contra Sanctos fecerunt; idcirco Sancti diem Domini ſiue iudicium deſiderantes, expetere dicuntur vltionem inimicorum ſuorum. Nec aduerſatur huic ſen*Locus Amos 5.*tentiæ dictum illud Amos prophetæ, *Væ deſiderantibus diem Domini.* Nam Amos non loquitur de Sanctis, ſed de peccatoribus & impijs qui deſiderare dicuntur diem Domini, in quo fiet æterna eorum damnatio, non quidem in ſe, non enim eſt illis vllo modo deſiderabilis, ſed in cauſa eius, quæ ſunt peccata: amant enim perſeueranter & ſectantur peccata quæ merentur illam damnationem.

Sed

Sed quid eſt, Datas eſſe animabus Sanctorum ſingulas ſtolas albas? Stola alba gloria eſt ſanctarum animarum, quæ ſingulas nunc ſtolas poſſident, quia corporibus in terra quieſcentibus, ipſæ tantùm ſtola cœleſtis gloriæ & felicitatis ornantur; binas verò ſtolas tunc accipient, cùm poſt reſurrectionem animæ vnà cum corporibus gloriam cœleſtis patriæ ſine fine poſſidebunt. Tempus porrò modicum quo expectare iubentur, quoad numerus fratrum ſuorum compleatur, ſignificat tempus vſque ad diem Iudicij, modicum ſanè in cōparatione futuri poſt Iudicium temporis, vel potius æternitatis: non veniet autem dies Iudicij, vſque dum impleatur omnis numerus Electorum. Sed ponit Ambroſius hanc quæſtionem, Cur ſolæ animæ Martyrum dicantur ſub altari eſſe, & ſtolas albas accepiſſe, cùm omnes Electorum animæ ſub iſto altari quieſcant, & ſimiles ſtolas albas habeant? Reſpondet Ambroſius animas interfectorum vocari hoc loco non ſolùm animas Martyrum, ſed omnium Iuſtorū; omnes enim Iuſti mortui fuerunt Mundo, vt viuerent DEO, ſicut dixit Apoſtolus, *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum* CHRISTO *in* DEO: & alio loco, *Omnes, qui piè viuere volunt in* CHRISTO IESV, *perſecutiones patiuntur.* Hactenus ex Ambroſio.

Quid ſingula & quæ binæ ſtolæ albæ.

Quod ſit modicum tēpus expectationis animarum Sanctarum.

Animas ſub altari nō fuiſſe tantū Martyrum, ſed aliorum etiam Sanctorum.

Ad Coloſſ. 3.

2. ad Tim. 2.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Recenſentur ſex aliæ loci huius Interpretationes, Sancti Gregorij, Auguſtini, Bedæ, Haymonis, Ricardi, & Dionyſij Carthuſiani.

64 BEATVS Gregorius ſuper illis verbis DEI ad Satanam, quæ ſunt in primo Capite libri Iob, *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, &c.* hunc locum Apocalypſis luculenter tractat ita ſcribens, Quid eſt animas Sanctorum vindictam à Deo petere, niſi diem extremi Iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare? Magnus quippe ſanctarum animarum clamor, magnum eſt ea-

4. Interpretatio. S. Gregorius.

Quid ſit clamor animarū ad Deum, & quid petitio vindictæ.

rum deſiderium, eorúmque verba, ipſa ſunt earum deſideria: Si enim deſiderium Sanctorũ non eſſet ſermo eorum apud Devm, non vtique Propheta dixiſſet, *Deſiderium cordis eorum audiuit auris tua.* Sed cùm Sanctorum animæ ſic in ſinu interni ſecreti Deo inhæreant, vt inhærendo requieſcant; quo modo dicuntur petere aut deſiderare vindictam, quas & voluntatem Dei, & ea quæ futura ſunt certum eſt non ignorare? Verùm nihil illæ deſiderant, quod ab eius voluntate quam cernunt, diſcordat: Sed ab ipſo petunt, quod eum facere velle nouerunt: de ipſo enim bibunt, quod ab ipſo ſitiunt, &, modo nobis adhuc incomprehenſibili, in eo quod petendo eſuriunt, præſciendo ſatiantur. Diſcordarent illæ potiùs à voluntate conditoris, ſi quæ vident Devm velle non peterent: eique minùs inhærerent, ſi dare volentem, deſiderio pigriore pulſarent. Deſiderantibus verò animabus reſpondere, vt quieſcant ad modicum tempus, eſt, inter ardorem deſiderij, ex ipſa præſcientia conſolationis ſolatium aſpirare: vt & animarum vox ſit hoc quod amantes deſiderant; & reſpondens Dei ſermo ſit hoc quod eas retributionis certitudine inter deſideria confirmat. Reſpondere itaque eis vt collectionem fratrum ſuorum expectent, eſt, mentibus earum libenter expectandi moras infundere, vt cùm carnis reſurrectionem expetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmẽto gratulentur. Hæc ſanctus Gregorius: cuius magna pars Interpretationis huius loci Apocalypſis ex vndecimo Sermone de Sãctis Beati Auguſtini fermè ad verbum ſumpta eſt: quod ex ijs quæ hic proximè ſubijciam, fiet Lectori manifeſtum.

Pſalm. 9.

Quid ſit, Deum reſpõdere animabus vt expectent collectionem fratrum ſuorum.

5. Interpretatio. S. Auguſtin.

Sanctus Auguſtinus in eo quo dixi Sermone copioſam verborum Scripturæ huius loci, doctámque habet explanationem. Putat autem Auguſtinus, propterea dictum eſſe, viſas eſſe Ioanni ſub altari animas Sanctorum Martyrum, quòd vetus ſit Eccleſiæ conſuetudo, ſuper Martyrum ſepulturis, in quibus eorum condita ſunt corpora, erigere altaria in quibus veneranda Corporis & ſanguinis Christi myſteria in Sacrificio Miſſæ celebrari ſolenne fuit. Quia igitur ſub altaribus quieſcebant corpora ſanctorum Martyrum, idcirco oſtenſę ſunt Ioanni eorum animę ſub altari. 65

tari. Auguſtini verba ex illo Sermone hæc ſunt: Rectè ſub altari Sanctorum animæ requieſcunt, quia ſuper altare Corpus Domini offertur. Quid reuerentius, quid honorabilius dici poteſt, quàm ſub illa ara requieſcere Sanctos, in qua DEO ſacrificium celebratur, in qua offerũtur hoſtiæ, in qua Dominus ipſe Sacerdos eſt, de quo ſcriptum fuit, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.* Conuenienter itaque, & quaſi pro bono conſortio ibi ſepultura Martyribus decreta eſt, vbi mors Domini quotidie celebratur, ſicut Paulus dixit, *Quotieſcumque hæc feceritis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*; vt qui propter mortem eius mortui fuerunt, ſub Sacramẽti eius myſterio requieſcant, & illic occiſis tumulus conſtituatur, vbi occiſionis dominicæ commemoratio celebratur; & quos cum CHRISTO vnius paſſionis cauſa deuinxerat, vnius etiã loci religio copularet. Legimus plures Iuſtorum Abrahæ ſinu refoueri, & alios Paradiſi amœnitate lætari; ſed honorabiliùs Martyres ibi requieſcũt, vbi & hoſtia CHRISTVS eſt & Sacerdos, ſcilicet vt propitiationẽ de oblatione hoſtiæ conſequãtur, & benedictionem æterni Sacerdotis accipiãt. Super eo autem quòd Ioannes audiuit, animas Sanctorũ cum clamore magno vindictam petere ſuorum perſecutorum, oritur quæſtio, Cùm Dominus in Euangelio iuſſerit diligere inimicos, & orare pro perſequentibus; quo modo Sancti iam cum DEO manentes orent pro vindicta ſuorum inimicorum? Sed ſciendum eſt, Sanctos in conſpectu DEI conſiſtentes videre voluntatem illius, & ab eo petere, quod ipſum facere velle nouerunt, & de ipſo bibere, quod de ipſo ſitiunt. Vindictam porrò de inimicis ſuis expetunt ex charitate, & hoc duobus modis; vt ſcilicet qui ad vitam æternam prædeſtinati ſunt, conuertantur à malo ad bonum: qui autẽ, præſciente DEO, damnandi ſunt, moriãtur, & peccare deſiſtant, vt per hoc minorem pœnam in Inferno habeãt, vbi vnuſquiſque ſecundùm qualitatem operum ſuorum etiam pœnarum magnitudinem ſuſtinebit. Expetentes verò Sancti vindictam de ſuis inimicis, optãt venire diem extremi Iudicij, & reſurrectionẽ ſuorum corporum præſtolantur. Per ſingulas autem ſtolas albas illis datas intelligere

Cur animæ Sanctorum Martyrũ viſa ſint ſub altari.

Pſal. 109.

1. ad Cor. 11.

Matth. 5.

Quomodo Sancti ex caritate petant vindictã ſuorũ perſequutorum.

Quid ſtola alba, & cur ſingula.

oportet mercedem Baptiſmi, præmium martyrij, mercedem æternorum bonorum, & gaudium cœleſtis patriæ. Habent Sancti ante reſurrectionem ſingulas ſtolas, quia in ſola anima adhuc æterna beatitudine perfruuntur; poſt reſurrectionem autem accepturi ſunt binas ſtolas, quando receptis corporibus, immutabiles erunt in anima, & incorruptibiles in corpore. Dicere porrò illis, vt expectent modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum eorum, eſt inſpiratio DEI qua mentibus eorum deſiderantibus finem Iudicij immittitur virtus patientiæ, vt patienter ferant omnia, expectantes complementum numeri aliorum Sanctorum qui ſimiliter pro CHRISTO in terra occidendi ſunt, & cum ipſis in cœlo regnaturi: vt qui deſiderant recipère ſua corpora, gaudeant de numero colligendorum fratrum ſuorum. Tali ſcilicet modo loquitur DEVS Sanctis ſuis, qualiter paterfamilias habens multos filios, ſinguliſque de agro reuertentibus, & rogantibus eum vt cibum ipſis tribuat, reſpondet, Refectio quidem veſtra parata eſt, ſed expectate fratres veſtros, vt cùm in vnum poſiti fueritis, omnes in commune comedatis & epulemini gaudentes. Dicit autem fratres eorum eſſe interficiendos, vel aperto videlicet martyrio; vel occulto. Hactenus verba fuerunt Beati Auguſtini.

Quid ſit dicere animabus vt expectent collectionem fratrum ſuorum.

Pulchra ſimilitudo.

6. Interpretatio. Beda. Scopus huius viſionis.

Beda ſic explicat hunc locum Apocalypſis: Quia per trium proximè ſuperiorum Sigillorum apertionē ſignificauerat DEVS Eccleſiam multiplici perſecutione conflictatum iri, nunc oſtendit gloriam animarum poſt pœnas quas in corporibus ſuis paſſæ fuerant. Vidi, inquit, animas ſub altari, id eſt, in ſecretario laudis æternæ: Ara enim aurea, & interiùs poſita, & prope dominici corporis arcam, non, vt exterior ara Iudaici templi, carnem & ſanguinem animalium ſacrificans, ſed ſola offert Domino thymiamata laudis: & qui nunc exhibent corpora ſua hoſtiam viuentem DEO, tunc diruptis carnis ſuæ vinculis ſacrificabunt illi hoſtiam laudis. Poteſt autem per hyperbaton id eſſe dictum, vt non ſub ara viderit Sanctos poſitos, ſed viderit eos occiſos ſub ara, id eſt, ſub teſtificatione nominis CHRISTI, quemadmodum de Machabæis dictum 66

Quid altare.

dictum eſt, *Sub teſtamento* DEI *ceciderunt*. De clamore autem animarum ad DEVM, & petitione vindictæ, & de ſtolis albis, & reſponſione DEI ad ipſas, eadem ſcribit hoc loco Beda ijs quæ Auguſtinus & Gregorius tradiderunt, quorum nos verba paulò ſuprà retulimus.

67 Haymo declarans quid ſignificet altare ſub quo animas Martyrum vidit Beatus Ioannes, ita ſcribit, Duo erant in templo Iudaico altaria: vnum erat opertum ære, & in atrio, & ſub dio, vbi animalium ſacrificia cremabantur: Alterum erat interius, & ante Velum tegens Sancta ſanctorum, & veſtitum auro, in quo tantùm ſanguis ponebatur, & thymiâma incendebatur; Sciſſo autem per CHRISTI mortem Velo, Arca coniuncta eſt Altari aureo, nullo diſcernente velamento. Per altare autem æreum, carnalis Iudæorum populus legem illam tantùm carnaliter intelligens & obſeruans figuratur: Per aureum altare, perfecti viri illius populi ſpiritaliter legem intelligentes & ſeruantes deſignantur. Vnde Dauid bene ſciens, adulterij & homicidij crimen ſuum non poſſe ſacrificijs illis legalibus expiari, dicebat, *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis*: móxque ſubiungit, *Sacrificium* DEO *ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum* DEVS *non deſpicies*. Huius itaque altaris aurei mentio fit in hoc loco Apocalypſis. Eſt porrò CHRISTVS Dominus & Sacerdos, & hoſtia, & altare: Sacerdos, quia per illum munera noſtra ad DEVM PATREM dirigimus, vnde Sacerdotes, ſe per CHRISTVM exaudiri optantes, in nomine ipſius orationes ſuas finiunt dicentes, *Per Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM, *&c.* Eſt quoque CHRISTVS altare, quia per ipſum, & in ipſo noſtra ſacrificia offerenda ſunt DEO, vt ei ſint grata & accepta. Eſt item hoſtia, quia ſemel obtulit ſeipſum DEO PATRI in ara Crucis, & quotidie in Eccleſia idem ipſe offertur, ſed incruenta oblatione. Sancti etiam ſunt altare, quia ſunt capiti ſuo CHRISTO coniuncti: Sunt & ſub altari, quia non illi per omnia coæquantur, ſed virtutis eius participes ſunt ſecundùm menſuram donationis eius. Sic Haymo: nam quæ deinceps ſcribit de clamore ſanctarum animarum ad DEVM, de peti-

7. Interpretatio. Haymo.

De duplici altari in templo Iudaico.

Matth. 27.

Pſalm. 50.

tio Maometica in Apertione quarti ſigilli Beato Ioanni, & per eum Eccleſiæ reuelaretur.

Applicatio verborum Scripturæ ad Maometanã Sectã & perſecutionem.

Quemadmodum porrò verba Scripturæ huius loci ad hanc 60 noſtram interpretationem congruè commodéque applicari & aptari queant, & in proximè antecedenti Diſputatione ſecundùm expoſitionem Seraphini Firmani dictum eſt, nóſque hoc loco, alijs quibuſdam additis, oſtendemus. Equus pallidus bellè repræſentat Maometanam Sectam, tum quia equus animal eſt audax, ferox, bellicoſum; & huius Sectæ homines audaces, feroces, bellicoſi fuerunt: Hæc enim Secta per vim bellicam à primo introducta eſt, poſteáque armis dilatata, roborata, & conſeruata eſt. Tum etiam quia hæc Secta planè irrationalis, &, vt ita dicam, ſenſualis, & beſtialis, & voluptuaria eſt; Scriptura verò equi ſimilitudine vti ſolet ad ſignificandum homines inſipienter, & laſciuè, & libidinosè viuentes, in quodam enim loco ſcriptum eſt, *Nolite fieri ſicut equus & mulus in quibus non eſt intellectus:* & alio in loco, *Equi amatores & emiſſarij in fœminas facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Pallor autem morientibus & vehementer pauentibus accidere ſolet; Maometani verò & Saraceni cædibus hominum, mundum, animóſque mortalium nimio pauore ac terrore impleuerunt. Iſtius equi Seſſor pſeudopropheta Maometes fuit, qui congruè admodũ nomine Mortis inſignitus eſt, nã & ipſe per ſe, multóque magis per ſectatores ſuos innumerabiliũ mortis hominum, corporalis pariter atque ſpiritualis cauſa fuit: Omninò Secta hæc peſtifera, exitialis, mortifera fuit humano generi.

Pſal. 31.

Ierem. 5.

Iſtum porrò equum & ſeſſorem eius Infernus ſequebatur; quia ſicut Infernus, ſecundùm Salomonem, inſatiabilis, atque inexplebilis eſt, ita Maometani nullis dominationis certis finibus contenti, ſemper in dies maiorem potentiam, ampliúſque imperium affectarunt, & comparare voluerunt. Vel ſequebatur Infernus Maometem, quia videbatur totus concurriſſe infernus & diabolica potentia ad eum adiuuandum, promouendũ, & proſperandũ: Vel quia nulla vnquã fuit Secta, quę tot hominũ dãnationis ęternæ, ac detruſionis ad infernũ vbique terrarũ, cauſa fuerit. Quomodo

Prouerb. 27. & 30.

modo autẽ Maometi,& ſucceſſoribus eius data fuerit poteſtas ſuper quatuor partes terræ, ſatis declaratũ eſt in proxima ſuperiori Diſputatione ſecundùm Interpretationem Cœlij Pannonij. Illis denique verbis, *Interficere gladio, fame, morte, & beſtijs terræ*, ſignificantur præcipua genera flagellorũ quibus DEVS & olim puniebat impios & rebelles ſibi Iudęos, hodiéque Chriſtianos populos diuinæ legis trãſgreſſores, grauiſſimiſque ſceleribus mancipatos caſtigare ac punire ſolet. Huiuſmodi quatuor flagella DEVS per Ezechielem vocat quatuor iræ ac vindictæ ſuæ iudicia peſſima, id eſt, calamitoſiſſima & nocẽtiſſima hominibus, Sic enim ait, *Si quatuor iudicia mea peſſima, gladium, & famem, & beſtias malas, & peſtilẽtiam immiſero in Ieruſalem, vt interficiam de ea hominem & pecus.* *Locus Ezechiel. 14.* Vbi aduertere Lectorem volumus, Ezechielem vocaſſe peſtilentiam, quam Beatus Ioannes hoc loco nomine Mortis ſignificauit, Interdum enim nomen mortis ponitur in Scriptura pro peſtilentia, quòd maximè ſit mortifera, plurimorúmque hominum & populorum miſeranda mortis, & in breuiſſimo tempore, cauſa, Sic in libro Exodi & alibi ſumitur. Quomodo autem iſtiuſmodi flagellis Maometani Chriſtianos percuſſerint, in ea quæ hanc proximè anteceſſit Diſputatione declaratum eſt.

DE APERTIONE QVINTI SIGILLI.

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

ET cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas Interfectorum propter verbum DEI, *& propter teſtimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes, Vſquequò Domine Sanctus & Verus non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de ijs qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis* VERS. 9. 10. 11.

ſus innoxio & quieto, quem vocatum eſſe putat ſinum Abrahæ.

62 Andreæ Cæſarienſis Interpretatio huius loci eſt huiuſmodi: Solutio quinti ſigilli, Sanctorum vita defunctorum clamores ad DEVM pro mundi conſummatione proponit. Qui autem ſint iſti ſancti Martyres, duplex eſt Eccleſię Doctorum ſententia: quidam enim referunt in antiquos Martyres Veteris Teſtamenti, vt Prophetas, & alios: Sed recentiorum Eccleſiæ Doctorum ſententia eſt, quæ dicuntur hoc loco, non præteritorum commemorationem, ſed præmonſtrationem & prædictionem futurorum continere; & idcirco in eos conuenire qui poſt huius Reuelationis tempus futuri erant Martyres propter CHRISTVM. Expetunt autem illi vindictam ſuorum perſecutorum, cupientes ſcilicet vt vel pœnitentes ad DEVM conuertantur, vel impœnitentes per generalem Mundi conſummationem excidantur, ne Iuſti ad iniquitatem extendant manus ſuas, ſecundùm illud quod in Pſalmis ſcriptum eſt, *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem Iuſtorum, vt non extendant Iuſti ad iniquitatem manus ſuas.* Nam etſi plures Impiorum iam dudum iram DEI experti ſunt, illorum tamen reliquiæ flagellis adhuc egent, quibus aut conuertantur, aut condignè meritis ſuis plectantur. Cùm autem, datis albis ſtolis, dicitur illis, vt expectent modicum, ſatis declaratur, petitionem vindictæ in Sanctis, non eſſe aliud niſi deſiderium conſummationis ſæculi, quam tamen expectare iubentur vſque ad complementum fratrum ſuorum, ne ante illos conſummentur, vt ſcripſit Paulus ad Hebræos xj. Candor ſtolarum ſignificat ſplendorem virtutum quæ perilluſtres in illis fuerunt, quo ſplendore iam nunc vndique ſunt circumfuſi, etiamſi iſtorum bonorum hæreditatem nec dum adepti ſunt. Spe igitur illorum bonorum quæ ſpiritalibus ipſi oculis contemplantur, ab omni interea craſſitudine exuti meritò lætantur, & in Abrahæ ſinu pacatè requieſcere feruntur. Multorũ etenim Sanctorum eſt ſententia, vnumquemlibet eorum qui virtutis cultores fuerunt, locum factis ſuis dignum poſt hanc vitam ſortiri, ex quo de gloria ſibi præparata certam facere queat coniecturam. Sic Andreas; qui, vt etiam ſupra

2. Interpretatio. Andreas.

Quorũ Martyrũ fuerent animæ illæ.

Pſal. 124.

Quid ſit ſanctos petere vindictam.

Quid ſtolæ albæ.

Vbi poſt mortem quieſcãt animæ Sanctorum ante diem Iudicij.

prà Victorinus, multíque Veterum, putauit, animas Sanctorum poſt mortem non videre DEVM ante diem Iudicij, qua de re nos paulò infrà diſſeremus.

3. Interpretatio. Ambroſius.

Quinti ſigilli apertio, inquit Ambroſius, ad Martyres pertinet. 63
Tunc autem ipſum aperuit CHRISTVS, quando ea quæ per parabolas, & per quaſdam figuras de Martyrum perſecutione, & glorificatione dixerat, Doctoribus Eccleſiæ manifeſtauit. Aperuit etiam quintum ſigillum, quando Martyribus cœleſtem gloriam eis promiſſam contulit, eóſque in mundo apud homines clarificauit. *Quid altare* Altare DEI, ſub quo vidit Ioannes animas Sanctorum, CHRISTVS eſt, ſub quo quieſcũt vt capiti ſuppoſita mẽbra, eíque per eius gratiæ & gloriæ participationem copulantur. Mouet autem *Quomodo Sancti petunt vindictam.* quæſtionem Ambroſius ſuper illis verbis, *Vſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum?* Cùm Scriptura prohibeat malum *Ad Romanos 12.* pro malo reddere, & Dominus in Euangelio dixerit, *Diligite inimicos veſtros, & benefacite ijs qui oderunt vos*, *Matt. 5.* quomodo Sancti in cœlo conſtituti vltionem de inimicis ſuis expetunt? Hanc quæſtionem ita ſoluit Ambroſius: Sancti diem vltimum deſiderant in quo plenam & conſummatam ſuorum laborum mercedem, glorificatis etiam corporibus ſuis, accepturi ſunt: Hunc enim diem deſiderandum fuiſſe Diſcipulis, oſtendit Dominus illis verbis, *Luca 21.* *Cùm videritis hæc fieri, reſpicite, & leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.* *Matt. 6.* Et in Oratione dominica petitur, *Adueniat regnum tuum.* Verùm quia in die Iudicij ſimul cum glorificatione Sanctorum, erit damnatio æterna Impiorum, per quam luent pœnas æternas pro ijs quæ contra Sanctos fecerunt; idcirco Sancti diem Domini ſiue iudicium deſiderantes, expetere dicuntur vltionem inimicorum ſuorum. Nec aduerſatur huic ſen*Locus Amos 5.*tentiæ dictum illud Amos prophetæ, *Væ deſiderantibus diem Domini.* Nam Amos non loquitur de Sanctis, ſed de peccatoribus & impijs qui deſiderare dicuntur diem Domini, in quo fiet æterna eorum damnatio, non quidem in ſe, non enim eſt illis vllo modo deſiderabilis, ſed in cauſa eius, quæ ſunt peccata: amant enim perſeueranter & ſectantur peccata quæ merentur illam damnationem.

Sed

Sed quid eſt, Datas eſſe animabus Sanctorum ſingulas ſtolas albas? Stola alba gloria eſt ſanctarum animarum, quæ ſingulas nunc ſtolas poſſident, quia corporibus in terra quieſcentibus, ipſæ tantùm ſtola cœleſtis gloriæ & felicitatis ornantur; binas verò ſtolas tunc accipient, cùm poſt reſurrectionem animæ vnà cum corporibus gloriam cœleſtis patriæ ſine fine poſſidebunt. Tempús porrò modicum quo expectare iubentur, quoad numerus fratrum ſuorum compleatur, ſignificat tempus vſque ad diem Iudicij, modicum ſanè in cōparatione futuri poſt Iudicium temporis, vel potius æternitatis: non veniet autem dies Iudicij, vſque dum impleatur omnis numerus Electorum. Sed ponit Ambroſius hanc quæſtionem, Cur ſolæ animæ Martyrum dicantur ſub altari eſſe, & ſtolas albas accepiſſe, cùm omnes Electorum animæ ſub iſto altari quieſcant, & ſimiles ſtolas albas habeant? Reſpondet Ambroſius animas interfectorum vocari hoc loco non ſolùm animas Martyrum, ſed omnium Iuſtorū; omnes enim Iuſti mortui fuerunt Mundo, vt viuerent DEO, ſicut dixit Apoſtolus, *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum* CHRISTO *in* DEO: & alio loco, *Omnes, qui piè viuere volunt in* CHRISTO IESV, *perſecutiones patiuntur.* Hactenus ex Ambroſio.

Quid ſingula & q: bina, ſtola alba.

Quod ſit modicum tēpus expectationis animarum Sanctarum.

Animas ſub altari nō fuiſſe tantū Martyrum, ſed aliorum etiam Sanctorum.

Ad Coloſſ. 3.

2. ad Tim. 2.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Recenſentur ſex alia loci huius Interpretationes, Sancti Gregorij, Auguſtini, Bedæ, Haymonis, Ricardi, & Dionyſij Carthuſiani.

64 BEATVS Gregorius ſuper illis verbis DEI ad Satanam, quæ ſunt in primo Capite libri Iob, *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, &c.* hunc locum Apocalypſis luculenter tractat ita ſcribens, Quid eſt animas Sanctorum vindictam à Deo petere, niſi diem extremi Iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare? Magnus quippe ſanctarum animarum clamor, magnum eſt ea-

4. Interpretatio. S. Gregorius.

Quid ſit clamor animarū ad Deum, & quid petitio vindictæ.

rum deſiderium, eorúmque verba, ipſa ſunt earum deſideria: Si enim deſiderium Sanctorũ non eſſet ſermo eorum apud Devm, *Pſalm.9.* non vtique Propheta dixiſſet, *Deſiderium cordis eorum audiuit auris tua.* Sed cùm Sanctorum animæ ſic in ſinu interni ſecreti Deo inhæreant, vt inhærendo requieſcant; quo modo dicuntur petere aut deſiderare vindictam, quas & voluntatem Dei, & ea quæ futura ſunt certum eſt non ignorare? Verùm nihil illæ deſiderant, quod ab eius voluntate quam cernunt, diſcordat: Sed ab ipſo petunt, quod eum facere velle nouerunt: de ipſo enim bibunt, quod ab ipſo ſitiunt, & , modo nobis adhuc incomprehenſibili, in eo quod petendo eſuriunt, præſciendo ſatiantur. Diſcordarent illæ potiùs à voluntate conditoris, ſi quæ vident Devm velle non peterent: eíque minùs inhærerent, ſi dare volentem, deſiderio pigriore pulſarent. *Quid ſit, Deum reſpondere animabus vt expectent collectionem fratrum ſuorum.* Deſiderantibus verò animabus reſpondere, vt quieſcant ad modicum tempus, eſt, inter ardorem deſiderij, ex ipſa præſcientia conſolationis ſolatium aſpirare: vt & animarum vox ſit hoc quod amantes deſiderant; & reſpondens Dei ſermo ſit hoc quod eas retributionis certitudine inter deſideria confirmat. Reſpondere itaque eis vt collectionem fratrum ſuorum expectent, eſt, mentibus earum libenter expectandi moras infundere, vt cùm carnis reſurrectionem expetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmẽto gratulentur. Hæc ſanctus Gregorius: cuius magna pars Interpretationis huius loci Apocalypſis ex vndecimo Sermone de Sãctis Beati Auguſtini fermè ad verbum ſumpta eſt: quod ex ijs quæ hic proximè ſubijciam, fiet Lectori manifeſtum.

5. Interpretatio S. Auguſtin. Sanctus Auguſtinus in eo quo dixi Sermone copioſam verbo- 65
rum Scripturæ huius loci, doctámque habet explanationem. Putat autem Auguſtinus, propterea dictum eſſe, viſas eſſe Ioanni ſub altari animas Sanctorum Martyrum, quòd vetus ſit Eccleſiæ conſuetudo, ſuper Martyrum ſepulturis, in quibus eorum condita ſunt corpora, erigere altaria in quibus veneranda Corporis & ſanguinis Christi myſteria in Sacrificio Miſſæ celebrari ſolenne fuit. Quia igitur ſub altaribus quieſcebant corpora ſanctorum Martyrum, idcirco oſtenſę ſunt Ioãnni eorum animę ſub altari.

tari. Auguſtini verba ex illo Sermone hæc ſunt: Rectè ſub altari Sanctorum animæ requieſcunt, quia ſuper altare Corpus Domini offertur. Quid reuerentius, quid honorabilius dici poteſt, quàm ſub illa ara requieſcere Sanctos, in qua DEO ſacrificium celebratur, in qua offerūtur hoſtiæ, in qua Dominus ipſe Sacerdos eſt, de quo ſcriptum fuit, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec.* Conuenienter itaque, & quaſi pro bono conſortio ibi ſepultura Martyribus decreta eſt, vbi mors Domini quotidie celebratur, ſicut Paulus dixit, *Quotieſcumque hæc feceritis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*; vt qui propter mortem eius mortui fuerunt, ſub Sacramēti eius myſterio requieſcant, & illic occiſis tumulus conſtituatur, vbi occiſionis dominicæ commemoratio celebratur; & quos cum CHRISTO vnius paſſionis cauſa deuinxerat, vnius etiā loci religio copularet. Legimus plures Iuſtorum Abrahæ ſinu refoueri, & alios Paradiſi amœnitate lætari; ſed honorabiliùs Martyres ibi requieſcūt, vbi & hoſtia CHRISTVS eſt & Sacerdos, ſcilicet vt propitiationē de oblatione hoſtiæ conſequātur, & benedictionem æterni Sacerdotis accipiāt. Super eo autem quòd Ioannes audiuit, animas Sanctorū cum clamore magno vindictam petere ſuorum perſecutorum, oritur quæſtio, Cùm Dominus in Euangelio iuſſerit diligere inimicos, & orare pro perſequentibus; quo modo Sancti iam cum DEO manentes orent pro vindicta ſuorum inimicorum? Sed ſciendum eſt, Sanctos in conſpectu DEI conſiſtentes videre voluntatem illius, & ab eo petere, quod ipſum facere velle nouerunt, & de ipſo bibere, quod de ipſo ſitiunt. Vindictam porrò de inimicis ſuis expetunt ex charitate, & hoc duobus modis; vt ſcilicet qui ad vitam æternam prędeſtinati ſunt, conuertantur à malo ad bonum: qui autē, præſciente DEO, damnandi ſunt, moriātur, & peccare deſiſtant, vt per hoc minorem pœnam in Inferno habeāt, vbi vnuſquiſque ſecundùm qualitatem operum ſuorum etiam pœnarum magnitudinem ſuſtinebit. Expetentes verò Sancti vindictam de ſuis inimicis, optāt venire diem extremi Iudicij, & reſurrectionē ſuorum corporum præſtolantur. Per ſingulas autem ſtolas albas illis datas intelligere

Cur animæ Sanctorum Martyrū viſa ſint ſub altari.

Pſal. 109.

1. ad Cor. 11.

Matth. 5.

Quomodo Sancti ex charitate petant vindictā ſuorū perſequutorum.

Quid ſtolæ albæ, & cur ſingulæ.

oportet mercedem Baptiſmi, præmium martyrij, mercedem æternorum bonorum, & gaudium cœleſtis patriæ. Habent Sancti ante reſurrectionem ſingulas ſtolas, quia in ſola anima adhuc æterna beatitudine perfruuntur; poſt reſurrectionem autem accepturi ſunt binas ſtolas, quando receptis corporibus, immutabiles erunt in anima, & incorruptibiles in corpore.

Quid ſit dicere animabus vt expectent collectionem fratrum ſuorum.

Dicere porrò illis, vt expectent modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum eorum, eſt inſpiratio DEI qua mentibus eorum deſiderantibus finem Iudicij immittitur virtus patientiæ, vt patienter ferant omnia, expectantes complementum numeri aliorum Sanctorum qui ſimiliter pro CHRISTO in terra occidendi ſunt, & cum ipſis in cœlo regnaturi: vt qui deſiderant recipère ſua corpora, gaudeant de numero colligendorum fratrum ſuorum.

Pulchra ſimilitudo.

Tali ſcilicet modo loquitur DEVS Sanctis ſuis, qualiter paterfamilias habens multos filios, ſinguliſque de agro reuertentibus, & rogantibus eum vt cibum ipſis tribuat, reſpondet, Refectio quidem veſtra parata eſt, ſed expectate fratres veſtros, vt cùm in vnum poſiti fueritis, omnes in commune comedatis & epulemini gaudentes. Dicit autem fratres eorum eſſe interficiendos, vel aperto videlicet martyrio; vel occulto. Hactenus verba fuerunt Beati Auguſtini.

6. Interpretatio. Beda. Scopus huius viſionis.

Beda ſic explicat hunc locum Apocalypſis: Quia per trium 66
proximè ſuperiorum Sigillorum apertionẽ ſignificauerat DEVS Eccleſiam multiplici perſecutione conflictatum iri, nunc oſtendit gloriam animarum poſt pœnas quas in corporibus ſuis paſſæ fuerant.

Quid altare.

Vidi, inquit, animas ſub altari, id eſt, in ſecretario laudis æternæ: Ara enim aurea, & interiùs poſita, & prope dominici corporis arcam, non, vt exterior ara Iudaici templi, carnem & ſanguinem animalium ſacrificans, ſed ſola offert Domino thymiamata laudis: & qui nunc exhibent corpora ſua hoſtiam viuentem DEO, tunc diruptis carnis ſuæ vinculis ſacrificabunt illi hoſtiam laudis. Poteſt autem per hyperbaton id eſſe dictum, vt non ſub ara viderit Sanctos poſitos, ſed viderit eos occiſos ſub ara, id eſt, ſub teſtificatione nominis CHRISTI, quemadmodum de Machabæis dictum

dictum eſt, *Sub teſtamento* DEI *ceciderunt*. De clamore autem animarum ad DEVM, & petitione vindictæ, & de ſtolis albis, & reſponſione DEI ad ipſas, eadem ſcribit hoc loco Beda ijs quæ Auguſtinus & Gregorius tradiderunt, quorum nos verba paulò ſuprà retulimus.

67 Haymo declarans quid ſignificet altare ſub quo animas Martyrum vidit Beatus Ioannes, ita ſcribit, Duo erant in templo Iudaico altaria: vnum erat opertum ære, & in atrio, & ſub dio, vbi animalium ſacrificia cremabantur: Alterum erat interius, & ante Velum tegens Sancta ſanctorum, & veſtitum auro, in quo tantùm ſanguis ponebatur, & thymiâma incendebatur; Sciſſo autem per CHRISTI mortem Velo, Arca coniuncta eſt Altari aureo, nullo diſcernente velamento. Per altare autem æreum, carnalis Iudæorum populus legem illam tantùm carnaliter intelligens & obſeruans figuratur: Per aureum altare, perfecti viri illius populi ſpiritaliter legem intelligentes & ſeruantes deſignantur. Vnde Dauid bene ſciens, adulterij & homicidij crimen ſuum non poſſe ſacrificijs illis legalibus expiari, dicebat, *Si voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis*: móxque ſubiungit, *Sacrificium* DEO *ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum* DEVS *non deſpicies*. Huius itaque altaris aurei mentio fit in hoc loco Apocalypſis. Eſt porrò CHRISTVS Dominus & Sacerdos, & hoſtia, & altare: Sacerdos, quia per illum munera noſtra ad Deum PATREM dirigimus, vnde Sacerdotes, ſe per CHRISTVM exaudiri optantes, in nomine ipſius orationes ſuas finiunt dicentes, *Per Dominum noſtrum* IESVM CHRISTVM, *&c.* Eſt quoque CHRISTVS altare, quia per ipſum, & in ipſo noſtra ſacrificia offerenda ſunt DEO, vt ei ſint grata & accepta. Eſt item hoſtia, quia ſemel obtulit ſeipſum DEO PATRI in ara Crucis, & quotidie in Eccleſia idem ipſe offertur, ſed incruenta oblatione. Sancti etiam ſunt altare, quia ſunt capiti ſuo CHRISTO coniuncti: Sunt & ſub altari, quia non illi per omnia coæquantur, ſed virtutis eius participes ſunt ſecundùm menſuram donationis eius. Sic Haymo: nam quæ deinceps ſcribit de clamore ſanctarum animarum ad DEVM, de peti-

7. Interpretatio. Haymo.

De duplici altari in templo Iudaico.

Matth. 27.

Pſalm. 50.

tione vindictæ, de ſtolis albis, & de reſponſione Dei ad ipſas, prorſus eadem ſunt quæ tradidit Beatus Auguſtinus, cuius verba ſuprà commemorauimus.

8. Interpretatio. Richardus. Quid altare.

Altare Dei, ait Ricardus, Christvs eſt, ſuper eum nam- 68
que per fidem & orationem offerimus bona quæcumque cogitamus, loquimur, operamur. Sub hoc altari ſunt animæ Sanctorum, quia ſe Christo per humilitatem ſubmittunt, & per ipſum à Patre Iudicium & vindictam ex amore iuſtitiæ requirunt. Dicuntur autem iſti Sancti fuiſſe interfecti propter verbum Dei, & teſtimonium quod habebant, id eſt, propter præceptum Dei quod in ſe implebant, & ob teſtificationem Fidei quam alijs prædicabant. Clamabant voce magna, id eſt, magno voto & deſiderio expetebant. Appellant Devm (Verum, & Sanctum) Sanctum, in ſemetipſo; Verum in ſuo promiſſo: Sanctum, odiendo iniquitatem; Verū implendo prædicta, & promiſſa præſtando. *Vſquequò*, inquiunt, *non iudicas & vindicas?* Iudicas, malos à bonis diſcernendo; vindicas, ipſos malos, vt meriti ſunt, puniendo. *Sanguinem noſtrum*, id eſt, paſſiones & mortem noſtram. *Ab his qui habitant in terra*, non ſolùm per corporalem habitationem, ſed multò magis per inordinatum amorem & cupiditatem rerum terrenarum. *Et dictum eſt illis vt requieſcerent.* Per acceptam ſcilicet iam animæ beatitudinem. *Et expectaret*, glorificādi corporis promiſſionem. *Donec impleatur numerus fratrum*, Id eſt, Martyrum & Confeſſorum. *Qui interficiendi ſunt*, vel à Tyrannis morte corporali, vel per præſentium laborum & tribulationum tolerantiam. Impletio autem numeri fratrum, eſt Prædeſtinatorum plena & perfecta remuneratio, quorum certus à Deo definitus eſt numerus omninò complendus. Ita Ricardus.

9. Interpretatio. Carthuſian. Quid eſſe ſub altari. Sap. 3. Quomodo sācti petāt vindictam. Luc. 18.

Dionyſius Carthuſianus illud, *Sub altari*, ita interpretatur, 69
vel, ſicut Beda, in ſecretario laudis æternæ, quod eſt ſublime altare triumphantis Eccleſiæ: Vel ſub Christi cuſtodia & protectione, iuxta illud, *Iuſtorum animæ in manu* Dei *ſunt*. Petunt autem Iuſti vindictam zelo Iuſtitiæ, non ex odio appetitu vltionis: Et hoc licet, ſicut Dominus oſtendit apud Lucam dicens, Devs

non

non faciet vindictam ſeruorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum. Iſta porrò Sanctarum animarum oratio ad DEVM fuit exaudita, quia non petierunt vindictam inimicorum niſi provt placebat DEO. Ex eo autem quòd acceperunt ſingulas ſtolas albas, apparet, Sanctos ante generalem reſurrectionem beatificari ſecundùm animã, & expectare tantùm glorificationem ſuorum corporum. Hinc etiam manifeſtum fit, ſtultam fuiſſe hæreſim quorundam dicentium, Impios in die Iudicij precibus Sanctorum eſſe ſaluandos, cùm ex hoc loco Apocalypſis, & ex loco Euangelij Lucę ſuprà citato pateat, Sanctos optare & petere à DEO vindictam Impiorum: quod etiam confirmatur illis verbis prophetæ Dauidis quę ſunt in Pſalmo cxlviij. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis: Exaltationes DEI in guttare eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, Ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant iudicium conſcriptum: Gloria hæc eſt omnibus Sanctis eius.* Ita Carthuſianus.

Refellitur ex hoc loco duplex error.

Locus Pſalmi 148.

Thomas Anglus ponit hanc dubitationem: Si deſiderium Sanctarum animarum differtur vſque ad finem Mundi, quomodo illæ non inde affligẽtur, cùm Salomon dixerit, *Spes quæ differtur, affligit animam.* Reſpondet, poſſe dupliciter deſiderari vt aliquid fiat: aut vt fiat ſtatim & quamprimùm, & ſic dilatio affligit expectantem: aut vt fiat opportuno tempore, & ita ex dilatione non accidit afflictio, manet tamen deſiderij continuatio. Quin etiam ipſa dilatio eſt grata, nam ex dilatione id quod deſideratur poſteà iucundius accidet deſideranti: Habebunt autem Sancti in die Iudicij ſupremum gaudij cumulum ex conſummatione ſuæ gloriæ, ex plena ſocietate cœleſtis curiæ, & ex complacentia diuinæ iuſtitiæ in Reproborum punitione.

Thomas Anglus.

Cur dilata ſpes glorificationis corporum non affligat Beatas animas.

Prou. 13.

VIGE-

VIGESIMA DISPVTATIO.

Diſcutiuntur tres aliæ Interpretationes, Ruperti, & Ioachimi, atque Lyrani.

10. Interpretatio. Rupertus.

APERTIO quinti ſigilli, ſecundùm Rupertum, declaratio 70 fuit eorum quæ in Veteri Teſtamento prędicta fuerant de miſſione SPIRITVS Sancti in CHRISTI Diſcipulos, vt illud Ioëlis vaticinium, *Effundam* SPIRITVM *meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, &c.* Quod vaticinium Beatus Petrus de miſſione SPIRITVS Sancti in CHRISTI Diſcipulos interpretatus eſt. Animæ porrò Interfectorum clamantium vindictam, ſunt animæ omnium eorum Iuſtorum quos Hebræi, ſectatores Cain, occiderunt, à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ quem occiderunt inter templum & altare, ſicut illis exprobrauit Dominus. Viſæ autem ſunt animæ ſub altari, quia primus illorum Abel propter Sacrificium DEO placitũ ab inuidente fratre interfectus eſt; & ille Zacharias occiſus eſt inter templum & altare. Rupertus porrò noua quadam interpretatione per illum Zachariam contendit non eſſe intelligendum illum iſtius nominis filium Ioiadæ Pontificis, non enim ille fuit vltimus eorum quos Iudæi occiderunt in templo, cùm poſt illum plures de Iuſtis & Veteris & Noui Teſtamẽti interfecerint. Putat itaque, per illum Zachariam intelligi debere Beatum Iacobum fratrem Domini, primúmque Ieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopum, à Iudæis occiſum proximè ante Ieroſolymitanum excidium factum à Tito Imperatore, Ob cuius Iacobi necem Ioſephus ait tantam illam calamitatem Iudæis contigiſſe. Sic Rupertus.

Ioël. 2. — *Act. 2.* — *Quorũ Martyrũ fuerint illa animæ ſub altari. Matth. 23.* — *Geneſ. 4.* — *Noua Ruperti opinio, Zachariã occiſũ inter templum & altare fuiſſe B. Iacobum Apoſtolum dictũ fratrẽ Domini.*

Refutatio ſententiæ Ruperti.

Sed in eius Interpretatione duo eſſe videntur correctione di- 71 gna: Primum, animas Martyrum ſub altari viſas Beato Ioanni, interpretatur Martyres duntaxat Veteris Teſtamenti; at Viſio hæc Ioannis futura potiùs præmonſtrat, quàm præterita commemorat,

rat; Et cùm multò plures fuerint, multóque illuſtriores Noui Teſtamenti Martyres, eorúmque cædes multò atrociores & crudeliores, non eſt credibile, illos tantùm eſſe viſos & auditos à Ioanne poſtulantes vindictam ſui ſanguinis & mortis, hos autem eſſe prætermiſſos. Deinde, illum Zachariam filium Barachiæ, fuiſſe Beatum Iacobum Apoſtolum, non minùs improbabilis quàm noua eſt opinatio, eam quippe tria manifeſtè refellunt: primùm Iacobus nuſquam appellatus eſt Zacharias, nec filius Barachiæ, ſed Alphæi dictus eſt: Deinde, non eſt occiſus inter tẽplum & altare, ſed extra templum præcipitatus: Dominus etiam noſter manifeſtè locutus eſt de Iuſtis qui ante ipſum occiſi fuerant à Iudæis, non autem de his qui poſteà erant occidendi; Iacobus autem multis annis poſt mortem Domini interfectus eſt. Reſponſionem verò ad rationem qua Rupertus ſuam iſtam firmat opinionem, quærat Lector apud Caietanum, & Ianſennium, & Ioannem à Louanio ſuper illo Matthæi loco ſuprà citato.

72 Ioachimus Abbas Apertionem quinti ſigilli refert ad quintam Eccleſiæ Ætatem, in qua dicit ipſe ſe tũc fuiſſe, & quidem in eius Ætatis extremitate; Cùm is tamẽ annis circiter ab hinc quadringentis vixerit. Seraphinus autem Firmanus qui hoc ſeculo noſtro fuit, non dubitauit dicere, iam inſtare finem huius quintæ Ætatis, & in proximo eſſe ſextam Ætatem in qua venturus eſt Antichriſtus. Ioachimus itaque ait, altare DEI ſub quo erãt animæ interfectorum, intelligi debere Romanam Eccleſiam quæ valde confortata in Domino, valde floruit in hoc quinto tempore apud Latinos: Nam licèt ab exordio ſuo clara fuerit, in omni tamen tempore quo Imperatores Conſtantinopolitani Romanum Imperium tenuerunt, tam ipſi quàm Epiſcopi Conſtantinopolitani claritatem quam Romana Eccleſia à CHRISTO accepit obſcurare, ac ſubuertere non ratione, ſed tyrannica violentia conati ſunt. Vt autem primæ Eccleſiæ perſecutio cõcitata eſt in Iudæa, & ſecunda Romæ, & tertia in Græcia, quarta verò in Arabia; ſic in hac quinta Ætate perſecutio quinta orta eſt in Mauritania & in Hiſpanijs: fuerunt enim ibi, & hodie ſunt reliquiæ Chriſtianorum ſub

11. Interpretatio. Ioachimus.

Seraphinus Firmanus.

Quid altare DEI.

fide ac protectione Romanæ Eccleſiæ, quorum plurimi à Saracenis occiſi magna triſtitia & dolore vicinos fideles populos affecerunt. Quin etiam, nuper allatum nobis eſt, Mezelmuthum Principem Saracenorũ plurimos Chriſtianorum quos ſub ditione ſua habebat, in odium nominis Chriſtiani occidiſſe, quos coronæ Martyrij non fuiſſe expertes putandum eſt. Sic Ioachimus.

Refellitur Ioachimus.

Sed quamuis omnis iſte numerus Chriſtianorum interfectorum à Saracenis in illa Ætate Ioachimi quãlibet magnus fuerit, is tamen perquã exiguus cenſeri poteſt, præ vt fuit numerus eorum qui in vna duntaxat perſecutione Diocletiani & Maximiani intra viginti annos, quacũque patebat Imperium Romanum, crudeliſſimè occiſi ſunt. Nulla igitur ratio erat vt in quinta Ætate potiùs quàm in ſecũda Ætate Eccleſiæ induceretur clamor Martyrum poſtulantium vindictam ſuorum perſecutorum; cùm in ſecunda Ætate Eccleſiæ per illas decem Romanorum Imperatorum perſecutiones multò plures Chriſtianorum, multóque maiori tormentorum acerbitate, atrocitate, crudelitate interfecti ſint. 73

11. Interpretatio. Lyranus, Aureolus.

Lyranus omnem huius quinti Sigilli apertionis interpretationem ad verbũ mutuatus eſt à Petro Aureolo. Iſti huius quinti Sigilli apertionem interpretantur de innumerabilium Chriſtianorum cæde quæ facta eſt per ſeptem perſecutiones à ſeptem Imperatoribus Romanis contra Chriſtianos concitatas, id eſt, poſt Domitiani perſecutionem vſque ad perſecutionem Diocletiani: Nam poſt perſecutionem Domitiani, prima fuit Traiani; ſecunda, Antonini; tertia, Seueri; quarta, Maximi, ſiue Maximini; quinta, Decij; ſexta, Valeriani; ſeptima, Aureliani: & has perſecutiones ſecuta eſt vltima quę fuit Diocletiani & Maximiani. Ac licèt inter iſtos Imperatores ſupradictarum ſeptem perſecutionum auctores, multi alij fuerint intermedij ſub quibus etiam occidebãtur Chriſtiani, illis tamen Imperatoribus præcipuè aſſignantur ſupradictæ perſecutiones, quòd illi ex profeſſo edicta contra Chriſtianos fecerint, vel iam facta renouauerint: ſub alijs autem Imperatoribus occidebantur Chriſtiani propter edicta priorum, cùm ea non reuocarẽtur à poſterioribus. Temporibus igitur iſtorum Imperato- 74

rum non erant Eccleſiæ in publico, nec altaria ſtabilia, ſed in cryptis & locis ſubterraneis Chriſtiani orabant & ſacra celebrabant. Propter diuturnitatem itaque perſecutionum mirabantur fideles, cur diuina Iuſtitia tandiu differret vindictam tantæ cædis ſuorum Martyrum. Dicuntur porrò Animæ fuiſſe ſub altari, ratione corporum Sanctorum Martyrum quæ ſepeliebantur in cryptis, & ſuper eorum ſepulturas, vel ſuper eorum Reliquias erigebantur altaria, & in his Miſſæ celebrabantur; Dicitur enim, Felicem Papam huius nominis Primũ inſtituiſſe, vt ſupra memorias & ſepulcra Martyrum Miſſæ celebrarẽtur. Clamor verò Sanctorum Martyrum poſtulantium à Deo vindictam, non eſt aliud niſi manifeſtatio coram Deo malitiæ Tyrannorum meritò puniendæ, & declaratio innocentiæ Sanctorum Martyrum meritò remunerandæ: Quemadmodum Dominus dixit Cain, *Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.* Id eſt, declarat malitiam tuam puniri à me debere in mortis eius vindictam. Et Aureoli quidem atque Lyrani loci huius interpretatio eſt huiuſmodi.

Quid ſit animas fuiſſe ſub altari.

Quid Clamor animarũ petentium vindictam.

Locus Gen. 4.

75 Atenim, nulla ratio idonea & probabilis afferri poteſt, cur in hac Viſione inductæ ſint animæ clamantes & poſtulantes vindictam eorum duntaxat Martyrum qui paſſi fuerant in illis ſeptem ſupradictis perſecutionibus; omiſſis innumerabilibus, & nobiliſſimis Martyribus occiſis in alijs tribus perſecutionibus ſub Nerone, & Domitiano, ac Diocletiano, cùm horũ eadem ſit atque illorum conditio, eadémque ratio expetendi vindictam; & reſponſum Dei de expectando complemento fratrum ſuorum, & quod dicitur de ſingulis ſtolis albis quæ datæ ſunt illis, æquè pertineat ad animas horum Martyrum atque ad animas illorum.

Confutatio Interpretationis Aureoli & Lyrani.

VIGESIMAPRIMA DISPVTATIO.

Expenditur loci huius Interpretatio quæ eſt apud Sanctum Bernardum.

13 Interpretatio. S.Bernardus.

SANCTVS Bernardus in Sermone quarto de Feſto omnium Sanctorum ait, ante deſcenſum CHRISTI ad inferos, Sanctarum animarum receptaculum poſt hanc vitam fuiſſe in Inferno, in loco quidem tenebroſo, ſed quieto tamen, & pœnarum ac dolorum vacuo, qui dictus eſt Sinus Abrahæ. 76

Locus Sanctorum animarum poſt mortem, & ante & poſt Aſcenſionem Domini ad Cœlum.

Locus Iob 10. & 14.

Nam Iob de ſeipſo dixit, *Antequam vadam in locum tenebrarum & opertum mortis caligine.* & item, *Quis mihi tribuat vt in inferno protegas me?* Quamuis verò tam Sanctorum, quàm Impiorum animæ in inferno eſſent, erant tamen inibi magno locorum interuallo ſeparatæ, &, vt in Euangelio dicitur, chaos magnum firmatum erat inter eos; Erant enim Sancti in loco quietis & refrigerij, & omnino expertes pœnarum quibus cruciabantur Impij.

Locus Lucæ 16.

Hunc igitur locum obſcurum quidem, ſed quietum, Dominus apud Lucam vocauit Sinum Abrahæ, quòd ibi in fide & expectatione Saluatoris requieſcerent: Fides enim Abrahæ vſque adeò probata & approbata eſt, vt primus ipſe futuræ incarnationis CHRISTI meruerit accipere promiſſionem. Et hic quidem fuit Sanctarum animarum poſt hanc vitam ſtatus ante CHRISTI aduentum. At verò poſt Aſcenſionem CHRISTI ad cœlum, receptaculum Sanctarum animarũ poſt hanc vitam non iã in Inferno, ſed in cœlo eſt; non in tenebris, ſed in luce; non in ſinu Abrahæ, ſed ſub altari DEI: teſtatur enim Beatus Ioannes in Apocalypſi vidiſſe ſe animas Sanctorũ ſub altare DEI.

Quod ſit altare ſub quo S. Ioannes vidit animas Sanctorum.

Quòd ſi præſens quoque Sanctorum requies alicubi vel ab aliquibus nominatur Sinus Abrahę, id ex dictis Domini in Euangelio inoleuit, & per quandam ſimilitudinem accipiendum eſt; ſiquidem non incongruè fideles Sancti qui ſunt veri filij Abrahæ, poſt hanc vitam in paternum ſinum recipi dicuntur, quòd ad eius conſortium quietis & felicitatis ex hoc ſeculo tranſeant. Altare porrò DEI ſub quo animæ Sanctorum quieſcunt, ego, inquit Bernardus, Corpus & Humanitatem CHRISTI Domini interpretor, iuxta illam eius ſententiam, *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*: Sanctorum itaque animæ feliciter requieſcunt ſub CHRISTI Humanitate, in quam ſcilicet etiam ANGELI deſiderant proſpicere, donec veniat tempus,

Matth. 24.

pus,

pus,in quo non iam ſub altari erunt, ſed exaltabuntur ſuper altare, non vtique prælatione, ſed viſione & contemplatione; Tunc enim Dominus oſtendet ſe Sanctis, non tantùm in forma Serui in qua ſimilis eſt illis,ſed in forma DEI in qua æqualis eſt PATRI: Oſtēdet ſimul etiam PATREM & SPIRITVM Sanctum,ſine qua viſione nihil ſufficeret nobis, tunc enim videbimus eum ſicuti eſt. Tripliciter enim in illa perfecta Beatitudine fruemur DEO: primò,videntes illum in omnibus creaturis: deinde, videntes & habentes ipſum in nobiſmetipſis: ac demum,quod his iucundius & beatius eſt,ipſam videntes in ſemetipſa TRINITATEM, & gloriam eius ſine vllo ænigmate mundo corde contemplantes,in quo eſt vita æterna & perfecta felicitas: nam priora duo ſunt velut cortex tritici; hoc autem tertium eſt tanquam medulla tritici & adeps frumenti qua cœleſtis illa Ieruſalem plenè ſatiatur. Et hæc quidem in eo quo dixi loco ſcribit Sanctus Bernardus.

Ad Phil. 2. — *1. Ioan. 3.* — *Beati tripliciter fruuntur* DEO.

77 Ex ſupradictis Bernardi verbis ſatis apparet, ipſum eſſe opinatum,poſt hāc vitam animas Sanctorum ſtatim recipi in cœlum,& iucundiſſimo frui conſpectu ſanctiſſimæ Humanitatis CHRISTI, & hoc eſſe, illas quieſcere ſub altari DEI, ante diem verò Iudicij non admitti eas ad beatificā diuinæ ESSENTIÆ viſionē. Et hoc ipſum ſignificauerat idem Bernardus in præcedēti Sermone tertio de Feſto omnium Sanctorum ſcribēs, datas eſſe ſingulas ſtolas animabus Sanctorum: prima enim ſtola datur eis ſtatim poſt mortem,& eſt ea quam diximus, requies & felicitas: altera ſtola dabitur eis poſt reſurrectionem,& erit immortalitas & gloria corporum. Clamant porrò animæ Sanctorum, expetentes à DEO vindictam, non ex propriæ vltionis zelo, ſed ex deſiderio reſurrectionis & glorificationis corporum ſuorum quam vſque in diem iudicij differendam eſſe non dubitant. Sine qua glorificatione corporum nec earum compleri lætitia, nec perfici gloria, nec cōſummari beatitudo poterit: adeò enim vehemens in eis eſt deſiderium naturale corporum ſuorum, vt non ſinat eas toto affectu liberè pergere in DEVM, & contrahat quodammodò, & rugam faciat, dum eas ad hoc deſiderandum inclinat. Et Sancti quidem

Quid ſtola alba. — *Quid clamor animarum.* — *Nota hoc.*

Locus epiſt. ad Epheſios cap. 5. in terris nec ſine ruga, nec ſine macula ſunt; Sed in cœlis nunc ſine omni macula ſunt, non tamen ſine ruga: pôſt diem autem Iudicij & ſine ruga, & ſine macula erunt. Idem etiam Bernardus in præcedenti Sermone ſecundo de eodem Feſto affirmat, animas Sanctorum exutas corporibus protinus admitti ad requiem & lætitiam, non tamen ad plenam gloriam regni. Ex quo intelligitur, Sanctum Bernardum propenſum fuiſſe ad ſententiam multorum veterum Doctorum & Patrum qui negarunt Sanctorum animas ante diem Iudicij, clara & beatifica DEI viſione frui; quam eorum ſententiam nos paulò infrà diſcutiemus.

Illud autem quod Bernardus dixit, animas Sanctorum naturali & ſummo deſiderio recipiendi corpora ſua, retardari quodammodò & impediri, ne tota affectione in DEVM ferantur, ſumpſit à Beato Auguſtino qui id ipſum affirmat in Capite 35. libri xij. de 78

S. Auguſtinus. Geneſi ad litteram ita ſcribens, Si quem autem mouet, quid opus ſit Spiritibus defunctorum corpora ſua in reſurrectione recipere, ſi poteſt eis etiam ſine corporibus ſumma illa beatitudo præberi: ſciat, minimè dubitandum eſſe, & raptam à ſenſibus carnis mentem hominis, & poſt mortem ipſam, carne depoſita tranſcenſis etiam ſimilitudinibus corporalium rerũ, non ſic videre poſſe incommutabilem DEI ſubſtantiam, vt vident Sancti & beati ANGELI, ſiue alia quapiam latentiore cauſa, ſiue ideò, quia ineſt ei naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi; quo appetitu retardatur quodammodò ne tota intentione pergat in illud ſummum cœlum, id eſt, in viſionem diuinæ ESSENTIÆ, quandiu non ſubeſt corpus cuius adminiſtratione appetitus ille conquieſcat. Sic Auguſtinus.

Sed quia hæc Auguſtini verba nonnullam habent difficultatem, docet nos Beatus Thomas quemadmodum ea bonam in partem accipienda & interpretanda ſint. Nam in prima ſecundæ quæſt. 4. art. 5. ponit quarto loco ex ſupradictis Auguſtini verbis huiuſmodi quandam obiectionem; Operatio felicitatis in qua conſiſtit beatitudo, nullo modo eſſe debet impedita, vt Ariſtoteles ait in libro decimo Ethicorum; Sed operatio animæ ſeparatæ 79

D. Thomas.

eſt

eſt impedita, quia, ſecundùm Auguſtinum, ineſt ei naturalis appetitus adminiſtrandi corpus, retardãs quodammodò eam ne tota intentione pergat in illud ſummum cœlum, id eſt, in viſionem Essentiæ diuinæ; ergo anima ſine corpore non poteſt eſſe beata. Ad hanc obiectionem Angelicus Doctor ita reſpondet: Dupliciter impediri aliquid poteſt ab alio; vel per modum contrarietatis, ſicut frigus impedit actionem caloris; & tale impedimẽtum operationis repugnat felicitati. Altero modo aliquid impeditur ab alio per modum cuiuſdam defectus, quia ſcilicet res impedita non habet quicquid ad omnimodam eius perfectionem requiritur; & tale impedimentũ operationis non repugnat ſimpliciter felicitati, ſed tantùm omnimodæ perfectioni ipſius. Et ita ſeparatio animæ à corpore dicitur animam retardare ne tota intentione tendat in viſionẽ Essentiæ diuinæ: appetit enim anima ſic frui Deo, vt ea quoque fruitio deriuetur ad corpus per redundãtiam, ſicut eſt poſſibile: & ideo quandiu ipſa fruitur Deo ſine corpore, appetitus eius ſic in eo quieſcit, vt tamẽ adhuc ad participationem eius fruitionis vellet corpus ſuum pertingere. Similiter quod Auguſtinus dixit, animas in cœlo non videre Devm ſicut vidẽt Angeli Beati, Beatus Thomas ait non id eſſe intelligendum ſecundùm inæqualitatem quantitatis; nam etiam nunc aliquæ animæ beatæ aſſumptæ ad ſuperiores Ordines Angelorvm clariùs vident Devm quàm inferiores Angeli: ſed id eſſe intelligendum ſecundùm inæqualitatem proportionis, quia Angeli etiam infimi, habent omnem beatitudinis ſuæ perfectionem quam ſunt habituri; non ſic autem animæ ſeparatæ Sanctorum, vt quibus deeſt ante reſurrectionem perfectio & glorificatio ſuorum corporum. Hactenus ex B. Thoma.

Quomodo anima Beata ob appetitum ſuorum corporum impediãtur ne tota intentione ferantur in Devm.

VIGESIMA SECVNDA DISPVTATIO.

Explicatur Auctoris ſententia, ſuper apertione quinti Sigilli.

Qvæ

QVÆ in Apertione quinti Sigilli à Beato Ioanne viſa & 80
audita, & hoc in loco deſcripta ſunt, ea nobis per partes diſtinctè, enucleatéque declaranda ſunt; partim breuiter commemorando quæ in ſuperiorum Interpretationum expoſitione dicta ſunt; partim nonnullas etiam noſtras quaſdã commentationes & obſeruationes exponendo, quò dilucidiorem, atque pleniorem, exactiorémque obſcuriſſimi loci huius interpretationem Lectori tradamus.

Quorũ Martyrũ illæ fuerint animæ.

Rupertus.

Vidi ſubtus altare animas interfectorum. Quorum Martyrum illæ fuerint animæ, variæ ſunt opiniones. Rupertus exiſtimat, eſſe Martyres occiſos à Iudæis, ab Abel iuſto, vſque ad Zachariam filium Barachiæ quem ipſe opinatur fuiſſe Beatum Iacobum Apoſtolum, vulgò dictum fratrem Domini, primúmque Ieroſolymitanum Epiſcopũ. Ioachimus exiſtimat ſignificari eos qui in quinta Eccleſiæ Ætate in cuius extremitate dicit ſe tunc fuiſſe, occiſi ſunt à Saracenis, cùm alibi, tum maximè in Mauritania & in Hiſpania. Aureolus & Lyranus arbitrantur deſignari Martyres factos in ſeptem perſecutionibus Romanorum Imperatorũ, à Domitiano videlicet vſque ad Diocletianum. Sed communior & probabilior eſt ſententia, ſignificari omnes Martyres ſuprà deſignatos in Apertione ſecundi & tertij & quarti Sigilli; id autẽ eſt, Martyres factos in decem illis perſecutionibus Romanorum Imperatorum, & in perſecutione Hæreticorum, & in perſecutione Saracenorum ſiue Maometanorum.

Ioachimus.

Aureolus & Lyranus.

Quid altare.

Quinque opiniones veterum de varijs receptaculis Sanctarũ animarum poſt mortem & ante diẽ Iudicij.

Origenes.

Subtus altare. Quid iſtud Altare ſignificet, variè admodum de- 81
claratur. Nam qui putarũt Sanctorum animas non videre faciem DEI ante diem Iudicij, ſed manere in quibuſdã locis valde quietis & iucundis, exiſtimarunt iſtiuſmodi loca eſſe ſignificata vocabulo altaris; de iſtis verò locis & receptaculis animarum poſt mortem quinque ſunt opiniones. Prima eſt Origenis in libro ſecundo Peri archon, animas Sanctorum poſt mortẽ primùm duci ad loca quædam terreſtria, vbi expolientur & doceantur multa quæ neſciebant: exinde, eas deferri ad loca quædam aërea, & ibi perdiſcere maiora quædam & ſublimiora: denique, ſupra cœlum euehi,

euehi, & ad ipſum Christvm perduci, & ibi perfectè rerum omnium cauſas videre. Secunda opinio eſt Victorini, eſſe loca *Victorinus.* quędam ſubterranea, quantùm ad quietem & amœnitatem, ſimilia eorum quæ finxerunt Poëtæ de campis Elyſijs. Tertia opinio eſt Irenæi in libro quinto, & Tertulliani in quarto libro contra *Irenæus.* Marcionem, & in extremis Capitibus libri de Anima, eſſe Para- *Tertullianus.* diſum terreſtrem in quo credunt eſſe Henoc & Eliam. Quarta opinio eſt Andreæ, eſſe diuerſa loca pro voluntate Dei & diuer- *Andreas Cæſarienſis.* ſitate meritorum. Quinta eſt Bernardi, eſſe ſupra cœlum, & in vi- *Bernardus.* ſione atque contemplatione Humanitatis Christi.

82 At verò eorum qui cenſent animas Sanctorum ab omni pec- *Quid ſit altare ſub quo ſint animæ octo interpretationes.* cato mundas poſt mortem ſtatim videre faciem Dei, quid ſit altare ſub quo manent Animæ, octo ſunt interpretationes. Prima eſt Ambroſij, Haymonis, & Ricardi, per Altare ſignificari ipſum *Ambroſius, Haymo,* Christvm ſub quo tanquam membra ſub capite, eius gloriæ ac *Richardus.* felicitatis participatione gaudent. Secunda & tertia Interpretatio eſt Primaſij & Bedæ, per Altare ſignificari vel ſecretum illud *Primaſius Beda.* & penetrale cœleſte vbi Sancti incenſum laudis perpetuò offerunt Deo; vel teſtificationem nominis Christi pro qua Sancti libenter mortem oppetiuerunt, ob idque Martyres ritè nominati ſunt. Quarta eſt Ruperti, vocabulo Altaris alludi ad altare *Rupertus.* Abelis qui propter Sacrificium in eo factum occiſus eſt à Cain; & *Geneſ. 4.* ad altare iuxta quod occiſus eſt Zacharias filius Barachiæ qui, vt *Matth. 23.* ait Dominus, occiſus eſt inter templum & altare. Quinta eſt Ioa- *Ioachimus.* chimi, per Altare deſignari Romanam Eccleſiam, ſub cuius fide & obedientia plurimi Chriſtianorum in quinta Ætate occiſi ſunt à Saracenis in Mauritania & Hiſpania. Sexta eſt Aureoli & Ly- *S. Auguſt.* rani, quam etiam innuit Beatus Auguſtinus, in eo loco quem ſu- *Aureolus. Lyranus.* prà retulimus in Diſputatione 9. num. 65. Altaris appellatione inſinuari veterem Eccleſiæ conſuetudinē erigendi altaria & Miſſas celebrandi ſuper Martyrum Sepulturas vel Reliquias. Septima eſt Dionyſij Carthuſiani, manere animas ſub altari, idem eſſe *Carthuſian.* quod manere eas ſub tutiſſima Dei protectione, & ſecuriſſima eius tutela, ſecundùm illud, *Iuſtorum animæ in manu* Dei *ſunt, &* *Sap. 3.*

non tanget illas tormentum mortis. Et videtur alludi ad tabernaculum & altare tẽpli Iudaici quod erat tutiſſimũ aſylum refugientibus ad ipſum, vt patet de Adonia & Ioab ex tertio libro Regum.

Auctor. Octaua Interpretatio quæ nobis maximè placet, huiuſmodi eſt: Templum illud Iudaicum fuiſſe figuram Eccleſiæ; Quantùm ad atrium quidem exterius in quo erat altare holocauſtorum, & mactabantur animalia, fuiſſe figuram Eccleſiæ militantis: quantùm verò ad interius Sanctuarium vbi erat altare incenſi & Sancta Sanctorum, figuram fuiſſe triumphantis Eccleſiæ. Vidit igitur Beatus Ioannes Sanctos Martyres quantùm ad corpora quidem in Eccleſia militante ſub altari holocauſtorum propter eorũ paſſiones & cædes; quantùm verò ad eorum animas poſt mortem, in Eccleſia triumphanti ſub altari incenſi, id eſt, in cœlo hoſtias perpetuæ laudis immolantes Deo, & indutos primâ ſtola beatitudinis animæ, certiſſima ſpe ſecundam ſtolam glorificationis ſuorum corporum, conſummatæque felicitatis expectantes.

Vſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habi- 83
tant in terra? Quo modo Sanctæ animæ in cœlis expetunt vindictam inimicorum ſuorum, cùm Dominus in Euangelio, & Paulus in Epiſtolis ſuis iubeant nos diligere inimicos noſtros, & orare pro perſequentibus nos? Soluitur hoc varijs modis: Primò, Sancti expetunt vindictam inimicorum non per ſe ac primò, ſed ex conſequenti; expetunt enim vt deſtruatur omnino regnum peccati, & adueniat ſuper omnes regnum Dei, Sed quia hæc non fient ſine extrema Impiorum vindicta, idcirco eam vindictam dicuntur ipſi expetere. Altera ſolutio eſt Beati Auguſtini & Gregorij: Expetũt Sancti vindictam per ſe, quia cernentes Dei voluntatem, vident eum velle facere iſtam vindictam, & ideò cupiunt vt talis voluntas Dei impleatur, & de tali impletione gaudent, quòd ea vindicta maximè pertineat ad diuinæ iuſtitiæ glorificationem. Tertia ſolutio eſt eiuſdem Auguſtini & Haymonis, Sanctos petere vindictam ex caritate: tum vt per talem vindictam corporalem qui ex illis perſecutoribus ſuis prædeſtinati ſunt ad vitam æternam, quamprimùm conuertantur ad Dominum; tum etiam, vt qui reprobi

Ad Rom. 12. Matth. 5.

Quomodo animæ beatæ expetãt vindictam ſuorũ perſecutorũ, quatuor interpretationes.

S. Auguſtinus. Gregorius.

S. Auguſtinus. Haymo.

probi ſunt,& deſtinati æternis ſupplicijs,ocyùs tollantur è medio, ne plus noceant alijs, & maiora ſibi ipſi mercantur & coaceruent ſupplicia. Quarta ſolutio Aureoli & Lyrani: Sanctorum petitionem vindictæ non eſſe aliud niſi manifeſtationem coram DEO malitiæ Tyrannorum meritis pœnis à DEO puniendæ, & declarationem innocentiæ ac pietatis Sanctorum condignis in cœlo præmijs à DEO remunerandæ. Illud porrò eſt obſeruandum, aliquando Sanctos petere à DEO veniam ſuis perſecutoribus, & hoc frequentius eſt; interdum etiam petere vindictam, vt videre eſt apud Ieremiam, & apud Dauidem in Pſalmis: & vtraque petitio iuſta eſt, Deóque grata, illa enim fit ardore charitatis; hæc zelo iuſtitiæ: & illa procedit ex communi doctrina CHRISTI; hæc autem ferè non prouenit niſi ex ſingulari quodam impulſu DEI, & inſtinctu SPIRITVS Sancti.

Aureolus. Lyranus.

Nota hoc.

84 *Et data ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ.* Qui negant Sanctorum animas poſt mortem videre faciem DEI ante diem Iudicij, hi per ſtolas albas ſignificari putant ſtatum animarum Sanctarum poſt mortem plenum munditiæ ac puritatis, & plenum ſecuritatis ac quietis, quin etiam plenum gaudij & lætitiæ ex certiſſima ſpe futuræ beatitudinis ſuæ poſt diem Iudicij, ſicut ex ſententia Bernardi & Andreæ ſuprà expoſuimus. Qui verò cenſent, Sanctorum animas omnis expertes culpæ poſt mortem ſtatim videre faciem DEI, hi per ſingulas ſtolas albas deſignari aiunt gloriam animæ ex beatifica DEI viſione, & inenarrabilem lætitiam ex illa viſione prouenientem, & ex ſpe futuræ gloriæ corporum, & futuræ omnium Electorum collectionis & ſocietatis in cœlo. Hæc autem gloria quam nunc habent animæ beatæ, poſt diem Iudicij, & reſurrectionem corporum creſcet tripliciter, non quidem ſubſtantialiter, (vt loquimur in Scholis) ſed accidentaliter, & extenſiuè: Primò, ex redundantia animarum in corpora; deinde, ex complacentia diuinæ iuſtitiæ in punitione Impiorum; tum, ex plenitudine curiæ cœleſtis, & ſocietatis cœleſtium ciuium; & hoc tribus de cauſis, Primùm, ob mutuam communicationem gaudiorum & bonorum, propter perfectã amicitiam quæ eſt inter ciues

Quid ſtolæ albæ.

Gloriam animarum poſt diem iudicij creſcere tripliciter.

Societatem Sanctorum in cœlo afferre ſingulis Sanctis triplicem gaudẽdi cauſam.

Locus ſecunda ad Theſſalonicenſes 1.

cœleſtes: Deinde, ob Dei gloriam in tot Beatis multiplicatam, & clarificatam, ſecundùm illud Apoſtoli loquentis de glorificatione Dei in die Iudicij, *Cùm venerit glorificari in Sanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt.* Ad hæc, ob varias ſingulorum Sanctorum excellentes virtutes & præclara merita: Denique, ob ſingularem quandam Dei circa ſingulos, & admirabilem prouidentiam per varias vias Electos ſuos, cùm eſſent in terris, mirabiliter dirigendo, & perducendo ad vitam æternam: Nam ſi nunc mirè nos delectat audire vel legere eximias virtutes, & egregia facta, & varios miróſque caſus & euentus illuſtrium virorum; quantò magis hoc in cœlis Beatos delectabit?

Plures cauſa ob quas Deus debitã impiorũ punitionem differat.

Geneſ. 15.

Et dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc modicum tempus, donec 85
compleantur conſerui eorum. Cur Deus perfectam Impiorum punitionem differat vſque ad diem Iudicij, plures cauſas licet adferre. Primò, quia nondum vſquequaque eorum completa eſt malitia, ſicut Dominus Abrahæ dixit de Amorrhæis, *Nondum completæ ſunt iniquitates eorum.* Deinde, vt compleatur numerus Electorum, qui ab Impijs interficiendi vel affligendi ſunt vſque ad diem Iudicij, ſicut in hoc loco Apocalypſis ſcriptum eſt. Præterea, ob conuerſionem peccatorum quibus longanimitas Dei extendit tempus ad reſipiſcendum, & agendam pœnitentiam, Quò ſpectat illud Eſaiæ,

Locus Eſaiæ 30. & 2. Pet. cap. 1.

Expectat Devs *vt miſereatur veſtri, & ideò exaltabitur parcens vobis.* Et illud Beati Petri, *Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Adhæc, quò illuſtrior, & venerabilior, & amabilior appareat bonitas & benignitas Dei erga peccatores, tandiu eos patientis, & varijs modis ad pœnitentiam, & ſalutem adducere volentis, ſecundùm illud Pauli,

Ad Rom. 2.

An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei *ad pœnitentiam te adducit?* Poſtremò, vt manifeſtior omnibus fiat malitia peccatorum, tanta Dei benignitate abutentium, & iuſtiſſima eorum appareat vindicta, iuxta illud Apoſtoli,

Ibidem.

Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die Iræ, & reuelationis iuſti Iudicij Dei. Eodémque

que ſpectat illud quod in hoc libro Apocalypſis Capite 16. ita ſcriptum eſt, *Iuſtus es Domine, quia hac iudicaſti, quia ſanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem dediſti eis bibere, digni enim ſunt. Et audiui alterum dicentem, Etiam Domine* DEVS *omnipotens vera & iuſta iudicia tua.*

86 Nec verò quia ſpes quæ differtur, vt ait Salomon, affligit animam, proptereà beatas animas ob dilationem vindictæ ſuorum perſecutorum, & glorificationis corporum ſuorum vllo affici dolore, vel afflictione putandum eſt. Dupliciter enim, ſicut etiam ſuprà dictum eſt, fieri poteſt vt quiſpiam vehementer cupiat fieri aliquid; vel citò & quamprimùm, & ita dilatio eius affligit expectantem: vel fieri tempore opportuno ſecundùm DEI voluntatem & prouidentiam præfinito; & ſic ex dilatione non accidit afflictio, manet tamen deſiderij continuatio; Quin etiam ipſamet dilatio eſt grata deſideranti & expectanti, cùm per dilationem id quod deſideratur & expectatur, iucundius poſteà exiſtet.

Locus Prouerb. 13.

87 Iam verò quod hîc dicitur, expectandum eſſe beatis animabus vſque ad diem Iudicij, donec videlicet compleatur numerus Electorum, id profectò valde adiuuat firmátque ſententiam Beati Auguſtini & Scholaſticorum Theologorum qui aiunt, certiſſimum eſſe DEO numerum Electorum & Prædeſtinatorum, nec vllo modo diminui eũ, vel augeri poſſe. Auguſtini verba ex XIII. Capite libri de Correptione & Gratia hęc ſunt: Prędeſtinatorum in regnum DEI ita certus eſt numerus, vt nec addatur eis quiſquam, nec minuatur ex eis. Iſtam numeri Electorum certitudinem ſignificauit Ioannes Baptiſta dicens, *Facite fructum dignum pœnitentiæ, & nolite dicere apud voſmetipſos, Patrẽ habemus Abraham: potens eſt enim* DEVS *ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ:* Oſtendens iſtis verbis ſic illos eſſe amputandos, ſi fructum non fecerint, vt non deſit tamen numerus promiſſus Abrahæ: Sed apertiùs demonſtratur hoc in Apocalypſi illis verbis: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Si enim alius non eſt accepturus coronam niſi alius perdiderit, certus proculdubio eſt numerus Electorum. Sic Auguſtinus. Nec ſolùm Electorum numerus certus DEO eſſe

Quomodo numerus Electorũ certus ſit apud Deum, & noris idem reproborum

S. Auguſtin:

Locus Matth. 3.

Apoc. 3.

dicitur ratione cognitionis & præſcientiæ diuinæ, hoc enim modo etiam Reproborum atque omnium rerũ certiſſimus eſt Deo numerus; Sed præterea certus eſſe dicitur ratione cuiuſdam ele-
S. Thomas. ctionis & definitionis diuinæ, de quo ita ſcribit Beatus Thomas in Prima Parte quæſt. 23. art. 7. Certus Deo dicitur numerus Prædeſtinatorum nõ ſolùm ratione cognitionis, quia ſcilicet ſcit quot ſint ſaluãdi, ſic enim Deo certus eſt numerus guttarum aquæ, & arenę maris: ſed ratione Electionis & definitionis cuiuſdã Et paulò infrà, Certus, inquit, Deo eſt numerus Prædeſtinatorum, non ſolùm per modum cognitionis, ſed etiam per modum principalis cuiuſdam præfinitionis, Non ſic autem omnino eſt de numero
Ad Rom. 8. Reproborum qui vidẽtur eſſe præordinati à Deo in bonum Electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Poſt hæc ſubdit varias Auctorum opiniones de quantitate numeri Electorum, quibus poſthabitis, ſic denique ait, Sed melius dicitur quòd ſoli Deo eſt cognitus numerus Electorum in ſuperna felicitate locandus. Ita B. Thomas.

VIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

Breuiter exponitur, & diſcutitur ſententia eorum qui putarunt animas Sanctorum poſt mortem non habere beatificam Dei viſionem vſque ad diem Iudicij.

EX ijs quæ in ſuperiorum Interpretationum huius loci 88
Apocalypſis tractatione commemorata ſunt, manifeſtum Lectori eſſe poteſt, ſententiam fuiſſe multorum veterum Scriptorum, animas Sanctorum poſt mortem non videre faciem Dei ante diem Iudicij: hoc enim ſenſiſſe Irenęum, Origenem, Tertullianum, Victorinum, Andream Cæſarienſem, nec ab ea ſententia videri Sanctum Bernardum abhorruiſſe, ſuprà oſtenſum eſt. De cuius ſententiæ veritate, ſiue falſitate non eſt hic copioſè

copioſè differendi locus; diſputarunt autem ea de re diligenter & accuratè cùm alij, tum ſuper omnes Illuſtriſſimus & doctiſſimus Cardinalis Bellarminus in principio ſeptimæ ſuæ Controuerſiæ. Nec verò eius ſententiæ diiudicatio obſcura cuiquam nunc vel ambigua eſſe poteſt, cùm in Eccleſia Catholica iam pridem ea ſententia damnata fuerit auctoritate decretóque tum duorum Generalium Conciliorum, Florentini in vltima ſeſſione, in Decreto de Vnione Latinorum & Græcorum, & Concilij Tridentini in ſeſſione vigeſima quinta; tum duorum ſummorum Pontificum, Innocentij Tertij cap. Apoſtolica, extra. De Preſbytero non baptizato, & Benedicti Papæ huius nominis Duodecimi in extrauaganti quæ incipit, Benedictus DEVS. quam totam refert Alphōſus à Caſtro lib. 3. aduerſus Hæreſes in vocabulo (BEATITVDO.)

Concilium Florentinum & Tridentinum. Innocentius 3. & Benedictus 12.

89 Eam quoque ſententiam manifeſtè refellunt (vt plura Scripturæ loca in præſens afferre ſuperſedeam) verba illa quæ Dominus dixit latroni, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Vocabulo enim Paradiſi ſignificatur beatifica diuinæ eſſentiæ viſio, qualem ſcilicet habent in cœlis ANGELI beati. Non enim audiendi ſunt quidam Veterum, qui nomē Paradiſi in illis verbis terreſtrem Paradiſum in quo Adam eſt à DEO collocatus, interpretati ſunt; CHRISTVS enim eo die poſt mortem ſuam non fuit in Paradiſo terreſtri, ſed ſecundùm corpus fuit in ſepulcro, ſecundùm animā verò apud Inferos & in Limbo Patrum, ibíque manſit triduo, nec ſupra terram aſcendit niſi tertio die cùm à mortuis reſurrexit immortalis. Hoc autem euidenter probatur illis Domini verbis quæ refert Matthæus Cap. XII. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Vocat cor terræ, profundiſſimam terræ partem quæ circa eius centrum eſt, vbi creditur Infernum eſſe, & fuiſſe olim Limbum Patrum.

Locus Lucæ 23. Gen. 2. Locus Matthæi cap. 12.

90 Et verò, nulla ſatis idonea & probabilis cauſa oſtendi poteſt, quæ Sanctorū animas remoretur & retardet à beatifica DEI viſione. non ſanè aliqua earum culpa, ponimus enim animas illas eſſe vacuas ab omni culpa. non impedimentum clauſæ cœleſtis ianuæ,

nuæ, hoc enim impedimentum per CHRISTI mortem & aſcenſionem ad cœlum omninò ſublatum eſt. nec demùm ſeparatio animæ à corpore, non enim ad beatificam DEI viſionem anima indiget corpore, nam viſio illa non fit per phantaſmata, vel per mentis reflexionem ad phantaſmata, qui eſt naturalis modus intelligendi animæ humanæ dum eſt in corpore; viſio enim illa beatifica exuperat naturalem intellectus noſtri & facultatem, & modum intelligendi. Nec eſt conſentaneum rationi, Sanctorum animas poſt mortem tanto tempore detineri ſine adeptione cœleſtis præmij quod condignè meruerunt, detineri, inquam, ſine vllo lucro maioris meriti, ſic enim eſſent extra viam, nec tamen eſſent in termino. Non igitur, vt diximus, iſtius ſententiæ veritas vel falſitas hoc loco in examen vocanda eſt, ſed nobis duntaxat reſpondendum eſt ad nonnulla diuinæ Scripturæ teſtimonia, nonnulláſque rationes quibus iſta ſententia probari ſolet.

VIGESIMA QVARTA DISPVTATIO.

Explicantur duo Sacræ Scripturæ teſtimonia, duæq́ rationes ſoluuntur quibus ſupradicta ſententia probari poſſet.

DVO ſunt potiora & firmiora diuinæ Scripturæ teſti- 91
monia quæ iſtam ſententiam adiuuare, ac probabilem facere videri poſſent. Primum teſtimonium ex hoc loco Apocalypſis petitum eſt, vbi dicitur, Beatum Ioannem vidiſſe animas Sanctorum Martyrum manere ſub altari: quo ſignificatur eas non in clariſſima luce cœleſtis gloriæ nec in beatifico DEI conſpectu eſſe, ſed manere in loco quodam abſcondito, & obſcuro, quieto tamen, omníque pœna & moleſtia vacuo. Ad hoc ita reſpondemus: quid ſit animas Sanctorum manere ſub altari, ſuprà in vigeſima ſecunda Diſputatione ſatis ſupérque declarauimus, ſecundùm varias, & probabiles Auctorum Interpretationes, quarum nulla tamen iſti ſententiæ aliquatenus fauet. Videat Lector

quæ

quæ ibi dicta ſunt, nam ea repetere hoc loco, ſuperuacaneum duxi. Vnum hoc tamen nunc addam, iſtas ipſas animas quas Ioannes vidit ſub altari, quibus datæ ſunt ſtolæ albæ, infrà Capite ſeptimo dicitur idem Ioannes vidiſſe ante thronum DEI, & in conſpectu eius, ſic enim ibi ſcriptum eſt: *Et dixit mihi vnus de Senioribus, Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi tu ſcis. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni: ideò ſunt ante thronum* DEI, *& ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno habitabit ſuper illos, &c.* Suprà etiã Capite quarto & quinto ſcripſit Ioannes, vidiſſe ſe viginti quatuor Seniores (qui repræſentabant Animas beatas inſigniorum Sanctorum tam Veteris quàm Noui Teſtamenti, vt ibi declaratum à nobis eſt) ſedentes in thronis circum DEI ſedem, & in conſpectu DEI & Agni manentes.

92 Alterum Scripturę teſtimonium ductum eſt ex illis Beati Pauli verbis quæ ſunt in Capite vndecimo Epiſtolæ ad Hebræos, *Et hi omnes*, inquit, *teſtimonio Fidei probati, non acceperunt repromiſsionem,* DEO *prò nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur*: quibus verbis apertè indicari videtur, animas illòrum veterũ Sanctorum vſque ad tempora B. Pauli non accepiſſe promiſſionem cœleſtis gloriæ, nec accepturas eam vſque ad vltimã Sanctorum conſummationem quæ fiet in die Iudicij per reſurrectionem corporum, & completam animarum atque corporum glorificationem. Sed nos ad locum iſtum reſpondemus, duplicem eſſe iſtorum Pauli verborum interpretationem, neutrámque iſti ſententiæ vllo modo ſuffragari. Poteſt enim intelligi, Apoſtolum loqui de repromiſſione conſummatæ felicitatis humanæ per glorificationem non ſolùm animæ, ſed etiam corporis, quæ quidem conſummatio felicitatis non continget Sanctis ante diem Iudicij. Poteſt etiam intelligi, Apoſtolum loqui de promiſſione beatificæ viſionis DEI, & de Sanctis Veteris Teſtamenti qui eam non ſunt conſecuti ante CHRISTI aduentum, & mortem, nec ante Sanctos Noui Teſtamenti. Vtramque hanc interpretationem refert

Locus Epiſt. ad Hebræos Cap. 11.

S. Thomas. S. Auguſt. Locus Matthæi 27.

ſuper illo loco Pauli Beatus Thomas, Auguſtinus tamen in Epiſtola 99. quam ſcripſit ad Euodium, ſequitur priorem interpretationem: Cui Interpretationi nihil ſanè officit quod à Beato Matthæo ſcriptũ eſt, multa corpora Sanctorũ ſurrexiſſe è monumentis, & apparuiſſe multis: iſtos verò quidam putarunt ſurrexiſſe ad vitam immortalem; Sed nobis placet magis ſententia Beati Auguſtini in ſupradicta Epiſtola 99. & Sancti Thomę in Tertia Parte Quæſt. 53. art. 3. qui cenſent illos non ſurrexiſſe ad vitam immortalem, ſed vt iterum, poſt factam de CHRISTO teſtificationem, morerentur; ad eum ſcilicet modum illi reſurrexerunt, quo modo etiã Lazarus reſurrexit, ſicut ait Beatus Hieronymus ſuper illo loco Matthæi. Et quamuis illi reſurrexiſſent ad vitam immortalem, paucorum tamen ſpeciale priuilegium, generali non derogat legi, ſecundùm quam illo in loco Apoſtolus loquitur, quemadmodum etiam ſcribit Sanctus Thomas in explanatione ſupradicti loci Epiſtolæ ad Hebræos.

Ioan. 11.

Duæ item ſunt rationes, quæ videri poſſent nõnullam iſti ſen- 93
tentiæ fidẽ facere, quarum prior eſt hæc. Anima noſtra non meretur niſi dum eſt in corpore, tempus enim merendi eſt in præſenti vita, cùm anima viuificat & regit corpus, ſecundùm illud Beati Pauli, *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal* CHRISTI, *vt referat vnuſquiſque propria corporis pro vt geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Sicut ergo anima nõ meretur ſine corpore, ita nec præmium etiã meritorũ ſuorum accipere debet ſine corpore; ex quo ſequitur, vt anima ſeparata à corpore non habeat beatificam DEI viſionem quæ eſt præmium meritorum eius, ante reſurrectionem corporis: Sed nos reſpondemus, diuerſam eſſe rationem merendi & præmium accipiendi, quantùm ad hoc quod eſt animam eſſe in corpore vel extra corpus. Anima quippe indiget corpore ad merẽdum duas ob cauſas: tum quia mereri eſt viatorũ, via autem hominis definita eſt & determinata à DEO præſenti vita, extra quã non eſt ampliùs merendi tẽpus: tum etiam, quia multò maxima, ac prę̃ſtãtiſſima pars meritorũ hominis eſſe nõ poſſet ſine corpore, vt patet in martyrio, in virginitate, in renuntiatione mundi, omnium

Locus 2 ad Corinth. c. 5.

Cur anima egeat corpore ad merendum & non ad præmium accipiendum.

omniúmque bonorum temporalium, in abſtinentia & ieiunijs, & in multiplici corporis afflictatione, in exercendis miſericordiæ operibus,& alijs huiuſmodi. At verò, ad percipiendum præmium quod eſt beatifica DEI viſio, anima non eget corpore, illa enim viſio non fit per reflexionem Intellectus ad Phantaſmata, quemadmodum mens noſtra intelligit dum eſt in corpore; ſed fit per lumen gloriæ, & eleuationem humani intellectus ſupra naturalem eius facultatem & modum intelligendi.

94 Poſterior ratio eſt huiuſmodi: Beatifica DEI viſio, cùm ſit perfecta hominis beatitudo, omninò explet, &, vt ita loquar, quietat appetitũ animæ: Sed anima ſeparata à corpore naturalem habet appetitum recipiẽdi corpus, qui nec expleri, nec quieſcere poteſt niſi recepto rurſus corpore, quod fiet in reſurrectione: Ergo anima dum eſt ſeparata à corpore, non habet beatificam DEI viſionem. Reſpondeo, animam ſeparatam à corpore duplicem habere appetitum, alterum quidem primarium & principalem, videndi ſcilicet DEVM, in quo principalis, &, vt ita dicam, ſubſtantialis beatitudo eius conſiſtit; & per hanc viſionem DEI principalis appetitus eius omnino expletur. Habet quoque anima ſeparata alterum appetitum, videlicet viuificandi & regendi corpus, qui non explebitur niſi poſt reſurrectionem. Cur autem iſta dilatio non inquietet nec affligat animam, tres cauſæ ſatis probabiles reddi poſſunt. Primùm quòd anima ſeparata certiſſimam habeat ſpem opportuno tempore recipiendi corpus. Deinde, quòd habeat voluntatem omninò conformem voluntati DEI, videt autẽ DEVM velle dilationem fieri vſque ad diem Iudicij. Deníque, ſcit ex iſta dilatione iucundiorem ſibi, & glorioſiorem futuram receptionem corporis: nam in communi Sanctorum omnium, quæ ſimul fiet, glorificatione, & gaudio, illuſtrior erit gloria, cumulatiúſque gaudium ſingulorum.

An viſio beatifica animæ ſeparatæ expleat omnino appetitum eius.

Dilatio glorificationis corporũ, cur non affligat animas ſeparatas & beatas quæ ſpem & appetitũ habent recipiẽdi ſua corpora.

DE APERTIONE SEXTI SIGILLI.

VIGESIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Verſv 12. vſque in finem Capitis.

Et vidi, cùm aperuiſſet Sigillum ſextum: Et ecce terræmotus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno mouetur: & cælum receſſit ſicut liber inuolutus, & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium: & dicunt montibus & petris, Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare?

Prima Interpretatio horum verborum quam tradunt Ambroſius & Rupertus, exponitur, & refellitur.

Prima Interpretatio.

Ambroſius & Rupertus.

APertionem ſexti Sigilli, quantùm ad prodigia & calamitates quę commemorantur ſupradictis verbis Scripturæ, referunt Ambroſius & Rupertus ad Iudaici populi reprobationẽ, & abiectionẽ, & punitionem, excidiúmque & deſolationem regni Iudaici factã à Tito Imperatore Romanorũ; quæ mala Iudæi ob impiam Christi Domini necem, & ob perſecutionem Chriſtianorum, iuſtiſſimo Dei iudicio perpeſſi ſunt. Quæ autem deinde narrantur in proximè ſequenti Capite ſeptimo, ea referunt iſti Auctores ad lætiſſimam & glorioſiſſimam electionem & vocationem Gentium ad fidem Christi. Tunc igitur Dominus (ſecundùm iſtos) ſextum aperuit Sigillum, quando quæ de Iudæorum futuris calamitatibus vel per parabolas, vel

apertis

apertis verbis prædixerat, & opere ipſo compleuit, ipſarúmque rerum euentu comprobauit. Verba autem huius Scripturæ ſic interpretantur.

95 *Terræ motus factus eſt magnus.* Tunc videlicet, quãdo gens Iudæorum à Romanis vaſtata eſt, & ſuis ex ſedibus exterminata, id enim figuratè per terręmotũ hoc loco ſignificatur. *Sol factus eſt niger tãquam ſaccus cilicinus.* Populus enim Iudaicus qui ob cognitionem & cultum veri DEI, & obſeruantiam legis diuinę tanquam Sol in mundo refulgebat, factus eſt cunctis mortalibus deſpicabilis, & exoſus ob enormitates ſcelerum ſuorum, diuina vltione eos perſequente; ſacco etenim pœnitẽtes operiuntur, vt oſtendant ſe peccatores eſſe; Sol itaque nigredinem ſacci dicitur induiſſe, quia cũctis gentibus Iudæorum ſcelera patuerunt. *Et Luna tota facta eſt ſicut ſanguis.* Luna ſigurat Iudaicam Synagogam, quæ ſanguinis ſpeciem habere viſa eſt, quia omnibus claruit, Iudæos ob impiam ſanguinis CHRISTI & ſeruorum eius effuſionem, tot tantíſque malis & miſerijs fuiſſe percuſſos, & punitos; & prorſus eis contigiſſe quod ſibimet ipſi imprecati ſunt cùm dixerunt contra Dominum, *Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.* Quantùm porrò Sol ille Iudaicus denigratus fuerit, calamitates, quas illi paſſi ſunt & multitudine, & magnitudine propemodùm incredibiles, quarum referti ſunt libri Ioſephi de Bello Iudaico., euidenter oſtendunt. Eſt autẽ iſtiuſmodi denigratio Solis Iudaici præſignata per tenebras illas, & obſcurationem Solis factam ſuper vniuerſam terram, quando verus Sol Iuſtitiæ per ſummam Iudæorum impietatem & crudelitatem ſupplicio crucis occiſus eſt.

Quid terræ motus. *Quid Sol niger vt ſaccus cilicinus.* *Quid color ſanguineus Lunæ.* *Matth. 27.* *Ibidem.*

96 *Et ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno mouetur.* Per ſtellas quæ ceciderunt, vel Principes Sacerdotum, & Scribæ, & Phariſæi, & Seniores, qui erant tanquam luminaria cœli in illo populo Iudaico, deſignantur; vel tota ipſa gens Iudaica, & poſteritas Abrahæ quæ in Scriptura comparatur ſtellis: Promiſerat enim DEVS Abrahæ, ſemen eius multiplicatum iri tanquam ſtellas cœli: quod ante quingẽtos poſt eam promiſſionem annos completum eſſe, oſten-

Quid ſtellarũ de cœlo Caſus. *Geneſ. 15. & 22.*

Deut. 1. dit Moſes dicens Hebræis mox intraturis terram Promiſſionis, *Multiplicauit vos Dominus ſicut ſtellas cœli.* Similis metaphoræ vſum ad idem ſignificandum reperiet Lector apud Danielem Capite octauo. Stellæ porrò in modum groſſorum ficus ceciderunt in terram, quia qui per ſcientiam legis velut ſtellæ in populo fulgebant, hos par calamitas & pœna concluſit atque ceteram multitudinem. Congrua verò ſimilitudo eſt de groſſis fici caducis, nam primi quique Iudæorum in CHRISTVM credentes quaſi groſſi ficus, id eſt, immaturi fructus, agitati vento inuidiæ Gentium quas gratiæ Euangelicæ participes fieri ægrè ferebant, ceciderũt de cœlo, id eſt, deciderunt à CHRISTI fide & gratia, quam ſine obſeruantia Legis Moſaicę ſaluandis hominibus ſufficientem eſſe negabant.

Quid receſſus cœli, tanquam libri inuoluti. *Et cœlum receſsit ſicut liber inuolutus.* Per cœlum ſignificatur diuina doctrina Veteris Teſtamenti: quando autem liber inuoluitur, Scriptura eius intuentibus abſconditur: Similiter etiam ſpiritualis intelligẽtia Veteris Teſtamenti, per quam CHRISTVS demonſtratur & agnoſcitur, ablata eſt Iudæis, & data eſt Gentibus in CHRISTVM credentibus, ſicut prædixerat illis Dominus di- 97
Matth. 21. cens, *Auferetur à vobis regnum* DEI, *& dabitur genti facienti fructum eius.* Et hic eſt liber ſignatus de quo nunc agitur, inquit Rupertus, quem Agnus accepit à dextera Dei, & aperuit; non ſanè Iudæis
2. ad Cor. 3. qui velamen habent ſuper cor ſuum, nec faciem Moyſi niſi velatam aſpicere poſſunt; ſed nobis in ipſum credentibus librum aperuit qui ſublato velamine, & reuelata facie gloriam Domini contemplamur.

Quid mõtes & inſulæ. *Et omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & reges terræ, & principes, & tribuni, &c. abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium.* Quia terra Iudæorum montoſa erat, per montes intelligi poſſunt qui in editis locis habitabant; per inſulas verò, qui in campeſtribus & planis locis degebant. Moti autem dicuntur locis ſuis, quoniam qui ſtragi & cladi Iudæorum ab hoſtibus factæ ſuperfuerant, proprijs ſedibus exterminati, & in captiuitatem abducti ſunt. Per diuerſa verò hominum genera hîc commemorata intel- 98

ligere

ligere debemus tam eos qui inter Iudæos, vel potentia, vel dignitate, vel diuitijs, vel alia quapiam excellentia ſiue Sacerdotali, ſiue ſeculari eminebant, quàm alios minoris conditionis, & inferiores iſtis. Qualiter porrò iſti ſeſe in ſpeluncis & petris montium abſcōderint, diſertè narrat Ioſephus in libris à ſe ſcriptis de Bello Iudaico. Tanta enim fuit tunc Iudæorum afflictio & miſeria, vt cùm fame diuturna tabeſcentes conſumerentur, & ab hoſtibus exterius, multóque magis à prædonibus & ſicarijs qui erant intra ciuitatem, afflictarentur, abſconderent ſe in puteis, & in cloacis, aliíſque abditis terræ locis, cupientes mori vt prolixam miſeriam cōpendio mortis terminarent. Ioſephus certè qui dux in eo bello fuit aduerſus Romanos, ſcribit in Capite 14. libri tertij de Bello Iudaico, ſe poſt excidium vrbis Iotapatæ, medios hoſtes tranſgreſſum, ſaltu demiſiſſe ſe in puteū, cui ampliſſima erat à latere ſpelūca; & inibi aliquandiu latitaſſe cum alijs quadraginta inſignibus viris: ſed per cuiuſdam mulieris, quæ cum ipſis fuerat proditionem, inuentum & captum eſſe à Romanis. Illud autem, *Abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium*, poteſt etiam ita intelligi vt ſignificetur Iudæos Maiorum ſuorum, Patriarchas dico, & Prophetas, confiſos patrocinio, aliquod eius calamitatis quam patiebantur, effugium inuenturos ſe apud DEVM ſperaſſe; Sed falsò id putabant, fruſtráque ſperabant. Illi etenim ipſi Maiores eorum tunc eos non defendebant apud DEVM, ſed contrà, eos acriter accuſabant, ſicut Dominus dixit illis, *Eſt qui accuſat vos Moyſes in quo vos ſperatis*. Ioſephus. Ioan. 5.

99 *Cadite ſuper nos, & abſcōdite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni.* Scientes Iudæi ſe talia & tanta mala perpeti pro pluribus maximíſque ſceleribus ſuis, grauioráque manere ipſos Inferni ſupplicia, optabant opprimi ſe obruíque à montibus, ſub quibus deliteſcebant, & abſcondi ab ira Agni quem offenſum à ſe inexpiabili ſcelere putabant. Hoc ſanè prædixerat Dominus Hieroſolymitis mulieribus necem eius plangentibus atque lamentantibus, ſicut Lucas refert illis verbis, *Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete & ſuper filios veſtros. Quoniam ecce, venient* Lucæ 23.

dies

dies in quibus dicent, Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus; Cadite ſuper nos; & collibus, Operite nos, quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Et interpretatio quidem huius loci Apocalypſis quã tradunt Ambroſius & Rupertus, & quam nos diſtinctè, ac dilucidè plenéque retulimus, huiuſmodi eſt.

Confutatio ſupradictæ interpretationis.

Sed iſta profectò Interpretatio tribus de cauſis haudquaquam 100 probabilis eſt. Illud enim excidium Ieroſolymitanum à Veſpaſiano & Tito Romanorum Imperatoribus factum, aliquot iam annis ante hanc Viſionem Beati Ioannis euenerat, erátque totum per orbem terrarum peruulgatum, cunctíſque notiſſimum: nihil igitur opus erat, ipſum per nouam hãc Viſionem Ioanni & Eccleſiæ notificari. Deinde, in fine huius Capitis ſcriptum eſt, homines quibus mala hîc commemorata contigerunt, agnouiſſe, ea mala ſibi accidiſſe ob Agni contra ipſos iram & vindictam: at Iudæi calamitates & mala illius excidij Ieroſolymitani non putarunt ſibi accidiſſe in vindictam & pœnam impiæ necis quam Domino noſtro intulerãt, ſed ob ſeditiones, & rebellionem quam fecerant aduerſus Romanos. Adhæc, iſti Auctores non pauca verba Scripturæ huius loci ſatis incongruè ac durè interpretantur, vt ea quoquo modo, etiam violentè detorqueant & trahant ad iſtam ſuam interpretationem & ſententiam; & hoc manifeſtum erit Lectori ſuprà expoſitam eorum interpretationem conſideranti & penſitanti.

VIGESIMASEXTA DISPVTATIO.

Enarratur atque confutatur ſecunda Interpretatio huius loci quæ eſt Aureoli & Lyrani, & tertia Interpretatio quæ eſt Arethæ.

1. Interpretatio. Aureolus & Lyranus.

QVÆ narrantur in Apertione huius ſexti Sigilli, ea Petrus 101 Aureolus & Lyranus referunt ad decimam & vltimam perſecutionem Chriſtianorum factam ſub Imperatoribus Romanorum Diocletiano & Maximiano, ſuperiorum omnium

nium atrociſſimam; per quam vbique terrarum Chriſtiani quærebantur ad necem, euertebantur Eccleſiæ, libri ſacri comburebantur,& intra triginta dies,centum ſeptuaginta millia hominum promiſcui ſexus neci data ſunt, præmiſſis tamen exquiſitiſſimis cruciatibus. Quin etiam Marcellinus Papa immanitate tormentorum deterritus thus accendit Idolis, ſed mox facti perquàm pœnitens,vltrò ſeſe ad mortem pro CHRISTI fide obtulit: Hæc itaque perſecutio figurata eſt hoc loco per apertionem ſexti Sigilli.

102 Tunc ſanè magnus terrę motus factus eſt propter euerſiones Eccleſiarum & proſcriptiones innocentium,innumeráſque cædes hominum:tunc Sol,id eſt, CHRISTVS,factus eſt niger,id eſt, fuit in odio & in opprobrio hominum infidelium: tunc Luna, id eſt Eccleſia,ob tantam vbique terrarum cædem Chriſtianorum, facta eſt tota ſicut ſanguis: tunc ſtellæ ceciderunt de cœlo, quia complures qui vel doctrina, vel exiſtimatione Sanctitatis lucebant inter Chriſtianos,aut metu, aut impatientia tormentorum, deſerta CHRISTI fide, lapſi ſunt in Idololatriam. Et ſicut ficus perdit groſſos ſuos,cùm à vento magno agitatur; ita Eccleſia violentiſſimo illo perſecutionis vento multos fidelium perdidit. Cœlum receſſit ſicut liber inuolutus, quia libri ſacri comburebantur paſſim,quotquot,& vbicumque inueniebantur:& quia prędicatio verbi DEI,& miniſteria cultus diuini,nonniſi abditis & occultis in locis fieri poterant. *Omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt*,quia Eccleſiæ CHRISTI,& cōgregationes fideliū,vbicumque locorū, ſiue in arduis montibus, ſiue in remotis inſulis,ſiue in alijs deſertis,abſtruſis & inacceſſis locis, funditus excidebantur. Et quia de numero fidelium iam tūc erant aliqui Reges,& Principes,& magiſtratibus perfuncti, & diuites,ac nobiles,iſti omnes id temporis abſcondebant ſe in ſpeluncis, ſi quo modo tantam perſecutionis rabiem effugere poſſent. Mirabantur porrò homines iram DEI & CHRISTI aduerſus fideles ſuos,quòd eos tam ſæua ac diuturna perſecutione vexari & afflictari pateretur.

103 Illud denique, *dicunt montibus & petris, Cadite ſuper nos*, ita licet

Nnn inter

interpretari, vt per mõtes & petras intelligãtur Sancti; qui iam tũc erant in cœlis; mõtes videlicet ritè nominati, propter cœleſtis eorum gloriæ ſublimitatem; petræ verò, propter confirmationem eorum in bono, & ſoliditatem, ac firmitatem æternæ ipſorum felicitatis. Horum Sanctorum patrocinium, & auxilium implorabãt fideles in illa crudeli perſecutione poſiti dicentes, *Cadite ſuper nos*, id eſt, Protegite & iuuate nos orationibus veſtris apud DEVM, vt ipſe ceſſare faciat perſecutionis ſuorum fidelium atrocitatem, cuncta illis nocitura repellens, & quæ illis erant profutura concedens.

Refutatio Interpretationis Aureoli & Lyrani.

Et huius quidem ſexti Sigilli apertionem ita vt dixi, Aureolus 104 & Lyranus interpretati ſunt. Sed contra iſtam eorum interpretationem idem hoc loco dicendum eſt, quod ſuprà diximus contra interpretationem ſuperiorum Sigillorum ab iſtis traditam: Cenſent enim iſti, decem illas perſecutiones Chriſtianorum à Romanis Imperatoribus factas, per diuerſa Sigilla eſſe prægfiguratas; Exempli gratia, in apertione ſecundi Sigilli præfiguratam eſſe primam perſecutionem; in apertione tertij Sigilli, ſecundam perſecutionem; in apertione quarti Sigilli, tertiam perſecutionem; in apertione quinti Sigilli, ſex deinde ſubſequentes perſecutiones; denique, in apertione ſexti Sigilli præfiguratam eſſe decimam & vltimam perſecutionem Chriſtianorum ſub Maximiano & Diocletiano. Atenim, nos ſuprà in explanatione Apertionis ſecundi Sigilli oſtendimus, omnes illas decem perſecutiones in Apertione vnius Sigilli, videlicet ſecundi, eſſe præfiguratas per vnum illum equum rufum; per alia verò Sigilla eſſe præſignatas inſignes quaſdam alias futuras Eccleſiæ CHRISTI, ac populi Chriſtiani perſecutiones, vt Hæreticorum & Saracenorum, ſiue Maometanorum. Eſt præterea ſanè quàm incongrua, & dura, miniméque probabilis, quam iſti tradunt, interpretatio illorum verborum, *Dicunt montibus, cadite ſuper nos.* Aiunt enim Chriſtianos in illa Diocletiani perſecutione vehementer afflictatos, ac vexatos, iſtis verbis implorare patrocinium & auxilium Sanctorum qui erant in cœlis, quos nomine montium & petrarum ſignificant; & orare eos vt cadant

dant ſuper ipſos, id eſt, vt ſuis apud DEVM orationibus protegant ipſos, & à tot tantiſque malis liberent, in quibus tunc verſabantur. Sed profectò, illud, *Cadite ſuper nos*, interpretari, Protegite & defendite nos, nimis aſpera eſt interpretatio, continens locutionem valde nouam & in diuinis litteris inſolentem.

105 Tertia Interpretatio Apertionis ſexti Sigilli, eſt Arethæ: is autem portenta calamitatum & miſeriarum quæ narrantur hoc loco, interpretatur de prodigijs & miraculis in paſſione & morte CHRISTI Domini factis. Et ſanè quædam eorum quæ hîc cõmemorantur, vt de terræ motu, & de nigrore Solis, & Lunæ ſanguinolento colore, perſimilia ſunt illis. Arethæ verba ſunt huiuſmodi: Sexti Sigilli ſolutio non eſt aliud niſi crux & mors Domini noſtri, vnde ſecuta eſt cunctis optanda reſurrectio. Per terræmotum magnum, & nigrorẽ Solis, & Lunæ cruorem, manifeſtè nobis hæc Viſio deſcribit ſigna in paſſione & morte CHRISTI facta, motum ſcilicet & cõquaſſationem terræ, & Solis tenebras, & Lunæ totius mutationem in ſanguinem. Signatè verò, accuratéque dictum eſt, quòd tota Luna facta ſit ſicut ſanguis; cùm enim in morte Domini eſſet decimaquinta Luna, & in plenilunio, & ex diametro diſtaret à Sole, quo modo fieri potuit vt Solem, repentino ſuo ad eũ aduentu obſcuraret, & in medio die cõſtituta, talis appareret? Vnde etiam Dionyſius Areopagita id retulit ad diuinũ miraculum, non enim id contigit iuxta affectiones in corporibus cœleſtibus fieri ſolitas. Hæc Aretha. Cuius interpretationem illud facit improbabilem, quòd hæc Beati Ioannis Viſio eſt prophetica, præſignans videlicet res futuras, & ignotas; at miracula illa, quæ in paſſione Domini contigerunt, plus ſexaginta annis ante Viſionem hanc Beati Ioannis facta fuerant, & erant notiſſima omnibus, vt nihil opus eſſet nouam fieri Viſionẽ & Reuelationem per quam ea notificarentur Ioanni vel Eccleſiæ, cùm multò antè ab Euangeliſtis fuiſſent litteris & memoriæ prodita. Deinde, ad iſtã Arethæ interpretationem minimè congruit quod hîc dicitur, Reges, & Principes, & Tribunos, & diuites, & fortes, & liberos, & ſeruos abſcondiſſe ſe in ſpeluncis & petris montium, & dixiſſe montibus,

3. Interpretatio. Arethæ.

Matth. 27.

Refellitur Arethæ interpretatio.

Cadite ſuper nos,& collibus, *Operite nos.* Iſtud enim factum eſſe in paſſione Domini nuſquam legitur.

VIGESIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Explicatur quarta Interpretatio apertionis ſexti Sigilli quæ plurimorum eſt Auctorum, & videtur ſuperioribus Interpretationibus eſſe præferenda.

4. Interpretatio, quæ eſt Victorini, Ticonij, Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haymonis, & Ioachimi.

QVARTA Interpretatio Apertionis ſexti Sigilli multò ſanè quàm tres ſuperiores probabilior, eſt Victorini, Ticonij, Primaſij, Andreæ, Bedę, Haymonis, Ioachimi, aliorúmque complurium. Iſti cenſent prodigia & calamitates præſignatas in Apertione ſexti Sigilli, pertinere ad nouiſſimi temporis perſecutionem Chriſtianorum proximè Antichriſti aduẽtum futurã, aliarum omnium vt poſtremam, ſic atrociſſimam; erit enim tunc, ſicut dixit Dominus in Euangelio, & Daniel prædixerat Capite XII. talis & tanta tribulatio, qualis & quanta nec fuit ab exordio Mundi vſque adhuc, nec poſteà eſt futura vſque ad illud tempus. Propterea verò mala nouiſſimorum temporum prænuntiata ſunt, vt fideles dudum antè de iſtis malis præmoniti, tũc ingruentibus illis, animum minimè deſpondeant: mala quippe præuiſa & præmeditata minùs grauia & moleſta eſſe ſolent, præſertim verò ſi breuia ſint futura, & in ampliſſima & perpetua bona ſint commutanda. Indicat præterea etiam ſexti Sigilli apertio, ſupremam Impiorum vindictam, & DEI atque Agni aduerſus ipſos iuſtiſſimam & implacabilem iram in conſummatione Mundi cunctis manifeſtandam. 106

Matth. 24.

107 Secundùm hanc igitur ſexti Sigilli explanationem, quemadmodum verba Scripturæ huius loci ſint intelligenda, & ad iſtam Interpretationẽ accommodanda, cognoſcet Lector ex luculenta expoſitione huius loci, quæ eſt apud Cæſarienſem Andream, quam ille his fermè verbis tradit: Etſi non deſunt qui omnia quæ in

Andreas.

in Apertione ſexti Sigilli oſtenſa ſunt Beato Ioanni, ad Hieroſolymorum obſidionem & euerſionem, quæ à Tito facta eſt, pertinere putent, eóque referant ſingula quæ hîc dicuntur, ea per tropum exponentes: nobis tamen probabilius fit, ab aliarum perſecutionum tempore tranſitum hoc loco fieri ad tempus aduentus Antichriſti, in quo clades & perſecutiones, de quibus hîc ſermo eſt, incident. Iſta porrò mala quanta nunquam anteà viſa vel audita ſunt, eo fine prædicta videntur, vt minùs tunc ingruentia perturbent, & lædant, ſi multò antè præuiſa & præmeditata ſint. Per terręmotum ſacrę Litteræ ſignificare ſolēt rerū mutationem, ſicut Dominus dixit, *Adhuc ſemel, & ego mouebo terram:* quæ verba Paulus ad rerum mobilium tranſlationem refert. Hebræorum quoque profectio ex Ægypto vocatur terræ motus. *Terra*, inquit Dauid, *mota eſt, etenim cœli diſtillauerunt.* Nigrorem Solis, & Lunæ cruorem Beatus Cyrillus interpretatus eſt obſcuritatem mētis, & cœcitatem cordis eorum, quos Dominus ad iudicium adueniens, in ira ſua comprehendet. Stellarum caſus denotat eos qui Mundi luminaria putabantur, ſuppliciorum terrore fractos victóſque, à fide in perfidiam defecturos: Stellarum etiam cadentium ſimilitudine vſus eſt Daniel Capite octauo: & Dominus hoc ipſum apertis verbis nos docens, præmonuit tantam id temporis fore omnium afflictionem, vt inducantur in errorem (ſi fieri poteſt) etiam Electi: Et fortaſſe hoc ipſum quoque ſignificat ſimilitudo ficus, quæ fructus ſuos imperfectos, vento aliquo vehementiùs exagitata, in terram deijcere ſolet: tales nimirum ſunt, qui tentationum igne nec dum ſatis excocti, neque caritatis ardore ad dulcedinem perducti, facilè grauium tentationum quaſi vētis diuexati, gratia, & fide CHRISTI excidunt. Vocabulum porrò ficus & in bonam & in malam partem vſurpare ſolent ſacræ Litteræ; & vtramque vſurpationem ſimul vno in loco videre licet apud Ieremiam, Cap. 24. vbi loquitur de duobus bonarum, & malarum ficuum calathis: Separatim autem in malam partem accipitur ficus quam maledictione ſua CHRISTVS damnauit; in bonam autem partem, cuius fit mentio in Canticis, *Ficus protulit groſſos ſuos.*

Quid Terræ motus. *Aggæi cap. 2.* *Ad Heb. 12.* *Pſal 67.* *Quid nigror ſolis & cruor lunæ & ſtellarum caſus.* *Matth 24.* *Locus Ierem. 24.* *Matth 21.* *Cant. 2.*

Quid receſſus cæli tanquam libri inuoluti.

Cœlum verò inſtar libri conuolutum recedere, vel indicat, 108 incertum fore ſecundum CHRISTI aduentum, liber quippe ſubitò & abſque vllo ſtrepitu aperitur: vel ſignificat, virtutes cœleſtes, dum eos qui fide CHRISTI excidunt, ex commiſeratione lugent, moleſtam quandam velut ægritudinem animi præ ſe laturas: Illud prætereà inſinuatur, non omninò cœlum eſſe interiturum, vt ſecundùm ſubſtantiam aboleatur, ſed tãtùm velut quandam inuolutionem ſubeundo, in meliorem ſtatum eſſe commutandum, ſicut etiam tradit Irenæus in libro V. Reprehenſionum falſi nominis ſcientię, idipſum vetuſtiorum etiam Auctorum probans aſſertione. Nec illud non eſt hoc loco indicandum Lectori, Beatum Ioannem ſuam hoc loco orationem antiquæ Hebræorum conſuetudini accommodaſſe: Hebrę i namque loco librorum quorum apud nos eſt vſus, inuolutis quibuſdam chartis vtebãtur, quarum euolutio & explicatio non afferebat illis chartis interitum, ſed rerum quæ in illis continebantur manifeſtationem. Similiter in illo die Iudicij, cœleſtis corporis explicatio ſignificat bonorum quæ Sanctis in cœlo repoſita ſunt, manifeſtationem. Quid igitur, cœlum tanquam librum inuolutum recedere, ſignificet, ſecundùm quatuor ſupradictas expoſitiones, oſtenſum eſt.

B. Irenæus Martyr.

Vetus cõſuetudo Hebræorum in ſcribẽdo libros.

Quid ſit mõtes & inſulas, locis ſuis eſſe motas.

Quod autem hîc dicitur de montibus & inſulis loco ſuo motis, 109 intelligere licet ex ijs quæ Dominus Apoſtolis ipſum interrogantibus de Ieroſolymorum euerſione, ſeculíq; conſummatione pro captu eorum prædixit futura: quorum multa in Veſpaſiani obſidione contigerunt Iudæis, vt refert Ioſephus; ſub Mundi tamen finem, & Antichriſti aduentum multò plura ſæuioráque mala, totum, vt ita dicam, orbem terrarum oppriment. Tunc enim tam mundana potentia, vel Eccleſiaſtica dignitate ceteris præcellentes, ob ídque montes appellati; quàm fidelium Eccleſiæ per metaphoram hoc loco inſulæ nominatæ, vt itidem nominantur ab Iſaia, ſedes ſuas deſerent, déque loco ad locum, propter Antichriſti perſecutionis immanitatem, ſubinde ſeſe transferẽt. Reges terræ hîc appellantur, quorum ſtudium, & dominium circa terram præcipuè occupatur, nihil habens cum cœlo commune; quod illis

conuenit

conuenit cum ceteris hominibus terrenis, cuiuſcumque fuerint conditionis. Hi omnes ſub ſpeluncis & montibus abdi cupient potiùs quàm iram Agni, & flagella experiri quæ in Antichriſti aduentu, iuſto Dei permiſſu, ex fame, bello, peſte, aliíſque plagis orta, inſtar denſiſſimi & concitatiſſimi imbris, miſeros illos obruent. Aut certè tanto illi terrore concutientur propter præparata ipſis ſupplicia Inferni nullum habitura finem, ſceleribus eorum merita, debitáque, & irreuocabili Iudicis ſententia ipſis conſtituta. Hactenus Interpretationem huius loci Apocalypſis ab Andrea traditam diſtinctè, ac dilucidè retulimus.

110 Primaſius etiam & Beda, à quibus nec Haymo, nec Ioachimus, nec plures alij diſcrepant, Apertionem huius ſexti Sigilli de Antichriſti perſecutione, nouiſſimáque Mundi tribulatione intelligentes, verba Scripturæ huius ſic fermè interpretantur. Sexto Sigillo aperto, nouiſſima Mundi perſecutio denuntiatur: & ſicut Domino in ſexta feria crucifixo contigit Mundum tenebris horreſcere & pauore concuti; ita & tunc fiet. Sol nigreſcet, id eſt, Christi vel operta potentia, vel doctrina ad tempus obſcurata, vel à defenſione erit velata, cùm miniſtri Antichriſti in ſeruos Christi graſſari ſinentur. Tunc Luna tota fiet quaſi ſanguis, id eſt, Eccleſia ſolito ampliùs ſanguinem pro Christo fundet, nõ vno, vel paucis in locis tãtùm, ſed totum fermè per orbem terrarum. Qui autem inſtar ſtellarum in ſpeciem fulgebunt in Eccleſia, vento nouiſſimæ illius perſecutionis impulſi, terreni fuiſſe probabuntur: quorum opera congruè groſſis, immaturis videlicet & inutilibus fici fructibus comparãtur. Et ſicut liber inuolutus, myſteria quidem intus, ſed foris non apparentia continet; ita tunc Eccleſia ſuis tantùm cognita, perſecutiones diſcretè vitans recedet, vt ab extraneis, abdita non videatur.

Interpretatio huius loci ſecundùm Primaſium & Bedam & alios.

Solis nigredo.

Luna ſanguinolenta.

Stellæ cadentes.

Cœlum ſicut liber inuolutus.

111 Diuerſa porrò, pro diuerſitate officiorum aut virium, memorãs Eccleſiæ mẽbra in montibus & inſulis, & in regibus, & Principibus, aliíſque, indicat nullum ab illo turbine perſecutionis fore alienum: ſed modus tamen non erit perſimilis; in bonis nimirum fugiendo præcauens, in malis verò cedens obſequendo. Cúmque tunc

Quid ſit illud (mõtes cadere ſuperne)

tunc infirmiores præcellentium in Eccleſia virorum roborari exemplis, conſilijs muniri, protegi meritis, precibus obumbrari ſe quærent, quaſi ipſos ſuper ſe montes per affectum compaſſionis

Pſalm.103. cadere precantur, ſicut in Pſalmo ſcriptum eſt, *Montes excelſi ceruis, & petra refugium herinacijs.* Cupiunt autem abſcondi à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, vt eos ſcilicet, non reprobos, ſed in fide ſtabiles, & bonis ornatos operibus venturus inueniat Iudex, ipſorum peccatis, interceſſu Sanctorum & Dei miſeratione opertis. Quòd ſi terræ motum magnum (de quo dicitur hoc loco) referamus, ſecundùm litteram, ad diem Iudicij, non eſt mirum, ſi Reges, & Principes terreni eo tempore pauidi & perterriti, Sanctorum,

Luca 16. velut montium refugia quærant: quemadmodum in Diuite purpurato, & in paupere Lazaro factum eſſe legimus in Euangelio. Et quarta quidem Interpretatio huius loci Apocalypſis, quæ plurimorum eſt Doctorum, ita ſe habet.

VIGESIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Declaratur Auctoris ſuper Apertione ſexti Sigilli ſententia.

MIhi fit admodùm veriſimile, ne dicam certum, quæ hoc 11
loco de Apertione ſexti Sigilli à Beato Ioanne ſcripta ſunt, ea pertinere ad vltimam Eccleſiæ ſub Antichriſto perſecutionem, & ad nouiſſimam hominum tribulationem proximè ante ſecundum Christi aduentum & conſummationem Mundi, futuram. Hoc autem dupliciter, etiam cuiuis minimè contumaci, neque contentioſo facilè perſuaderi poterit. In tractatu enim ſuperiorum Diſputationũ, in quibus de admirabili hac Viſione libri ſeptem Sigillis ſignati, & de Apertione priorum quinque Sigillorum diſſeruimus, non ſemel dictum eſt principale Dei conſilium in tradendo huiuſmodi Viſionem, fuiſſe, per iſtum librum, & per Apertionem Sigillorum eius præmonſtrare ac prænunciare Ioanni, & per eum Eccleſiæ ſuæ varias inſignéſq; admodùm

dùm Eccleſiæ, ac populi ſui perſecutiones ac tribulationes diuerſis in temporibus futuras vſque in finem Mundi Inter perſecutiones autem,& tribulationes Eccleſiæ,& populi DEI,omnium maxima erit ſub Antichriſto, & ſub finem Mundi, vt Dominus ipſe nos docuit in Euangelio. Nullo itaque modo eſt putandum,eam fuiſſe prætermiſſam in hac Viſione ſeptem Sigillorum. Cùm itaque priores tribulationes & perſecutiones præſignatæ fuerint in apertione priorum Sigillorum,ratio ipſa,& ſeries,& conſequentia Viſionis exigit,vt nouiſſimi temporis perſecutio & tribulatio præſignificata fuerit in apertione ſexti Sigilli:nam quæ de Apertione ſexti Sigilli ſcripſit Ioannes hoc loco,apertè oſtendunt maximam quandam tribulationem & horribiliorem omnibus ſuprà oſtenſis tribulationibus in Apertione priorum Sigillorum. *Matth.* 24.

113 Deinde, quæ dicuntur hoc loco eſſe oſtenſa Beato Ioanni in apertione ſexti Sigilli,ea ſimillima,ſed veriùs dixerim,prorſus eadem ſunt illis quæ de maxima hominũ tribulatione in nouiſſimis Mundi temporibus futura Dominum prædixiſſe referunt Matthæus & Lucas. Apud Lucam Dominus dixit, *Erunt terræ motus magni per loca.* hoc ipſum dicens Ioannes in hoc loco, *Ecce terræmotus magnus factus eſt.* Apud Lucam ait, *Erunt ſigna in Sole, & Luna.* Signa dixit,id eſt,prodigia & portenta mortalibus triſtiſſima,maximéque horrenda,quę,qualia eſſent futura,apertiùs retulit Matthæus dicens, *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuũ, & ſtellæ cadẽt de cælo.* Sed hoc ipſum expreſſiùs etiã Ioãnes declarauit hoc loco, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus; & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram,ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno mouetur.* Quòd autẽ ſubdit Ioannes, *Cælũ receſſit quaſi liber inuolutus*, fortaſſe illud ipſũ eſt quod Dominus dixerat, *Et virtutes cælorum cõmouebuntur.* Apud Ioannẽ homines præ afflictione tũc præſentiũ malorũ metúq; futurorum abſcondunt ſe in ſpeluncis,& petris montium,quorũ ſuper ipſos caſu & ruina opprimi ſe cupiũt; huius rei cauſã indicat Lucas dicẽs, *Et in terris preſſura gentiũ præ cõfuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcẽtibus hominibus præ timore,& expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi.* *Matth.* 24. *Luca* 21.

Apud Ioannem homines dicunt montibus & petris, *Cadite ſuper nos, & abſcōdite nos ab ira Agni, quoniam aduenit dies magnus iræ eius.* Cur autem iſti hoc dicturi ſint, indicauit Dominus apud Matthæum dicens, *Tunc parebit ſignum Filij hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute magna, & maieſtate: & mittet* ANGELOS *ſuos cum tuba & voce magna.* Denique apud Ioannem homines illi dicunt, *Et quis poterit ſtare,* in illo ſcilicet die iræ Agni. Sed apud Lucam Dominus docuit nos, quemadmodum poſſimus tunc ſtare, dicens, *Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ ventura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.* Maneat igitur, ſitque perſuaſum Lectori, quæ in hoc loco de Apertione ſexti Sigilli dicuntur, ea ſpectare ad vltimam Eccleſiæ ſub Antichriſto perſecutionem, & nouiſſimam hominum tribulationem proximè futuram ante ſecundum Domini aduentum, & conſummationem ſeculi.

Sed illud perarduam habet in hoc loco quæſtionem, quemad- 114
modum iſta prodigia in Sole, & Luna, & ſtellis tunc futura intelligere oporteat. Nam de intellectu eorum quatuor ſunt Doctorum ſententiæ: Prima eſt, iſta non ſimpliciter, & reuera, ſed per comparationem quādam tantùm intelligi debere. Secunda, eſſe accipienda non ſecundùm litteralem ſenſum, ſed ſecundùm allegoricum & myſticum. Tertia, eſſe accipienda tanquàm figuratè, & per hyperbolē dicta. Quarta denique, eſſe accipienda omnino ſecundùm ſenſum litteralem, & vt ipſa verba ſonant. Has quatuor iſtorum prodigiorum Interpretationes, & Doctorum ſententias, in tribus proximè ſequentibus Diſputationibus enarrare atque examinare viſum nobis eſt.

VIGESIMANONA DISPVTATIO.

Exponitur, & perpenditur prima Interpretatio ex quatuor proximè commemoratis, eorum prodigiorum quæ ſub finem Mundi in cælo futura eſſe dicuntur.

115 PRIMA Interpretatio eſt duorum illuſtrium Eccleſiæ Doctorum, Chryſoſtomi & Hieronymi, qui de cœleſtibus iſtis prodigijs duo tradunt; Aiunt enim, ea non præceſſura eſſe ſecundum Domini aduentum, ſed futura eo ipſo tempore quo Dominus ad iudicandum de cœlo veniet cum inenarrabili maieſtatis claritate. Deinde arbitrãtur, Solem & Lunam dici à Domino tunc obſcuratum iri, non diminutione ſui luminis, ſed quia præ nimia luce & ſplendore aduenientis Domini quaſi obſcurata, non apparebunt oculis mortalium; quemadmodum in die, quia ob multò maiorem lucem Solis ſtellæ non apparent, dicuntur vulgò ſtellæ obſcurari à Sole. Ergo per obſcurationem Solis & Lunæ, ſecundùm iſtos Doctores, non aliud ſignificatur niſi exuperantia lucis & claritatis quam feret ſecum Dominus ad iudicandum veniens, in cuius præſentia, cœli & aſtrorum lux non apparebit, & quaſi offuſcata videbitur.

Chryſoſtomi ſuper hac re verba ex homilia 77. in Matthæum hæc ſunt: *Sol tunc obtenebrabitur*, non quia deſtruetur, ſed quia à Luce aduentus CHRISTI ſuperabitur; *Et virtutes cælorum commouebuntur*, id eſt, cœleſtes Spiritus commouebuntur, cùm tantam rerum fieri mutationem proſpicient: Nam ſi quando facta ſunt aſtra, adeò miraculum illud exhorruerunt, vt de eo dictum ſit, *Quando facta ſunt ſtellæ, me omnes* ANGELI *mei laudauerunt*: multò magis tunc mirabuntur, cùm videbunt vniuerſa commutari, & omnes homines DEI tribunali aſſiſtere, & à cunctis exactam omnis eorum vitæ rationem exigi: Tunc Crux CHRISTI Sole fulgentior videbitur, obſcurabitur enim Sol, Crux autem apparebit;

S. Chryſoſt.

Iob. 38.

quod fieri non poſſet, niſi radios Solis ſplendor Crucis ſuperaret. Hæc Chryſoſtomus, quem ſequuntur Euthymius & Theophylactus. Ad eandem quoque ſententiam Beatus Hieronymus in XXIIII. Caput Matthæi illam Solis & Lunæ futuram obſcurationem interpretatur ita ſcribens: Sol & Luna obſcurabuntur, non diminutione luminis, cùm apud Iſaiam ſcriptum ſit, tunc lucem Solis futuram ſeptuplo maiorem quàm nunc eſt; & lucem Lunæ tantam fore tunc, quanta nunc eſt lux Solis; ſed quia ad comparationem veræ Lucis aduenientis Domini omnia viſui tenebroſa apparebunt. Si itaque Sol qui nunc per totum Orbem rutilat, & Luna quæ ſecũdum eſt luminare, & ſtellæ omnes quæ in ſolatiũ noctis accenſæ ſunt; ſi omnes etiam cœlorum virtutes, quas ANGELORVM multitudines intelligimus, commouebuntur in aduentu CHRISTI, & quaſi in tenebras reputabuntur; decutiatur ſupercilium eorum qui ſe ſanctos arbitrantes, præſentiam venturi Iudicis non formidant. Sic Beatus Hieronymus: neque Hilarij ſuper illo Matthæi loco de obſcuratione Solis & Lunæ diuerſa eſt ſententia.

S. Hieronym. *Eſai 30.* *S. Hilarius.*

Refutatio primæ interpretationis. *Lucæ 21.*

Sed hæc Interpretatio dupliciter refelli poteſt. Prodigia enim 116
illa cœleſtia non in ipſo tempore aduentus Domini futura, ſed præceſſura aduentum eius, ſatis indicauit Lucas ſcribens, homines eius temporis viſis prodigijs illis in cœlo, & audito frementis maris horrifico ſonitu, fore vt areſcãt præ timore & expectatione ingẽtium malorum quæ præuident ſuperuentura eſſe vniuerſo Mundo. Cùm igitur apparebunt illa prodigia in cœlo, nondum erit CHRISTI aduentus, necdum aderunt extrema Mundi mala. Nõ itaque obſcuratio illa Solis fiet ob præſentem claritatem aduenientis CHRISTI. Hoc etiam indicat illud Ioëlis de iſtiuſmodi prodigijs vaticinium, ad quod videtur ſpectaſſe & Dominus in Euangelio, & Ioannes hoc loco: *Sol, inquit, conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies* DOMINI *magnus, & horribilis.* Beda ſanè, animaduertens, opinor, hanc noſtram obiectionem, & nihilominus tueri volens ſupradictam interpretationem Hieronymi & Chryſoſtomi, ait, Matthæum & Lucam de diuerſis prodi-

Ioëlis cap. 2. *Beda.*

prodigijs cœleſtibus locutos eſſe. nam quod dixit Matthæus, *Sol obſcurabitur*, id fiet eo ipſo tempore quo Dominus adueniet; quod autem dixit Lucas, *Erunt ſigna in Sole & Luna*; id eueniet ante Domini aduentum, eritque tanquam prænuncium aduẽtus eius. Sed hoc reſponſum haudquaquam probabile eſt; nimio enim apertius eſt quàm vt negari queat, vtrumque Euãgeliſtam de ijsdem prodigijs in cœlo futuris loqui.

117 Deinde, ſupradicti Doctores putant, dici, tunc Solem & Lunam obſcuratum iri, non per amiſſionem vel diminutionem ſuæ lucis, ſed quia ob ingentem claritatem aduenientis CHRISTI, eorum lux non apparebit mortalibus, ob ídque iudicabuntur ab illis obſcurata, & luce ſua priuata. Atenim, multò plus ſignificare voluit Dominus, quàm quod iſti dicunt: iſta enim prædixit Dominus futura tanquam maxima prodigia, & quæ maximum hominibus, id temporis pauorem horrorémque allatura ſint: at minorem lucem non apparere in præſentia maioris lucis, non eſt inuſitatum, nec prodigioſum, nec horrificum hominibus; ſed eſt vſitatiſſimum, & quotidianum, & naturale; videmus enim quotidie, orto Sole, abſcondi nobis lucem ſtellarum. Prǽterea, Dominus manifeſtè diſtinguit caſum ſtellarum de cœlo ab obſcuratione Solis & Lunæ, aliud enim eſt, Solem obſcurari, & Lunam non dare lumen ſuum, & aliud eſt, ſtellas de cœlo cadere; Secundùm autem iſtorum Doctorum interpretationem per iſta tria prorſus idem ſignificatur, nimirum quòd lux Solis & Lunæ ac ſtellarum tunc non apparebit in præſentia Lucis CHRISTI. Nec ſanè, iſtorum interpretatio commodè aptari poteſt ad verba Beati Ioannis hoc loco aientis, fore tunc vt Sol nigreſcat tanquam ſaccus cilicinus, quod profectò multò plus eſt quàm lucem eius non apparere mortalibus: Ait etiam, quòd tunc Luna fiet tota ſanguinolenta, quod etiam multò plus eſt quàm lucem Lunæ non videri ab hominibus.

TRIGESIMA DISPVTATIO.

Excutitur ſecunda Interpretatio quæ eſt multorum, exiſtimantium, iſta prodigia cæleſtia non eſſe accipienda propriè, ſed myſticè intelligenda eſſe.

EST plurimorum ſentẽtia, illa prodigia Solis, & Lunę, & 118
ſtellarum ſub finem Mundi futura, quæ Dominus in Euangelio prædixit, & in Apertione ſexti Sigilli oſtenſa ſunt Beato Ioanni, non eſſe intelligenda ſecundùm ſenſum litteralem quem verba ipſa præſéferunt, tanquam futura ſint corporalia & ſenſibilia; ſed eſſe accipienda ſecundùm myſticum & allegoricum ſenſum, & interpretanda eſſe de Eccleſia & fidelibus. Et hac quidem ratione interpretatos eſſe iſtiuſmodi prodigia Victorinum, Ticonium, Primaſium, Andream, Bedam, Haymonem, compluréſque alios, ſuprà oſtendimus in Diſputatione XXVII. vbi myſticas eorum prodigiorum ſignificationes & interpretationes ab iſtis Auctoribus traditas retulimus: ex quo loco licet cognoſcere quiſnam ſingulorum iſtorum prodigiorum ſit myſticus ſenſus & intellectus.

Victorinus, Ticonius, Primaſius, Andreas, Beda, Haymo.

Beatus certè Auguſtinus in Epiſtola LXXX. quã ſcripſit ad He- 119
ſychium, quæ in Euangelio prædicta ſunt à Domino de obſcuratione Solis & Lunę, de caſu ſtellarum, & de cõmotione Virtutum cœleſtium, ea putat intelligi debere complenda in Eccleſia CHRISTI per atrociſſimam perſecutionem ab Antichriſto excitandam. Per Solem igitur & Lunam myſticè intelligenda eſt Eccleſia, de qua videlicet dicitur in Canticis, *Pulchra vt Luna, electa vt Sol*; vt per obſcurationẽ Solis & Lunę ſignificetur, Eccleſiam ſic tunc obſcuratum iri, vt non ſit apparitura, impijs eius perſecutoribus vltra modum in eam ſæuientibus. Stellæ cadentes, & virtutes cœlorum commotæ ſignificant multos fidelium qui ſtellarum inſtar fulgere gratia videbantur in Eccleſia, illi perſecutioni ceſſuros, atque caſuros, alios item qui tanquam firmiſſimæ columnæ erant, commotum & tremefactum iri. Ad hanc interpretationem

Interpretatio B. Auguſt.

Cant. 6.

&

& ſententiam Beatus Auguſtinus ea maximè adductus eſt ratione, quòd iſtiuſmodi prodigia Solis, & Lunæ, & ſtellarum, ſi corporalia & ſenſibilia intelligantur, ſæpius & ante primum CHRISTI aduentum, & poſtea vſque ad hæc noſtra tempora contigerunt. Talia igitur prodigia toties antè facta & viſa, non poſſent eſſe proprium, & certum, & indubitabile ſignum aduentus CHRISTI ad iudicium: & cùm non eſſent noua nec inuſitata, aut nullum, aut certè non magnum pauorem & terrorem mortalibus afferrent. Auguſtini verba ex ea quam dixi epiſtola ſunt huiuſmodi: Hæc, inquit prodigia in Eccleſia meliùs exiſtimo intelligi; ne Dominus, appropinquantè ſecundo aduentu ſuo, ea pro magno prædixiſſe videatur, quæ huic Mūdo & ante primum eius aduentum cōſueuerant euenire, & irrideamur ab eis qui hæc, quæ velut nouiſſima, & omnium maxima pertimeſcimus & horreſcimus, in hiſtorijs Gentium & ſæpius, & multò maiora contigiſſe legerunt. Sic ille.

Diſcutitur ſupradicta interpretatio.

120 Sed profectò iſta prodigia intelligi debere corporaliter & viſibiliter in ipſo Sole, & Luna, & ſtellis, & nō ſolùm myſticè in Eccleſia & fidelibus, probari hunc in modum poteſt. Qui quęrunt in explanatione ſacræ Scripturæ germanum, & proprium, & litteralem eius ſenſum, eos oportet ante omnia ſpectare ac ſequi propriam & vulgarem ſignificationem verborum, quibus vtitur Scriptura: ex propria enim ſignificatione verborum elicitur verus & proprius ſenſus litteralis, alioquin nullum habere proprium & certum litteralem ſenſum poſſemus: Si enim à propria ſignificatione vocabulorum diſcedimus, & ſequimur myſticas eorum ſignificationes atque intelligentias, in multos admodùm, varióſque ſenſus myſticos qui ex eiſdem Scripturæ verbis myſticè interpretatis excudi, & effingi poſſunt, incidemus. Semper itaque, indagātibus proprium & litteralem ſenſum ſpectanda eſt propria ſignificatio verborum: niſi fortè ex verbis propriè ſumptis aliquid ſequeretur abſurdi, repugnans videlicet aut veritati, aut pietati, aut honeſtati; tunc enim ratio ipſa cogit nos ſentire, verba illa nō propriè, ſed figuratè dicta eſſe. Cùm igitur ex eo quòd iſta prodigia

Valde obſeruandum Tractatori, Sacrarum literarū documentū.

gia

gia in Sole, & Luna,& ſtellis ſub finem Mũdi futura ſint corporaliter & viſibiliter,nihil ſequatur abſurdum, nihil repugnans veritati aut pietati,arbitrari profectò conuenit, talia ea futura qualia ſignificantur verbis propriè acceptis quibus ea prædixit Dominus.

Nec ſanè, operoſum fuerit diluere quod contra hoc obiecit 121
Beatus Auguſtinus.Ait enim,iſta prodigia corporaliter & viſibiliter ſæpius antea eſſe facta & viſa,& ideò talia non eſſent propriũ, & certum,& indubitatum ſignum ſecundi aduentus Domini. Ad hoc enim reſponderi poteſt,iſta prodigia ſub finem Mundi futura,multò maiora, & inſigniora, & terribiliora futura, quàm vllo tempore antea euenerint, ita vt talia & tanta nũquam antea fuerint facta, & viſa. Et verò,ſi obiectio iſta eſſet valida,nihilo minus vrgeret ac premeret interpretationem Beati Auguſtini.Maxima enim perſecutio & tribulatio Eccleſiæ, & perturbatio fidelium quæ ſub finem Mundi futura dicitur,ſæpius etiam in ſuperioribus temporibus facta eſt,cùm aliàs,tum maximè in illis decem perſecutionibus Eccleſiæ ac fidelium quæ à Paganis Imperatoribus Romanorum factæ ſunt. Sed quia nulla fuit talis & tanta, qualis futura eſt ſub finem Mundi, idcirco hæc erit certum ſignum ſecundi aduentus Domini. Quod igitur de tribulatione Eccleſiæ,& fidelium diximus, & proculdubio dicturus eſſet Beatus Auguſtinus, idem ipſum de illis in cœlo prodigijs tunc corporaliter & viſibiliter futuris dicendum eſt.

Deinde, Beatus Auguſtinus quod dixit Dominus de obſcura- 122
tione Solis & Lunæ,& de caſu ſtellarum, & de commotione virtutum cœlorum, putat non eſſe accipiendum propriè, vt verba ſonant,ſed eſſe interpretandum myſticè de Eccleſia quæ eſt tanquam Sol & Luna,& tunc obſcurabitur,id eſt,ob maximam perſecutionem & tribulationem abſcõdet & occultabit ſe; multique inſtar ſtellarum in populo DEI fulgentes,cedent perſecutioni, & ex CHRISTI gratia & fide cadent in infidelitatem. Atenim,Matthæus & Lucas prodigia illa Solis,& Lunæ, & ſtellarum,& perſecutionem Eccleſiæ & fidelium, tanquam duas res inter ſe diuerſas,

ſas, quarum altera in cœlo, & altera in terris futura ſit, diſtinctè narrant. Matthæus enim de maxima tribulatione & perturbatione in Eccleſia & fidelibus tunc futura hæc ſcribit; *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & odio eritis omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc ſcandalizabuntur multi: & multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum. Erit enim tũc tribulatio magna qualis non fuit ab initio Mũdi vſque modò, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Surgent etiam tunc pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam Electi.* Ecce, Matthæus ita deſcripſit maximam illam perſecutionem, & tribulationem, & perturbationem, de qua loquitur Auguſtinus, in Eccleſia & fidelibus ſub finẽ Mũdi futurã. Sed præter hãc, eſſe futura prodigia in Sole, & Luna, & ſtellis, manifeſtè declarat ſubiungens hæc verba: *Statim autem poſt tribulationem dierũ illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.* Ex quibus verbis liquidò apparet, præter maximam illam tribulationem Eccleſiæ, & fidelium tunc futuram, etiam in cœlo futura prodigia Solis, & Lunæ, & ſtellarum. Idem quoque oſtendunt verba Lucæ ita ſcribentis, *Et erunt ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis; & in terris preſſura gentium.* Diſtinctè igitur narrat & quæ in cœlo futura ſunt, & quæ in terris. Immo commotionem & mutationem tunc futuram in cœlis, indicat præcipuam fore cauſam maximi pauoris & terroris hominum in terris, qui prodigia illa cœleſtia putabunt eſſe ſignum ingentium malorum imminentium quæ ipſis ſuperuentura ſunt; Sic enim ait Lucas, *Areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cælorum commouebuntur.* Commotio itaque & turbatio in cœlis tunc futura, ingentis hominum timoris & terroris cauſa erit. Non igitur videtur negari poſſe, quæ dicuntur de obſcuratione Solis & Lunæ, & caſu ſtellarum, ea viſibiliter, &, vt verba ſonant, in iſtis aſtris eſſe futura. *Lucæ 21.*

TRIGESIMAPRIMA DISPVTATIO.

Examinatur tertia Interpretatio iſtorum prodigiorum cœleſtium, quæ eſt quorundam exiſtimantium, iſta prodigia non tanquam verè & propriè futura ſint, ſed tanquam dicta metaphoricè & per hyperbolem, eſſe intelligenda & interpretanda.

Dionyſius Carthuſianus. DIONYSIVS Carthuſianus & quidam alij opinantur, quod 113 Beatus Ioannes in hoc loco Apocalypſis dixit fore vt Sol nigreſcat tãquam ſaccus cilicinus, & Luna tota fiat quaſi ſanguis, & ſtellæ cadant de cœlo, & cœlum ipſum ceu liber inuolutus recedat, hoc, inquam, non eſſe accipiendum tanquam propriè dictum, & ſecundùm eum ſenſum quem faciunt verba propriè ſumpta; ſed intelligi oportere tanquam figuratè, ac metaphoricè, & per hyperbolem dictum more videlicet Prophetarum, quem ſecutus eſt Beatus Ioannes in Apocalypſi qui eſt liber
Mos locutionis Prophetica. propheticus. Prophetis etenim in more eſt, quò magnitudinem calamitatis & malorum quæ denũtiant hominibus, expreſſiùs declarent, vehementiùs ea exaggerare, & dicere, luminaria cœli tunc perturbatum, & mutatum iri: Hominibus enim maximo pauore correptis, & in altiſſimum deiectis & defixis mœrorem, videntur cœleſtia ſidera quaſi non lucere, non enim lucent eis ad ſolatium, quinimo fugiunt illi & oderunt lucem; & quæ prius eis iucunda erant, tunc amara ſunt, & inuiſa, auerſantibus illis & abominantibus omnia quibus antea maiorem in modum oblectabantur. Huius propheticę conſuetudinis, & modi loquendi multa ſunt apud ipſos Prophetas exempla: Iſaias Cap. 13. vaticinando excidium Babylonis, *Ecce*, inquit, *dies Domini veniet, crudelis, & indignationis ac furoris plenus, ad ponẽdam terram in ſolitudinẽ, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cœli non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo.* Et apud Ieremiam Capite quarto, *Aſpexi terram, & ecce vacua erat, &*

nihil;

nihili; & cælos, & non erat lux in eis. Vidi montes, & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati ſunt. Ezechiel quoque Capite 32. maximam Ægypti regi calamitatem venturam prænuntians, *Operiam*, inquit, *cùm extinctus fueris* (Pharaonem alloquitur regem Ægypti) *cælos, nigreſcere faciam ſtellas eius, Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum. Omnia luminaria cæli mærere faciam ſuper te, & dabo tenebras ſuper terram tuam, dicit Dominus.* Horum ſimilia ſcribit etiam Ioël Capite 2. *A facie eius*, inquit, *contremuit terra, & moti ſunt cæli, Sol & Luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerũt ſplendorem ſuum.* His verbis Ioël exaggerat hyperbolicè magnitudinẽ calamitatis & malorum quæ Iudęis ventura erant ab exercitu Chaldæorum.

124 Nec ſolùm in malis denuntiandis, ſed etiam in prædicendis ampliſſimis bonis quæ futura ſunt, iſtiuſmodi locutione hyperbolica vti ſolent Prophetę. Cùm enim ingens aliquod gaudium, maximámque proſperitatem, & feliciſſimam rerũ mutationem, quam Spiritu prophetico præcognitam, DEI nomine promittunt hominibus, vehementiùs exaggerare volunt, dicere ſolent fore tunc vt cœli lætentur & exultent, & ſolito ſplendidiùs luceant ſidera, & lux Solis ac Lunę notabiliter augeatur. Ad hunc ſenſum & intellectum pertinent verba illa quæ ſunt apud Eſaiam Capite 30. *Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptem dierum: in die, qua alligauerit Dominus vulnera populi ſui, & percuſſuram plagæ eius ſanauerit.* Huc etiã ſpectat quod Prophetæ ſolẽt promittere, tũc fore vt DEVS creet nouos cœlos, & nouam terrã, & vetera tranſeant, & noua ſint omnia: Quo genere locutionis figuratè ſignificatur feliciſſimam eſſe futuram rerum omnium commutationem; vt magnitudine bonorum obruenda ſint priora mala, tantámque fore, támque paratam DEI protectionem, & benignitatem, & largitionem bonorum quæ pleniſſima manu effundet, vt nulla re indigere videri poſſint. Hac ratione DEVS per Eſaiam denuntians futuram ſub venturo Meſſia myſticæ Hieruſalem felicitatem, *Non erit*, inquit, *ampliùs tibi Sol ad lucendum per diem, nec ſplendor Lunæ illuminabit te; ſed erit tibi* DEVS *in lucem ſempiternam, &* DEVS *tuus in gloriam tuam: non occidet vltrà Sol tuus, &* Cap. 60.

Luna tua non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam & complebuntur dies luctus tui. Similiter idem Iſaias Capite 34. exaggerãs vltionem hoſtium populi Dei, præcipuè verò Idumæorum, quam facturus erat Devs ad erectionem & conſolationem Iudæorum, ita loquitur: *Tabeſcet omnis militia cælorum, & complicabuntur ſicut liber cæli, & defluet ſicut folium de vinea aut de ficu.*

Hac igitur figurata & hyperbolica locutione perquàm familia- 125
ri Prophetis, putant iſti Auctores huius tertiæ Interpretationis vſum eſſe Beatum Ioannem hoc loco, cùm dixit fore vt Sol nigreſcat tanquam ſaccus cilicinus, & tota Luna fiat quaſi ſanguis, & ſtellæ cadant de cœlo, & ipſum cœlum quaſi liber inuolutus recedat; ſignificare videlicet huiuſmodi oratione hyperbolica volens, tantam fore tunc multitudinem, & grauitatem calamitatum & malorum quibus obruentur atque opprimentur homines, tantúmque pauorem eorum, terrorémque, & anguſtiam, ac dolorem, vt videantur ipſis & aſtra, & cœli commoueri & perturbari, ſuóque lumine ac virtute priuari.

Confutatio prædictæ opinionis.

Sed quòd prodigia illa cœleſtia à Prophetis prædicta, cùm ma- 126
ximas calamitates venturas hominibus denuntiabant, non verè contigerint, ſicut eorum verbis ſignificabatur; ex eo concludere non licet, etiam prodigia cœleſtia quæ Dominus in Euangelio, & Ioannes hoc loco dixerunt ſub finem Mundi ventura, non verè ac viſibiliter futura; ſed quod de illis dicitur, id non propriè, ſed figuratè dictum eſſe. Nam, vt annotauit Iãſennius ſuper 123. Capite ſuæ Concordiæ Euangelicæ, cùm inſigniores illæ à Prophetis prędictæ Dei vltiones, quales de Babylonijs, Ægyptijs, Iudæis, aliiſque gentibus aliquando ſumptæ ſunt, tanquam ſpecimen quoddam fuerint ſupremæ atque omnium maximæ vltionis omnium Impiorum, quæ futura eſt in die Iudicij; mirum videri non debet, ſi vltiones illæ à Prophetis deſcriptæ ſint per ea prodigia quæ in ſupremo Iudicij die reuera euẽtura ſunt. Nam etſi talia in illis non euenerint, per ea tamen quæ illis euenerunt, præfigurata ſunt: & homines qui calamitates illas à Prophetis prænuntiatas perpeſſi ſunt, nõ minori pauore, anguſtia, dolore, animíque pertur

Ianſennius.

perturbatione & confuſione affecti ſunt; quàm ſi prodigia illa verè facta, & ab eis viſa fuiſſent. Voluit etenim Dominus per illas inſignes aliquarum gentium vltiones à Prophetis deſcriptas admonere nos extremæ vltionis omnium Impiorum in die Iudicij futuræ, in qua verè prodigia illa cœleſtia talia euenient, qualia ſunt Domini, & Beati Ioannis verbis ſignificata. Quapropter cùm apud Prophetas de inſigni vltione alicuius gentis agitur, generalis fit ſermo, & tranſitus quidam fit ab illius vltionis deſcriptione ad præſignificationem vltimæ ac generalis ſuperuenturæ Impijs in die Iudicij vltionis. Hoc autem animaduertere licet apud Eſaiam Capite XIII. vbi cùm Propheta prædixiſſet deſcripturum ſe onus Babylonis, generaliter tamẽ loquens, *Ecce*, inquit, *dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoríſque; ad ponẽdam terrã in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea*; & poſt hæc ſubiungit, *Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra Impios iniquitatem eorum, &c.*

127 His præterea nos addimus, quòd illa prodigia cœleſtia à Prophetis prædicta, non eſſent propriè, ſicuti verba eorum ſonabant, intelligenda, euentus ipſe oſtendit: In aduentu enim illarum calamitatum quas illi venturas hominibus denuntiabant, prodigia illa in cœlo non ſunt facta nec viſa ab illis hominibus; quamobrem ratio ipſa cogit nos ſentire ac dicere, quæ de illis prodigijs fuerant prædicta, non ſecundùm propriam verborum ſignificationem & ſenſum, ſed tanquam dicta figuratè & per hyperbolem fuiſſe intelligenda. At verò, prodigia quæ in Sole, & Luna, & ſtellis, ſecundùm prædictionem Domini, & hanc Viſionem Beati Ioannis, ſub finem Mundi ventura ſunt, ratio ipſa ſuadet credere, ea verè ac viſibiliter, & vt verbis ipſis ſignificatur, eſſe futura. Nam cùm tunc futura ſit conſummatio Mundi, omniáque vel interitura ſint, vel in alium ſtatũ, & in aliam (vt Pauli verbo vtar) figuram commutanda; tunc enim plantæ & animalia ſic interitura ſunt, vt non ſint amplius futura; elementa verò in aliam diſpoſitionem, & quaſi faciem commutabuntur; ipſi etiam cœli & aſtra motu ſuo priuabuntur, & influxu virtutum ſuarum in res ſublunares ad earum 1. ad Cor. 7.

vel generationem, vel corruptionem: Cùm tanta, inquam, futura ſit rerum omnium commutatio, nec incredibile cuiquam, nec mirum videri debet, ſi prodigia illa cœleſtia de quibus Dominus & Beatus Ioannes locuti ſunt, verè fiant in cœlo tanquam prænuntia futuræ illius maximæ commutationis rerum omnium, & conſummationis Mundi.

S.Gregor. Huc etiã ſpectãt quæ ſcribit B. Gregorius in Homilia XXXV. 128
in Euangelia ſuper illis ſignis conſummationis Mundi prædictis à Domino, & deſcriptis à Beato Luca Capite XXI. ſic enim ait, Dominus ac redemptor noſter perituri Mundi præcurrentia mala denũtiat, vt eò minùs perturbẽt veniẽtia, quò fuerint præſcita: Minùs enim iacula feriũt quæ præuidentur, & nos tolerabiliùs Mundi mala ſuſcipimus, ſi cõtra hæc per præſcientiæ clypeũ munimur. Vltima tribulatiõ multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala quæ præueniunt, indicãtur mala perpetua quæ ſubſequẽtur; & ideo poſt bella & ſeditiones non ſtatim finis, quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant ſine fine nuntiare. Quoniam igitur omnia conſummanda ſunt, ante conſummationem omnia perturbantur; & qui in cunctis deliquimus, in
Sap. 5. cunctis ferimur, vt impleatur quod dictum eſt, *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos.*

TRIGESIMA SECVNDA DISPVTATIO.

Enarratur quarta Interpretatio, quæ prioribus antefertur, ſecundùm quam prodigia illa cœleſtia ſub finem Mundi verè futura eſſe in cœlo & aſtris oſtenditur.

ET pluribus alijs viris doctis placet, mihíque perplacet, 129
quæ Dominus de prodigijs illis cœleſtibus ſub finem Mundi futuris prædixit, & hoc loco ſcripſit B. Ioãnes, ea propriè ita vt ſignificant verba, intelligi oportere, veréque ac viſibiliter

biliter in cœlo futura. Hoc ſanè conficitur,& manifeſtè concluditur ex confutatione à nobis facta trium ſuperiorum interpretationum. Si enim quod dicitur de obſcuratione Solis & Lunæ, non eſt accipiendum tanquam ſolùm per comparationem cum claritate & ſplendore ſecundi aduentus Domini dictum, vt habet prima Interpretatio: nec tantùm eſt myſticè interpretandum de Eccleſia CHRISTI & fidelibus eius cultoribus, vt ſecunda Interpretatio tradit: neque intelligi debet quaſi tantummodò dictum per figuratam quandam & hyperbolicam locutionem, vt in tertia Interpretatione continetur: Reſtat profectò vt id propriè, ſicut verba ipſa ſonant, intelligere oporteat, & credere, iſta prodigia verè futura eſſe in cœlo & aſtris. Ad huius etiam rei confirmationem ſatis valet id quod Beatus Petrus in poſterioris Epiſtolæ Capite tertio de conſummatione Mundi ſcriptum reliquit his verbis: *Adueniet autẽ dies Domini vt fur, in quo cæli magno impetu tranſient; elementa verò calore ſoluẽtur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet nos eſſe in ſanctis conuerſationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos verò cælos, & nouam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat.* *Locus 2. Epiſt. Petri cap. 3.*

130 Sed à nobis declarandum ſigillatim eſt, quemadmodum propriè ſecundùm litteralem ſenſum intelligere oporteat quæ de futuris prodigijs in Sole, & Luna, & ſtellis dicta ſunt. De Sole quidẽ Dominus dixit, *Sol obſcurabitur*, Ioannes autem dixit, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus*. Vbi Lector aduertat, Dominum in Euangelio de iſtis prodigijs loquentem ſemper vſum eſſe verbis futuri temporis; dixit enim, *Sol obſcurabitur, & Luna nõ dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur*: Prænuntiabat enim Dominus iſta prodigia vt reuera ſub finem Mundi futura erãt. At verò Beatus Ioannes in hoc loco de eiſdem prodigijs, licèt alijs verbis, loquens, vſus eſt verbis præteriti tẽporis dicens, *Sol factus eſt niger, & Luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ ceciderunt de cælo ſuper terram, & cælum receſsit ſicut liber inuolutus*. Ioannes *Nota Lector.*

annes enim iſta prodigia deſcripſit ea ratione vt oſtenſa ei fuerant in Spiritu & extaſi: per viſionem enim imaginariam repræſentatus eſt ei Sol niger,& tãquàm cilicino ſacco opertus;& Luna quaſi ſuffuſa colore ſanguineo,& ſtellæ de cœlo cadentes. Ioannes itaque videbat in Spiritu iſta tanquam iam facta; ſed ea viſio portendebat id quod futurum erat ſub finem Mundi, & à Domino prædictum fuerat in Euangelio.

Quomodo obſcurandus ſit Sol.

Origenes.

Sedenim, quo modo,& qua ex cauſa Sol obſcurandus ſit, non 131
vna eſt omnium ſententia. Origenes in tractatu illius loci Matthæi toties à nobis ſuprà commemorati,putat, ex maximo illo incendio quo Mundus eſt conflagraturus, exhalatum iri tantam in ſublime,& vſquequaque per aërem denſiſſimi ac nigerrimi fumi copiam,vt ea Solis lucem obſcuratura ſit, eiúſque aſpectum mortalibus adẽptura. *Caietanus.* Caietanus, Quod,inquit,dictum eſt, *Sol obſcurabitur*,non intelligo id futurum per ſuppoſitionem Lunę ſub ipſum, vt in Eclipſi Solis fieri conſueuit; ſed per miraculoſam quandã obſcurationem.Sic ille.Sed nec indicauit ipſe, qualis iſta futura ſit miraculoſa Solis obſcuratio, & poſſet iſta fieri per Solis perfectam Eclipſim, præter ordinem tamen & modum naturalem motuum cœleſtium factam,ſic enim miraculoſa eſſet,ſicut fuit in paſſione Domini noſtri. *Matthæi 27.* Noſter Maldonatus illum Matthęi locum explanans, *Maldonatus.* Mihi, inquit, videtur non opinione hominum, neque vllius rei oppoſitu,ſed verè obſcurandus eſſe Sol. Primùm,quia ſic obſcuratus eſt in morte Domini, & ſimiliter in ſecundo eius aduentu obſcuratum iri,ſatis eſt credibile. Deinde, quia Solem alia quauis ratione obſcurari,non eſt quid magnum,& inſigne,& inuſitatum,quale ſcilicet CHRISTVS ſignificare voluit: vt ipſo ad Iudicium veniente, Sol ipſe atque omnes ſtellæ contremiſcant, & quaſi metu perculſæ, ſplendorem ſuum retrahant; quemadmodum homines timore perterriti ſanguinem & calorem in intima retrahere ſolent, & extrinſecus expalleſcere; hac enim ratione obſcũratus eſt Sol patiente CHRISTO, quaſi moriente DEO exhorreſcens.

Ribera.

Noſter etiam Ribera interpretans verba illa Ioannis quæ ſunt 132
in hoc

in hoc loco, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus*. Hoc ipſum, inquit, eſt, quod Dominus dixit in Euangelio Matthæi, & Ioël vaticinatus fuerat Capite ſecundo: *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sol igitur factus eſt niger, id eſt obſcurus, & tenebroſus, maxima denſitate nubium ei obtenta, & lucem eius abſcondente & obſcurante, ob ídque videbitur tãquam ſacco cilicino ex nigris ſetis contexto opertus. Iſta verò obſcuratio portendet, finitum iri omninò lucem Impiorum, id eſt, eorum gaudia, & proſperitatem.

III Ego de iſta Solis obſcuratione ita ſentio. Quatuor modis ea Solis obſcuratio miraculosè fieri poterit: vel per ipſius Solis Eclipſin, præter ordinem tamen naturalem, modúmque cœleſtium motuum factam, ſicut in morte Domini noſtri contigit: vel per priuationem luminis Solis, adempta luce qua Sol ipſe lucet: vel non quidem adẽpta Soli luce, ſed ſuſpẽſa eius illuminatione qua res alias longè latéque illuminat, ſicut in Babylonico igne DEVS prohibuit & ſuſpendit actum vrendi tres illos iuuenes Hebræos: vel demum per maximam craſſorum & nigrorum vaporum atq; nubium copiam & conſtipationem quæ operiet faciem cœli, auferétque hominibus aſpectum Solis. Sed enim, ſi per illud quod dixit Beatus Ioannes, quòd *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus*, intelligere oportet, tunc Solem viſum iri quidem ab hominibus, non tamen clarum & lucidum, ſed obſcurum, & quaſi nigrum, ſi hoc, inquam intelligatur, nequaquam profectò illa Solis obſcuratio ſecundùm tres poſteriores modos proximè dictos fieri poterit; nam ſecundùm eos non modò Sol nõ videbitur obſcurus & niger, ſed neque vllo modo videri poſſet ab hominibus. Si enim fiat priuatio totius lucis Solis, aut omnino ſuſpendatur illuminatio eius qua illuminat alia, aut ob nimiam vaporum & nubium conſtipationem penitus operiatur facies cœli & Solis; nulla profectò ratione Sol videri poſſet ab hominibus: Non igitur, vt ait Ioannes, videretur obſcurus & niger, tali ſcilicet nigrore qualis eſt ſacci cilicini. Reſtaret igitur ſolus primus modus, quo fiat iſta Solis obſcuratio, per Ecclipſim videlicet ipſius Solis, ita vt ſuprà dictũ eſt.

Auctoris ſententia.

Quatuor modis fieri poterit Solis obſcuratio quæ futura eſt ante diẽ Iudicij.

Dan. 3.

Qqq Dici

Dici tamen poſſet, in ſecundo modo non eſſe intelligendum, ademptum iri omnem lucem Soli, ſed tantum lucis, vt relicta ei lux faciat eum viſibilẽ quidem hominibus, ſed quia diminutũ & imperfectum eſt lumen, repręſentet Solem hominibus obſcurum, & quaſi nigrum. Idem quoque dicatur de tertio modo, in quo ſuſpenſio illuminationis non ex toto fiat, ſed in tantum, vt Solem & relinquat viſibilem, ſed obſcurum tamen, & quaſi nigrum oſtendat. Similiter dicatur de quarto modo, vt illa denſarum & nigrarum nubium conſtipatio non tanta ſit futura, vt omnino tollatur aſpectus Solis, ſed vt per eam aliquo modo videatur Sol, & videatur tanquam obſcurus & niger.

Explicatur ſecundum prodigium cæleſte futurum in Luna. *Caietanus.*

Sequitur ſecundum prodigium cœleſte quod fiet in Luna; de 134
quo Dominus ait, *Et Luna non dabit lumen ſuum*; quibus verbis ſignificatur, ait Caietanus, quòd Luna habens lumen ſuum, non dabit illud: vt intelligamus, quòd non loquitur de Eclipſi Lunæ, ſed de miraculo quod tunc fiet in Luna: quia in Eclipſi Luna priuatur lumine, hîc autem non dicitur quòd Luna non habebit lumen, ſed quòd non dabit lumen ſuum. Sic ille. Significat autem Caietanus, fore vt tunc Luna, per miraculoſam ſuſpenſionem illuminationis ſuæ, non det lumen ſuum alijs rebus. Beatus verò Ioannes eadem de re loquẽs, ait, *Et Luna tota facta eſt ſicut ſanguis*, quod

Ioël. 2.

etiã multò antè prædixerat Ioël: *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem.* Ergo tunc Luna non dabit lumen ſuum, ſuum dico, quod naturaliter dare ſolet, liquidum ſcilicet, ſincerum, & clarum; tunc autem erit diminutum, & imperfectum, & in ſpecie ſimile rubori ſanguinis, qualem vtique colorem in ſua Eclipſi Luna referre ſolet; Iſte porrò color ſanguineus Lunæ portendet Impijs inſtantem eis miſerrimam mortem eorum, æternáque ſupplicia.

TRIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

De tertio prodigio cæleſti ſub finem Mundi futuro, id autem eſt, quomodo intelligendum ſit, ſtellas cæli tunc caſuras de cælo.

TERTIVM

135 TErtium prodigium cœleſte fiet in ſtellis, de quo Dominus dixit, *Et ſtellæ cadent de cœlo:* idémq; dixit hoc loco Beatus Ioánnes, niſi quòd vſus eſt verbo non futuri, ſed prçteriti temporis, ob eam, quam paulò ſuprà expoſui, cauſam; ait enim, *Et ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terrã.* Sed quia difficile eſt intelligere, & arduũ, rectè ac probabiliter declarare, quẽmadmodũ ſtellæ in cœlo infixæ, atque adeò ipſius cœli partes continuæ cadere queant de cœlo in terram, idcirco variæ admodùm ſuper ea re Doctorum opiniones extiterunt. *Variæ opiniones de Caſu ſtellarũ è cælo.* Origenes ſuper illo Matthæi loco Platonizat hac in re, ait enim, propterea dici ſtellas de cœlo caſuras, quia lumen ſuũ amittent, & quod in eis terreſtre fuerat, decidet in terram; quod ſanè iuxta Platonis doctrinam in Timæo traditam dictum eſt, conſlantis ex quatuor Elementis & cœlos & aſtra. *Origenes.* B. Hieronymus putat intelligi debere eodem modo caſuras eſſe ſtellas, quo modo obſcurabitur Sol: nam quia ſtellæ ob nimiam claritatem & ſplendorem aduentus Domini ad iudicium nullo modo apparebunt hominibus, videbuntur quaſi non eſſent in cœlo. *S. Hieronymus.* Ianſennius propterea exiſtimat dici ſtellas de cœlo caſuras, quia tunc retrahentes lucem ſuam, non videbuntur, & putabuntur non eſſe ampliùs in cœlo, ſed cecidiſſe de cœlo. *Ianſennius.* Hanc interpretationem accepit Ianſennius à Caietano, cuius ſuper illo Matthæi loco hæc ſunt verba: Quod dicitur, *Et ſtellæ cadent de cœlo;* contextus ipſe, & coniunctio ſtellarum cum Sole & Luna, cogit nos intelligere, Dominum loquutum eſſe de veris ſtellis quæ ſunt in cœlo: Sed ego caſum earũ intelligo eſſe caſum non à loco, ſed à lucẽdo; ita quòd ſicut Sol obſcurabitur, & Luna nõ illuminabit, ita & ſtellæ non lucebunt nobis, & hoc metaphoricè vocatur cadere de cœlo: Ex eo enim quòd ſemotis nubibus non videbuntur ſtellæ, videbuntur non eſſe ampliùs in cœlo, & hoc per metaphoram ſecundùm fulgere ſuum, eſt cadere de cœlo. *Caietanus.*

136 Franciſcus Ribera ſuper hoc loco Apocalypſis declarans quẽadmodum ſtellæ de cœlo caſuræ ſint, Non reuera, inquit, ſtellæ de cœlo cadent, id enim fieri non poteſt; ſed quia nubibus obſcurato cœlo abſcondẽtur ſtellç cœleſtes, & exhalationes ignitæ ſtel- *Ribera.*

lis ſimiles demittentur in terram,ita vt hominibus, ſtellæ de cœlo cadere videantur. Atenim, nulla ſuperiorum Interpretationum *Maldonatus* placet noſtro Maldonato.; & quod Ribera dixit,fieri non poſſe vt veræ ſtellæ de cœlo cadant, hoc ipſe non ſolùm fieri poſſe, ſed etiam tunc verè factum iri arbitratur. Audiat Lector eius verba ſuper illo Matthæi loco: Quidam,inquit,ex recentioribus,præſertim Theologis, non veras ſtellas, ſed eas quas vocant crinitas, in aëre generatas, dicunt caſuras. Multorum opinio eſt, non verè caſuras, ſed fore vt quia tunc non lucebunt, cecidiſſe de cœlo videantur. quod ego nullo modo perſuadere mihi poſſum; dixiſſet enim de ſtellis, ſicut dixerat de Sole & Luna, quòd obſcurabuntur, vel quòd non dabunt lumen ſuum; Cùm autem diſtinctè, & propriè de illis dixerit, quòd cadent de cœlo, maius profectò aliquid ſignificare voluit. Itaque Chryſoſtomo & Euthymio qui veras ſtellas caſuras putant, libēter aſſentior: magis enim CHRISTO id affirmanti, quàm Ariſtoteli fieri poſſe id neganti, credendum eſſe arbitror.

Diſcutitur Maldonati ſententia. Sed profectò iſta Maldonati ſententia, ſecundùm communem 137 Philoſophorum, & Mathematicorum, nec non etiam Theologorum Scholaſticorum doctrinam, videtur admodùm improbabilis; eam nempe multa quæ perabſurda ſunt, neceſſariò manifeſtéque conſequuntur. Cùm enim ſtella ſit pars cœli in quo eſt, cum alijs eiuſdem cœli partibus continua, eo tantùm differens ab illis, quòd denſior pars eſt, confertam habens lucem qua lucet ipſa, & illuminat alia; vt ſtella cadat de cœlo, neceſſum eſt diſcindi compaginem & continuationem cœli, vt ſtella ab alijs partibus quibus continuatur, ſeparata cadat de ſuo loco deorſum. Quanquam cùm ipſa cœli natura nihil prorſus habeat grauitatis, vt neceſſaria ratione in primo libro de Cœlo concluſit Ariſtoteles, etiam ſi ſtella ſeparata eſſet à ſuo cœlo, ſuopte tamen nutu non caderet deorſum in terram, ſed illuc deferenda eſſet ab ANGELIS. Neceſſarium præterea foret, vt omnes ſeptem inferiores orbes cœleſtes in quibus ſunt ſeptem Planetæ, diſrumperentur, vt per eos ſtella de octauo cœlo cadens in terram, tranſire poſſet. Quid, quòd

quod ex tanta multitudine ſtellarum quæ ſunt in octauo cœlo, quælibet earum viſu notabilis multò maior eſt quàm tota terra, immo earum quindecim ſtellarum quæ vocantur primæ magnitudinis, vnaquæque centies & ſepties maior eſt quàm tota terra: quomodo igitur omnes ſtellæ cadent ſuper terram, cùm vna ſola tantò maior ſit quàm tota terra? Non itaque ſuper terram caderēt ſtellæ, ſed aliæ ſuper alias. Nec ſolùm terra non caperet ſtellas cadentes, ſed ne vniuerſum quidem hoc ſpatium quod eſt intra omnem cœli ambitum, continens quatuor elementa, & quæcunque conflata ſunt ex elementis, cadentes ex octauo cœlo ſtellas capere poſſet. Si quis autem hęc de cœlis & aſtris Philoſophorum, & Mathematicorum, atque Theologorum dogmata pro nihilo ducat, & perfricta fronte abneget, cum iſto equidem minimè pugnauerim; placet enim mihi dictum illud Philoſophi, Stultum eſt attendere quid quiſque dicat.

138 Quæ igitur eſt noſtra de iſto ſtellarum è cœlo caſu ſententia? *Auctoris ſententia.* Mihi ſanè communis Doctorum loci huius interpretatio fit admodùm veriſimilis, maximéque probabilis. Puto enim, quod à Domino dictum eſt de ſtellis è cœlo caſuris, non de vero caſu ſtellarum quæ in cœlo propriè dicto ſunt, eſſe intelligendum. Primò, quia hoc ipſum habet, vt dixi, communis Doctorum ſententia. Deinde, quia non eſt neceſſarium ad veritatem ſententię Domini tuendam, illa eius verba de vero caſu ſtellarum cœleſtium interpretari. Tum, quia poſito vero caſu de cœlo ſtellarum cœleſtium, multa ſequi videtur, ſecundùm receptam Philoſophorum, & Theologorum doctrinam, maximè improbabilia & abſurda, quorum non nulla paulò ſuprà curſim attigimus. Dictum igitur Domini verè licet intelligere, commodeque interpretari de ſtellis in ſuprema aëris regione generatis, & quantùm ad lumen, & quantùm ad figuram, non paruam cœleſtium verarúmque ſtellarum ſimilitudinem habentibus. Iſtiuſmodi verò ſtellæ ſub finem Mundi multò plures erunt, multóque maiores, quàm antea vnquam fuerant; & inſolita, & prodigioſa multitudine, & magnitudine, & ſpecie, ac motu, caſúque in terram, ingenti admi-

ratione,ſimúlque pauore, ac terrore mortalium oculos & animos implebunt. Iſtæ porrò ſtellæ dicuntur caſuræ tunc de cœlo, tum quia veris tunc ſtellis in cœlo non lucẽtibus, videbuntur hominibus de cœlo propriè dicto, extinctis earũ luminibus, cecidiſſe; tũ quia cadẽt de ſuprema regione aëris, cui nomẽ cœli ſæpe in ſacris Litteris tribuitur: Solet enim diuina Scriptura de vniuerſo hoc ſpatio à terra vſque ad octauum cœlum expanſo ita loqui,quaſi id totum eſſet vnum continuum corpus,ídque omne vocabulo cœli appellare: Quod etſi pluribus ex locis Scripturæ oſtendi poteſt, vnus tamen ad pręſens Scripturę locus ſatis erit. In illo nobili Cã-
Daniel.3. tico,quod vocatur Trium puerorũ, nomen cœli ponitur indiſtinctè & pro corpore æthereo in quo ſunt verę ſtellæ,& pro corpore aëreo in quo generantur pluuiæ,& aues volitãt:Dicitur enim ibi, *Benedicite Sol & Luna Domino, Benedicite ſtellæ cœli Domino*, vbi nomen cœli poſitum eſt pro cœlo propriè dictò, in quo ſcilicet Sol, & Luna,& veræ ſtellæ ſunt. Dicitur etiam, *Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt Domino.* Et item, *Benedicite omnes volucres cœli Domino.*In his autem duobus locis manifeſtè ſumptum eſt nomen cœli pro ſpatio hoc aëreo,in quo pluuię generãtur,& volant aues.

Secundùm igitur morem loquendi ſacræ Scripturę,in hoc vni- 139
uerſo ſpatio à terra vſque ad octauum cœlum,diſtinguũtur quatuor partes.De infima parte intelligitur quod ſæpe dicitur, volucres cœli:de media parte illud quod dicitur,aquas eſſe in cœlo,& ſuper cœlum:de ſuperiori parte,quę eſt ſuprema regio aëris,& in qua generãtur exhalationes ignitæ multiformiter figuratæ,intelligere oportet quod dicitur, ſtellas de cœlo caſuras: in ſuprema verò parte iſtius ſpatij locata ſunt aſtra,vt ſeptem Planetæ,& vniuerſa illa multitudo ſtellarum quæ fixæ manẽt in octauo cœlo. Et ſic intelligendum eſt quod dicitur,Solem,& Lunam, & ſtellas lucere in cœlo. Apparet itaque ex his quæ dicta ſunt, & quomodo ſtellæ caſuræ ſint de cœlo, & cur iſtiuſmodi caſus tunc maximè prodigioſus & terrificus hominibus futurus ſit.Illud denique ſciat Lector,eius quod Beatus Ioannes hoc loco dixit, ſtellas de cœlo cecidiſſe in terram, ſicut arbor ficus à magno vento agitata groſ-

ſos

ſos ſuos emittit in terram,ſimillimum eſſe quod Eſaias multò antè prædixerat: *Omnis*, inquit, *cælorum militia* (eo nomine Scriptura multitudinem & diſpoſitionem ſtellarum cœleſtium appellare ſolet) *Omnis*, inquam, *cælorum militia defluet, ſicut defluit folium de vinea & de ficu.* *Iſai. cap. 34.*

TRIGESIMA QVARTA DISPVTATIO.

De quarto prodigio cœleſti,ſiue de eo quod Dominus dixit,

Virtutes cælorum commouebuntur. *Matth. 24.*

140 QVARTVM prodigium cœleſte ſub finem Mundi futurum, fiet in Virtutibus cœlorum, de quo dixit Dominus, *Et virtutes cælorum commouebuntur.* Pro quo Beatus Ioannes hoc loco quartum etiam prodigium cœleſte recenſens dixit, *Et cælum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Sed eſt valdè obſcurum, & perdifficile ad intelligendum, quid ſint iſtæ virtutes cœlorum, & qualis earum futura ſit commotio. Beatus Chryſoſtomus & ſanctus Hieronymus, pluréſque alij ſuper iſtis Domini verbis quæ ſunt apud Matthæum Capite 24. Virtutes cœlorum interpretantur Spiritus cœleſtes & angelicos, quos aiũt in fine Mundi commouendos eſſe, id eſt, videntes tot & tanta prodigia, tantámque rerum omnium in Mundo commutationem fieri, ingenti afficiẽdos eſſe admiratione, ſimúlque quodam velut horrore concutiendos ob conſiderationem tantæ ſeueritatis diuinæ iuſtitiæ, quanta manifeſtè tunc aduerſus Impios oſtendetur. Ad quod nonnulli applicant verba illa Iob, *Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius.* Beatus Thomas in Quarto Libro ſententiarum Diſtinct. 48. hanc interpretationem ſecutus, eámque diſtinctiùs & dilucidiùs explanans, ait, nomen Virtutum cœleſtium dupliciter, ſecundùm doctrinam Beati Dionyſij in cápite vndecimo libri de cœleſti Hierarchia, vſurpari ſolere; vel communiter & indifferen-

Quid ſint virtutes cælorum.

S Hieronymus.

S. Chryſoſtomus.

An virtutes Cœlorũ ſint ipſi cæleſtes Spiritus.

Locus Iob 26.

S. Thomas.

S. Dionyſius Areop.

differenter pro cunctis Spiritibus cœleſtibus, vel ſpeciatim pro quodam Ordine Angelorum, cui nomẽ Virtutum propriè tribuitur, & ſecundùm Dionyſium, inter tres Ordines ſecundę Hierarchiæ eſt medius; ſecundùm verò Beatum Gregorium in Homilia XXXIIII. in Euangelia, eſt ſupremus Ordo infimæ Hierarchiæ; Vtroque autem modo nomen Virtutum intelligi poteſt in illis verbis Domini, *Et virtutes cœlorum commouebuntur*. Si priori modo accipiatur nomen Virtutum, ſignificatur illis verbis, omnes ANGELOS tunc commotum iri præ ingenti ſcilicet admiratione tantæ nouitatis, quanta in Mundo tunc fiet. Sin autem poſteriori modo ſumatur pro ſpeciali quodam Ordine ANGELORVM, qui propriè vocantur Virtutes, quoniam iſti Ordini angelico attribuitur, ſecundùm Gregorium loco ſuprà citato, miracula facere, quę circa finem Mundi & plura, & maiora fient, idcirco tunc maximè dicuntur iſtæ Virtutes commouẽdæ, ad plura & maiora ſolito videlicet miracula facienda. Vel quia iſtarum Virtutum munus eſt, mouere orbes cœleſtes, per quorum motum & lumen producuntur quæ ſunt in hoc inferiori Mundo, vnde etiã nominantur Virtutes cœlorum. Virtutes igitur iſtæ cœlorum ſub finem Mundi commouebuntur, quia cœli quos mouent, ab effectu, & influxu ſuo in res inferiores vacabunt, & ipſę Virtutes cœleſtes à cœlorum motione ceſſabunt; quemadmodum etiam ANGELI quibus hominum cuſtodia à DEO eſt demandata, tunc à cuſtodia hominum ceſſabunt.

Non probatur ſupradicta ſententia de virtutibus cœlorum.

Et hæc quidem eſt iſtorum Auctorum ſententia: quæ mihi ta- 141
men tribus de cauſis non videtur eſſe probabilis. Dominus enim locutus eſt in Euangelio de futuris ſub Mundi finem prodigijs cœleſtibus quæ manifeſta & conſpicua erunt hominibus, & ideò maximum pauorem & timorem eis incutient: iſta verò Angelorum commotio, ſiue admiratio, erit hominibus ignota, non eorum modo viſum, ſed etiam latens intelligentiam. Deinde, hoc etiam ipſum confirmatur eo, quòd Beatus Lucas cauſam facit futuræ tunc trepidationis & anguſtiæ hominum iſtam commotionem Virtutum cœlorum, ait enim fore vt areſcant homines præ timore &

Lucæ 21.

re & anxia expectatione malorum quæ ſuperuentura ſibi timent, & pro cauſa huius ſubdit, *Nam virtutes cœlorum commouebuntur.* Ad hæc in Cantico Trium puerorum apertè diſtinguũtur Virtutes à Spiritibus angelicis: primùm enim dicitur: *Benedicite* ANGELI *Domini Domino;* & pòſt ſubditur, *Benedicite omnes virtutes Domini Domino.* *Dan.3.*

142 Euſebius citatus à Beato Thoma ſuper Lucam, Virtutes cœlorum interpretatus eſt ianuas cœli, quas apertum iri ait in die Iudicij, CHRISTO nimirum è cœlo ad faciendum iudicium deſcendente, & peracto iudicio, in cœlum cum Beatis omnibus redeunte. Sed ego non video, quam habeant conuenientiam Virtutes cœlorum cum ianuis cœlorum: pręſertim autem, cùm, propriè loquendo, nullas habeat cœlum ianuas, eſt namque corpus vndequaque continuum & ſolidum: ſed DEVM recipere & admittere homines ſanctos ad cœleſtem patriam, & ſocietatem cœleſtium ANGELORVM, & ad beatificam ſuę Deitatis viſionem, hoc, inquam, per metaphoram dicitur DEVM aperire ianuas cœli. Adijce quòd iſtarum ianuarum cœli apertio fieret in ipſo CHRISTI deſcenſu ad Iudicium: at commotio Virtutum cœlorum, ſicut alia etiam prodigia cœleſtia, vt ex verbis Lucæ patet: aliquantiſper Domini è cœlo deſcenſum ad Iudicium antecedet. *Euſebius.* *Luca 21.*

143 Ianſennius in 123. Capite ſuæ Concordiæ Euangelicæ putat Virtutes cœlorum, ſecundùm loquendi modum ſacrę Scripturæ, non eſſe aliud quàm ipſa cœli aſtra, quæ in Sacris litteris & militia cœli, & virtutes cœli vocantur, vt animaduertere licet in illis verbis Dauidis, *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorũ.* Quod igitur paulò antè ſpeciatim & diſtinctè de Sole, & Luna, & ſtellis dixerat, idem ipſum generatim dixit his verbis, *Et virtutes cœlorum commouebuntur.* Homines itaque videntes tunc, virtutes cœlorum, id eſt cœli aſtra commoueri, id eſt, à ſolito ſuo ſtatu deturbari, nam Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, Huiuſmodi, inquam, commotionem, & perturbationem cœleſtium aſtrorum videntes, maiori quàm credi poſſit, mœrore, & pauore, & animi anguſtia, doloréque *Ianſennius.* *An virtutes cœlorum ſint ipſa cœli aſtra.* *Pſalm.32.*

que corripientur. Ita fermè Ianſennius: cuius tamen interpretatio mihi tribus de cauſis non probatur. Primùm, quia nimio apertius eſt, quàm negari queat, Dominum quatuor diuerſa prodigia cœleſtia, tanquam diuerſa, diſtinctè prædixiſſe futura: nam primo loco dixit, *Sol obſcurabitur*. Secundo loco, *Luna non dabit lumen ſuum.* Tertio loco, *Stellæ cadent de cœlo.* Quarto demum loco, *Virtutes cœlorum commouebuntur.* Deinde, Si virtutes cœlorum ſunt ipſa cœli aſtra, cùm apertè iam dixiſſet prodigia futura in aſtris, incongruũ profectò videtur idipſum indiſtinctè & obſcurè dicere voluiſſe, præſertim verò cùm id, quod proximè antè dixerat, *Stellæ cadẽt de cœlo*, multò plus, multóque admirabilius, & horribilius ſit, quàm commoueri virtutes cœlorum. His accedit, quòd ſacra Scriptura pluribus locis diſtinguit Virtutes ab aſtris: & tanquam res inter ſe diuerſas diſtinctè commemorat, vt in Pſalmo 148. in illis verbis, *Laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eũ Sol & Luna: Laudate eum ſtellæ cœli & lumen*. Et in Cantico Trium puerorum,
Dan. 3. *Benedicite omnes Virtutes Domini Domino; Benedicite Sol & Luna Domino: Benedicite ſtellæ Cœli Domino.*

Haſſelius. Ioannes Haſſelius Louanienſis Commentarium ſcripſit expla- 144
nationis Euangelij ſecundùm Matthæum, in quo iſtorum verbo-
An virtutes cœlorum ſint Columnæ ſiue baſes ſiue cardines cœli. rum, *Virtutes cœlorum commouebuntur*, nouam quandam affert interpretationem, non eam quidem aſſeueranter tradens, ſed quaſi conſiderandam & penſitandam Lectori proponens. Poſſet, inquit, etiam inquiri, vtrùm nomine Virtutum cœlorum intelligi queant baſes, ſiue axes, vel fulcra, vel columnæ cœlorum: quæ ideo dicantur commoueri, quia vel in die Iudicij, vel paulò ante, ita turbabitur & obtenebrabitur cœlum, vt videatur quodammodò nutare, & complicari, vt idem ſit virtutem cœli commoueri, atque illud quod dixit Ioãnes in Apocalypſi Capite ſexto, & ante ipſum Eſaias Capite 34. Cœlos ſicut librum complicatum iri, omnémque militiam eorum defluxuram ſicut defluit folium de vinea & de ficu. Sic ille. Sed quod Haſſelius aſſeuerãter dicere non eſt auſus, id verißimum eſſe putans, magna tradidit aſſeueratione noſter
Maldonatus. Maldonatus, qui poſt Haſſelium Commentaria ſcripſit in

Matthæum; Ego, inquit, ſemper exiſtimaui, Virtutes cœlorũ vocari hoc loco, quod Iob Cap. 22. alia metaphora Cardines cœli appellat, & ſicut dicuntur Cardines terræ in primo libro Regũ Cap. 2. & in libro Prouerbiorũ Cap. 8. & quemadmodũ Iob Ca. 36. dixit Cardines maris. Huiuſmodi porrò metaphoris nihil aliud ſignificatur, quàm firmamentum & robur, quod etiam ipſum Virtutis nomen declarat. Docet itaque CHRISTVS Cardines ipſos, & quaſi fundamenta cœlorum præ timore commouenda eſſe: ſicut etiam Beatus Petrus dixit in Capite tertio ſecũdæ epiſtolæ, cœlos ipſos magno tunc impetu eſſe tranſituros; quod non eſt aliud, niſi quod Dominus dixit hoc loco, *Virtutes cælorum commouebuntur.* Sic ille.

145 Sed profectò, vbicumque diuina Scriptura iſtas virtutes vel præciſè, vel cum adiunctione cœlorum nominat, longè aliud quippiã, multóque ſublimius dicere ac ſignificare videtur, quàm quod ab iſtis dicitur. Cõſideret Lector ea Scripturæ loca quorum nos paulò antè nonnulla commemorauimus. Enimverò, quæ dicuntur de baſibus, & cardinibus, & columnis cœli, ea proculdubio non propriè, ſed per metaphoram de cœlo dicta ſunt, neque enim reuera ſunt talia in cœlo, qualia verbis iſtis ſignificantur: dicuntur enim de cœlo per analogiam quandam ad eas res quæ iſta verè habent, & in iſtis nituntur atque firmantur. Equidem non crediderim cùm Eccleſia canit, MAIESTATEM *tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Poteſtates, Cæli cælorúmque Virtutes, ac beata Seraphim ſocia exultatione concelebrant,* per Virtutes cœlorum intelligi debere iſtas metaphoricas baſes, vel cardines, vel columnas cœli.

146 Titelmanus Virtutes cœlorum interpretatur efficacias & influentias cœlorum in hæc inferiora: quæ Virtutes propterea dicuntur commouendæ eſſe in conſummatione ſeculi, quia cœli poſt diem Iudicij non operabuntur in Mundum hunc inferiorem, ſicut antea ſolebant. Hoc Titelmanus ſumpſiſſe videtur à Caietano qui ante eum Commẽtaria edidit in Euangelia. Explanans enim Caietanus illa Domini verba quæ ſunt apud Matthæum

Titelmanus. An virtutes Cœlorũ ſint proprie actiua cœlorum, & quæ vulgò appellantur influẽtia cœlorum.

thęum Cap. 24. *Et virtutes cœlorum commouebũtur.* Per Virtutes, inquit, cœlorum, intelligo vires ſiue poteſtates corporum cœleſtium. Non enim dicitur præciſè (Virtutes) ſed cum adiunctione, *Virtutes cœlorum.* Mutabuntur autem iſtæ Virtutes, quia potentiæ actiuæ cœleſtium corporum à ſolitis priùs actionibus ceſſabunt. Et hoc ſanè cognatum, & conſequens eſt mutationibus antè dictis circa Solem & Lunam, & ſtellas, quæ à ſolitis priùs actionibus ſuis tunc impedientur. Ita Caietanus.

Caietanus.

Auctoris ſententia de virtutibus cœlorum.

147 Placet mihi hæc Interpretatio: Sed neque illa Beati Thomæ quam paulò ſuprà retuli, interpretatio diſplicet; Virtutes cœlorum dici Angelos motores cœlorum, quorum proprium eſt munus & miniſterium eis à DEO iniunctum, mouere orbes cœleſtes, & per eorum motum Mundum hunc inferiorem & ſublunarem cõſeruare ac regere. Dicuntur autem iſti ANGELI Virtutes, vel quia ſunt ex ſecũdo Ordine ſecundæ Hierarchię ANGELORVM, qui nomine Virtutum appellantur: vel quia ſunt Virtutes & poteſtates motrices cœlorum, & gubernatrices rerum ſublunarium. Iſtiuſmodi porrò Virtutes in conſummatione ſeculi commouebuntur, quia remouebuntur & ceſſabunt à miniſterio mouendi cœlos, quod exercuerant ab initio Mundi vſque ad illud tempus. Et quanquam iſta commotio, ſiue remotio & ceſſatio ANGELORVM à miniſterio mouẽdi cœlos, non erit ipſa per ſe manifeſta hominibus illius temporis; ex effectu tamen eius cognita erit ab eis: Videbunt enim cœlos & aſtra manere prorſus immota, neque ſentient in rebus inferioribus ſolitos priùs influxus & operationes cœlorum; erit autem hoc eis maximè prodigioſum & terrificum, & maximorum quæ ſuperuentura ipſis ſint malorum ſignum.

TRI

TRIGESIMAQVINTA DISPVTATIO.

Super illis verbis Beati Ioannis, quæ ſunt in hoc loco Apocalypſis,

Et cælum receſsit ſicut liber inuolutus.

143 HOc eſt quartum prodigium cœleſte Beato Ioanni oſtenſum in Apertione ſexti Sigilli. Nam primum prodigium cœleſte fuit illud, *Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus.* Secundum fuit illud, *Luna tota facta eſt ſicut ſanguis.* Tertium fuit illud, *Stellæ de cælo ceciderunt ſuper terram.* Quartum fuit id quod comprehenſum eſt ijs verbis quæ diximus, *Et cælum receſsit ſicut liber inuolutus.* Hoc ipſum porrò Iſaias prædixerat futurum, Capite 34. illis verbis: *Cæli ſicut liber complicabuntur.* Sed quo meliùs germana iſtorum verborum ſententia Lectori pernoteſcat, primò, declaranda eſt ratio iſtius ſimilitudinis ex inuolutione vel cõplicatione libri ductę: deinde, quid per iſtiuſmodi ſimilitudinem in cœlo ſignificetur, & à nobis intelligi debeat, explicandum eſt.

Andreas Cæſarienſis Cappadociæ Archiepiſcopus paucis verbis rationem iſtius ſimilitudinis indicauit: Arbitror, inquit, Apoſtolum Ioannem Veterum conſuetudini orationem ſuam accommodaſſe: ſiquidem Hebræi loco librorum, quorum apud nos eſt vſus, inuolutis quibuſdam chartis vtebantur, quarum euolutio vel explicatio non afferebat illis interitum aut extinctionem, ſed rerum quæ in illis deſcriptæ continebantur manifeſtationem. Sic ille. Sed veterem iſtam Hebræorum in libris conſuetudinẽ pluribus verbis expoſuit Sixtus Senenſis in libro 2. Bibliothecæ ſanctæ ſub illo titulo, LIBER INVOLVTVS, in hanc ſententiam: Apud Hebræos antiquitus libri diuerſa forma ſcribi ſolebant, quàm nunc ſcribuntur libri apud nos. Habebãt enim vnum duntaxat folium ſiue membranam oblongam, quæ circa cylindrum ſiue axem ligneum circumplicabatur inſtar lineę telæ radio

Andreas.

Sixtus Senẽſis.

Quid ſignificet ſimilitudo libri inuoluti.

textorio circumuolutæ. Videbantur autem eiuſmodi libri nõnullam referre cœlorum ſimilitudinem & imaginem; Sicut enim ligneum illum axem qui erat in medio voluminis, complures ipſius membranæ ceu ſpiræ altera ſuper alterã ambiebãt & circumdabant; ita terram hanc quæ medium totius Vniuerſi quaſi axis obtinet, cœleſtes orbes alter ſuper alterum collocati in orbem circumplectuntur. Sic ille.

Sequitur vt declaremus quid iſtiuſmodi complicatio libri ſi- 149
S. Iuſtinus. gnificet in cœlo, & quid per eam intelligi debeat. Beatus Martyr
Quid ſignificet cōplicatio cœli tanquam libri. Iuſtinus in Reſponſione ad quæſtionẽ Orthodoxorum nonageſimam quartam propoſitam ſibi de ſententia illorum verborum Eſaiæ, *Cœli ſicut liber complicabuntur*: ſic ait: Quemadmodum cœli creationem diuinæ litteræ per ſimilitudinem aliquando conferũt
Pſalm. 103. cum pellis extenſione, dicentes, *Qui extendit cœlum ſicut pellem:* interdum autem cum firmato fumo, vt apud Iſaiam Cap. 51. iuxta LXX. Interpretes, *Cœlum ceu fumus firmatum eſt:* nõnunquam cum rotunditate cameræ, vt apud Iſaiam Ca. 40. ſecũdùm LXX interpretes, *Qui extẽdit cœlum ſicut cameram.* Ex aduerſo autẽ cœli diſſolutionem per ſimilitudinem quandam cõparant cum alijs rebus, vt apud Iſaiam Cap. 34. cum libri complicatione; *Cœli*, inquit, *ſicut liber complicabuntur:* & apud Dauidem Pſalmo 101. cum veſtimenti iam veteraſcentis commutatione, *Opera*, inquit, *manuum tuarum ſunt cœli; ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur.* Ita Iuſtinus. Sanctus Hieronymus explanans illa verba Eſaiæ, *Cœli*
S. Hieronymus. *complicabuntur ſicut liber*; Conſiderandum eſt, inquit, quòd non dicat propheta interituros eſſe cœlos, ſed eſſe complicandos quemadmodum liber cõplicari ſolet, vt poſtquam omnia peccata aperta, & relecta fuerint, complicentur qui priùs aperti fuerant, vt nequaquam vltrà ſcribantur in eis delicta multorum; in diuina enim
Pſal. 18. Ad Rom. 1. Scriptura dicuntur cœli annuntiare iuſtitiam Dei, & reuelare iram eius, & probare ac teſtificari hominum ſcelera.

Andreas. Andreas Cæſarienſis videtur illa verba Ioannis, *Cœlum receſſit* 150
ſicut liber inuolutus, ita intellexiſſe, quaſi illud verbum *receſſit*, idem

ſignifi

ſignificet atque (explicatum & apertum eſt) quaſi receſſerit à priori complicatione & occultatione rerum quas continebat. Sic enim ſcribit: Libri euolutio & explicatio non affert ei interitũ,ſed rerum quę in eo deſcriptę continẽtur,manifeſtationẽ: Quapropter cœleſtis quoque corporis explicatio æternorũ bonorum quæ Sanctis in cœlo repoſita ſunt,patefactionẽ ſignificat. B. Thomas & Nicolaus de Lyra, Complicabuntur,inquiunt, cœli tãquam liber, quia non exercebunt vltrà Ethnici aſtromantiam ſuam, nec diuinare audebunt ex aſtris euentus hominum, quaſi legerent in ſideribus deſcriptos futurarum rerum caſus & euentus. Dionyſius Carthuſianus ſic interpretatur: Cõplicabitur cœlum in die Iudicij,quia nulli patebit vltrà introitus in regnum cœlorum, ſed ianua cœli clauſa erit in perpetuum. Franciſcus Forerius & alij quidam omninò volunt verba iſta Eſaiæ, & Beati Ioannis de cœlorum inſtar libri complicatione, orationem eſſe hyperbolicam, qua illi exaggerare voluerunt magnitudinem irę ac vindictæ Dei aduerſus eas gentes de quibus loquebantur, ingentémque eorum hominum triſtitiam, anguſtiam, & afflictionem animi & corporis: quibus præ animi perturbatione, & anxietate, & oppreſſione videbuntur cœleſtia lumina extingui, & ſtellæ de cœlo cadere, & ipſum cœlum inſtar libri complicatum recedere. *B. Thomas. Lyranus. Dionyſius Carthuſian. Forerius.*

151 Videtur mihi ſatis congruè, & appoſitè & accuratè interpretatus eſſe locũ illum Eſaiæ, & hũc locum Apocalypſis Adamus Saſbout: Senſus,inquit, iſtorũ verborũ Iſaię & Ioannis eſt huiuſmodi: *Complicabuntur ſicut liber, cœli*, id eſt, deſinet notus hic cœlorũ vſus, non aliter quàm libro vti deſinimus, cùm ipſum cõplicamus ſiue claudimus. Verbum autem Hebraicũ (galal) quod in illo Iſaiæ loco Interpres Latinus vertit (cõplicabuntur) ſignificat aliquid conuoluẽdo ſiue cõplicando amouere & tollere è loco in quo erat, ſicut cùm vſi ſumus libro, iubemus eũ remoueri & tolli. Et hoc ſine dubio ſignificauit Beatus Ioannes dicẽs, *Cœlũ receſſit*, nã ad verbũ eſt (remotum eſt cœlũ,) in voce ſcilicet paſſiua. Cõducit etiam ad iſtorum verborũ intelligentiam illud quod in Pſalmo 101. de cœlis à Beato Dauide ſcriptum eſt, *Et ſicut opertorium mutabis eos,* *Adami interpretatio quæ placet Auctori. Locus Pſalmi 101.*

&

& mutabuntur. Nam pro verbo illo (mutabis) LXX. Interpretes vſi ſunt eodem verbo Grçco quod eſt apud eos in illo Iſaiæ loco,& à noſtro Interprete Latinè redditum eſt per verbum complicare. Poſſet itaque locus ille Pſalmi ſic etiam commodè interpretari(Et ſicut opertorium conuolues, ſiue complicabis eos.)Significat enim Dauid iſtis verbis idem ipſum in cœlis futurum per ſimilitudinem veſtimenti, quod Iſaias & Ioannes per libri ſimilitudinẽ dixerunt· & ſenſus eſt, Nunc quidẽ expandis cœlos in vſus mortalium;ſed in fine Mundi nullus erit cœlorum vſus ſicut anteà fuerat,tunc eos quaſi conuolues & complicabis: quemadmodum veſtimentum euoluimus, cùm eo vti volumus; ſed poſtquam vſi eo ſumus, cõplicamus ipſum,& in alium locum reponimus.Sic ille.Quoniam igitur obſcuratis cœli luminaribus, vt anteà dictum erat, cœlum recedet ab aſpectu mortalium, quin etiam ab influxu & vſu quem hominibus cunctiſque rebus ſublunaribus exhibebat,idcirco Beatus Ioannes dixit, *Et cœlum receſſit.* Hoc autem ſimilitudine libri declarans adiecit, *Sicut liber inuolutus*: quemadmodum enim in libro cùm euoluitur & explicatur, quæ in eo ſcripta ſunt videri & legi poſſunt; cùm autem conuoluitur & complicatur,nihil in eo legi & videri poteſt : ita quia tunc quæ in cœlo ſunt,videri nõ poterunt, aſtris omnibus obſcuratis quæ ſunt in cœlo quaſi litteræ quædam & tanquam Scriptura per quam multa cognoſcuntur & prænoſcuntur ab hominibus; idcirco,ſanè quàm congruè & appoſitè dicitur cœlum receſſiſſe ſiue complicatum eſſe ſicut liber conuoluitur vel complicatur.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

1 POſthæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper
quatuor angulos terræ, tenẽtes quatuor ven-
tos ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare,
2 neque in vllam arborem. * Et vidi alte-
rum Angelum aſcendentem ab ortu Solis, ha-
bentem ſignum DEI viui: & clamauit vo-
ce magna quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ, &
3 mari, * dicens; Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus,
quoadusque ſignemus ſeruos DEI noſtri in frontibus eorum.
4 * Et audiui numerũ ſignatorum, centũ quadraginta quatuor
5 millia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael. * Ex tribu Iuda
duodecim millia ſignati: Ex tribu Ruben duodecim millia ſi-
6 gnati: Ex tribu Gad duodecim millia ſignati: * Ex tribu
Aſer duodecim millia ſignati: Ex tribu Nephtali duodecim mil-
7 lia ſignati: Ex tribu Manaſſe duodecim millia ſignati: * Ex tri-
bu Simeõ duodecim millia ſignati: Ex tribu Leui duodecim mil-
8 lia ſignati: Ex tribu Iſſachar duodecim millia ſignati: * Ex tribu
Zabulon duodecim millia ſignati: Ex tribu Ioſeph duodecim
9 millia ſignati: Ex tribu Benjamin duodecim millia ſignati. * Poſt
hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex
omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtãtes ante
thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in
10 manibus eorum: * & clamabant voce magna dicentes: Salus
11 DEO noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno. * Et omnes
Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor ani-
malium, & ceciderunt ante thronum in facies ſuas, & adora-

12 *uerunt* DEVM, * *dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitu-*
13 *do* DEO *noſtro in ſecula ſeculorum, Amen.* * *Et reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi : Hi, qui amicti ſunt ſtolis*
14 *albis, qui ſunt? & vnde venerunt?* * *Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt*
15 *eas in ſanguine Agni.* * *Ideo ſunt ante thronum* DEI, *& ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: Et qui ſedet in throno*
16 *habitabit ſuper illos.* * *Et non eſurient, neque ſitient amplius,*
17 *nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus:* * *quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget* DEVS *omnem lacrymam ab oculis eorum.*

IN CAPVT SEPTIMVM DISPVTATIONES SEXDECIM.

PRIMA DISPVTATIO.

Quiſnam ſcopus ſit eius Viſionis quæ narratur in hoc ſeptimo Capite; Et quæ in ea Viſione Beato Ioanni oſtenſa ſunt, quid propriè ſignificauerint.

QVo potiſſimum ſpectent, quæ in hoc Capite manifeſtata in Spiritu eſſe Beato Ioanni ſcriptum eſt, variæ ſunt Explanatorum huius libri ſententiæ. Ambroſius exiſtimat per apertionem ſexti ſigilli duo eſſe præſignata. Primò enim per ea quæ in fine ſexti Capitis ſcripta ſunt, præſignata eſt abiectio & reprobatio Iudæorum, & mala quæ ipſis ob eorum perfidiam at- 1

Ambroſius.

que

quę impietatem contigerunt. Deinde, per ea quæ commemorantur in hoc ſeptimo Capite, ſecundùm Ambroſium, ſignificata eſt lætiſſima & feliciſſima Gentium ad fidem CHRISTI conuerſio, & numeroſiſſima in DEI Eccleſiam congregatio, & mira electorum hominum ex Gētiliſmo & magnificatio in terris, & in cœlis glorificatio.

2 Aureolus & Lyranus quoniam myſterium ſexti ſigilli, vt nos ſuprà retulimus, interpretati ſunt de ſæuiſſima Chriſtianorū perſecutione facta ſub Imperatore Diocletiano, de qua nimirum eſſe putāt intelligēda quæ paulò ſuprà in extrema ſexti Capitis parte ſcripta ſunt; conſequenter nunc ea quæ tradūtur in hoc ſeptimo Capite interpretantur de iis quæ cōſecuta ſunt, poſtquā Imperio ſeſe Diocletianus abdicauit, vltro priuatam eligens vitam. Tunc enim magna Eccleſiæ DEI pax, & tranquillitas, multiplexque vtilitas contigit, Conſtantino Magno ad Romanum Imperium aſſumpto, & ab eo debellatis atque profligatis quatuor Tyrannis, & Chriſtiani nominis hoſtibus, qui variis in locis Imperium inuaſerant, & in hoc ſeptimo Capite nomine quatuor Angelorum flatum ventorum prohibentium deſignantur. *Aureolus, & Lyranus.*

3 Tertia de Scopo huius viſionis ſententia multorum eſt, vt Primaſij, Haymonis, Anſberti, Anſelmi, & Richardi: Iſti quæ dicuntur in hoc Capite ſeptimo ea referunt ad tempus primi aduentus Domini noſtri, & ſalutiferæ prædicationis Euangelij per totum mundum. Ante hoc tempus, omnes terræ Reges, cunctaque regna terrena in hoc loco inſinuata per quatuor angulos terræ, & per quatuor Angelos in iſtis quatuor angulis reſidentes, in maximis errorum tenebris, omniúmque vitiorum ſordibus verſabantur, & inſtigantibus Dæmonibus, quorum erāt Imperio mancipati, fidem & pietatem, id eſt, veri DEI cognitionem: cultúmque non ſolùm à ſe repellebant, ſed etiam omni ſtudio, conatúque oppugnabant. *Primaſius. Haymo. Anſbertus. Anſelmus. Richardus.*

Sed enim, quia obiici poterat, videri ſatis incongruum & creditu difficile, Beatum Ioannem cùm paulò antè in ſexti ſigilli apertione locutus eſſet de nouiſſima Fidelium perſecutione ſub

Antichriſto futura, repente nunc ad primum Domini aduentum reſiluiſſe: idcirco huic obiectioni Primaſius occurrit ita ſcribens, Aduertendum eſt locutionis Genus quod huic libro Apocalypſis SPIRITVS Sanctus inuoluit: vſque ad ſextum enim ſigillum ordinem cuſtodiuit; & prætermiſſo pauliſper ſeptimo ſigillo, ea quæ ante dixerat, nunc in ſeptimo Capite recapitulat: & duas intexens narrationes, quaſi ordinem ſecutus, ſeptimo ſigillo concludit. Sed ipſa hæc recapitulatio non vbique fit eodem modo, ſed variè, & pro locorum varietate intelligenda eſt. Aliquando enim ab origine diſpenſationis CHRISTI ſiue ab Incarnatione eius; aliquando à paſſione eius; aliquando à medio tempore; aliquando à perſecutione Eccleſiæ recapitulat. Nunc igitur deſcripto ſexto ſigillo, Beatus Ioannes in illis quæ ſcribit hoc ſeptimo Capite, redit ad originem, id eſt, ad tempora primi aduentus Domini, de illis breuiter, aliterque dicturus. Sic Primaſius. Et hoc ipſum documentum, à Primaſio ſcilicet mutuatum etiam tradit Anſbertus.

Primaſius.

Refutatio trium ſuperiorum Interpretationum.

4 Sed contra iſtas tres de ſcopo huius Viſionis Auctorum ſententias idem hoc loco dici poteſt, quod ſupra dixi inſuper caput ſextum Apocalypſis Diſputatione XXV. & XXVI. cum de myſterio apertionis ſexti ſigilli diſputaremus. Nimirum, hæc Viſio ſigillorum quam Beatus Ioannes habuit, non fuit rerum præteritarum tanquam hiſtorica quædam commemoratio, ſed fuit prophetica rerum futurarum præſignatio atque prænunciatio: ea verò ad quæ Auctores primæ & tertiæ ſententiæ applicant & accommodant quæ narrantur in hoc ſeptimo Capite, iam fuerant præterita & facta, quando Sanctus Ioannes hanc Viſionem habuit, & in Eccleſia pernotuerant, vt ad ea manifeſtanda Ioanni, & notificanda Eccleſiæ CHRISTI noua Viſione ac Reuelatione opus non eſſet. Sententia porrò Aureoli & Lyrani, myſterium ſexti ſigilli de perſecutione Chriſtianorum ſub Imperatore Diocletiano facta interpretantium, in ſuperiori Diſputatione XXVI. ſuper Caput ſextum à nobis eſt confutata; Ex quo liquet, ea quæ traduntur in hoc ſeptimo Capite, non eſſe ad pacem & lætitiam

quæ

quæ CHRISTI Eccleſiæ contigit poſt Diocletianum,& Conſtantino Magno ad Imperium aſſumpto,referenda.

5 Quarta ſententia tribus proximis ſuperioribus multo probabilior eſt Andreæ Cæſarienſis, & Bedæ, cui etiam Dionyſius Carthuſianus & Ribera adhæſerunt. *Andreas. Beda. Carthuſianus. Ribera.* Iſti,quæ narrantur in hoc ſeptimo Capite,referunt ad conſolationem,& lætitiam,quam Eccleſia CHRISTI magnam eſt habitura poſt atrociſſimam Antichriſti perſecutionem;& ad numeroſam multitudinem Electorum tunc futurā tam ex Iudæis,quàm ex Gentibus. Quemadmodum in ſuperioribus ſigillis,ait Beda, poſt multiformes Eccleſiæ conflictus, *Beda.* Beatus Ioannes triumphantium gaudia vidit animarum;ſic etiam nunc regnum Antichriſti & perſecutionem eius quæ ſecutura ſit Eccleſiæ victoria probat exemplo principalium quatuor regnorum terræ,quæ iam diu Eccleſiæ ceſſerunt; Grandes enim cauſæ grandioribus neceſſe eſt confirmentur argumentis. Sic Beda. Sed ego Bedam ſatis miror: cùm enim de Scopo huius Viſionis rectè ſenſiſſet & ſcripſiſſet, deinde tamen, in explanatione verborum Scripturæ huius ſeptimi Capitis, ad opinionem eorum relabitur qui hæc ad tempus primi aduentus Domini retulerunt. Idem ſenſit de ſcopo huius Viſionis Andreas Cæſarienſis; ita enim ſcribit: *Andreas.* Etſi quidam referunt hæc ad calamitates & mala quæ à Romanis in excidio Ieroſolymitano perpeſſi ſunt Iudæi: exiſtimant enim per quatuor illos Angelos de quibus initio huius ſeptimi Capitis dicitur, effectum eſſe vt Iudæi hec terra, nec mari diuinam iram impendentémque eis cladem euitare potuerint: multò tamen rectius,& congruentius eſt,ad Antichriſti aduentum,& perſecutionem hæc referre. Tunc enim ſæuiſſima illa tempeſtas furibunde in vniuerſa terra deſæuiet, quamobrem ſuper quatuor terræ angulos ſtetiſſe narratur. Sic ille.

6 In eadem quoque ſum ego ſententia. *Auctoris ſententia.* Neque enim dubium eſſe poteſt,quin ea quæ memorantur in hoc ſeptimo Capite, pertineant ad myſterium ſexti ſigilli; quod ſupra Beatus Ioannes in extrema parte ſexti Capitis deſcribere orſus eſt. Nam enarratis omnibus quæ in Viſione deſcripta in hoc ſeptimo Capite conti-

nentur, Beatus Ioannes initio proximè ſequentis capitis octaui expoſuit apertionem ſeptimi ſigilli ita ſcribens: *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media hora.* Myſterium etenim ſexti ſigilli præſignabat & mala, & bona in nouiſſimis Mundi temporibus, & in conſummatione ſeculi euentura hominibus & malis, & bonis: ac de malis quidem & calamitatibus quæ tunc improbis, atque impiis hominibus contingent, ſupra dictum eſt in extrema parte ſexti Capitis; de bonis autem, quæ tunc accident viris à DEO electis & prædeſtinatis, agitur in hoc ſeptimo Capite. Ergo, quia in ſexto ſigillo præſignata fuerat generalis & maxima omnium tribulatio ſub Antichriſto & ſub finem Mundi futura, ne putaretur ea Sanctis & Electis nocitura eſſe, conſequenter demonſtratum eſt Beato Ioanni in ea Viſione quæ narratur in hoc ſeptimo Capite, quemadmodum Deus tunc mirabili modo ſeruaturus ſit Electos ſuos, & quantus eorum tunc ex Iudæis & Gentibus futurus ſit prouentus.

SECVNDA DISPVTATIO.

De quatuor Angelis prohibentibus ventos flare ſuper terram.

Super illis verbis:

VERS. 1. *Poſthæc, vidi quatuor* ANGELOS *ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ ne flarent, ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem.*

DE iſtis quatuor Angelis ſtantibus ſuper quatuor angulos terræ, & cohibentibus flatum ventorum, quid alij explanatores huius libri ſenſerint, & in Commentariis ſuis ſcriptum reliquerint, & quid nobis videatur eſſe probabilius, breuiter exponemus Lectori. 7

Prima Interpretatio. Ambroſius. Prima Interpretatio eſt Ambroſij, qui putat, per quatuor iſtos Angelos Romanum Imperium deſignari ſub quo erat alia regna, & quod quatuor terræ partes, Orientalem ſcilicet, Meridionalem, Septen

Septentrionalem,& Occidentalem debellando peruaſerat,& dominando obtinebat. Per quatuor Ventos, qui nubes excitant, vt terram irrigando faciem eius reddant hilarem & frugiferam, pax cunctis mortalibus optata ſignatur, quæ mentes hominum lætificat, efficítque vt propriis vtilitatibus conſulant & ſeruiant. Per terram & mare, omnes gentes ſiue in continenti, ſiue in Inſulis habitantes, denotantur, per arbores autem hi qui inter homines dignitate ac poteſtate ſublimiores,humanæque ſocietati vtiliores ſunt. Quatuor igitur Angeli quatuor ventos tenebant ne flarent ſuper terram,quia Romani vbique terrarum imperantes,omnem terram rapinis, & incendiis, & cædibus hominum replebant, non ſinentes paccatum, & quietum eſſe genus humanum. Sic Ambroſius.

8 Nec huius diſſimilis eſt ſecunda Interpretatio, quæ eſt Primaſij,Haymonis,Auſberti,Anſelmi,Richardi, & quam ſequitur Beda. Iſti quatuor illos Angelos interpretantur quatuor principalia Mundi Regna,& Monarchias,quæ tempore aduentus CHRISTI erant ſub dominatu Parthorum,& Romanorum:nam quaſi diuiſo orbis Imperio,Parthi Orientis, Romani Occidentis regna tenebant. Hæc igitur regna poteſtate ſua omnia quaſi præfocando,nullum, pro libito ſui iuris, ſinebant reſpirare. Super hæc autem regna ſtabant quatuor Angeli, id eſt, ſecundum Haymonem,quatuor maligni ſpiritus,qui permiſſu DEI, & peccatis hominum exigentibus, magnam in omnem terram, omnéque genus humanum habebant imperium, & variis modis & corporaliter,& ſpiritualiter homines vexabant & perdebant.

2. Interp. Primaſius. Haymo. Anſelmus. Richardus. Beda.

9 Tertia Interpretatio,quam tradit Aureolus,& Lyranus; referentes quæ dicuntur in hoc ſeptimo capite ad tempus proximè conſecutum perſecutionem Diocletiani,eſt eiuſmodi: Poſtquam Diocletianus & Maximianus abdicarunt ſe Imperio, quatuor extiterunt in Romano Imperio Tyranni ſæuíque inſectatores & hoſtes Chriſtianorũ Maximinus in Oriente,Seuerus in Italia,Licinius in Ægypto & Alexandria,Maxetius Romæ. Quatuor itaque Angeli Satanæ, & perſecutionum nuncij ac miniſtri ſtabant

3. Interp. Aureolus. Lyranus.

in

in ſupradictis quatuor terræ angulis ; id eſt, principalibus terræ partibus imperando, & bonos vexando. Iſti tenebant ventos ne flarent ſuper terram, quia impediebant fideles Doctores prædicare fidem CHRISTI tam in terra quàm in mari, tam hominibus infimæ conditionis, quàm ſublimi dignitate & potentia præditis.

4. Interp. Andreas. Cuius ſententiæ accedit Auctor.

Quarta Interpretatio tribus proximè ſuperioribus multo congruentior huic Viſioni, multóque probabilior, eſt Andreæ Cæſarienſis, referentis hæc ad nouiſſimam hominum tribulationem ſub Antichriſti perſecutione, & ſub finem Mundi futuram. Hic quatuor illos ANGELOS interpretatur veros fore ANGELOS, diuinæ ſcilicet iræ ac vindictæ adminiſtros, qui impleant miniſterium diuinitus ſibi quidem iniunctum, nobis autem incognitum. Aſt Ventorum prohibitio legitimi ordinis diſſolutionem, & ineuitabilem comminatorum malorum euētum haud dubiè inſinuat; ſiquidem per ventorum flatum arbores & plantæ; atque animalia nutriuntur ac refocillantur, & maria nauibus ſulcantur. Hæc Andreas. 10

Auctoris ſententia.

Cui ego prorſus aſſentior, arbitror enim, iſtos quatuor Angelos fore veros ANGELOS, qui nouiſſimo illo Mundi tempore à DEO mittentur in terras, vt tanquam adminiſtri diuinæ iuſtitiæ, improbos & impios homines in terris affligant, & creaturas corporales, vt plantas, quæ in mundi conſummatione interituræ ſunt, deſtruant & perdant. Ex multis autem variiſque modis tunc affligendi & puniendi homines improbos, & deſtruendi creaturas corporales, vnus erit is qui hoc loco ponitur, cohibere ſcilicet curſum ventorum, & prohibere ne venti terras, & maria, & arbores perflent: impedito namque ventorum curſu, flatúque cohibito, neceſſe eſt omnia quæ in terris viuunt, tabeſcere ac deficere, breuique ad interitum recidere. Quanta enim incommoda & mala conſequerentur, ſublato ventorum flatu, exiſtimare licet ex pluri-mis & maximis commoditatibus ex tempeſtiuo ventorum flatu, ad omnia quæ in terris viuunt permanantibus. De quibus ventorum vtilitatibus iuuat hic adſcribere breuem & luculentam 11

Senecæ

Senecæ orationem,ex Capite 18.libri 5.Naturaliũ Quęſtionum. Non ex vna cauſa,inquit,Ventos aut inuenit aut per diuerſa loca diſpoſuit DEI prouidentia. Sed primùm vt aërem non ſinerent pigreſcere, ſed aſſidua vexatione purum redderent vtilémque tracturis. Deinde, vt imbres neceſſarios terris ſubminiſtrarent, eoſdémque nimios aut ſuperuacuos compeſcerent; nam modo adducunt nubes,modo diducunt, vt per totum orbem pluuiæ diuidi poſſint: Nec verò,fruges percipi poſſent, niſi flatu ſuperuacua & mixta ſeruandis ventilarentur, niſi eſſet quod ſegetem excitaret,& latentem frugem ruptis velamentis ſuis, quæ folliculos agricolæ vocant,adaperirent. Omnibus præterea inter ſe populis,beneficio ventorum, commercium dedit, iunxit, & miſcuit: gentes diſſipatas locis:dedit etiam ventos ad vlteriora noſcenda, fuiſſet enim imperitum animal,& ſine magna experientia rerum homo, ſi natalis ſui ſoli finibus circumſcriberetur. Hæc Seneca de Ventorum vtilitatibus. *Ventorum commoditates.*

12 Ceterùm,an illi quatuor ANGELI cohibentes flatum Ventorum,boni,an mali Angeli futuri ſint,in quęſtionem vocant hoc loco Interpretes huius libri; & alij quidem malos fore, alij verò contra,bonos ANGELOS futuros eſſe affirmant. Et ſanè,poteſt vtrumque probabiliter dici: non enim ex eo quod illi Angeli parati erant ad nocendum mari,terræ,& arboribus;cõcludere licet, eos fore malos Angelos: Nam etiam bonos Angelos corporaliter nocere hominibus,eóſque punire,ſatis oſtendunt verba illa Beati Auguſtini quæ ſunt in Capite 5.libri 9.de Ciuitate DEI: Sancti inquit, ANGELI ſine ira puniunt eos quos accipiunt æterna DEI lege puniendos. Angelos certè miſſos à DEO ad perdendos Sodomitas, vniuerſámque eorum regionem, fuiſſe bonos & ſanctos ANGELOS, non ſinit dubitare nos diuina Scriptura, quæ in Capite XVIII.& XIX libri Geneſeos narrat,quemadmodum eos ANGELOS ſanctus Patriarcha Abraham,& vir iuſtus Lot hoſpitio læti ac venerabundi acceperint,& ſuppliciter adorauerint, & Dominos ſuos appellauerint, & beneficia ab eis petierint. Verùm de miniſterio Angelorum tam bonorum,quàm malorum, *An illi quatuor Angeli fuerint boni Angeli. S. Auguſtinus.*

lorum, quo ad affligendos homines ſiue bonos, ſiue malos vtitur DEVS, videat Lector egregiam diſputationem quam Beatus Auguſtinus facit ſuper illis verbis Pſalmi 77. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ,indignationem & iram,immiſſiones per Angelos for.*

TERTIA DISPVTATIO.

De illo Angelo prohibente quatuor Angelos nocere terræ;& mari,& habente ſignum DEI viui.

Super illis verbis:

Vers.2.&3. *Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu Solis, habentem ſignum* DEI *viui:& clamauit voce magna quatuor Angelis quibus datum eſt nocere terræ & mari dicens, Nolite nocere terræ,& mari, neque arboribus, quoad vſque ſignemus ſeruos* DEI *noſtri in frontibus eorum.*

Sex Interpretationes. COMPLVRES ſunt Interpretationes horum verbo- 13
rum apud explanatores huius libri, quas ego breuiter atque fideliter hîc referam,ſimulque perpendam. Pri-
1.Interp. Ambroſius. ma interpretatio ponatur hoc loco ea quæ eſt Ambroſij.Angelus ab ortu ſolis aſcendens,& ſignum habens DEI viui, inquit Ambroſius,ipſe eſt CHRISTVS Dominus,quem ſcilicet Iſaias, ſe-
Cap.9. cundùm tranſlationem LXX. Interpretum, appellauit magni concilij Angelum;idemque alibi nominatur Vir Oriens.Ab ortu autem ſolis aſcendit,quia non ex cõcubitu viri carnem aſſumpſit, ſed immaculatam ſibi carnem ex puriſſima Virginis carne formauit. Vel aduentus eius in Mundum ab ortu Solis, ſignificat lætitiam, & gaudium, omniumque bonorum copiam ab ipſo mortalibus allatam. Signum DEI viui eſt ipſius latens in carne Diuinitas, cuius ſignum fuit admirabilitas operum quæ fecit in terris, quæ talia fuerunt,vt eũ DEI eſſe FILIVM apertè demonſtrarent. Sicut ipſe dixit,*Opera quæ ego facio,illa teſtimoniũ perhibent de me.* Et
Ioan.10. Ioan.3. Nicodemus dixit ei,*Scimus quia à* DEO *veniſti magiſter,nemo enim poteſt*

poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis,niſi fuerit DEVS *cũ eo.* Clamor autẽ iſtius Angeli ad quatuor alios Angelos,ſignificat potentem efficacémque operationem CHRISTI, qui in aduentu ſuo fecit vt ſublatis ferè bellis, magna in terris pax eſſet, Imperium Romanum tunc obtinente Auguſto Cæſare: in cuius rei ſignum ille vniuerſum orbem deſcribi, & Iani fores claudi iuſſit: idque prædictũ fuerat per Dauidem in Pſalmo 71. *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis*, quo ſcilicet citius, & facilius ſemina fidei per vniuerſas gentes ſpargerentur, & ſignaculo Fidei, quotquot erant prçordinati ad vitam æternam, ſignarẽtur. Hæc Ambroſius. *Luca 2.*

Secunda Interpretatio eſt Primaſij, Haymonis, Auſberti, An-
14 ſelmi, & Richardi, & ipſius Bedæ. Iſtj ſimiliter vt Ambroſius Angelum illũ ab ortu ſolis aſcendentem interpretantur CHRISTVM Dominũ, qui dicitur aſcẽdiſſe ab ortu ſolis, quia manè reſurrexit à mortuis, & Diſcipulos ſuos miſit ad illuminandũ Mundum prædicatione, doctrinæ Euangelicæ, mundũ nempe denſiſſimis errorum & vitiorũ tenebris oppreſſum. Quid autẽ fuit clamare quatuor Angelis ne nocerẽt, niſi poteſtate ſaluberrimæ prædicationis Euangelij aduerſarias prohibere poteſtates ne, vt anteà, mundum indebitæ dominationis crudelitate opprimerent? & quoniam Eccleſia per omnes quatuor partes Mundi diffuſa, permiſſos habet fideles ſuos cum infidelibus, denotatur nomine terræ diuerſitas prouinciarum; nomine maris, varietas inſularum; nomine arborum, ſilueſtrium hominum conditio. In regnis porrò Mundi in quibus feruẽs Idololatria dominabatur etiam, fortior quam quatuor Angelorũ per CHRISTVM facta eſt potẽtia, illa videlicet CHRISTI voce, *Agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnum cælorum.* Hoc etiam Dæmones ipſi cõfeſſi ſunt dicentes Domino, *Veniſti ante tempus torquere nos.* Fuit enim CHRISTVS lapis ille abſciſſus de monte ſine manibus, qui percuſſa ſtatua, regnorum Mundi imaginem gerente, in tantum excreuit montem, vt omnem impleuerit terram. Signum verò in frontibus ſeruorum fidelium impreſſum, eſt ſignum Crucis, non tantùm in corpore, ſed multo magis expreſſum in anima, per imitationem paſſionis

2. Interp. Primaſius. Haymo. Anſbertus. Anſelmus. Beda. Richardus.

Matth. 3.

Matth. 8. Dan. 2.

Gal 5. CHRISTI, & crucifixionem vitiorum & concupiſcentiarum. Cuius ſigni figura fuit in Veteri Teſtamento ſignum ſanguinis aſperſi ſuper poſtes domorum quas Hebræi habitabant, vt ſic illi cladem primogenitorum euaderent. Illud denique, *Nolite nocere.* hoc ſignificat, Non datur vobis poteſtas, ſed etiam quam habetis, cohibetur vobis, nocendi iis qui ab æterno præordinati ſunt ad vitam æternam. Sic iſti locum hunc interpretantur.

3. Interp. Aureolus, & Lyranus. Tertia Interpretatio eſt Aureôli & Lyrani, qui vt ſupra dictum eſt in prima Diſputatione ſuper hoc Caput, viſionem hic deſcriptam à Beato Ioanne, referunt ad ea tempora quæ maximam illam Chriſtianorum perſecutionem ſub Imperatoribus Maximiano, & Diocletiano factam proximè conſecuta ſunt. Statim enim vt illi duo Imperium vltro depoſuerunt, quatuor Tyranni & hoſtes Chriſtianorum diuerſis in terræ partibus Imperium tenentes extiterunt; qui hoc loco per quatuor Angelos prohibentes flatum ventorum ſuper terram, præſignati ſunt. Per illum verò Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, & prohibentem quatuor illos Angelos nocere terræ & mari, ſignificatum eſſe putant Conſtantinum Magnum; qui debellatis, & è medio ſublatis quatuor illis Tyrannis, ingentis gaudij, & pacis, & felicitatis Eccleſiæ CHRISTI cauſa fuit. Habebat autem ſignum DEI viui, id autem erat ſignum Crucis, quod Conſtantinus cum Romam iret debellaturus Maxentium, vidit in cœlo, admirabili ſplendore effigiatum, expreſſis in eo his litteris, IN HOC SIGNO VINCES. Qua viſione mirandum in modum confirmatus, fidenter iuit pugnatum in Maxentium, & victoriam feliciter obtinuit. Illud autem quod hic dicitur, *Quo ad vſque ſignemus ſeruos* DEI *noſtri in frontibus eorum.* Sententiam habet huiuſmodi: Conſtantinus à Silueſtro baptizatus valdè honorauit, & multis magníſque beneficiis ornauit Eccleſiam CHRISTI, & Sacerdotes, & Epiſcopos, atque inſignia Chriſtianis indulſit priuilegia; quibus rebus incitati ſunt plurimi ad fidem CHRISTI amplectendam, qui miniſterio Sacerdotum baptizati, ſigno Crucis conſignabantur. Et Aureolus quidem, & Lyranus ita locum hunc interpretati ſunt.

16 Quarta Interpretatio eſt Victorini, quem ſecutus eſt Ioannes Gagneius. Arbitrantur iſti per Angelum illum aſcendentem ab ortu ſolis, præſignatum eſſe magnum illum Prophetam Heliam, futurum Domini præcurſorem in ſecundo eius aduentu. Dicitur aſcendiſſe ab ortu ſolis, quia mittetur à Domino qui eſt ſol iuſtitiæ, ad conſolandos, & confirmandos Electos eo tempore quo atrocius ſæuiet Antichriſti perſecutio, cuius etiam ille furori ſeſe opponet, conatibúſque obſiſtet, multóſque de Iudæis conuertet ad CHRISTVM; Quod ſanè prædictum à DEO fuerat per Malachiam illis verbis: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Clamauit autem voce magna ad Angelos paratos ad nocendum, quia Elias ardenti Spiritu, & forti conſtantíque prædicatione, fraudibus, & conatibus Antichriſti & miniſtrorum eius obſiſtens efficiet, ne illi plures homines ſeducant, & ad interitum pertrahant. Habebit autem DEI viui ſignum, ſiue, vt Græca vox ſignificat, ſigillum. Eſt autem DEI ſigillum in prædicatoribus Chriſtianæ fidei & Euangelij veritas doctrinæ, ſanctitas vitæ, & miraculorum ad confirmandam, & perſuadendam hominibus veritatem quam prædicant, effectio. Signare verò ſeruos DEI in frontibus, eſt Prædeſtinatis ad vitam æternam efficax DEI verbum prædicare, fidei lumen præbere, & in ea confirmare, ne ſimulatis Antichriſti miraculis variíſque fraudibus faſcinati & circumuenti, vnà cum Reprobis in errorem etiam inducantur Electi.

4. Interp. Victorinus. Gagneius.

Locus Malachiæ cap. 4.

17 Quinta Interpretatio quatuor ſuperioribus haud paulò probabilior, eſt Andreæ Cæſarienſis: Quod, inquit, dicitur in hoc loco de Angelo cohibente ne noceatur terræ, priuſquam ſerui DEI ſignentur, eſt ſanè ſimillimum eius quod narrat Ezechiel Capite nono, Viſum ſibi eſſe quendam linea ſtola indutum, qui gementium frontes ſignabat, ne Iuſti ſimul cum Iniuſtis interirent. Sunt enim Sanctorum virtutes ſæpe occultæ, & ne ipſis quidem Angelis ſatis compertæ. Vidit igitur Ioannes per ſublimioris virtutis & ſanctitatis ANGELVM ſeriò indici ac mandari quatuor illis Angelis, ne quid prius contra peccatores tentent, quàm Iuſtos per

5. Interp. Andreas.

ſignaculum ab aliis diſtinctos videat. Ac licet poſſit hoc quodammodo habere locum in Chriſtianis Iudæam incolētibus, qui proximè ante Ieroſolymitanum excidium,diuino monitu,Iudæa deceſſerunt;maximè tamen id locum habebit tempore Antichriſti, quando viuificæ CRVCIS ſignum Fideles ab Infidelibus ſecernet. Tunc enim fideles intrepidè citráque ruborem ſignaculum Crucis CHRISTI in conſpectu Impiorum deferent. Sed cur illi Angeli nocere volebant terræ,mari,& arboribus, cum iſta nihil peccaſſent; Conſentaneum enim videtur, quorum tantùm culpa fuit, his tantummodo etiam pœnam & ſupplicium infligi? Sed nimirũ creatura rationis expers,caſtigato homine,ipſa etiam caſtigatur: Sicut è diuerſo,renouato & glorificato homine, ipſa quoque nouitatis eiuſdem & gloriæ particeps erit. Hinc porrò diſcimus,etiam virtute præſtantes viros præſidio egere ANGELORVM, quo aduerſus grauiores & violentiores tentationes firmentur atque corroborentur. Signaculum autem Spiritus,quod homini contra tentationes à DEO donatur, eatenus vim ſuam exerit,& proficit,quatenus ei quiſque collaborat:Quicunque igitur hoc auxilio deſtituuntur,propterea id non habent, vel eo priuantur, quia vnà cum ipſo cooperari & collaborare nolunt. Hactenus ex Andrea: Cuius Interpretatio, & ſententia placet mihi præ ceteris. Sed, quia ad locum hunc planius declarandum, magiſque illuſtrandum, quædam alia nobis ſe offerunt,commemorari & obſeruari non indigna, ea nos in proximè ſequentis diſputationis tractatum conferemus.

QVARTA DISPVTATIO.

Explicatur Auctoris ſententia de Angelo illo aſcendente ab ortu ſolis.

6. Interpretatio, quæ eſt Auctoris.

EQVIDEM arbitror, per Angelum illum aſcendentem ab ortu ſolis nequaquam intelligi debere Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM;idque tribus argumentis poſſe probari: Principio, munus illud ſignandi ſeruos DEI in fron 18

frontibus eorum, ſummæ dignitati CHRISTI videtur indecens, miniméque condignum eius maieſtate qui poteſtatem omnem habet in cœlo & in terris: Sed propriè id muneris pertinet ad miniſterium eorum ANGELORVM quos Apoſtolus vocauit adminiſtratorios Spiritus, à DEO miſſos in miniſterium propter eos qui hæreditatem capient ſalutis. Deinde, illud verbum pluralis numeri, *Quoadusque ſignemus*, indicat iſtum Angelum non ſolitarium, ſed aliis pluribus ANGELIS comitatum veniſſe; & ipſos fuiſſe datos ei ſocios, quibuſcum illud miniſterium ſignandi ſeruos DEI per omnes terræ partes diſperſos in frontibus eorum citius perficerent: hoc autem de CHRISTO dici non conuenit; eſt enim ipſe Rex & Dominus ANGELORVM, neque ipſe cum illis tanquam cum Sociis ſuis verſatur, ſed tanquam ſeruis & miniſtris ſuis quæ facienda ſunt, mandat & imperat. Adhæc, illud DEI *noſtri*, ſatis oſtendit, qui hæc locutus eſt, non fuiſſe CHRISTVM; non enim ipſe dixiſſet, DEI *noſtri*, ſed DEI *mei*, vel PATRIS *mei*, ſicut ipſe Diſcipulis ſuis dixit, *Aſcendo ad* PATREM *meum*, *&* PATREM *veſtrũ*, DEVM *meũ*, *&* DEVM *veſtrum*. Nam etſi DEVS PATER dicatur DEVS & Pater tam CHRISTI, quàm aliorum Sanctorum; non tamen vniuoca, ſed lõgè diuerſa ratione; CHRISTI enim dicitur DEVS & Pater, quòd ab eo naturaliter genitus, naturam & ſubſtantiam Deitatis ab æterno accepit: Sanctorum verò DEVS & Pater dicitur, quòd eos gratuita voluntate ſua per gratiam adoptauit in filios. Ergo Angelus ille non fuit CHRISTVS Dominus, nec propriè ipſum præfigurauit, ſed is fuit Angelus præcipuus & primarius ex numero eorum ANGELORVM qui principales adminiſtri ſunt Diuinæ prouidentiæ in procuranda & tuenda ſalute Electorum qui verſantur in terris.

Quis fuerit ille Angelus aſcendens ab ortu ſolis.

Ad Hebr. 1.

Ioan. 20.

19 Cur verò iſte Angelus dicatur aſcendiſſe, & nõ potiùs deſcendiſſe de cœlo ad quatuor ANGELOS qui ſtabant ſuper quatuor angulos terræ, & cur dicatur aſcendiſſe ab ortu ſolis, ſatis profectò vtriuſque rei congruam & idoneam rationem Ribera noſter reddit huiuſcemodi: Beato Ioanni in ea Viſione quam tunc habuit,

Ribera.

habuit, iſte Angelus viſus eſt aſcendere, quia prius manebat in terris cum hominibus, quorum ſalutis procurandæ ac tuendæ curam gerebat: tunc autem viſus eſt in ſublime tolli, vt quaſi ab omnibus videri, & audiri poſſet, id eſt, vt illi quatuor ANGELI agnoſcerent ſeruos DEI ſeruandos ab interitu, & ex ſublimi Diuinæ prouidentiæ miſericordia procedere, vt manentes in terris Electi, & cum Reprobis permixti, ſeruarentur ipſi, aliis omnibus pereuntibus. Viſus autem eſt ab ortu ſolis aſcendere, quia lucem & proſperitatem nunciare & adferre venerat, vt aduentu ſuo ſeruos DEI ab inſtanti perditionis periculo ſeruaret. Dicitur etiam habuiſſe ſignum DEI viui: ſignum nempe, id eſt, ſigillum quo ſigna rebus imprimuntur, ad ſignandos videlicet frontes ſeruorum DEI; nam Græcè pro ſigno eſt *σφραγίδα*, ſignificans propriè ſigillum. Illud porrò DEI *viui*, dictum eſt vel ad diſtinctionem veri DEI à falſis Diis, qui contra id quod fieri vult DEVS, tanquam mortui, inefficaces ſunt atque impotẽtes. Vel ſic dictum eſt ab effectu, quia iſtum Angelum miſerat DEVS ad viuificandum ſeruos ſuos, id eſt, ad ſeruandum eos à communi Reproborum exitio, Verbum enim viuificare pro verbo conſeruare, multifariam vſurpatur in diuina Scriptura.

QVINTA DISPVTATIO.

Exponitur Auctoris Interpretatio illorum verborum: *Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos* DEI *noſtri in frontibus eorum.*

SI libet opinari quod plures huius libri explanatores opinati ſunt, quatuor illos Angelos qui parati erant ad 20
nocendum terræ, & mari, & arboribus, fuiſſe non bonos, ſed malos Angelos, quos vocamus Dæmones; ex eo quòd bonus Angelus dixit eis, *Nolite nocere*, licet exiſtimare, quanta Dæmones ardeant cupiditate nocendi hominibus, maximè verò

ſeruis

Seruis DEI: & ea potiſſimum ratione nocendi eis, ne venti flare queant ſuper eos. Quod ſanè ſecundùm litteralem ſenſum, ad certam perniciem exitiúmque pertinet, tam hominum, quàm animalium atque omnium in terra viuentium: Secundum verò ſpiritualem intelligentiam, ad maximum animarum damnum, & perniciem ſpectat. Dæmones enim ſummopere ſtudent, & quoquo modo conantur impedire ne ventis ſpiritualibus afflentur & perflentur homines, id eſt, ne vera doctrina imbuantur, & aſſidua eius prædicatione quaſi ſalubri quodam ventorum afflatu recreentur, ac vegẽtur, atque in veteri DEI fide roborentur. Omnino, quales quantáſque vtilitates corporales tempeſtiuus ventorum flatus mundo affert; tot, & tantas, quin etiam multo plures & maiores Catholici, & pij ardentéſque diuini verbi prædicatores ſpiritualiter præſtant Eccleſiæ. Illud porrò, *Nolite nocere*, pro eo dictum eſt; Non permittitur vobis, ſicut vultis, nocere: & licet magnam nocendi habeatis voluntatem, non tamen vobis à DEO poteſtas conceditur explendi iſtam nocendi voluntatem. Ex quo liquido intelligitur, Dæmonem nec quotieſcumque vult, nec quantum vult, nocere poſſe hominibus: ſed tunc duntaxat, & quãtum vult DEVS ei permittere: nec DEVM nunquam permittere, cum ſeruorum ſuorum & Electorum detrimento, quorum ſingularem habet tutelam & curam gerit: Nouit enim Dominus qui ſunt eius, & nemo poteſt rapere de manu ipſius, quos ipſe ab æterno ſignauit, gratuito eligens, & prædeſtinans ad vitam æternam; & in tempore ſignauit, quia quos prædeſtinauit, eos congruo tempore efficaciter vocauit, & iuſtificauit, & dono perſeuerantiæ in obſequio & amore ipſius conſeruauit vſque ad finem. *2.Tim.2. Rom.16. Ioan.10.*

21 In illis porrò verbis quę dixit idẽ Angelus, *Quoaduſque ſignemus ſeruos* DEI *noſtri in frontibus eorum*. Videtur habitus eſſe reſpectus ad tria valde ſimilia in veteri teſtamento mirè facta, multúmque celebrata: primò, ad ſanguinem Agni paſchalis, quo domus Iudæorum in Ægypto habitantium ſignatæ ſunt, vt ab Angelo omnia primogenita Ægyptiorum occidente, prorſus illæſi &

intacti eſſe poſſent. Deinde, ad myſterium laminæ aureæ, quæ in fronte Pontificis Iudæorum erat, ſcriptum habens ſanctum DEI nomen: tum ad ſignum TAV, quod vidit Ezechiel gementium, & innocentium hominum frontes ſignari, vt communem populi cladem euaderent. De primo ita ſcriptum eſt Exodi 12. *Sument de ſanguine eius, & ponent ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum, & tranſibo per terram Aegypti nocte illa, percutiámque omne primogenitum in terra Aegypti. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus, in quibus eritis; & videbo ſanguinem, & tranſibo vos, nec erit in vobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Aegypti.* De ſecundo autem in eiuſdem libri cap. 28. hæc ſunt DEI verba: *Facies laminam de auro puriſſimo in qua ſculpes opere cælatoris,* SANCTVM DOMINO, *ligabíſque eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram imminens fronti Pontificis. Erit autem lamina ſemper in fronte eius, vt placatus ſit ei Dominus.* De tertio autem ipſemet Ezechiel qui eam viſionem habuit, hæc in Capite nono ſcripta reliquit: *Vocauit Dominus virum qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis, & dixit Dominus ad eum: Tranſi per mediam Ciuitatem in medio Ieruſalem, & ſigna* TAV *ſuper frontes virorum gementium & dolentium ſuper cunctis abominationibus quæ fiunt in medio eius. Percutite, non pareat oculus veſter, nec miſeremini; omnem autem ſuper quem videritis* TAV, *ne occidatis.*

De iſto autem ſigno TAV, de quo ſupradicta verba ſcripſit 12
Ezechiel, breuem, ſed eruditam reperiet Lector diſputationem apud Sixtum Senenſem in libro ſecundo Bibliothecæ ſanctæ, vbi etiam ille hoc annotauit, & Beati Hieronymi teſtimonio affirmauit, antiquitus, & ante Babylonicam captiuitatem, litteras Hebraicas, à Moyſe videlicet acceptas, diuerſas habuiſſe figuras quàm nunc habent in alphabeto Hebraico. Poſt reditum etenim Iudæorum à captiuitate Babylonica Eſdras litteras Hebraicas Iudæis omnino communes cum Samaritanis, hominibus impiis, & infeſtis Iudaici nominis hoſtibus, in alias formas transfigurauit; vt litteræ hebraicæ numero, ordine, ſono, & ſignificatione ſimiliter à Iudæis, atque Samaritis vſurpatæ, ſaltem figura ipſa diſcreparẽt, eáque

eáque ratione vſus earum apud Iudæos, & Samaritas diuerſus eſſet. Putat igitur Sixtus litteram Tav, quæ vltima eſt alphabeti Hebræi, ante iſtam transfigurationem litterarum ab Eſdra factam, habuiſſe ſimilitudinem & figuram Crucis; & eo ſigno ſignatas fuiſſe tempore Ezechielis frontes gementium, & dolentium, vt per id ſignum eriperētur illi communi ciuitatis ſuorúmque popularium excidio: eodémque ait ſigno Crucis ſignandos eſſe ſeruos Dei, de quibus apud Ioannem in Apocalypſi dixit Angelus habens ſignum Dei viui, *Quoadúſque ſignemus ſeruos* Dei *noſtri in frontibus eorum.* Iam igitur olim ſignum Crucis ſymbolum fuit viuificæ Crucis Christi, per quam redemptio mundi & ſalus humani generis facta eſt. Eius inſcriptione ſigni myſticè ſignificabatur fore, vt nullus æternæ mortis ſupplicium effugere poſſet, qui ſignaculo Crucis Christi inſignitus non eſſet, id autem eſt, qui animo ſuo impreſſam non haberet fidem Crucis, Paſſionis, & mortis Christi; quique exterius in fronte, quæ interioris animi fiduciæ atque conſtantiæ index eſt, ſignatam non haberet Crucem Christi, hoc eſt, aperta fronte Christi Crucem intrepidè confiteretur, ac profiteretur, & in ea omnem ſalutis & gloriæ ſuæ ſpem collocatam habēs, & cum Paulo docens, *Mihi abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu* Christi *per quem mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* De quo Dominus milites ſuos adhortans dixit, *Qui vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.* Hoc nempè ſignum eſt certæ victoriæ, & triumphi de hoſtibus tam viſibilibus quàm inuiſibilibus reportandi; quo quicumque fuerit inſignitus & munitus, nec mundus, nec Mors, nec Satanas, nec portæ inferi aduerſus eum præualere poterunt.

Ad Gal. 6.

Locus Matt. 16.

SEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 4. *Et audiui numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor millia ſignato ex omni tribu filiorum Iſrael.*

1. Interp. Primaſius. Ambroſius. Andreas. Beda. Haymo. Ansbertus. Anſelmus. Richardus.

SIT prima horum verborum Interpretatio quam ple- 22
plerique huius libri explanatores tradũt, Ambroſium dico, Andream, Primaſium, Bedam, Haymonẽ, Anſbertum, Anſelmum, Richardum, alióſque complures. Aiunt iſti, ſupradicto numero ſignatorum ſignificatum eſſe omnem numerum Electorum, qui duodecim Patriarcharum vel ſecũdum carnalem generationem, vt Iudæi, vel ſecundum fidei imitationem vt Gentes ad Chriſtum conuerſæ, filij cenſentur. Hinc apparet, multo plures fuiſſe ſignatos in frontibus quàm qui iſto numero denotati ſunt; ſed iſto potiſſimum numero eſſe ſignificatos, quòd iſtiuſmodi numerus multis de cauſis ſacer, multiſque miſteriis refertus ſit. Sed cùm Electorum multò plures ſint ex Gentiliſmo, quàm ex Iudaiſmo, cur omnes Electi hoc loco dicuntur ex tribubus filiorum Iſrael? Ad hoc ita reſpondent Ambroſius, Primaſius Andreas, & alij ſi interpretationes nominum duodecim Patriarcharum, à quibus denominãtur duodecim Tribus filiorum Iſrael, conſiderẽtur, per nomina duodecim Tribuum, omnes DEI Electos deſignari, & figurari comperiemus: nomen enim cuiuſlibet Tribus aliquam deſignat proprietatem eorum qui electi ſunt. Interpretationes porrò nominum Patriarcharum & tribuum fusè hoc loco Ambroſius, & ante eum Primaſius, & poſt eos Dionyſius Carthuſianus exponunt: quas nos tamen conſultò, ne vbi minimè opus eſt, longiores ſimus, referre ſuperſedemus.

Myſteria numeri ſignatorum.

Quot verò, & quanta, & qualia in iſto numero centum qua- 23
draginta quatuor millium contineantur myſteria, hunc in modum declarant. Principio, numerus ternarius ſummum hominis bonum ſignificat, Sanctæ TRINITATIS videlicet beatificam viſionem

viſionem. Quaternarius item numerus ſacer eſt propter quatuor Euãgelia, quatuor flumina Paradiſi & quatuor virtutes cardinales, alterutro igitur horum numerorum in alterum ducto efficitur duodenarius, etiam ipſe numerus valde ſacer, propter duodecim Patriarchas, & duodecim Apoſtolos, & quia ciuitas cœleſtis Ieruſalem viſa eſt à Beato Ioanne, vt ipſemet refert infrà Capite 21. habere duodecim fundamenta, & portas duodecim, & duodecim ambitus ſui ſtadia. Millenarius præterea numerus vniuerſitatem ſignificat, vnde in Pſalmo centeſimo quarto ſcriptum eſt, *Et verbi quod mandauit in mille generationes.* Eccleſia igitur quæ per fidem TRINITATIS ex cunctis nationibus congregatur, & quatuor Euangeliorum doctrina eruditur, quatuórque virtutibus principalibus quæ vocantur cardinales, ornatur atque confirmatur, & per quatuor mundi partes diſtenditur, rectè in duodenis millibus figuratur. Sed vt in eo quod credit perficiatur, neceſſe eſt, vt duodenarius millium numerus quadra ſoliditate firmetur. Ducantur ergo duodecim millia per quatuor, & fient quadraginta octo millia. Vt ergo quod credidit, ad TRINITATIS viſionem pertingat, rurſus quadraginta octo millia ter multiplicentur, & reddent centum quadragintaquatuor millia. Centenarius porrò numerus, quoniam à læua transfertur ad dexteram, generalem Sanctorum numerum deſignat; qui in Operis perfectione inuenti, ad dexteram Iudicis ſunt collocandi. Quin etiam ſemen DEI cadens in terram bonam, tulit fructum bonum, nõ modo trigeſimum, & ſexageſimum ſed etiam centeſimum: vt eo numero ſumma operis perfectio ſignificetur: Is enim numerus ex denario, qui etiam ipſe perfectus eſt, in ſeipſum ducto conſtat. Sic iſti diſputant de myſteriis, quæ in ſupradicto numero centum quadraginta quatuor millium continentur. Putant itaque poſitum eſſe hoc loco numerum definitum pro indefinito; multo enim plures, quàm hic ſignati eſſe dicuntur eſſe ſignandos: ſed indefinitam eorum multitudinem iſto numero, propter myſteria quæ in eo latent, eſſe denotatam.

Geneſ.2. *Matth.25.* *Matt.13.*

Aureolus & Lyranus, vt ſuprà dictum eſt, ea quæ narrantur

Aureolus. Lyranus.

in hoc Capite ſeptimo, referunt ad id temporis quo ad Romanum Imperium aſſumptus Conſtantinus Magnus, debellatis Tyrannis Chriſtianorum perſecutoribus, incredibilem Eccleſiæ ac populo Chriſtiano lætitiam, & pacem, bonorúmque copiam attulit. Quod igitur hîc dicitur de centum quadraginta quatuor millibus ſignatis, interpretantur iſti de plurimis qui tempore Cõſtantini, videntes tantam tamque inſperatam Chriſtianorum proſperitatem, & à Deo moti, ad CHRISTI fidem conuerſi ſunt, & ſeruati ad vitam æternam. Et Aureolus quidem opinatur illa centum quadragintaquatuor millia ſignificare Iudæos eo tempore conuerſos à Iudaiſmo ad CHRISTVM; non quod plures non fuerint, ſed quòd eorum multitudo iſto numero, propter myſticam eius ſignificationem deſignata ſit. Sed hæc Aureoli opinio non placuit Lyrano. Non enim, inquit, videtur credibile, tot millia Iudæorum, qui obſtinati erant in ſua perfidia, fuiſſe illo Conſtantini tempore ad CHRISTVM conuerſa. Adiice, quod Beatus Ioãnes hoc loco dixit, ex qualibet duodecim Tribuum Iſraël duodecim millia eſſe ſignata: conſtat autem, decem Tribus Iſrael quæ vltra Caſpios montes ductæ ſunt in captiuitatem, nunquam poſtea eſſe reuerſas. Similiter quod ſubdidit Ioannes de innumerabili turba hominum ex omni gente non pertinet ad gẽtes tempore Conſtantini conuerſas ad CHRITVM, ſed ad Beatos, qui poſt magna laborum certamina in terris pro CHRISTO ſuperata, victores in cœlis triumphant, vt ipſa verba quæ de eis dixit Ioannes hoc loco, apertè declarant. Lyranus igitur exiſtimat conuenientius eſſe, vt per iſta centum quadraginta quatuor millia intelligamus omnes qui tempore Conſtantini tam ex Iudaiſmo, quàm ex Paganiſmo ad CHRISTI fidem adducti ſunt: quos Ioannes appellauit filios Iſrael, non ſecundum carnem videlicet, ſed ſecundùm ſpiritum, quemadmodum loquitur Iſaias Capite quadrageſimo quarto, & Paulus in Capite 2.4.& 9. Epiſtolæ ad Romanos. Putat etiam ipſe poſitum eſſe hîc determinatum numerum pro indeterminato. Hæc illi.

Lyranus. Contra Aureoli opinionem.

SEPTI

SEPTIMA DISPVTATIO.

Explicatur Auctoris ſententia de iſtis centum quadraginta quatuor millibus ſignatis.

25 QVIA oſtendimus ſupra in prima Diſputatione ſuper hoc caput, ea quæ in hoc ſeptimo Capite narrantur, propriè ad nouiſſima mundi tempora pertinere, præſertim verò ad id temporis quod proximè & perſecutionem Antichriſti ſubſequetur, & antecedet conſummationem Mundi: planè conſequens eſt, maximéque congruum, vt per iſtos centum quadraginta quatuor mille tunc ſignandos, ſignificari putemus eos qui tunc ſeruandi, & ad vitam æternam perducendi ſunt. Iſtos porrò non alios fore niſi Iudæos ad CHRISTVM ex Iudaiſmo tunc conuerſos, & prædeſtinatos ad vitam æternam, manifeſtius eſſe videtur quàm vt negari, vel etiam in dubio poni queat. Hoc ſanè Beatus Ioannes perſpicuè indicauit, non ſolùm eos appellans hoc loco ex omnibus tribubus filiorum Iſrael, verùm etiam diſtinctè, exactéque declarans, quot numero ex vnaquaque Tribu ſignati & ſeruati fuerint: quod de his qui non ſunt veri Iudæi ſecundum carnalem generationem, ſed tantùm per myſticam quandam & ſpiritualem intelligentiam congruè intelligi non poſſet. Quin etiam idem Ioannes, vt ab iſtis Iudæis ex omni Tribu ſignatis diſtingueret innumerabiles alios ex cunctis gentibus electos, mox ſubdidit, ***Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis.*** Hoc etiam quòd diximus ſenſit Beatus Martyr Irenæus, qui in libro 5. aduerſus hæreſes ſcriptũ reliquit, quia Antichriſtus futurus erat Iudæis, & naſciturus ex tribu Dan, propterea Beatum Ioannem in hoc loco Apocalypſis recenſendo Tribus Iſrael, & eos qui ex omni Tribu ſignati & ſeruati erant, prætermiſiſſe Tribum Dan. neque vllos ex ea Tribu ſignatos & ſeruatos commemoraſſe. Quæ ratio Irenæi, ſi Beatus Ioannes de veris Iudæis, & à duodecim Patriarchis per duodecim Tribus ſecundum carnalem gene

3. Interpretatio quæ eſt Auctoris.

S. Irenæus.

generationem deſcendentibus,non eſſet locutus; futilis profectò, *Andreas.* ac nihili eſſet. Andreas quoque Cæſarienſis, licet antea per iſtos centum quadraginta quatuor mille ſignatos ſignificari dixiſſet omnes in vniuerſum præſentis Eccleſiæ electos tam ex Iudaiſmo, quàm ex Paganiſmo; idem tamen paulò pòſt conuenientius eſſe putat,per iſtos ſignificari Iudæos qui ſub finem mundi ad CHRISTVM conuertendi ſunt, ſic enim ſcribit: Nobis veriſimilius fit,iſtos ſignatos in frontibus ex omni tribu Iſrael, eos fore qui ſub ſeculi conſummationem ex Iudæis per fidem ſaluabuntur;quando nimirum, iuxta Apoſtoli ſententiam, poſtquam Gentium *Ad Rom.11.* plenitudo ad CHRISTI fidem ingreſſa fuerit, omnis quoque Iſrael ſaluus fiet.Sic Andreas.

Ad huius etiam noſtræ confirmationem ſententiæ valet plurimum, quod in Sacris litteris teſtatum eſt, Iudæos denique ante mundi finem per Eliæ prædicationem cōuerſos ad fidem CRHI- 26
Malach.c.4. STI,ſaluos fore; Hoc nempe Malachias prædixit verbis illis;*Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis: & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum; ne fortè veniam,& percutiam terram anathemate.* Et in quadrageſimo octauo Capite libri Eccleſiaſtici ſcriptū eſt,Eliam venturum lenire iracundiam DEI,& reſtituere tribus Iacob.Eo- *Matth.17.* dem ſpectat illud quod Matthæus refert Dominum dixiſſe, *Elias quidem venturus eſt,& reſtituet omnia.* Hoc ipſum ex antiquiſſima traditione,& Patrum auctoritate,cunctis fidelibus perſuaſum eſt: *S.Auguſt.* Audiat lector vnius de multis,Beati Auguſtini in vigeſimo tertio Capite,libri vigeſimi de Ciuitate DEI ſuper hac re ſententiam: Per Eliam, inquit, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante Iudicium,Iudæos in CHRISTVM verum eſſe credituros,creberrimum eſt in ſermonibus, cordibúſque Fidelium. Horum ſimilia *Theodoretus.* ſcribunt Theodoretus in XII.Caput Danielis, & in vndecimum *B.Gregorius.* Caput Epiſtolæ ad Romanos,& Beatus Gregorius homilia 12.in Ezechielem. Si ergo Iudæi ſub finem mundi ad CHRISTVM conuertendi & ſeruandi ſunt, quis non credat Beatum Ioannem

hoc

hoc loco de iſtis Iudæis locutum eſſe, cum recenſuit omnes, qui tunc ex omni Tribu Iſrael ſignandi & ſeruandi ſunt?

OCTAVA DISPVTATIO.

An Iudæi ad fidem CHRISTI *conuertendi & ſaluandi non plures centum quadraginta quatuor millibus futuri ſint.*

27 NON plures fore iſtis centum quadraginta quatuor millibus Iudæos, qui nouiſſimo mundi tempore ſignandi, & ſeruandi ſunt, non modo probabile, ſed propemodum eſſe certum videtur. Id enim apertis & cõceptis verbis dixit hoc loco Beatus Ioannes, non ſolùm vniuerſam eorum multitudinem in commune iſto numero circumſcribens; verum etiam diſtinctè ac definitè oſtendens, quot numero ex vna quaque tribu ſignandi & ſeruandi ſint, duodecim videlicet millia. Cum igitur hoc tam perſpicuè expreſſéque dicat Beatus Ioannes, cúmque litteralem ſenſum Scripturæ quærentibus non ſit recedendum à propria verborum ſignificatione, & ad myſticas eorum ſignificationes atque interpretationes cõfugiendum; ſatis apparet, de numero Iudæorum in fine mundi ſaluandorum, ita vt dictum eſt, & à Beato Ioanne ſcriptum, ſentire oportere. Videtur itaque circa futurã tunc Iudæorum conuerſionem ad DEVM, vnum hoc eſſe Beato Ioanni reuelatum, quod prioribus in Veteri Teſtamento Prophetis manifeſtatum non fuerat. Nam licet etiam illi futuram Iudæorum, ante conſummationem mundi cõuerſionem ad DEVM, cognouerint atque prædixerint; quantus eorum tamen Iudæorum qui tunc ſaluandi erunt, futurus ſit numerus, non cognouerunt, ſcripto certè non prodiderunt: id verò in hac Viſione patefactum eſt Beato Ioanni, Vnde ipſe dixit: *Et audiui numerum ſignatorum centum quadraginta quatuor millia, ex omni tribu filiorum Iſrael.* Hæc ſententia Franciſco Riberæ probabiliſſima eſt viſa: nec putat ipſe mirum cuipiam videri *Ribera.*

Xxx debere

debere,quod non plures tunc Iudæi conuertendi & ſaluandi ſint; tum quia bellicis cladibus, aliiſque compluribus,magníſque calamitatibus eo tempore futuris,plurimi Iudæorum abſumendi ſint, ſolíque iſti centum quadraginta quatuor mille,aut penè ſoli tunc ſuperſtites futuri ſint: tum etiam, quia plurimi Iudæorum Antichriſtum tanquam Meſſiam recepturi ſunt, ſicut Iudæis exprobrauit Dominus illis verbis: *Ego veni in nomine* PATRIS *mei, & non accepiſtis me: Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Iſtum alium antiqui Patres qui de Antichriſti aduẽtu ſcripſerunt, ipſum Antichriſtum interpretati ſunt. Vt mirum potius videri debeat,ex tanta Iudæorum multitudine,qui Antichriſtum ſectaturi ſunt,fore centũ quadraginta quatuor millia quæ ad CHRISTVM conuertantur, æternámque ſalutém conſequantur.

Ioan. 5.

Communis ſententia.

Ex aduerſo autem,alij omnes huius libri explanatores,tam qui hæc de Iudæis,quàm qui de Electis in commune ſiue Iudæis, ſiue Gentilibus,interpretati ſunt, arbitrantur,multo plures fore tunc ſignandos, & ſaluandos, quàm qui numero iſto centum quadraginta quatuor millium deſignati ſunt. Putant itaque, poſitum eſſe numerum definitum pro indefinito, quod alibi non ſemel fit in diuina Scriptura: & maximam ſed incompertam nobis,eorum omnium qui tunc ſaluandi ſunt, multitudinem, iſto numero eſſe denotatam,propter multa quæ in eo numero latent myſteria, ad Electorum, ac ſaluandorum proprietates ac virtutes inſinuandas mirè pertinentia,de quibus myſteriis ſuprà copiosè dictum eſt. 28

Auctoris ſententia.

Hæc mihi probabilior fit ſententia.Non enim procliuè creditu eſt, Iudæos in fine mundi ſaluandos eodem prorſus numero ex omni tribu eſſe ſaluandos; vt ne vno quidem,vel plures, vel pauciores ex tribu Iuda,quàm ex tribu Ruben aut Leui, aut Beniamin,aut alia quauis ſaluandi ſint: quin potius iſta numeri ſaluandorum ex vnaquaque tribu tam exacta æqualitas numero duodecim millium deſignata, ſatis indicat; quæ de iſto numero dicta ſunt,non propriè,neque,vt verba ſonant,ſed figuratè, ac myſticè accipienda eſſe. Deinde, cùm in enumeratione tribuum Iſrael, ex quibus memorantur iſta centum quadraginta quatuor millia 29

ſignato

ſignatorum,prætermiſſa ſit Tribus Dan;quis facilè credat,nullum ex tribu Dan Iudæum tunc ſaluum fore, & iſtam Tribum ex toto, atque omnino eſſe damnandam. Nam etſi, quia creditur ex Tribu Dan futurus eſſe Antechriſtus, quidam putãt,omnes illius Tribus Iudæos tunc adhæſuros Antichriſto; poſteà tamen, per Eliæ prædicationem,ſicut ex aliis Tribubus,ita ex hac etiã multi, vel ſaltem aliqui conuertentur ad CHRISTVM: præſertim verò poſt mortem Antichriſti cum videbunt,ſe opinione ſua,ſpéque fruſtratos, quod antea Antichriſtum crediſſent eſſe Meſſiam,& feliciter in vniuerſo Mundo regnaturum eſſe ſperaſſent.

30 Rationem porrò myſticam, cur ſaluandorum Iudæorum ex vnaquaque Tribu recenſita ſint duodecim millia, licet reuera plures futuri ſint; Andreas Cæſarienſis reddit huiuſcemodi: exacta,inquit,illa ex qua vis tribu ſignandorum æqualitas, Apoſtolici ſeminis multiplicationem inſinuat: ſiquidem numerus duodenarius duodecies multiplicatus, prædictorum duodecim millium numerum integrè abſoluit. Apoſtoli namque CHRISTI fuêre Diſcipuli,id eſt, illius diuini graui per vniuerſum mundum ſatores, quòd in terra lapſi, multiformem pro ſua clementia ſalutis fructum vniuerſo terrarum orbi progenuit. Cõuenienter itaque ſupradictus duodecim millium numerus ſignandis ex vnaquaque Tribu,ſeruandíſque Iudæis aſſignandus eſt;tum ob duodecim Hebræorum Patriarchas,iſtarúmque Tribuum principes: tum etiam propter duodecim Apoſtolos,qui illorum loco conſtituti ſunt Principes ſuper vniuerſam terram, ſicut in Pſalmo quadrageſimoquarto ſcriptum eſt, *Pro Patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos Principes ſuper omnem terram.* Quin etiam per Apoſtolos,& Apoſtolicæ doctrinæ prædicatores,ſalui facti ſunt Iudæi, & fient ſalui vſque ad finem mundi, quicunque iam ſaluati ſunt, vel deinceps ſaluabuntur vſque ad conſummationem mundi. Hactenus ex Andrea.

Andreas.

Matth.19.

31 Cæterùm,illud ad huius noſtræ ſententiæ confirmationẽ præualidùm eſt argumentum: Beatus enim Paulus in capite XI epiſtolæ ad Romanos perſpicuè aſſerit, poſtquam plenitudo Gen-

tium intrauerit ad fidem CHRISTI, tunc fore vt omnis Iſrael ſaluus fiat; quod Apoſtoli dictum omnes interpretantur de vniuerſali Iudæorum vberatione, & conuerſione ad CHRISTVM proximè ante finem mundi futura. Cuius ſimile eſt quod Dominus dixerat. *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.* Iſtud certè ſignum vniuerſalitatis (*Omnis*) & (*omnia*) ſecundum loquendi conſuetudinem ipſius diuinæ Scripturæ, ſignificat aut ſimpliciter omnes nullo excepto, aut ferè omnes, pauciſſimis videlicet exceptis, qui, præ multitudine aliorum, pro nihilo ducantur. Beatus certè Chryſoſtomus ſuper eo loco Pauli apertè ſcribit, vniuerſos Iudæos tunc ad fidem CHRISTI acceſſuros: & ſuper eodem loco Beatus Thomas ait particulariter aliquos tunc Iudæos non tantùm, ſed vniuerſaliter omnes conuerſum iri ad CHRISTVM, & ſaluos fore: & hanc Beati Thomæ ſententiam duo eius nobiles in primis diſcipuli, Caietanus & Sotus in Commentariis ſuis in Epiſtolam ad Romanos, & ſuper eo ipſo quem diximus, epiſtolæ loco, ſecuti ſunt. Si igitur omnes Iudæi, aut ferè omnes qui tunc erunt, ſaluandi ſunt; cùm tanta ſit Iudæorum per omnem terrarũ orbem diſperſorum multitudo, nequaquam veriſſimile ſit, fore duntaxat centum quadraginta quatuor millia ſaluandorum.

Matth. 17.

Chryſoſtomus.

S. Thomas.

Ribera reſponſio diſcutitur.

Sed enim, Ribera dupliciter ad ſupradictum Beati Pauli teſti- 32
ſtimonium reſpondet. Primò ait, omnes qui tunc erunt, Iudæos, non plures fore iſtis quadraginta quatuor millibus, aliis quamplurimis eorum per clades bellicas, aliáſque calamitates contritis atque conſumptis. Verùm gratis iſtud dicitur, non enim id fidem habet vel ex ipſa diuina Scriptura, vel ex antiqua Traditione, vel ex probatis hiſtoriis, digníſque fide Scriptorum auctoritatibus. Quam ob rem, ne ipſe quidem Ribera in ea reſponſione acquieſcit, ſed alteram, quæ videtur ei valde probabilis, ſubdit huiuſmodi: Cum Paulus dixit, omnem Iſraelem tunc ſaluum fore intellexit omnem Iſraelem ſecundum ſpiritum, & qui prædeſtinatus erit ad vitam æternam; omnes enim tales Iſraelitæ proculdubio ſalui erunt. At enim, iſta reſponſio ſupradictam ſententiæ noſtræ

X rationem

rationem illo Pauli teſtimonio nixam & fultam, nequaquam infirmat. Nam quod omnes Iudæi qui ſunt in fine mundi ſaluandi futuri ſint tantùm illi qui erunt prædeſtinati ad vitam æternam, & viciſſim omnes qui tunc erant prædeſtinati ex Iudæis, & non alios fore ſaluos, extra controuerſiam eſt, nec dubitari à quoquam, ne dum negari poteſt: at verò quod omnes qui tunc erunt prædeſtinati, & ſaluandi, non ſint futuri plures iſtis centum quadraginta quatuor millibus, nec probatur ab ipſo, nec opinor, probari poſſe. Quod ſi Beatus Paulus cum dixit, omnem Iſrael tunc ſaluum fore, non de omnibus Iſraelitis, ſed reſtrictè tantùm de prædeſtinatis intellexit, nihil profectò præcipuum, nihil eximium, nihil ſingulare dixiſſet de illa inſigni Iudæorum conuerſione, quæ in fine mundi futura eſt: nam iſtud ipſum verè licet dicere de conuerſione Iudæorum quæ tempore CHRISTI & Apoſtolorum facta eſt; tunc enim etiam omnis Iſrael ſaluus fuit, omnes enim Iſraelitæ qui eo tempore fuerunt, & erant prædeſtinati, ad CHRISTVM conuerſi, & ſalui facti ſunt. Immò verò in omni mundi ætate verum eſſet dicere, omnes Iudæos, qui in ea ætate ſunt, conuerti ad CHRISTVM, & ſaluari, quod tamen conſuetudo & vſus loquendi, neque in diuina ſcriptura, neque in Eccleſia CHRISTI habet. Et verò, Apoſtolus, eo loco non id agit vt oſtendat Iſraelitas qui prædeſtinati erunt, in fine mundi ſaluos fore, id enim cui vis manifeſtum erat, & de Iſraelitis cuiuſlibet temporis DEI poterat: ſed Apoſtolus id potiſſimum vult oſtendere, licet plerique Iudæi in primo CHRISTI aduẽtu, ac deinceps, in cœcitate infidelitatis permanſerint, pauciſſimis eorum ad CHRISTVM conuerſis; in fine tamen mundi omnes diuinitus illuminatos, conuerſum iri ad CHRISTVM, & fore ſaluos; omnes, inquam, vel ſimpliciter, vel ferè omnes, pauciſſimis exceptis, qui præ multitudine conuerſorum pro eo quaſi nulli eſſent, habendi ſunt.

NONA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS. 5. vſque ad 9.

Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati. Ex tribu Ruben duodecim millia ſignati. Et tribu Gad duodecim millia ſignati, &c.

Cur Beatus Ioannes recenſens hoc loco Tribus Iſrael, non recto eas ordine commemorauit.

SVPER enumeratione Tribuum Iſrael, quam hoc loco 33
facit Beatus Ioannes, tria ſunt quæ nonnihil habent difficultatis, triplicémq; mouent quæſtionẽ. Prima quęſtio eſt, cur Beatus Ioannes in recenſendo Tribus Iſrael rectum earum Tribuum ordinem non ſeruauerit, qui eſt ſecundum ordinem generationis & natiuitatis duodecim Patriarcharum qui earum, Tribuum principes & conditores fuerunt. Ioannes etenim hoc loco primum nominat Iudam, ſecundum autem, Ruben; cùm fuerit hic primus, ille verò quartus: tertio item loco ponit Gad, & quarto loco Aſer, ſed ille, ſi rectum ordinem ſpectes, fuit ſeptimus, hic autem octauus. Rectus porrò iſtarum Tribuum ordo ſecundum ordinem tẽporis natiuitatis Patriarcharum, ſicut ex Capite vigeſimo nono & trigeſimo libri Geneſis cognoſcere licet, eſt huiuſmodi. Primus fuit Ruben, ſecundus Simeon, tertius Leui, quartus Iuda, quintus Dan, ſextus Nephthalin, ſeptimus Gad, Octauus Aſer, nonus Iſſachar, decimus Zabulon, vndecimus, Ioſeph, duodecimus & vltimus Beniamin.

Quæritur itaque, cur Ioannes hunc ordinem non ſeruauerit recenſendo Tribus Iſrael. Reſpondet Ambroſius, Ioannem ſeruaſſe ordinem non carnalis generationis, ſed quem ſignificant nomina Patriarcharum ſecundum eorum myſticam ſignificationem, ſpiritualémque intelligẽtiam. Nomina enim Patriarcharum rectè interpretata ſignificant virtutes & proprietates quaſdam

ſpiritua

ſpirituales Iuſtorum, eo inter ſe ordine diſpoſitas,quo ordine hîc duodecim Tribus commemorauit Beatus Ioannes: exempli cauſa,inquit, Ambroſius,primus ponitur Iudas, quod nomen Confeſſionem ſignificat, quia quicumque poſt peccata conuerti ad DEVM cupit, neceſſum eſt, vt primo confiteatur peccata ſua, ſicut Iacobus Apoſtolus monuit dicens, *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Quoniam verò, qui benè pœnitet, & deflet mala quæ fecit,gaudium facit in cœlo, & oculos miſericordiæ DEI ad ſe conuertit, Dominus enim dixit: *Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos.* Idcirco Ruben ſecundo loco ponitur,qui Filius viſionis interpretatur: per verã enim pœnitentiam,viſionis filius fit,qui antea per peccata filius erat perditionis. Sequitur tertio loco Gad, quod nomen ſignificat accinctum,& quaſi ad bellũ dimicationémque paratum: neceſſe enim eſt, vt quem pœnitet mala feciſſe, & petit ne rurſus in eadem mala relabatur,contra omnia vitia perpetuo accinctus,& armatus ſit, voluptatéſque carnales à ſe præcidat, non enim fieri poteſt vt à peccatis abſtineat,qui carnalium voluptatum delectatione capitur. Sed non ero longior percenſendo quæ de interpretatione aliorum nominum Patriarcharum nõ inſcitè tractat Ambroſius, petat ea Lector ex ipſo Ambroſio. Verùm ſatis apparet, iſtam Ambroſij expoſitionem non eſſe litteralem, ſed myſticam; nec rationem ordinis hic ſeruari à Beato Ioanne,quem ipſe tradit, hiſtoricam eſſe,qualem ſcilicet nos hoc loco requirimus.

Iacob.5. *Luc.15.* *Zachar.1.*

34 Videri poſſet non eſſe improbabilis noſtri Riberæ coniectura opinantis, ſeruatum eſſe hic à Beato Ioanne in enumeratione Tribuum ordinem generationis, & natiuitatis earum, non quidem carnalis, ſed ſpiritualis, id eſt,futuræ in fine mundi earum conuerſionis ad CHRISTVM, vt quo ordine nominatæ ſunt hoc loco Tribus Iſrael, eodem temporis ordine tunc illæ ſint ad CHRISTVM conuertendæ, & quæ priori loco hîc recenſetur, prius etiam conuertenda ſit; & quæ poſteriori loco, poſterius. Quamobrem meritò Tribus Iuda primo loco memoratur, quoniam prima ipſa,& ante alias omnes tribus tunc fidẽ CHRISTI accipiet,

Ribera coniectura.

accipiet, ceteríſque Tribubus promptior erit ad credendum in CHRISTVM, tamquam ex ſe ortum, & ſibi præcipuè promiſſum, magíſque ad ſe, quam ad alias Tribus pertinentem: quemadmodum etiam Tribus Iuda ante alias omnes Tribus venit Hebron, & ibi Dauid iunxit Regnum, vt ſcriptum eſt in ſecundo Regum Capite ſecundo: prima etiam profligato exercitu Abſalonis, Dauidem reduxit victorem, vt in eiuſdem libri capite vigeſimo traditum eſt. Quod autem diximus de Tribu Iuda, idem dicendum eſt de ordine temporis, quo in fine mundi aliæ Tribus Iudæorum conuertendæ ſunt ad CHRISTVM, Ruben enim poſt Iudam, & ante Gad conuertetur, & Gad ante Aſer, & ſic deinceps conuertētur aliæ Tribus, eo nempe temporis ordine quo hîc diſpoſitæ ſunt. Sic Ribera.

Excutitur opinio Ribera.

Sed enim, licet hæc Riberæ coniectura nonnullam in Tribu 35 Iuda ſpeciem probabilitatis habere videatur, in aliis tamen Tribubus nullam prorſus habet, nec ratio vlla poteſt adferri, cur Tribus Ruben tunc prius conuertēda ſit ad CHRISTVM quàm Tribus Gad, & hæc quā Tribus Aſer, & hæc quàm Tribus Nephtalin, & Zabulon, & ſic deinceps. Videtur itaque, quod dictum eſt de ordine temporis futuræ conuerſionis Iudæorum in fine mundi, cum ſine probabili vel ratione, vel auctoritate dicatur, gratis eſſe dictum, nec fidem mereri. Quin magis veriſſimile ſit, Iudæos in fine mundi, per Eliæ prædicationem, permiſtè multos ex diuerſis Tribubus ſimul eſſe conuertendos; vno videlicet die aliquos, & alio die alios, & ſic deinceps, quoad ex cunctis Tribubus Iudæi omnes, aut plerique omnes conuertātur ad CHRISTVM. Mihi videtur, non eſſe hoc loco ſcrupuloſè atque anxiè requirenda ratio cur hoc loco in enumeratione Tribuum Iſraël rectus earum ordo ſeruatus non fuerit, cum aliis etiam in locis ſacræ Scripturæ, in quibus fit iſtarum Tribuum commemoratio, rectus iſte ordo ſeruatus non ſit, vt videre licet in libro Geneſis Capite quadrageſimo nono, vbi Iacob benedixit filiis ſuis, qui Patriarchæ fuêre iſtarum Tribuum, & in libro Numerorum Capite ſecundo, & decimo, in diſpoſitione vexillorum quæ tribus iſtæ ferebant in caſtris,

caſtris: & in libro Ioſue non ſemel in ſortitione ac diuiſione Terræ ſanctæ, ſecundùm numerum iſtarum Tribuum.

DECIMA DISPVTATIO.

Cur in enumeratione Tribuum Iſrael quæ fit hoc loco, prætermiſſa ſit Tribus Dan, nec nominata ſit Tribus Ephraim.

36 TRIVM quæſtionum quas initio proximæ ſuperioris Diſputationis poſuimus, primã in ea ipſa Diſputatione iam explicauimus: ſequitur nunc vt ſecundam quæſtionem tractemus, ea verò huiuſmodi eſt: Cùm Tribus Dan vna fuerit, nec infima, de Tribubus Iſrael, nec minus Samſone iudice, quàm tribus Beniamin rege Saule nobilitata; cur eam Beatus Ioannes in hoc loco, recenſens alias omnes Tribus, tacitam omnino præteriuit. Ad hanc quæſtionem communis & concors omnium libri huius Interpretum reſponſio eſt, iſtam Tribum fuiſſe conſultò hîc à Beato Ioanne prætermiſſam in odium & deteſtationem Antichriſti, qui futurus eſt Iudæus, & ex Tribu Dan naſciturus. Hoc in Commentariis ſuis in Apocalypſim, & ſuper hoc ipſo loco tradunt Andreas, Beda, Haymo, Ricardus, Anſelmus, Rupertus, aliíque complures. Futurum porrò Antichriſtum ex Tribu Dan, antiquiſſima fuit traditio, & à multis Veterum nobiliúmque Scriptorum memoriæ traditum eſt. Id enim Scriptum reliquit Beatus Martyr Irenæus in libro quinto aduerſus Hæreſes, Hyppolytus item Martyr in Oratione de Conſummatione mundi, & Ambroſius in libro de Prædictionibus Patriarcharum Capite ſeptimo, & Auguſtinus quæſtione 22. in Ioſue, Proſper quoque in opere de Promiſſionibus DEI, parte quarta, necnon & Theodoretus quæſtione vltima in Geneſim, Beatus etiam Gregorius libro 30. Moralium, Cap. 18. At enim Thoſtatus in Caput 49. Geneſis incertum eſſe ſcribit, quod vulgò fertur de Antichriſto ex Tribu Dan futuro: Hieronymus verò Oleaſter longius

Antichriſtũ futurum ex Tribu Dan, à quibus ſit traditum.

Toſtatus.

Oleaſter.

gius etiam procedens fabuloſum, id eſſe auſus eſt dicere: Audi Lector eius verba, licet ea vix ſine ſtomacho ſcribi, aut legi queant: Qui, inquit, Antichriſtum dicunt futurum ex Tribu Dan, nihil dignum auctoritate aut fide afferunt, Quocirca malo ignorantiam meam fateri, quàm fabuloſa referre. Sic ille. Sed quale obſecro eſt, antiquiſſimam in populo Dei Traditionem, & tot tantorúmque Scriptorum conſenſu firmatam aſpernari, & quaſi commentum & fabulam pro nihilo ducere.

Expenduntur tria Scripturæ teſtimonia quod Antichriſtus ſit futurus ex Tribu Dan.

Ceterùm, ſupradicti auctores tribus diuinæ Scripturæ teſtimoniis probant ex Tribu Dan futurum Antichriſtum. 37
Primum teſtimonium ex illis verbis petitum eſt, quibus Iacob benedixit filio ſuo Dan dicens, *Dan iudicabit populum ſuum, ſicut & alia Tribus in Iſrael: fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro: Salutare tuum expectabo Domine.* Quemadmodum autem hæc verba ſpectent ad Antichriſtum, & ad eum accommodari queant, declarat Theodoretus in quæſtione vltima in Geneſim, & Beatus Gregorius in libro 30. Moralium, Cap. 18. & nos in quarto Tomo Commentariorum noſtrorum in Geneſim, ſuper Caput quadrageſimum nonum & in explanatione illorum verborum Iacob. Sed profecto iſtud teſtimonium non admodum eſt firmum ad id quod de Antichriſto ſupradicti Auctores dicunt, probandum. Iacob enim illis verbis loqui videtur, ſecũdum hiſtoricum ſenſum, de Samſone, qui fuit ex Tribu Dan, & Iudex populi Hebræi, is enim verè fuit hoſtibus Hebræorum tanquam coluber in via; nam ſubinde occurſans eis, valde infeſtauit & afflixit eos. Lubet hîc adſcribere breuem ſed concinnam

S. Hieronym.

Beati Hieronymi in Quæſtionibus Hebraicis in Geneſim eorum verborum interpretationem, quæ eſt huiuſmodi: Samſon, Iudex Iſrael, & de tribu Dan fuit. Dicit ergo Iacob iſtis verbis: Nunc Domine videns in ſpiritu comam nutrire Samſon Nazareum tuum, è cæſis hoſtibus triumphare, & quod in ſimilitudinem colubri, & reguli obſidentis vias, nullum per terram Iſrael tranſire permittat, ſed etiam, Si quis temerarius virtute ſua quaſi equi velocitate confiſus, eam voluerit prædonis more populari, effugere

effugere non valebit. Videns itaque ego in Spiritu tam fortem Nazareum tuum Domine, & quod ipſe propter meretricem mortuus eſt,& moriens populi ſui hoſtes occidit;putaui,ô Domine, ipſum eſſe CHRISTVM filium tuum. Verùm quia mortuus eſt, & non reſurrexit, & rurſum captiuus ductus eſt Iſrael; intellexi, alium mihi Saluatorem generis mei, & totius mundi præſtolandum eſſe, vt veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Hæc Hieronymus.

38 Secundum Scripturæ teſtimonium ſumptũ eſt ex illis verbis Hieremię, *A Dan auditus eſt fremitus equorum eius, à voce hinnituum pugnatorum eius commota eſt omnis terra, & venerunt, & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius.* Ex his verbis argumentatur Irenæus eo quo ſupradiximus loco, Antichriſtum & futurum ex Tribu Dan,& magno cum exercitu,equeſtri pariter, atque pedeſtri venturum. At enim Ieremias illis verbis, ſecundum hiſtoricum ſenſum, non videtur loqui de Antichriſto, ſed de rege Nabuchodonoſor qui venturus erat ad euertendam Ieruſalem,& in Iudęã intraturus per eam regionem quę vocabatur Dan, & erat vnus de duobus celeberrimis terræ Iudæorum terminis; vnde illud celebre eſt in ſacris litteris. A Dan vſque ad Berſabe quò vniuerſa Iudaicę regionis magnitudo definitur.Sed quamquam iſtis diuinæ Scripturæ teſtimoniis non euidenter ſecundùm litteralem ſenſum probetur, Antichriſtum ex tribu Dan futurum, propter antiquiſſimam tamen ea de re Traditionem plurimorum, & nobiliſſimorum ſcriptorum conſenſu & auctoritate comprobatam,fidem meretur.

Locus Hierem. 8.

39 Tertium teſtimonium ex hoc loco Apocalypſis ductum eſt,vbi cum Beatus Ioannes recenſens alias omnes Tribus, ſolam hanc Tribum Dan prætermiſerit, ſatis magnum eſt iudicium, & argumentum, id eſſe factum in execrationem Antichriſti, quem ex Tribu Dan futurum eſſe nouerat. Si quis autem obiiciat, nequaquam rationi conſentaneum videri, vt propter vnius Antichriſti impietatem & malitiam,complures dę Tribu Dan,& ex numero Electorum & Prædeſtinatorum ad vitam æternam,qui ſub finem

 mundi

mundi ex ea tribu conuertẽdi ſunt, hoc loco, commemoratis omnibus Electis ex cunctis aliis Tribubus tunc ad fidẽ CHRISTI conuertendis, omninò taciti præteriri debuerint. Verùm iſtis ſic poſſet reſponderi, vniuerſam Tribum Dan, nouiſſimo illo mundi tẽpore penitus adhæſuram Antichriſto, & vel nullos ex ea Tribu, vt quidam putant, vel certè pauciſſimos cõuerſum iri ad CHRISTVM. Cum igitur iſti futuri ſint multo pauciores numero illo duodecim millium, quem numerum qui ex aliis cunctis Tribubus ſaluabuntur, vt minimum explebunt, noluit Beatus Ioannes illorum paucitatem commemorare in tanta aliorum multitudine, quam ipſe ad numerum duodecim millium, myſterij cauſa, redigere volebat.

Cur Beatus Ioannes inter alias tribus nominauerit Tribum Ephraim.

Reſtat quæſtio tertia, cur hoc loco inter alias Tribus non ſit nominata Tribus Ephraim, quæ multò amplior & nobilior erat quàm Tribus Manaſſe hìc recenſita. Plures ad hanc quæſtionem reſpondent, id eſſe factum in abominationem regis Ieroboam, qui fuit ex tribu Ephraim, & fuit primus Rex decem tribuum poſt earum deceſſionem à Tribu Iuda, & fuit auctor Idolatriæ, quæ diu multúmque viguit in illis decem Tribubus, quin etiam, quaſi per contagionem, infecit Tribum Iuda. At enim reſponſionem iſtam planè inualidã eſſe, patet ex eo quod Tribus Ephraim verbo tenus duntaxat, non autem reuera hic prætermiſſa eſt, nominata enim eſt Tribus Ioſeph. Cùm enim non fuerit alia Tribus Ioſeph quàm Tribus Manaſſe, & Tribus Ephraim, qui fuerunt filij Ioſeph, ſed à Beato Iacob Patriarcha in filios ſuos adoptati, & hæreditatis naturalium filiorum ſuorum participes facti. Cùm inquam Tribus Ioſeph non fuerit alia quam Tribus Manaſſe & tribus Ephraim, & hoc loco expreſsè nominata fuerit Tribus Manaſſe, neceſſariò ſequitur, quæ appelletur hic Tribus Ioſeph, non aliam intelligi debere quàm Tribum Ephraim. Sic verò appellauit eam Beatus Ioannes ſecutus videlicet morem loquendi aliorum Prophetarum, qui Tribum Ephraim appellare ſolent vel præciſè ſub nomine Ioſeph; ſicut etiam ſub nomine ſolo Ephraim, vel cum adiunctione eam vocantes tabernaculum Ioſeph, &

Geneſ. 48.

domum

domum Ioſeph, vt videre licet apud Ezechielem Capite trigeſimo ſeptimo, & in Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, & apud Prophetam Amos Capite quinto. Ea porrò Tribus appellatur nomine Ioſeph potius quàm Tribus Manaſſe, ob maiorem eius amplitudinem, atque nobilitatem; & Beatus Ioannes ob reuerentiam & honorem tanti Patriarchæ, cum de Electis & ſaluandis ex omni tribu prophetaret, maluit eam Tribum nomine Ioſeph appellare quam nomine Ephraim.

VNDECIMA DISPVTATIO.

Poſthac vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus Gentibus, & Tribubus, & populis, & linguis; ſtantes ante thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna dicentes, Salus DEO *noſtro qui ſedet ſuper thronum & Agno.* Vers. 9. & 10.

41 HORVM verborum interpretatio apud Ambroſium 1. Interpr. Ambroſius.
eſt huiuſmodi: ſuperior ille numerus centum quadraginta quatuor millium deſignabat Electos, qui per ſingulas mundi ætates in terris vixerunt, & in Eccleſia CHRISTI floruerunt, vniuſcuiuſque enim ætatis Electi, numero iſto myſticè denotati ſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt; nec mirum, tam paucos eſſe electos cõparatione Reproborum; Dominus enim ipſe dixit, Matth. 20.
multos eſſe vocatos, paucos verò electos. Hæc verò innumerabilis turba hominum ex cunctis gẽtibus, omnes in vniuerſum Electos, beatóque iam æuo fruentes ſignificat. Ornatus albarum ſtolarum in eis, maximam animarum munditiem & puritatem ſignificat, ſimúlque perpetuam lætitiam. Geſtatio palmarum in manibus, ſymbolum eſt victoriæ ac triumphi de hoſtibus ſuperatis, non ſolùm per martyrij certamen, ſed etiam per cuiuſlibet generis tribulationum tolerantiam. Iſti verò iam beati, & ante DEI thronum aſſiſtentes, nunquam à DEI laudatione ceſſant, nec tamen

in ea laudationis perpetuitate laborant, ſicut enim dulcis eſt illis atque inſatiabilis continua DEI viſio, ita & laudatio. Sic fermè Ambroſius.

2. Interp. Aureolus. Lyranus. Aureolus & Lyranus hanc viſionem Beati Ioannis, vt ſupra dictum eſt, referunt ad illud tempus quod proximè ſubſecutum eſt perſecutionem Chriſtianorum ſub Diocletiano Imperatore factam, quo etiam tēpore aſſumptus eſt ad Romanum Imperium Conſtantinus Magnus perinſignis fautor, & benefactor Chriſtianorum. Et Aureolus quidem turbam innumerabilem hominum de qua loquitur hoc loco Beatus Ioannes, interpretatur incredibilem hominum multitudinem, qui tempore illo Conſtantini ex Gentiliſmo conuerſi ſunt ad CHRISTVM. At verò, Lyranus per iſtam turbam hominum innumerabilem putat eſſe præſignatos Martyres omnes, qui toto illo decēnio quo ferbuit illa perſecutio Chriſtianorum ſub Diocletiano, & Maximiniano, per omnes mùndi prouìncias & gentes Romano Imperio ſubiectas, pro CHRISTI fide occiſi ſunt, quos fuiſſe propemodum innumerabiles, ex hiſtoriis Eccleſiaſticis manifeſtum eſt. 3. Interp. Ioachimus. Ioachimus Abbas iſtam turbam innumerabilem refert etiam ad Martyres, ſed non ad Martyres tantùm illjus temporis Diocletiani, ſed ad omnes in vniuerſum Martyres quocumque tempore mortem pro DEI nomine paſſos. 41

Andreas. Pſal. 138. Andreas Cæſarienſis ait, turbā iſtā innumerabilem eorum eſſe hominū de quibus Dauid dixerat, *Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur.* Hi ſunt verum illud Abrahæ ſemen, ſecundum DEI promiſſionem, ſuper numerum ſtellarum multiplicandum. Geneſ. 16. & 22. Illud autem, *Quam dinumerare nemo poterat.* Andreas opinatur, hyperbolicam eſſe locutionem, & per eam ſignificari multo maximam hominū multitudinem, quam percenſere, nimis ad vnum foret cui vis mortalium. Illi autem omnes ſtolis albis ornati, & inſignia victoriæ palmas manibus ſuis geſtantes circum ipſius DEI glorioſiſſimum, ſummæque quietis thronum choros ducunt, & omne in æuum ducturi ſunt tanquam grati famuli, victoriam omnem de Mundo, Diabolo, & carne ab ipſis partam, 43

tam: non ſibi, ſed Deo adſcribentes.

44 Ceterùm verba hæc, *Et palmæ in manibus eorum*, luculentam oratíonem illuſtribúſque ſententiis tractat Beatus Gregorius in Homilia 17. in Ezechielem ſuper illis verbis eius, *Et ante frontes, pictura palmarum cælata.* Quid per palmas, inquit Gregorius, niſi præmia victoriæ deſignantur. Ipſe quippe dari vincentibus ſolent? Vnde de iis quoque qui in certamine martyrij antiquum hoſtem vicerant, & iam victores in patria gaudebant, ſcriptum eſt in Apocalypſi Beati Ioãnis. *Et palmæ in manibus eorum, &c.* Palmas quippe in manibus tenere, eſt victorias in operatione tenuiſſe; cuius operationis ibi iuſto palma retribuetur, vbi iam ſine certamine gaudebit. Vnde & hic non dicitur (Palmæ ante frontes) ſed dicitur (ante frontes, pictura palmarum) ibi enim victoriæ palma videbitur, vbi ſine fine gaudebitur. Nam hic plerumque ſanctos viros aſpicimus, mira agere, leproſos mandare; dæmonia eiicere, vel ſolo tactu ab ægritudine corpora ſanare, prophetiæ ſpiritu ventura prædicere: ſed cuncta hæc necdum palmæ ſunt, ſed tantùm pictura palmarum; ſiquidẽ nonnunquam & iam dantur hæc & Reprobis, de quibus Dominus dixit: *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus. Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui vos: Diſcedite à me qui operamini iniquitatem.* Vnum verò ſignum eſt electionis, ſoliditas charitatis; ſicut ſcriptum eſt: *In hoc ſcietur, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem.* Miracula tamen quæ Electi faciũt, longè diſſimiliter ab illis quàm à Reprobis fiunt: illi ex caritate faciunt, Reprobi per elationem ea facere ſtudent. Sed miracula etiam ipſa quæ per caritatem faciunt in terris Electi, nondum palmæ ſunt, ſed tantùm pictura palmarum, quoniam per ea miracula foris oſtẽditur, quales apud omnipotentem Dominum intus Electi habeantur, & vt per ea ceteri homines ad Dei timorem, & amorem conuertantur, & ad bona opera prouocentur. Hactenus ex Beato Gregorio.

Ezech. 40.
S. Gregor.
Apoc. 7.
Matt. 7.
Pſal. 6.
Ioan. 13.

DVODECIMA DISPVTATIO.

Exponitur documentum quoddam notabile, ductum ex ſupradictis illis verbis:

Ex omnibus gentibus, Tribubus, populis, & linguis.

EX eo quod Beatus Ioannes vidit in illa turba innu- 45
merabili & beata, eſſe homines ex cunctis gentibus, & linguis. Liquido intelligitur, nullam eſſe, aut fuiſſe, aut futuram eſſe ſub cœlo gentem & nationem, linguam, ex qua non aliqui futuri ſint electi & prædeſtinati ad vitam æternam, qui ſuo in tempore efficaciter vocantur, & ad DEVM conuerſi verè iuſtificantur, ac denique ſalui & beati fiunt. Cum itaque plures etiam nunc gentes par varias mundi partes ſparſæ ſint incognitæ, multæ quoque ſola Chriſtianis hominibus auditione ac fama notæ, magnum profectò id argumentum eſt, non tam propinquam eſſe, quam viſum eſt nonnullis, mundi cōſummationem & finem. Neceſſum quippe eſt, prius iſtis gentibus prædicari Euangelium, & ex illis conuerti aliquos, ſaltem eos qui electi & prædeſtinati ſunt ad vitam æternam. Nec ſatis eſt, iſtas gentes ex vicinis populis Chriſtianis, fidei & religionis CHRISTI famam accepiſſe, & nonnullam hauſiſſe notitiā, debet enim illis prædicari Euangelium, & prædicari in teſtimonium illis, ſicut Dominus dixit, id autem eſt, Sic illis Euangelium exponi & probari, vt illis fiat credibilis veritas fidei noſtræ, & falſitas ſuæ; ob idque, niſi fidem CHRISTI acceperint, ſint prorſus inexcuſabiles. Nec ſolùm iſtis Gentibus adhuc incognitis prædicandum aliquādo eſt Euangelium, ſed etiam fundandæ apud illas gētes ſunt Eccleſiæ: quod affirmat Proſper, de libero arbitrio ſcribens: Nemo, inquit, audeat dicere: vllam mūdi gentem, vllámve prætermittendam eſſe terræ regionem, in quā non ſint Eccleſiæ Chriſtianæ tabernacula dilatanda, dixit enim DEVS PATER ad Filium ſuum Dominum, noſtrum, *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſio*

Locus Matt. 24.

Proſper.

Locus Pſal. 2. & 21.

ſeſsionem tuam terminos terræ. Et in Pſalmo 21. ſcriptum eſt, *Conuertentur ad Dominum omnes fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ Gentium.* Non igitur dubitandum eſt, quin ampliſsimis illis ſinarum regionibus nondũ ſit Euangelium CHRISTI, vt promulgari oportet, promulgatum, licet eas gentes ex nauigationibus & commerciis Luſitanorum, & diutina quorundam Patrum ſocietatis IESV in illis regionibus manſione, & cum Sinenſibus conuerſatione, nonnulla Chriſtianæ fidei, & religionis notitia quaſi tenuis quædam afflauerit aura.

46 Lubet tranſcribere hunc in locum ex Commentariis Dioniſij Carthuſiani ſanè quam breuem ſimúlque congruam, & planè theologicam huius loci Apocalypſis interpretationem. *Quam dinumerare nemo poterat.* Non omnino inquit Carthuſianus, & ſimpliciter nemo, ſed nemo videlicet mortalium in terris viuentium, & adhuc viatorum: nam cuiuis Beatorum in cœlo numerum omnium ciuium cœleſtium liquido cognitum eſſe, probabile eſt. *Stantes ante thronum*, id eſt, coram DEI maieſtate; nam vocabulum throni variè in Sacris litteris vſurpatur: alicubi enim ſignificat Eccleſiam militantem, alicubi Eccleſiam triumphantem; nonnulli ſanctiſsimam CHRISTI Humanitatem, necnon & animam Iuſti, & item cœlum Empyreum, nec rarò ipſam DEI auctoritatem, & poteſtatem, atque maieſtatem, qua ſignificatione hoc loco præcipuè ſumitur. Dicuntur autem Beati ſtare ante thronum DEI, & in conſpectu eius, non quaſi DEVS non ſit penitus intra eos, qui omnia implet & penetrat; ſed humano more loquitur Scriptura ad intelligentiæ noſtræ infirmitatem ſe demittens & attemperans; per id enim ſignificatur, Beatos, vultus DEI, ac diuinæ Maieſtatis viſioni & fruitioni ſemper eſſe intentos, & ad DEI iuſſa capeſcenda & exequenda promptiſsimos. Nec ſolùm ſtant in cõſpectu DEI, ſed etiam Agni quia ex beatiſsimæ CHRISTI Humanitatis aſpectu, & contemplatione, ſpeciali gaudio recreantur, cui etiam ſecundum naturã aſſumptam reuerenter ſubduntur. *Amicti ſtolis albis*, candidiſsimis, atque incontaminatis videlicet, & duplicibus gloriæ veſtimentis, beatitudinẽ dico animæ

Dionyſius Carthuſianus.

Thronus Dei quid ſignificet.

& corporis,præmiúmque eſſentiale & accidentale,ſicut ſcriptum eſt,*Propterea in terra ſua duplicia poſſidebunt.*

Salus DEO *noſtro qui ſedet ſuper thronum,& Agno.*id eſt,TRINO, &vni Deo,cuius eſt immenſa bonitas incõprehenſibilis ſapientia, infinita poteſtas, æterna vita, inæſtimabilis miſericordia, indeficiens & perpetua ſalus, gloria, felicitas, vt à quo quicquid aliis in rebus omnibus eſt ſalutis, & virtutis,boníque profluxit. Hoc autem iſti Beati dicunt, non orando vt ſit & fiat quod non eſt; ſed gaudendo,& gratulando quia ſic eſt, & ſic fuit ſemper, & erit in æternum, quemadmodum etiam illud intelligi debet; *Laudate* DEVM *omnes* ANGELI *eius.* Additur præterea,*& Agno,*id eſt, CHRISTO Domino, ea ratione vt homo eſt: nam ſic etiam ipſe ſalutis omnium cauſa fuit inſtrumentalis,& meritoria;habétque gloriam & felicitatem, licet non increatam atque infinitam, qualem habet vt DEVS eſt, ſed maiorem tamen quàm omnes ſancti & ANGELI, non modo ſingulatim,ſed etiam vniuerſim ſimùlque accepti.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

VERS.11. *Et omnes* ANGELI *ſtabant in circuitu throni,& ſeniorum, & quatuor Animalium: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas,& adorauerunt* DEVM *dicentes, Amen.*

Andreas. ECCE tibi,ait,verba hæc interpretans Andreas Cæſa- 47
rienſis, hæc Viſio Ioannis indicat, vnam ex ANGELIS & hominibus Eccleſiam conſtitui:vidit enim ANGELOS mixtos cum Senioribus & quatuor Animalibus, id eſt, cum Sanctorum hominum beatis in cœlo animabus, DEVM pariter adorare,diuináſque laudes concelebrare. Et quidem priſcis ſanctis, rametſi virtutum præſtantia non diſſimilibus ANGELORVM, formidabiles apparebant ANGELI, quemadmodum ex Daniele propheta,& quibuſdam aliis cognoſcere licet: Tunc autem

autem vna cum hominibus miniſtrabunt DEO,ſiue corpore ve-ſtiti, locóque circumſcripti, vt eruditis quibuſdam placet, inter ipſos compareant,ſiue,vt aliis magis probatur, per ſe quidem incorporei,non in propria figura cōſpiciantur,ſed in ea forma quàm illis tribuere, DEO viſum fuerit. In circuitu autem Animalium, & Seniorum conſiſtere ANGELI cernuntur,vt per huiuſmodi eorum ſtationem oſtendatur honoris magnitudo, & excellentia qua illi potiuntur, qui per ſeniorum & Animalium myſticum numerum deſignantur. Ab omnibus verò gratiarum actio exhibetur,& impenditur præpotenti DEO, propter eximiam eius in res omnes à ſe conditas prouidentiam & propter admirandam œconomiam & diſpenſationem noſtræ ſalutis cauſa ſuſceptam. Hactenus ex Andrea.

In dubio relinquit Andreas, ſintne Angeli corporei an incorporei.

Sed verba illa conſideranda ſunt: *Et ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas.* Caſus iſte ANGELORVM & Sanctorum in conſpectu DEI,manifeſtum humilitatis eorum,& profundiſſimæ reuerentiæ aduerſus DEVM indicium eſt. Quidquid enim boni faciunt vel habent Electi,non ſuis meritis aſſignant,ſed DEI gratiæ ferunt acceptum: nempe,veriſſimum eſſe ſcientes illud Apoſtoli Iacobi dictum, *Omne datum optimum,& omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens à* PATRE *luminum.* Cadunt Electi, cadunt etiam Reprobi: verùm diſſimilis admodum caſus eorum eſt. Cadunt Electi, ſed in faciem; cadunt Reprobi, ſed retro: cadere in faciem eſt in anteriora proſpicere, & quæ ventura ſunt prouidere,& opportunè ſibi præcauere. Cadere autem retrò eſt futurorum conſiderationem & prouidentiam negligere,nec quæ ſibi ventura ſunt, & accidere poſſunt, benè præmeditata, & prouiſa habere, & ad ea vel ferenda vel regenda,& moderanda parato animo eſſe; contra quam faciebat Apoſtolus,qui obliuiſcens quæ retrò ſunt,ad anteriora ſe extendebat.

Iacobi 1.

Ad Philip. 3.

48 Ceterùm,ex hoc loco intelligere licet, quod Beatus Hieronymus ſuper tertium Caput Dauidis ſcriptum reliquit, Adorare cadendo,nō eſſe Sanctorum,ſed impiorum hominum,hoc,inquam, Hieronymi documētum,non eſſe perpetuò verum. Verba ſancti

S. Hieronymus. Hieronymi hæc ſunt; Omnem Scripturam ſanctam mente percurrens; niſi tamen me fallit obliuio, nequaquam reperio, quod ſanctorum quiſquam DEVM cadens adorauerit: ſed quicunque Idola, & Dæmones, & res illicitas adorauerit, cadens dicitur adorare, vt in hoc loco ſæpius dicitur. Babylonios cadentes adoraſſe ſtatuam regis Nabuchodonoſor, & in Euangelio Diabolus dixit Domino, *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Sic ille. Sed enim viro ſanctiſſimo & doctiſſimo hæc ſcribenti non venit in mentem aliquot Scripturæ locorum, in quibus hoc ipſum quod eſt adorare cadendo, ponitur in DEI & CHRISTI adoratione, vt in Pſalmo nonageſimo quarto, *Venite adoremus, procidamus ante eum.* Matthæus etiam narrat, ſanctos Magos procidentes adoraſſe Dominum: Currus etiam illuminatus à Domino, vt refert Ioannes, procidens adorauit eum: Idem Ioannes ſcribit in hoc loco Apocalypſis, vidiſſe ſe ANGELOS cadendo in conſpectu throni in facies ſuas adorauiſſe DEVM: In huius etiam libri Capite decimo nono, proditum eſt, *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt, & adorauerunt* DEVM *ſedentem ſuper thronum.*

Matth. 4. — Matth. 2. — Ioan. 9.

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Vers. 14. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.*

AD omnes Sanctos & Electos, quocunque in tempore 49
vixerint in terris, pertinet, nonniſi per magnas tribulationes perueniſſe ad æternam requiem & gloriam: quin etiam quò virtutibus præſtantiores, Deóque cariores fuerunt, eò grauiores in hoc mundo paſſi ſunt tribulationes. Verùm profectò eſt illud Prophetæ dictum: *Multæ tribulationes Iuſtorum.* Necnon illa generalis ſententia Beati Pauli veriſſima eſt, *Omnes qui piè viuere volunt in* CHRISTO IESV, *perſe*

Pſal. 33. — Ad Tit. 3.

perſecutionem patientur. Nam ſi de omnium Domino CHRISTO IESV ſcriptum eſt, *Oportuit* CHRISTVM *pati & ita intrare in gloriam ſuam;* quanto magis de ſeruis eius id ſentire,& dicere conuenit? Beato Paulo ſolenne fuit, quibus prædicauerat Euangelium & fidem CHRISTI, eos docere,quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum DEI. Idem quoque Apoſtolus veterum Sanctorum tribulationes commemorans, *Alij,* inquit,*ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt,ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt: circuierunt in melotis in pellibus caprinis, egentes,anguſtiati,afflicti,quibus dignus nõ erat mundus,in ſolitudinibus errantes,in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ.* Sedenim,licet venire de magna tribulatione ad cœleſtem patriam, ad omnes Sanctos & Electos pertineat; id tamen præcipuè maximéque conuenit in Sanctos Martyres: quorum alij gladio iugulati ſunt, alij crucis patibulo ſuffixi, alij merſi aquis abſorti, alij flammis exuſti; alij in equileo excarnificati, alij ferarum vnguibus & dentibus diſcerpti atque dilaniati; alij de ſublimi in aſpera & prærupta loca præcipitati, alij lapidibus vel terra obruti. Quid multa? prorſus nullum fuit tormenti aut mortis genus tam nouum,tam exquiſitum;tam atrox, & horrendum, quo ſanctorum Martyrum fortitudo & patientia non tentata, & exercita fuerit. In Eccleſiaſtico certè Officio plurimorum Martyrum, de Sanctis Martyribus propriè dicuntur iſta verba,quæ leguntur in hoc loco. *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna,& lauerunt ſtolas ſuas,& dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* Illa quoque verba præcipuè tribuuntur Martyribus quæ paulò pòſt hoc ipſo in loco ſubduntur,*Non eſurient,neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol,neque vllus æſtus: & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.*

Lucæ vlt. *Actor. 14.* *Ad Heb. 11.* *S. Martyrum laus.*

Verùm quia Viſionem hanc Beati Ioannis ſupra oſtendimus propriè pertinere ad nouiſſimum Mundi tempus,inter Antichriſti perſecutionem, & mundi conſummationem interiectum atque intermedium; idcirco putare conuenit, iſtos in cœlis Beatos quos Ioãnes audiuit veniſſe de tribulatione magna,eos fore Mar-

tyres qui in Antichriſti perſecutione maximis vexati tribulationibus immaniſſimiſque afflictati cruciatibus, & acerbiſſima, ſacriſſimáque morte perêpti, glorioſiſſimũ CHRISTI martyriũ obibunt. Futuram porrò maximam eo tempore tribulationem Fidelium, & maiorem quàm ante vnquam fuerat, diſertis verbis prædixit, nóſque prædocuit Dominus noſter IESVS CHRISTVS, cuius in eam ſententiam verba hæc refert Matthæus: *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum*: Et infrà: *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro; ſed propter Electos breuiabuntur dies illi.*

Locus Matt. 24.

Ceterùm, plerique libri huius Interpretes verba hæc, *De tribulatione magna venerunt*; non ad ſolos Martyres referunt, ſed extendunt ad omnes Sanctos & Electos in quocunque mundi tempore pro DEI nomine & cultu Iuſtitiæ, ſtudióque virtutum, multis, magníſque laboribus & tribulationibus exercitos: non tantùm, inquiunt, ad eam gloriam, quæ in hoc loco deſcribitur, peruenerunt, qui pro DEI nomine corporalem mortem ſubierunt: ſed etiam illi qui pacis tempore, iniurias & contumelias, atque opprobria æquo animo perferunt, ieiuniis incumbunt, inſiſtunt vigiliis, corpus ſuum variis, & aſperis afflictationibus domant, orationes frequentant, carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifigunt, propriam abnegant voluntatem, intellectum captiuant in obſequium DEI, nulli præeſſe ambiunt, nec cuiquam hominum propter DEVM ſubeſſe recuſant, & quò iuuent homines nullum refugiunt laborem, nullámque moleſtiam.

***

DECI

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

De quibus præcipuè dicantur, & quid propriè ſignificent illa verba:

Lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.

51 HÆc verba, & quæ antè, & quæ poſt ſcripta in hoc loco Verſ. 14.
ſunt de Beatis illis quos Ioannes in ſpiritu vidit in maxima gloria, Beatus Auguſtinus de Sanctis Martyribus S. Auguſtin.
interpretatur; In vndecimo enim ſermone de Sanctis, quem de laudibus Beatorum Martyrum fecit, explanãs totum hunc locum Apocalypſis, ita ſcribit, *Stabant*, inquit Ioannes, *ante thronum in conſpectu Agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum.* Stant profectò Martyres in conſpectu Agni, nulla iam ratione illic à contemplanda eius gloria ſeparandi, à cuius hic amore nec per dira ſupplicia ſeparari potuerunt. Stant ante Dei thronum coronati, qui in terris ante thronum Iudicum terrenorum iacebant pœnis adſtricti. Stolis fulgent albis, & palmas in manibus habent, quia ob ſua opera, præmia habent, & dum corpora ſua quæ pro Domino ignibus vſtulari, à beſtiis dilacerari, gladiis abſumi, per præcipitia diſſolui, vngulis abradi, omníque pœnarum genere paſſi ſunt diſſipari, per reſurrectionem glorificata recipiũt. Clamant voce magna dicentes, *Salus* Deo *noſtro qui ſedet ſuper thronum, & Agno.* Magna profectò Sancti Martyres voce ſalutem Deo decantant, quoniam perpetua gratiarum actione recolunt, non ſua ſe virtute ſed ipſo iuuante tribulationum ſuperaſſe certamina. Lauarunt etiam & dealbauerũt Martyres ſtolas ſuas in ſanguine Agni, dum membra ſua, quæ oculis inſipientium viſa ſunt pœnarum ſqualore fœdati, ſic potius fuſo pro Christo ſanguine, ab omnibus mundauere contagiis, & inſuper beata immortalitatis luce digna reddiderunt. Et ideò dicuntur in templo Dei ſeruire ei die ac nocte, non ſanè laborioſa, ſed amabilis, & optanda ſeruitute, quæ eſt, perpetuò Dei laudes celebrando vultui eius ſemper aſſiſtere;

nec

nec diei & noctis nomen propriè dicitur, quaſi viciſſitudinem temporum ſignificãs,ſed tropicè ponitur beatam deſignans æternitatem. Hæc Auguſtinus.

Ioachimus. Ioachimus quoque Abbas verba hæc de lotione & dealba- 52
tione ſtolarum in ſanguine Agni, de ſanctis Martyribus interpretatur,explanans enim hunc locum: O, inquit, beatiſſimi Martyres, qui tam ſtrenuè & inuictè pro CHRISTI nomine pugnaſtis in ſtadio, quàm pretioſa & felix mors veſtra fuit, quæ talem vobis præſtitit immortalitatis victoriam. Veriſſimè namque dictum eſt, *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* (*Pſal.115.*) Magna fuit tribulatio & preſſura quam paſſi eſtis: ſed vera nihilominus eſt illa Beati Pauli ſententia, *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.* (*Ad Roma.8.*) O quàm pretioſa eſt iſta ſtola veſtra,quæ lota eſt in ſanguine CHRISTI: quàm decora, & ſplendida veſtis, quæ nunquam iterum polluenda eſt, ſed immaculata & candida ſemper manebit.Si quis autẽ obiiciat, quòd ſanguis non abluit veſtem, ſed magis inficit, nec dealbat eam,ſed rubricat eam, quin etiam color rubeus infectionem peccati potiùs quàm iuſtitiæ candorem & puritatem deſignat:ad hoc reſpondendum eſt,ſicut interdum vſu venit,vt venenum veneno polluatur,atque corrumpatur, cum tamẽ vtrumque ſit venenum: ita CHRISTI ſanguis qui pro peccatis fuſus eſt,peccata mirabiliter abluit,& polluta peccatis corpora emundãdo dealbat. Deſignari autem per ſtolas,ipſa ſanctorum hominũ corpora, docuit nos Veritas ipſa in Euangelio cum dixit, *Nónne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum.* (*Matth.6.*) Sed cur dicuntur Martyres lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine CHRISTI, & non potius in ſuo proprio ſanguine, quem pro CHRISTO libenter effuderunt? Ob hanc nempe cauſam, quod poſtquam CHRISTI ſanguine redempti ſumus, & per Sacramentum, corpori & ſanguini eius communicauimus,per hac ſpiritualiter cibati atque potati,ſanguis noſter quodãmodo ſanguis eius factus eſt;quã ob rem,ſi quid virtutis & meriti habet effuſio humani ſanguinis,id nõniſi per ſanguinem CHRISTI comparatum eſt,qui non ſolùm dedit fide-

libus

libus exemplum patiendi pro ipſo, ſed etiam vt pro eius nomine pati & vellent,& poſſent,virtutem conceſſit. Quapropter non eis qui paſſi ſunt, tribuenda eſt victoria, ſed ei qui patiendi voluntatem,& poteſtatem eis dedit,& qui dixit, *In mundo preſſuram habebitis,ſed confidite,quia ego vici mundum.* Hactenus ex Ioachimo. Ioan.16.

53 Plurimi tamen Interpretum huius libri arbitrantur,verba hæc non de ſolis Martyribus eſſe intelligenda, ſed in commune ad omnes Sãctos & Electos pertinere, qui maximas cum in terris viuerẽt, propter iuſtitiam perſecutiones & tribulationes paſſi ſunt, licet ſanguinem ſuum non fuderint, nec à perſecutore violenta morte necati fuerint. Hæc fuit ſententia Ticonij, & Ambroſij,& Bedæ,& Auſberti,& Haymonis,aliorúmque plurium: quam iſti eo confirmant argumento,quòd hic non dicitur, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine ſuo*,quod propriè conuenit Martyribus,ſed dicitur, *Qui lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* quod in vniuerſum pertinet ad omnes Sanctos & Electos,qui meritò & virtute ſanguinis CHRISTI munditiam animæ ſuæ, & candorem iuſtitiæ, & pulchritudinem virtutum ſibi compararũt. Ambroſius certè in eam ſententiam locum hunc interpretans ita ſcribit, Lauerunt Sancti ſtolas ſuas in ſanguine Agni, quia dum in terris viuerẽt,animas ſuas peccatorum ſordibus mundauerunt. Mundauerunt autem animas ſuas primò per lauacrum Baptiſmi, deinde per pœnitentiam, & vim lacrymarum, & virtutem compunctionis, tum,per opera miſericordiæ; adhæc, per continuam virtutum exercitationem, bonorúmque operum effectionem; prætereà,per aſſiduam & feruentem orationem; denique,per dilectionis ardorem. *Et lauerunt in ſanguine Agni.* Electorum namque hominum animæ, prius nigredine peccatorum immundæ ac deformes, per ſanguinis CHRISTI redemptionem mundatæ à peccatis candorem & decorem atque pulchritudinem acceperunt: denique,quidquid in Electis eſt ſpiritualis munditiæ & pulchritudinis,id merito, & efficaciæ ſanguinis CHRISTI totum ferri debet acceptum. Hæc ille.

Communis fermè interpretatio.

Ambroſius.

Quibus modis Sancti lauerunt ſtolas ſuas.

54 Noſtra hæc eſt ſentẽtia: Cum hæc Viſio Beati Ioannis, vt ſuprà *Auctoris ſententia.*

non ſemel dictum eſt, propriè ſpectet nouiſſimum mundi tempus, & Antichriſti aduentum & perſecutionem; cõſequens eſt, vt quæ dicuntur hoc loco de his Beatis qui venerunt ex tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, ea intelligi debeant de Sanctis, & Electis qui eo in tempore maximas ab Antichriſto, & à miniſtris & ſectatoribus eius tribulationes paſſuri ſunt. Horum autem plerique erunt Martyres, qui per acerbiſſimos corporis cruciatus ſæuiſſimámque mortem inuicto animo toleratam glorioſiſſimum CHRISTI martyrium obituri ſunt. Hæc namque verba, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni.* Præcipuè de Sanctis Martyribus intelligi oportere ſatis oſtendit ſancta Eccleſia quæ de ſolis Martyribus ea verba canit dicens de illis, *Iſtorum eſt regnum cœlorum, qui contempſerunt vitam mundi, & peruenerunt ad præmia regni, & lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni.*

Cur Martyres dicantur lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine Agni, & non potius in ſanguine ſuo.

Illud porrò quod aſſertores cõtrariæ ſententiæ obiiciunt, & nos 55
paulò ſuprà retulimus; nõ eſſe dictum hoc loco, *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine ſuo*, quod in Martyres propriè dicitur & conuenit; ſed dictum eſſe: *Qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni.* quod communiter ad omnes Sanctos & Electos, etiam non Martyres, pertinet: Hoc, inquam, non obſtat; nam etſi Martyres corporaliter ſtolas ſuas lauerunt proprio ſanguine, quem fuderunt pro CHRISTO, iſtius tamen corporalis lotionis, & effuſionis ſanguinis effectus ſpiritualis, qui eſt mundatia animæ ab omnium peccatorum ſordibus; & item ſpiritualis effectus dealbationis, qui eſt quaſi candor quidam, & nitor, & pulchritudo animæ, quam in ea facit cœleſtis gratia in eam à DEO infuſa; hi duo, inquam, ſpirituales effectus lotionis, & dealbationis; potiſſimum proueniunt, non ex propria virtute ſanguinis Martyrum, ſed ex merito, & virtute, & efficacia ſanguinis CHRISTI; & idcirco dicti ſunt Martyres lauiſſe & dealbaſſe ſtolas in ſanguine Agni potius quàm in ſanguine ſuo.

DECI

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Super illis verbis:

Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus: quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget D E V S *omnem lacrymam ab oculis eorum.* Verſ. 16. & 17.

56 HORVM verborum ſimillima leguntur apud Eſaiam in Capite quadrageſimonono. *Non eſurient,* inquit, *neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, & Sol; quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.* Sed Ambroſius ſuper hæc verba Beati Ioannis quæſtiunculam mouet huiuſmodi, Quomodo dicatur hoc loco de Beatis, quod non eſurient, neque ſitient amplius, cum Dominus in Euangelio dixerit, *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.* Reſpondet Dominum in Euãgelio loqui de Beatis qui ſunt in via, & ſunt Beati tantùm in ſpe, & incolatè; Ioannem verò loqui de Beatis qui ſunt in Patria, completam habent animæ beatitudinem. Ergò ſancti cum erant in terris, eſuriebant iuſtitiam, cupientes vt & alij Iuſti eſſent, & ipſi iuſtiores fierent in dies, & iuſtitia D E I tam remunerans bonos, quàm vindicans improbos, cõſpicua fieret omnibus; denique, vt coronam iuſtitiæ, quam Iuſtus Iudex reddet omnibus qui iuſtè vixerint, ipſi conſequerentur. At verò Beati qui ſunt in cœlo, nihil eſurient, quia habebunt omnia quæ deſiderari poſſunt; D E V S enim replebit bonis omne deſiderium eorum. Quod autem ſequitur, *Non cadet ſuper illos Sol, neque vllus æſtus.* Sic interpretatur Ambroſius, Per Solem intelligit tentationes quas Sancti patiuntur ab hominibus, per æſtum, vel carnalis concupiſcentiæ ardorem, vel tentationes quibus à Dæmone Sancti impugnantur, atque infeſtantur. Reget autem Beatos in cœlo Agnus, quia ita voluntates eorum diſponet, vt nihil velint vnquam niſi quod D E V S vult. *Deducet eos ad vitæ fontes aquarum,* quia præſtabit eis abundãtem, & ſecurã bonorum

Margin notes: Locus Iſaiæ cap. 49. — Ambroſius. — Locus Matt. cap. 5. — 2. Tim. 4.

omnium poſſeſſionem, ſimúlque gaudiorum atque voluptatum perpetuam fruitionem. *Abſterget denique omnem lacrymam ab oculis eorum.* Cum enim erant in terris, tempus fuit flendi, ſed tempus breuiſſimum: in cœlis verò tempus eſt gaudendi, ſed temporis huius finis nunquam erit: vt in iſtos veriſſimè dici queat illud

Pſal.125. Prophetæ, *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Sic Ambroſius.

Andreas. Beati planè, inquit Andreas, qui per temporarios breuéſque la- 57
bores ſempiternam ſibi requiem compararunt: *Non infeſtabit eos Sol, vel æſtus vllus,* id eſt, nullis vexabuntur, neque etiam tangentur moleſtiis tranſacto ſcilicet iam omnium certaminum tempore. *Agnus paſcet eos,* & ideo luporum incurſiones nequaquam formidabunt, quippè cum omnes tunc lupi in Gehennæ incendium quod nunquam extinguitur, amandandi ſint. Deducentur autem ad liquidos puróſque diuinarum Intelligentiarum fontes, per aquam deſignatos: ibíque non craſſa, & corporea paſcentur & potabuntur eſca & aqua, ſed immateriali & ſpiritali. Quin hoc ipſo quoque tēpore fons ille ſuauem diuini SPIRITVS liquorem fundere nunquam deſinit: neque enim Dominus fruſtra de

Ioan.7. illis qui ſincerè in ipſum credituri erant, fore prædixit, vt flumina aquæ viuæ de ventre illorum dimanarent, qua Sancti vbertim tunc potati, in perpetua lætitia & exultatione degent. Etenim, ſcientia illa quæ ex parte eſt, exuti & perfecta locupletati, & ab omni præterea mutatione & corruptione liberati, æternam beatámque vitam ducturi ſunt. Hæc Andreas.

Authoris interpretatio. Iuuat etiam me nonnihil dicere ſuper hiſce tam lætis amotiſ- 58
que verbis atque promiſſis: ſed ante alia, illud ſcire conuenit, voluiſſe Beatum Ioannem, felicitatem quam Sancti habent in cœlo, velut adumbrare per ſimilitudinem quandam ouium, quarum optima eſt conditio, & beatus, vt ita loquar, ſtatus, ſi à tali regātur paſtore, qui eas nec eſurire, nec ſitire ſinat, nec Solis ardore, nec frigoris, vel æſtus intemperie affligi, nec luporum, aliarúmve beſtiarum incurſibus infeſtari: ſed optima, & copioſa præbeat eis paſcua, & ad liquidas ſalubréſque ducat aquas, vbi potentur, & abluan

abluantur,& recreentur. Huiuſmodi ſimilitudinem ouium,cum agitur de Electis quorum præcipuam & ſingularem D e v s curam habet, frequenter vſurpat diuina Scriptura. Illud præterea hic aduertendum eſt, cœleſtem gloriam & felicitatem Sanctorum in cœlo dupliciter hoc loco declarari; tum per priuationem omnium malorum, quorum in cœlo ſancti expertes omnino ſunt eruntque perpetuo,& huc ſpectant illa verba, *Non eſurient neque ſitient amplius, nec Sol cadet ſuper illos, neque vllus æſtus: & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Tum etiam felicitas Sanctorum hoc loco declaratur per copiam,& excellentiam,atque æternitatem bonorum quibus Sancti fruuntur in cœlis:& ad hæc pertinent illa verba,quod Sancti ſemper ſunt ante thronum D e i,& Agni,& ſeruiunt ei die ac nocte, id eſt, ſine vlla intermiſſione,& Agnus regit eos,& ducit ad vitæ fontes aquarum.

59 Sed nos verba ipſa paulò curioſiùs penſitemus; *Non eſurient, neque ſitient amplius,* Verbum eſuriendi,& ſitiendi per quandam ſimilitudinem tranſlatum eſt ad ſignificandum deſiderium quorumlibet bonorum,etiam ſpiritualium. Non itaque Beati eſuriēt, neque ſitient, quia D e v s replebit bonis omne deſiderium eorum. Sed enim,contra hoc eſſe videtur illud quod in libro Eccleſiaſtici Capite vigeſimo quarto ſcriptum eſt: *Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me,adhuc ſitient.* Verùm in promptu eſt reſpōſio:Fames & ſitis duplex eſt, vna,corporalis,quæ in cœlo nulla eſt; altera ſpiritualis, quæ nihil aliud eſt, quàm deſiderium alicuius boni,ea verò triplex eſt. Vel enim eſt deſiderium boni quod non habetur vt habeatur, ſicut peccator pœnitens eſurit & ſitit miſericordiam & gratiam D e i per quam iuſtificetur. Vel eſt deſiderium boni quod habetur quidem, ſed vt amplius & perfectius habeatur,ſicut vir iuſtus eſurit & ſitit incrementum & perfectionem iuſtitiæ. Vel eſt deſiderium boni quod etſi iam habetur,& plene habetur,deſideratur tamen eius continuatio, vt perpetuò habeatur: Id autem eſt, ita bono iam adepto frui, vt nunquam fruentem capiat eius faſtidium, ſed eo frui ſemper cupiat: huiuſmodi autem fames & ſitis excludēs priuationem boni quod

Locus Eccleſiaſtici cap. 24.

Triplex deſiderium boni.

deſideretur, & animi anxietatem & afflictionem in deſiderando & expectando, & omnino excludens tædium & faſtidium, boni iam adepti; reperitur etiam in Beatis, de qua nimirum fame & ſiti poſſunt intelligi verba illa ex libro Eccleſiaſtici allata: *Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Si ea volumus referre ad Beatos qui ſunt in cœlo. Quanquam ſatis congruè & commodè interpretari ea verba licet de viris Sanctis & adhuc viatoribus, qui DEI ſapientiam & gratiam quam deguſtarunt, & aliqua ex parte iam perceperunt, eſuriunt nihilominus & ſitiunt, id eſt, eam in ſe magis in dies augeri, & perfici auidiſſimè & flagrantiſſimè cupiunt.

Ad malorum etiam priuationem quæ eſt in Beatis, pertinent 60
illa verba, *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Super quibus verbis admonet nos Ioachimus, quod hîc dicitur, DEVM in cœlo lacrymas abſterſurum ab oculis Beatorum, non ita eſſe intelligendum, quaſi futuræ ſint in cœlo lacrymę quæ abſtergantur; ſed quia lacrymis omnibus, quas dum in hac vita & in terris verſarentur, Sancti habuerunt in perpetuum & omninò DEVS finem ponet, vt exactis iam conſummatíſque diebus luctus, æterna gaudia conſequantur. Miro autem, inquit Haymo, pietatis affectu DEVS noſter interdum ſe velut patrem, & interdum vt matrem noſtram nobis oſtendit & exibet: Nam vt pater auerſos filios ad ſe reuocat, dicens per prophetam, *Conuertimini filij, & ſanabo auerſiones veſtras.* Maternæ quoque pietatis viſcera tranſcendit DEVS, cum ait per Iſaiam, *Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? tamen ſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui.* Ecce DEVS amat nos vt pater, & miſeretur noſtri pluſquam mater, & ideò lacrymas tergit ab oculis electorum ſuorum.

Ioachimus. *Haymo.* *Ierem. cap. 3.* *Ierem. c. 49.*

Signanter porrò hic dictum eſt, *Abſterget Deus omnem lacry-* 61
mam. Sunt enim in Sanctis multa & varia lacrymarum genera diuerſis ex cauſis orta. Nempe, alius luget peccata ſua, & quia malum fecit coram DEO: alius flet, quia bonum non egit quod agere poterat: alius, quia bonum quod fecit non ita, vt oportebat, diligen

Multa & varia genera lacrymarũ quæ ſunt Iuſtis & Sanctis viris.

ligenter,& perſeueranter fecit. Alius illacrymatur Proximi peccatis& miſeriis; Alius dura correptionis flagella ſuſtinens:alius aduerſitates Eccleſiæ CHRISTI & ſanctorum videns:alius proſperitates Impiorum & hoſtium populi DEI ægrè ferens:alius luget diuinæ legis contemptum, & DEI offenſam: alius flet quod à propriis vitiis,& concupiſcentiis vehementer impugnatur, alius,quia ſe in oratione, & virtutum exercitatione ſterilem & tepidum ſentit: alius flet ſuæ peregrinationis moram, & cur Propheta lugens ait, *Hei mihi,quia incolatus meus prolongatus eſt, multum incola fuit anima mea.* Omnia hæc lacrymarum genera dicitur DEVS abſtergere ab oculis Sanctorum, quia omnes lacrymandi cauſas omnino,& in perpetuum auferet illis. Quin etiam quanto copioſior fuerit lacrymarum facta ſementis,tanto vberior gaudiorum meſſis colligetur: vt meritò ſancti dicere DEO poſſint in cœlo, *Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti,annis,quibus vidimus mala:* Et, *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Et,*Concidiſti ſaccum meum, circumdediſti me lætitia. Conuertiſti planctum in gaudium mihi.* Tunc perfectè implebitur illud Domini promiſſum, *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.*

Pſal.89. *Pſal.93.* *Pſal.29.* *Matt.5.*

61 Reſtant declaranda verba illa: *Agnus reget illos,& deducet ad vitæ fontes aquarum.* Si Dauid,dum in terris erat,corruptibili corpore tanquam cauere incluſus, & in exilio huius mundi peccatis & miſerijs obnoxius, ſanè quam aſſeueranter fidentérque dixit, *Dominus regit me,& nihil mihi deerit;in loco paſcuæ vbi me collocauit, ſuper aquam refectionis educauit me*: quanto magis id qui in cœlo ſunt Sancti,omnium malorum vacui, plenique bonorum omnium dicere poſſunt? eos nempè Rex & Dominus omnium CHRISTVS paſcet,regétque in omnem æternitatem: & reget eos,non ſicut in terris,per miniſtros ſuos,vel inuiſibiles,vt ſunt ANGELI, vel viſibiles, vt ſunt Principes & Rectores populi ſui in terris; ſed immediatè per ſemetipſum non iam dirigendo ad finem adipiſcendum, ſed in adepto iam fine immutabiliter conſeruando. Reget ita voluntatem & intellectum eorum, vt nec vllo modo peccare,

Locus Pſal. 22.

peccare, aut decipi, ne vllo modo vel corporali, vel ſpirituali, vel culpæ, vel pœnæ tangi queant. Per fontes verò aquarum ad quos ſanctos deducere dicitur, Agnus ſignificatur plenitudo ſcientiæ rerum omnium, exuberantia indeficientis gaudij, inæſtimabilis opulentia cœleſtium diuitiarum, ineffabilis Beatorum honoris & gloriæ ſplendor, exuperantia puriſſimarum, & ſuauiſſimarum atque perennium voluptatum, & vt verbo dicam, bonorũ omnium ſecura, & æterna poſſeſſio. Hæc & tanta beatorum bona, & gaudia ſanctus Dauid attentè contemplans, & vehemẽter admirans, denique contemplationem & admirationem ſuam erupit in illa verba: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Eſt vnus fons cœleſtium bonorum, & ſunt multi fontes: vnus eſt fons reſpectu DEI, ſicut eſt vna beatitudo omnium, quia vnus eſt DEVS obiectum beatificum omnium. Multi autem ſunt fontes, propter multiplicem videlicet & diſparem beatitudinis participationem; & quia vna illa Viſio DEI beatifica præſtat Beatis omnium bonorum guſtum atque oblectamentum, vt de ea verè dici queat, quod de manna diuinitus dato Iudęis in deſerto ſcriptum eſt illis verbis: *Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cælo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem, &c.*

In cælo fons bonorum, & vnus eſt, & multi.

Sap. 16.

***

DE

DE APERTIONE SEPTIMI SIGILLI, DISPVTATIONES QVINQVE.

DISPVTATIO PRIMA.

Super verbis illis quæ ſunt in principio Capitis octaui.

Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo quaſi mediæ horæ.

Exponuntur & expenduntur tres interpretationes ſeptimi ſigilli.

1 QVOD in ſuperiorum explanatione ſigillorum adhuc fecimus, idem etiam nunc in huius ſeptimi & vltimi ſigilli explicatione ſeruabimus, vt primò aliorum Interpretationes fideliter & diligenter exponamus. Prima Interpretatio eſt Victorini & Primaſij, qui myſteriū apertionis ſeptimi ſigilli breuiſſimè atque obſcuriſſimè interpretati ſunt. Victorinus ita ſcribit; In apertione ſeptimi ſigilli ſilentiū fit in cœlo ſemihora; eſt autē ſemihora initium quietis æternæ. Sed partim myſteriū intellexit Ioannes, quia interruptio ſilentij fecit eadē per ordinē repeti, ſi enim iuge fuiſſet ſilentium, hic profectò finis narrādi fieret. Sic Victorinus. In eandem ſententiā, ſimilíque breuitate & obſcuritate ſcribit ſuper hoc loco Primaſius: In cœlo, inquit, id eſt, in Eccleſia, ſilentium ſemihoræ oſtendit initium quietis æternæ, & partem ſilentij vidit Ioannes, quia eadem adhuc viſurus erat. In ſeptimo enim ſigillo non vidit quantum erat futurū, vt apertius ei multa deinde oſtenderent ur:

1. Interp. Victorinus. Primaſius.

derentur: & interruptum eſt ſilentium, quia ſi iuge fuiſſet, iam finis narrandi factus eſſet. Hæc Primaſius. Simile quid etiam Ticonius ſcribit. Sed iſtorum Auctorum Interpretatio tam præciſa & obſcura eſt, vt, quo intelligatur, alia egeat Interpretatione vel potius diuinatione.

Ticonius.

2. Interp. Ambroſius.

Secunda interpretatio eſt Ambroſij, qui putat in apertione ſeptimi ſigilli deſignatum eſſe myſterium Natiuitatis CHRISTI Domini noſtri. Cur autem Natiuitas Domini ſignificata ſit in vltimo ſigillo, & non potius ante reſurrectionem & paſſionem eius quæ prioribus ſigillis, ſecundùm ipſum, deſignata ſunt, rationem Ambroſius reddit huiuſmodi. DEVS in creatione Mundi ſex diebus fecit omnia, ſeptimo autem die requieuit, ob idque diem illum vocauit Sabbatum, id eſt, requiem: quæ eſt autem requies noſtra niſi CHRISTVS? ipſe enim dixit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Congrue igitur in apertione Septimi ſigilli Domini noſtri Natiuitas inſinuatur, & ſilẽtium factum ſignificat pacem & quietem, in Natiuitate eius, hominibus per Angelos annunciatam illis verbis, *Gloria in excelſis* DEO, *& in terra pax hominibus*, quod etiam prædixerat Dauid, *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis.* Aperiens itaque Dominus ſeptimum ſigillum, Spiritualem intelligentiam eorum omnium, quæ ad myſterium ſuæ Natiuitatis pertinent, Doctoribus Eccleſiæ per illuminationem, & inſpirationem Spiritus ſancti patefecit: ſed breue fuit illud ſilentium, id eſt, ſemihorę, quia pax quæ naſcẽte Domino per vniuerſum erat ferme Mundum, & quam in exordio apud Paganos habuit Eccleſia breui tempore manſit: eam quippe Nero interrupit, excitata contra Chriſtianos perſecutione, atque vno die Principibus populi Chriſtiani Petro & Paulo interfectis. 2

Matth 11. *Luca 2.* *Pſal. 71.*

Ambroſius refellitur.

Et hæc quidem Ambroſij eſt interpretatio: quæ nequaquam probabilis eſt, ſicut nec alias eiuſdem Ambroſij interpretationes priorum ſigillorum probabiles eſſe, nos ſupra attendimus, cum in eorum ſigillorum tractatione verſaremur. Enimuerò, DEVS per 3

viſionem horum ſeptem ſigillorum factam Beato Ioanni, voluit ei præmonſtrare, & per eum ſignificare Eccleſiæ ſuæ multa quæ poſt id temporis per diuerſa mundi tempora vſque ad conſummationem ſeculi futura erant, non autem voluit ei manifeſtare quæ iam eo tempore fuerant facta & præterita, quòd ea bene nota eſſent Ioanni, nec eſſet ei ad ea ſcienda opus noua reuelatione. Natiuitas autem Domini noſtri, ad quam refert Ambroſius Apertionem huius ſeptimi ſigilli, annos iam propè centum tempus huius Viſionis præceſſerat, & quæ ad myſterium eius intelligendum pertinebat, nota erant Ioanni, & ipſi Eccleſiæ per ſanctos Euangeliſtas ſatis declarata & ſcriptis prodita.

4 Tertia interpretatio eſt Haymonis & Anſberti, vel vt verius dicam, & paulò pòſt indicabo, ipſius Beati Gregorij. Cœlum, inquiunt iſti, hoc in loco vocatur Iuſtorum Eccleſia, quæ dum à frequentia rerum corporalium contemplationis intimæ quaſi receſſum petit, & cogitationum tumultus reprimens, ad internæ quietis ſecretum penetrat, quaſi quoddam ſilentium Deo in mente præparat. Sed quia in mortali hac vita contemplatio perfecta homini non contingit, animóque quantumuis renitenti obtrudunt ſe variij cogitationum tumultus; rectè dicitur factum eſſe ſilentium quaſi media hora: per quod ſignificatur breuitas quietis in contemplatione quæ Sanctis in hac vita conceditur. Quaſi ergo media hora ſit ſilentium in cœlo, cum electorum animus, dum eſt in mortali corpore, & aliquid de ſuperna quiete percipit, nec tamen in eo quod pèrcepit diu ſtare valet. Sic iſti. Verum hæc ferme ad verbum ſumpta ſunt à Beato Gregorio; qui diſertè admodum diſputans, de ſolitudine cordis, & quiete contemplationis in libro trigeſimo Moralium, explanans illa verba Iob Capitis trigeſimi noni, *Cui dedit in ſolitudine domum.* Locum hunc Apocalypſis luculenter pertractat. De hoc, inquit, ſecreto cordis ſcriptum eſt in Apocalypſi, *Factum eſt ſilentium in cœlo quaſi dimidia hora.* Cœlum quippè Eccleſia vocatur Electorum, quæ dum ad ſublima & æterna per ſubleuationem contemplationis intendit, ſurgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atque intra ſe

Haymo.
Anſbertus.
S. Gregorius.

quoddam ſilentium Deo facit. Sed hoc cõtemplationis ſilentium, quia perfectum in hac vita eſſe non poteſt, ideò dimidia hora factum eſſe dicitur. Nolenti quippè animo dum cogitationum tumultuoſi ſe ſtrepitus ingerunt, etiam ſublimibus intendentem, rurſus ad reſpicienda terrena oculum cordis violenter trahunt. Vnde ſcriptum eſt, *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.* Benè igitur factum hoc ſilẽtium non integra, ſed dimidia hora deſcribitur, quia in hac vita contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Sic Beatus Gregorius. Hanc interpretationem, licet ea videatur myſtica potius eſſe quàm litteralis, propterea tamen hîc referre viſum mihi eſt, quod ex hoc loco Apocalypſis documentum, elicit de ſolitudine & ſecreto cordis neceſſario eis qui ſtudent contemplationi.

Locus Sap. 9.

SECVNDA DISPVTATIO.

Enarratur & diſcutitur quarta interpretatio apertionis ſeptimi ſigilli, quàm tradunt Aureolus & Lyranus.

4. Interp. Aureolus. Lyranus.

SILENTIVM mediæ horæ factum in cœlo cũ apertum eſſet ſeptimum ſigillum Aureolus & Lyranus referunt ad perſecutionem Chriſtianorum factam ab Imperatore Iuliano Apoſtata, qui Cõſtantio in Romanum Imperium ſucceſſit. Iſtius autem Iuliani perſecutio appellata eſt hoc loco ſilentium, quia ſilere & ceſſare fecit Eccleſias Chriſtianorum à publico & ſolemni cultu Dei. Vel ſilentium vocatur, quia Iulianus ſilenter inſectatus eſt Chriſtianos, quemadmodũ ſi mordeat ſerpens in ſilentio, vt dixit Salomon. Non enim aperta perſecutione per atrocitatem cruciatuum & tormentorum vexauit Chriſtianos more priorum Tyrannorum, animaduertit enim maius ex ea re Chriſtianiſmi factum incrementum, celebrioremque Chriſtiani nominis & virtutis famam & gloriam extitiſſe. Tacito 5

Qualis fuerit Iuliani Apoſtatæ perſecutio Chriſtianorum.

Eccleſ. c. 10.

igitur & diſſimulato odio ſæuitiáque animi aduerſus Chriſtianos, callidè & aſtutè, quos per vim terrorémque tormẽtorum vincere non poterat, ſimulata humanitate, diſſimulatáque malitia ſuperare ac perdere ſperauit. Specie namque innocentis, nocentiſſimus Chriſtianorum hoſtis, primo, blandis ſermonibus; deinde ſeueris cohortationibus, tum magnis promiſſis, collato etiam beneficio, reuocatis ab exilio videlicet Epiſcopis à Conſtantio damnatis.; Chriſtianos animos peruertere, virtutémque labefactare tentauit. Sed cùm hæc ratio non ſatis ei procederet ex ſententia, conuerſus ad peiora conſilia, & in Chriſtianiſmi perditionem intentus, ademit priuilegia & munera, tum præcipuè Eccleſiis, tum in commune Chriſtianis à Conſtantino Magno indulta: Vetuit eos qui Chriſtiani eſſent, liberales doctrinas & artes docere aut diſcere; Interdixit eis militia, honorúmque functionibus, & magiſtratuum adminiſtratione. Conſtantes porrò in Chriſtianiſmi profeſſione, & deteſtatione Paganiſmi, grauiſſima pecuniæ multa impoſita expilabat; contra verò, Paganiſmi cultores fouebat, honorabat, locupletabat, & militiæ paciſque muneribus publicis admouebat. Iudæos quoque ad reficiendum templum Hieroſolymitanum, ritúſque Moſaicæ legis repetendos atque recolendos incitauit & adiuuit. Quoniam itaque genus hoc perſecutionis non in ſpeciem atrox & ſæuum, ſed diſſimulatum & tectum fuit, latenter, & quaſi obliquè procedens, propterea nominatur hoc loco ſilentium. Propter eius quoque perſecutionis breuitatem dicitur ſilentium mediæ horæ, non enim amplius vno anno & ſeptem menſibus imperauit Iulianus: licet Eutropius Imperium *Eutropius.* eius in ſeptem annos extendat, computans id videlicet ab eo tempore quo primum à Conſtantio factus eſt Cæſar. Summam eorum quæ de Iuliano Apoſtata diximus, Beatus Hieronymus in *S. Hieronym.* ſupplemento Chronicorum Euſebij paucis hiſce verbis perſtrinxit: Iulianus trigeſimus ſextus Imperator Romanorum, regnauit anno vno, & menſibus ſeptem, vel, vt aiunt alij, annis duobus, & mẽſibus octo. Iuliano autẽ ad Idolorum cultum conuerſo, blanda perſecutio fuit, illiciens magis quàm impellens ad ſacrificandum:

in qua multi ex noſtris propria voluntate corruerunt. Nam ab exilio Athanaſius Alexandriam rediit, & Euſebius, & Lucifer, aliíque ab exilio reuocati ſunt. Lege à Iuliano lata, ne Chriſtiani liberalium artium doctores eſſent, Prohelesius Sophiſta Athenienſis, licet ſibi ſpecialiter Iulianus concederet vt Chriſtianos doceret, Scholam tamen ſponte decreuit; Eccleſia Antiochiæ clauſa eſt, & grauiſſima imminentis perſecutionis procella, voluntate DEI, ſopita eſt. Iulianus enim in Perſas profectus, Chriſtianorum, poſt victoriam, Diis ſuis ſanguinem vouerat: vbi à quodam ſimulato perfuga ad deſerta perductus, cum fame & ſiti perdidiſſet exercitum, & inconſultius à ſuorum erraſſaret agminibus, ab obuio fortè hoſtium milite ilia perfoſſus interiit anno ætatis trigeſimo ſecundo. Sic Hieronymus.

Et interpretatio quidem Septimi ſigilli, ſecundum Aureolum, 6
& Lyranum, huiuſmodi eſt: quam ego quatuor de cauſis minimè probabilē eſſe cēſeo. Principio, valdè incongruū videtur, peſtiferam illā Iuliani perſecutionē & Chriſtianorū vexationē vocabulo ſilētij hoc loco eſſe appellatā. Hoc enim nomen ſilentij per metaphorā in ſcriptura ſæpè vſurpatur pro pace & quiete, & vacuitate à bellis, & ab hoſtili vexatione: vnde illud frequens eſt in ſacris litteris, *Siluit terra*, id eſt, quieuit, & vacauit à bellis, & ab hoſtili infeſtatione. Et quo exploratius & certius id fiat lectori, referam hic quatuor diuinæ Scripturæ loca ex priori libro Machabæorum, in quibus verbum Silere, & nomen Silentij, ea qua dixi ſignificatione poſitum eſt. Primus locus eſt in primo Capite eius libri, vbi Scriptor ille loquens de victoriis Alexandri Magni, *Percuſſit*, inquit, *Darium Regem Perſarum, & Medorum, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertranſiit vſque ad fines terræ, & accepit ſpolia multitudinis gentium: & ſiluit terra in conſpectu eius.* Quid eſt illud, *Siluit terra in conſpectu eius*, hoc nempe; Nemo auſus eſt ei reſiſtere, aut cum eo belligerare, ſed omnes Imperio eius ſubmiſerunt ſe. Alter locus eſt in Capite ſeptimo, vbi poſt ampliſſimam illam Iudæ Machabæi victoriam, interfecto Nicanore: profligatóque hoſtium exercitu, ſubduntur hæc verba, *Et ſiluit terra Iuda*

Nomen ſilentium, & verbum ſilere, quid per Metaphorā ſignificet in ſacra Scriptura.

Locus lib. 1. Machabæorum.

dies

dies paucos. Tertius locus eſt in Capite nono, in quo poſt mortem Alcymi dicitur, *Et ſiluit terra Iuda annis duobus, & cogitauerunt omnes iniqui dicentes, Ecce Ionatas & qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter; nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte.* Quartus locus eſt in decimoquarto Capite eiuſdem libri, loquens enim ſcriptura de Simone Machabæo, qui debellatis hoſtibus Iudæorum, maximam populo ſuo quietem, lætitiam, & gloriam attulerat, habet hæc verba, *Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis.* Ex his quatuor locis (ſunt autem alia plurima, quæ ſtudio breuitatis hic referre ſuperſedeo) ſatis apparet, verbum Silere, & nomen Silentij in Scriptura per Metaphoram vſurpari pro pace, & quiete, & pro vacuitate hoſtilis perſecutionis & vexationis; & ideò nomen Silentij ad perſecutionem Iuliani, & ad vexationem Eccleſiæ CHRISTI ſub eo factam nullo modo congruere poteſt.

7 Deinde perſecutiones Eccleſiæ ac populi Chriſtiani, vel per Paganos, vel per Hæreticos, & Hypocritas, vel per Saracenos atque Mahometanos aliquando iacturas, in apertione ſecundi, & tertij, & quarti ſigilli eſſe præfiguratas, & pronunciatas; ſuprà copiosè oſtendimus, cùm in eorum ſigillorum tractatione verſaremur. Cùm igitur hæc Iuliani Apoſtatæ perſecutio in ſupradictis perſecutionibus contineatur, vnà etiam cum illis in ſuperiorum ſigillorum apertione præſignata eſt, non itaque ad eam ſignificandam diuerſa opus erat viſione ac reuelatione. Adhæc, valdè incongruum videtur, cùm in apertione ſexti ſigilli prænunciata fuerint ea quæ in nouiſſimis Mundi temporibus futura erant tam triſtia atque calamitoſa, quàm læta & glorioſa; proximè poſt, in apertione ſeptimi ſigilli tam longè retrò ad ſignificandam Iuliani perſecutionem rediri. Quid plura? poſt illud ſilentium mediæ horæ factum in cœlo proximè habuit Beatus Ioannes viſionem ſeptem Angelorum tubis canentium, & grauiſſimarum plagarum quæ ad cantum illarum in terra factæ ſunt: ea porrò Viſio planè nullam habet cum Iuliani perſecutione cohærentiam atque conuenientiam, vt cuiuis hæc ipſa conſideranti & penſitanti manifeſtum

feſtum eſſe poteſt; Nam interpretatio eius Viſionis, quam Lyranus & Aureolus tradiderunt, oppido quam incongrua, & incita, & inſulſa, & violenta eſt, vt ſuo loco demonſtrabitur.

TETRIA DISPVTATIO.

Excutitur quinta Interpretatio ſeptimi ſigilli, quæ eſt Ruperti, & ſexta quæ eſt Cælij Pannonij.

5. Interp. Rupertus.

ARBITRATVR Rupertus, per ſeptimi ſigilli apertionem eſſe ſignificatam conſummationem eorum quæ à ſanctis Prophetis de vltimo & generali totius mundi iudicio prędicta fuerãt. Quando enim CHRISTVS Dominus, qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ſedétque à dextris DEI, veniet ad iudicandum viuos & mortuos, tunc, inquit Rupertus, aperietur ſeptimum ſigillum, quia tunc diuinarum Scripturarum nec paruum, nec leue momentum adimplebitur: exempli cauſa, tunc implebitur illud Sophoniæ vaticinium, *Iuxta eſt dies Domini magnus, & velox nimis, vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis, & anguſtiæ, dies calamitatis, & miſeriæ, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt, & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Sed & argentum eorum, & aurum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.* Huius de illo die Iudicij Sophoniæ vaticinij ſimilia leguntur paſſim apud alios Prophetas. Silentium igitur quod Ioannes ait factum eſſe in cœlo, ſignificat quietem illam de qua dixit Dauid, *Terra tremuit, & quieuit, cum reſurgeret in iudicio Deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ*, dixerat autem paulò antè, *De cœlo auditum fecit iudicium*, more videlicet prophetico, præteritum ponens pro futuro. Et iſtorum quidem verborum hic eſt ſenſus, Quando de cœlo veniens, auditum facies iudicium, dicens Iuſtis,

Sophon. 1.

Locus Pſal. 68.

Iuſtis, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum paratum vobis à conſtitutione mundi*, tunc terra tremuit, & quieuit, id eſt, impij contremiſcent, & in perpetuum quieſcent, & infeſtare Iuſtos non amplius poterunt: tunc etiam ſancti ſub altare DEI clamantes vindictam ſui ſanguinis, quieſcent, finémque clamoribus ſuis ponent, pleniſſima inimicorum ſuorum vltione facta. Ergo id ſilentium in cœlo factum, cœleſtis Eccleſiæ quietem poſt diem iudicij, ſine fine futuram declarat. Quod autem dicitur, ſilentium illud fuiſſe quaſi mediæ horæ, id & ad ſignificationem prędictæ quietis & pacis ſatis eſt; & ad diſiunctionem valet eorum quæ hactenus præmiſſa ſunt, & eorum, quæ deinceps ſequentur; quia videlicet iam nunc ab alio exordio, myſteriorum ſiue reuelationum ordo recapitulatur. Hæc Rupertus.

9 Sed laborat Rupertus in declarando cur illud ſilentium ſignificans ſanctorum quietem poſt diem iudicij futuram, vt ipſe interpretatur, mediæ horę, dicatur; quæ tempus denotat breuiſſimum, cum illa tamen quies ſanctorum futura ſit æterna: laborat, inquam, in hoc Rupertus, nec vllam potuit idoneam eius rei cauſam afferre. Illud prætereà facit contra Rupertum, quod illud ſilentium mediæ horæ factum in cœlo, proximè ſubſecuta eſt viſio ingentium plagarum & malorum quæ in nouiſſimis Mundi temporibus, ante diem iudicij futura ſunt. Non igitur congrua eſt interpretatio Ruperti aientis, per illud præcedens ſilentium ſignificatam eſſe Sanctorum quietem poſt diem Iudicij futuram. *Confutatio Ruperti.*

10 Sexta interpretatio eſt Cœlij Pannonij. Hic ſilentium factum in cœlo, ſimiliter vt Beda & alij de quibus paulò infrà dicturi ſumus, interpretatur de pace & quiete quæ continget Eccleſiæ CHRISTI poſt interitum Antichriſti. Sed eo diſcrepat, quod quod illam ſemihoram ſilentij putat idem eſſe tempus, atque tempus illud mille annorum, per quos annos ligato Satanæ, Chriſtianus populus incredibili pace, ac iucunditate, fœlicitatéque perfruetur in terris, quæ nominatur prima reſurrectio, de qua pluribus verbis infrà capite vigeſimo ſcribit Beatus Ioannes. Sed *6. Interp. Cœlius Pannonius.*

rurſus infideles, reparatis coniunctíſque viribus, nouiſſimum & atrociſſimum Chriſtianis bellum inferent, quas gentes Ioannes infrà nomine Gog & Magog appellat. Illud porrò tempus intermediæ quietis & pacis hic appellatur ſemihoræ, infrà verò Capite vigeſimo nominatur mille annorum. Id autē eſt, & breue, & longum fore: nam vt præciſa & certa eius temporis ratio denotetur eſſe mortalibus incognita atque incomprehenſibilis, nunc breue, nūc longū ſignificatur, ne quis videlicet temerario auſu eius temporis longitudinē aut breuitatē determinare velit. Ceterùm, quia periculorum, & laborum vacuitas & diutina pax & quies ſæpe vitia parit & nutrit, eo fiet, vt tunc Chriſtiani paulatim à charitate deferueſcentes, & ab integritate ſpiritus deficientes, ad carnis illecebras & corruptelas defluant, prorſus adeo, vt veniens Dominus ad Iudicium, vix fidem inuenturus ſit in terris, ſic ipſe dixit

Locus Lucæ 12. *Cùm venerit filius hominis, putas inueniet fidem ſuper terram.* Et ſicut in tempore Noë atque Lot homines impij voluptatibus omníque generi vitiorum indulgentes, nihílque vindictam DEI metuētes, repentino diluuij atque incēdij ſupplicio ſunt oppreſſi, itidem erit in aduentu Domini ad Iudicium, de quo pluribus verbis à Mat-

Matth. 24. & Lucæ. 17. thæo & Luca ſcriptum eſt: & in hanc quidem ſentētiam Cœlius Pannonius ſeptimi ſigilli apertionem interpretatus eſt.

Refutatio Cœlij Pannonij. Sed eius interpretatio magnum quoddam videtur eſſe para- 11
doxum; non enim ſolùm improbabile, verùm etiam inopinale videtur, idem tempus in ſacris litteris deſignari per mediam horam, atque per mille annos: cum tempus mediæ horæ ſignificet breuiſſimum tempus, mille verò annorum denotet quàm longiſſimum tempus. Per millenarium quippe numerum ſolet diuina Scriptura ſignificare indefinitam quampiam, ſed longè maximam vel annorum, vel aliarum rerum multitudinem; cuius vſurpationis exempla reperiet Lector in Cap. 9. Iob, & in Deuteronomij Cap. 7. & 32. & in Pſalmo 90. Deinde, Cœlius Pannonius tempus illud mille annorum pacis, & quietis applicat ad tempus proximè ſubſequens mortem Antichriſti: at Beatus Ioannes infrà Capite vigeſimo, non obſcurè ſignificat, illos mille annos eſſe terminan

minandos in aduentu & perſecutione ipſius Antichriſti: Immò verò, communis eſt Patrum & Theologorum ſententia, per illos mille annos ſignificatum eſſe tempus omne quod eſt à reſurrectione Chriſti vſque ad regnum Antichriſti, & vſque ad diem Iudicij. Legendus eſt Beatus Auguſtinus in libro vigeſimo de ciuitate DEI Capite ſeptimo, vbi de ſignificatione iſtorum mille annorum copiosè accuratéque diſſerit: cum quo etiam conſentit B. Gregorius libro 9. Moral. cap. 1. & libro 35. cap. 10. eadémque ſententia eſt Primaſij & Bedæ aliorúmque libri Apocalypſis explanatorum ſuper Caput 20. huius libri in explanatione illorum mille annorũ. Ad hæc, Cœlius in ſua Interpretatione videtur pugnantia inter ſe dicere, ait enim, finito tempore illius magnæ pacis & proſperitatis futuræ poſt mortem Antichriſti, fore vt ex omnibus Mundi partibus inſurgant aduerſus populum DEI gentes, quæ innumerabili comparato exercitu, bellum ſanctis DEI cultoribus inferant atrociſſimum: at verò Dominus noſter in Euangelio, cuius verba referunt Matthæus 24. & Lucas 17. eaque citat etiam ipſe Cœlius, ſatis apertè indicant, finem illius maximæ pacis, & quietis & proſperitatis hominum, non alium forè quàm repentinum Impiorum interitum, & aduentum Domini ad Iudicium.

QVARTA DISPVTATIO.

Refertur ſeptima Interpretatio apertionis ſeptimi ſigilli, quæ eſt Ribera.

12 FRANCISCVS Ribera putat, myſterium apertionis ſeptimi ſigilli non eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihoræ, vt alij ferè omnes libri huius interpretes arbitrati ſunt; ſed contineri in ea viſione quæ poſt illud ſilentium Beato Ioanni facta eſt ſeptem Angelorum tubis canentium, & ingentium plagarum quæ ad cantum illarum tubarum in terra & mari futuræ erant, hoc enim ex ipſo verborum contextu mani- *7. Interp. Ribera.*

 feſtum

feſtum ſit. Nam poſtquam dixit, *Cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora*; proximè ſubdit myſterium ſeptimi ſigilli dicens, *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & data ſunt illis ſeptem tubæ, &c.* Quoniam igitur in ſexto ſigillo præſignata eſt beatitudo eorum qui ab Angelis ſignandi erant in frontibus ſuis, vt ſuprà in capite ſeptimo dictum eſt, congruè nunc in ſeptimo ſigillo, vt in viſione illorum ſeptem Angelorum tubis canentium præmonſtrantur ſupplicia eorum, qui tunc ab Angelis non ſignabuntur in frontibus, Vnde infrà capite nono legimus, *Et præceptum eſt ne læderent niſi tantum homines qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.* Illius porrò ſilentij quod per mediam horam factum eſſe dicitur in cœlo, Ribera duas affert rationes. Primò, ſignificari ait, ſummam Angelorum aliorúmque cœlitum admirationem ob magnitudinem ſuppliciorum quæ in apertione ſeptimi ſigilli viderunt eſſe futura, & impiis in-
Matth. 24. fligenda; ſimiliter enim illa verba Domini, *Et virtutes cælorum commouebuntur*, interpretati ſunt Chryſoſtomus, & Hieronymus, & Euthymius. Verùm propterea hæc ratio non admodum placet Riberæ, quod nec ſatis conſtat, an ſtatim vt apertum eſt ſeptimum ſigillum, illa Impiorum ſupplicia oſtenſa ſint Cœlitibus, & Beato Ioanni: & quia maximis poſteà ſuppliciis hominum futuris præſignatis, non legitur factum eſſe ſilentium, exempli cauſa, infra Capite 15. vbi exponitur viſio de ſeptem phialis Iræ DEI, & de plagis nouiſſimis, præmittuntur hæc verba, *Et vidi aliud ſignum in cælo magnum & mirabile.* Et cætera quæ ſequuntur, nec tamen dicitur tunc eſſe factum in cœlo ſilentium. Probabilior itaque ſit ei altera ratio quæ eſt huiuſmodi: Aperto ſeptimo ſigillo non ſtatim Ioannes vel audiuit, vel vidit myſterium aliquod in cœlo, ſicut in aliis ſigillis factum erat, ſed tranſiit ſemihoræ ſpatium, priuſquam aliquid videret vel audiret. Huiuſmodi autem mediæ horæ ſilentium ſignificabat illam Sanctorum beatitudinem ſupra deſcriptam in capite ſeptimo, non eis ſtatim vt ſignati erant, eſſe præſtandam, ſed prius futura eſſe omnia illa prodigia, & Reproborum ſupplicia quę per ſeptem Angelos tubis canentes facienda

facienda eſſe præſignatum eſt. Poſthæc autem, regnum DEI venturum eſt, per quod plena & integra Electis omnibus beatitudo continget, vt infrà Capite decimo Beatus Ioannes ſignificauit. Hoc etiam ſenſit Andreas ſcribens, ſemihoræ ſilentium oſtendere breuitatem temporis in quo poſt plagas illas inductas regnum CHRISTI manifeſtabitur. Hactenus de ſeptima Interpretatione quæ eſt Riberæ dictum ſit; Noſtrum verò de ea Interpretatione Iudicium ex proximè ſequentis Diſputationis explicatione diluceſſet.

QVINTA DISPVTATIO.

Explicatur octaua Interpretatio ſeptimi ſigilli, quæ eſt multorum, & quæ præ ceteris probatur auctori.

13 OCTAVA Interpretatio ſeptimi ſigilli eſt Bedæ, quam præ ceteris approbarunt Anſelmus, Ricardus, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, aliique complures: ea verò eſt huiuſmodi. Poſt interitum Antichriſti, ait Beda, requies aliquantula creditur futura in Eccleſia, de qua intelligitur illud Danielis in Capite duodecimo, *Beatus qui expectat, & peruenit ad dies mille trecentos triginta quinque.* Quæ verba explanans ſanctus Hieronymus ita ſcribit, Beatus qui interfecto Antichriſto, ſuper mille ducentos nonaginta dies, id eſt, tres annos & dimidium annum, quanto ſcilicet tempore regnaturus eſt Antichriſtus, dies quadraginta quinque præſtolatur, poſt quos eſt Dominus in ſua Maieſtate venturus. Quare autem poſt necem Antichriſti, quadraginta quinque dierum futurum ſit ſilentium, diuinæ ſolius eſt ſcientiæ: niſi fortè dilatio illa regni ſanctorum, patientiæ eorum probatio eſſe dicatur. Sic Hieronymus. Cuius verba non obſcurè ſignificant, eum putaſſe, quietem illam quadraginta quinque dierum inter Antichriſti mortem, & Domini aduentum interiectam, eſſe

8. Interp. Beda. Anſelmus. Thomas Anglus. Richardus. Dionyſius Carthuſianus.

Locus Danielis 12. S Hieronymus.

ſignificatam in Apocalypſi per ſilentium factam in cœlo quaſi dimidia hora, de quo loquitur Ioannes in hoc loco; id enim oſtendunt illa Hieronymi verba, (Quare autem poſt necem Antichriſti, quadraginta quinque dierum futurum ſit ſilentium, diuinæ ſolius eſt ſcientiæ.) Ecce, quietem illam Hieronymus vocat ſilentium, indubiè reſpectum habens ad hunc locum Apocalypſis. Hieronymi porrò auctoritas, viri, extra controuerſiam, in ſcientia ſacrarum litterarum doctiſſimi, magnum profectò eſt argumentum probabilitatis huius octauæ interpretationis.

Cur poſt necem Antechriſti, & ante diem Iudicij, dandum ſit hominibus ſpacium quadraginta quinque dierum.

Ceterùm, illius poſt necem Antichriſti moræ & quietis qua- 14
draginta quinque dierum, præter cauſam à Beato Hieronymo paulò ſuprà in commemoratis eius verbis traditam, Gloſſa Interlinearis ſuper illo Danielis loco aliam reddit rationem dicens, moram eorum quadraginta quinque dierum dandam eſſe poſt mortem Antichriſti, cùm ad refrigerium Iuſtorum qui maiorem in modum in Antichriſti perſecutione afflictati, eius neci ſupererunt; tum ad pœnitentiam eorum qui decepti ab Antichriſto, defecerant à fide: Sicut etiam Iudæis ad pœnitentiam agendam pro nece quam Domino noſtro impiè & crudeliter intulerant, datum eſt ſpatium quadraginta annorum à paſſione Domini, vſque ad excidium Ieroſolymitanum à Romanis factum. Nec verò illa pax & quies bonis & iuſtis tantùm continget, verùm etiam improbis atque impiis; qui tunc quaſi iam defuncti malis omnibus, ſecurè viuent toto animo voluptatibus & vitiis indulgentes, quos tamen ſupremum exitium non opinantes repentè opprimet. Nam, vt Paulus ſcripſit ad Theſſalonienſes, *Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet, cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentè ſuperueniet eis interitus.*

Obiectionis Riberæ ſolutio.

Hinc apparet, quod noſter Ribera obiecit aduerſus hanc in- 15
terpretationem, infirmum eſſe. Ait enim, per illud ſilentium factum in cœlo non potuiſſe ſignificari quietem illam quæ proximè antecedet Domini aduentum ad Iudicium: Beatus enim Ioannes poſt illud ſilentium, habuit duas alias Viſiones grauiſſimarum plagarum, & ingentium malorum quæ ventura ſunt hominibus ante

ante Domini aduentum. Et prior quidem Viſio fuit ſeptem Angelorum tubis canentium, quæ deſcribitur in hoc Capite octauo: altera Viſio fuit ſeptem item Angelorum habentium ſeptem phialas iræ DEI, id eſt, ſeptem plagas nouiſſimas, in quibus conſummanda eſt ira DEI ſuper terram, quæ viſio enarratur infrà Capite decimo quinto,& decimo ſexto. Cùm igitur hæ plagæ futuræ ſint poſt illud ſilentium, & ante Domini aduentum, nullo modo eſt probabile, per illud ſilentium ſignificatam eſſe quietem, quæ proximè antecedet Domini aduentum. Sic Ribera. Ad cuius obiectionem dupliciter reſponderi poteſt. Cùm enim dicitur, poſt breue illud tempus pacis & quietis ſignificatum in apertione ſeptimi ſigilli per ſilẽtium ſemihoræ factum in cœlo, futurum repentinum hominum impiorum interitum, & aduentum Domini ad Iudicium, non ita eſt hoc intelligendum, quaſi omninò immediatè, nulláque prorſus interpoſita mora, repentè interituri ſint impij, & venturus Dominus ad iudicium: nam ènim ſic erit, ſed ſtatim poſt illam pacem & quietem fient plagæ & ſupplicia Impiorum quæ infrà præſignata ſunt per Viſionem ſeptem Angelorum tubis canentium, & per aliam Viſionem ſeptem etiam Angelorum phialas plenas ira DEI habentium. Vel, quia iſtæ plagæ ac ſupplicia ex improuiſo ac repentè accident impiis nihil tale tunc metuentibus aut opinantibus, & per illas plagas omnes impij de medio tollentur; idcirco verè dicitur, poſt illam pacem & quietem repentinum Impiis venturum interitum, quia repentè aduenient illæ plagæ quæ ſupremum illis afferent exitium. Verè item dicitur,poſt illam pacem & quietem venturum Dominum ad Iudicium; nam illæ plagæ ac ſupplicia Impiorum, quæ tempus illius pacis ac quietis ſubſequentur, proxima erunt ſigna, & quaſi prænuntia iam inſtantis Domini aduentus ad Iudicium.

16 Illud præthereà reſponderi ad Riberæ obiectionem poteſt, licet plagæ & ſupplicia Reproborum infrà per duas illas Viſiones Angelorum deſignata, narrentur in hoc libro poſt illud ſilentium factum in cœlo; reuera tamen ea futura ſunt ante illud pacis & quietis

quietis breue tempus ſignificatum per ſilentium ſemihoræ factum in cœlo; ſed poſteriori loco narrantur, per figuram ſcilicet in ſacra Scriptura non infrequentem, quæ appellatur recapitulatio, per quam poſterius commemorantur, quæ prius facta ſunt: ſicut contra per figuram Anticipationis, minimè inſolentem in ſacris litteris, prius narrantur, quæ poſterius geſta ſunt.

Figura recapitulationis, necnō & anticipationis, frequens in ſacra Scriptura.

17 Quod autem plagæ & ſupplicia Impiorum poſt illud ſilentium deſcripta, verè ante illud futura ſint, ex eo ſatis apparet, quod illud ſilentium factum eſt in apertione ſeptimi ſigilli, ante quod in apertione ſexti ſigilli prænuntiata ſunt vltima mala Impiorum ventura illis proximè antè conſummationem ſeculi, & ſecundum Domini aduentum, vt per ſe patet ipſa verba conſideranti. Cùm igitur plagæ ac ſupplicia Impiorum deſcripta in hoc libro poſt commemorationem illius ſilentij per ſemihoram in cœlo facti, futura ſint ante vltima illa mala per apertionem ſexti ſigilli præſignata, aut certè eo ipſo tempore; ex eo conficitur, illas plagas & ſupplicia poſt illud ſilentium commemorata, per figuram Recapitulationis eſſe in hoc libro deſcripta: Hæc mea vnius hæc eſt de iſtarum plagarum Recapitulatione ſententia, ſed eam plerique omnes libri huius Interpretes tenuerunt, Victorinus, Ticonius, Primaſius, Beda, Haymo, Anſelmus, Rupertus, Ricardus, Thomas Anglus, Dionyſius Carthuſianus, vt alios nunc taceam recentiores. Nos certè ſuprà in noſtris Prolegomenis Lectorem præmonuimus, eaſdem res, præſertim verò quæ pertinent ad nouiſſima mundi tempora, per diuerſas viſiones præſignari, tum ad maiorem veritatis rei certitudinem indicandam, tum ad pleniorem eius rei cognitionem præbendam, dum in poſterioribus Viſionibus manifeſtantur aliqua quæ in prioribus Viſionibus non erant oſtenſa, nec tamen in earum Viſionum deſcriptione rectus ordo temporis, & rerum gerendarum perpetuò ſeruatur.

18 Hactenus diſputatum eſt pro defenſione octauæ interpretationis ſeptimi ſigilli, cum qua bene congruit Interpretatio Andreæ Cęſarenſis, quam in ſuis Commentariis in Apocalypſim exponit ipſe his verbis, Per ſeptimi ſigilli ſolutionem denotatur

Andreas.

regni

regni terreni,& vitæ,atque conuerſationis terrenæ finis: cui ſubſeruient ſeptem Angeli ad ſupplicia Impiis irroganda conſtituti à DEO. Silentium porrò factum in cœlo,ſignificauit vel ſummam Angelorum erga Maieſtatem DEI reuerentiam; vel ignoratiōnẽ certi temporis aduentus Domini ad iudicium, quam etiam Angeli habent, non ſolùm mortales. Dimidia verò hora ſilentij præſignauit breuitatem eius temporis quod inter nouiſſimas plagas Mundo illatas, & regni Chriſti manifeſtationem intercedet. Sic ille.

19 Ego octauam hanc interpretationem cæteris antepono. Arbitror autem myſterium ſeptimi ſigilli eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihoræ, quod in cœlo factum eſt, quale autem fuerit iſtud myſterium ſatis per octauam Interpretationem declaratum eſt. Quod autẽ dixi, facilè perſuaderi poterit Lectori hoc argumento. In omnibus aliis ſigillis, myſterium apertionis cuiuſlibet eorum in eo poſitum eſſe cernimus, quod poſt apertionem illius ſigilli immediatè vel dictum, vel oſtẽſum eſt Beato Ioanni; exempli cauſa, de primi ſigilli apertione ita ſuprà ſcriptum eſt, *Et cùm aperuiſſet vnum de ſeptem ſigillis, audiui vnum de quatuor animalibus dicens, Veni, & vide, & vidi, & ecce equus albus, &c.* In ſignificatione iſtius equi albi, & eius qui ſuper eo ſedebat, conſiſtit myſterium apertionis huius primi ſigilli: Idémque licet animaduertere in apertione ſecundi, & tertij, & quarti ſigilli. Myſterium quoque quinti ſigilli eſt in eo quod immediatè poſt eius apertionem oſtenſum eſt Ioanni, Sic enim legimus, *Cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, &c.* Denique Myſterium ſexti ſigilli in eo eſt, quod Ioanni poſt eius ſigilli apertionem proximè oſtenſum eſt, *Et vidi,* inquit Ioannes, *cùm aperuiſſet ſigillum ſextum, ecce terræ motus magnus factus eſt, & Sol factus eſt niger,* & cætera quæ ſequuntur. Ergo ſimili ratione myſterium ſeptimi ſigilli in eo potiſſimum poſitum eſſe cenſeri debet, quòd pòſt apertionem illius ſigilli proximè oſtenſum eſt Beato Ioanni: Id verò fuit ſilentium in cœlo per mediam horam factum: Sic enim initio Capitis octaui ſcriptum eſt, *Et cùm aperuiſſet*

Auctoris ſententia.

Apocalyp. 6.

ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora. Nam illud quod deinde ſequitur, *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.* Extra myſterium eſt ſeptimi ſigilli, & ad aliam, diuerſámque pertinet Viſionem. Si enim pertineret ad ſeptimum ſigillum dictum eſſet hic ſicut dictum fuit ſuprà, *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media horæ, & audiui vnum de quatuor Animalibus, vel vnum de Senioribus dicentem mihi, Veni, & vide; & vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.* Nos etiam paulò ſuprà oſtendimus plagas præſignatas per iſtam Viſionem Angelorum tubis canentium, futuras eſſe ante breue illud tempus ſignificatum in apertione ſeptimi ſigilli per ſilentium ſemihoræ factum in cœlo; hinc autem neceſſariò concluditur, iſtam Viſionem Angelorum, & plagarum, ad ſeptimi ſigilli myſterium nullo modo pertinere.

Sed hic finem habeat longiſſima tractatio ſeptem ſigillorum, ſiue libri ſeptem ſigillis ſignati, cuius libri, & ſigillorum eius viſio, cum & amplitudine, & obſcuritate, & myſteriorum multitudine, ac profunditate, atque præſtantia alias omnes in hoc libro deſcriptas Viſiones longè antecellat; mirum videri non debet, ſi ad hanc vnam Viſionem dilucidè, ſubtiliter, copiosè, exactéque declarandum, duæ ſuper centum Diſputationes à nobis pertractatæ ſint.

FINIS OPERIS.

Hunc tertium Tomum Selectarum diſputationum centum octoginta trium ſuper librum Apocalypſis, Auctor ipſe, iam ſeptuagenarius, miſit Lugdunum, Horatij Cardonij typis excudendum, Anno ab ortu Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexto.

INDEX COPIOSISSIMVS, ET QVASI BREVIARIVM quoddam totius operis.

Centum octoginta trium diſputationum ſuper libro Apocalypſis, & rerum notabilium, quæ in ſingulis Diſputationibus tractantur. Numerus autem Indici adiectus indicat numerum marginalem, non autem numerum Paginarum.

Prolegomena continent vndecim Diſputationes.

DISPVTATIO PRIMA.

De multitudine & claritate Scriptorum, qui Commentaria ſcripſerunt in librum Apocalypſis. 1

Recenſentur quadraginta Scriptores, qui Commentaria ediderunt in librum Apocalypſis. 1. & ſeq.

Non eſſe vituperandum Auctoris ſtudium & conatum interpretandi Apocalypſim, poſt tot eius libri Interpretes. 5

Præclara Ruperti ſententia & pulchra allegoria, quod non ſit temerarium, vel ſuperuacaneum, vel inutile poſt tot veterum doctorum ſuper diuina Scriptura Commentationes, noua in eandem Scripturam à recentioribus ſcribi Commentaria ibid.

DISPVTATIO SECVNDA.

De Auctoris iudicio ſuper quorundam veterum in Apocalypſim Commentariis. 6

Probatur euidenter, Commentaria in Apocalypſim ſub nomine B. Ambroſij euulgata, non eſſe ipſius Ambroſij. 6

An 18. Homiliæ in Apocalypſim nomine B. Auguſtini prænotatæ ſint ipſius, an potiùs Tieonij. 8

Commentaria in Apocalypſim B Thomæ adſcripta non eius eſſe, ſed Thomæ Angli. 11

DISPVTATIO TERTIA.

An conueniens fuerit, à B. Ioanne ſcribi Apocalypſim ſuam & Eccleſiæ tradi. 12

Librum Apocalypſis eſſe ſacrum & Canonicum luculento quodam decreto quarti Concilij Toletani, & illuſtri Dionyſij Areopagitæ teſtimonio probatur. 13

Excutitur ſententia B. Hieronymi aientis, librum Apocalypſis pro Canonico non recipi ab Eccleſiis Græcorum. 14

Quemadmodum Dominus Cardinalis Baronius putet intelligendum eſſe iſtud Hieronymi dictum. 15

Exponitur Andreæ Cæſarienſis Cappadociæ Archiepiſcopi ſententia de auctoritate libri Apocalypſis magnorum Græciæ Eccleſiæ doctorum conſenſu confirmata. 16

DISPVTATIO QVARTA.

De multiplici & ingenti vtilitate libri Apocalypſis ad vniuerſam Chriſti Eccleſiam permanante. 71

Quodnam fuerit Dei Conſilium in tradendo Eccleſiæ hanc B. Ioannis Apocalypſim. 18

Omnes caſus & euentus inſignes ſiue proſperos, ſiue aduerſos in Eccleſia Chriſti ab eius exordio vſque ad nouiſſima mundi tempora futuros, in libro Apocalypſis per varias viſiones, variáſque figuras & ſimilitudines, adumbratos & præſignatos eſſe. 19

Vnam B. Ioannis Prophetiam in hoc libro Apocalypſis deſcriptam, eſſe in nouo Teſtamento inſtar aliarum omnium Prophetiarum, quæ in libris Prophetarum veteris Teſtamenti traduntur. 20

DISPVTATIO QVINTA.

De ſeptem maximè inſignibus futuris in Eccleſia Chriſti aduerſitatibus, totidémque proſperitatibus, quæ in libro Apocalypſis fuiſſe videntur prædictæ. 21
Enarrantur ſeptem magnæ proſperitates, totidémque aduerſitates quæ olim fuerunt in populo Hebræo. 22
De ſeptem maximis in Eccleſia Chriſti futuris aduerſitatibus. 24
Exponuntur memorabiles admodùm ſeptem Eccleſiæ Chriſtianæ proprietates. 25
Quot & quanta bona acciderint Eccleſiæ & populo Chriſtiano ex admirabili conuerſione Imperatoris Conſtantini Magni ad fidem Chriſti. 26
De ingenti magnificentia & opulentia & potentia & maieſtate Eccleſiæ Chriſti, quæ fuerat ab Eſaia diuerſis verbis prędicta. 27
De imperio & potentia quorundam Imperatorum Chriſtianorum, iuſtitiæ ac pietatis laude præſtantium. 28
De pluribus & memoratiſſimis Chriſtianorum principum victoriis ſingulari protectione, & adiutorio Dei comparatis. 29
De inuentione noui orbis & plurimarum inibi Gentium conuerſione ad Chriſtum. 30
Quanto bono Eccleſiæ Inſtitutum fuerit officium ſanctæ inquiſitionis, & de eius laude. 30
Dignum fuiſſe B. Ioannem cui hæc Apocalypſis traderetur à Deo; & comparatio Ioannis cum Daniele Propheta ponitur, & cur liber Apocalypſis inter omnes diuinæ Scripturæ libros vltimum locum teneat. 31

DISPVTATIO SEXTA.

De obſcuritate libri Apocalypſis. 32
Quāta ſit obſcuritas libri Apocalypſis oſtenditur ex ſententia ipſiuſmet B. Ioannis qui eum librum ſcripſit. 32
Præclarum Dioniſij Alexadrini teſtimonium de libri Apocalypſis obſcuritate, quæ talis eſt tamen vt eo ipſo numerabilem magis & adnumerabilem reddat eum librum. 33
Scitum valde Socratis dictum de obſcuritate ſimúlque præſtantia Scriptorum Heracliti Philoſophi. 34
Pulchra B. Hieronymi ſententia de multitudine atque obſcuritate myſteriorum quæ in libro Apocalypſis continentur. 34

DISPVTATIO SEPTIMA.

De cauſis tantæ obſcuritatis quanta eſt in libro Apocalypſis. 35
Enarrantur quinque cauſæ ex quibus naſcitur obſcuritas libri Apocalypſis. 31

DISPVTATIO OCTAVA.

De multiplici multúmque diuiua ratione interpretandi librum Apocalypſis quam explanatores eius variè tenuerunt, vnde eius libri obſcuritas non ſolùm non eſt ſublata, ſed etiam aucta. 40
De ſeptem ſtatibus inſignium virorum futuris in Eccleſia Chriſti per diuerſa mundi tempora, ad quos multi putant quæ in libro Apocalypſis traduntur præfigurandos & prænunciandos pertinere. 41

DISPVTATIO NONA, ET DECIMA.

Exponuntur octo regulæ quæ ad minuendam libri Apocalypſis obſcuritatem ſatis conducunt. 47 48
In libro Apocalypſis frequentes eſſe (ſicut etiam in libris aliorum Prophetarum) anticipationes, recapitulationes, regreſſiones ad priora earundémque rerum repetitiones & retractationes quin etiam repentinas tranſitiones. 51
In Apocalypſi non rarò accidit, eaſdem res per plures & diuerſas viſiones præfigurari, cuius rei duplex redditur ratio. 52
Hæc Prophetia B. Ioannis congruit admodùm & in Viſionibus, & in ſententiis etiam in phraſibus & modis loquendi cum Prophetiis veterum Prophetarum, præſertim verò Iſaiæ, Ezechielis, Danielis, & Zachariæ, & cur Deus id fieri voluerit. 53
In Apocalypſi quædam apertè & manifeſtè dicuntur, pleraque autem apertè & obſcurè; cur autem non omnia ſimiliter vel apertè, vel obſcurè dicta ſint ratio redditur. 54
Pulchra ſimilitudo Ruperti comparantis Scripturam libri Apocalypſis cum terra promiſſionis. 57

DISPVTATIO VNDECIMA.

Quod fuerit conſilium, ſiue vt vocari ſolet intentio, B. Ioannis in ſcribendo librum hunc Apocalypſis. 58
Quæ traduntur in libro Apocalypſis, eorum nonnulla facta iam erant ante ſcriptionem huius libri, alia quædam eo ipſo tempore agebantur; ſed pleraque poſt id temporis futura erant. In conſequentibus, deinceps temporibus vſque ad finem mundi. 59
Voluiſſe Deum per hanc Apocalypſim, & ipſi Ioanni, & per eum ipſi Eccleſiæ præmonſtraſſe inſigniores caſus & euétus ſiue proſperos,

ſperos, ſiue aduerſos in Eccleſia ſua, diuerſis in temporibus vſque ad finem Mundi futuros. 59
Apocalypſim B. Ioannis vniuerſam in ſeptem principalium viſionum deſcriptione verſari, & quæ ſint iſtæ ſeptem viſiones. 59

580

CAPVT PRIMVM APOCALYPSIS CONTINET VIGINTI QVINQVE DISPVTATIONES.

DISPVTATIO PRIMA.

De ſignificatione huius vocabuli Apocalypſis. 1
Doctrinam Apocalypſis eſſe ſupernaturalem nec niſi per Dei reuelationem homini comprehenſibilem. 1
De quadruplici commendatione libri Apocalypſis, & de quatuor eius cauſis, Efficiente, Materia, Forma, Fine. 1
Quid propriè ſignificet nomen Græcum Apocalypſis; & quod id nomen fuerit primò vſurpatum à Septuaginta duobus Interpretibus ſecundùm B. Hieronymum. 2
Reuelatio Prophetica qualis ſit & quibus modis fiat. 4
B. Ioannem à veteribus cognominatum fuiſſe Theologum. 5

DISPVTATIO SECVNDA.

Super illis verbis: *Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis.* 6
Dicitur interpretatio Ioachimi non congruè declarantis quemadmodum Chriſtus myſteria ſua reuelauerit ſeruis ſuis. 7
Chriſti, vt homo eſt, quanta fuerit præſcientia rerum futurarum, & qualiter diuerſa fuerit à præſcientia futurorum quam habuerunt Prophetæ. 8
Chriſtus quomodo dicatur in Euangelio neſcire diem Iudicij. 9

DISPVTATIO TERTIA.

Super illis verbis: *Quæ oportet fieri citò.* 10
Quomodo hæc reuelatio facta Ioanni dicatur fuiſſe rerum citò futurarum, cum pleraque in hac Apocalypſi contenta longè poſt ætatem Ioannis euenerint, quin etiam multa nec dum facta ſint, ſed in nouiſſimis mundi temporibus futura expectentur. 10
Exponuntur huius Quæſtionis quatuor Interpretationes, quarum tres priores refelluntur, quarta verò approbatur. 11. & ſeq.
An omne tempus huius mundi vſque ad finem eius poſſit dici modicum & breue. 12
Refellitur vulgò appellari Ambroſij ſententia aientis tempus ab Aduentu Chriſti vſque ad finem mundi poſſe dici modicum & breue ſi comparetur cum tempore quod ab Exordio mundi vſque ad Chriſti Aduentum præteriuit. 13

DISPVTATIO QVARTA.

Super illis verbis; *Significauit mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni.* 15
Quænam ſit hoc loco germana & propria vis & notio illius verbi (*ſignificauit.*) 15
An omnia quæ in hac Apocalypſi continentur, reuelata fuerint Ioanni per Angelum, cùm multa etiam immediatè reuelata ei fuiſſe videantur à Chriſto Domino. 16
Omnes reuelationes ſunt in veteri ſiue in nouo Teſtamento factas ſanctis, immediatè tantùm ab Angelis eſſe factas oſtenditur ex ſententia B. Dionyſij & Hieronymi, & Gregorij. 16
Cùm in libro Apocalypſis dicantur nonnulla eſſe manifeſtata B. Ioanni, tū per illa quatuor animalia, tum etiam per viginti quatuor Seniores; cur hoc loco ſolius Angeli reuelantis fiat mentio? 17
An omnia quæ ſunt in hac Apocalypſi per vnum dumtaxat eundémque Angelum, an verò per plures & diuerſos Angelos fuerint B. Ioanni reuelata. 18

DISPVTATIO QVINTA.

Super illis verbis: *Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei.* 19
An teſtimonium iſtud quod Ioannes dicitur perhibuiſſe verbo Dei intelligi debeat de Euangelio ipſius, in quo illuſtriſſimum perhibuit teſtimonium de Æternitate ac diuinitate Chriſti, ſicut complures Interpretum arbitrari ſunt. 19
B. Ioannem ſcripſiſſe Euangelium poſt Apocalypſim à ſe ſcriptam probatur. 20

Diſcutitur inter Canones qui vocantur Apoſtolorum auctoritas Canonis octogeſimi quarti, in quo in enumeratione Canonicorum librorum Scripturæ, nominatur Euangelium Ioannis, non autem liber Apocalypſis. 21
B. Ioannem luculentiſſimum teſtimonium, idque triplex dediſſe de Chriſto Domino. 22

DISPVTATIO SEXTA.

Super illis verbis: *Ioannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Gratia vobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* 23
An B. Ioannis iſtas ſeptem Eccleſias Aſiæ, primus omnium fundauerit & rexerit. 24
Illorum verborum: *Qui eſt & qui erat, & qui venturus eſt*, tres ponuntur interpretationes. 26

DISPVTATIO SEPTIMA.

Super illis verbis: *Et à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu Throni eius ſunt.* 28
An per iſtos ſeptem ſpiritus intelligi debeāt ſeptem dona Spiritus ſancti, vt plures interpretati ſunt, copioſè diſputatur. 28. & 29
An per iſtos ſeptem Spiritus ſignificata ſit vniuerſa multitudo Angelorum. 30
Per iſtos ſeptem Angelos ſignificari ſeptem quoſdam Angelos Beatos, qui ſunt principales adminiſtri diuinæ prouidentiæ circa gubernationem Mundi, præſertim verò ipſius Eccleſiæ 31
Quomodo Angeli connumerentur cum diuinis perſonis, & nominentur ante ipſum Chriſtum. 32
Quomodo ab Angelis poſtuletur gratia & pax cùm hæc ſint dona ſolius Dei. 33

DISPVTATIO OCTAVA.

Super illis verbis: *Et à Ieſu Chriſti qui eſt teſtis fidelis.* &c. 34
Enarrantur octo Chriſti excellentiæ. Ibid.
Cur à B. Ioanne Chriſtus appelletur teſtis fidelis. 35
Quodnam fuerit illud teſtimonium & bona confeſſio quam Chriſtum reddidiſſe ſub Pontio Pilato dixit B. Paulus ſcribens Timotheo. 36

DISPVTATIO NONA.

Super illis verbis: *Fecit nos regnum & Sacerdotes Deo.* 37
Contra Hæreticos negantes vllum eſſe in Eccleſia ſacerdotium ſingularis cuiuſpiam dignitatis atque poteſtatis. Ibid.
Quomodo intelligendum ſit Chriſtianos omnes eſſe reges & Sacerdotes, duplex interpretatio. 38
Triplex eſſe ſacrificium ſpirituale. Ibid.
Quæ ſint hoſtiæ illæ ſpirituales & acceptabiles Deo quas ſecundùm B. Petrum Chriſtiani offerunt ipſi Deo. 40
Auguſtini præclara ſententia de quotidiano Euchariſtiæ ſacrificio. Ibid.
Memorabilis contra Hæreticos Diſputatio Caietani de Sacerdotio & regno Chriſtianorum. 41

DISPVTATIO DECIMA.

Super illis verbis: *Ego ſum Alpha, & Omega, principium & finis.* 42
Duplex horum verborum interpretatio, & quomodo per Alpha ſignificetur diuinitas Chriſti, & per Omega deſignetur eius humanitas. 42, & 43
Egregia ſuper hac ipſa re Diſputatio Ruperti exponitur. 44

DISPVTATIO VNDECIMA.

Super illis verbis: *Ego Ioannes frater veſter,* &c. 45
Cur B. Ioannes nomen ſuum proprium ſæpiùs in hoc libro Apocalypſis expreſſerit. Ibid.
Animaduerſio in Euſebium, & in Dionyſium Alexandrinum non rectè ſentientes de auctore libri Apocalypſis. 46
Cur Ioannes neque in Euangelio ſuo, nec in epiſtolis ſuis nomen ſuum proprium poſuerit, cùm id ſæpiùs ponat in libro Apocalypſis, ex quo nonnulli ſatis inſcitè argumentari voluerunt Scriptorem libri Apocalypſis non fuiſſe B. Ioannem. Ibid.

DISPVTATIO DVODECIMA.

Super illis verbis: *Fui in inſula quæ appellatur Pathmos.* 47
Quæ ſit communis Doctorum ſententia de tempore quo B. Ioannes relegatus eſt in Inſulam Pathmos. Ibid.
Indicatur notabilis Epiphanij lapſus in Chronologia ſuper tempore exilij Beati Ioannis. Ibid.
Explicatur hiſtoria quædam memorabilis tradita à Tertulliano & B. Hieronymo de eo quod à Domitiano Imperatore paſſus eſt Romæ B. Ioannes. Ibid.
Quænā ſit iſta Inſula Pathmos declaratur. Ib.

DISPV

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

Super illis verbis: *Fui in ſpiritu in Dominica die.* 48

Exponuntur quinque modi reuelationis propheticæ. Ibid.

Quibus ex cauſis accidat, vt diuinarum reuelationum alia ſit præſtantior quàm alia, & hic agitur de Prophetiæ Moſis excellentia. 49

Qualis ſit ratio & quanta dignitas & præſtantia reuelationum quæ factæ ſunt Beato Ioanni. 50

De Dominici diei antiquiſſima celebritate & pluribus eius prærogatiuis. 51

An B. Ioannes omnes reuelationes in libro Apocalypſis deſcriptas, in vna eadémque Dominica die habuerit. 51

Chriſti apparitio in prima viſione quæ facta eſt Ioanni deſcribitur per vndecim res quæ ſignificant vndecim excellentes proprietates prouidentiæ Chriſti circa gubernationem Eccleſiæ ab Epiſcopis eius imitandas. 53

DISPVTATIO DECIMA QVARTA.

Super illis verbis: *ſimilis filio hominis.* 53

Cùm Chriſtus ſit verus homo, cur dicatur eſſe filio hominis. 54

Chriſtus, etiam vt homo eſt, quibus rebus ſit diſſimilis cæterorum hominum. 55

Cur Chriſtus frequenter ſe appellet hominem & filium hominis. Ibid.

An is qui apparuit Ioanni in prima viſione reuerà fuerit Chriſtus, ſecundùm realem præſentiam ſuam ei apparens. 56

Diſcutitur ſententia Ruperti argumentantis eum qui apparuit Ioanni in prima viſione fuiſſe verum Chriſtum. Ibid.

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

Super illis verbis: *In medio ſeptem Candelabrorum aureorum.* 57

Cur ſeptenarius numerus tantopere frequentatus & celebratus ſit in libro Apocalypſis. Ibid.

Cur pleraque myſteria Apocalypſis ſeptenario numero comprehenſa ſint. 58

Quomodo Eccleſia Chriſti aſſimiletur candelabro aureo. 59

Quemadmodum Chriſtus ſit in Eccleſia duplici modo, & vtroque valde ſingulari & mirabili. 60

Chriſtus ſecundùm ſpiritualem ſenſum quomodo ſit in medio ſanctorum ſicut cor in medio corporis humani & centrum in medio circuli. Ibid.

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Veſtitum podere & præcinctum circa mamillas zona aurea.* 61

Poderis quod genus veſtis fuerit, & quale indumentum ſacerdotale. 62

Chriſtum veſtitum podere apparuiſſe Ioanni, quodnam habeat myſterium. 63

Perſeuerantiæ virtutem aſſimilari poderi ſiue tunicæ talari, qualem gerebat Ioſeph, & caudæ hoſtiæ quæ in altari offerebatur Deo, pulchra B. Gregorij diſputatio. 63

Declaratur myſterium zonæ aureæ qua præcinctus circa mamillas Chriſtus apparuit Ioanni quid myſticè ſignificet. 64

Mamillas præcingi zona aurea quid myſterij habeat. 64

Prælati Eccleſiæ quomodo & veſtiri tunica talari & præcingi zona circa pectus & mamillas debeant ſecundùm ſpiritualem intelligentiam. 65

Vocem, auri, habere in Scriptura quinque myſticas ſignificationes luculentè declaratur à B. Gregorio. 66

DISPVTATIO DECIMA SEPTIMA.

De differentia zonæ aureæ qua præcinctus apparuit Chriſtus, à zona pellicea qua præcinctus erat Elias & Ioannes Baptiſta. 67

Ioachimus Abbas copioſè diſputat ſuper eo quod Chriſtus dicitur apparuiſſe cum zona aurea & poſt reſurrectionem comediſſe piſcem aſſum cum fauo mellis: at verò Ioannes Baptiſta dicitur habuiſſe zonam pelliceam & comediſſe locuſtas cum melle ſilueſtri. 68

Sampſonem intonſis ſeptem crinibus capitis ſui fuiſſe inſeparabilem; illis verò crinibus abſciſis perdidiſſe robur & captum eſſe ab hoſtibus, cuius rei figura fuerit. 70

DISPVTATIO DECIMA OCTAVA.

Super illis verbis: *Caput eius & capilli erant candidi tanquam lana alba & tanquam nix: oculi autem eius tanquam flamma ignis.* 71

Cur Chriſtus apparuerit Ioanni canus capite & capillis, in libro autem Canticorum inducatur habens caput aureum, & comam nigram.

nigram. 71
Canities homini ob ſenilem ætatem contingens,quaſi inſinuet virtutes eius ſpirituales: & vnde oriatur canities tam corporalis quàm ſpiritualis. 71
Cur canities cum qua Chriſtus apparuit Ioanni aſſimiletur lanæ albæ & niui. 72
Chriſti oculos viſos eſſe Ioanni clamantes tanquam ignem, quid myſterij contingat, & quales ſint Chriſti oculi erga bonos, & quales erga malos. 73

DISPVTATIO DECIMA NONA.

Super illis verbis: *Pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti.* 74
Pedes Chriſti viſos eſſe ſimiles aurichalco ardenti,quodnam habeat myſterium ſecundùm Nazianzenum,& Andream Cæſarienſem. 74
Chalcolibanus quid ſit quidve ſignificet ſecundum Aretam & Andream. 75
Aurichalcum & orichalcum, quid ſit ſecundùm ſextum Pompeium: & aurichalchi commendatio & præſtantia ex Plinio. 76
Myſterium pedum Chriſti ſimilium aurichalco enarratur ſecundùm quatuor interpretationes. 77

DISPVTATIO VIGESIMA.

Super illis verbis; *Vox illius tanquam vox aquarum multarum: & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem.* 80
Cur vox Chriſti dicatur fuiſſe quaſi aquarum multarum,interpretatio Ioachimi refertur. 80
Exponuntur quatuor aquæ proprietates & virtutes, pulchrè conuenientes prædicationi doctrinæ Chriſti. 81
Doctores Eccleſiæ quomodo ſpiritualiter habere debeant naturales proprietates, & virtutes ſtellarum. 82
Diſputatio Ioachimi de ſeptem planetis cœleſtibus prout per ſuas naturales proprietates & virtutes deſignant ſeptem admodum inſignes viros ab exordio Mundi vſque ad eius finem. 82
Eccleſiæ principes & rectores quomodo dicantur præcipua quadam & ſingulari ratione eſſe in dextera Chriſti. 82

DISPVTATIO VIGESIMA PRIMA.

Super illis verbis: *Ex ore eius gladius vtraque parte acutus exibat.* 84
Explicatur myſterium gladij citràque parte acuti ex Chriſti ore exeuntis. 84.& ſeq.

DISPVTATIO VIGESIMA SECVNDA.

Super illis verbis: *Et facies eius ſicut Sol lucet in virtute ſua.* 87
Quid per faciem Chriſti lucentem inſtar Solis ſignificetur. 87
Nomen faciei,præter propriam & vulgarem eius ſignificationem,habere quatuor alias ſignificationes in ſacra Scriptura neque infrequentes,& valde obſeruandas. 89

DISPVTATIO VIGESIMA TERTIA.

Exponitur Diſputatio quædam Ambroſij ſuper octo corporis Chriſti ornamentis, cum quibus ipſe apparuit Ioãni.90.& ſeq.

DISPVTATIO VIGESIMA QVARTA.

Super illis verbis: *Ego ſum primus, & nouiſſimus,& habeo claues mortis & Inferni.* 94
Cur Chriſtus dicatur eſſe primus & nouiſſimus, quatuor doctorum interpretationes proponuntur. Ibid.
Quid ſit Chriſtum habere claues mortis & Inferni declaratur ſecundùm varias Doctorum interpretationes. 95
Cur dicatur Chriſtus habere claues mortis & Inferni, & non potiùs habere claues vitæ & Cœli. 96

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

Super illis verbis: *Septem ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & ſeptem candelabra, ſeptem Eccleſiæ ſunt.* 97
Cur de tam multis quæ Chriſtus figuratè loquens obſcurè dixerat duo tantùm hæc de ſeptem ſtellis & de ſeptem candelabris aureis interpretari voluerit. 97
Angeli ſeptem Eccleſiarum, ſintne intelligendi veri Angeli an non. 98
Exponitur error Origenis aientis, Angelos illarum Eccleſiarum fuiſſe veros Angelos, & pro meritis eorum circa gubernationem illarum Eccleſiarum fuiſſe à Deo, vel remunerandos vel damnandos. 98
An ſupradictam Origenis ſententiam ſecuti fuerint Ambroſius,& Hieronymus,& Andreas Cæſarienſis. Ibid.
Angelos illarum ſeptem Eccleſiarum non fuiſſe

fuiſſe veros Angelos, ſed Epiſcopos illarum Eccleſiarum. 99
Epiſcopos Eccleſiarum cur Ioannes appellauerit Angelos earum: & quas proprietates & virtutes Angelorum imitari debeant Epiſcopi in gubernatione ſuarum Eccleſiarum. 99

CAPVT SECVNDVM CONTINENS DECEM ET NOVEM Diſputationes.

DISPVTATIO PRIMA.

De ſeptem epiſtolis quas B. Ioannes miſit ad ſeptem Angelos, id eſt Epiſcopos ſeptem Eccleſiarum Aſiæ. 1
Sub nomine Angeli cuiuſlibet Eccleſię intelligi debere etiam ipſam Eccleſiam & plebem illius Eccleſiæ. Ibid.
Quæ traduntur in iſtis epiſtolis, licèt propriè ſcripta ſint ad illas ſeptem Eccleſias, in vniuerſum tamen pertinere ad eruditionem & correptionem omnium Epiſcoporum & Eccleſiarum. 2
Cur quælibet iſtarum epiſtolarum concludatur illis verbis: *Qui habet aures audiendi, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis.* 3
Spiritualis & interior animæ auditus quibus ex rebus conſtitutus ſit, & qualis eſſe debeat affectus animæ erga verbũ Dei. Ibid.
Correptio ſubditorum, vt grata illis & vtilis fiat quemadmodum à Prælatis eorum fieri debeat. Ibid.

DISPVTATIO SECVNDA.

Super illis verbis: *Angelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe.* 4
An Epiſcopus ille Epheſinus ad quem Beatus Ioannes ſcripſit primam epiſtolam, fuerit B. Timotheus diſcipulus ſancti Pauli, vt putauit Petrus Aureolus. Ibid.
Timotheum poſt B. Ioannis mortem, aliquot annos vixiſſe. 5
An Timotheus rexerit Eccleſiam Epheſinam eo tempore, quo B. Ioannes dicit vniuerſas Eccleſias Aſiæ adminiſtraſſe. 5
Reprehenditur Metaphraſtes tanquam pugnãtia inter ſe ſcribens de B. Timotheo. 5

DISPVTATIO TERTIA.

Super illis verbis: *Scio opera tua, & laborem, & patientiam: & quia non poteſt ſuſtinere malos.* 7
Solemnem fuiſſe magnis Dei ſeruis zelum aduerſus inſignes peccatores, declaratur pluribus exemplis ex ipſa Scriptura depromptis. 8
Zelus aduerſus peccatores, vt iuſtus & laudabilis ſit, tria debet habere. 11
De zelo aduerſus peccatores exemplo Dauidis, præclara B. Gregorij ſententia. 12

DISPVTATIO QVARTA.

Super eiſdem illis verbis: *Non poteſt ſuſtinere malos.* 13
Mali homines quando per patientiam tolerandi ſint, & quando per ſeueritatem iuſtitiæ puniendi, egregia Ambroſij ſententia. 13.
Quando laudabile ſit tolerare malos, & quando non ſit laudabile. 14
Narratur inſignis patientia Socratis, & memorabile dictum eius de tolerandis hominum iniuriis, & ſimilis Varronis ſententia de vitiis hominum quibuſcum verſamur aut emendandis ſi fieri poſſit, aut tolerandis. 14

DISPVTATIO QVINTA.

Super illis verbis: *Habeo aduerſum te pauca quod caritatem tuam primam reliquiſti.* 18
Perfectionis obſeruantiam profitentes, quibus de rebus præcipuè incurſari & reprehendi debeant. Ibid.
Caritatis diminutioné fieri quinque modis, quomodo intelligendum ſit. Ibid.
Cur viri ſpiritualem vitam profeſſi, ſæpè deficiant paulatim ab illo feruore ſpiritus, quem in principio ſuæ conuerſionis vel profeſſionis habuerunt. 19, & 20
Vitam ſpiritualem eſſe ſimilem colluctationi, & curſui, & nauigationi in aduerſo flumine. 20
Vita ſpiritualis qualem habeat proportionem cum vita corporali, quantùm ad na-

 tiuum,

natiuum, & primogenitum eius calorem atque humorem. 20

DISPVTATIO SEXTA.

Super illis verbis: *Sin autem, veniam tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* 21

Non eſſe contra Epiſcopos alióſque rectores Eccleſiarum præcipitãdam animaduerſionis ſententiam, ſed lente & preuiis admonitionibus, egregia Ruperti Diſputatio pluribus illuſtrata exemplis. 21

Quid ſit candelabrum alicuius mouere de loco ſuo, quadruplex interpretatio. 22

DISPVTATIO SEPTIMA.

Super illis verbis: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.* 25

De ligno vitæ, & de ligno ſcientiæ boni & mali, Ambroſij hoc in loco myſtica Diſputatio. 25

Sicut impœnitentia excluſit primos parentes à Paradiſo, ita per pœnitẽtiam reduci peccatores in Paradiſum, Ruperti Diſputatio. 26

Quatuor genera victoriarum, quas in terris Sancti referunt de hoſtibus ſuis. 27

Myſtica ſignificatio ligni vitæ, quotuplex in ſacra Scriptura reperiatur. 29

DISPVTATIO OCTAVA.

Super illis verbis: *Et Angelo Eccleſiæ Smirnæ ſcribe.* 30

An Epiſcopus ille Smirnenſis ad quem beatus Ioannes ſecundam Epiſtolam ſcripſit, fuerit B. Policarpus Martyr, vt putauit Aureolus. 30

B. Policarpus quando fuerit ad fidem Chriſti conuerſus, & quandiu vixerit poſt ſuam conuerſionẽ, & quoto anno ab ortu Domini martyrio coronatus ſit. 30.& ſeq.

DISPVTATIO NONA.

Super illis verbis: *Habebitis tribulationem diebus decem.* 33

Quænam fuerit illa tribulatio decem dierum, octo referuntur interpretationes Doctorum. 33

Decem & decies vſurpari ſæpe in ſacra Scriptura pro multis & pro multoties, declaratur pluribus exemplis. 37

DISPVTATIO DECIMA

Super illis verbis: *Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.* 38

Mors ſecunda quæ non ſemel vocatur in hoc libro, quid ſignificet, variæ ponuntur interpretationes. 38

De triplici hominis morte. 39

Alberti Magni pulchra narratur ſententia de ſimilitudine mortis ſpiritualis cum morte corporali. 40

DISPVTATIO VNDECIMA.

Super illis verbis: *Et Angelo Pergami ſcribe* 42.

An Epiſcopus ille Pergamenſis ad quem ſcripta eſt à B. Ioanne Epiſtola tertia earum ſeptem quæ ponuntur in hoc libro, fuerit B. Carpus qui Pergami occiſus eſt. 42

B. Martyris Antipæ laus, & memorabilis Hiſtoria Martyrij eius & miraculorum. 43

DISPVTATIO DVODECIMA.

Super illis verbis: *Vincenti dabo manna abſconditum.* 45

Quid ſit manna abſconditum, variæ Doctorum commemorantur interpretationes. 45.& ſeq.

Quæ Dei ſunt, eſſe abſcondita mortalibus, nec vlli hominum niſi reuelante ipſo eſſe, vt oportet, cognita, plurimis ſacræ Scripturæ teſtimoniis probatur. 46

DISPVTATIO DECIMA.
TERTIA ET DECIMA
quarta.

Super illis verbis: *Et dabo illi calculum nouum, & in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit niſi qui accipit.* 47

Calculus candidus, quem Dominus daturum ſe Victoribus promittit, quid ſignificet: & hic agitur de ſex dotibus, ſiue laudibus margaritarum. 47

Excutitur ſuper candido calculo, Haymonis ſententia, & quod ſuper eadem re ſcripſit Beatus Hieronymus. 49.50

Nomen nouum, quod à Chriſto dandum eſt Victoribus, quodnam ſit, variæ ponuntur interpretationes. 47.& ſeq.

Calculorum ſextuplex apud Veteres vius exponitur, & conuenientia, quam cum illis habet æterna beatitudo declaratur. 53

Exponitur Ambroſij pulcherrima ſimilitudo, qua ille declarat differentiam, quæ eſt inter cognitionem rerum diuinarum tantum ſpeculatiuam, & eam, quæ cum, ſpeculatione cõiunctum habet affectum,

&

& velut ſpiritualem guſtum dulcedinis rerum diuinarum. 55

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

Super illis verbis: *Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe.* 56

An tempore Beati Ioannis iam fundata eſſet Thyatirenſis Eccleſia. 56.57

An Epiſcopus ille Thyatirenſis, ad quem Beatus Ioãnes quartam ſcripſit epiſtolam, fuerit Beatus Irenæus, qui fuit Lugdunenſis Epiſcopus. 58

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Permittis mulierem Ieſabel, quæ ſe prophetam dicit, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari & manducare de Idolothytis.* 60

Quænam fuerit illa mulier, quam Ioannes vetat Ieſabelem, variæ ponuntur Doctorum interpretationes. 60 & ſeq.

Idolothytorum eſum, cur tantopere deteſtatus ſit Beatus Ioannes. 64

DISPVTATIO DECIMA ſeptima et decima octaua.

Super illis verbis: *Quicunque non cognouerunt altitudinem Satanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper vos aliud pondus, tantum id, quod habetis tenete, donec veniam.* 64

Altitudo Satanæ, quam vetat beatus Ioannes, quid propriè ſignificet, variè à Doctoribus explicatur. 65.& ſeq.

Hæreticorum morem eſſe, iactare doctrinam, ſapientiam ſuam, tanquam propriam ipſorum, & occultam aliis, luculẽta Beati Gregorij diſputatio. 72

DISPVTATIO DECIMA NONA.

Super illis verbis: *Vincenti dabo Stellam matutinam.* 73

Stella matutina, quam Victoribus daturus ſe promittit Chriſtus, quid ſignificet, ſeptem Doctorum interpretationes. 73.& ſeq.

Cur Chriſtus in Scriptura nominetur Stella matutina, variæ redduntur rationes. 75

Stella matutina in ſingulari numero dicta, & item in plurali numero poſita, quid in Scriptura ſignificet ſecundum obſeruationem Haymonis. 77

CAPVT TERTIVM.

CONTINENS VIGINTINOVEM DISPVTATIONES.

DISPVTATIO PRIMA.

SVper illis verbis: *Et Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe.* 1

An Epiſcopus ille Sardenſis fuerit Sanctus Melito, vt quidam putarunt: & an iſte Melito fuerit Martyr, & cur velatus ſit Eunuchus. 2.& 3

DISPVTATIO SECVNDA, ſimúlque tertia & quarta.

Super illis verbis: *Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ ventura erant.* 4

Quanti referat, bona opera, non ſolùm inchoare, ſed etiam conſumare, vt meritum illa, & fructum habeãt, egregia Beati Gregorij ſententia. 4

An opera, quæ genere ſuo bona ſunt, ab homine, qui eſt in peccato mortali, facta poſteà per condignam eius pœnitentiam viuificentur, & meritoria fiant æternæ vitæ, ſicut videtur ſentire Haymo. 8.& ſeq.

Prædeſtinationem aliquorum ad vitam æternam iuuari poſſe aliorum precibus & cooperatione ſicut luculenter docet Beatus Gregorius: quomodo autem prædeſtinatio aliorum precibus partim iuuari poſſit, partim verò non poſſit, à nullo tamen, & nullo modo ea impediri poſſit declaratur ſecundum doctrinam Beati Thomæ. 11. & ſequent.

Opera bona cum charitate facta, & per mortale peccatum ſubſequens mortificata, rurſus per dignam poſteà pœnitentiam reuiuiſcere. 13

DISPVTATIO QVINTA.

Super illis verbis: *Non inuenio opera tua plena coram Deo meo.* 15
Quæ dicantur opera hominis plena, vel non plena, decem ponuntur Doctorum interpretationes. 15

DISPVTATIO SEXTA.

Super illis verbis: *Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.* 19
Nomina cur dicantur homines iuſti, & qualis in ſacra Scriptura ſit iſtiuſmodi phraſis, fusè diſputatur. 19
Veſtimenta habere ſeruos Dei non inquinata, quid ſignificet, variæ commemorantur interpretationes: & veſtimentum ſpiritualе hominis triplex eſſe quomodo declaret Dionißius Carthuſianus. 20

DISPVTATIO SEPTIMA, ET OCTAVA.

Super illis verbis: *Qui vicerit, non delebo eum de libro vitæ.* 21
Quid ſit in hoc loco Apocalypſis, deleri de libro vitæ, & an id pro magno Sanctorum præmio habendum ſit. 21
Quomodo poſſit quiſpiam deleri de libro vitæ ſecundum interpretationem Ioachimi, Ambroſij, & Auguſtini, & iſtius interpretationis Ambroſij, & Auguſtini confutatio facta à B. Thoma, diſcutitur ab Auctore. 22. vſque ad 25. & ſeq.

DISPVTATIO NONA.

Defenditur B. Thomæ ſententia de modo, quo intelligi debeat, aliquos deleri de libro vitæ, à doctis quibuſdam viris expugnata. 28
Quæ ratio mouerit Theologos, vt vitæ librum duplicem facerent. 30

DISPVTATIO DECIMA.

Super illis verbis: *Et Angelo Philadelphiæ ſcribe.* 31
An iſte Philadelphienſis, ad quem B. Ioannes ſextam ſcripſit epiſtolam, fuerit Beatus Quadratus, vir admodum celebris in Eccleſia Chriſti, qui longiſſimam vixit ætatem. 31. & ſeq.

DISPVTATIO VNDECIMA ET DVODECIMA.

Super illis verbis: *Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit.* 33
Quid ſignificet Chriſtum habere clauem Dauid, ſeptem aliorum Doctorum interpretationes referuntur. 33. & ſeq.
Quid ſecundum Beatum Thomam ſit clauis Dauid. 35
Nomen clauis in Scriptura præter propriam, & vulgarem ſignificationem habet duas alias Metaphoricas, ſignificans & ſcientiam ſacrarum litterarum, & eximiam, & ſingularem poteſtatem faciendi aliquid. 37

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

Explicatur de claue Dauid ſimilis quidam locus, qui eſt apud Iſaiam capite 22. 40
Quid ſit habere clauem ſuper humerum, copioſa diſputatio. 41
Principatum Chriſti fuiſſe ſuper humerum eius, ſicut Iſaias dixit capite 9. ſignificare Crucem, quam ille humeris ſuis tulit, & per quam principatum in cœlo, & in terris obtinuit, antiquorum eſſe Doctorum ſententiam. 42
Diſputatur de illis verbis Pſalmi 95. *Dicite in Gentibus, quia Dominus regnauit à ligno.* 43

DISPVTATIO DECIMA QVARTA.

Super illis verbis: *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* 45
Certum & immutabilem eſſe numerũ prædeſtinatorum ad vitam æternam, qui nec augeri, nec minui queat. 45
Qui poſſint amittere coronam gloriæ, quam iam aliquo modo habent. 46
Quomodo quis accipiat coronã alterius 46.

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

Super illis verbis: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius.* 47
Cur Sancti victores comparentur columnæ, variæ ac pulchræ Doctorum interpretationes. 47. & ſeq.
Octo potiſſimum res laudari, & magnificari in columnis, eáſque omnes ſecundum ſpiritualem

ritualem intelligentiam, velle quadrare ad ſanctos,& electos Dei. 51.52

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Scribam ſuper eum nomen Ciuitatis nouæ Hieruſalem, deſcendentis de Cœlo;& nomen meum nouum.* 53

Quæ ſit Ciuitas noua Hieruſalem, & cur ea dicatur de cœlo deſcendere,& quod ſit nomen eius, multiplex commemoratur Doctorum interpretatio. 53.& ſeq.

Quod ſit nomen nouum Christi,&quomodo ſcribatur ſuper Sanctos victores,& de nomine ipſius quod eſt IESVS. 58.& 59

DISPVTATIO DECIMA SEPTIMA.

Super illis verbis: *Et Angelo Laodiceæ Eccleſiæ ſcribe, dicit teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei.* 60

Refellitur opinio Petri Aureoli aientis Epiſcopum illum Laodicenſem, ad quam Beatus Ioannes ſeptimam, & vltimam ſcripſit epiſtolam, fuiſſe Beatum Sagarem Epiſcopum,& martyrem. 60

Chriſtus quomodo dicatur principium creaturæ Dei, an vt Deus, an vt homo eſt, variæ Doctorum ſententiæ. 61.& ſeq.

Nomen creaturæ in Scriptura triplicem habere ſignificationem. 63

Arrianorum calumnia oppugnantium Chriſti diuinitatem confutatur. 64

DISPVTATIO DECIMA octaua & decima nona.

Super illis Pauli verbis, quæ ſunt in primo capite Epiſtolæ ad Coloſſenſes.

Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omni creaturæ. 65

An Chriſtus dicatur primogenitus omni creaturæ, vt Deus eſt, an vt homo, an vtroque modo, copioſè diſputatur ſecundum varias Doctorum interpretationes. 65.& ſeq.

Quomodo ex iſtis verbis Pauli tria ducantur argumēta ad eius diuinitatem,& æternitatem aſſerendam. 65

Nomen primogeniti, & verbum gignendi, qualem in Scriptura peculiarem habeat ſignificationem. 71.72

DISPVTATIO VIGESIMA & vigeſima prima.

Super illis verbis: *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus: ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiā te euomere ex ore meo* 74

Cur tepida potio vomitum moueat potius, quam frigida, vel feruida, explicatur ratio phyſica,& an optabile ſit frigidum eſſe potius, quam tepidum. 75

Quos appellet Beatus Ioannes homines tepidos recenſentur duodecim Doctorum interpretationes,& ſententiæ. 76.& ſeq.

De tepidis hominibus in profeſſione, & obſeruatione ſuæ religionis, egregia ſentententia,& diſputatio Ioachimi Abbatis. 83

DISPVTATIO VIGESIMA SECVNDA.

Super illis verbis: *Dices quod diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* 83

Declaratur iſtorum verborum ſententia ſecundum varias Doctorum interpretationes. 84.& ſeq.

Præclara Beati Gregorij ſententia,& diſputatatio de duplici paupertate, altera electorum, altera verò Reproborum,& de vtriuſque differentia. 86

Inuidia laborantes in congregatione religionis, quales habeant proprietates, pulchrè deſcribitur à Ioachimo Abbate. 87

DISPVTATIO VIGESIMA TERTIA.

Super illis verbis: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat confuſio nuditatis tuæ.* 88

Quid per aurum ignitum ſignificetur, variæ Doctorum interpretationes, álij etiam diuinam Sapientiam, alij charitatem, alij ipſum Chriſtū ſignificari putant. 88.& ſeq.

DISPVTATIO VIGESIMA QVARTA.

Quo pretio aurum charitatis, & ſapientiæ à Deo emi queat. 92

An verè dici queat, hominem emere à Deo charitatem,& ſapientiam,& quod ſit iſtius emptionis pretium diſputatur ſecundum Ambroſij,& aliorum ſententiam. 92.& ſeq.

Gratiam pro gratia dari à Deo ſicut in Euangelio dixit Ioannes, quomodo ſit intelligendum, minimè vulgaris interpretatio Ioachimi. 94

Sapientia quo pretio ematur à Deo ſecundum Gregorium, Ambroſium, Rupertum, Carthuſianum. 96

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

Ponitur Autoris explanatio eorumdem illorum Domini verborum.

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c. 98

De duobus modis, quibus Deus hominem per intellectum, & voluntatem eius mouet ad bonum. 98

Auguſtini præclara ſententia de miris modis, quibus Deus per interiorem motionem mouet hominem ad bonum. 100

Verbum emendi, & vendendi præter vulgarem ſignificationem, quam in ſcriptura peculiarem habeat ſignificationem. 101

Emere veritatem, & vendere ſapientiam, ſicut dixit Salomon, quid propriè ſignificet. 103

DISPVTATIO VIGESIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Et collyrio inunge oculos tuos vt videas.* 104

Quid ſit collyrium, & quid hoc loco figuratè, ac myſticè ſignificet, quinque ponuntur interpretationes. 104

De ſpirituali animæ lippitudine, & albugine, & iſti morbo ſanando quod ſit idoneum ſpirituale collyrium, præclara S. Gregorij Diſputatio. 105

Sicut in corpore, ita & in anima duos eſſe oculos, alterum dextrum, & alterum ſiniſtrum: & iſtorum oculorum vitia, per quod ſpirituale collyrium tollantur. 106

Præcipuum collyrium ſanans vitiatos animæ oculos eſſe in primis virtutem humilitatis, pluribus verbis declaratur. 107

DISPVTATIO VIGESIMA ſeptima.

Super illis verbis: *Ego quos amo, arguo & caſtigo.* 109

Cur Deus electos ſuos, in hoc mundo, quantum ad bona temporalia, ſeuere ac dure tractet: Reprobos autem iſtis bonis abundare, & ſecundum ea proſperè viuere permittat. 110

Homines in hac vita, quinque ob cauſas flagellari à Deo. 110

De triplici morbo ſpirituali, valde periculoſo qui religioſis hominibus, ſecundùm Bernardum, ſolet accidere, Superbiæ, Negligentiæ, atque Ingratitudinis. 111

DISPVTATIO VIGESIMA OCTAVA.

Super illis verbis: *Ego ſto ad hoſtium, & pulſo, Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* 113

Auxilium Dei ſufficiens homini ad ſalutem, quomodo ſit paratum omnibus, nec deſit vlli. 114

Quid ſit, Deum pulſare hoſtium hominis, & hominem aperire illi. 115

De octo modis, quibus Deus pulſare ſolet hoſtium cordis humani. 115

Declaratur libertas humanæ voluntatis in aſſentiendo, vel in diſſentiendo, vocationi Dei. 116

Hoſpitium Dei in corde hominis, quale ſit. 117.

Duplex introitus Dei in cor hominis. 118

DISPVTATIO VIGESIMA NONA.

Super illis verbis: *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo.* 119

Sanctos ſedere in Throno Chriſti, quid ſit. 124.

IN CAPVT QVARTVM DISPVTATIONES VIGINTI nouem.

DISPVTATIO PRIMA.

De quadruplici Autorum ratione interpretandi ſex viſiones ſequentes. 1

DISPVTATIO SECVNDA.

Super illis verbis: *Et ecce, ſedes poſita eſt in Cælo, & ſuper ſedem ſedens: & qui ſedebat, ſimilis erat aſpectu lapidis Iaſpidis, & Sardinis.* 5

Iaſpis cur ſit ſymbolum Diuinæ naturæ. 5

Sardij lapidis multiplex & mira virtus. 5

Deus in Scriptura quatuor modis inducitur ſedens in Throno. 8

DISPVTATIO TERTIA.

Quod myſterium latet in eo, quod Deus ſedens.

dens in Throno viſus eſt habere ſpeciem & ſimilitudinem Iaſpidis, & Sardij lapidum. 9
Dei viſio facta Ioanni ſub ſpecie Iaſpidis & Sardij, quid myſticè ſignificet, decem Interpretationes. 9. & ſeq.
Romana ſedes quomodo præfigurata ſit per illam ſedem, quam in Cœlo poſitam vidit Ioannes, & per Iaſpidem & Sardium, pulchra interpretatio Petri Aureoli. 12
Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis quomodo ſignificatum ſit per tres lapides pretioſos Iaſpidem, Sardium, & Smaragdum, non aſpernãda Ioachimi Abbatis Diſputat. 14

DISPVTATIO QVARTA.

Exponitur decima interpretatio, quæ aliis omnibus eſt probabilior. 15
De duabus principalibus Dei prouidentiæ virtutibus, miſericordia, & iuſtitia, quæ ſignificatæ ſunt per Iaſpidem, & Sardium. 15
Optima gubernandi ratio duabus maxime rebus continetur, miſericordia, & iuſtitia erga ſubditos; & hoc, quemadmodum & factis & verbis docuerint Dauid & Salomon. 15

DISPVTATIO QVINTA.

Super duobus illis lapidibus, Iaſpide & Sardio. 16
Copioſa Diſputatio de Iaſpidum natura & varietate & proprietatibus, & virtutibus, & inſigni magnitudine. 17
De Sardio lapide multa cognitu digna ex variis Autoribus commemorantur. 20

DISPVTATIO SEXTA ET SEPTIMA.

Super illis verbis: *Et Iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ.* 21
De myſtica ſignificatione illius Iridis variæ Doctorum ſententiæ. 21
Triplex color iridis, quid myſticè ſignificet. 22
De iridis multiplici ſignificatione myſtica copioſè diſſeritur. 23
De ſmaragdo, quædam memoratu digna. 26
An ſmaragdi vox Latina, bene reſpondeat voci Hebraicæ. 26
Sex excellentiæ ſmaragdi. 28
De quorundam ſmaragdorum admirabili magnitudine. 28
De ſmaragdi multiplici virtute medica. 28
Myſtica & ſpiritualis ſignificatio ſmaragdi exponitur. 29

DISPVTATIO OCTAVA ET proxime ſequentes quinque Diſputationes.

Super illis verbis: *Et in circuitu ſedis, ſedilia vigintiquatuor, & ſuper thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, &c.* 30
Qui fuerint illi vigintiquatuor ſeniores, & quid ſignificauerint, exponuntur vndecim Doctorum interpretationes. 30. & ſeq.
Senilem ætatem maxime idoneam eſſe ad quatuor munera lite obeunda, Doctoris, Iudicis, Conſiliarij, & Gubernatoris. 30
An duodecim Patriarchæ populi Hebræi, fuerint in illo numero vigintiquatuor ſeniorum, vt multi opinantur, & an illi omnes ſint in cœlo beati. 31
Excutitur opinio Ioachimi opinantis, per duodecim illorum vigintiquatuor ſeniorum, ſignificatos eſſe duodecim viros maxime inſignes virtute, futuros in extremo mundi tempore, & in Aduentu Heliæ, & Antichriſti. 39
An illi vigintiquatuor ſeniores fuerint præſtantiſſimi omnium qui tunc erant in cœlo. 39
Refellitur opinio Ioachimi arbitrãtis, vnum ex illis vigintiquatuor ſenioribus fuiſſe beatum Ioannem Apoſtolum. 40
Interpretationem illorum vigintiquatuor ſeniorum, quam tradiderũt Aureolus & Lyranus, oſtenditur non eſſe probabilem. 41
Examinatur ſententia Haymonis & Riberæ aientium, per illos vigintiquatuor ſeniores, ſignificatos eſſe viros omnes virtute perfectos, qui fuerunt tam in veteri, quam in nouo Teſtamento, & futuri ſunt vſque ad finem mundi. 44
Exponitur Autoris ſententia de illis vigintiquatuor ſenioribus. 48

DISPVTATIO DECIMAQVARTA.

Super illis verbis: *Et de throno procedebãt fulgura, & voces, & tonitrua, & ſeptem lampades ardentes, quæ ſunt ſeptem Spiritus Dei.* 50
Fulgura & tonitrua de throno Dei procedentia, quid ſignificarent. 50. & ſeq.
Septem lampades in conſpectu Dei ardentes, quid myſterij continerent. 52

DISPVTATIO DECIMAQVINTA ET DECIMASEXTA.

Super illis verbis: *Et in conſpectu ſedis, tanquam mare vitreum, ſimile Cryſtallo.* 53
Quid ſignificauerit illud mare vitreum, in conſpectu

conſpectu Dei poſitum, nouem referuntur interpretationes. 53.& ſeq.
Quomodo per illud mare vitreum, baptiſmi & pœnitentiæ ſacramenta ſint ſignificata. 53. & 54
Quomodo Ambroſius per mare vitreum interpretetur nouum Teſtamentū, per mare autem Æneum poſitum in templo Salomonis, ſignificari putet vetus Teſtamentum. 57
De ſignificatione illius maris vitrei duæ Autoris interpretationes. 60

DECIMASEPTIMA, ET ALIÆ quatuor proxime ſequentes Diſputationes tractant de numero & figuris & ſignificatione illorum quatuor Animalium, quę vidit Ioannes. eſſe in circuitu ſedis Dei, eáque deſcripſit illis verbis:
Et in medio ſedis, & in circuitu ſedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum, ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem quaſi hominis: & quartum animal, ſimile aquilæ volanti. 63
Viſio iſtorum quatuor animalium, quomodo ſimilis fuerit viſioni Iſaiæ, cap.6. & Ezechiel.cap.1.& 10. 63
An Seraphim quæ vidit Iſaias circa ſolium Dei, fuerint duo tantum, an quatuor. 63
Cherubim, quę erant circa aream Dei & propitiatorium, quot numero fuerint. 63
De triplici modo imaginandi figuras illorum quatuor animalium. 65.& ſeq.
An vnumquodque illorum quatuor animalium habuerit vnam faciem, an plures. 68
Cur illa quatuor animalia ſub illis figuris potius quam ſub figuris aliorum animalium oſtenſa & viſa ſint. 69
Quid ſignificauerint illa quatuor animalia, & quod in illis myſterium latuerit, quiodecim Doctorum interpretationes reſponuntur. 70. & ſeq.
Prouidentia Dei quemadmodum per figuras illorum quatuor animalium ſignificata ſit. 71
Quomodo per illa quatuor animalia ſignificentur proprietates, & virtutes, quas Prælatus in Eccleſia Chriſti habere debet. 73
Quemadmodum B. Martyr Iuſtinus ſignificationem illorum quatuor animalium interpretatus ſit. 75
De quatuor modis applicādi figuras illorum quatuor animalium ad quatuor Euangeliſtas 76
An illa quatuor animalia, ſecundum primariam eorum ſignificationem, ſignificauerint quatuor Euangeliſtas, vt multi putarunt, Autoris Diſputatio. 79
Tredecim Autorum interpretationes ſuper illorum quatuor animalium ſignificationem, non admodum congruere cum viſione eorum animalium quam habuit B. Ioannes, Autoris Diſputatio. 77
De illorum quatuor animalium primaria ſignificatione, Autoris ſententia. 80

DISPVTATIO VIGESIMA ſecunda de multitudine oculorum quos habebant illa quatuor animalia.
Super illis verbis: *Quatuor animalia plena oculis ante & retro, & intus plena erant oculis.* 81
De varia lectione eorum verborum quibus oculi deſcribuntur illorum quatuor animalium. 81
Multitudo oculorum in illis quatuor animalibus, quid ſignificaret, quinque referuntur interpretationes. 82 & ſeq.
Prædicatores Euangelij, quemadmodum ſimiles illorum quatuor animaliū eſſe debeant, quantum ad multitudinem oculorum. 82

DISPVTATIO VIGESIMA tertia & vigeſima quarta de alis illorum quatuor animalium.
Super illis verbis: *Et ſingula eorum habebant alas ſenas.* 85
Alæ ſex in illis quatuor animalibus quid ſignificarent, tres Doctorum interpretationes. 85. & ſeq.
Per ſex alas illorum quatuor animaliū, quomodo ſignificata ſit ſextuplex doctrina in Sanctis. 87
De primaria ſignificatione illarum ſex alarum Autoris Diſputatio. 89

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

Explicatur B. Dionyſij Areopagitæ de illorum quatuor animalium figuris, oculis & alis ſententia. 90.& ſeq.
Quid in Angelis ſignificent oculi, palpebræ, ſupercilia, aures, nares, guſtus, tactus, alę. 91

DISPVTATIO VIGESIMA SEXTA.

Exponitur Ioachimi Abbatis ſuper illis quatuor animalibus minimè aſpernanda Diſputatio. 93
Quomodo ſecundum Ioachimum quatuor illa animalia præfigurabant quatuor inſignes in Eccleſia Dei hominum ordines, Apoſto-

Apoſtolorum, Martyrum, Doctorum, & Religioſorum. 93
De illorum animalium alis & oculis pulchra Diſputatio Ioachimi. 94. & 95

DISPVTATIO VIGESIMA SEPTIMA.

Super illis verbis: *Et requiem non habebant die ac nocte, dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus, &c.* 97
Quid ſit cœlicolas non habere requiem in laudando Deum. 98
Verbum (quieſcere) & nomen (quies ſine requies) pro eo quod eſt ceſſare & ceſſatio) vſurpatum eſſe in ſacris literis, & ab antiquis ſcriptoribus Latinis. 99
Quid ſit, Deum orari à nobis debere perpetuo, & ſine intermiſſione, pulchrè declaratur ab Ambroſio. 101

DISPVTATIO VIGESIMA OCTAVA.

Super venerando illo Triſagio: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens.* 101
Quid propriè ſignificet Latina vox Sãctus, & ei reſpondens vox Hebraica & Græca. 101
Quid propriè denotet iſtud Triſagium, videlicet myſterium ſanctæ Trinitatis. 103
De altero Triſagio, quod à Græcis fuit valde celebratum. 105
Contra Arrianos, qui veram iſtius Triſagij ſententiam, praua interpretatione peruertebant. 104

DISPVTATIO VIGESIMA NONA.

Super illis verbis: *Et cum darent illa animalia gloriam & benedictionem procedebant viginti quatuor ſeniores, & mittebant coronas ſuas ante ſedentem in Throno, dicentes: Dignus es Domine Deus noſter, accipere gloriam & honorem, quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.* 106
Quomodo ſancti dare poſſint honorem & gloriam Deo. 106
Quid ſit, Sanctos in cœlis mittere coronas ſuas ante thronum Dei. 108
Victoria Chriſti tribus de cauſis fuit maxima omnium victoriarum quas habuere ſancti. 108
Victoriã Chriſti quatuor maxima bona ſunt conſecuta. 108
Potentia creatiua rerum, quæ eſt in Deo, quomodo & præcedat eius voluntatem creandi res, & eandem voluntatem præſupponat, pulchra Diſputatio. 109

CAPVT QVINTVM, DISPVTATIONES SEXDECIM.

DISPVTATIO PRIMA, & aliæ proximè ſequentes.

Svper illis verbis: *Et vidi in dextera ſedentis ſuper Thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.* 1
De ſignificatione illius libri ſeptem ſigillis ſignati decem Doctorum Interpretationes exponuntur. 1. & ſeq.
Septem genera inſignium rerum ad Chriſtum pertinentium, & in Veteris Teſtamenti ſcriptura latentium. 4
Ex peccato Adami, ſeptem ingentia mala humano generi accidiſſe. 5
Chriſti diuinitas latens in carne, per ſeptem res maximè occultabatur, Diſputatio ſancti Bernardi. 6
In Chriſti paſſione ſeptem fuiſſe ſecreta, hominum iudiciis contraria, eorúmque ingeniis incomprehenſibilia. 8
Quomodo liber ille ſigillis ſignatus, ſecundum Aureoli & Lyrani Interpretationem, ſignificauerit diuinam præſcientiam rerum futurarum & occultarum. 9
Tres ob cauſas, res obſignari ſolere. 10
De germana illius libri ſignati ſignificatione Autoris Diſputatio & ſententia. 11. & ſeq.

DISPVTATIO QVINTA.

Super illis verbis: *Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat, neque in Cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multum, quia nemo inuentus eſt dignus aperire librum, nec videre illum.* 14
Quis fuerit ille Angelus fortis, & cur dictus ſit fortis, variæ doctorum Interpretationes. 14. & ſeq.
Refellitur Paradoxum quoddã Andreæ Cæſarienſis ſuper fletu B. Ioannis, & contra impeccabilitatem beatorum Angelorum. 17

Quomodo intelligendum ſit, neminem eſſe inuentum neque in Cœlo, neque in terra, qui videre poſſet illum librum, tam ipſe Ioannes viderit eum librum. 18

An Prophetæ, & Patres Veteris Teſtamenti Spiritualem ſenſum & intelligentiam Scripturæ cognouerint, Breuis Diſputatio contra Ambroſium, hoc negantem. 18

DISPVTATIO SEXTA.

Super illis verbis: *Et vnus de Senioribus dixit mihi, Ne fleueris, vicit Leo de tribu Iuda radix Dauid.* 19

Quomodo Chriſtus dicatur radix Dauidis, cum Dauid potius videatur eſſe radix Chriſti quatuor interpretationes. 21

DISPVTATIO SEPTIMA, OCTAVA, ET NONA.

Super illis verbis: *Et vidi Agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſſi in omnem terram.* 23

Illæ particulæ [tanquam, & quaſi] nonnunquam in Scriptura ſimilitudinem tantum veritatis, interdum autem ipſam veritatem denotant. 25

Cur Chriſtus dicatur Agnus tanquam occiſus & non ſimpliciter, Agnus occiſus, variæ Doctorum interpretationes. 25. & ſeq.

De ſeptem oculis, & ſeptem cornubus quæ Ioannes vidit in Chriſto, quid ſignificarint, variæ interpretationes referuntur. 27. & ſeq.

De ſeptem maximis Chriſti operibus. 33

De illis ſeptem oculis & cornubus Chriſti, Autoris Diſputatio & ſententia. 33

Angeli, diuinæ prouidentiæ Miniſtri, præſertim autem circa gubernationem Eccleſiæ, cur appellentur oculi & cornua ipſius Chriſti. 33

DISPVTATIO DECIMA.

Super illis verbis: *Et venit, & accepit de dextera ſedentis in Throno librum: & cum aperuiſſet librum, quatuor Animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno.* 34

Tractatur illa Quæſtio, Quomodo Chriſtus dicitur hic aperuiſſe librum; & poſteà in Capite ſexto dicitur aperuiſſe ſigillatim illa ſeptem ſigilla, quibus liber ille obſignatus erat: non enim poterat liber aperiri ante reſolutionẽ ſigillorum. 34. & ſeq.

DISPVTATIO VNDECIMA.

Super illis verbis: *Quatuor Animalia, & viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli Citharas, & Phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* 38

Citharæ, & phialæ plenæ odoramentorum, quid myſterij continerent. 39

Phialarum quæ in templo Dei Iudaico erant, quanta eſſet multitudo, & materiæ præſtantia. 39

Et Angelos, & animas beatas in cœlo orare pro viuis euidenter oſtendit ſacra Scriptura. 40

Etiam ſanctos, qui ante Chriſti Aduentum manebant in Limbo, orauiſſe pro viuis, probatur ex diuina Scriptura. 40

DISPVTATIO DVODECIMA.

Super illis verbis: *Et cantabant Canticum nouum dicentes. Dignus es Domine accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo.* 41

Canticum illud, multis de cauſis appellatum eſſe nouum, pulchra Victorini Diſputatio. 41

DISPVTATIO DECIMATERTIA.

Super illis verbis: *Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & erat numerus eorum millia millium, dicentium, &c.* 45

De maxima multitudine Angelorum ſuper multitudinem omnium rerum ſenſibilium exponitur ſententia beati Thomæ, & ſancti Dionyſij Areopagitæ. 45. & 47

Expenditur ſententia beati Gregorij arbitrātis, numerum omnium beatorum hominum, parem fore numero omnium beatorum Angelorum. 46

De opinione beati Auguſtini opinātis, plures fore homines beatos in cœlo, quā fuerint Angeli mali qui de cœlo deiecti ſunt. 47

DISPVTATIO DECIMAQVARTA ET DECIMAQVINTA.

Super illis verbis: *Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* 48

Exponitur luculenta ſuper his verbis Diſputatio

tatio Ruperti, de Agni occiſi ſeptem inſignibus laudum præconiis. 48.& ſeq.
Qualis ſit locutio Angelorum cum Deo, & Dei cum ipſis, pulchra beati Gregorij Diſputatio. 49
Quomodo intelligendum ſit, Chriſtum, propter mortem ſuam, dignum fuiſſe, & meruiſſe accipere diuinitatem: cum reuera Chriſtus nec meruerit, nec mereri potuerit diuinitatem, quam habuit. 50.& ſeq.
An Chriſti laudatio & glorificatio quæ fit ei ab hominibus, ſit bonum aliquod ipſius Chriſti, an potius ſit bonum ipſorum hominum, docta beati Thomæ explicatio. 53

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & quæ ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo, omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno, Benedictio, honor, gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.* 54
Quomodo intelligendum ſit, quod pluribus in locis dicitur in ſacra Scriptura, mortuos non laudare Deum. 55
Quæ ſint creaturæ ſub terra, & quomodo illæ laudent Deum. 55

CAPVT SEXTVM, DISPVTATIONES TRIGINTA-quinque.

DISPVTATIO PRIMA, SECVNDA, ET TERTIA.

Exponuntur, & examinantur ſeptem viæ ac rationes interpretandi ſeptem ſigilla, ab aliis Doctoribus traditæ. 1. & ſequent.

DISPVTATIO QVARTA, QVINTA ET SEXTA.

Super apertione primi ſigilli, & ſuper illis verbis: *Et vidi, quod aperuiſſet Agnus vnum de ſeptem ſigillis: & vidi, & ecce, equus albus: & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret.* 9
Diſcutiuntur tres interpretationes illius equi albi, & equitis habentis arcum & coronam. 9.& ſeq.
Quæ interpretatio apertionis primi ſigilli, præ cæteris probetur Autori. 13.& ſeq.
Quomodo Apoſtoli congruè ſignificati ſint per equum album, pulchra declaratio Thomæ Angli, proprietates & virtutes equi applicantis ad Apoſtolos. 15
Quid, ſecundum ſpiritualem intelligentiam, ſignificent ſella, frænum, & Calcaria equi. 16
Quid habeat myſterij, Chriſtum eſſe viſum cum arcu & corona. 16
Viſio quatuor equorum in Apocalypſi, & ſimilis viſio apud Zachariam, quam inter ſe habeant conuenientiam atque differentiam. 17
De mira prædicationis Apoſtolicæ velocitate, atque fœlicitate. 19
Viſio equi albi, & equitis cum arcu & corona, quomodo intelligatur, & declaretur ab Autore. 19
Quid ſignificet illud: *Exiuit vincens vt vinceret*, pulchra declaratio. 19

DISPVTATIO SEPTIMA, OCTAVA ET NONA.

De apertione ſecundi ſigilli.

Super illis verbis: *Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicens: Veni & vide, & exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, vt ſumeret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficerent. Et datus eſt ei gladius magnus.* 20
In apertione ſecundi ſigilli, viſio equi rufi, & equitis magnum gladium habentis, quid ſignificet, ſeptem Autorum interpretationes exponuntur. 20.& ſeq.
Quemamodum per illum equum rufum ſignificatus fuerit Nero Imperator & perſecutor Chriſtianorum, copioſè doctéque declaratur ab Aureolo & Lyrano. 25.& ſeq.
Quantum humani ſanguinis, & quàm crudeliter effuderit Nero: ſcitúmque de illo dictum Tertullia. 25.26
Supradicta interpretatio Aureoli & Lyrani, apertionem ſecundi ſigilli ad vnum duntaxat Neronem referentium, confutatur ab Autore. 26
De Chriſtianorum decem perſecutionibus factis

factis à Romanis Imperatoribus Paganis, ſignificatis in apertione ſecundi ſigilli per equum rufum. 28
Germana interpretatio apertionis ſecundi ſigilli,& illius equi rufi,copioſè traditur ab Autore. 28
Perſecutionem Chriſtianorum factam à Romanis Imperatoribus,in apertione ſecundi ſigilli, ſymbolicè vocari Gladium Magnũ ob quinque cauſas. 28

DISPVTATIO DECIMA, VNdecima,duodecima,& decimatertia.

De apertione ſeptimi ſigilli.

Super illis verbis: *Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal dicens: Veni & vide. Et ecce equus niger & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor Animalium dicentem: Bilibris tritici denario; & tres Bilibres hordei, denario, & vinum,& oleum ne laſeris.* 29
Equus niger, & qui ſedebat in eo habens ſtateram in manu ſua, quæ oſtenſa ſunt Ioanni in apertione tertij ſigilli, quid ſignificarent, octo Doctorum interpretationes exponuntur & examinantur. 29.& ſeq.
Interpretationes ſeptem ſigillorum, quas tradit Ambroſius in Commentariis ſuis in Apocalypſim non eſſe probabiles, nam etſi veram & piam contineat doctrinam, cum ipſis tamen B.Ioannis Viſionibus minimè congruunt. 29
Quomodo Aureolus & Lyranus copioſè & eruditè declarent, per apertionem tertij ſigilli ſignificatum eſſe Iudæorum excidium à Tito Romanorum Imperatore factum. 33.& ſeq.
Quantus in eo bello fuerit numerus Iudæorum partim occiſorum, partim captiuorum. 33
Quomodo Deus vtatur miniſterio impiorum hominum præter eorum mentem atque voluntatem ad puniendos alios homines impios. 33
Supradicta tertij ſigilli Interpretatio de excidio Hieroſolymitano cõfutatur ab Autore. 34
Auctor, quæ in apertione tertij ſigilli oſtenſa ſunt, copioſè docet, ea propriè ſpectare ad Hæreticos. 39.& ſeq.
Hæreticorum perſecutio Eccleſiæ, quomodo proximè ſucceſſerit perſecutioni Paganorum. 39
Quomodo Hæretici aptè, in apertione tertij ſigilli,præfigurati ſint per æquum nigrum. 39
Quid ſit, Hæreticos habere ſtaterã in manu ſua. 49
Chænix,quale ſit menſuræ genus: & quod olim fuerit menſura cibarus,in vnum diem vni homini aſſignari ſolita. 41
Quibus in temporibus poſt ſcriptam à Beato Ioanne Apocalypſim, ſæpius in Italia atrociſſima fuerit fames. 42
Quomodo Prælati deſignati ſint per Bilibrem tritici; Plebs autem fidelis, per tres Bilibres hordei. 42
Catholicam plebem tribus maximè præſidiis muniri aduerſus Hæreticos. 42
Quemadmodum ad ſtatum Religioſorum bene quadrent illa verba, *Vinum & oleum ne laſeris*: cur aſſimilentur Religioſi vino & oleo: & cur ſtatus Religioſorum munitior & tutior ſit aduerſus humanæ ſalutis hoſtes. 43
Germana interpretatio illorum verborum, *Vinum & oleum ne laſeris*, traditur ab Autore. 44
Verbum Dei cõgruè ſignificari nomine vini, quod omnes vini habeat virtutes, ſecundum ſpiritualem intelligentiam acceptas. 44
Sacramenta Eccleſiæ,cur aſſimilentur oleo:& quotuplex olim fuerit olei vſus. 44

DISPVTATIO DECIMA QVARTA, ET TRES aliæ ſequentes.

De apertione quarti ſigilli.

Super illis verbis: *Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti Animalis dicentis, Veni & vide: & ecce equus pallidus & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors: & Infernus ſequebatur eum; & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes Terra interficere gladio,fame,& morte,& beſtiis terra.* 45
Apertionis quarti ſigilli de equo pallido & de Morte & Inferno enarrãtur decem Autorum interpretationes & ſententiæ. 45. & ſequent.
Per ea quæ oſtenſa ſunt in apertione quarti ſigilli,præfiguratos eſſe hæreticos,pluribus verbis oſtendit Beda, Graphicè deſcribens hæreticos. 48
Quoſdam non ineptè interpretari de Hypocritis,quæ de apertione quarti ſigilli ſcripſit B.Ioannes. 49
Quomodo myſterium apertionis quarti ſigilli Aureolus & Lyranus interpretentur de ſecunda perſecutione Chriſtianorum,à Domitiano Imperatore facta; ſed iſta eorum interpretatio confutatur. 52

Fusè

Fusè commemoratur ſententia Ioachimi Abbatis, Seraphini Firmani, & Cœlij Pannonij myſterium quarti ſigilli de Maomete, & de ſecta Maometana interpretantium. 56
Exponuntur cauſæ, ob quas putet Autor myſterium apertionis quarti ſigilli, propriè ad Maometem, & ſectam eius pertinere. 59
Verba, quibus B. Ioannes deſcripſit apertionem quarti ſigilli, oſtendit Autor quomodo ſigillatim ad Maometem, & ad ſectam eius, aptè, commodéque applicari queant. 60
Quomodo ſecta Maometana per quatuor partes terræ graſſata ſit, optimè Cœlius Pannonius ex probatis Hiſtoriis ſuperiorum temporum demonſtrat. 58
Quomodo perſecutio Maometanorum ſucceſſerit perſecutioni Hæreticorum. 59
De quatuor generibus flagellorum, quibus Deus punire ſolet homines impios. 60

DISPVTATIO DECIMA OCTAVA, ET ALIAE SEX proxime ſequentes.

De apertione quinti ſigilli.

Super illis verbis: *Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare, animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod habebant: & clamabant voce magna dicentes, Vſque quo Domine, Sanctus & Verus, non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de ijs qui habitant in terra? Et data ſunt illis ſingula ſtolæ albæ, & dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſerui & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicùt & illi.* 61
Enarrantur quatuordecim interpretationes apertionis quinti ſigilli: & ſecundum vnámquanque declarantur hæc, Quid ſit Altare ſub quo erant animæ ſanctæ; Quæ fuerunt illæ animæ interfectorum propter verbum Dei; Quisnam ſit clamor Beatarum animarum ad Deum; Quomodo animę beatæ petant à Deo vindictam ſuorum inimicorum; Quid ſignificent ſingulæ ſtolæ albæ datæ animabus Sanctis; Quod ſit illud modicum tempus, quo iubentur requieſcere & expectare; de complemento numeri Electorum. 61. & ſeq.
Cur dilata ſpes glorificationis corporum non affligat animas beatas, cùm Salomon dixerit, *Spes quæ differtur affligit animam*, pulchra declaratio Thomæ Angli. 69
Opinio Ruperti opinantis, Zachariam illum, quem Dominus dixit in Euangelio fuiſſe occiſum inter Templum & Altare, non fuiſſe quàm Iacobum Apoſtolum, qui dictus eſt frater Domini, confutatur. 70. & 71.
Refertur Interpretatio huius loci quam tradit Beatus Bernardus, in qua ſunt multa quæ magnam requirunt conſiderationem & examinationem. 76
Quomodo Beati tripliciter fruantur Deo. 76
Germana Interpretatio apertionis quinti ſigilli copiosè traditur ab Auctore. 80. & ſequent.
Exponuntur quinque opiniones veterũ Doctorum de variis receptaculis animarum poſt mortem, & ante diem Iudicij. 81
Quid ſit Altare ſub quo erant animæ, referuntur octo interpretationes. 82
Quomodo animæ beatæ expectant vindictam ſuorum inimicorum, commemorantur quatuor interpretationes. 83
Gloriam Beatarum animarum poſt diem Iudicij creſcere tripliciter. 84
Societatem Sanctorum in Cœlo, afferre ſingulis ſanctis triplicem gaudendi cauſam. 84

DISPVTATIO VIGESIMA TERTIA.

Diſcutitur veterum quorundam Doctorum ſententia, qui putarunt, animas ſanctorum poſt mortem non habere beatificam Dei viſionem vſque ad diem iudicij. 88
Probatur, animas ſanctorum, ante diem iudicij videre beatificam Dei faciem, euidenti teſtimonio ſacræ Scripturæ, & valida ratione. 89. & 90

DISPVTATIO VIGESIMA QVARTA.

Explicantur duo ſacræ Scripturæ teſtimonia, duæque rationes ſoluuntur, quibus illorum veterum opinio probari poſſe videtur. 91
Explicatur dupliciter ſententia beati Pauli, quæ eſt in capite vndecimo epiſtolæ ad Hebræos, aiente: *Veteres Patres nondum accepiſſe repromiſſionem: Deo, inquit, pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſumarentur.* 92
Cur anima rationalis egeat corpore ad merendum; eo tamen non egeat ad præmium accipiendum. 93
An viſio beatifica animæ ſeparatæ à corpore, expleat omnem appetitum eius. 94
Dilatio glorificationis corporum, cur non affligat animas ſeparatas à corpore, & beatas,

tas, quæ ſpem & appetitum habent recipiendi corpora ſua. 94

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

De apertione ſexti ſigilli.

Super illis verbis: *Et vidi, cum aperuiſſet ſigillum ſextum: Et ecce terræmotus magnus factus eſt; & Sol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & Luna tota facta eſt, ſicut ſanguis; & ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus mittit groſſos ſuos cum à vento magno mouetur: & cælum receſſit, ſicut liber inuolutus; & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium; & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare.* 94. & 95

Refertur prima interpretatio horum verborum, quam tradunt Ambroſius & Rupertus. 94

Quid, ſecundum iſtos Autores, ſit ille terræmotus; quid nigredo Solis; quid color ſanguineus lunæ; quid ſtellarum de cœlo caſus; quid receſſus cœli, tanquam libri inuoluti; quid ſit montes & inſulas motas eſſe ſuis locis. 95. & ſeq.

Supradicta interpretatio Ambroſij & Ruperti confutatur ab Autore. 100

DISPVTATIO VIGESIMA SEXTA.

Enarrantur aliæ duæ interpretationes eorundem verborum: quarum altera, eſt Aureoli & Lyrani; altera eſt Arethæ. 101

Refertur interpretatio Aureoli & Lyrani ſupradicta verba Ioannis de apertione ſexti ſigilli, referentium ad decimam & vltimam perſecutionem Chriſtianorum, ſub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano factam; & ad eam interpretationem verba Ioannis ſigillatim applicantium. 102

Supra dictam Aureoli & Lyrani interpretationem refellit Autor. 104

Quomodo Aretha verba Ioannis de apertione ſexti ſigilli interpretetur de iis, quæ contigerunt in paſſione & morte Chriſti Domini: ſed iſta eius interpretatio reiicitur ab Auctore. 105

DISPVTATIO VIGESIMA SEPTIMA.

Commemoratur eorundem verborum quarta interpretatio, quæ eſt multorum, & ſuperioribus probabilior. 106

Quarta interpretatio apertionis ſexti ſigilli eſt Victorini, Ticonij, Primaſij, Andreæ, Bedæ, Haymonis & Ioachimi; qui ea quæ vidit Ioannes in apertione ſexti ſigilli, interpretantur de maximis calamitatibus & malis quæ ventura ſunt hominibus in extremo mundi tempore. 106

Secundum iſtos, quid ſit terræmotus, & nigror ſolis, & cruor lunæ, & ſtellarum caſus, & receſſus cœli. 107

De veteri conſuetudine Hebræorum in ſcribendo libros. 108

Quid ſit illud: *Montes cadite ſuper nos.* 111

DISPVTATIO VIGESIMA OCTAVA.

Declaratur Autoris ſuper apertione ſexti ſigilli ſententia. 112

Cur Autor putet, in apertione ſexti ſigilli præfigurata eſſe maxima mala, quæ in fine mundi ventura ſunt hominibus. 112

Quæ narrat Ioannes in apertione ſexti ſigilli, ea prorſus eadem eſſe iis, quæ Dominus in Euangelio apud Matthæum & Lucam prædixit de maxima hominum tribulatione in nouiſſimis mundi temporibus futura: & Autor ſigillatim verba Ioannis componit & confert cum verbis Domini. 113

Proponitur perardua quæſtio, quomodo illa prodigia ſolis & lunæ & ſtellarum, intelligenda ſint, an ſpiritualiter, an vero etiam corporaliter; & ſuper hoc eſſe quatuor Doctorum ſententias, in ſequentibus Diſputationibus examinandas. 114

DISPVTATIO VIGESIMA NONA.

De prima interpretatione illorum prodigiorum, quæ eſt Chryſoſtomi & Hieronymi. 115

Chryſoſtomus & Hieronymus putant, iſta prodigia non ante ſecundum Domini Aduentum, ſed in ipſo tempore Aduentus Domini eſſe futura: ſed hoc refellit Autor manifeſtis diuinæ Scripturæ verbis. 115. & 116

Chryſoſtomus & Hieronymus arbitrantur, dici ſolem & lunam tunc obſcuratum iri, non re vera, per amiſſionem vel diminutionem ſuæ lucis: ſed ob maximam claritatem, & ſplendorem Aduentus Domini, eorum lux non apparebit oculis mortalium: ſicut hæc in die lux ſtellarum apparet ob ſolis præſentiam, verum iſtam eorum

eorum interpretationem confutat Autor. 115.& 117

DISPVTATIO TRIGESIMA.

De ſecunda interpretatione eorundem prodigiorum, quæ eſt multorum aientium, quæ de iſtis prodigiis dicuntur, non vt ſonant verba, ſed myſticè ac ſpiritualiter eſſe intelligenda. 118

Quomodo Victorinus, Ticonius, Primaſius, Beda, Andreas, Haymo, prodigia iſta ſecundum ſpiritualem ſenſum interpretentur. 118

Sanctus Auguſtinus ſolem & lunam interpretatur Eccleſiam Chriſti: obſcurationem ſolis & lunæ, maximam Eccleſiæ tribulationem in fine mundi futuram: caſum ſtellarum de cœlo, defectionem à fide Chriſti eorum qui erant tanquam ſtellæ in populo Dei. 119

Hæc interpretatio Auguſtini refellitur ab Autore. 120

Diluitur ratio, qua interpretationem ſuam firmare voluit ſanctus Auguſtinus. 121

DISPVTATIO TRIGESIMA PRIMA.

De tertia interpretatione illorum prodigiorum. 123

Dionyſius Carthuſianus, & plures alij dixerunt, quod de iſtis prodigiis dicitur, non propriè, & vt verba ſonant, ſed figuratè, & per hyperbolicam locutionem eſſe intelligendum: iſto enim modo loquendi ſignificari maximas calamitates & mala in nouiſſimis mundi temporibus futura: atque huiuſmodi locutione hyperbolica ſæpius vſos eſſe Prophetas. 123

Confutatur iſta ſententia ab Autore, & oſtenditur differentia prodigiorum quæ futura ſunt in fine mundi à ſimilibus prodigiis quæ leguntur apud Prophetas. 126

Oſtendit Autor, quam ſit probabile, prodigia illa, reuera & corporaliter in fine mundi eſſe futura. 127

DISPVTATIO TRIGESIMA SECVNDA.

De quarta interpretatione illorum prodigiorum, quam maximè approbat & ſequitur Autor. 129

Docet Autor, quemadmodum iſta prodigia corporaliter & viſibiliter ſint futura in ſole & luna, & ſtellis. 130

Declarat Autor, cur Dominus in Euangelio loquens de iſtis prodigiis, vtatur verbis futuri temporis tanquam de rebus longè poſt futuris: Ioannes verò in Apocalypſi eadem commemorans prodigia, verbis vtatur præteriti temporis, quaſi iam tunc facta eſſent. 130

Pulchra beati Gregorij de iſtis prodigiis ſententia. 128

De modo, quo ſol obſcurabitur in fine mundi, exponitur ſententia Origenis, Caietani, Maldonati, & Riberæ. 131

Autor tradit quatuor modos, quibus ſolem tunc obſcuratum iri, cogitari poſſit. 133

Quomodo luna tunc non dabit lumen ſuum, & quomodo tunc tota erit ſanguinolenta, vt Ioannes dixit in Apocalypſi. 134

DISPVTATIO TRIGESIMA TERTIA.

Quomodo intelligendum ſit, tunc ſtellas de cœlo caſuras. 135

De futuro ſtellarum è cœlo caſu exponuntur variæ Autorum ſententiæ, Origenis, Chryſoſtomi & Hieronymi, Ianſenij, Caietani, Riberæ, Maldonati. 135.& ſeq.

Sententiam Maldonati arbitrantis, reuera caſuras de cœlo ſtellas quæ in eo fixæ ſunt, repugnare communi Philoſophorum & Mathematicorum & Theologorum Scholaſticorum ſententiæ ac doctrinæ. 137

Stellas in cœlo octauo fixas, non eſſe de cœlo caſuras in terram, neceſſariis, manifeſtiſque rationibus demonſtratur. 137

Autor declarat, quemadmodum iſte caſus de cœlo ſtellarum, rectè intelligi queat, tam de veris ſtellis in cœlo fixis, quam de vulgo appellatis ſtellis, quæ in ſuprema regione aëris generantur. 138

DISPVTATIO TRIGESIMA QVARTA.

De prodigio illo in fine mundi futuro in cœlis, quod Dominus prædixit illis verbis: *Virtutes cœlorum commouebuntur.*

An per virtutes cœlorum ſignificentur Angelici Spiritus, qui tunc ingenti admiratione, & quaſi horrore quodam afficiendi ſunt, quemadmodum interpretati ſunt Chryſoſtomus & Hieronymus. 140

An virtutes cœlorum ſignificent ſecundum ordinem mediæ Hierarchiæ Angelorum, qui dicuntur virtutes, ſicut interpretatur B. Thomas: & quomodo iſti Angeli commouendi ſint, in fine mundi. 140

Iudicium Autoris de ſupradictis duabus interpretationibus. 141

Refellitur

Refellitur interpretatio Euſebij, qui virtutes Cœlorum interpretatus eſt Ianuas cœli, quę deſcendente Domino ad Generale Iudicium, aperiendæ ſunt. 142
Diluitur interpretatio Ianſennij, qui virtutes Cœlorum nihil aliud eſſe putat, quam ipſa Cœli aſtra, quæ vocantur in Scriptura & Militia Cœli, & Virtutes Cœlorum. 143
Enarrantur Haſſellij, & Maldonati interpretatio qui exiſtimât per virtutes Cœlorum ſignificari baſes, ſiue axes, ſiue Cardines Cœli, & per huiuſmodi metaphoras ſignificari robur & firmamentum Cœli, quod in fine mundi commouendum eſt. 144
Supradicta Interpretatio Haſſellij & Maldonati confutatur ab Autore. 145
Exponitur interpretatio Titelmani & Caietani, qui virtutes Cœlorum Interpretantur potentias Cœlorum actiuas in hæc inferiora: quæ in fine mundi commouebuntur, quia ceſſabũt omnino à ſolitis prius actionibus & influxibus. 146
Auctori placet proximè dicta interpretatio Caietani & Titelmanni. Arbitratur etiam per virtutes Cœlorum commodè intelligi poſſe Angelos, quorum miniſterium eſt mouere perpetuo cœleſtes orbes, & per eum motum inferiorem ac ſublunarem Mundum conſeruare ac regere. 147
Declarat etiam Autor quomodo Angeli qui mouent cœlos, dicantur eſſe commouendi in fine mundi. 147

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

Super illis verbis: *Et cœlum receſſit ſicut liber inuolutus.* 148
Hæc ſententia B. Ioannis comparatur cum alia ſimili quam Iſaias cap. 34. tradit illis verbis: *Cœli ſicut liber complicabuntur.* 148
Declaratur pluribus verbis antiqua Hebræorum conſuetudo ſcribendi libros, valde diuerſa ab aliarum Gentium conſuetudine. 148
Quid ſit cœlum tanquam librum complicatum vel inuolutum iri ſecundum interpretationem beati Iuſtini martyris. 149
Quomodo iſtam ſimilitudinem libri conuoluti ad cœlum accommodent Andreas Cęſarienſis, & item B. Thomas, & Lyranus, & præterea Dionyſius Carthuſianus. 150
Supradictæ ſimilitudinis interpretationem quam tradit Adamus, omnium maxime approbat & ſequitur Autor. 151
Complicatio libri, & eiuſdem explicatio quid in cœlo ſignificent. 151
Declaratur quid ſit illud quod dicitur in Pſalmo centeſimo primo de cœlis: *Sicut operterium mutabis eos, & mutabuntur.* 151

CAPVT SEPTIMVM DISPVTATIONES SEXDECIM.

DISPVTATIO PRIMA.

De principali ſcopo eius viſionis, quam deſcripſit B. Ioannes in ſeptimo capite libri Apocalypſis. 1
Ambroſius putat, per eam viſionem præſignari lętiſſimam & numeroſiſſimam Gentium ad fidem Chriſti conuerſionem. 1
Aureolus & Lyranus eam viſionem referunt ad id temporis, quo tempore Conſtantinus Magnus ad Romanum Imperium aſſumptus eſt & ad ingentem pacem, lætitiam, & proſperitatem quæ tunc Eccleſiæ Chriſti accidit. 2
Tertia ponitur ſententia Primaſij Haymonis Ansberti, Anſelmi & Riccardi, qui eam viſionem referunt ad primum Chriſti Aduentum, & ad ſaluiferam Euangelij prædicationem per vniuerſum terrarum orbem. 3
Supradictas tres ſentẽtias & interpretationes confutat Autor. 4
Exponitur quarta ſententia quæ eſt Andreæ & Bedæ, qui eam viſionem interpretantur de incredibili conſolatione & lætitia quã Eccleſia Chriſti habitura eſt poſt atrociſſimam Antichriſti perſecutionem, & ante diem iudicij. 5
Proxime dictam Andreæ ac Bedæ ſentẽtiam approbat & ſequitur Autor, eámque declarat & confirmat. 6

DISPVTATIO SECVNDA.

De quatuor Angelis prohibentibus ventos flare ſuper terram.
Super illis verbis: *Poſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes*

tenentes quatuor ventos terræ ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem. 7

De illis quatuor Angelis impedientibus flatum ventorum, qui fuerint, & quid illa prohibitio flatus ventorum ſignificaret, variæ ponuntur Autorum interpretationes, & prima eſt Ambroſij referentis hæc ad Romanum imperium quatuor terræ partibus, cum magna hominum vexatione dominans. 7

Secunda interpretatio eſt Primaſij Bedæ, Haymonis, Anſelmi, & Riccardi, qui putant, per iſtos quatuor Angelos ſignificata eſſe quatuor principalia mundi Regna, quę tempore primi Aduentus Domini erant partim ſub Parthorum, partim ſub Romanorum Imperio. 8

Exponitur tertia Interpretatio Aureoli, & Lyrani referentium hæc ad tempus quo magnus Conſtātinus aſſumptus eſt ad Imperium Romanum: & per quatuor illos Angelos prohibentes flatum ventorum ſignificatos eſſe putant quatuor Tyrannos, qui eo tempore Romanum Imperium inuaſerant, Maximinum, Sicinium, Seuerum, Maxentium. 9

Ponitur quarta interpretatio quę eſt Andreæ, illos quatuor Angelos interpretantis veros Angelos & adminiſtros diuinæ iuſtitię aduerſus impios, qui ſub finem mundi ad puniendum homines improbos mittentur à Deo. 10

Auctor ſupradictā Andreæ ſententiam prioribus anteponit. 11

De maximis damnis & detrimētis quæ cunctis in terra viuentibus affert impeditus ventorum flatus: & de plurimis & maximis commoditatibus ex tempeſtiuo ventorum flatu, ad cuncta in terris viuentia peruenientibus: & hic ponitur pulcherrima quædam Senecæ de Ventorum commoditatibus ſententia. 11

An illi quatuor Angeli fuerint boni an mali. 12

Etiam Angelos bonos corporaliter nocere hominibus, eóſque punire quomodo probet B. Auguſtinus. 12

DISPVTATIO TERTIA.

Super illis verbis: *Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui.* 13

Quis fuerit ille Angelus aſcendens ab ortu ſolis, & habens ſignum Dei viui, plures Auctorum referuntur interpretationes: & plerique putarunt fuiſſe Chriſtum: qui cur dicatur Angelus aſcendens ab ortu ſolis, & habens ſignum Dei viui pluribus verbis declarant. 13. & ſeq.

Aureolus & Lyranus illum Angelum aſcendentem ab ortu Solis, & habentem ſignum Dei viui arbitrantur fuiſſe Conſtantinum Magnum, & ſupra dicta verba Scripturæ ad ipſum applicant. 15

Victorinus & Gagneius per illum Angelum putant eſſe ſignificatum Eliam Prophetam, & ad illum accommodant ſupradicta verba. 16

Andreas Cæſarienſis ait, Angelum illum fuiſſe cœleſtem Angelum ſublimioris virtutis, & dignitatis, & poteſtatis, quam erant illi quatuor Angeli cohibētes flatum ventorum. 17

DISPVTATIO QVARTA.

Explicatur Autoris ſententia de illo Angelo. 18

Auctor probat, Angelum illum nec fuiſſe Chriſtum, nec per eum fuiſſe ſignificatum ipſum Chriſtum: ſed fuiſſe vnum de primariis Angelis qui ſunt adminiſtri diuinæ prouidentiæ circa ſalutem Electorum: putat etiam, illum non fuiſſe ſolitarium, ſed aliis pluribus Angelis comitatum: declarat præterea cur dicatur aſcendiſſe ab ortu ſolis; & quod fuerit illud ſignum Dei viui quod habebat. 18. 19

DISPVTATIO QVINTA.

Super illis verbis: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* 20

Dæmones, quanta cupiditate ardeant nocendi hominibus, præſertim verò ſeruis Dei; & qua potiſſimum re cupiant eis nocere. 20

Dæmones non habere poteſtatem nocendi hominibus, niſi quando, & quantum, & quomodo Deus eis permittit. 20

Quantam Deus curam habeat ſeruandi Electos ſuos ab inſidiis & oppugnationibus Dæmonum. 20

De ſigno THAV, quo Deus iuſſit ſignari frontes gementium, & dolentium in Ciuitate Hieruſalem. 21. 22

Litterarum Hebraicarum figuras, ante captiuitatem Babylonicam Iudæorum fuiſſe diuerſas à figuris quæ poſteà fuerunt, hodiéque ſunt. 22

Quomodo illud ſignum THAV, figura fuerit Crucis Chriſti. 22

DISPVTATIO SEXTA ET SEPTIMA.

Super illis verbis: *Et audiui numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.* 22

Exponitur ſententia plurimorum arbitrantium, iſto numero centum quadraginta quatuor millium ſignatorum deſignatos eſſe omnes ſimpliciter ſaluandos & beatificandos: quorum multitudo etſi millies futura ſit maior iſto numero, eam tamen, myſterij cauſa iſto numero fuiſſe deſignatam. 22

Quæ myſteria lateant in iſto numero centum quadraginta quatuor. 23

Refertur ſententia Aureoli & Lyrani aientium, iſto numero centum quadraginta quatuor millium ſignatorum præſignatos eſſe eos, qui tempore Conſtantini magni ex Iudaiſmo, & ex Paganiſmo conuerſi ſunt ad fidem Chriſti. 24

Autor multis rationibus probat, iſto numero centum quadraginta quatuor millium ſignatorum præſignatos eſſe omnes Iudæos, qui in fine mundi tum per alios, tum maximè per Eliam prophetam conuertendi ſunt ad fidem Chriſti. 25

Autor copioſè tractat ſententiam illam beati Pauli quæ eſt in capite vndecimo Epiſtolæ ad Romanos, *Poſtquam intrauerit multitudo Gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus erit.* 26

DISPVTATIO OCTAVA.

An Iudæi, qui ad fidem Chriſti conuertendi ſunt in fine mundi, non ſint futuri plures quam centum quadraginta quatuor millia. 27

Explicatur probabilitas opinionis eorum qui putarunt, Iudæos in fine mundi conuertendos ad fidem Chriſti, non plures fore nec pauciores, quam qui numero iſto centum quadraginta quatuor millium deſignantur. 27

Quomodo Franciſcus Ribera ſupradictam ſententiam tueatur. 27

Declaratur communis ſententia Doctorum, qui cenſent eos qui dicuntur ſignati in frontibus, fore multo plures quam centum quadraginta quatuor millia; & myſterij cauſa, poſitum eſſe numerum determinatum pro indeterminato. 28

Autor probat, Iudæos in fine mundi conuertendos ad Chriſtum, fore multo plures quam centum quadraginta quatuor millia. 29

Non eſſe credibile, nullum Iudæum de Tribu Dan, in fine mundi conuerſum iri ad Chriſtum. 29

Exponitur ratio, ſi Iudæi conuertendi ad fidem Chriſti in fine mundi, plures futuri ſunt quam centum quadraginta quatuor millia, cur iſto numero præſignati, & præmonſtrati beato Ioanni fuerint. 30

Plures quam centum quadraginta quatuor millia, futuros eſſe Iudæos qui conuertendi ſunt ad Chriſtum in fine mundi, euidenter probari ex ſententia B. Pauli. 31

Diſcutitur reſponſio Riberæ ad rationem ductam ex teſtimonio B. Pauli. 32

DISPVTATIO NONA.

Super illis verbis: *Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati: ex tribu Ruben duodecim millia ſignati: ex tribu Gad duodecim millia ſignati, &c.* 33

Cur B. Ioannes in enumeratione quam facit Tribuum Iſrael non ſeruauerit rectum earum tribuum ordinem. 33

Examinatur coniectura Franciſci Riberæ putantis eo ordine fuiſſe tribus Iſrael recenſitas hoc loco à B. Ioanne, quo ordine illæ tribus conuertendæ ſunt ad fidem Chriſti in fine mundi. 34. 35

DISPVTATIO DECIMA.

Cur in enumeratione tribuum Iſrael, quam fecit hoc loco B. Ioannes, prætermiſſa ſit ab eo Tribus Dan. 36

Antichriſtum futurũ Iudæum de Tribu Dan, à quibus Doctoribus antiquis creditum ſit, & memoriæ proditum. 36

Animaduerſio in Hieronymum Oleaſtrum, qui traditionem patrum de Antichriſto futuro ex tribu Dan, fabuloſam eſſe dixit. 36

Antichriſtum fore de tribu Dan, quibus teſtimoniis ſacræ Scripturæ probetur, eáque teſtimonia excutiuntur ab Autore. 37. 38. 39

Cur B. Ioannes in enumeratione tribuum Iſrael, non nominauerit tribum Ephraim ſed eius loco tribum Ioſeph. 40

DISPVTATIO VNDECIMA ET DVODECIMA.

Super illis verbis: *Poſt hæc, vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus Gentibus, & Tribubus & populis & linguis: ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni: amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus*

manibus eorum, &c. 41

Innumerabilis illa turba beatorum hominũ, quam vidit B. Ioannes, quorum fuerit ſanctorum, an omnium ſimpliciter, an vero tantum aliquorum, vt Martyrum quatuor ponuntur interpretationes; prima eſt Ambroſij; ſecunda eſt Aureoli & Lyrani; tertia eſt Ioachimi; quarta eſt Andreæ Cæſarienſis. 41. & ſeq.

Super illis verbis: *Et palmæ in manibus eorum*, pulcherrima beati Gregorij diſputatio exponitur. 44

Ex eo quod Ioannes vidit, eſſe in cœlo beatos ex omnibus Gẽtibus & linguis & populis, bene cõcludit, nullam fuiſſe aut eſſe, aut futuram eſſe ſub omni cœlo Gentem, ex qua non aliqui futuri ſint prædeſtinati, & in cœlis beatificandi. 45

Tempus conſummationis ſæculi, & aduentus Domini ad iudicium, non ita eſſe propinquum, vt nonnulli putarunt. 45

Qualis eſſe debeat prædicatio Euangelij, quæ futura eſt in vniuerſo mũdo ante conſummationem ſæculi, vt Dominus dixit in Euangelio Matthæi. 14. 45

Multitudinem beatorum in cœlis eſſe quidem mortalibus innumerabilem, ſed in cœlo cuius beatorum eſſe diſtinctè, & liquido cognitam. 46

Thronus Dei ſex habet ſignificationes, ſexque modis vſurpari ſolet in ſacra Scriptura. 46

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

Super illis verbis: *Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum dicentes, Amen.* 47

Quomodo probet Andreas Cæſarienſis, ex Angelis & hominibus beatis vnam in cœlis fieri Eccleſiam. 47

Quali forma poſt glorioſam hominum reſurrectionem, Angeli conuerſaturi ſint cum hominibus in cœlo, ſecundum Andream Cæſarienſem. 47

Quid ſignificet, beatos in conſpectu throni Dei cadere in facies ſuas. 47

Cadere in omerlota & in facies ſuas cur dicatur eſſe proprium Electorum; cadere autem retro, eſſe reproborum. 47

Diſcutitur B. Hieronymi ſententia aientis: Adorare radendo, non eſſe ſanctorum, ſed impiorum hominum: ſed oſtendit Autor manifeſtis ſcripturæ teſtimoniis, etiam id conuenire & dici in homines ſanctos. 48

DISPVTATIO DECIMA QVARTA.

Super illis verbis: *Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* 49

Quod tribulatio ſit indiuidua comes virtutis & ſanctitatis probatur ex diuina Scriptura. 49

Per magnas tribulationes peruenire ad cœleſtem beatitudinem, licet commune ſit omnium Sanctorum, præcipuè tamen conuenire in ſanctos Martyres, & ad eos potiſſimum ſpectare ſupradicta verba huius loci. 49

De variis admodũ modis, quibus ſancti Martyres cruciari ſunt. 49

Autor demonſtrat, ſupradicta illa verba: *Hi ſunt qui venerũt de magna tribulatione, &c.* propriè eſſe dicta de ſanctis, præſentia vero de Martyribus, qui nouiſſima in mundi perſecutione per Antichriſtum & miniſtros eius, ſupra quam æſtimari queat, affligendi & cruciandi ſunt. 50

Martyres in perſecutione Antichriſti futuros, vt fortiſſimos, ita glorioſiſſimos fore. 50

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

De quibus præcipuè dicantur, & quid ſignificent illa verba: *Lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* 51

Refertur ſententia B. Auguſtini & Ioachimi Abbatis ſupradicta verba interpretantium de ſanctis tantum martyribus. 51

Cum ſanguis veſtes non albas, ſed rubras reddat, quomodo ſancti dicantur dealbaſſe ſtolas ſuas in ſanguine Agni, rationem exponit Ioachimus. 52

Eſſe communem fermè ſententiam explanatorum libri Apocalypſis, ſupradicta verba non ad Martyres tantum, ſed ad omnes in commune prædeſtinatos ad vitam æternam pertinere. 53

Sanctos ſex modis lauare ſtolas ſuas in ſanguine Agni. 53

Autor putat ſupradicta verba pertinere ad ſanctos, præſertim vero ad Martyres futuros in nouiſſima mũdi perſecutione, quam concitabit Antichriſtus. 54

Exponitur ratio cur Martyres dicantur lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine Agni, ac non potius in ſanguine ſuo. 55

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Super illis verbis: *Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus: quoniam Agnus reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* 56

De duplici eſurie & ſiti ſanctorum, altera, dum ſunt in terris; altera vero, cum ſunt in cœlis, Ambroſij Diſputatio. 56

Per ſupradicta verba ſcripturæ deſcribi metaphoricè beatiſſimum ſtatum ſanctorum in cœlis, tum per bona quæ poſſident; tum per mala quibus carent. 58

Quomodo ſancti in cœlis beati eſuriant & ſitiant. 58

Triplex eſſe deſiderium boni, vel eius quod non habetur, vt habeatur; vel eius quod habetur, vt amplius & perfectius habeatur; vel vt quod perfectè habetur perpetuo & in æternum habeatur. 59

De decem cauſis, ob quas ſancti dum ſunt in terris lachrymari ſoleant: quarum cauſarum nullam habent in cœlis. 61

Quinam ſint illi fontes aquarum vitæ, ad quos Agnus deducit beatos. 62

Fons bonorum, de quo bibunt in cœlis beati, & vnus eſt, & multiplex eſt. 62

CAPVT OCTAVVM DISPVTATIONES QVINQVE.

De apertione ſeptimi ſigilli.

Super illis verbis quæ ſunt in principio octaui capitis: *Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi media hora.* 1

DISPVTATIO PRIMA.

Expenduntur tres ſupradictorum verborum interpretationes prima interpretatio eſt Victorini & Primaſij, valde obſcura & perplexa: altera eſt Ambroſij, quæ confutatur ab Autore. 1. 2. 3

Refertur tertia interpretatio quæ eſt B. Gregorij, quæ eſt myſtica, pulchram continens eius Diſputationem de ſolitudine &. ſecreto cordis, ad ſtudium contemplationis neceſſario. 4

DISPVTATIO SECVNDA.

Diſcutitur quarta interpretatio apertionis ſeptimi ſigilli, quam tradunt Aureolus & Lyranus. 5

Aureolus & Lyranus quomodo ſupradicta verba Scripturæ referant & accommodent ad perſecutionem Chriſtianorum à Iuliano Imperatore Apoſtata factam. 5

Qualis perſecutor Chriſtianorum fuerit Iulianus, quam callidus & aſtutus. 5

Quanto tempore Iulianus imperauit. 5

Hanc interpretationem Aureoli & Lyrani, quatuor validis rationibus confutat Auctor. 6. & ſeq.

Nomen ſilentij, & verbum ſilere, quid per metaphoram ſignificare ſoleat in Sacra Scriptura. 6

DISPVTATIO TERTIA.

De quinta interpretatione quæ eſt Ruperti, & de ſexta quæ eſt Cœlij Pannonij. 8

Rupertus, quæ dicta ſunt de apertione ſeptimi ſigilli, pertinere putans ad extremum & generale iudicium hominum, quod facturus eſt Dominus, refellitur ab Auctore. 8. 9

Cœlius Pannonius illud ſilentium factum in Cœlo, interpretatur de Pace & quiete, quæ contingit Eccleſiæ Chriſti poſt interitum Antichriſti: ſed hæc eius interpretatio refellitur ab Auctore. 10. 11

DISPVTATIO QVARTA.

Exponitur ſeptima Interpretatio, quæ eſt Franciſci Riberæ. 12

Ribera copioſè probat, myſterium ſeptimi ſigilli non eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihoræ, vt plerique putarunt, ſed in Viſione ſeptem Angelorum tubis canentium, quæ viſio poſt illud ſilentium proximè narratur: & acriter pugnat in eos qui contra ſentiunt: quodnam ſit de eius ſententia iudicium Auctoris. 12

DISPV

DISPVTATIO QVINTA.

Enarratur octaua Interpretatio, quæ eſt multorum, & quæ maximè probatur Autori. 13

Beda, aliíque complures putant per illud ſilentium ſemihoræ ſignificatam eſſe moram quãdam temporis quadraginta quinque dierum, poſt interitum Antichriſti, & ante diem Iudicij, in quo tempore pax & quies continget hominibus. 13

De cauſis ob quas conceſſurus eſt Deus hominibus moram illorũ quadraginta quinque dierum inter mortem Antichriſti & diem Iudicij. 13.14

Reſpondetur ad obiectiones quas Ribera facit aduerſus hanc octauam interpretationem. 15.16

In libro Apocalypſis nonnunquam poſteriori loco narrari quæ in priori tempore facta ſunt. 16

Autor octauam interpretationem copioſius declarat, validiúſque confirmat. 19

GGgg 3 INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ TRACTANTVR IN hoc tertio Tomo Selectarum Diſputationum ſuper libro Apocalypſis prior numerus indicat caput libri Apocalypſis, poſterior autem numerus indicat numerum marginalem.

Geneſis.

Cap 4 VOx ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me. 6.74

49. Fiat Dan coluber in via & Ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat ſeſſor eius retro. 7.37

Deuteronomij.

32. Deum qui te genuit dereliquiſti, oblitus es Domini creatoris tui. 3.72

Iudicum.

1. Vendidit eos in manu inimicorum ſuorum. 3.107

Iob.

6. In ſex tribulationibus liberabo te, & in ſeptima non tanget te malum. 6.42

12. Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet, ſi incluſerit hominem, nemo eſt qui aperiat. 3.39

14. Vocabis me, & ego reſpondebo tibi, operi manuum tuarum porrige dexteram. 3.110

31. Et librum ſcribat ipſe qui iudicat, vt in humero portem illum. 3.42

34. Conteret multos, & ſtare faciet alios pro eis. 3.46

Pſalmorum.

2. Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. 7.45

6. Non eſt in morte qui memor ſit tui. 5.54

11. Eloquia enim Domini eloquia caſta, argentum igne probatum terræ, purgatum ſeptuplum. 2.50

18. Mandatum Domini lucidum illuminans oculos. 2.50

22. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. 7.62

35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos. 2.46

40. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. 3.111

43. Vendidiſti populum tuum ſine pretio. 3.101

61. Semel locutus eſt Deus: duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia: quia tu reddes vnicuique ſecundum opera ſua. 4.15

68. Deleantur de libro viuentium. 3.23

90. Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur. 6.43

95. Dominus regnauit à ligno. 3.43

103. Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos flammam ignis. 1.33

113. Non mortui laudabunt te Domine. 5.54

118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? ſuper mel ori meo. 2.55

119. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis. 2.12

132. Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in Barbã: Barbam antẽ Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. 1.8

138. Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi. 2.11

147. Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit? 4.59

148. Exultabunt ſancti in gloria: gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius. 6.69

Prouerbiorum.

3. Lignum vitæ eſt iis qui apprehenderint eam, & qui inuenerit eam, beatus. 2.29

13. Spes quæ differtur affligit animam. 6.86

18. Qui mollis & diſſolutus in opere ſuo fuerit, frater eſt ſua opera diſſipantis. 3.4

23. Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam. 3.103

Eccleſiaſtes.

10. Sicut ſi mordeat ſerpens in ſilentio. 7.5

Sapientiæ.

5. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt in-

ter

ter filios Dei,& inter ſanctos ſors illorum eſt. 3.16
9. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam & deprimit terrena cogitatio ſenſum multa cogitantem 7.4
9. Cogitationes mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ noſtræ. 2.19

Eccleſiaſtici.

24. Qui edunt me adhuc eſurient, & qui bibunt me adhuc ſitient. 7.59

Iſaiæ.

6. Seraphim ſtabant ſupra illud:ſex alæ vni, & ſex alæ alteri. 4.63
11. Requieſcet ſuper illum ſpiritus ſapientiæ & intellectus ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & ſpiritus timoris Domini. 1.28
30. Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis,& lux ſolis erit ſeptemplicites, ſicut lux ſeptem dierum. 1.87
34. Cœli ſicut liber complicabuntur. 6.148
38. Quoniam infernus non confitebitur tibi, neque mors laudabit te. 5.54
42. Quis eſt cœcus, & quis eſt ſurdus niſi populus meus:qui apertos habet oculos & non videt,& aures apertas & non audit. 2.3
52. Gratis venundati eſtis. 3.101
54. Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos,& fundabo te in ſaphiris,& ponam iaſpidem propugnacula tua. 4.16
55. Venite emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac. 3.102
60. Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ ſuges lac Gentium, & mammilla Regum lactaberis, pro ære afferent tibi aurum, pro ferro argentum, pro lignis æs, pro lapidibus ferrum in plagam. 27
64. Facti ſumus vt immūdi omnes nos,quaſi pannus menſtruatæ: vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. 3.20

Hieremiæ.

8. A Dan auditus eſt ſtremitus equorum eius,&c. 7.38

Ezechielis.

9. Signa T H A V ſuper frontes virorum gementium & dolentium. 7.31.32
14. Si quatuor iudicia mea peſſima, gladium & famem, & beſtias malas, & peſtilentiam immiſero in Hieruſalem,&c. 6.60
40. Et ante frontes pictura palmarum. 7.44

Danielis.

12. Beatus qui expectat, & peruenit ad dies mille trecentos triginta quinque. 8.13

Oſeæ.

13. Ero mors tua ô mors, morſus tuus ero inferne. 1.96

Amos.

5. Væ deſiderantibus diem Domini. 6.63

Aggæi.

2. Adhuc ſemel, & ego mouebo terram. 6.107

Zachariæ.

6. Ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium,&c. 6.17

Malachiæ.

4. Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam, ante quam veniat dies Domini magnus & horribilis. 7.16

1. Machabæorum.

1. Et ſiluit terra in conſpectu eius. 7.6

Matthæi.

5. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. 7.56
6. Extermināt facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes. 6.49
10. Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non poſſunt occidere, &c. 2.38
13. Qui habet aures audiendi, audiat. 2.3
16. Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. 3.38
18. Si peccauerit in te frater tuus, vade & argue eum inter te & ipſum ſolum. 3.6
23. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ,&c. 6.70
24. Virtutes cœlorum commouebuntur. 6.140
24. Tunc tradent vos in tribulationem & occident vos; erit enim tribulatio magna,qualis non fuit ab initio mundi vſque modo. 7.50
25. Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. 3.46
25. Qui habet, plus habebit, & qui non habet,etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. 3.93
25. Venite benedicti patris mei percipite regnum,&c. 7.8

Marci.

13. De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo,neque filius niſi pater. 1.9

Lucæ.

11. Væ vobis legis peritis, quia tuliſtis clauem ſcientiæ; ipſi non introiſtis,& eos qui intrabant prohibuiſtis. 3.37
16. Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ, &c. 6.76
19. Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, &c. 6.33
23. Hodie mecum eris in Paradiſo. 6.89

Ioannis.

Ioannis.

9. In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cœci fiant,&c. 3.81

Actorum.

9. Vas electionis eſt mihi iſte vt patet nomen meum coram gentibus,&c. 1.78.

16. Aperuit Deus cor eius, vt intenderet his quæ dicebantur à Paulo. 3.114

20. Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, &c. 2.16

Ad Romanos.

11. Cœcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. 7.31

12. Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. 2.12

13. Non ſine cauſa gladium portat. 3.42

1.Corinthios.

2. Non iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. 1.9

4. Quid habes quod non accepiſti? 3.100

8. De eſcis quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo. 2.64

2. Ad Corinthios.

5. Omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit,&c. 6.93

5. Et ſi cognouimus ſecundū carnem Chriſtum: nunc non nouimus. 1.55

Ad Ephesios.

3. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo & ſublimitas,& profundum. 2.70

5. Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam. 6.77

Ad Coloſſenſes.

1. Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ. 3.65

2. Ad Theſſalonicenſes.

1. Cum venerit glorificari in ſanctis ſuis,& mirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. 6.84

1.ad Timotheum.

5. Teſtor coram Deo,& Chriſto Ieſu,& electis Angelis. 1.31

6. Præcipio tibi coram Deo, & Chriſto Ieſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato,bonam confeſſionem. 1.36

Ad Hebræos.

11. Non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente,vt non ſine nobis conſumarentur. 6.92

Iacobi.

1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius. 3.63

2. Dæmones credunt & contremiſcunt. 5.55

3. Equis fræna in ora mittimus ad conſentiendum nobis,& omne corpus illorum circumferimus. 6.15

1.Petri.

2. Et ipſi tanquam lapides viui Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. 1.37

2.Petri.

2. Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam poſt agnitam retrorſum conuerti ab eo,quod illis traditum erat, ſancto mandato. 3.77

3. Patienter agit Dominus propter vos, nolens aliquos perire,ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. 6.85

3. Adueniet dies Domini vt fur, in quo magno impetu tranſient cœli, elementa verò calore ſoluentur,&c. 6.130

1.Ioannis.

3. Videte qualem caritatem dedit nobis pater vt filij Dei nominemur & ſimus,&c. 2.54

FINIS.

INDEX ALPHABETICVS TOTIVS OPERIS: PRIOR NVMERVS SIGNIFICAT CAPVT libri Apocalypſis, poſterior autem numerum marginalem.

A

Abbas.

ABBATIS nomen vnde originem habeat ſecundum Ioachimum. 3.56

Adam.

ex Adæ peccato ſeptem ingentia mala humano generi accidiſſe. 5.5

Albertus Magnus.

Alberti Magni pulchra ſententia de ſimilitudine mortis ſpiritualis cum morte corporali. 2.49

Alpha & Omega.

Alpha quomodo ſignificet diuinitatem Chriſti: Omega vero humanitatem. 1.42.& 43

Altare.

Quid ſit altare ſub quo Ioannes vidit eſſe animas beatas, referuntur octo interpretationes. 6.82

Ambroſius.

Ambroſij pulcherrima ſimilitudo & differentia quæ eſt inter cognitionem rerum tantum ſpeculatiuam, & eam quæ ſpeculationi coniunctum habet guſtum quendam dulcedinis rerum diuinarum. 2.55

B. Ambroſij quæ vulgo feruntur in Apocalypſim commentaria non eſſe ab eo ſcripta, probatur euidenter in Prolego. 6

Ambroſij præclara ſententia de malis hominibus, quorum aliqui per patientiam ſunt à bonis tolerandi, alij autem nullo modo ferendi. 2.13

Ambroſius dicens tempus ab aduentu Chriſti vſque ad diem iudicij poſſe dici breue & cito tranſiturum, ſi comparetur cum tempore ab exordio mūdi, vſque ad Chriſti tempora tranſactum refellitur. 1.13

Ambroſij pulchra diſputatio ſuper octo corporis Chriſti ornamentis cum quibus ipſe in prima viſione Ioanni apparuit. 1.90. & ſeq.

Ambroſius an cum Origene ſenſerit Angelos ſeptem Eccleſiarū præſides ad quos Ioannes ſcripſit ſeptem epiſtolas fuiſſe veros Angelos. 1.98

Ambroſij ſeptem interpretationes ſigillorū quas tradit, licet veram contineant doctrinam, non eſſe tamen probabiles, quia cum ipſis viſionibus quas habuit Ioannes minimè congruunt. 6.29

Andreas.

Andræam Cæſarienſem putaſſe Angelos Eccleſiarum ad quos ſcripſit Ioannes fuiſſe veros Angelos. 1.98

Angelus.

ab Angelis quomodo Ioannes precetur ſeptē Eccleſiis gratiā & pacem, cum ſint hæc dona ſolius Dei. 1.33

Angeli ſeptem illarum Eccleſiarum Aſię ſintne intelligendi veri Angeli necne, fusè diſputatur. 1.98

Angelos ſeptem Eccleſiarum ad quos ſcripſit Ioannes ſeptem epiſtolas non fuiſſe veros Angelos, ſed fuiſſe homines illarum Eccleſiarum Epiſcopos. 1.99

Angelorum nomen cur in ſcriptura tribuatur Epiſcopis. 1.99

in Angelis quid ſecundum Dionyſium, oculi, palpebræ, ſupercilia, aures, nares, guſtus, tactus, alæ ſignificent. 4.91

Angelus qui nominatur fortis in Apocalypſi qui fuerit, multorum interpretationes. 5.13

Angeli diuinæ prouidentiæ adminiſtri cur vocentur oculi & cornua ipſius Chriſti. 5.33

Angelorum beatorum numero parem eſſe omnium electorum hominum numerum, dictum B.Gregorij expenditur. 5.46

Angelos loqui ad Deum quid ſit ſecundum interpretationem B.Gregorij. 5.49

Angelos malos qui fuerunt in cœlo non tot fuiſſe quot futuri ſint beati homines, opinatur S.Auguſtinus. 5.47

Angeli illi quatuor quos vidit Ioannes ſtantes ſuper quatuor angulos terræ & tenentes quatuor ventos ne flarēt ſuper terram qui fuerint, & quid illa prohibitio flatus ventorum ſignificauerit exponūtur & expenduntur variæ doctorum interpretationes. 7.7. & ſeq.

Angelos quos Ioannes vidit prohibentes flatum ventorum fuiſſe veros Angelos & adminiſtros diuinæ iuſtitiæ ad puniendos in fine mundi impios probat auctor. 7.10.15

an Angeli illi quatuor cohibentes flatū ventorum eſſent boni an mali Angeli. 7.12

Angelos bonos corporaliter nocere hominibus quomodo probet B. Auguſtinus. 7.12

Angelus ille aſcendens ab ortu ſolis & habēs ſignum Dei viui quis fuerit, plures auctorum interpretationes. 7.13. & ſeq.

an ille Angelus habens ſignum Dei viui & vetans quatuor Angelos nocere terræ & mari præſignauerit magnum Conſtantinum Imperatorem vt putarunt Aureolus & Lyranus. 7.15

an ille Angelus habens ſignum Dei viui præfigurauerit Heliam Prophetam præcurſorem ſecundi aduentus Domini vt creditum eſt à Victorino & aliis. 7.16

Angelum illum habentem ſignum Dei viui fuiſſe vnum de primariis Angelis qui ſunt principales adminiſtri diuinæ prouidentiæ circa ſalutem electorum. 7.19

Angeli poſt glorioſam hominū reſurrectionem quali forma conuerſaturi ſint cum hominibus in cœlo ſecundum Andræam Cæſarienſem. 7.47

Anima.

Animarum Sanctarum poſt mortem quinque eſſe receptacula, fuerūt variæ quorundam veterum Doctorum opiniones. 6.81

Animæ beatæ quemadmodū expetant à Deo vindictam ſuorum inimicorum commemorantur quatuor interpretationes. 6.83

Animas Sanctorum non videre faciem Dei ante diem iudicij quorum fuerit opinio. 6.88

Animas Sanctorum quæ nihil purgandum habent ſtatim poſt mortem beatificam Dei viſionem habere probatur euidenter ab auctore. 6.89.90

Anima rationalis cur egeat corpore ad merendum, nec eo tamen egeat ad præmium accipiendum & fruendum. 6.93

an Animæ ſeparatæ à corpore & beatæ omnem appetitum expleat viſio Dei quam habet ante reſurrectionem corporum. 6.94

Animas ſeparatas à corpore & beatas quomodo non affligat tanta dilatio glorificationis corporum, cum Salomon dixerit ſpes quæ differtur affligit animam. ibid.

Animalia.

quatuor Animaliū viſio B. Ioannis quomodo ſimilis ſit viſioni Iſaiæ cap. 6. & Ezechielis cap. 1. & 10. 4.62

quatuor Animalium figuras triplex imaginandi modus. 4.65. & ſeq.

an Animalium illorum quatuor quæ vidit Ioannes, vnumquodque habuerit vnam tantum faciem, an plures. 4.68

Animalia illa quatuor cur ſub iſtis potius figuris quam ſub aliis viſa ſunt. 4.69

Animalium illorū quatuor figuræ, quid myſticè ſignificarent, quindecem interpretationes. 4.70. & ſeq.

Animalium illorum quatuor figuræ quomodo ſignificauerint prouidentiam Dei. 4.71. & 80

per Animalium illorum figuras, quomodo ſignificentur proprietates & virtutes prælati in Eccleſia. 4.73

Animalium iſtorum quatuor figuras quemadmodum B. Martyr Iuſtinus acutè doctéque interpretatus ſit. 4.75

Animalium illorum quatuor figuras applicandi ad quatuor Euangeliſtas quatuor eſſe modos & quinam ſint. 4.76

an Animalium iſtorum quatuor viſio quam habuit B. Ioannes ſecundum primariam ſignificationē ſignificauerit, quatuor Euangeliſtas auctoris diſputatio. 4.79

Animalium iſtorum quatuor tredecim primas interpretationes non ſatis congruere cum viſione B. Ioannis auctoris diſputatio. 4.77

de Animalium iſtorum primaria ſignificatione auctoris ſententia. 4.80

in Animalibus illis quatuor, quid ſignificaret oculorum multitudo, quinque interpretationes. 4.82. & ſeq.

Animalium illorum ſenæ alæ, quid ſignificarent tres aliorum interpretationes. 4.85. & ſeq.

per Animalium ſex alas quomodo ſignificata ſit ſextuplex doctrina in Sanctis. 4.87

Animalium illorum ſex alæ ſignificabāt perfectam volandi potentiam; hæc vero myſticè ſignificabat triplicem potentiam Angelorum. 4.89

ſuper Animalium iſtorum quatuor figuris & oculis & alis, pulcherrima beati Dionyſij Areopagitæ myſtologica diſputatio. 4.90. & ſeq.

Animalia illa quatuor quomodo ſecundum Ioachimum præfigurabant quatuor inſignes hominum ſtatus & ordines, Apoſtolorum, Martyrum, Doctorum & Religioſorum. 4.93

de

de Animalium illorum alis & oculis, pulchra diſputatio Ioachimi. 4.94. & 95

S. Antipas.

Antipæ martyris laus & hiſtoria martyrij. 2.43. & ſeq.

Antichriſtus.

Antichriſtum futurum Iudæum ex tribu Dan à quibus doctoribus antiquis ſit traditum. 7.35

Antichriſtum fore de tribu Dan Hieronymus Oleaſter inſipienter dixit fabuloſam eſſe traditionem. 7.36

Antichriſtum fore de tribu Dan quibus diuinæ Scripturæ teſtimoniis probari ſoleat. 7.37. & ſeq.

poſt Antichriſti interitum & ante diem iudicij conceſſurum hominibus Deum quietem quadraginta quinque dierum à quibus creditum ſit, & vnde probetur. 8.13

poſt Antichriſti mortem & ante Domini aduentum ad iudicium, cur Deus hominibus eius temporis cōceſſurus ſit quietem quadraginta dierum plures cauſæ afferuntur. 8.13.14

Apocalypſis.

Apocalypſis interpretes recenſentur quadraginta, qui omni ferè in ſæculo commentaria in eam ſcripſerunt. in Proleg.1.& ſeq.

Apocalypſis librum poſt tot Doctorum hominum commentaria, etiam nunc interpretari non eſſe cuiquam vitio vertendum. in Proleg.5

Apocalypſis libri tanquam canonici auctoritas luculenter oſtenditur ex decreto quarti Concilij Toletani, & ex teſtimonio B. Dionyſij Areopagitæ. in Proleg.15

Apocalypſis librum non fuiſſe olim pro canonico receptum ab Eccleſiis Græcorum, ſicut ait beatus Hieronymus quomodo ſit intelligendum. in Proleg.14

Apocalypſis libri tanquam canonici autoritas ab Andræa probatur teſtimonio magnorum Græcæ Eccleſiæ Doctorum. in Prolegom. 16

Apocalypſis libri quanta ſit vtilitas ad vniuerſam Chriſti Eccleſiam permanans. in Proleg.17

Apocalypſis librum quem ad finem Deus voluerit tradi Eccleſiæ. in Proleg.18

in Apocalypſis libro futuros Eccleſiæ inſignes caſus & euentus, ſiue proſperos, ſiue aduerſos vſque ad finem mundi B. Ioanni per varias viſiones & figuras eſſe præſignatos. in Proleg.19

Apocalypſis liber cur inter omnes libros canonicos vltimū teneat locum. in Prol.31

Apocalypſis libri obſcuritas oſtenditur ex verbis ipſius B. Ioannis & Dionyſij Alexandrini & B. Hieronymi. in Proleg.32. & ſeq.

Apocalypſis libri obſcuritatem quinque ex cauſis accidere. in Proleg 35

Apocalypſis librum interpretādi quatuor diuerſas vias & rationes reperiri apud eius libri explanatores. in Proleg.40. & ſeq.

ad Apocalypſis libri obſcuritatem illuſtrandam traduntur octo regulæ. in Proleg. 47. & 48

Apocalypſis liber non paucas habet (ſicut etiam libri aliorum Prophetarum) anticipationes, recapitulationes, regreſſiones, & repetitiones & ſubitas ad alia tranſitiones. in Proleg.51

in Apocalypſi non raro accidit eaſdem res per plures & diuerſas viſiones præfigurari cuius rei duplex redditur ratio. in Prol.52

Apocalypſis prophetia cum quibus potiſſimum prophetiis Prophetarum veteris teſtamenti congruat, tam in viſionibus quā in ſententiis & phraſibus. in Proleg.53

in Apocalypſi cur quædam dicantur apertè cum pleraque omnia opertè & obſcurè dicta ſint. in Proleg.54

Apocalypſis librum comparari poſſe cum terra promiſſionis pulchra Ruperti diſputatio. in Proleg.57

per hanc Apocalypſim voluiſſe Deum præmonſtrare Ioanni, & per eum Eccleſiæ futuras in ea vſque ad finem mundi maximè inſignes caſus tam proſperos quam aduerſos. in Proleg.59

Apocalypſim B. Ioannis vniuerſam in ſeptem principalium viſionum deſcriptione verſari, & quæ ſint iſtæ ſeptem viſiones. in Proleg.59

Apocalypſis doctrinam eſſe ſupernaturalem, & de quadruplici eius cōmendatione. 1.1

de Apocalypſis doctrinæ quatuor cauſis, efficiente, materia, forma & fine. ibid.

Apocalypſis nomine Græco primo vſos eſſe Septuaginta duos interpretes ſecundum B. Hieronymum, & de propria ſignificatione eius nominis. 1.2

Apocalypſim eſſe ſcriptam à B. Ioanne ante ſcriptionem Euangelij probatur. 1.20

Apocalypſis liber quomodo non ſit numeratus inter canonicos libros in canone octogeſimo quarto Apoſtolorum. 1.21

Apoſtoli.

Apoſtoli cur per equum figurati ſint pulchra Thomæ Angli interpretatio. 6.15

in Apoſtolos bellè competere, quæ de ingenio & moribus & virtutibus equi ſcripſit Iob in cap.39. 6.19

Apoſtolicæ prædicationis velocitas atque fœlicitas. ibid.

Aqua.
Aquæ quatuor proprietates & virtutes aptè conuenientes prædicationi Chriſti. 1.81
Arriani.
Arrianorum calumnia oppugnantium Chriſti diuinitatem confutatur. 3.64
Auctor.
Auctoris examinatio primarum quinque explicationum tertij ſigilli. 6.32
Auditus ſpiritualis.
Auditus ſpiritualis & interior animæ noſtræ quibus ex rebus conſtitutus ſit, & qualis affectus eſſe debeat erga verbum Dei. 2.3
S. Auguſtinus.
B. Auguſtini non eſſe decem & octo homilias in Apocalypſim quæ in nono tomo operum eius ponuntur. in Proleg.8
Auguſtini præclara ſententia de quotidiano Miſſæ ſacrificio. 1.40
Auguſtini præclara ſententia de modis quibus Deus hominem interius mouet. 3.100
Aureolus.
Aureolus & Lyranus apertionem ſecundi ſigilli de crudelitate Neronis tantum interpretantes confutantur ab auctore. 6.26
Aureolus & Lyranus quomodo copiosè declarent, per tertij ſigilli apertionem ſignificatum Iudæorum gentis & regionis excidium ſub Veſpaſiano & Tito factum. 6.33. & ſeq.
Aurum.
Auri vox in ſcriptura quinque myſticas habet ſignificationes ſecundum B. Gregorium. 1.66
Aurum ignitum quod Dominus vult nos emere ab ipſo, ſignificat vel ſapientiam, vel caritatem, vel ipſum Chriſtum ſecundum varias Doctorum interpretationes. 3.88. & ſeq.
Aurichalcum.
Aurichalcum & orichalcum quid ſit ſecundum Sextum Pompeium. 1.76
Aurichalci commendatio & præſtantia ex Plinio. ibid.
Auxilium.
Auxilium Dei ſufficiens homini ad ſalutem quomodo ſit paratum omnibus nec deſit vlli. 3.114

B

Baptiſmus.
Baptiſmus cur ſignificetur in hoc libro per mare vitreum ſimile cryſtallo. 4.53
Beati.
Beatorum gloria quemadmodum poſt diem iudicij creſcet tripliciter. 6.84
Beatorum ſocietas in cœlo quomodo ſingulis beatis triplicem afferat gaudendi cauſam. ibid.
Beatorum innumerabilis illa turba, quam vidit in ſpiritu B. Ioannes, an fuerit omnium beatorum an tantum beatorum Martyrũ. 7.41. & ſeq.
Beatos aliquos fore ex omni gente quæ ſub omni cœlo & fuit, & eſt, & futura eſt. 7.45
Beatorum multitudinem eſſe innumerabilem, ſicut dixit B Ioannes quomodo ſit intelligendum. 7.46
Beatos in conſpectu throni Dei cadere in facies ſuas quid ſignificet. 7.47
Beatitudo.
Beatitudo æterna ſanctorum qualem habeat ſimilitudinem cum vſu calculorum candidorum qui apud veteres erant. 2.53
S. Bernardus.
S. Bernardi ſententia de animabus interfectorum quas Ioannes in apertione quinti ſigilli, vidit ſub altari eſſe, refertur & perpenditur. 6.76
Bona.
Bona Dei & ſanctorum virorum eſſe abſcondita aliis omnibus qui illa non habent. 2.46

C

Cadere in faciem.
Cadendo in faciem adorare an ſit tantum impiorum non autem ſanctorum vt cenſuit B. Hieronymus diſcutitur ab auctore. 7.48
Cadere in faciem ſiue in anteriora cur dicatur eſſe proprium electorum: cadere autem retro eſſe reproborum. 7.47
Caietanus.
Caietani breuis, ſed efficax diſputatio contra hæreticos de regno & ſacerdotio Chriſtianorum refertur. 1.41
Calculus candidus.
Calculus candidus apud Ioannem quid myſticè ſignificet, variæ interpretationes. 2.45
Calculum candidum apud Ioannem non eſſe carbunculum vt putauit Haymo. 2.49
Calculus candidus myſticè quid ſignificet ſecundum Hieronymum. 2.50
Calculorum apud veteres vſus ſextuplex fuit. 2.52
Cum calculorum candidorum vſu qui apud veteres erant qualem habeat ſimilitudinem beatitudo ſanctorum. 2.53
Candelabrum.
Candelabrum moueri quid ſignificet multiplex expoſitio. 2.22. & ſeq.
Candelabrum aureum quomodo ſignificet Eccleſiam Chriſti. 1.59
Canities.
Canities homini ob ſenilem ætatem contingens,

gens,quas inſinuet virtutes eius ſpiritua-les. 1.71
Canities vnde oriatur & corporaliter & ſpiritualiter. ibid.

Canon.

Canonis octogeſimi quarti inter canones dictos Apoſtolorum autoritas diſcutitur. 1.21

Canticum.

Canticum quod vigintiquatuor ſeniores cātabant coram Deo,& agno dictum eſt nouum multas ob cauſas quas bene Victorinus enarrat. 5.41

B. Carpus.

an B.Carpus fuerit ille Pergamenſis Epiſcopus ad quem B. Ioannes tertiam ſcripſit epiſtolam. 1.43. & ſeq.

Chalcolibanus.

Chalcolibanus quid ſignificet ſecūdum Aretham & Andræam. 1.75

Charitas.

Charitatis diminutionem fieri quinque modis quomodo intelligendum ſit. 2.18
Charitatis & ſapientiæ aurum quomodo dicatur emi à Deo,cum gratis ab ipſo detur homini copioſè diſputatur. 3.92

Cherubin.

Cherubin quæ erant circa arcam Dei & propitiatorium quot numero fuerint. 4.63

Chriſtus.

Chriſti vt, homo eſt quanta fuerit præſcientia futurorum, & qualiter diuerſa fuerit à præſcientia futurarum rerum quam habuerunt Prophetæ. 1.8
Chriſtus quomodo dicatur in Euangelio neſcire diem iudicij. ibid.
Chriſti octo excellentiæ declarantur. 1.34
Chriſtus cur appelletur teſtis fidelis. 1.35
Chriſti quale fuerit illud teſtimonium,& illa bona confeſſio,quam ſicut ait Paulus fecit Chriſtus ſub Pontio Pilato. 1.36
Chriſt⁹ cur dicatur alpha & omega. 1.42.43.4
Chriſti apparitio in prima viſione huius libri ſub multiformi & mirabili habitu & ſpecie per vndecim res deſcribitur quæ ſignificant vndecim excellentes proprietates prouidentiæ Chriſti circa Eccleſiam à rectoribus Eccleſiæ imitandas. 1.53
Chriſtus cum ſit verus homo cur dicatur eſſe ſimilis filio hominis. 1.54
Chriſtum etiam qua homo eſt multis eſſe in rebus diſſimilem cæterorum hominum & quæ ſint iſtæ res. 1.55
Chriſtus cur ſe frequēter appellet hominem & filium hominis. 1.55
Chriſtus an reuera & ſecūdum realem ſuam præſentiam apparuerit B. Ioanni in prima viſione huius libri ſicut putauit Rupertus. 1.56
Chriſtum duplici modo & vtroque ſingulari & mirabili habitare in Eccleſia ſua. 1.60
Chriſtus ſecundum ſpiritualem ſenſum eſſe in medio ſanctorum ſuorum ſimiliter vt cor eſt in medio corporis humani , & centrum in medio circuli , idque luculenter declaratur. ibid.
Chriſtum apparuiſſe præcinctum zona aurea ad mammillas quid myſticè ſignificet. 1.64
Chriſtus cur apparuit Ioanni cano capite & capillis, in libro autem Canticorum inducitur habens caput aureum & comam nigram. 1.71
Chriſti canities ſub qua viſus eſt Ioanni , cur aſſimiletur lanæ albæ & niui. 1.72
Chriſti oculos viſos eſſe flammantes quid myſterij habeat. 1.73
Chriſti oculi quales ſint erga bonos & quales erga malos. 1.73
Chriſti pedes eſſe viſos ſimiles aurichalco, quodnam habeat myſterium ſecundum Nazjanzenum & Andræam Cæſarienſem. 1.74
Chriſti pedes viſi ſimiles aurichalco quid myſticè ſignificent quatuor enarrantur interpretationes. 1.77
Cur Chriſti vox dicatur quaſi aquarū multarum interpretatio Ioachimi refertur. 1.80
in Chriſti dextera cur præcipuè & ſingulari quadam ratione dicantur eſſe Eccleſiæ Epiſcopi. 1.82
ex Chriſti ore gladius exiens vtraque parte acutus quid myſterij habeat. 1.84.& ſeq.
Chriſti facies lucens ſicut ſol, quid myſticè ſignificauerit. 1.87.& ſeq.
de octo Chriſti corporis ornamentis cū quibus ipſe Ioanni in prima viſione apparuit, Ambroſij pulchra diſputatio. 1.90.& ſeq.
Chriſti ſeptem corporis ornamenta cum quibus apparuit Ioāni, ſignificare ſeptem electorum hominum genera qui fuerunt in ſeptem mundi ætatibus , ab exordio eius vſque ad finem: octauum autem ornamentum ſignificare ſtatum beatorum,maximè verò poſt reſurrectionem corporum. 1.90
Chriſtus cur dicatur primus & nouiſſimus, quatuor interpretationes. 1.94
Chriſtus cur dicatur habere claues mortis,& inferni, variæ ponuntur interpretationes. 1.95.& ſeq.
Chriſtus cur dicatur habere claues mortis , & inferni , & non potius habere claues vitæ & cœli. 1.96
Chriſtum habere clauēm Dauid quid ſignificet, ſeptem aliorum interpretationes referuntur. 3.33. & ſeq.
Chriſti principatum ſuper humerum eius,

dixit Iſaias ſignificare crucem per quam vbique regnauit. 5.33.34
Chriſtus quomodo dicatur principium eſſe creaturæ Dei, variæ Doctorum interpretationes. 5.61,& ſeq.
Chriſtus quomodo dicatur à Paulo primogenitus omnis creaturæ, copioſè ſecundum varias interpretationes declaratur. 5.65
Chriſti diuinitatem tripliciter oſtendi ex eo quod Paulus vocauit eum primogenitum omnis creaturæ. 5.65
Chriſtum eſſe primogenitum omnis creaturæ intelligi poſſe de ipſo & qua Deus & qua homo eſt. 5.71
Chriſti victoria tribus de cauſis omnium victoriarum fuit maxima. 4.108
Chriſti victoriam quatuor maxima bona ſunt conſecuta. Ibid.
ad Chriſtum pertinentium & in veteri Scriptura latentium, inſignium rerum genera ſeptem. 5.4
Chriſti diuinitas latens in carne per ſeptem res ſecundùm Bernardum maximè occultabatur. 5.6
in Chriſti paſſione ſeptem fuiſſe ſecreta hominum iudiciis contraria, & ingeniis incomprehenſibilia. 5.8
Chriſtus cur dicatur radix Dauid quatuor interpretationes. 5.21
Chriſtus cur Ioanni viſus ſit agnus tanquam occiſus, variæ interpretationes. 5.23
Chriſti ſeptem oculi & ſeptem cornua quæ vidit Ioannes quid ſignificarent, variæ interpretationes. 5.27
Chriſti maxima ſeptem opera. 5.31
de Chriſti ſeptem oculis & ſeptem cornubus à B. Ioanne viſis Auctoris ſententia. 5.35
Chriſti, prout tanquam agnus occiſus eſt, ſeptem maximè inſignia præconia, luculenter à Ruperto declarata. 5.48
an Chriſtus per mortem ſuam dignus fuerit, & meruerit habere diuinitatẽ. 5.50.& ſeq.
an Chriſti glorificatio quæ fit ei ab hominibus ſit bonum ipſius Chriſti, an ipſorum hominum, docta explicatio B. Thomæ. 5.53

Chriſtiani.

Chriſtianorum quorundam Imperatorum inſignis præſtantia. in Proleg. 28
Chriſtianorum principum de hoſtibus fidei Chriſtianæ ſingulari ope Dei valde memorabiles aliquot partæ victoriæ percenſentur. in Proleg 29
Chriſtianos omnes factos eſſe reges & Sacerdotes ſicut dixit Ioannes & Petrus quomodo ſit intelligendum, duplex interpretatio. 1.38

Chœnix.

Chœnix quale ſit menſuræ genus. 6.41
Chœnix erat olim menſura cibi in vnũ diem vni homini aſſignari ſolita. 6.41

Citharæ.

Citharæ & Phialæ plenæ odoramentorum quas habebant viginti quatuor Seniores, quod haberent myſterium. 5.39

Ciuitas.

Ciuitas noua de Cœlo deſcendens quæ ſit, & nomen eius quomodo Sanctis detur pro præmio. 5.53.& ſeq.

Clauis.

Clauis Dauid aperiens quod à nemine claudi poteſt, & claudens quod à nullo poteſt aperiri, quid ſit. variæ interpretationes. 5.33.& ſeq.
Clauis Dauid quid ſit ſingularis quodammodo, ſed pulchra interpretatio. B. Th. 5.35
Clauis inferni eſt auctoritas remittendi peccata, quam Deus dedit Chriſto homini, & Ipſe dedit Eccleſiæ, vt exponit S. Thomas. ibid.
Clauis Dauid ſignificat vel ſcientiam ſacrarum Scripturarum, vel regiam poteſtatem, vel humanam Chriſti naturam. 5.36
Clauis nomen præter propriam & vulgarem ſignificationem duas habet alias Metaphoricas in diuina Scriptura. 5.37
Clauis nomen ſignificans poteſtatem quatuor in locis libri Apocalypſis eſſe vſurpatum. 5.38
Clauem & principatum ſuper humerum habere quænam ſit Scripturæ phraſis, & quid ſignificat. 5.32

Cœlum.

Cœlum in fine mundi complicatum iri tanquam librum, quid ſit, ſecundum interpretationem B. Iuſtini martyris. 6.149
Cœli futuram complicationem tanquam libri, quomodo interpretatus ſit Andreas, B. Thomas, Lyranus & Carthuſianus. 6.150
Cœlum complicatum iri tanquam librum quomodo declaret Adamus, cuius interpretatio placet auctori. 6.151
in Cœlo quid ſignificet ſimilitudo explicationis vel complicationis libri. ibid.
de Cœlis quod dixit Dauid: *Sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur*, quomodo intelligendum ſit. ibid.

Collyrium.

Collyrio inungere oculos, ſicut Dominus præcepit Epiſcopo Laodicenſi quid ſignificet quinque interpretationes. 5.104
Collyrium ſanans oculos mentis quomodo ſit virtus humilitatis. 5.107

Columna.

Columnas fieri Sanctos in templo Dei quid ſignifi-

ſignificet. 3.37
in Columnis octo res præcipuè laudari. 3.51
Columnæ Eccleſiæ qui homines dicantur. 3.51
de Columnis duabus miro artificio factis à Salomone & in porticu templi poſitis. 3.52

Conſtantinus.

Conſtantini Magni ad fidem Chriſti conuerſio quantam Eccleſiæ & populo Chriſtiano proſperitatẽ attulerit. in Proleg. 26

Correptio.

Correptio ſubditorum vt illis grata, & ſalutaris ſit quemadmodum à Prælatis eorum fieri debeat. 2.2

Corona.

Corona æterna gloriæ dicitur eſſe alicuius vel ex prędeſtinatione Dei, vel tantùm ex præſenti merito eius. 3.36
Corona æternæ vitæ quam quis habere dicitur, quomodo & amitti & non amitti poſſit. ibid.
Coronam volus quomodo dicatur alius accipere. ibid.
Coronas ſuas ante thronum Dei Sanctos in cœlis mittere, quid ſit. 4.108

Creatura.

Creaturæ nomen triplicem habere in Scriptura ſignificationem. 3.65

Crux.

ad Crucem Chriſti pertinere illud Iſaiæ Principatus eius, ſuper humerum eius. 3.33 & 34.

D

Dæmon.

DÆmones quanta cupiditate ardeant nocendi hominibus præſertim vero ſeruis Dei, & qua in re potiſſimum eis nocere cupiant. 7.20
Dæmones non habent poteſtatem nocendi hominibus niſi quando, & quantum, & quomodo Deus eis permittat. ibid.

Decem.

Decem & decies in ſacra Scriptura vſurpari pro multis, & vt ita dicam pro multoties pluribus declaratur exemplis. 2.37

Deus.

Deus quomodo includere dicatur hominem. 3.39
Deus quemadmodum hominem peccatorem dupliciter interiore motione tam intellectus quam voluntatis moueat & promoueat & perducat ad gratiæ conſequutionem. 3.98
Deus cur electos ſuos ſeuerè tractet, indulgenter autem reprobos in hac vita. 3.110
à Deo quinque ob cauſas flagellari homines in hac vita. ibid.
Deum quid ſit pulſare oſtium, id eſt, cor hominis & hominem aperire illi. 3.115
Deum octo modis pulſare oſtium, id eſt, cor hominis. ibid.
Dei hoſpitium in corde hominis quale ſit. 3.117
Dei duplex introitus in cor hominis. 3.118
Deum in ſcriptura quatuor modis induci ſedentem in throno. 4.8
Dei viſio facta Ioanni ſub ſpecie Iaſpidis & Sardij quid myſticè ſignificet decem interpretationes. 4.9. & ſeq.
Dei prouidentiæ principales duæ virtutes ſunt miſericordia & iuſtitia, ſignificatæ in 4. cap. libri Apocalypſis per Iaſpidem & Sardium lapidem. 4.15
Deo ſancti quomodo dent honorem & gloriam. 4.106
Dei potentia creatiua rerum quomodo præcedat eius voluntatem creandi & eandem præſupponat, pulchra diſputatio. 4.109
Deus quomodo vtatur miniſterio impiorum hominum præter ipſorum mentem & voluntatem ad puniendum alios homines impios. 6.33

Domitianus.

de Domitiano Romanorum Imperatore crudeliſſimo apertionem ſigilli quarti, & quæ in ea ſunt viſa quomodo Aureolus & Lyranus copioſè interpretentur. 6.32

Domus Dauid.

Domus Dauid cur in Scriptura ſumatur pro templo Dei. 3.40

Dominica dies.

de Dominicæ diei antiquiſſima obſeruatione & plurimis eius prærogatiuis. 1.51

E

Eccleſia.

ECcleſiæ cuiuſlibet catholicæ laus quibus potiſſimùm in rebus poſita ſit. 2.7
Eccleſia Thyatirenſis ad cuius Epiſcopum ſcripſit quartam epiſtolam B. Ioannes, an fuerit iam fundata tempore ipſius Ioannis. 2.56
in Eccleſia Chriſti ſeptem fuiſſe futuras maximè inſignes aduerſitates in libro Apocalypſis præſignatas, & quæ fuerint iſtæ in Proleg. 24
Eccleſiæ ſeptem futuræ admodum memorabiles proſperitates exponuntur. in Proleg. 25
Eccleſiæ & populo Chriſtiano quantam Conſtantini Magni ad fidem Chriſti conuerſio proſperitatem attulerit. in Proleg. 26
Eccleſiæ mirabilis opulentia & magnificentia & maieſtas quomodo prædicta fuerit ab Iſaia. in Proleg. 27
In Eccleſia Chriſti ſeptem per diuerſa tempora futuros maximè inſignium virorum

ſtatus

ſtatus, ad quos multa ſpectant quæ traduntur in libro Apocalypſis. in Proleg. 41
Eccleſia Chriſti cur aſſimiletur candelabro aureo. 1.59
Eccleſiæ rectores quomodo ſpiritualiter habere debeant ſimilitudinem ſtellarum. 1.82
Eccleſiam cœleſtem ex Angelis ſimul atque hominibus beatis effici, quomodo probet Andreas Cæſarienſis. 7.47

Emere.

Emendi verbum quomodo ſecundùm peculiarem quandam ſignificationem vſurpare ſolet ſacra Scriptura. 3.101
Emere veritatem & vendere ſapientiam, ſicut dixit Salomon quid propriè ſignificet. 3.103

Epiphanius.

Epiphanij lapſus in chronologia ſuper tempore exitus B. Ioannis. 1.47

Epiſcopus.

Contra Epiſcopos alióſque Eccleſiarum rectores niſi interpoſito interuallo proferendam non eſſe ſententiam Ruperti documentum exemplis illuſtratum. 2.21
Epiſcopi, vndecim Chriſti prouidentiæ circa gubernationem Eccleſiæ proprietates quomodo imitari debeant. 1.53
Epiſcopi Eccleſiæ quomodo ſpiritualiter habere debeāt ſimilitudinem ſtellarum. 1.82
Epiſcopi Eccleſiæ cur dicantur præcipuè & ſingulari quadam ratione in dextera Chriſti eſſe. 1.82
Epiſcopos cur Ioannes appellauerit Angelos. 1.99.

Epiſtola.

Epiſtolæ ſeptem B. Ioannis miſſæ ſunt ad ſeptem Angelos, id eſt Epiſcopos ſeptem Eccleſiarum Aſiæ, ſed ſub nomine eorum comprehenduntur etiam Eccleſiæ quibus illi præerant. 2.1
in Epiſtolis iſtis multa repetuntur quæ dicta fuerant in prima viſione & ex illis intelligenda ſunt. 2.1
in Epiſtolis iſtis quæ dicuntur de Epiſcopis illarum ſeptem Eccleſiarum vel de illis Eccleſiis ea in vniuerſum pertinere ad Epiſcopos quarumlibet Eccleſiarum. 2.2

Equus.

Per equum album quomodo figurati ſint Apoſtoli pulchra Thomæ Angli interpretatio. 6.15
Equi ſella, frænum & calcaria quid myſticè ſignificent. 6.16

Eſuries & ſitis.

Eſuriem & ſitim Sanctorum eſſe duplicem, alteram dum ſunt in terris, alteram verò in cælis, Ambroſij diſputatio. 7.56
Eſuriem & ſitim habere Sanctos in cœlis quomodo ſit intelligendum. 7.58
Eſuries & ſitis Sanctorum per metaphoram ſignificat deſiderium, boni hoc autem deſiderium eſt triplex. 7.59

Euangelium.

Ante Euangelij ſcriptionem ſcriptam eſſe à B. Ioanne Apocalypſim probatur. 1.10
Euangelij prædicatio quam dominus dixit futuram eſſe in vniuerſo mundo ante conſummationem ſæculi qualis eſſe debeat. 7.45

F

Facies.

FAcies Chriſti lucens ſicut ſol, quid myſticè ſignificauerit. 1.87. & ſeq.
Faciei nomen præter propriam & vulgarem eius ſignificationem, habere quatuor alias, ſignificationes in ſacra Scriptura non infrequentes. 1.89

Fames.

Fames quibus poſt ſcriptionem Apocalypſis temporibus & quibus in locis ſæuiſſima fuerit. 6.42

Flagellum.

de Flagellorum quatuor generibus quibus homines impios Deus punire ſolet. 6.60

Fons.

Fontes aquarum vitæ, ad quos Agnus dicitur beatós deducere, qui ſint quidvè ſignificent. 7.62
Fontem bonorum omnium ex quo bibunt in cœlo, & vnum eſſe, & multos eſſe fontes. 7.62

Fulgura.

Fulgura & tonitrua de throno Dei procedētia quę Ioannes in Spiritu audiuit, quid ſignificarent. 4.50. & ſeq.

G

Gignere.

GIgnendi verbum quid non rarò ſignificet in ſacra Scriptura. 3.72

Gladius.

Gladius ex Chriſti ore exiens vtraque parte acutus quid myſterij habeat. 1.84. & ſeq.

Gratia.

Gratiam pro gratia dari à Deo vt dixit Ioannes in Euangelio, quomodo ſit intelligendum, Ioachimi Abbatis Diſputatio. 3.94

Gregorius.

B. Gregorij dictum expeditur numerum omnium electorum hominum parem eſſe numero beatorum Angelorum. 5.46

Gubernatio.

Gubernandi optima ratio miſericordia & iuſtitia erga ſubditos potiſſimum continetur, vt Dauid & Salomon docuerunt. 4.15

Heretici.

H

Hæretici.

HÆreticos nullo modo eſſe tollerandos. 2.14.& 19.
Hæreticorum morem eſſe iactare Sapiētiam ſuam tāquam propriam ipſorum,& occultam aliis luculentè docet B. Gregorius. 2.27
de Hæreticis quomodo quæ in tertij ſigilli apertione oſtenſa ſunt aptè congrueque declarantur. 6.37
Hæreticorum perſecutio Eccleſiæ quomodo proximè ſucceſſerit perſecutioni Paganorum. 6.39
Hæreticus quomodo ſit ſimilis equi nigri. ibidem.
Hæreticos habere ſtateram in manu ſua quid ſit. 6.40
aduerſus hæreticos tribus maximè præſidiis plebem Catholicam muniri. 6.42
de hæreticis interpretatur Beda graphicè eos deſcribens, quæ oſtenſa ſunt in apertione quarti ſigilli,equum pallidum cuius eques vocabatur mors, & infernus ſequebatur eum. 6.48

Hebræus.

Hebræo in populo ſeptem fuiſſe olim periinſignes proſperitates totidémque aduerſitates. in Prolegom.22

Heraclitus.

de Heracliti Philoſophi ſcriptorum obſcuritate ſimúlque præſtantia memorabile Socratis dictum. in Proleg.34

Hieronymus.

Hieronymus an ſecutus fuerit errorem Origenis aientis Angelos præſides, ad quos Ioannes ſcripſit ſeptem epiſtolas fuiſſe veros Angelos. 1.98

Homo.

Hominem includi à Deo quid ſit. 3.39

Hoſtia.

Hoſtiæ ſpirituales & acceptabiles Deo, quas ſecundum B Petrum Chriſtiani offerunt Domino quales ſint. 1.40

Humerus.

Super humerum habere clauem & principatum quænam ſit Scripturæ phraſis & quid ſignificet. 3.32

Hypocrita.

de Hypocritis quæ in apertione quarti ſigilli oſtenſa ſunt quomodo quidam non ineptè interpretentur. 6.49

I

Iaſpis.

IAſpis cur ſit ſymbolum diuinæ naturæ. 4.5
de Iaſpidum varietate & proprietatibus & virtutibus & magnitudine multa diſputantur. 4.17

Idolothyta.

Idolothytorum eſum, cur tantoperè deteſtatus ſit B. Ioannes. 2.64

Ieſus.

de Ieſu nomine. 3.58.& 59.

Iezabel.

Iezabel, quam magna cum deteſtatione nominat B. Ioannes, quænam fuerit mulier. 2.60.& ſeq.

Imperator.

Imperatorum quorūdam Chriſtianorum inſignis præſtantia. in Proleg.28

Inquiſitio.

Inquiſitionis ſanctæ officium maximo fuiſſe bono Eccleſiæ Chriſti. in Proleg.30

Inuidia.

Inuidia laborātes in congregatione religioſorum hominum quales ſint pulchrè deſcribit Ioachimus. 3.87

Ioachimus.

Ioachimi lōnga nec aſpernanda diſputatio, quomodo per ſeptem Planetas deſignentur, ſeptem admodum inſignes viri quorum ſex iam fuerunt, ſeptimus autem in fine mundi venturus eſt. 1.82

B. Ioannes.

B. Ioannem digniſſimum fuiſſe cui hæc à Deo traderetur Apocalypſis. in Prolog.31
B. Ioannis cum Daniele Propheta comparatio. in Proleg. ibid.
B. Ioannem à veteribus cognominatum fuiſſe Theologum. 1.5
an B. Ioanni omnes reuelationes in hoc libro deſcriptæ, factæ fuerint immediatè ab Angelo tantum, an verò quædam etiam à Chriſto. 1.16
B Ioanni quædam in hac Apocalypſi reuelata eſſe dicuntur per quatuor animalia & per viginti quatuor ſeniores, & quomodo ſit hoc intelligendum. 1.17

B.Ioannis teſtimonium quod dicitur perhibuiſſe verbo Dei fuiſſe triplex. 1.22
an B.Ioannes ſeptem Eccleſias Aſiæ primus fundauerit & rexerit. 1.24
B.Ioannes cur nomen ſuum proprium in libro Apocalypſis ſæpiùs expreſſerit. 1.45
Ioannem Apoſtolum non fuiſſe auctorem libri Apocalypſis Euſebij & Dionyſij Alexandrini futilis coniectura & ratio confutatur. 1.46
B.Ioannes cur in Euangelio & in epiſtolis ſuis nomen ſuum proprium nuſquam poſuerit, in libro autem Apocalypſis ſæpius ponat. 1.46
an B.Ioanni omnia quæ traduntur in Apocalypſi per vnum eundémque Angelum reuelata fuerint, an vero per plures & diuerſos Angelos. 1.18
B.Ioannes ſub quo Imperatore Romano relegatus fuerit in Inſulam Pathmos quę ſit, communis Doctorum ſententia. 1.47
B.Ioannes quidnam Romæ paſſus fuerit ab Imperatore Domitiano, memorabilis Hiſtoria ex Tertulliano & Hieronymo. 1.47
An B.Ioannes omnes reuelationes in libro Apocalypſis deſcriptas habuerit in vna eadem die Dominica. 1.51

Irenæus.

B.Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, an fuerit (vt ſenſit Aureolus) Thyatirenſis Epiſcopus ad quem ſcripſit B. Ioannes quartam Epiſtolam. 2.59

Iris.

Iris illa quæ circundabat thronum Dei quid myſticè ſignificaret, variæ Doctorum interpretationes. 4.21
Iridis triplex color quod habeat myſterium. 4.22
Iridis myſtica & multiplex ſignificatio luculenter exponitur. 4.23

Iudæi.

Iudæorum quanta fuerit clades in bello Romanorum contra ipſos. 6.33
an Iudæi qui ad fidem Chriſti conuertendi ſunt in fine mundi non ſint plures futuri quam centum quadraginta quatuor millia. 7.27
Iudæos in fine mundi conuertēdos ad Chriſtum multo plures fore quam centum quadraginta quatuor millia probat Auctor, ſimúlque docet, cur illi deſignati fuerint iſto numero. 7.29.30.31
Iudæum nullum ex tribu Dan in fine mundi conuerſum iri ad Chriſtum non eſt credibile. 7.29

Iulianus Apoſtata.

Iulianus Apoſtata qualis perſecutor Chriſtianorum fuit quam callidus & aſtutus. 8.5
Iulianus Apoſtata quanto tempore imperauerit. ibid.

L

Lacryma.

LAcrymari Sanctos in terris decem ob cauſas ſolere. 7.61
Lacrymarum quas in terris habent Sancti decem eſſe genera, quorum in beatis nullum eſſe poteſt. 7.61

Lampades.

Lampades ſeptem ardentes in conſpectu Dei quid ſignificent. 4 52

Liber.

Per librum illum intus & foris ſcriptum & ſeptem ſignatum ſigillis quid intelligatur, decem interpretationes traduntur. 5. 1. & ſeq.
Liber ille ſignatus quomodo ſecundùm Aureolum & Lyranum ſignificauerit diuinam præſcientiam rerum occultiſsimarum. 5. 9
de Libri illiús ſignati ſignificatione auctoris ſententia pluribus verbis declarata. 5.11 & ſeq.
Libros qua forma & modo veteres Hebræi ſcribebant. 6.148

Liber vitæ.

Liber vitæ quid ſit, & in eo ſcribi, vel deleri, quid ſignificet in ſacra Scriptura. 3.21
Liber vitæ ſignificat ſecundùm Ioachimum æternam Dei memoriam, vt dixit Dauid, *In memoria æterna erit Iuſtus*, videat Lector, quemadmodū ipſe hoc exponat. 3.22
de Libro vitæ deleri aliquos ſicut alicubi dixit Scriptura, quomodo intelligendum ſit ſecundùm Ambroſium, & Auguſtinum. 3.23.24.
de Libro vitæ deleri aliquos non reuera, ſed ſecundùm vel ipſorū, vel aliorum opinionem, ſicut Ambroſius & Auguſtinus interpretati ſunt an bene conſulatum ſit à B. Thoma. 3.25.& ſeq.
in Libro vitæ ſcribi vel ex eo deleri quomodo intelligi dupliciter poſſit, pulchra beati Thomæ interpretatio. 3.28
Liber vitæ quid ſit. 3.28
Liber vitæ cur duplex, à B. Thoma, aliiſque Theologis inducatur. 3.30

Lignum

Lignum vitæ & ſcientia boni & mali.

per Lignum vitæ in Paradiſo exiſtens, & Lignum ſcientiæ boni & mali quid myſticè ſignificetur, præclara Ambroſij explanatio. 2.25

Ligni vitæ quintuplex in ſacra Scriptura ſignificatio myſtica. 2.29

Lippitudo.

Lippitudo corporalis quid ſit, & quid ſit Lippitudo ſpiritualis, pulchra B.Gregorij interpretatio. 3.105

Lippitudinis & albuginis oculorum tam corporalis, quàm ſpiritualis quæ ſit differentia, ex B.Gregorio. 3.105

Lippitudini ſpirituali ſanandæ quod ſit idoneum collyrium, ex B.Gregorio. 3.105

Littera.

Litterarum hebraicarum diuerſas fuiſſe figuras ante captiuitatem Iudæorum Babylonicam, à figuris, quas poſteà habuerunt hodiéque habent. 7.22

Luna.

Luna in fine mundi quomodo non dabit lumen ſuum, & quomodo fiet vt tota videatur eſſe ſanguinolenta, ſicut dixit beatus Ioannes. 6.134

M

Mali.

MAli homines quomodo ſint per patientiam tolerandi, præclara Ambroſij ſententia. 2.13.& 14

Malorum hominum vitia vel tollenda eſſe vel ferenda memorabilis ſententia Varronis. 2.14

Malos homines tolerare & non tolerare eoſdem quomodo intelligendum ſit eſſe vtrumque laudabile. 2.17

Mammillas præcingi zona aurea quid myſterij habeat. 1.64

Manna.

Manna abſconditum quod victoribus eſſe dandum ſcripſit B.Ioannes, quid ſignificet variæ Doctorum interpretationes. 2.45

Maometes.

de Maomete & eius ſecta quæ in apertione quarti ſigilli oſtenſa ſunt copioſiſſimè & congruentiſſimè interpretati ſunt Ioachimus Abbas, Seraphinus, Firmanus & Cælius Pannonius. 6.56.& ſeq.

Ad Maometem & eius ſectam pertinere myſterium apertionis quarti ſigilli copioſè oſtendit & probat auctor. 6.59

Ad Maometem & ſectam eius, verba quibus B.Ioannes deſcripſit apertionem quarti ſigilli, quomodo bene congruant, ſigillatim per ſingula verba declaratur. 6.60

Maometis ſecta quemadmodum per quatuor terræ partes peruaſerit, & dominationem obtinuerit, eruditè docet Cælius Pannonius. 6.58

Maometis & Maometanorum perſecutio quomodo ſucceſſerit perſecutioni hæreticorum. 6.59

Mare.

Mare illud vitreum ſimile cryſtallo poſitum in conſpectu throni Dei, quid myſticè ſignificaret nouem interpretationes exponuntur. 4.53.& ſeq.

Margarita.

Margaritarum præſtantia ſecundùm Plinium ex quinque potiſſimùm rebus ſpectatur. 2.47

Martyres.

Martyribus ſanctis præcipuè conuenire quod Scriptura dixit de Sanctis (*Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna.*) 7.49

Martyres ſancti quam variis modis tribulati & cruciati fuerint. 7.49

Martyres in nouiſſima mundi tribulatione & Antichriſti perſecutione futuros, ſupra quam æſtimari queat maximas tribulationes & cruciatus eſſe paſſuros. 7.50

Martyres in perſecutione Antichriſti futuros, vt fortiſſimos ita glorioſiſſimos fore. 7.50.

De Martyribus tantùm B.Auguſtinus, & Ioachimus Abbas interpretantur illa verba Scripturæ (*Lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine agni.* 751

Martyres quomodo dicantur dealbaſſe ſtolas ſuas in ſanguine agni, cùm ſanguis non albas veſtes ſed rubras faciat. 7.52

Martyres cur dicantur lauiſſe ſtolas ſuas in ſanguine agni, & non potiùs in ſanguine ſuo quem fuderunt. 7.55

Melito.

An Melito fuerit Epiſcopus ille Sardenſis ad quem B.Ioannes quintam ſcripſit epiſtolam ſicut Aureolus putauit. 3.8

An Melito fuerit martyr. 3.2

Cur Melitonem Polycrates vocauerit Eunuchum. 3.3

Metaphraſtes.

Metaphraſtes reprehenditur ſuper Timotheo ſcribens pugnantia inter ſe. 2.4

Mors.

Mortis ſpiritualis analogia & ſimilitudo cum morte corporali. 2.40

Mors ſecunda quid ſignificet in Apocalypſi variæ interpretationes. 2.38

Mors hominis triplex. 2.39

Mortui.

Mortuos non laudare Deum ſicut ait Scriptura, quomodo ſit intelligendum. 5.54

Moſis Prophetiæ commendatio. 1.49

N

Nero.

NEronis de ſæuitia ſcitum Tertulliani dictum. 6.25

Nero quemadmodum ſignificatus ſit in apertione ſecundi ſigilli ſecundùm Aureolum, & Lyranum. ibid.

Nero quantum humani ſanguinis & quàm crudeliter effuderit. ibid.

Cur Nero aſſimiletur equo rufo. ibid.

Nomen.

Nomen nouum quod victoribus daturus eſt Chriſtus, quodnam ſit variæ ponuntur explicationes. 2.47.& ſeq.

Nomina cur dicantur homines iuſti, & qualis ſit huiuſmodi phraſis ſacræ Scripturæ fusè diſputatur. 3.19

Nomen ciuitatis nouæ de cœlo deſcendentis quodnam ſit multiplex interpretatio. 3.53. & ſeq.

Nomen Chriſti nouum quod ſit & quomodo detur Sanctis pro præmio. 3.53.& ſeq.

Numerus.

Numerus centum quadraginta quatuor millium quæ contineat myſteria. 7.23

O

Obedientia.

OBedientia ſecundùm Gregorium eſt conueniens pretium quo emitur à Deo ſapientia. 3.96

Obſignatio.

Obſignatio rerum tres ob cauſas fieri ſolet. 5.10

Oculus.

Oculus animæ duplex, alter dexter, alter ſiniſter, & iſtorum vitium per quod ſpiritale collyrium tollatur. 3.106

Opera.

Opera bona non ſolùm inchoare, ſed etiam conſummare, vt meritum & fructum habeant quantùm referat, pulchra B. Gregorij ſententia. 3.4

An Opera ex genere ſuo bona ab homine qui eſt in peccato mortali facta, poſteà per condignam pœnitentiam, quam ille de peccato mortali agit, viuificentur, & meritoria fiant æternæ vitæ, ſicut Haymo putauit. 3.8.& ſeq.

Opera bona cum charitate facta, & poſteà per peccatum mortale mortificata, per dignam pœnitentiam reuiuiſcere. 3.13

Operum hominis quæ dicantur non plena, decem interpretationes. 3.15

Orare.

Orare pro viuis & Angelos & animas quæ ſunt in cœlis euidenter probatur ex ſacra Scriptura. 5.40

Oraſſe pro viuis etiam ſanctos qui ante Chriſti aduentum erant in Lymbo, euidenti argumento Hieremiæ prophetæ demonſtratur. 5.40

Oratio.

Oratio ad Deum quomodo debeat eſſe perpetua, & ſine intermiſſione pulchrè declarat Ambroſius. 4.101

Orbis.

Orbis noui inuentio & innumerabilium in eo gentium conuerſio ad Chriſtum, ad magnam Eccleſiæ Chriſti proſperitatem pertinet. in Proleg.30

Orichalcum.

Orichalcum & aurichalcum quid ſit ſecundum Sextum Pompeium. 1.76

Origenes.

Origenis error ſuper Angelis illarum ſeptem Eccleſiarum. 1.98

Oſtium.

Oſtium apertum habere vel dare alicui eſſe phraſim Scripturæ, & quid per eam ſignificetur. 3.38

P

Palma.

PAlmas habere beatos in cœlis, ſicut vidit B. quid habeat myſterij, & ſuper eo pulchra B. Gregorij diſputatio. 7.44

Pathmos.

Pathmos inſula in quã relegatus eſt B.Ioannes deſcribitur. 1.47

Patriarcha.

Patriarchæ duodecim an fuerint in eo numero viginti quatuor ſeniorum, quos vidit Ioannes in Apocalypſi. 4.33

S.Paulus.

Quod B.Paulus dixit de Sanctis veteris teſtamenti, eos nondum accepiſſe repromiſſionem,quomodo intelligendum ſit. 6.92

Paupertas.

Paupertatem duplicem eſſe, alteram bonorum hominum,alteram improborum, luculenta B.Gregorij diſputatio. 3.86

Perfectio.

Perfectionis obſeruantiam profitentes quibus de rebus incuſari & reprehendi ſoleant. 2.18.

Perſecutio.

Perſecutionem Chriſtianorum factam à Romanis Imperatoribus in Apocalypſi ſymbolicè vocari gladium magnum ob quinque cauſas. 6.28

De perſecutionibus decem Chriſtianorum, factis ab Imperatoribus Romanis & ſignificatis in apertione ſecundi ſigilli per equum rubrum. 6.28

Perſeuerantia.

Perſeuerantiæ virtus conſummatio eſt boni operis, quam B.Gregorius ſcitè comparat tunicæ talari, qua indutus erat Ioſeph, & caudæ hoſtiæ quæ in altari offerebatur. 1.63

Phiala.

Phialæ plenæ odoramentorum, quas habebant viginti quatuor Seniores, quod haberent myſterium. 5.39

Phialarum quæ in templo Dei Iudaico erant, quanta fuerit multitudo & materiæ præſtantia. 5.39

Planeta.

per Planetas ſeptem quomodo deſignentur ſeptem admodùm inſignes viri, quorum ſex iam fuerunt, ſeptimus autem in fine mundi venturus eſt, longa nec aſpernanda Ioachimi diſputatio. 1.82

Poderis.

Poderis quod genus veſtis fuerit apud Hieronymum. 1.62

Poderis veſtis qua indutus apparuit Ioanni Chriſtus quid myſterij habeat. 1.63

Pœnitentia.

Mari vitreo & cryſtallino cur comparetur Sacramentorum,& virtus pœnitentiæ. 4.53

Pœnitentia vera ira reducit in Paradiſum ſicut impœnitentia excludit ex Paradiſo, egregia Ruperti ſententia. 2.16

Polycarpus.

an Polycarpus fuerit Epiſcopus Smyrnenſis ad quem B.Ioannes ſcripſit ſecundam epiſtolam ex ſeptem quæ in hoc libro narrantur. 2.30.& ſeq.

Polycarpus quando fuerit ad fidem Chriſti conuerſus, & quandiu vixerit in Chriſtianiſmo, & quoto anno ab ortu Domini occiſus fuerit. ibid.

Prædeſtinati.

Prædeſtinatorum ad vitam æternam, certum & immutabilem eſſe numerum. 3.35

Prædicatores.

Prædicatores Euangelici quales eſſe debeant. 4.82

Prælatus.

Prælatus Eccleſiæ quomodo ſecundum myſticum ſenſum indutus eſſe debeat tunica talari, & præcinctus aurea zona circa pectus & mammillas. 1.65

Prælatos Eccleſiæ congruè appellari columnas,pulchra Ioachimi diſputatio. 3.49

Prælati quomodo deſignati ſint per bilibrem tritici,plebs autem per tres bilibres hordei. 6.42

Præſcientia.

Præſcientia futurorum Chriſti,quomodo diuerſa fuerit ab ea quam habuerunt Sancti. 1.8

Primogenitus.

Primogeniti vox qualem in Scriptura ſignificationem habeat. 3.72

Prodigia.

Prodigia quæ vidit Ioannes in apertione ſexti ſigilli, eadem prorſus eſſe illis prodigiis,quæ Dominus prædixit in Euangelio futura in fine mũdi. 6.113

Prodigia ſub finem mundi futura,vtrum præ-

ceſſura ſint ſecundum Domini aduentum, an verò futura ſint in ipſo tempore aduentus Domini. 6.115.116

Prodigia illa mundi nouiſſima quomodo interpretati ſint Chryſoſtomus & Hieronymus. 6.115.117

Prodigia illa nouiſſima an ſint intelligenda, ita vt ſonant verba, an myſticè tantum & ſpiritualiter, vt putauit B. Auguſtinus & plures alij. 6.118

Prodigia illa futura in ſole & luna, an ſint propriè accipienda, an potius figuratè & per hyperbolicam quandam locutionem. 6.123.& ſeq.

Prodigia illa eſſe futura corporaliter & viſibiliter, & vt verba ipſa Domini & beati Ioannis ſonant, ab Auctore probatur. 6.130

de Prodigiis illis vltimis pulchra B. Gregorij ſententia. 6.128

Prouidentia.

Prouidentia illa quomodo ſignificata ſit per figuras illas quatuor animalium. 4.76

Q

B. Quadratus.

an B. Quadratus fuerit ille Epiſcopus Philadelphienſis, ad quem B. Ioannes ſextam epiſtolam ſcripſit, ſicut Petrus Aureolus putauit. 3.31.& ſeq.

B. Quadratus qualis & quantus vir fuerit in Eccleſia Chriſti. 3.31 & 32

B. Quadratus prophetico ſpiritu plenus fuit & longiſſimam vixit ætatem, nec fuit Epiſcopus Philadelphienſis, vt putauit Aureolus. 3.32

Quieſcere.

Verbum quieſcere pro eo quod eſt ceſſare, & contra non quieſcere pro eo quod eſt non ceſſare, & in ſacris litteris & in prophanis vſurpatum eſt. 4.99

R

Religioſi.

Religioſorum hominum triplex eſſe ſolet ſpiritualis morbus valdè periculoſus, ſuperbiæ, negligentiæ, & ingratitudinis. 3.112

ad Religioſorum hominum ſtatum quomodo bellè quadrent illa verba, Vinum & oleum ne læſeris: Cur Religioſi præcipuè aſſimilentur vino & oleo, quas ob cauſas ſtatus religioſorum eſt munitior & tutior aduerſus humanæ ſalutis hoſtes. 6.43.

Reuelatio.

Reuelatio prophetica qualis ſit & quibus modis fiat. 1.4

Reuelationes omnes tam in veteri quam in nouo Teſtamento factas hominibus, immediatè factas eſſe ab Angelis ſententiam eſſe Dionyſij & Hieronymi & Gregorij. 1.16

Reuelationis propheticæ quinque modi exponuntur. 1.48

Reuelationum Dei dignitas vnius ſuper aliam quibus ex rebus æſtimari debeat. 1.49

Ribera.

Riberæ confutatio ſententiæ B. Thomæ de duplici libro vitæ refellitur ab Auctore. 3.29

Romana ſedes.

Romana ſedes quomodo præfigurata ſit per ſedem in cœlo poſitam, quam vidit Ioannes, & per Iaſpidem & Sardium pulchra interpretatio Petri Aureoli. 4.22

Rupertus.

Ruperti pulchra ſententia demonſtrantis allegorica quadam ſimilitudine, noua à recentioribus ſcribi commentaria in ſacram Scripturam, poſt priorum Doctorum tam multa commentaria, nec temerarium, nec ſuperuacaneum, nec infructuoſum eſſe. in proleg. 5.

Ruperti documentum exemplis illuſtratum contra Epiſcopos aliòſque rectores Eccleſiarum non niſi interpoſito interuallo proferendam eſſe ſententiam. 2.21

Ruperti egregia diſputatio cur Chriſtus dicatur alpha & omega. 1.44

Ruperti ſentētia aientis ipſummet Chriſtum apparuiſſe reuera B. Ioanni in prima viſione huius libri, diſcutitur. 1.56

Rupertus putans Zachariam qui occiſus eſt inter templum & altare fuiſſe Iacobum Apoſtolum, confutatur ab auctore. 6.70.71

S

Sacerdotium.

Sacerdotium eſſe in Eccleſia ſingularem quandam habens dignitatem & poteſtatem contra hæreticos. 1.37

de Sacerdotio Chriſtianorum diſputatio Caietani. 1.41

Sacro

Sacramentum.

Sacramenta Eccleſiæ cur figurata ſint per oleum,& quotuplex olim fuerit olei vſus. 6.44

Sacrificium.

Sacrificium ſpirituale tribus modis fieri.1.58

B. Sagaris.

an B.Sagaris fuerit Epiſcopus ille Laodicenſis ad quem B. Ioannes ſeptimam ſcripſit epiſtolam ſicut putauit Aureolus. 1.60

Sæculum.

Sæculi conſummationis & finis tempus non ita eſſe propinquum vt nonnulli putarunt. 7.45

Samſon.

Samſonem intonſis ſeptem crinibus fuiſſe inſuperabilem,illis vero abſciſſis perdidiſſe robur, & captum eſſe ab hoſtibus cuius rei figura fuerit. 1.70

Sanctus.

vox Sanctus quid propriè ſignificet, tam ſecundùm linguam Græcam & Hebræam quam Latinam. 4.102

Sapientia.

Sapientiæ aurũ quo pretio emi queat à Deo ſecundum Carthuſianum. 1.96

Sapientiæ pretium conueniens quo à Deo emitur, eſt ſecundum Gregorium obedientia. ibid.

Sapientia quo pretio ematur ſecundum Rupertum. ibid.

Sardius.

de Sardio lapide pretioſo multa cognitu digna ex variis auctoribus. 4.20

Scriptura.

Scripturæ ſacræ veram & perfectam intelligentiam donum eſſe Dei. 3.57

Senectus.

Senectus quænam ſit verè laudabilis. 1.78

Senilis ætas ad quatuor potiſſimum ritè obeunda munera maximè idonea,& cur. 4.30

Seniores.

Seniores illi viginti quatuor quos in ſpiritu vidit B.Ioannes,qui fuerint & quid ſignificauerint vndecim interpretationes. 4.30. & ſeq.

per duodecim Seniorum iſtorum viginti quatuor, opinatur Ioachimus ſignificatos eſſe duodecim inſignes viros futuros nouiſſimo mundi tempore,& in aduentu Heliæ & Antichriſti,ſed hæc eius opinio refellitur. 4.39

Seniores illi viginti quatuor vtrum fuerint omnium,qui tunc erant in cœlo præſtantiſſimi. 4.39

de Senioribus iſtis viginti quatuor vnum fuiſſe B. Ioannem Apoſtolum putat Ioachimus,ſed perſpicuè confutatur. 4.40

Seniorum viginti quatuor interpretatio Aureoli & Lyrani acuta quidem illa, ſed minimè probabilis. 4.41

an per Seniores illos viginti quatuor,ſignificati ſint omnes viri virtute perfecti, qui fuerunt in veteri & nouo teſtamento, & futuri ſunt vſque ad finem mundi, vt putauit Haymo & Ribera. 4.44

Seniores illi viginti quatuor qui fuerint, auctoris ſententia. 4.48

Septem ſpiritus.

Septem ſpiritus à quibus Ioannes precatur gratiam, & pacem ſeptem Eccleſiis non ſignificare ſeptem dona Spiritus ſancti, vt plures interpretum huius libri putarunt. 1.28. & 29

Septem eſſe ſpiritus beatos qui ſint principales adminiſtri diuinæ prouidentiæ antiquam eſſe patrum ſententiam. 1.31

Septenarius.

Septenarius numerus cur tantopere frequẽtatus & celebratus in Apocalypſi B. Ioannis. 1.57

per Septenarium numerum,cur tot myſteria B.Ioanni reuelata,& ab eo deſcripta ſint in libro Apocalypſis. 1.58

Seraphin.

an Seraphin quæ vidit Iſaias ſupra ſolium Dei fuerint duo tantum an quatuor. 4.63

Sigillum.

Sigillorum ſeptem illius libri myſteria interpretandi ſeptem rationes ab auctoribus traditæ referuntur & expenduntur. 6.1. & ſeq.

Sigilli primi apertionis de equo albo & equite arcum, & coronam habente tres aliorum interpretationes, non probantur auctori. 6.7. & ſeq.

Sigilli

Sigilli primi interpretatio quæ videatur auctori probabilior cæteris. 6.13.& ſeq.
Sigilli primi apertionis viſio ſub ſpecie equi albi quomodo intelligatur & declaretur ab auctore. 6.19
in Sigilli ſecundi apertione viſio equi rufi & equitis magnum gladium habentis quid ſignificet ſeptem interpretationes. 6.20
Sigilli ſecundi apertionis germanam interpretationem copioſè tractat auctor. 6.28
Sigilli tertij apertionis, in qua viſus eſt equus niger, & qui ſedebat in eo habens ſtaterem in manu ſua, octo Doctorum interpretationes commemorantur. 6.29. & ſeq.
Sigilli tertij interpretatio Aureoli & Lyrani de Iudæorum excidio ſub Imperatore Tito confutatur ab auctore. 6.34
in Sigilli tertij apertione quæ oſtenſa ſunt, quomodo aptè congruéque declarentur de hæreticis. 6.37
Sigilli tertij apertionis vera interpretatio copioſè traditur ab auctore. 6.39. & ſequent.
Sigilli quarti apertionis decem auctorum interpretationes. 6.45. & ſeq.
Sigilli quarti apertionem, & quæ in ea ſunt viſa, quomodo Aureolus & Lyranus copioſè interpretentur de Domitiano Romanorum Imperatore crudeliſſimo. 6.52
Sigilli quarti apertionis myſterium, quale fuerit enarrantur & diſcutiuntur quatuor Doctorum ſententiæ. 6.61. & ſeq.
Sigilli quarti myſterium quale reuera fuerit, diligenter explicatur ab auctore. 6.80. & ſeq.
in Sigilli ſexti apertione prodigia illa quæ vidit, & narrat B. Ioannes, quid ſignificent, exponuntur & examinantur quatuor Doctorum interpretationes. 6.94. & ſeq.
Sigilli ſexti quod reuera fuerit myſterium, copioſè declaratur ab auctore. 6.112
Sigilli ſeptimi myſterium in quo præcipuè conſiſtat variæ Doctorum interpretationes. 8.1.& ſeq.
Sigilli ſeptimi myſterium ſpectare ad perſecutionem Chriſtianorũ putarunt Aureolus & Lyranus. 8.5
Sigilli ſeptimi myſterium non ſpectare ad perſecutionem Chriſtianorum quam fecit Iulianus Apoſtata quatuor argumentis euidenter probat auctor. 8.6.& ſeq.
Sigilli ſeptimi myſterium putat Rupertus pertinere ad extremum & generale iudicium, ſed refellitur ab auctore. 8.89
Sigilli ſeptimi myſterium quomodo interpretetur Cœlius Pannonius, ſed eius interpretatio refellitur ab auctore. 8.10.1
Sigilli ſeptimi myſterium non conſiſtere in illo ſilentio ſemihoræ facto in cœlo, vt multi cenſuerunt, ſed in viſione ſeptem Angelorum tubis canentium, quæ poſt illud ſilentium narratur à Ioanne quomodo probet Ribera, & quid de eius ſententia ſit iudicium auctoris. 8.12
Sigilli ſeptimi myſterium eſſe poſitum in illo ſilentio ſemihoræ facto in cœlo, eſſe multorum ſententiam quæ probatur auctori. 8.13
Sigilli ſeptimi myſterium quomodo interpretetur auctor. 8.19

Signati.

centum quadraginta quatuor mille Signati in frontibus ſuis, qui fuerint vel quos præſignauerint. 7.22
per illos centum quadraginta quatuor mille Signatos probat auctor ſignificatos eſſe Iudæos, qui in fine mundi ſaluandi ſunt. 7.25

Silentium.

Silentij nomen & verbũ ſilere, quid per Metaphoram ſignificare ſoleat in ſacris literis. 8.6
Silentium ſemihoræ factum in cœlo, cum eſt apertum ſeptimum ſigillum quid ſignificauerit. 8.13

Smaragdus.

de Smaragdo quæ referat Solinus memoratu digna. 4.26
an Smaragdi vox Latina bene reſpondeat voci Hebraicæ. ibid.
Smaragdum habere principium & originem ab ære opinio quorundam. 4.27
Smaragdi ſex excellentiæ. 4.28
Smaragdorum quorundam admirabilis magnitudo. ibid.
Smaragdi multiplex virtus medicæ. ibid.
Smaragdi myſtica & ſpiritualis ſignificatio exponitur. 4.29

Socrates.

Socratis inſignis patientia & memorabile dictum de tolerandis hominum iniuriis. 2.14
Socratis memorabile dictum de Heracliti Philoſophi ſcriptorum obſcuritate ſimulque præſtantia. in Proleg. 34.

Sol.

Sol quomodo in fine mundi obſcurandus ſit ſecundum opinionem Origenis, Caietani, Maldo.

Maldonati, & Riberæ. 6.131
de quatuor modis quibus cogitare, licet ſolem in fine mundi obſcuratum iri. 6.133

Spiritualis.

Spirituales viri cur plerunque deficiant paulatim à primo feruore ſpiritus, quem in principio ſuæ conuerſionis, vel profeſſionis habuerunt copioſa diſputatio. 2.19.20

Stella.

Stellæ ſub finem mundi quomodo caſuræ ſint de cœlo exponuntur Origenis, Chryſoſtomi, Hieronymi, Caietani, Ianſenij & Riberæ ſententiæ. 6.135. & ſeq.
Stellas quæ in cœlo fixæ ſunt non caſuras de cœlo neceſſariis & manifeſtis rationibus demonſtrat Auctor. 6.137
Stellas quæ in cœlo fixæ ſunt reuera caſuras de cœlo in fine mundi putauit Maldonatus, ſed eius ſententia confutatur. ibid.
Stellas de cœlo caſuras duobus modis verè intelligi poſſe declarat auctor. 6.138

Stella matutina.

Stella matutina apud B.Ioannem quid ſignificet, ſeptem Doctorum interpretationes. 2.73. & ſeq.
Stella matutina cur appelletur Chriſtus, variis modis explicatur. 2.75. & ſeq.
Stella matutina in ſingulari numero dicta ſignificat in ſcriptura Chriſtum, plurali autem numero ſignificat ſanctos Angelos, & ſi nō addatur illud matutina ſignificat doctores Eccleſiæ, & hęc eſt obſeruatio Haymonis. 2.77

T

Tanquam.

Tanquam & quaſi nonnunquam in ſcriptura ſimilitudinem tantum veritatis, nonnunquam vero ipſam veritatem ſignificat. 5.23

Templum.

Templum illud Iudaicum à Salomone fabricatum, cur appelletur in ſcriptura domus Dauid. 3.40

Tempus.

Tempus omne vſque ad diem iudicij quomodo dici poſſit modicum & breue. 1.12

Tepidus.

Tepidus homo quomodo dicatur peior frigido in via Domini. 3.75
Tepidi homines qui appellentur à B.Ioanne duodecim Doctorum interpretationes. 3.76. & ſeq.
de Tepidis hominibus in profeſſione & obſeruantia ſuæ religionis egregia ſententia, & diſputatio Ioachimi. 3.83

Teſtimonium.

Teſtimonium quod Ioannes dicitur perhibuiſſe verbo Dei, fuiſſe triplex. 1.22

Thau.

de ſigno Thau quo Deus ſignari iuſſit frondes gementium & dolentium in ciuitate Hieroſalem. 7.22
ſignum Thau quomodo fuerit figura crucis Chriſti. ibid.

B. Thomas.

B. Thomæ confutatio interpretationis Ambroſij & Auguſtini, quomodo aliqui dele ri dicantur de libro vitæ diſcutitur. 3.25. & ſeq.

Thomas Anglicus.

Thomæ Anglici commentaria eſſe in Apocalypſim, quæ falſo prænotantur nomine B.Thomæ doctoris Angelici. in Proleg. 12

Thomas Anglus.

Thomas Anglus pulchrè declarat apertionem primi ſigilli. 6.15

Thronus.

Thronus Dei quid ſignificet in ſcriptura. 5.124
in Throno ſedere ſanctos cum Chriſto quid ſit. ibid.
Thronus Dei ſex habet ſignificationes, ſexque modis vſurpari ſolet in ſacra Scriptura. 7.46

Thyatirenſis.

Thyatirenſis Eccleſia ad cuius Epiſcopum ſcripſit quartam epiſtolam B. Ioannes, an fuerit iam fundata tantopere ipſius Ioannis. 2.56
Thyatirenſis Epiſcopus ad quem ſcripſit B. Ioannes quartam epiſtolam, an fuerit B. Irenæus qui fuit Lugdunenſis Epiſcopus vt ſenſit Aureolus. 2.59

Ticonius.

Ticonij commentaria in Apocalypſim qualia fuerint. in Proleg. 8

Timotheus.

Timotheum aliquot annis fuiſſe B. Ioanni ſuperſtitem. 2.5
an B.Timotheus fuerit ille Epiſcopus Epheſinus, ad quem ſcripta fuit prima epiſtola ex illis ſeptem. 2.4 & ſeq.

an Timotheus rexerit Eccleſiam Epheſinam eo tempore quo B. Ioannes dicitur rexiſſe omnes Eccleſias Aſiæ. 2.6

Tribulatio.

Tribulatio decem dierum quam prædixit Ioannes paſſuram Eccleſiam Smyrnenſem, quid ſignificet octo interpretationes. 2.33
Tribulationem eſſe induiduam comitem virtutis & ſanctitatis probatur ex diuina Scriptura. 7.49

Tribus Iſrael.

Tribus Iſrael duodecim cur enumerando B. Ioannes rectum earum tribuum ordinem non ſeruauerit. 7.33
an Tribus Iſrael in fine mundi eo ordine ad Chriſtum conuertentur, quo ordine recenſitæ ſunt à B. Ioanne. 7.34.35
in Tribuum Iſrael enumeratione, cur B. Ioannes prætermiſerit tribum Dan. 7.36
Tribus Iſrael recenſendo B Ioannes cur tribum Effraim non appellauerit ſub nomine Effraim, ſed ſub nomine Ioſeph. 7.40

S. Trinitas.

ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium quomodo ſignificatum ſit per tres illos lapides pretioſos, Iaſpidem, Sardium, & Smaragdum, ingenioſa & pia interpretatio Ioachimi. 4.14

Triſagion.

Triſagium apud Iſaiam, & apud Ioannem in Apocalypſi celebratum quid propriè denotet. 4.103
de Triſagio altero à Græcis valde celebrato. 4.105

V

Varro.

VArronis memorabilis ſententia malorum hominum vitia, vel tollenda eſſe vel ferenda. 2.14

Vendere.

Vendendi verbum quomodo ſecundum peculiarem quandam ſignificationem vſurpare ſoleт ſacra Scriptura. 3.101
Vendere ſapientiam & emere veritatem, ſicut dixit Salomon quid propriè ſignificet. 3.103

Ventus.

de plurimis & maximis damnis ac detrimentis, quæ cunctis in terræ viuentibus affert impedibus ſalubrium Ventorum flatus. 7.11
de plurimis & maximis commoditatibus ex tempeſtiuo Ventorum flatu ad cuncta in terris viuentia peruenientibus. ibid.
de multiplici vſu & commoditate Ventorum, pulchra Senecæ ſententia. ibid.

Verbum Dei.

Verbum Dei & ſacram Scripturam rectè ſignificari nomine vini, quod omnes vini habeat virtutes, ſecundum ſpiritualem efficaciam acceptæ. 6.44

Veſtimentum.

Veſtimenta habere ſeruos Dei non inquinata, quid ſignificet variæ interpretationes. 3.20
Veſtimentum figuratè ac myſticè ſumptum triplex eſſe quomodo Carthuſianus declaret. ibid.

Victoria.

Victoriarum quas ſancti adipiſcuntur quatuor genera. 2.17

Virtutes cælorum.

an per virtutes cœlorum ſignificentur Angelici ſpiritus, vt opinati ſunt Chryſoſtomus & Hieronymus, & quomodo ſecundum eos Angeli cõmouendi ſunt in fine mundi. 6.140
an per Virtutes cœlorum ſignificentur Angeli ſecundi ordinis ſecundæ Hierarchiæ, qui dicuntur virtutes, & quomodo iſti ſunt in fine mundi commouendi ſecundum interpretationem B Thomæ. ibid.
an Virtutes cœlorum ſint ianuę cœli, vt dixit Euſebius. 6.142
an Virtutes cœlorum appellentur ipſa cœli aſtra in ſacra Scriptura, quæ eſt Ianſenij opinio. 6.143
an Virtutes cœlorum ſint baſes, & axes, & cardines cœli, vt ſenſerunt Hauellius & Maldonatus. 6.144.145
an vera ſit ſententia Caietani & Titelmanni Virtutes cœlorum interpretãtium actiuas cœlorum virtutes & potentias in hæc inferiora, & quomodo iſtiuſmodi virtutes in fine mundi commouendæ ſint. 6.147
an Virtutes cœlorum ſint Angeli, quorum miniſterium eſt mouere orbes cæleſtes ab exordio mundi vſque ad eius finem. ibid.

Vita ſpiritualis.

Vita ſpiritualis ſimilis eſt colluctationi, & curſui & nauigationi in aduerſo flumine. 2.20
Vita ſpiritualis quomodo proportionem habeat cum vita corporali, quantum ad primigenium eius calorem atque humorem. ibidem.

Voluntas.

Voluntatis humanæ libertas in aſſentiendo,

vel

vel in diſſentiendo vocationi Dei declaratur, 3.116

Z

Zacharias.

ZAchariam,qui vt Dominus dixit occiſus eſt inter templum & altare, Rupertus putat fuiſſe Iacobum Apoſtolum, qui dictus eſt frater domini; ſed iſta eius ſententia refellitur ab auctore. 6.70.71

Zelus.

Zelum aduerſus impios & deteſtabiles peccatores, ſolemnem fuiſſe maximis Dei ſeruis declaratur pluribus exemplis. 2.8

Zelus valde memorabilis & Moſis, & Phynees, & Mathathiæ, & Dauidis, & Heliæ aduerſus impios. 2.8. & ſeq.

Zelus aduerſus peccatores vt iuſtus, & laudabilis ſit,tria habere debet. 2.11

de Zelo aduerſus peccatores præclara beati Gregorij ſententia. 2.12

Zona.

Zona aurea præcinctum Chriſtum eſſe viſum Ioanni,at vero Heliam & Ioannem Baptiſtam præcinctos fuiſſe Zona pellicea,quid myſterij contineat ſecundum Ioachimum Abbatem. 1.67.& ſeq.

FINIS.

	Errata.		Emendationes.
Pag.4.verſu 15.	Quartam.	lege	Quintam
Pag.28.verſu 20.	419.		49
Pag 81.verſu 4.à fine	Nunquam		vnquam
Pag.98.verſu 21. à fine	temmenta		tentamenta
Pag. 144.verſu 4.à fine	.nouificatis		Mortificatis
Pag.145.verſu.17.à fine	opera plena.		opera non plena.
Pag. 155.verſu 21.à fine	ſibi		ibi
Pag.169.verſu vltimo	quæ		ipſe
Pag.172.verſu 29.	CHRISTE		CHRISTVS
Pag.185.verſu.19.	producitur		prædicitur
Pag.197.verſu 9.à fine	tepidos		frigidos
Pag.199.verſu 19.	miniſterium		Monaſterium
Pag.209.verſu 2.	mercamur		mercamur
Pag.220..verſu 3.à fine	Hæc		Hic
Pag.225.verſu 6.	morbo		modo
Pag.225.verſu 17.à fine	porro		porro eſt
Pag.225 verſ.14 à fine	eſſe.		non eſſe
Pag.226.verſu 4.	Proulatino verbo (arguo) quo vſus eſt.		pro latino verbo arguo verbum quæ cum quo vſus eſt
Pag.253.verſu 16.	tranſuerſa lignei		Tranſuerſa linea.
Pag.338.verſu 12.à fine	enarrando		enarrando maximè congrua.
Pag.251.verſu 3.à fine	omnium regnorum		omnium iura regnorum
Pag.556.verſu 9.à fine	Amotiſque		amœniſque.

BENEDICTI PERERII VALENTINI, E SOCIETATE IESV.

LIBER

TRIVM ET VIGINTI DISPVTATIONVM,

Aduerſus Ioannem Annium Viterbienſem, & alios quoſdam viros doctos, à quibus creditum & literis proditum eſt, verum Antichriſtum, de quo multa in Sacris literis prædicta, & à Patribus memoriæ tradita ſunt, iam veniſſe; neque alium fuiſſe, quàm Maometem Pſeudoprophetam, & Saracenorum ſectæ Auctorem.

LVGDVNI,
APVD HORATIVM CARDON.
M. DCVI.
CVM PRIVILEGIO.

Facultas R. admodum in Chriſto P. P. Claudij Aquauiuæ Societatis IESV *Præpoſiti Generalis huius libri imprimendi.*

CVM opus hoc *Viginti trium diſputationum aduerſus quoſdam viros doctos male de Antichriſto opinantes, à P. Benedicto Pererio, noſtræ Societatis Theologo cōpoſitum*, tres eiuſdem Societatis Theologi, quibus id commiſimus, recognouerint, ac in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi iis, ad quos pertinebit, videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus Romæ 5. Ianuarij 1606.

CL. AQVAVIVA, Societatis IESV
Præpoſitus Generalis.

Facultas R. D. D. Antonij Emmanuelis Chalomi huius libri imprimendi.

ANTONIVS EMMANVEL CHALOMVS in præfectura Lugdunenſi Conſiliarius Regius, in primatu Franciæ Iudex, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi Vicarius Generalis: opus hoc à Benedicto Pererio magno ingenio, excellentique doctrina viro compoſitum, & à Theologis recognitum, vt in lucem edatur facultatem concedimus, Lugduni 29. Iulij 1606.

CHALOM.

BENEDICTI PERERII VALENTINI E' SOCIETATE IESV.

PRIMA DISPVTATIO.

Qui fuerint iſtius opinionũ ſectatores.

1 IOANNES Annius Viterbienſis, qui edidit Commentaria Chronologica in Beroſum, Manethonem, Metaſthenem, & Philonem; vixit circa annum Domini milleſimum, quadringenteſimum, & octogeſimum. Is etiã ſcripſit Commentariolum in ſeptem extrema capita libri Apocalypſis, & dicauit Sixto Quarto Pontifici Maximo. Ante explanationem verò Apocalypſis, præmiſit hanc diſputationem, Vtrum Antichriſtus de quo multa ſunt à Daniele, & Beato Ioanne prædicta, iam venerit, nec alius fuerit, quàm Maometes: & hoc ipſe per longam Diſputationem affirmat, & concludit. Annium ſecutus eſt Ioannes Henthenius; Is enim in ſua Præfatione, quam antepoſuit Arethæ Commentariis in Apocalypſim de Græco in Latinum ſermonem à ſe conuerſis ſic ait, Non videtur abſurdum quod ſenſit Ioãnes Annius in Quæſtionibus ſuis ſuper Apocalypſim, quod beſtia de qua loquitur Ioannes in capite decimotertio Apocalypſis habens duo cornua ſimilia Agno, quam ferè omnes Interpre-

Ioannes Annius.

Henthenius.

tantur Antichriſtum, fuerit pſeudopropheta Maometes; qui licet ante multos annos mortuus ſit, eius tamen ſecta etiam nunc viuit,& viget ingente cum damno, & vexatione populi Chriſtiani. Sic ille; & ſuper hac ipſa re bene longam ſubtexit diſputationem,quanquam in eius Diſputationis fine profiteatur, nolle dicta ſua tanquam deliberatam,& certam ipſius ſententiam accipi,ſed tantùm voluiſſe occaſionem ſe doctioribus dare, quæ certiora, & profundiora ſunt perſcrutandi.

Clitouæus. Iacobus Clitouæus in ſuis Commentariis in Damaſcenum 2
ſuper capite vigeſimo ſeptimo libri quarti de fide orthodoxa, ait, Multis ſui ſeculi doctiſſimis viris eſſe viſum, verum Antichriſtum non fuiſſe alium niſi Maometem, qui omnium maximè contrarius fuit CHRISTO. Ac licet ibi Clitouæus nihil ex ſua ſententia decernat,eum tamen ſatis apparet,ad eam opinionem fuiſſe propenſum: ſicut etiam fuit Prateolus in littera M, in vocabulo Maometes. Quin etiam Genebrardus in ſua Chronologia, in anno Domini quingenteſimo nonageſimo, vbi primum incipit agere de Maomete; Ego,inquit,facilè crediderim,Antichriſtum fuiſſe ipſum Maometem: & adiicit eius rei argumentum ex ipſo nomine Maometis,cuius litteræ continent numerum illum *666.* qui eſt numerus nominis Antichriſti,vt in capite 13. Apocalypſis ſignificauit Beatus Ioannes.

Prateolus.

Genebrardus

Sed redeamus ad Annium Viterbienſem, cum quo omnis 3
futura nobis eſt diſceptatio. Suam hanc Annius diſputationem tres in partes diſtribuit, & ita ordinat, vt primo loco ponat rationes eorum,qui arbitrati ſunt,nondum veniſſe Antichriſtum: ſecundo loco nonnullis ipſe argumentis probat, iam veniſſe Antichriſtum, & hunc fuiſſe Maometem: tertio & vltimo loco reſpondet ad rationes ſuæ opinioni contrarias. At enim nos, quo breuiorem expeditioremque faciamus hanc tractationem,primo exponemus ſententiam, & rationes Annij,quem ſine dubitatione putamus vehementer eſſe allucinatum, atque deceptum: Deindè rationes contrarias ſententiæ Annij commemorabimus,validèque firmabimus, reiectis earum ſolutionibus ab ipſo traditis:

& cui

& cuilibet ſententiæ, dictóque eius continuò refutationem eius ſubiiciemus.

SECVNDA DISPVTATIO.

Diſcutitur prima ratio, ſiue argumentatio, qua vult Annius probare Maometem fuiſſe verum Antichriſtum.

4 TRIPLICITER Annius argumentatur, Maometem fuiſſe Antichriſtum, Primo quidem hunc in modum: Omnes, inquit, Doctores, qui ſecũdum litteram expoſuerunt Apocalypſim, vnanimiter affirmant, eum librum interpretandum eſſe ſecundùm litteram de ſolo temporali ſtatu quadruplici ipſius Eccleſiæ à tempore Beati Ioannis vſque ad finem mundi. Horum autem quatuor ſtatuum primus, per apertionem ſeptem ſigillorum, ſignificabat ſeptem perſecutiones Eccleſiæ ſub Romanis imperatoribus. Secundus ſtatus per clangorem ſeptem tubarum, præfigurabat ſeptem principales hæreſes, quibus valde oppugnanda, & diuexanda erat Eccleſia CHRISTI: Harum porrò hæreſum vltima fuit, & ſub ſeptima tuba naſcens, ſecta Mahometana. Tertius ſtatus per ſeptem phialas, iræ DEI, quæ continebant ſeptem plagas nouiſſimas præſignabat ſeptem graues admodum calamitates, quas paſſura erat, & iam ferè paſſa eſt Eccleſia. Quartus & vltimus ſtatus, qui in futurum expectandus eſt, continet damnationem meretricis magnæ, id eſt, euerſionem ſectæ Saracenorum, & generalem Chriſtianorum de Mahometanis triumphum. Atque hæc in ſumma, inquit Annius, & litteralis interpretatio Apocalypſis. Nam qui eam aliter exponunt, myſticam quidem veritatem tenent, ſed à ſenſu litterali longè recedunt. Licet enim Apocalypſis, vt dixit Beatus Hieronymus, tot habeat myſteria, quot verba; & in ſingulis verbis multiplices lateant intelligentiæ: cõſenſu tamen omnium Doctorum conſtat, inter varios ſenſus diuinæ Scripturæ ſolum litteralem ſenſum eſſe argumentatiuum, & eſſe quaſi fundamen-

tum cæterorum ſenſuum.

His igitur præmiſſis,quod intendit, ſic argumentatur Annius, 5
ſub finem ſeptimæ tubæ, quæ iam ante octingentos annos perſonuit,vt patet ex Chronicis,& ex ipſo rerum euentu,& ex ſententia expoſitorum literalium Apocalypſis,præcipuè verò Raymundi & Lyrani,extitit illa Beſtia,in capite 13.Apocalypſis deſcripta, habens duo cornua ſimilia Agno; quæ Beſtia ſecundum omnes, ſignificat Antichriſtum. Eo autem ipſo tempore, id eſt, circa annum Domini ſexcenteſimum, extitit Maometes:qui verè beſtia fuit, tum propter crudelitatem, tum propter beſtialem ſectam quam condidit: & is habuit duo cornua ſimilia Agno, ea verò fuerunt, ſimulatio legis & doctrinæ à Deo ſibi traditæ;& item ſimulatio miraculorum. Ergo cum omnia in ipſum congruant & quadrent,ipſe proculdubio fuit verus Antichriſtus.

Prima argumentatio Annij.

Hæc eſt Annij prima ratio ſiue argumentatio,ſed hæc ratio & 6
argumentatio leuiſſima eſt. Principio Annius ait, omnes expoſitores literales libri Apocalypſis exponere Apocalypſim de quadruplici Eccleſiæ ſtatu, quem ipſe declarauit: At iſti omnes quos dicit expoſitores,non ſunt niſi duo,aut tres, neque hi ſunt ex primariis, Aureolum dico,& Lyranum,quibus adiicit ipſe Raymundum,quem ego non legi. Ceteri autem omnes Interpretes libri Apocalypſis, vt Victorinus, Ticonius,Primaſius, Ambroſius, Andreas Ceſarienſis, Aretha, Beda, Haymo, Anſbertus, Anſelmus Rupertus,Richardus,Ioachimus Abbas,Thomas Anglus,Dionyſius Carthuſianus, & complures alij recentiores, multò ſecus, & longè diuerſa ratione Apocalypſim Beati Ioãnis interpretati ſunt. Deinde Annius ſatis incongruè atque inſcitè applicare & aptare voluit viſionem ſeptem ſigillorum ad ſeptem Eccleſiæ perſecutiones à Romanis Imperatoribus factas vſque ad tempus Conſtantini Magni. Iſtas enim perſecutiones fuiſſe decem, & non ſeptem, tam à Patribus, quàm à Scriptoribus Eccleſiaſticis traditum eſt; quarum perſecutionum vltimam Aureolus & Lyranus,quorum veſtigiis inſiſtit Annius,terminant non in tempore Conſtantini,ſiue in Maximiani & Diocletiani, ſed multò poſt in Iuliano

Refutatio rationis Annij.

Iuliano videlicet Apoſtata. His accedit,quod ratio interpretandi ſeptem ſigilla,quam tenuerunt Aureolus & Lyranus,& qua maximè innititur Annius, multiplici obnoxia eſt reprehenſioni, vt nos ſuper ſextum Caput Apocalypſis in explanatione ſingulorum ſigillorum oſtendimus.

TERTIA DISPVTATIO.

Expenditur ſecunda ratio & argumentatio Annij.

7 SECVNDA ratio & argumentatio Annij eſt huiuſmodi. Beatus Paulus in ſecundo capite Epiſtolæ ſecundæ ad Theſſalonicenſes docet, priuſquam venerit Antichriſtus,futuram diſceſſionem à Romano videlicet Imperio,& ab obedientia Romanæ Eccleſiæ; & hoc videtur tradere tanquam certum aduentus Antichriſti ſignum. Sed quo tempore venit Maometes, iam iſta diſceſſio à Romano Imperio facta erat, Medorum videlicet atque Perſarum, Chaldæorum,Mauritanorum, Ægyptiorum, Aſianorum, & Græcorum: omnes etiam Patriarchatus tam Græciæ, quàm Orientis diſceſſerant ab obedientia Romanæ Eccleſiæ. Hinc itaque apparet Maometem fuiſſe Antichriſtum.

8 Verùm in hac ſecunda ratione nihilo pluſquàm in prima ponderis eſt atque roboris: imò ea ratio deſtruit ſententiam, quam Annius probare vult. Iſta enim ratione conficeretur,multo ante Maometē veniſſe Antichriſtum: Multis quippè annis ante ipſum ingens facta eſt diuiſio & diminutio atq; deformatio Romani Imperij in multis prouinciis ei ſubiectis,per Gothos,Perſas, Hunnos, Vandalos,Lōgobardos,qui ante Saracenos RomanumImperium diu multúmq; vexauerunt,atque vaſtauerunt.Iam verò diſceſſio Eccleſiæ, & defectio multorum ab obedientia Romanæ Eccleſiæ quāta,& quam diuturna eſt facta,& quondam per Arrianos, Heſtitianos,Monotelitas,Pelagianos,& noſtris hiſce temporibus per Lutheranos & Caluiniſtas? Non igitur quælibet, & quomodolibet

Refutatur ſecunda ratio Anny.

bet facta diſceſſio certum aduentus Antichriſti indicium eſt; ſed diſceſſio,& diuiſio Romani imperij in decem Reges,qui extremo mundi tempore miſerè diſtrahent Romanum Imperium; Hoc enim Daniel Capite ſeptimo ſignificauit per decem cornua, quæ habebat quarta Beſtia ſignificans Romanum Imperium. Illorum autem decem Regum tres primò vincet Antichriſtus, Reges dico. Ægypti, Africæ,& Æthiopiæ; quibus debellatis,reliqui ſeptem Antichriſti ſe ſubmittent Imperio. Atque hoc ſenſiſſe & tradidiſſe Scriptores Eccleſiaſticos affirmat Beatus Hieronymus ſuper ſeptimo capite Danielis: In eandem ſententiam legenda ſunt quæ ſcribit Lactantius libro ſeptimo Diuinarum Inſtitutionum. Talis itaque diſceſſio & deſolatio Romani Imperij quantum ad dignitatem & poteſtatem & nomen eius traditur ab Antiquis proximum certúmque ſignum aduẽtus Antichriſti, vt probat Irenæus libro quinto ex Prophetia Danielis in capite ſecundo & ſeptimo.

Huiuſmodi porrò Romani Imperij diſceſſio & deſolatio nondum facta eſt, multis enim ſeculis poſt Maometem, atque adeo etiam nunc, ſummam tenet Romanus Imperator inter Chriſtianos Principes & populos auctoritatem & dignitatem atque maieſtatem. Huc etiam ſpectat quod ſcribit Beatus Apoſtolus in ſecundo Capite poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes: *& nunc* inquit,*quid detineat,ſcitis,vt reueletur in ſuo tempore, &c.* hæc verba indicant Paulum coram expoſuiſſe Theſſalonicenſibus non venturum Antichriſtum niſi prius diuiſo & diſſoluto Romano Imperio; quoad verò illud ſtaret, non eſſe venturum Antichriſtum: ſed hoc Paulus non putauit apertè committendum & prodendum literis, & ideo ſubobſcurè id ſignificauit: vnde ſubdit, *Qui nunc tenet,teneat,donec de medio fiat,& tunc reuelabitur ille iniquus*,id eſt, Qui tenent Romanum Imperium,teneant,& regnent, donec ipſum deſtruãtur; tunc autem manifeſtabitur Antichriſtus,atque ita locum iſtum Pauli tam Græci quàm Latini ſunt interpretati;
Cyrillus. idémque ſcribit Cyrillus, Ieroſolymitanus Catacheſi x v. Tertul-
Tertullianus. lianus de Reſurrectione, & ad ſcapulam, & in Apologetico: Lactantius

ctantius libro ſeptimo, optatus etiam Mileuctanus libro ſecundo contra Donaſtiſtas. Aiunt porrò iſti ipſi Auctores, ſolitos olim Chriſtianos aſſiduè orare DEVM pro conſeruatione Romani Imperij, quod perſuaſum haberent, quoad illud ſtaret, non venturum Antichriſtum, & dilectum iri atrociſſimam, quam ille aduerſus Chriſtianos conceitaturus eſt perſecutionẽ. Videat lector Sanctum Hieronymum in Reſponſione ad Quæſtionem xi. Algaſiæ, & Beatum Auguſtinum in libro 20. de Ciuitate Dei Capite 29.

Lactantius optatus.

Hieronymus. Auguſtinus.

QVARTA DISPVTATIO.

Declaratur tertia ratio & argumentatio Annij, ſimúlque ſuper eadem re Aureoli & Lyrani refertur opinio.

10 TErtia ratio Annij hæc eſt Beatus Ioannes in decimotertio Capite libri Apocalypſis inſinuit tempus aduentus Antichriſti, dicens, *Qui habet intellectum, computet numerum Beſtiæ, numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.* Vocabulum autem numeri interdum ponitur in ſcriptura pro tempore, vt apud Dauidem, *Notum fac mihi finem meum & numerũ dierum meorum, vt ſciam qui deſit mihi.* Dicit igitur Ioannes numerum hominis, eſſe numerum Antichriſti, ſexcenti ſexaginta ſex, id eſt, tempus Natiuitatis CHRISTI ſecundum humanam naturam, qui toties in Euangelio appellatur filius hominis, accommodari debere ad numerum eius, id eſt, ad tempus ortus Antichriſti per annos ſexcentos ſexaginta ſex. Voluit autem verbis iſtis obſcuris Ioannes ſignificare, quod à tempore quo natus eſt homo Chriſtus vſque ad tempus quo naſciturus erat Antichriſtus præterituri erant anni ſexcenti ſexaginta ſex. Sed eo ipſo tempore, id eſt, annis ſexcentis ſexaginta ſex poſt ortũ Chriſti natus eſt Maometes, nec vllus alius eo tempore fuit qui exiſtimari poſſit fuiſſe Antichriſtus, ergo Maometes fuit verus Antichriſtus, ſic Annius.

Pſalm. 38.

Aureolus. Aureolus in ſua Compendiaria expoſitione libri Apocalypſis 11 ſuper caput 13. eius libri, etiam applicans ad Maometem numerum illum ſexcenti ſexaginta ſex, ſcribit, quod ſecundum expoſi- *Innocentius.* tionem Innocentij tertij, Iſti anni ſexcenti ſexaginta ſex intelligi debent de tempore quo duratura eſt ſecta Saracenorum: Verùm hoc cum euentu rerum non congruit: Si enim computes à tempore Maometis qui cœpit in anno ab ortu Domini ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo vſque ad præſentem annum, iam multo plures ſexcentis ſexaginta ſex annis præterierunt, cum tamen etiam nūc duret ac vigeat iſta ſecta. Alij verò aliter iſtum numerum annorum interpretantur, & accommodant ad Maometem, & legem atque ſectam eius. Sed quia de futuris non eſt aliquid per certitudinem temerè pronuntiandum, idcirco verus intellectus iſtius numeri, Spiritui ſancto relinquatur. Hæc Aureolus.

Lyranus. Lyranus autem ſuper iſtud Caput 13. libri Apocalypſis arbitra- 12 tur, numero illo ſexcentorū ſexaginta ſex non denotari tēpus vel ortus, vel prædicationis, vel regni Maometis, ſed propriè denotari tempus mortis eius. Ab ortu enim Domini vſque ad finem Imperij Imperatoris Heraclij, quo imperante vixit Maometes, fluxerunt anni ſexcenti quadraginta tres: Cœpit autem Heraclius imperare, anno Domini, ſexcenteſimo decimotertio, & imperauit annis triginta. Maometes autem vixit annis ſexaginta tribus, qui iuncti prioribus efficiunt ſeptingentos ſex annos: Verū ex his annis detrahendi ſunt anni, quibus vixit Maometes imperante Heraclio, ne bis eoſdem annos cōputemus: Opinatur vero Lyranus iſtos annos fuiſſe quadraginta; quibus dēptis ex illo numero ſeptingentorum ſex annorum, reſtant præcisè ſexcenti ſexaginta ſex anni ab ortu Domini vſque ad mortē Maometis ita Lyranus.

QVINTA DISPVTATIO.

Refellitur proximè dicta ratio Annij.

TERTIA hæc Annij ratio & argumentatio, nihilō me- 13 lior duabus prioribus, quin etiam leuior & putidior eſt. Principio, falſum eſt illud quod ſumpſit Annius, vocabulum

bulum numeri præciſè ſumptum in ſacris literis interdum poni pro tempore: nullum enim in ſacra ſcriptura huiuſmodi vſurpationis exemplum reperire licet. Nam in teſtimonio Dauidis quod ipſe adhibet, non dicitur præciſè, *Notum fac mihi numerum*, ſed cum adiunctione *numerum dierum meorum* quod apertè denotat tempus: is enim loquendi modus non ſolùm in ſacris ſed etiam in profanis literis, & in vulgari hominum ſermone frequenter vſurpatur pro tempore. Sed hoc Annium nihil adiuuat. Deinde, Beatus Ioannes eo in loco non loquitur de numero temporis vel ortus, vel regni, vel mortis Antichriſti, ſed de numero ſignificato per literas nominis eius, vt in eius loci explanatione omnes tradunt Interpretes, & verba proximè antecedentia demonſtrant, quibus ſignificat Ioannes tale futurum Antichriſti nomen, vt eius nominis literæ Græcæ reddant illum numerum ſexcenti ſexaginta ſex. *Pſalm. 38.*

14 Præterea falſum eſt, numerum annorum ſexcentorum ſexaginta ſex ab ortu Domini quadrare ad tempus vel Natiuitatis, vel prædicationis, vel mortis Pſeudoprophetæ Maometis: quod manifeſtum fit legenti ſcriptores qui Chronologiam vitæ, ac rerum geſtarum, obitúſque Maometis ſcriptis prodiderunt. Matthæus Palmerius Florentinus, ſatis laudatus Chronographus circa annum Domini quingenteſimum nonageſimum ſeptimum ſic ait: Maometes naſcitur: qui poſtea tanquam magnus DEI propheta Saracenis leges dedit, & naſcitur in Arabia: & circa annum Domini ſexcenteſimum vigeſimumtertium ait, Maometem cœpiſſe profiteri ſe prophetam DEI, & ſuos ſectatores vocaſſe Saracenos, à Sara legitima vxore Abrahę, quaſi legitimos diuinę promiſſionis ſucceſſores. Et in anno Domini ſexcenteſimo vigeſimo ſeptimo ſignat tẽpus mortis Maometis, ex quo apparet Maometem nec annũ ætatis quadrageſimum exceſſiſſe, & multis annis obiiſſe ante ſexcẽteſimũ ſexageſimũ ſextũ annũ ab ortu Domini Noſtri. Et præter Palmerium idem tradunt plures alij. Cedrenus in Cõpendio Hiſtoriarum ſcribit eũ eſſe mortuũ anno Domini ſexcenteſimo trigeſimo. Maſeus in Chronico Hiſpaniæ ſignat eius obitũ *Matthæus Palmerius.* *Cedrenus.* *Maſeus.*

Martinus Polonus. in anno Domini ſexcẽteſimo vigeſimo octauo. Martinus Polonus tradit ſurrexiſſe Maometẽ prophetã Saracenorum circa annum duodecimum Imperii Heraclij, cuius Imperij exordium facit in Genebrard. anno Domini ſexcenteſimo duodecimo. Genebrardus in ſua Chronologia, aſſerit Maometem natum anno Domini quingenteſimo nonageſimo ſecundo, & anno ſexcenteſimo vigeſimo primo eum iura & leges dare cœpiſſe decennium regnaſſe in Arabia, mortuum eſſe anno Imperij Heraclij decimoſeptimo. Cum autem Heraclius regnare cœperit circa annum Domini ſexcenteſimum duodecimum, Maometes verò natus ſit circa annũ Domini quingenteſimum nonageſimum ſecundum, inde ſequitur non perueniſſe ad annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum. Apparet igitur ex his quę dicta ſunt, numerum illũ, ſexcenti ſexaginta ſex, etiam ſi applicetur ad numerum ſexcentorum ſexaginta ſex annorum, qui ab ortu Domini fluxerunt, nullo tamen modo quadrare ad tempus vel ortus, vel prædicationis, vel regni, vel obitus ipſius Maometis.

SEXTA DISPVTATIO.

Excutitur opinio Genebrardi opinantis vel ipſum nomen Maometis Græcè ſcriptum arguere fuiſſe eum Antichriſtum.

Genebrard. GENEBRARDVS In ſua Chronologia, eo quem paulo ſupra citaui loco, numerum illum ſexcenti ſexaginta ſex verè intelligens de numero nominis Antichriſti, opinatur, eum numerum deſignari per literas, quas habet nomen Maometis Græcè ſcriptum. Sunt autem literæ eius nominis octo M. A. O. M. E. T. I. S. apud Græcos enim, apud quos literæ Alphabeti Græci ſingulæ denotant aliquem numerum, M, ſignificat quadraginta, A, vnum, O, ſeptuaginta, M, quadraginta, E, quinque, T, triginta, I, decem, S, ducenta, Ex his autem omnibus numeris ſignificatis per octo literas in nomine Maome-

tis Græ

tis Græcè ſcripto contentas,conficitur numerus ille ſexcentorum ſexaginta ſex, quem Beatus Ioannes dixit eſſe numerum nominis Antichriſti. Atque hinc probabilem duci coniecturam putat Genebrardus, Maometem fuiſſe Antichriſtum.

16 Sed eſt profectò iſtiuſmodi argumẽtatio valde topica, ob idque perinfirma. Nam cum multa ſint nomina quorũ litteræ reddunt illum ipſum numerum ſexcentorum ſexaginta ſex, concluderetur vtique, ſi ratio Genebrardi admitteretur, multos ex his qui iam fuerunt, & nunc ſunt, & poſtea futuri ſunt, fuiſſe, & eſſe, & fore Antichriſtos. Ecce ſecundum Iræneum & Hyppolitum, nomen Antichriſti erit ΤΕΙΤΑΝ: ſecundum Ticonium, & Andream Cæſaricenſem, nomen Antichriſti erit ΛΑΜΠΕΤΙΣ: ſecundum Aretham ΛΑΤΕΙΝΟΣ: ſecundum Primaſium, ἈΝΤΕΜΟΣ: quodlibet enim iſtorum nominum habet literas ſignificantes numerum illum ſexcentorum ſexaginta ſex. Tanta porrò varietas opinionum de nomine Antichriſti ex eo nata eſt, quod literæ Græcæ ſignificantes numerum ſexcentorum ſexaginta ſex, in multa & varia nomina conuenire poſſunt. Non igitur ſatis eſt ad probandum aliquem fuiſſe Antichriſtum, oſtendere in nomine eius contineri literas, quæ denotant numerum illum ſexcentorum ſexaginta ſex: Sed præter hoc adeſſe debent cætera omnia, quæ de Antichriſto, & à prophetis prædicta, & à patribus memoriæ prodita ſunt.

Genebrardus refellitur.

17 Abſoluimus priorem partem huius diſputationis aduerſus Annium, in qua oſtendimus, inanes & futiles eſſe tres principales rationes, quibus ille probare conatus eſt, Maometem fuiſſe verum Antichriſtum. Sequitur poſterior pars huius noſtræ tractationis aduerſus eundem Annium, in qua ponuntur ſeptem rationes, quibus oſtenditur, perabſurdum eſſe opinari, Maometem fuiſſe Antichriſtum, & reſponſiones Annij ad eas rationes confutantur.

SEPTIMA DISPVTATIO.

Ponitur prima Ratio, & Annij ad eam Reſponſio reijcitur.

SEPTEM Rationum quibus probari poteſt, Maometem 18
non fuiſſe Antichriſtum, prima eſt huiuſmodi. Eſt generalis atque omnium fidelium communis ſententia, nondum aduenïſſe Antichriſtum, ſed eum prope finem mũdi venturum: ergo Maometes, qui annis abhinc circiter mille, & venit, & mortuus eſt, non fuit Antichriſtus. Ad hanc ratione͂ quadrupliciter Annius reſpondet. Primò, ait iſtã eſſe opinione͂ vulgi; non eſſe autem probabile, quod videtur vulgo, ſed quod videtur ſapientibus, vt docet Ariſtoteles in primo libro Topicorũ. Deinde, etiamſi opinio iſta vt aliquorum Doctorum; non eſt tamen, inquit, eorum, qui literaliter expoſuerunt. Beati Ioannis Apocalypſim, ſed eorum, qui tantùm allegoricè, ac myſticè interpretati ſunt. Ad hæc, ait, poſteriores Doctores in hoc ſecutos eſſe priores Doctores, qui præceſſerunt aduentum Maometis, & idcirco tunc verè dixerunt, nondum aduenïſſe, ſed venturum eſſe Antichriſtum. Quarto & poſtremo loco reſpondet, dupliciter poſſe nos loqui de Antichriſto, vel tanquam de vna aliqua ſingulari perſona, vel de ſecta eius, cuius ille eſt quaſi caput, & ſectatores illius ſunt tanquàm membra ipſius: Solet autem ſcriptura eiuſmodi caput, & membra eodem ſæpius nomine appellare: exe͂pli cauſa, Hoc nomen Iacob, vel Iſraël, non ſolùm illi Patriarchæ qui fuit filius Iſaac; ſed etiam poſteritati eius non raro in ſacris literis tribuitur: Nam DEVS Exodi 4. populum Hebræum appellat filium ſuum primogenitum Iſraël. Quoniam igitur ſecta Maometi duratura eſt vſque ad finem mundi, & in nouiſſimo mundi tempore atrociſſima bella per gentes Gog, & Magog concitabit, & geret aduerſus Chriſtianum populum, idcirco vltima illa pars ſectæ Maometanæ potiſſimum inſignitur, & appellatur nomine Antichriſti. Eſt hæc eſt quidem Annij quadripartita reſponſio ad primam noſtram Rationem.

Quadruplex Annij reſpõſum ad primã rationẽ.

Sed

19 Sed hæc eius reſponſio talis eſt, vt & meritò debeat; & facile refelli queat. Primò enim, generalem eſſe omnium fidelium ſenſum atque ſententiã, non modo nunc, ſed omnibus ſuperioribus temporibus vſque ab exordio Eccleſiæ, quod Antichriſtus prope finem Mundi vẽturus ſit, pro magno & valido ducendũ eſt argumento. Tam generalis etenim, & antiqua fidelium exiſtimatio, apertè indicat eam eſſe vetuſtiſſimam certiſſimamque Traditionem ab Apoſtolis vſque profectam: præſertim verò cum ea ſententia non ſit tantum vulgi, ſed omnium Doctorum, qui de Antichriſto ſcripſerunt: quorum concors eſt ſententia, Antichriſtum nouiſſimo mundi tempore venturum, & perſecutionem eius proximè futuram ante generale omnium hominum Iudicium. Nec illi loquuti ſunt de Antichriſti ſecta, vel ſectatoribus, ſed de ipſa eius ſingulari perſona, cui talia tribuunt, qualia ſectæ, & ſectatoribus eius haud quaquam conuenire poſſunt vt patet conſideranti eorum dicta, & ex his quæ nos in proceſſu huius Diſputationis dicturi ſumus manifeſtum erit.

OCTAVA DISPVTATIO.

Super Annij reſponſione ad ſecundam rationem qua probatur Maometem non fuiſſe Antichriſtum.

20 PONIT contra ſuam ſententiam Annius ſecundam rationem ductam, vt ipſe putat, ex auctoritate Beati Auguſtini: in quodam inquit libello, quem de Antichriſto ſcripſit Auguſtinus, ait, futurum ex gente Iudæorum Antichriſtum, & futurum ex tribu Dan, & naſciturum Babylonæ: hæc autem tria nullo modo conueniunt Maometi, is enim nec Iudæus fuit, nec Babylonæ natus, ſed Arabs, & in Arabia genitus. Ad hoc ita reſpondet Annius, Auguſtinum iſta dixiſſe non hiſtoricè & literaliter loquẽdo, ſed allegoricè ac myſticè, in quo genere interpretandi

pretandi Doctor ille multùm excellit. Significare autẽ voluit Auguſtinus Antichriſtũm aſſumpturũ in legem ac ſectam ſuã nõnullas Iudæorũ ceremonias, vt Circumciſionẽ & Sabbati obſeruantiam, & quædã alia, quo magni ſibi conciliet Iudæos, Et hoc reuera fecit Maometes, qui etiam ſecundum myſticũ ſenſum dici poteſt fuiſſe ex tribu Dan; Dan enim filius fuit Iacob ex ancilla; per quod ſignificatus eſt Maometes, is enim fuit ex gente Agarenorum, qui originem trahunt ab Iſmaele filio Agar, quæ fuit ancilla Abrahæ. Quod verò dicitur Antichriſtũ Babylonæ naſciturũ, benè ſecundum myſticam intelligentiam, aptatur Maometi: Babylõ enim vocatur mater fornicationũ, id eſt, Idololatriæ, ſiquidem ibi cœpit illa & maximè inquit: Maometes autem fatetur parentibus ſe natum eſſe Idololatris, & ſe Idololatriæ innutritum eſſe: Certè in ſuo Alcorano facit DEVM ita ſecum loquentem: Pauper fuiſti, & dicaui te: Idolis ſeruiuiſti, & vocaui te; Hæc Annius.

Refutatio Annij.

Sed eſt profectò valde friuolum, & nugale reſponſum hoc Annij Principio libellum de Antichriſto quem ſub nomine Auguſtini citat Annius, non eſſe ingenij, & facundiæ Auguſtinianæ opus, multis, & manifeſtis conſtat argumentis. Deinde, auctor illius libelli quicumque is fuerit, non allegoricè, & myſticè, vt inquit Annius, ſed omnino hiſtoricè loquitur de Antichriſto: texit enim hiſtoriam vitæ & rerum gerendarum ab Antichriſto. Sed ſunt complures alij Auctores iſtius libelli, multò grauiores & celebriores Scriptores, etiam ipſo Beato Auguſtino vetuſtiores, qui tria illa ſuprà dicta de Antichriſto apertè, & affirmatè tradiderunt: Antichriſtum enim eſſe futurum Iudæum & Circumciſionem, & diem Sabbati ſeruaturum, ait Hieronymus ſuper Caput 11. Danielis & putatus vulgo Ambroſius in ſecundum Caput ſecundæ Epiſtolę ad Theſſalonicenſes, Beatus etiam Martinus apud Sulpitium in ſecundo libro, & Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi xv. necnon & Beatus Gregorius libr. 11. Epiſtolarum 3. Futurum porro Antichriſtum ex tribu Dan tradit Irenæus libro v. & Hyppolitus in oratione de conſumatione ſeculi, Ambroſius de Benedictionibus Patriarcharum, Auguſtinus quæſt. 22. in librum Ioſue, 21

Hieronymus.

Theodo

Theodoretus quæſt. 109. in Geneſim, Beatus Gregorius libr. 31. Moralium Cap. 18. necnon & Damaſcenus libro 4. de fide orthodoxa cap. 27. Deniquè hoc ipſum tradunt Interpretes libri Apocalypſis ſuper Caput ſeptimum eius libri, vt Andreas Cæſarienſis, Beda, Aymo, Anſbertus, Anſelmus, Ricardus, & plures alij. Cum igitur omnes ſupradicti Auctores hiſtoricè loquentes de Antichriſtò, affirment fore ipſum genere Iudæum & ex tribu Dan, & naſciturum Babylonæ: Hæc autem reuera nequaquam Maometi conueniant, velit nolit, fateri cogitur Annius, ſententiam iſtam ſuam de Maomete, contra omnium eſſe Patrum, & Catholicorum Eccleſiæ Doctorum doctrinam & ſententiam.

NONA DISPVTATIO.

Refellitur Annij Reſponſio ad tertiam rationem quod Maometes non fuerit Antichriſtus.

22 TERTIA Ratiò, qua demonſtratur, Maometem non fuiſſe Antichriſtum, eſt huiuſmodi. Diuina ſcriptura apud Danielem capite ſeptimo & duodecimo, ſignificat, Antichriſti regnum, vel potius perſecutionem fidelium ab eo concitandam, duraturam eſſe per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id eſt vt omnes interpretantur, per tres annos, & dimidium anni. Hoc autem nullo modo aptari poteſt ad Maometis regnum, vel ad eius ſectam: nam & illius principatus multò fuit diuturnior, eiuſque ſecta ab hinc mille fermè annis cœpta, etiam nunc permanet. *Eo ut Danielis cap. 7. & 12.*

23 Ad hanc rationem dupliciter Annius reſpondet. Primò ait, ſupradictis verbis ſignificari regnum Antichriſti, id eſt, Maometis, quantùm ad vltimam partem ſectæ & regni eius futuram paulo ante finem Mundi; quam Beatus Ioannes in Apocalypſi Capite vigeſimo deſignauit vocabulo Gog, & Magog. Huius itaque ſectæ Antichriſti ſiue Maometis nouiſſima perſecutio aduerſus fideles Chriſti, durabit per tempus, & tempora, *Annij Reſpōſio ad tertiā rationem.*

& dimidium temporis,id eſt,per tres annos & dimidium.Hæc tamen reſponſio propterea non multum placet Annio,quod ei myſtica magis, quam literalis eſſe videatur. Quocirca ſubiicit alteram reſponſionem , quam ipſe magis approbat, quod eam putet eſſe literalem. Ait,in ſupradictis illis verbis Danielis,vocabula illa *Tempus & tempora* non ſignificare tempus propriè dictum, ſiue temporariam durationem,ſed ſignificare regnum & dominationem temporalem, & ſecundum hanc ſignificationem & intelligentiam, dictum illud Danielis optimè aptatur Maometi. Tres enim ſunt partes totius terræ habitabilis,Aſia, Africa, & Europa: & Aſia quidem ferè duplo maior eſt quam Africa; Europa duplici olim regebatur Imperio,altero Græco, ſiue Conſtantinopolitano; altero Latino ſeu Romano. Veriſſimè igitur à Daniele prædictum eſt, regnaturum eſſe Antichriſtum per tempus, & tempora,& dimidium temporis:quia Maometes per ſectam ſuam triplex Imperium adeptus eſt. Primum enim inuaſit regnum Africæ,quod ſignatur per *tempus*:Deinde,obtinuit regnum Aſiæ, quod ſignatur per *tempora*,in duali numero poſitum, quia, vt dictum eſt, Aſia quaſi duplo maior eſt quàm Africa:Denique dimidiatum Europæ Imperium rapuit,Græcum videlicet & Conſtantinopolitanum Imperium.Sic Annius.

Confutatio Annij. Verum in huiuſmodi reſpōſione Annij multa ſunt meritò improbanda.Primò,quod Daniel in illis verbis loquatur de ipſa Antichriſti perſona,& de duratiōne perſecutionis eius contra fideles CHRISTI,concors eſt omnium & Danielis,& libri Apocalypſis Interpretum , omniúmque Doctorum ſententia : vt mirari ſatis non queam ingentem Annij vel inſcitiam, ſententiam Doctorum omnium ignorantis; vel temeraritatem, arrogantiam, impudentiam, tot, tantorúmque virorum auctoritatem aſpernantis, & pro nihilo ducentis. Deinde nuſquam in diuina ſcriptura vocabulum(tempus)ſignificat temporale regnum, & dominationem: eſt enim ſanè quam ridiculus ipſe Annius, qui ad hoc probandum affert illa verba Dauidis, *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam* & illa Pauli: *Dies enim mali ſunt:* hæc enim 24

Psalm. 118. *Ephes. 5.*

teſtimo

teſtimonia nihil ad rem facere, apertè videt, etiam qui non acutè videt. Multò minùs reperire licet, in ſacris literis vocabulum tempus ſignificare Aſiam, vel Africam, vel Europā. Quomodo igitur Annius tam confidenter ſua figmenta aſſerere, & nobis obtrudere auſus eſt, quæ nulla ſcripturæ, aut probati cuiuſpiam Doctoris auctoritate firmantur: quin etiam, & Scripturæ, cunctiſque Doctoribus aduerſantur. Nempe, iſta phraſis: *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis* tribus in locis diuinæ ſcripturæ reperitur primò apud Danielem Capite ſeptimo, vbi loquens de quarta beſtia, quæ ſignificabat quartum regnum terrenum, id eſt, Monarchiam & Imperium Romanorum, ait, cornua decem eius Beſtiæ ſignificare decem Reges in quarto illo regno futuros: poſt quos ſurrecturus erat alius Rex potentior illis, & *tres inquit, illorum humiliabit, & ſermones contra* EXCELSVM *loquetur, & Sanctos* ALTISSIMO *conteret, & tradentur in manu eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Quis non videt, illud, *vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis* ſignificare certū quoddam temporis ſpatium, quo ille præualebit aduerſus ſanctos, nec poſſe id vllo modo optari ad Regnum Aſiæ, Africæ, & Europæ. Idem Daniel iterum ea phraſi vſus eſt in capite 12. Nam illi ex Angelo percunctanti: *vſque quo finis horum mirabilium*: Reſpondens ille iurauit per viuentem in æternum, *quia in tempus & tempora, & dimidium temporis* qua locutione proculdubio deſignauit certum aliquod temporis ſpacium, non autem regnum aliquod temporale, vt dixit Annius. Denique reperitur hæc ipſa phraſis apud Beatum Ioannem in duodecimo Capite Apocalypſis: vbi loquens Beatus Ioannes de muliere, quæ amicta erat ſole, & ſubiectam pedibus ſuis lunam habebat, ſic ait, *Datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, & volauit in deſertum, in locum ſuum, vbi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis, à facie ſerpentis.* Vel vnus hic locus euidenter conuincit, ineptiſſimam eſſe illam Annij Interpretationem de tribus terræ partibus, vt quæ ad hunc locum Apocalypſis nullo modo cōgruat. Immo quod Ioannes in hoc loco dixit. *Per tempus & tempora, & dimidium temporis* Idipſum paulo

C 2 ante

ante in eodẽ capite apertius dixerat appoſito certo numero dierũ, ita ſcribẽs *Mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à* D E O, *vt ibi paſcat eam diebus mille ducentis ſexaginta*: qui numerus dierum efficit tres annos, & dimidium anni, minus decem & octo diebus, qui dies ei numero deſunt ad complementum trium annorum & dimidij anni. Si enim dixiſſet, diebus mille ducentis ſeptuaginta octo, eo vtique numero integros tres annos, & dimidium anni expreſſiſſet. Cur autem Beatus Ioannes illos decem & octo dies omiſerit, cauſam requirat lector ab Interpretibus libri Apocalypſis, præſertim verò à noſtro Ribera, cuius nõ eſt ſuper ea re aſpernabilis coniectura.

DECIMA DISPVTATIO.

Exponitur Annij Reſponſio ad quartam rationem, quæ eſt de Henoc & Elia futuris Antichriſti aduerſarijs, & prænuncijs ſecundi aduentus Domini ad Iudicium.

QVARTA Ratio contra Annium ita ſe habet. Ex ſa- 26
cra Scriptura, ex antiquiſſima Eccleſiæ traditione, ex Patrum ſententia, ex communi ſenſu populi Chriſtiani conſtat, quo tempore venturus eſt Antichriſtus, & paulo ante diẽ Iudicij, D E V M eo tempore miſſurum duos quaſi teſtes veritatis, Henoc & Eliam: qui retegãt & reſoluãt fraudes Antichriſti, eiuſque doctrinam expugnent, furorem reprimant, retundant conatus, & fideles in fide C H R I S T I confirment, & errore deceptos ab Antichriſto reuocent ad veritatem. De iſtis duobus extat in huius libri capite vndecimo illuſtris Beati Ioannis prophetia. In hæc verba: *Dabo duobus teſtibus meis: & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo Candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Et ſi quis voluerit nocere eis; ignis exibit de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum ne pluat diebus prophetiæ ipſorũ: & poteſtatẽ habent ſuper aquas,*

aquas, conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunque voluerint, & cum finierint teſtimonium ſuum, Beſtia, quæ aſcendet de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & vincet eos, & occidet illos. Hæc Beati Ioannis prophetia de illis duobus teſtibus, ſecundum interpretationem ferè omnium eius libri explanatorum, aliorúmque Doctorum, pertinet ad Henoc & Eliam. Ergo ſi tempore Antichriſti venturi ſunt Henoc & Elias, cum iſti nec tempore Maometis, neque vſque adhuc venerint, iam mille propemodum annis poſt Maometem tranſactis, euidenter concluditur, nec Maometem, nec vllum eorum qui antehac fuerunt, verum fuiſſe Antichriſtum.

26 Ad hanc rationem ita reſpondet Annius. Iſtud inquit, de Henoc & Elia venturis contrà Antichriſtum, nuſquàm reperitur in ſacris & Canonicis libris, ſed eſt opinio popularis, nata ex Traditionibus Iudæorum, & Iudaizantium Hæreticorum, vt ait Beatus Hieronymus ſuper illis verbis Malachiæ: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam priusquam veniat dies Domini magnus, & horribilis &c.* docet enim Hieronymus per Eliam, ſecundum myſticum ſenſum, eſſe ſignificatum Ioãnem Baptiſtam, præcurſorem primi aduentus Domini: de eo namque Gabriel dixit Zachariæ patri eius: *Ipſe præcedet eum in ſpiritu & virtute Eliæ*, & Dominus in Euangelio loquens de Ioanne Baptiſta: *Elias*, inquit, *iam venit, & fecerunt in eum quæcumque voluerunt; & ſi vultis recipere, ipſe Ioannes eſt Elias*: non igitur apud Malachiam nomen Eliæ ſignificat propriè verum illum Eliã, ſed miſtycè vel Ioannem Baptiſtam, vel, vt inquit Hieronymus, chorum prophetarum, id eſt, perfectorum Doctorum, feruentium prædicatorum, & acrium propugnatorum fidei Chriſtianæ.

Reſponſio Annij ad quartam rationem.

Malac. 4.

Matt. 11.

27 Deinde obiicit Annius ſibi ipſi auctoritatem & ſententiam Beati Auguſtini affirmantis, eſſe in Eccleſiæ & in populo Chriſtiano receptiſſimum atque celeberrimum, in extremo mundi tempore Eliam venturum eſſe, qui ſua prædicatione Iudæos ad fidẽ CHRISTI conuertet. Cui obiectioni ſic occurrit Annius: Auguſtino, inquit, qui antiquam & communem populi opinio-

nem ſecutus eſt de Elia venturo in nouiſſimis mundi temporibus, ſi eius dicta non ſunt reiicienda, ſed ad bonum ſenſum accommodanda, ita reſpondendum eſt. Elias in propria perſona non eſt pugnaturus cum perſona Antichriſti, qui vocatur in Apocalypſi Pſeudopropheta, ſed cum eius ſecta, quæ ibi nominatur Beſtia: Hęc enim ſecta Maometis, quem putamus fuiſſe Antichriſtum, in vltimis mundi temporibus pergentes Gog & Magog, maximis viribus acerrimè oppugnabit Eccleſiam & populum Chriſtianum. Ego autem, inquit Annius, per Enoc & Eliam venturos, vt vulgo creditur ad repugnandū Antichriſto, ſignificari arbitror; per Henoc quidem Imperatorem eo tempore futurum, Chriſtianę fidei ac Religionis propugnandæ ac tuendæ Zelantiſſimum: per Eliam verò, Pontificem Maximum qui duo extremis illis mundi temporibus per ſe, & per ardentiſſimos prædicatores Euangelij, & per milites fortiſſimos Chriſtiani nominis defenſores validiſſimè dimicabunt cum gentibus illis Gog & Magog; quibus debellatis atque profligatis, fœliciſſimam referent victoriam, & lætiſſimam pacem Chriſtiano populo afferent. Hactenus reſponſio Annij ad quartam rationem enarrata eſt.

VNDECIMA DISPVTATIO.

Supradicta Reſponſio Annij ad quartam rationem de aduentu Enoc & Eliæ refutatur.

SVPRADICTA Reſponſio Annij ad quartam ratio- 28
nem, licet ei valde acuta, & probabilis eſſe, penitúſque rationem quartam diſſoluere videatur; ea tamen ſi bene conſideretur, talis eſt, vt euidenter prodat & arguat ignorantiam eius cum ingenti confidentia & temeritate coniunctam; quod ex paucis quæ ſubiiciam fiet lectori manifeſtum. Principio, Annius magna dicit aſſeueratione, nuſquam in libris canonicis & ſacris reperiri, Henoc & Eliam in extremis mūdi temporibus eſſe venturos: At enim quatuor in locis diuinę ſcripturæ id expreſſè tra

ſè traditum eſt. Primus locus eſt in capite quarto prophetiæ Malachiæ,vbi hæc referuntur Dei verba; *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis,& conuertet Cor Patrum ad filios,& Cor filiorum ad patres eorum:ne forte veniant,& percutiant terram anathemate.* Quod autem Malachias iſtis verbis locutus ſit de propria perſona Eliæ, claro eſt indicio, & præualido argumento, quod auctor libri Eccleſiaſtici in Capite quadrageſimo octauo loquens de laudibus Eliæ prophetæ, virtutes eius,ac res geſtas commemorando hæc ipſa verba Malachiæ de ipſo Elia ponit, Et 70. Interpretes pro eo quod Latina tranſlatio habet in illo Malachiæ loco, *Eliam prophetam* ipſi habent *Eliam Thesbitem* nempe vocabulo patriæ propriam illius prophetæ perſonam deſignantes:vt eorum tranſlatio nullum prorſus reliquum faciat locum ambigendi de vero Elia locutum eſſe in eo loco Malachiam.

Locus Malachiæ cap.4. ex profeſſo tractatus.

29 Beatus Chriſoſtomus in Homilia quinquageſima octaua in Matthæum tractans hæc verba Malachiæ,& ponderans quod vocauerit Eliam Theſbitem: vide,inquit,exactam diligentiam prophetiæ prædicationis, nam quia propter myſterij ſimilitudinem, Ioannes quoque poterat nominari Elias;ne confuſio fieret,patriã eius adſcripſit, Eliam Theſbitem appellans, Ioannes enim nõ erat Theſbites: Cætera quæ Chryſoſtomus deinceps ſubdit,videat lector apud ipſum. Iſtam quoque lectionẽ 70. Interpretũ de Elia Theſbite habent in Cõmentarijs ſuis in Malachiã Hyeronimus Cyrillus,Theodoretus.Adhæc Malachias eo loco ait, Eliam venturum vt conuertat Hebræos,& ſicut in Capite 48. Eccleſiaſtici ſcriptum eſt,*vt reſtituat tribus Iacob*: hoc autem non præſtitit Ioannes Baptiſta,pauciſſimi quippe Iudæorum per eum conuerſi ſunt ad Chriſtum.Denique,manifeſtè loquitur Malachias de aduentu futuro ante diem Iudicij,appellans eum diem Domini magnum, & horribilem, in quo terra percutienda eſt anathemate. Hoc autem minimè conuenit in tempus primi aduentus Domini,id enim tempus diuina ſcriptura vocat tempus acceptabile, & diem ſalutis,in quo dominus venit, non vt iudicet mundum, ſed

Sãctus Chriſoſtomus.

Ioan.3.

vt

vt ſaluetur mundus per ipſum. Apparet igitur ex his quæ diximus Malachiam eſſe locutum de aduentu veri Eliæ ante diem Iudicij. Sed, nec ante Maometem, nec tempore ipſius, nec poſt ipſum vſque ad hodiernam diem venit Elias talia faciens, qualia de eo prædicta ſunt: ergo nec Maometes, neque vllus eorum qui antehac fuerunt, verus fuit Antichriſtus.

Sed nobis opponitur ab Annio auctoritas Beati Hieronymi qui 30
ſuper eo Malachiæ loco ſcriptum reliquit, in illis Malachiæ verbis per nomen Eliæ ſignificari vel vniuerſum chorum Prophetarum vel Ioannem Baptiſtam præcurſorem Domini, qui ſimilem Eliæ ſpiritum, & virtutem habuit. Immo addit, putare verum Eliam venturum ante Domini aduentum, ſententiam fuiſſe Iudæorum, & Iudaizantium Hæreticorum. Ponam hic verba Hieronymi: Iudæi, inquit, & Iudaizantes Hæretici, ante ſuum Meſſiam putant eſſe venturum Eliam, & reſtituturum omnia. Vnde in Euangelio propoſita eſt CHRISTO hæc quæſtio: *Quid eſt quod Phariſæi dicunt, quod Elias venturus eſt?* quibus ille reſpondet: *Elias quidē veniet, & ſi creditis, iam venit*: in Elia Ioannem intelligens. Sic ibi ſanctus

Rupertus. Hieronymus: Cuius verba magnam in dubitationem Rupertum adduxerunt in explanatione illius loci Malachiæ, vtrum Elias, ſicut plerique arbitrantur, venturus ſit in propria perſona; an verò non ipſe, ſicut vir illuſtris Beatus Hieronymus ſentire videtur. Sanè Malachiam, ſecundùm literalem ſenſum, locutum eſſe de

Paulus Burgenſis. Ioanne Baptiſta, pluribus diſputat Paulus Burgenſis in ſecunda ſua Additione ad poſtillas Nicolai de lyra in eum locum Malachiæ: ad eandem quoque ſententiam propenſiſſimus eſt Ianſennius in ſuis Commentariis ſuper quadrageſimum octauum Caput libri Eccleſiaſtici.

Explicatur ſubobſcura quadam ſententia B. Hieronymi ſuper locū Malachiæ ſupra citatum.

Sed enim ad Beati Hieronymi auctoritatem, in qua putat An- 31
nius magnum eſſe præſidium ſententiæ ſuæ, reſpondeo tripliciter. Primum dico Interpretationem illam verborum Malachiæ, non eſſe traditam à Sancto Hieronymo tanquam literalem & hiſtoricam, ſed quaſi myſticam & ſpiritualem. Cuius rei duplex manifeſtum eſt indicium: Cum enim Malachias ibi loquatur

hiſtoricè

hiſtoricè de Moſe & Elia, ipſe transfert id ad ſpirituale intelligentiam, dicens, per Moſen ſignificari legis mandata, per Eliam verò chorum prophetarum: Id quoque probat ex interpretatione nominis Eliæ, quod Latinè ſonat DEVS meus; & nominis Theſbites, quod ſignificat conuerſionem, ſiue pœnitentiam. Hæc autem dicta Hieronymi, nemo eſt qui non videat, ad myſticum & ſpiritualem ſenſum pertinere, non autem ad hiſtoricum & literalem. Deinde aio, quod Hieronymus dixit, errorem fuiſſe Iudæorum & Iudaizantium Hæreticorum, putare, verùm etiam venturum eſſe antè Meſſiæ aduentum, ſinè dubio intelligendum eſſe de priori aduentu Meſſiæ, in quo putabant Iudæi, eum magna cum potentia & gloria eſſe venturum, & aduentus eius Eliam prophetam futurum eſſe præcurſorem atque prænuncium: Cum tamen Elias propheta poſterioris aduentus Domini ad iudicium futurus ſit præcurſor, prioris verò aduentus non verus Elias in propria perſona, ſed myſticus Elias, id eſt, Ioannes Baptiſta ſpiritum & virtutem Eliæ habens, præcurſor futurus erat. Denique reſpondeo, de germana Beati Hieronymi ſentẽtia de vero Elia venturo ante ſecundum Domini aduentum, dubitari nullo modo poſſe: Id enim ipſe ſuper illis verbis, quæ refert Matthæus capite decimoſeptimo. *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia* non ſolum apertis, ſed conceptis etiam verbis ſcriptum reliquit: Sic enim ait, Ipſe Elias, qui venturus eſt in ſecundo SALVATORIS aduentu, iuxta corporis fidem; nunc per Ioannem Baptiſtam venit in virtute & Spiritu. Hæc ſanctus Hieronymus.

32 Pro clauſula huius Diſputationis referam hîc, quod de aduentu Eliæ in extremis Mundi temporibus ſenſit. Beatus Auguſtinus, & in vigeſimonono Capite libri vigeſimi de Ciuitate DEI, *ſ. Auguſtin.* ſcripſit his verbis; Per Eliam Theſbitem, magnum ſanè mirabilémque prophetam, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante Iudicium, Iudæos in Chriſtum verum, id eſt, in Chriſtum noſtrum eſſe credituros; celeberrimum eſt in ſermonibus, cordibúſque fidelium. Ipſe quippe ante aduentum Iudicis Saluatoris, non immeritò ſperatur eſſe venturus, qui etiam nunc viuere creditur: Curru *4. Reg. 2.*

namque igneo raptus eſt de rebus humanis, quod euidentiſſimè ſacra ſcriptura teſtatur. Hæc Auguſtinus, qui hæc dixit explanans verba illa Malachiæ de Elia, ſuper quibus nunc diſputamus.

DVODECIMA DISPVTATIO.

Explicantur duo alia Scripturæ loca de aduentu Henoc & Eliæ.

SECVNDVS locus Scripturæ de aduẽtu Henoc, & Eliæ 33
eſt in libro qui inſcribitur Eccleſiaſticus: in cuius capite quadrageſimo quarto de Henoc verba ſunt huiuſmodi:

Locus Eccleſiaſtici cap. 44.

Henoc placuit DEO, *& tranſlatus eſt in Paradiſum, vt det Gentibus pœnitentiam.* Loquitur Auctor eius libri de vero Henoc, qui fuit ante diluuium, & ait, eum poſt tranſlationem ipſius venturum ad dandam Gentibus pœnitentiam: nondum autem ille venit; ergo venturus eſt in poſterum, ſcilicet in nouiſſimo Mundi tempore, vt eſt communis Patrum & Doctorum ſententia, vt exemplo vitæ ſuæ, & per ſuam prædicationem adducat Gentes ad agendam pœnitentiam. Ex quo etiam licet intelligere, eum nondum eſſe mortuum, ſed adhuc viuere: quod apertè oſtendunt illa Pauli verba,

Ad Hebr. 11.

Henoc tranſlatus eſt, ne videret mortem. Eſt igitur Annius ſanè quàm ridiculus, qui per Henoc ſignificari dixit Chriſtianiſſimum quendam Imperatorem in extremis Mũdi temporibus futurum, & contra Sectatores Antichriſti pro Chriſtiano populo fortiter & fœliciter pugnaturum.

Locus Eccleſiaſtici cap. 48.

In eiuſdem etiam libri Eccleſiaſtici Capite quadrageſimo octauo ità ſcriptum eſt de vero Elia: *Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum, qui inſcriptus es in iudiciis temporum, lenire iracundiam Domini, conciliare Cor patris ad filios, & reſtituere tribus Iacob.* Quo in loco verba fiunt de vero Elia Theſbite, cuius ibi virtutes & res geſtæ commemorantur: eadémque propemodum verba de Elia hic dicuntur, quæ Malachias de eo dixerat. Ea porro verba ſecundum literalem ſenſum, neque in Ioannem Baptiſtam,

ſtam, neque in chorum Prophetarum, neque in cœtum Doctorum aut Prædicatorum vllo modo congruunt.

35 Tertius locus diuinæ ſcripturæ de aduentu Eliæ continet verba illa Domini, quæ refert Matthæus Capite 17. *Elias venturus eſt, & reſtituet omnia.* Hoc non poteſt intelligi de Ioanne Baptiſta, quippe qui, quo tempore hæc Dominus dixit, non erat venturus ſed iam pridem venerat, curſúmque ſuum per martyrium conſummauerat: nec in ipſum quadrat illud, *Reſtituet omnia* Super quibus Domini verbis Ianſenius in Capite 67. Suæ concordiæ Euangelicæ affirmat, antiquiſſimam eſſe, perpetuámque in populo Chriſtiano Traditionem, & communẽ Patrum atque Doctorũ ſententiam, verum Eliam eſſe futurũ ſecundi aduentus Domini pręcurſorem, & reſtituturum tribus Iacob, conuertẽdo Iudæos ad fidem Chriſti. Idque Ianſenius arbitratur manifeſtè Malachiam ſupradictis verbis oſtendiſſe, quem locutum eſſe de vero Elia, & de aduentu eius ante diem Iudicij, probat ipſe Ianſenius quatuor argumentis, quorum vltimum eſt hoc: Auctorem libri Eccleſiaſtici in capite 48. de vero Elia ſcribentem, iiſdem de verbis vſum eſſe, quibus Malachias vſus fuerat. Sic Ianſenius: quem ego demiror, cum hæc verè doctéque ſcripſiſſet, in Commentariis tamen ſuis in Eccleſiaſticum contra ſenſiſſe, & ſcriptum reliquiſſe.

Locus Matthæi, cap. 17.

36 Sed aduerſari nobis videtur duplex Domini noſtri ſententia, quam refert Matthæus. Nam apud eum capite 11. Dominus loquens cum Diſcipulis ſuis de Ioanne Baptiſta, dixit eis, *Si vultis recipere, ipſe eſt Elias.* Et in capite 17. loquens de aduente Eliæ, dixit, *Elias quidem iam venit, & non cognouerunt eum. Tunc intellexerunt Diſcipuli quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet.* Ergo ſecundum Domini ſententiam, Elias, qui dicebatur eſſe venturus, nõ alius fuit, quàm Ioannes Baptiſta. Ad hanc obiectionem ità reſpondeo. Dominus in Euangelio duplicem fecit Eliam: alterum quidem, verum Eliã, illum dico Eliam Theſbitem, magnum in veteri teſtamento, mirabilémque prophetam: qui præcurſor erit ſecundi aduentus Domini ad Iudicium, & Iudæos conuertet ad CHRISTVM: &

Locus Matthæi ca. 11. & 17

Duplex Elias in Euangelio.

D 2 de hoc

de hoc Elia Intelligere oportet illud quod Dominus dixit, *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.* Alterum etiam fecit Dominus Eliam non quidem verum,ſed,vt ità dicam, myſticum: nam licet in perſona corporali diuerſus erat à verò Elia; quia tamen in ſpiritu ac virtute ſimilis fuit Eliæ, & ſimili Præcurſoris munere functus eſt; propterea vocatus eſt Elias: & hic fuit Ioannes Ba-
Lucæ 1. ptiſta, quem Gabriel Archangelus patri eius venturum prædixit in ſpiritu & virtute Eliæ. Et de tali Elia illud Dominí dictum,eſt accipiendum; *Elias quidem iam venit, & non cognouerunt eum*: & quod de Ioanne Baptiſta dixit, *Ipſe eſt Elias.* Nam vt indicaret, ſe iſtud non propriè,& hiſtoricè,ſed figuratè ac myſticè dixiſſe,præmiſit illud,*Si vultis recipere* quod propterea dixit,quia loquebatur ſecundum myſticum ſenſum, qui non affert neceſſitatem credendi, ſicut literalis ſenſus, ſed probabilem quandam duntaxat congruentiam. Qua etiam de cauſa illud poſt adiunxit, *qui habet aures audiendi audiat*: Significans vtique, quod de Elia dixerat,id non eſſe cuiuis apertum,& cognobile, ſed obſcurum, & opertam habere intelligentiam.

DECIMATERTIA DISPVTATIO.

Enarratur quartus diuinæ ſcripturæ locus valde memorabilis & illuſtris de aduentu Henoc & Eliæ contra Antichriſtum.

PERINSIGNIS eſt ſacræ Scripturæ locus in Capite 37
11.libri Apocalypſis de aduentu Henoc & Eliæ contra Antichriſtum, Verba ipſius ſcripturæ ſunt hæc; *Dabo duobus teſtibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo Candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. Si quis voluerit eis nocere, ignis exibit de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum. Hi habent poteſtatem claudendi Cælum ne pluat in diebus prophetiæ ipſorum; & poteſtatem habent ſuper aquas, cōuertendi eas in ſanguinem & percutiendi terram omni plaga, quotieſcumque*

cumque voluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, Beſtia, quæ aſcendet de abiſſo, faciet aduerſus eos bellum & vincet illos, & occidet eos: & corpora eorum iacebunt in plateis Ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter & Sodoma & Ægyptus vbi Dominus eorum crucifixus eſt. Et poſt dies tres & dimidium, Spiritus vitæ à DEO *intrabit in eos, & ſteterũt ſuper pedes ſuos: & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos, & audierunt vocem magnam de Cælo dicentem eis, Aſcẽdite huc; & aſcenderunt in Cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum, &c.*

38 Hæc prophetia Beati Ioannis apud Patres & Doctores Eccleſiaſticos percelebris eſt; eaque, ſententiam Annij quod verus Antichriſtus fuerit Maometes, euidẽter regarguit, & funditus euertit. Quam ob rem curſim hoc loco eam per partes, ſcriptímque declarabimus. *Dabo duobus teſtibus*, Quid eis dabit? os nempe, & ſapientiam, cui nec Antichriſtus, nec eius ſectatores poterunt reſiſtere vel dabit eis, id nimirum quod ſequitur, *& prophetabũt diebus mille ducentis ſexaginta.* Qualis erit iſta eorum prophetia? vel prædicabunt, breui futurum illius perſecutionis finem, extincto Antichriſto; breuíque venturum Dominum ad iudicandum omnes, vel prophetabunt, id eſt, prædicabunt fidem CHRISTI, Scripturas, quæ de ipſa ſunt, interpretantes, & Antichriſti mendacia detegentes atque confutantes. Dies autem mille ducenti ſexaginta, efficiunt tres annos, & dimidium abſque decem, & octo diebus, qui ſi adderentur ſupra dictis mille ducentis ſexaginta diebus, efficerent plenos tres annos & dimidium anni; ergo per illos mille ducentos ſexaginta dies prophetabunt iſti duo teſtes contra Antichriſtum, & in fine illorum dierum occidentur ab ipſo: illis vero decem & octo diebus qui deerant ad complementum trium annorum & dimidij, durabit poſt eorum mortem perſecutio Antichriſti, ſed poſt illos ceſſabit, extincto Antichriſto. *Amicti ſaccis* vt non ſolùm verbo, ſed ipſo etiam habitu pœnitentiam prædicent. Vel quò manifeſtum faciãt mœrorem & luctum, quo propter eos afficientur, qui tunc temporis in Antichriſti errores abducti cõperientur. *Hi ſunt duæ oliuæ, & duo Candelabra.* Simile quid legitur apud Zachariam de Zorobabele duce populi,

Locus Apocalypſis cap. 11. diſtinctè ac ſubtiliter explicatur.

& de Ieſu ſacerdote magno. Sic autem appellantur, quod bonorum operum oleo, cognitionis lumini fomentum ſuggerent, veritatíſque vehicula exiſtent. Vel Candelabra dicuntur, quia in denſiſſima illa perſecutionis caligine lucem veritatis hominibus oſtendent. Oliuæ appellantur, quaſi oleo Spiritus ſancti, per gratiam largiſſimè vncti: vel quia magnam illi exercebunt miſericordiam erga homines in illa perſecutione poſitos, conſolando afflictos, roborando infirmos, in fide nutantes fulciendo, denique ſuſtentando omnes promiſſione diuini auxilij mox ipſis, Antichriſto interfecto, affuturi. *Hi habent poteſtatem claudẽdi Cælum ne pluat, & conuertendi aquas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga.* Quoniam Antichriſtus in omni genere mendacium prodigiorum & ſignorum futurus eſt omnium veneficorum, & Maleficorum princeps, omnium præſtigiatorum coryphæus, vtpote vniuerſa Diaboli fraude, & energia perfectè imbutus; idcirco prouidentiſſimus D E V S duos illos teſtes ſuos verorum miraculorum virtute armabit, qui demonſtratione veritatis, mendacia eius redarguant; & ſeductos ab illo partim manifeſta ratione, partim omni plagarum, & calamitatum genere, vt ſunt terræ ſiccitas & ſterilitas, aëris intẽperies & peſtilentia, & id genus alia, ad veritatis lucẽ conuertant: ipſum verò impoſtorem Antichriſtum palam illi reuincẽt, publicèque confundent; nihil interim incommodi neque ab illo, neque ab vllo alio, donec prophetiam, & miniſterium ſuum expleuerint, perpeſſuri. *Et cum finierint teſtimonium ſuum, Beſtia, quæ aſcendet de abyſſo, faciet aduerſus eos bellum, & vincet eos, & occidet illos, & corpora eorum iacebunt in plateis Ciuitatis magnæ &c.* Poſtquam inquit hi duo teſtes fraudes Antichriſti detexerint, maximéque vitandas eſſe palam oſtenderint hominibus, Beſtia, id eſt Antichriſtus, ex abyſſo, id eſt, ex abſtruſis & obſcuris humidíſque locis vt ſicut interpretatur Andreas Cæſarienſis in quibus Diabolus verſari ſolitus eſt, egredietur, & ſecundum permiſſionem diuinam interficiet illos, & corpora eorum per plateas Ieruſalem vltro citroque iactata, relinquet inſepulta; nimirum in ciuitate Ieruſalem, vt probabile eſt, inquit Andreas, ad

Ieruſalem futura ſedes regni Antichriſti.

imita

imitationem Dauidis,ſedem regni ſui collocabit Antichriſtus. *Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrabit in eos, &c.* Poſt tres videlicet dies & dimidiũ, quibus extincti iacebũt,quot nimirum annis vaticinati fuerant,denuò reuiuiſcẽt, & nubis vehiculo ſubuecti ad cœlum aſcendent, ingentem hominibus,qui ante viderant eos,ſtuporem pariter,atque timorem allaturi. Et hæc quidem ad breuem iſtius Prophetiæ interpretationem pertinentia, carptim à nobis dicta ſint.

39 Sed illud in hac Prophetia principalem habet quæſtionem,qui ſint iſti duo teſtes contra Antichriſtum venturi, quorum prædicatio tam multis eſt,tamque notabilibus atque illuſtribus inſignita circumſtantiis. Ad hanc quæſtionem breuiter reſpondens Andreas ſuper illo Apocalypſis loco, Per hoc inquit,duos teſtes, plerique Doctores intellexerunt Henoc & Eliam, qui ſub mundi finem accepturi ſunt à Deo ſpatium trium annorum & dimidij anni ad vaticinandum & prædicandum contra Antichriſtum, ſic ille. Equidem quod alter duorum iſtorum teſtium ſit futurus Elias video inter omnes conuenire. Auguſtinus certè in libro 20.de Ciuitate Dei, cap.29. ſcribit; quod Elias in vltimo Mundi tempore ante diem Iudicij venturus ſit, & Iudæos ad CHRISTVM conuerſurus, id eſſe in fidelium Cordibus, & ſermonibus celeberrimum. Idem affirmant Hylarius, Hieronymus, Chryſoſtomus,pluréſque alij interpretes Matthæi, ſuper illis Domini verbis Capitis 17. *Elias venturus eſt,& reſtituet omnia*,& Cyrillus atque Theodoretus ſuper illis verbis Malachiæ Capitis quarti : *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam*,& ſine dubio Eliam indicare voluit Ioannes Apocalyp.11.cum loquens de duobus illis teſtibus,dixit, ignem exiturum de ore eorum,& deuoraturum inimicos eorum, & habituros poteſtatem claudendi Cœlum ne pluat, hæc enim de ipſo Elia traduntur in tertio libro Regum cap.17. & in 4. lib. Cap.1.& in Eccleſiaſtico cap.48.

Illos duos teſtes,fore Henoc,& Eliã.

Andreas.

40 Quiſnam porrò futurus ſit alter ille teſtis, qui ſocius erit Eliæ, non æque confeſſum eſt omnibus. Victorinus enim ſuper cap. 11. Apocalypſis,ait, ſocium Eliæ futurum Ieremiam : at verò ſuper eodem

An Henoc ſit futurus alter teſtis.

Victorinus.

Ioachimus. eodem loco Ioachimus Abbas & Ioannes Gagnæus putant,futu-
Gagnæus. rum Moſen, ſed eſt antiqua traditio in populo DEI,& communis Patrum & Doctorum ſententia,duos illos teſtes fore Eliam,&
Chryſoſtom. Henoc.Videat lector Chryſoſtomum in 2.Caput poſterioris Epi-
Gregorius. ſtolæ ad Theſſalonicenſes,Gregorium lib.9. Moralium Cap.4. &
Hyppolitus. Homil.12.in Ezechielem,Hyppolitum in oratione de Cõſumma-
Damaſcenus. tione mũdi,Damaſcenum libro quarto de fide Orthodoxa Cap. 27.& complures Interpretes libri Apocalypſis ſuper Caput.11.vbi
Aretha. Aretha hæc ſcribit;De aduẽtu Henoc ante diem Iudicij,teſtimo-
Gen. 5. niũ ex ipſa diuina ſcriptura non habemus quæ tãtum docet illum tranſlatum ne guſtaret mortem.Fertur tamen ex traditione prę-
Ad Hebr.11. conum CHRISTI,quod inuariabiliter in Eccleſia recipitur,ipſum etiam Henoc tum venturum cum Elia Theſbite, ſic Aretha. Et iſtam quidem tam antiquam & probatam Traditionem duo ſcripturæ loca valde confirmant, quorum vnus eſt in capite 44. Eccleſiaſtici,vbi dicitur Henoc fuiſſe tranſlatum,vt dęt Gentibus pœnitentiam:quo ſignificatur,eum poſt tranſlationem ſuam fuiſſe venturum ad dandam pœnitentiam Gentibus,quod adhuc nõ præſtitit,ſed præſtaturus eſt ſub finem mundi, ſeductos ab Antichriſto reuocando ad pœnitentiam. Alter locus eſt in Capite 11. Epiſtolæ ad Hebræos, vbi Paulus ſcribens, tranſlatum fuiſſe Henoc ne videret mortem, ſatis indicat, eum non eſſe adhuc mortuum. Cur verò tot annorum millibus, & tanto diuinæ potentiæ miraculo ſeruetur Henoc in vita, alia non poteſt afferri idonea & probabilis ratio,niſi quia ſub finem mundi teſtis veritatis Chriſtianæ futurus eſt aduerſus Antichriſtum.

DECIMAQVARTA DISPVTATIO.

Declaratur quinta ratio contra Annium quod Maometes non fuerit verus Antichriſtus.

QVINTA Ratio contra ſententiam Annij eſt hæc:& ſa- 4 1
cra Scriptura multique & antiqui ſcriptores Eccleſiaſtici, aiunt multa & magna prodigia factum iri per Antichriſtum

chriſtum & miniſtros eius, quæ hominum exiſtimatione cenſebũtur veriſſima & maxima miracula. Dominus enim noſter apud Matthæũ capite 24. loquẽs de nouiſſima perſecutione fideliũ per Antichriſtũ futuras, *Surgẽt, inquit, Pſeudo Chriſti & Pſeudoprophetæ, & dabũt ſigna, & prodigia magna, ità vt in errorem inducantur* (ſi fieri poteſt) *etiã electi*. Prodigia, quæ facturus eſt Antichriſtus & per ſe & per miniſtros ſuos, Hæc commemorat Hyppolitus in oratione de Conſummatione Mundi: Leproſos mundabit, paralyticos ſanabit, Dæmones expellet, abſentia & longinqua, non aliter quàm præſentia denuntiabit, mortuos ſuſcitabit, Montes transferet, pedibus ſuis ambulabit ſuper mare, ignem de Cœlo deſcendere faciet, diem conuertet in tenebras, & contra noctem in lucem clariſſimam, Videbitur ſuo imperio ſolem circumagere quocumque voluerit, & dominari atque imperare omnibus Elementis. Aſtabunt illi, tanquàm Satellites eius, quamplurimi Dæmones, ſed in ſplendida Angelorum ſpecie, parati ad exequenda eius iuſſa, qui eum, quaſi Deum, adorabunt, & hymnis variiſque canticis celebrabunt. Sic Hyppolitus. Verum ſignorum & prodigiorum, quæ facturus eſt Antichriſtus, tria in capite 13. libri Apocalypſis ponuntur exempla: quorum vnum eſt, quod faciet ignem de Cœlo deſcendere; alterum, quod faciet imaginem beſtię more humano loqui: tertiũ, quod ſimulabit ſe mori & paulo poſt à morte reſurgere, propter quod præcipuè miraculum erit hominibus maximè admirabilis.

Quæ prodigia facturus ſit Antichriſt. Hyppolitus.

Tria præcipua Antichriſti prodigia.

42 Hæc Antichriſti miracula Paulus in capite 2. poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes vocat mendacia: quamobrem Auguſtinus lib. 20. de Ciuitate DEI. cap. 19. diſputat vtrum dicta ſint mendacia, quia non ſunt futura vera, ſed tantum ſimulata & ficta, & ſenſus atque opinionem hominum fallentia: an potius dicta ſint mendacia, quod etſi re ipſa ſint vera futura, eis tamen vtetur Antichriſtus ad perſuadendum hominibus maximum illud mẽdacium, quod ipſe ſit verus Chriſtus, veruſque Deus. Iſtam quæſtionem Auguſtinus eo loco relinquit in medio: ſed profecto Antichriſti ſigna quatuor modis erunt mendacia primùm, reſpe- *S. Auguſtin.*

Cur Beatus Paulus ſigna quæ facturus eſt Antichriſtus, vocauerit mendacia.

ctu cauſæ efficientis, ſimulabit enim Antichriſtus ſigna ſua fieri à Deo in teſtimonium veritatis quam ipſe docebit: cũ tamen ea fiẽt per occultas naturalium cauſarum virtutes, ad id maximè Dæmonibus naturali ſua ſcientia & potentia cooperantibus. Deinde, mendacia erunt reſpectu materiæ: multa enim reuera non erunt talia, qualia videbuntur, ſed habebunt ſpeciem tantum, non veritatem rerum, fallaci oſtentatione præſtigiiſque ſenſus hominum fallentia. Ad hæc, mendacia erunt reſpectu formæ, vera enim, &, vt loquimur in ſcholis, formalis ratio miraculi propriè dicti, eſt, vt ſit opus ſupernaturale, omnis creatæ naturæ poteſtatem excedẽs, qualia non erunt Antichriſti ſigna. Poſtremo, mendacia erunt reſpectu finis; ea namque Antichriſtus ad eum finem faciet, vt maximum & pernicioſiſſimum mendacium hominibus perſuadeat, ſe verum eſſe Meſſiam & Saluatorem Mundi, verúmque Deum. Ex his quæ dicta ſunt de futuris Antichriſti miraculis, euidenter concluditur, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum, nam nec per ſe, nec per ſuos miniſtros talia fecit ſigna Maometes, qualia facturum Antichriſtum, & in ſacris literis, & in Sanctorum Patrum, veterúmque Auctorum ſcriptis proditum teſtatúmque eſt.

DECIMAQVINTA DISPVTATIO.

Commemoratur & refellitur Annij, & quorundam aliorum Reſponſio ad ſupradictam quintam rationem.

NEGAT Annius, Maometem non feciſſe ſigna, quæ facturum Antichriſtum eſſe in decimotertio capite libri Apocalypſis prædictum eſt. Ait, tamen, ſigna illic commemorata, non hiſtoricè, nec vt verba ſonant, eſſe accipienda, ſed figuratè, ac metaphoricè. Dicitur illic, quod Antichriſtus faciet ignem de Cœlo deſcendere: ſed vocabulo ignis ſignificantur Angeli, iuxta illud Dauidis, *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos* 43

Pſal. 103.

ſuos flammam ignis. Et huiuſmodi ſignum feciſſe Maometem, cō-
ſentit etiam Lyranus ſuper illo capite Apocalypſis. Maometes
quippe, caduco morbo laborans, ſimulabat ſe in terram cadere
propter nimium ſplendorem Angeli de cœlo ad ſe deſcendentis,
ſecumque ſermocinantis. Laudat Annius magiſtrum quendam
nomine Nicholeū ordinis Prædicatorum, qui totum fere oriētem
peragrauit, & ſcripſit præclarum quēdam tractatum cōtra Alco-
ranum, cuius tractatus initium eſt: *Narrauerunt mihi iniqui fabula-* *Pſalm. 118.*
tiones, ſed non vt lex tua. Hic Nicholeus in ſuo Itinerario narrat, ſe,
cum eſſet Niniue & Babylone, vidiſſe quoſdam ex Maometanis
incredibili abſtinentia, qui etiam in aſperrima hyeme nudi ſem-
per eſſent, quorum nonnulli nudis pedibus ignem calcabant, &
extinguebant. Cuius rei ſimile quiddam refert Plinius in libro ſe-
ptimo de quibuſdam, qui in monte Soracte ſacrificantes Apollini,
per accenſos reges, ardentéſque carbones, nudis pedibus innoxiè
perambulabant.

44 Illud verò prodigium, quod Antichriſtus dabit Spiritum & fa-
cultatem loquendi Imagini Beſtiæ, ſic de Maomete interpretatur
Lyranus: Beſtia eſt ſecta impia, & legi Chriſtianæ contraria, ipſo-
rum Saracenorum, & Maometanorum: Pſeudopropheta eſt ipſe
Maometes: Imago Beſtiæ, eſt ſimulata, & ficta lex, quam ſuis Se-
ctatoribus dedit ſimulans eam à Deo ſibi eſſe traditam, cum ea
fuerit à Diabolo ei inſpirata & tradita, & ex variis doctrinis, Iu-
dæorum, Hæreticorum, & Gentilium conflata. Huic legi dedit
Maometes ſpiritum loquacem, qui eſt promulgationis & obſer-
uationis eius legis effectus, ità vt maximis clamoribus, & terrori-
bus loquatur contra Eccleſiam Chriſti, & populum eius.

45 Diſcipuli Maometis, vt referunt Aureolus & Lyranus ſuper
13. caput Apocalypſis, multa feciſſe Maometem miracula, nu-
gantur. Sed quatuor præcipua commemorant: vnum de Angelo *Fabuloſa.*
deſcendente de Cœlo, & cum ipſo familiariter loquente: Secun- *Maometis*
dum, de Luna, quę de Cœlo deſcendit ad ipſum, & locuta eſt cum *quatuor mi-*
eo: Tertium, de arbore fici, quæ ab eo vocata, humiliter ſe inclina- *racula.*
uit erga ipſum: Quartum, de boue & agno, qui humana voce &

ſermone locuti ſunt ei: Verùm, iſta, nugæ, & fabulæ, meráque ſunt figmenta & mendacia. Equidem iſtos demiror, cum fingere ac mentiri vellent, non multò de Maomete maiora & admirabiliora fuiſſe mentitos.

Confutatio reſponſionis ad quintam rationem.

Sed nos reſponſionem Annij ad quintam Rationem confute- 46
mus. Nimis profectò cœcus eſt, qui non videt, iſtorum reſponſionem non modo perinfimam eſſe, verùm etiam futilem, & planè ridiculam. Quid enim dici poteſt ineptius atque inſulſius, quàm ignem, quem Antichriſtus de Cœlo faciet deſcendere, interpretari Angelum, quem ad ſe mitti à Deo ſimulabat Maometes? Sanè, præter iſtos duos, Annium, & Lyranum, omnes libri Apocalypſis interpretes, & Patres, atque antiqui Scriptores, qui de rebus Antichriſti ſcripſerunt, illud prodigium ignis, de vero igne per artificium magicum, & diabolicum adiutorium in terras demiſſo intellexerunt, atque interpretati ſunt, Conſtat præterea, nec ſupradicta miracula, nec alia vlla feciſſe Maometem.

Damaſcen.

Damaſcenus certè minus centum annis poſterior Maomete, ſub finem eius libri quem inſcripſit de Centum Hæreſibus, affirmat, Maometem nullo teſtimonio, nec præcedentium prophetarum, nec præſentium miraculorum legem ſuam probare potuiſſe. Quinetiam Maometes ipſe fatetur in Alcorano, diuinitus CHRISTO data eſſe miracula ad probandam legem ſuam; Sibi autem, ad probationem legis ſuæ datum à DEO eſſe gladium. In Alcorani capite 64. indicat neſcio quod miraculum à ſe factum in Luna, nec quale id fuerit clarè loquitur. Interpretes eius tamen nugantur, quodam tempore Lunam duas in partes eſſe diuiſam, & Maometem eas in manus ſuas accepiſſe, & denuo copulatis partibus redintegratam remiſiſſe in Cœlum: quod ſanè omni fabula omníque mendacio Fabuloſius & mendacius eſt.

DECI

DECIMASEXTA DISPVTATIO.

Tractatur ſexta ratio contra Annium ducta ex diuerſitate doctrinæ Antichriſti à doctrina Maometis.

47 SExta Ratio contra Annium eſt huiuſmodi: Doctrina quam adueniens Antichriſtus prædicaturus,& traditurus eſt hominibus, longe diuerſa erit à doctrina quam tradidit Maometes, ergo Maometes non fuit verus Antichriſtus. Doctrinæ porrò Antichriſti quatuor præcipua erunt capita. Primò, negabit, Dominum Ieſum eſſe verum CHRISTVM, ſiue Meſſiam, & oppugnabit eius legem & Sacramenta, maximè vero Sacramentum Euchariſtiæ,& ſacrificium Miſſæ. Renouabit legis Moſaicæ ritus, vt Circumciſionis,& Sabbati obſeruãtiam,& alias Ceremonias legales. Hoc probari põteſt ex illis verbis Beati Ioãnis: *Qui eſt mendax, niſi, qui negat Ieſum eſſe* CHRISTVM: *& hic eſt Antichriſtus.* Si autem Iudæi & Hæretici propterea nominantur Antichriſti, quod negent Ieſum eſſe CHRISTVM quanto magis id negabit verus Antichriſtus: Hoc autem negaturũ Antichriſtum tradiderũt Patres, vt Hyppolitus in oratione de Cõſummatione Mũdi, Hilarius libro ſexto de TRINITATE, Hieronymus in Caput 11. Danielis, Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei Cap. 8. Gregorius libro 11. Epiſtolarum, Epiſtola 3. Nec ſolum Antichriſtus negabit Ieſum eſſe CHRISTVM, ſed etiam horrenda conuitia & blaſphemias in ipſum iactabit, vt nomen eius apud homines obſcuret, & venerationem eius ex animis hominum euellat.

Quatuor præcipua Capita Doctrinæ Antichriſti.

1. Ioan.

Hyppolitus. Hilarius. Hieronymus. Auguſtinus. Gregorius.

48 Alterum Caput doctrinę Antichriſti erit: cum id perſuaſerit Iudæis aliiſque, Dominum Ieſum non fuiſſe verum Meſſiam, profiteri & iactare ſe verum eſſe Chriſtũ, in lege & in Prophetis promiſſum. Id autem multi Iudæorum credent, ſicut de illis prædixit Dominus verbis, quæ in ſuo Euangelio retulit Ioannes Capite quinto: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me: Si alius*

Locus Ioannis in Euangelio Cap. 5.

Irenæus. *venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Illum *alium* interpretantur Patres ipſum Antichriſtum. Hoc docet Irenæus libro quinto loquēs de Antichriſto, Tentabit, inquit, ſe CHRISTVM oſtendere.
Ambroſius. Ambroſius in Cap. 22. Lucę: Ex ſacris, inquit, Scripturis diſputabit,
Theodoretus. ſe CHRISTVM eſſe. Idem tradit Theodoretus in ſecundum
Cyrillus. Caput poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes Cyrillus Hieroſolymitanus Cathecheſi 15. Induet, inquit, Diabolus quendam hominem (Antichriſtum) falſò ſe ipſum appellātem CHRISTVM, & per eam CHRISTI appellationem Iudæos, qui Meſſiæ aduentum expectant, decipientem.

Tertium Caput Doctrinæ Antichriſti, erit, quod profitebitur ſe DEVM eſſe, & volet ac videbit ſe pro DEO coli. Hoc apertè docet Beatus Paulus in ſecūdo Cap. poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, loquēs de Antichriſto, illis verbis: *Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur* DEVS, *aut quod colitur ita vt in templo* DEI *ſedeat, oſtendens ſe tanquàm ſit* DEVS. Illud verò ſeſſurum Antichriſtum in templo tanquàm DEVM, ſignificat illum eſſe iuſſurum, vt templa ſibi erigantur, & ſacrificia fiant omniſq; cultus & honos veri atque vnius DEI proprius, ſibi abhibeatur: videat lector Patres & Interpretes ſuper illo Pauli loco. Irenæus libro quinto ſermonem habens de Antichriſto. Ille, inquit, exiſtens apoſtata, & latro, tanquàm DEVS, tamen adorari volet. 49

Irenæus.

Quartum denique Caput doctrinæ Antichriſti futurum eſt huiuſmodi: Non ſolùm dicet ſe DEVM eſſe, ſed alios omnes DEOS oppugnabit, tam verum DEVM, quàm falſos DEOS & Idola vnde Paulus de ipſo dixit, *Qui extollitur ſuper omne quod dicitur, aut colitur*, & Daniel Capite 11. de eo loquens, dixit, *Et* DEVM *patrum ſuorum non curabit, nec quenquam Deorum reputabit, quia aduerſus vniuerſa conſurget.* Quem locum explanans Beatus Hieronymus, affirmat, iſtam Danielis prophetiam non poſſe intelligi de Rege Antiocho Epiphanæ, vt nugabatur Porphyrius: cōſtat enim ex hyſtorijs profanis, & ex priori Machabeorū libro, eum coluiſſe DEOS Græcorum: ſed intellìgi debere de Antichriſto qui nullum DEVM colet. Irenæus libro quinto, Idola, inquit, ſe ponet Antichriſtus. 50

S. Hieronym.

Irenæus.

tichriſtus,ad perſuadēdum quod ipſe ſolus ſit DEVS,Idem aſſerūt *Hippolitus.*
Hyppolitus,& Cyrillus & Chryſoſtomus locis ſupracitatis. Theo- *Cyrillus.* *Chryſoſtom.*
doretus annotauit, Diabolum mirabiliter & prius illuſiſſe, & ſub *Theodoretus.*
finem Mundi illuſurum filios perditionis: prius enim decepit homines per Idololatriam; ſed quia hæc per Doctrinam CHRISTI toto propemodum ex orbe terrarum exterminata eſt, in fine Mundi eoſdem decipiet per Antichriſtum, qui omnem oppugnabit Idololatriam, vt ſe vnum aſſerat DEVM.

DECIMASEPTIMA DISPVTATIO.

Oſtenditur, à ſupradicta Antichriſti doctrina, longe diuerſam fuiſſe doctrinam Maometis; & Annij ad hoc reſponſio profligatur.

51 DOCTRINA itaque Antichriſti talis futura eſt, qualem in proxima ſuperiori diſputatione deſcripſimus. At verò Maometis doctrina longè diuerſa fuit: Is enim nec ſe DEVM eſſe, nec Meſſiam dixit vnquàm, nec illum pro Meſſia receperunt Iudæi: ſed vnum DEVM Cœli & terræ conditorem docuit eſſe colendum; & Dominum Ieſum, tātum abeſt vt conuitijs vllis inceſſerit, vt magnis eum laudibus extulerit. Audi lector quæ ſcripſit de Maomete Damaſcenus in fine libri ſui *Damaſcen.*
de Centum Hæreſibus his verbis: Hic *Maometes* cum in nouo, & veteri Teſtamēto verſatus eſſet, ſermonéſque cum Arrianis habuiſſet, nouam ſectam & diſciplinam cōdidit. Simulatione autem religionis ac pietatis cum ſibi eius gentis fauorem conciliaſſet, quæ ſcripſerat ipſe, de Cœlo, ad ſe delata, & à DEO miſſa vulgauit: quædam verò in ſuo libro ordine digeſta poſuit, omnium riſu digniſſima. DEI porro venerationem & cultum hoc modo tradit: Ponit vnum DEVM vniuerſi conditorem, qui nec generatus eſt ab alio, nec alium ipſe generauit. CHRISTVM dixit eſſe DEI verbum & Spiritum; ſed creaturam tamen & ſeruum;

cúmque

cumque fatetur ex Maria ſine virili ſemine generatum: ait enim Verbum, & Spiritum DEI, cum in Mariam introiſſent, genuiſſe filium, qui DEI propheta, & ſeruus eſt. Dicit præterea Iudæos CHRISTVM contra legem ſuam crucifigere voluiſſe, & eum quidem tenuiſſe, non eum tamen crucifixiſſe, ſed eius tantum vmbram, & phantaſma; illum verò neque crucifixum, nec mortuum eſſe; ſed eum DEVS tranſtulit ad ſe in Cœlum, quod ſibi eſſet cariſſimus. Hactenus ex Damaſceno.

Certè Maometes in Alcorano Capite ſecundo docet Chriſtianos per ſuum CHRISTVM ſaluari, & Capite quarto ait eum maximum eſſe Prophetarum, & ipſam DEI animam habere. Illud quoque non eſt in præteritis relinquendum, quod Maometes præcipuum religionis Chriſtianæ ſacramentum Euchariſtiæ magna cũ reuerentia & honore nominauerit atq; laudauerit. Nã etſi negat eſſe inſtitutum ad recolendam CHRISTI mortem, quem ipſe mortuum eſſe negat; tantam tamen in eo Sacramento virtutem eſſe ait in quarto Capite Alcorani, vt valde firmẽtur in fide, & in bonis operibus, quotquot de Euchariſtia guſtant: & ſine remedio eſſe damnãdos, quicunque poſtquam de ea comederint, impij facti ſunt. Quantopere verò Antichriſtus inſectaturus ſit Cultores huius Sacramenti, & quomodo conaturus, ipſum de medio tollere, ex Danielis Prophetia, quæ eſt in 11. & 12. Capite libri eius, licèt intelligere. 52

Annij reſpõſio ad hanc rationem.

Sed videamus ad hanc ſextam Rationem quid Annius reſponderit. Verè, inquit Annius, Maometes aduerſatur Chriſto, & extollitur ſupra omne quod dicitur DEVS: deſtruẽs videlicet imagines Sanctorum, negãs diuinitatẽ CHRISTI, & TRINITATEM diuinarum perſonarum: Sedere autem in Scriptura, nonnunquam ponitur pro imperare, ſicut de CHRISTO dicitur, quod ſedet à dextris DEI: & hac ratione verè dicitur Maometes ſedere in tẽplo DEI, quia vniuerſis propemodum Eccleſiis Africæ, & Aſiæ, & quamplurimis Europæ tyrannicè imperat, & oſtendit ſe tanquam ſit DEVS, id eſt, verus DEI nuntius: vnde Saraceni frequenter magna voce perſonant hanc præcationem. Verus eſt DEVS, 53

&

& Maometes eſt verus Dei Nuntius, hæc Annius.

54 At enim ſi quod prædictum eſt de Antichriſto, quod extollet ſe ſupra omne quod dicitur DEVS, & quod ſedebit in templo, oſtendens ſe tanquàm ſit DEVS, ſic interpretari liceat, vt id Annius de Maomete interpretatus eſt; ex eo profectò concluderetur, plures alios ante Maometem fuiſſe Antichriſtos, & quoſdam etiam poſt ipſum; multi enim Eccleſias Chriſti tyrannicè vexauerunt, & negauerunt diuinitatem CHRISTI, & Trinitatem diuinarum perſonarum, & ſanctorum Imagines deſtruxerunt, vt Iulianus Apoſtata, & Conſtantius, & Valens Imperatores Arrianorum maximi fautores, maximíque Catholicorum inſectatores, & hoſtes, & Imperatores cognominati Iconodaſtæ, id eſt, Imaginum fractores & deſtructores, vt Leo III. Imperator Conſtantinopolitanus, & filius eius Conſtantinus: Nemo tamen propterea vnquam dixit vllum de ſupradictis Imperatoribus fuiſſe verum Antichriſtum, Deinde, Annius nihil reſpondit ad illud, quod in ſexta ratione poſitum fuit, quod Antichriſtus profeſſurus ſit ſe Meſſiam eſſe, & quod pro Meſſia recepturi ſunt eum Iudæi, quod de Maomete nullo modo dici poſſe, manifeſtum eſt. Hoc Annius cum ſoluere non poſſet, mira diſſimulatione ſuppreſſit, nolens attingere, quod conuellere non poterat.

Reſponſionis Annij refutatio.

DECIMAOCTAVA DISPVTATIO.

Refertur Annij Reſponſio ad ſeptimam, & vltimam Rationem, qua probatur Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum.

55 SEPTIMA Ratio contra Annium ducitur ex genere mortis, quo periturus eſt Antichriſtus: quem miro modo eſſe occidendum, indicauit Beatus Paulus in Capite ſecundo poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes: *Tunc, inquit, reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet Spiritu oris ſui;* & vt ſignificaret id futurum eſſe ſub finem Mundi, & prope ſe-

Locus 2. ad Theſſalonicenſes capite 2.

cundum Domini aduentum, adiunxit illa verba, *& deſtruet (cum) illuſtratione aduentus ſui.* Cum igitur nec ipſe Maometes itá mortuus ſit, & poſt eius mortem iam anni prope mille præterierint ante ſecundum Domini aduentum, neceſſariò euidētérque concluditur, ipſum non fuiſſe verum Antichriſtum.

Annij reſponſio ad ſeptimam Rationem.

Ad hanc rationem Annius hoc modo reſpōdet: illa verba Pau- 56
li eſſe intelligenda non de morte ipſius perſonæ Antichriſti, ſed de interitu ſectæ eius, quæ futura eſt in extremo Mundi tempore, & præſignata eſt in vigeſimo Capite libri Apocalypſis per Gētes Gog & Magog, quæ de ſecta Maometis erunt: cum quibus gentibus atrociſſimum illo tempore bellum geret Chriſtianus populus, ſed eas Chriſto mirabiliter auxiliante, debellabit atque profligabit: non enim duo hæc pugnant inter ſe, quod Antichriſtus iam ſit mortuus in perſona ſua, & quod Antichriſtus nondū ſit mortuus in ſecta ſua, ſiquidem Caput alicuius familiæ vel congregationis vel ſectæ, & corpus eius vel mēbra eius, id eſt familia, & ſecta eius, quaſi pro vna perſona in ſacris literis cōputari ſolet. *Spiritus autē oris Ieſu, qui interficiet Antichriſtū.* Intelligitur efficax voluntas Ieſu liberandi Chriſtianū populū à nouiſſima perſecutione Gog & Magog ſectatorum Antichriſti, quorum ampliſſimus & validiſſimus exercitus, non tàm Chriſtianorum viribus, quàm Chriſti voluntate ac poteſtate debellabitur. Mors porro Antichriſti, quæ futura dicitur prope finem Mundi, non eſt intelligenda mors ipſius Antichriſti in propria perſona, ſed in eius corpore, id eſt, in ſecta ipſius, quæ tunc à Chriſtianis profligabitur & deſtruetur. Nec tamen ſtatim poſt eius deſtructionem erit finis Mundi: conſonat enim dictis Chriſti & Lactantij, poſt illius ſectæ debellationem & euerſionem, Chriſtianos magna in pace victuros per mille annos in terris, id eſt, longiſſimo tempore, & tunc futuram primam reſurrectionem, id eſt, perfectam Eccleſiæ reformationem, quam Paulus in ſecundo Capite poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes vocauit illuſtrationem aduentus Domini, ſed hominibus paulatim ad voluptates & vitia defluētibus, re-

penti

pentinus ſuperueniet eorum interitus, & Domini aduentus ad Iudicium. Sic Annius.

DECIMANONA DISPVTATIO.

Confutatur illa diſtinctio nominis Antichriſti, vel pro perſona Antichriſti, vel pro ſecta eius, quæ Annio eſt quaſi omnium difficultatum effugium.

57 SED quia & in huius ſeptimæ Rationis, & in ſuperiorum fermè omnium Rationum ſolutione frequenter Annius vſurpauit diſtinctionem illam nominis Antichriſti vel pro ipſius perſona, vel pro eius ſecta, & pro perſona acceptum ſignificare ipſum Maometem, qui ante multos annos fuit; vel pro eius ſecta, quæ non eſt alia, niſi ſecta Maometis ſiue Saracenorum: Vnde cum in Scriptura, vel apud Patres dicitur perſecutio Antichriſti futura prope finem Mūdi, & per tres annos & dimidium duratura, vult Annius iſta, & alia horum ſimilia intelligi debere de vltima parte ſectæ Maometis, quæ erit illo tempore. Quoniam igitur Annius ad effugium omnium difficultatum, & argumentorum, quibus oppugnatur, hac vna maximè vtitur & nititur diſtinctione, nos eam planè futilem ac nihili eſſe probemus; & oſtendamus, cum in ſacris literis agitur de Antichriſto, vel à Patribus diſputatur de ingenio & moribus & factis Antichriſti, non agi de ſecta aliqua, vel regno hominum, ſed de vno quodam & certo & ſingulari homine; ita vt hoc præcipuo ſententiæ Annij firmamēto labefactato & funditus euerſo, neceſſe futurum ſit ſimul quoque ſententiam eius corruere, & in nihilum recidere.

58 Equidem non ſum neſcius, interdum latè ſumi nomen Antichriſti, ea ratione, vt ſignificat omnes qui notabiliter aduerſati ſunt doctrinæ Chriſti, quorum principes verè putaueris & dixeris fuiſſe Hæreſiarchas, qua ſignificatione vſus Beatus Ioannes in ſua prima Epiſtola dixit, *Nunc Antichriſti multi facti ſunt*, & paulò poſt.

lò pòſt. *Omnis Spiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniã iam venit, & nunc iam in mundo eſt.* quemadmodum etiam nomen Chriſti ample ſumptum tribuebatur olim Sacerdotibus, & Regibus & Prophetis, iſtiuſmodi enim hominum genera vngi, & vnctione inaugurari mos erat. Dico tamen ſine dubitatione, quæ de Antichriſto prædicta ſunt in ſacris literis, & à Patribus memoriæ tradita, ea intelligi debere de ipſa perſona Antichriſti, vt eſt ſingularis quidam homo, non autem ſecta eius.

Hoc autem multis probari poteſt argumentis. Primum argu- 59
mentum vim, & robur accipit ex illis Domini verbis, quæ refert Ioannes capite quinto: *Ego veni in nomine Patris mei: & non recepiſtis me, Si alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Illum alium in nomine ſuo venturum, & à Iudæis recipiendum, de vno quodam ſingulari homine Antichriſto interpretantur Chryſoſtomus, & Cyrillus ſuper eo loco Ioannis, Hieronymus in Epiſtola ad Algaſiam, Auguſtinus vigeſimonono tractatu in Ioannem, Irenæus libro quinto aduerſus Hæreſes, Theodoretus in Epitome Diuinorum decretorum, vbi agit de Antichriſto. Sanè, cum Dominus ſibi opponat illum alium, haud dubiè ſignificat certum quendam hominem: præſertim verò cũ ſignificet eũ pro Meſſia receptum iri Iudæis; qui Meſſiam vẽturum expectant, certum quendã ſine dubio hominem, & non Congregationem quampiam, vel ſectam.

Locus Ioannis in Euangelio Capite quinto.

Chryſoſtomus. Cyrillus. Hieronymus. Auguſtinus. Irenæus. Theodoretus.

Secundum argumentum nititur illis Pauli verbis, quæ de An- 60
tichriſto ſcripta opertè ab eo ſunt in ſecundo Capite poſterioris Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes: *Niſi reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,* & paulò infra: *Tunc reuelabitur ille Iniquus.* Quo in loco illis nominibus (Homo peccati,) & (Filius perditionis) Græcè proponitur articulus, ad denotandum ſcilicet certam quandam perſonam: quibus enim nominibus Græci articulos præponunt, eas voces & nomina contrahi volunt ad ſignificandum rem quampiã certam: Exempligratia vox ἄνθρωπος, ſine articulo poſita, in commune atque indiſtinctè ſignificat hominem: Si autem præpoſito articulo dicatur ὁ ἄνθρωπος, tunc certũ quendam & ſingularem

larem hominem denotat. Hoc etiam eſſe in ſacris literis obſeruandum, admonet Epiphanius diſputans cõtra 9. Hæreſim quæ eſt Samaritanorum, videat quæſo lector breuem, ſed præclaram, maximeque probabilem explanationem iſtorum Pauli de Antichriſto verborum, quam tradit Sanctus Hieronymus in Epiſtola centeſima quinquageſima prima, quæ ſcripta eſt ad Algaſiam, in reſponſione ad vndecimam eius quæſtionem. *Epiphanius.* *Hieronymus.*

61 Tertium argumentũ ſuppeditat nobis Beatus propheta Daniel qui ſub typo Regis Antiochi Epiphanis multa de Antichriſto vaticinatus eſt in ſeptimo & vndecimo Capite ſuæ Prophetiæ, vt illis in locis confirmant duo eius libri primarij interpretes Hieronymus & Theodoretus. Danielem verò loqui de Antichriſto tanquàm de vno certo quodam homine, multa oſtendunt, ſed illud vnum euidenter, quod ait fore vt aduenien s decem reges in terris inueniat, ex quibus tres de medio tollet, reliquos ſeptem ſibi vltro deditos ſuo victor ſubiiciet Imperio. Immo verò quod Daniel Regem Antiochum fecit typum & figuram Antichriſti, eo ipſo ſatis indicauit, Antichriſtum fore certum quendam & ſingularem hominem, ſicut fuit Antiochus. Et quia Beatus Ioannes in Apocalypſi Capite 13. & alibi ſimilia Danieli ſcripſit de Antichriſto, ſimiliter quoque, vt dictum eſt de Daniele, dicta eius de Antichriſto, de vno quodam ſingulari homine intelligenda ſunt.

62 Quartum denique argumentum facit prævalidum auctoritas Patrum & Scriptorũ Eccleſiaſticorum, qui de Antichriſto ſcripſerunt, quorum omnium Concors & manifeſta eſt ſententia, Antichriſtum fore vnum quẽdam certum & ſingularẽ hominẽ; aiunt enim illum eſſe futurum Iudæum, ex tribu Dan, & naſciturum Babilone, & facturum ſe Meſſiã, & pro Meſſia receptum iri à Iudæis, & oſtentaturum ſe tanquàm DEVM, & ſimulaturum ſe mori, & à morte reſurgere: hæc autẽ in vnũ aliquẽ certum: & ſingularẽ hominem conuenire poſſunt, in Congregationẽ vero aliquam vel ſectam hominũ verè dici nõ queant. Videat lector Irenæum ſub finem quinti libri, Cyrillum Cathecheſi 15. Ambroſium in ſecundum Caput Lucæ, Hieronymum in 7. & 12. Caput Danielis, &

in Reſponſione ad 11. quæſtionem Algaſiæ, Chryſoſtomum, & Theodoretum in 2. Caput poſterioris epiſtolæ ad Theſſalonicẽſes, Auguſtinum libro 20. de Ciuitate Dei, Hyppolitum in oratione de Conſummatione mundi, Theodoretum in epitome Diuinorum Decretorum, vbi agit de Antichriſto, Damaſcenum libro quarto de fide Orthodoxa Cap. 27. ex quorum ſcriptis clariſſimè patet, quæ de Antichriſto ab illis tradita ſunt, ea non ad congregationem quampiam vel ſectam hominum, ſed ad vnum quendam certum hominem ſingularémque perſonam pertinere: ex quo item euidenter concluditur, diſtinctionem illam nominis Antichriſti, vel pro eius perſona, vel pro ſecta ipſius, qua toties vtitur Annius, ad effugium argumẽtorum quibus vrgetur & premitur, prorſus inanem & futilem, atque omnino explodendam eſſe.

S. Auguſtini. præclara de Antichriſto ſententia.

Iuuat hoc loco referre præclara verba quæ de Antichriſto 53
Beatus Auguſtinus in explanatione noni Pſalmi ſcripta reliquit, uidetur mihi, inquit Auguſtinus, illis verbis, *Conſtitue Legiſlatorẽ ſuper eos vt ſciant Gentes, quia homines ſunt*, ſignificari Antichriſtus, de quo Apoſtolus dixit, *Cum reuelabitur homo peccati, filius perditionis*. Et quia ille ad tantum Culmen inanis gloriæ venturus creditur, tanta ei licebit facere & in omnes homines, & in Sanctos DEI, vt dum eum vincere penè omnes conſpexerint, nonnulli infirmi arbitrentur, DEVM res humanas negligere. Et ſuper illis verbis eiuſdem Pſalmi. *Et omnium inimicorum ſuorum dominabitur*, Traditur de Antichriſto, ait Auguſtinus, quod Reges omnes ſuperaturus ſit, & ſolus regnum obtenturus: nec mirum, cum etiam, ſecundum Apoſtolum, in templo DEI ſeſſurus ſit, extollens ſe ſuprà omne quod colitur, & dicitur DEVS, Et quoniam traditus in Cõcupiſcentiam cordis ſui, & damnatione vltimæ deſtinatus, per nefarias artes ad illud vanum & inane culmen dominationemque venturus eſt, propterea ſequitur, *Dixit in corde ſuo, Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*, id eſt, fama mea, & nomen meum ex hac præſenti generatione in futuram poſterorum generationem non tranſibit, niſi artibus adipiſcar tam excelſum principatum

tum, vt de me poſteri tacere non poſſint, Animas enim perditus, & bonarum artium expers, malis artibus ſibi aditum molitur ad famam,tam diuturnam,vt apud poſteros etiam celebretur. Et qui non poſſunt per bonas artes & virtutes noteſcere, cupiũt vel malè de ſe homines loqui,dummodo nomen eorum latiſſimè peruagetur. Poteſt etiam intelligi,vt de generatione mortali,ad æternitatis generationem ſe venire non poſſe vanus, & erroris plenus animus arbitretur,niſi malis artibus: quod olim de Simone Mago diffamatum eſt, qui ſceleratis artibus cœlum ſe putauit aſcenſurum & adepturum,& de humana generatione in diuinam generationem per artes ſuas magicas tranſiturum. Quid ergo mirum, ſi etiam homo ille peccati Antichriſtus qui totam nequitiam, & impietatem quam omnes Pſeudoprophetæ incohauerũt,impleturus eſt, & tãta ſigna facturus,vt decipiat(ſi fieri poteſt)etiã Electos DEI, dicturus ſit in corde ſuo; *Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*,& ideo congruit rectéque ſequitur,*Cuius os maledictione plenum eſt,& amaritudine,& dolo*. Magnum enim malum eſt, tam nefandis artibus cœlum appetere, & ad capiendam æternam ſedem talia merita comparare. Sed non habebit effectum eius cupiditas, ſed intra hos eius tantum valebit ad eum perdendum, qui & talia ſibi auſus eſt polliceri, & qui ſuis inſidjis & fraudibus in partes ſuas conuerſurus eſt multitudinem. Hæc in eo loco Auguſtinus. Eat igitur Annius,& dicat quæcumque à Patribus tradita ſunt de Antichriſto,ea non de perſona ipſius,ſed de ſecta eius intelligi oportere.

Simon Mag. I. *Matth. 24.*

VIGESIMA DISPVTATIO.

Ex multis, eximijſq; laudibus quibus Maometes in ſuo Alcorano excellentiam Domini Noſtri IESV CHRISTI prædicauit & magnificauit,euidenter concludi eum non fuiſſe verum Antichriſtum.

IN Alcorano, in exordio quartæ definitionis inducitur 64
DEVS ita loquens: (omnium Prophetarum alio ſuper alium per me ſublimato CHRISTO Mariæ filio animam noſtram propriè conferentes, virtutem ei præ cæteris tribuimus.) In quinto Capite Alcorani, Angeli Mariam alloquentes dixerunt, ô Maria omnibus viris & mulieribus ſplendidior, mundior, & iucũdior, ferimus tibi ſomni nuntij gaudium cum Verbo, DEI, cuius nomen eſt Ieſus, qui eſt facies omnium gentium in hoc ſeculo & futuro, vir ſapiens, & optimus ab vniuerſitatis Creatore mittitur, ipſe filium tuum cum diuina virtute venientem, librum legiferum, omníſque magiſterij peritiam, & teſtamentum, atque Euangelium edocebit. filius tuus cœcos & mutos curabit, leproſos mundabit, mortuos ſuſcitabit, quæ cuncta credentibus in DEVM miracula cenſentur. Vetus teſtamentum confirmabit, ſeque cũ diuina virtute atq; potentia patefaciens, Dicet, piè credẽtes in DEVM, me ſequamini: DEVS enim mei veſtrique Dominus eſt, quẽ adorãtes recto procedẽt tramite. Sciẽs autẽ Iudæos in ſua incredulitate obſtinatos manere, ait, Quis in DEI nomine me ſequetur? & viri quidam veſtibus albis induti reſpondẽtes dixerũt: Nos in DEI nomine te ſequentes, in DEVM credimus te teſte: dixerúntque, ô CREATOR, nos libro Euangelij fidem exibentes, legatúmque tuum Ieſum imitantes, aſcribe fidelibus tuis. Et DEVS Ieſum affatus, ego, inquit, tuam ad me reducens animam, & exaltans, teque ab incredulis liberans, eos, qui te ſequuti ſunt, iis qui verbo tuo non crediderunt, vſque ad diem publicæ Reſurrectionis ſuperponens Incredulos quoque ſummis cruciatibus hic, & in futuro ſeculo affligam; fidelibus verò, & benefacientibus merita ſua cum gaudio conferam. De virtutibus igitur & Iuſtitiis IESV iſta tibi reuelare decreuimus.

In decimo capite Alcorani hæc ſũt: Ieſus Mariæ filius, DEI Ver 65
bum, & Nuntius cælitus Mariæ miſſus eſt. Et in Capite 12. ſic loquitur DEVS, Ieſum Mariæ filium, cui commiſimus Euangelium, quod eſt lumen, & confirmatio teſtamenti, & recta via timentibus DEVM, ad veſtræ legis ſupplementum miſimus (ô Iudæi) omnis

miſimus(ô Iudæi)omnis enim Euangelij ſeruus præcepta eius ſequatur,alioquin malus erit. Et in Capite 13. Alcorani ſic habet: Deus Chriſtum Mariæ filium cui tradidit animam mundam, & benedictam,qua Iuuenes,& infantulos affatus eſt, cæcum natū, atque leproſum curauit, mortuos ſuſcitauit,ſic allocutus eſt: Te ad filios Iſrael cum virtutibus, meo velle, venientem, increduli Magum eſſe perhibent:tu verò de bonis tibi, matríque tuæ diuinitus datis,mihi gratias redde. Sunt alia per Alcanorum multifariam ſparſa, quæ magnam & eximiam CHRISTI excellentiam declarant; vt vel hoc vnum ſatis magnum ſit argumentum, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum; hic enim omnino aduerſabitur CHRISTO, eiuſque nomen & famā quoquomodo obſcurare & peſſundare conabitur, omnia eius facta & dicta calumniando & criminando,& conuitiis atque maledictis vſquequaque lacerando: De quo ſupra latius in diſputatione decimaſexta diſſeruimus. Et;finis quidem huic libro poni hoc loco poterat; iam enim per ſuperiores viginti Diſputationes explicata, & ad exitum perducta eſt principalis illa quæſtio, quam hoc in libro tractādam ſuſcepimus, An Maometes fuerit verus Antichriſtus,de quo multa in ſacris literis, & à Patribus tradita ſunt. Sed quo pleniorem aliquanto cognitionem iſtius Pſeudoprophetæ Maometis, atque eius ſectæ lector habeat, viſum nobis eſt ſuperioribus viginti diſputationibus tres alias diſputationes adiicere.

VIGECIMAPRIMA DISPVTATIO.

De inſignioribus aliquot erroribus Maometicæ doctrinæ, quæ traditur in eius Alcorano.

66 CVM Maometes doctus & eruditus fuerit ab Arrianis, Neſtorianis,Iudæis,& Paganis, ex iſtis fontibus varios, & fœdos,& pernicioſos hauſit errores. Negat Trinitatem diuinarum perſonarum,& ridiculum putat dicere, Deum habere filium. Negat Chriſtum eſſe Deum, ſed hominem tamen

ſanctum, Deóque charum, magnumque Prophetam confitetur. Negat ipſum fuiſſe crucifixum, & mortuum. Facit Deum corporeum. Ait Dęmones in fine Mundi eſſe ſaluandos. Dicit vetus teſtamentum à Iudæis, & nouum à Chriſtianis eſſe corruptum & deprauatum: ſeque iactat vtriuſque teſtamenti verum eſſe prædicatorem, & conſeruatorem, vocans ſe Prophetam veteris teſtamenti, & Apoſtolum noui. Cui rei vt fidem faceret, prima vtriuſque teſtamenti Sacramenta in ſuam adſciuit diſciplinam & ſectam, ex Veteri aſſumens Circumciſionem, ex nouo baptiſmum. Sed vtrumque tamen Sacramentum peruerſo ritu obſeruari iuſſit: nam nec more Iudaico infantes circuncidit octauo die, ſed ad imitationem Iſmaelis, aliquot poſt ortum annis iam adultos. Nec more Chriſtiano ſemel tantum baptizat ad purificationem ſpiritualem animæ, ſed, vt moris erat Iudæis, ſæpius baptizat ad ſolam videlicet Corporis purificationem, & externam quandam munditiem. Pro Chriſtianorum Quadrageſima, inſtituit vnius menſis Lunaris ieiunium, ſine diſcrimine tamen dilectuque ciborum. Pro die Domino Chriſtianis ſacro & feſto, diem Veneris feſtũ agi, & celebrari voluit omnes imagines vel Dei, vel ſanctorum hominum ex omnibus locis auferri iuſſit, verum Dei prætexens cultũ, & venerationem. Vſum vini ſuis interdixit. Repudium vxoris multis de cauſis facile reddidit. Polygamiam conceſſit poteſtatem faciens tot habendi vxores, quot poſſit maritus alere. Videtur etiam ponere facti neceſſitatem, & veram humanę voluntatis libertatem auferre. Vltimam & ſummam hominis fœlicitatem, etiam poſt mortem, in voluptatibus & deliciis carnalibus ponit, ad ſimilitudinem videlicet Epicuri inter Philoſophos, & inter Hæreticos ipſius Cherinti. Sunt alia permulta eius inſtituta, non ſolùm non honeſta, nec rationi conuenientia, ſed maximè obſcœna, & abſurda, & ridicula, & pecudum potiùs, quàm hominum: vt quicumque is fuerit, qui dixit, legem Maometanorum eſſe legem porcorum, mihi quidem ſcitè admodum, non ſolùm verè dixiſſe videatur.

Iſtius porrò ſectæ Maometis falſitatem, & abſurditatem, mul- 67

ti de

ti de Chriſtianis autoribus ſcriptis demonſtrarunt, atque confu- *Scriptores*
tarunt; Dionyſius Carthuſianus quinque libros ſcripſit; Richol- *qui contra Doctrinam*
dus Ordinis Prædicatorum edidit librum, qui inſcribitur Confu- *Maometis ſcripſerunt.*
tatio legis Maometicę; Pius Papa huius nominis ſecũdus Epiſtolã *Carthuſian.* *Richoldus.*
ea de re ſcripſit ad Maometem Turcarum Imperatorem; Bar- *Pius.*
tholomeus etiam Vngarus, & Ioannes de Turrecremata, & *Barth. Vngarus.*
Guillelmus Poſtellus in libris quos euulgauit de origine Tartaro- *Turrecremata.*
rum, Perſarum, Arabum, & Turcarum; Præterea, Gabriel Barile- *Poſtellus.* *Gabriel.*
tanus ordinis prædicatorum ſcripſit, Maometem in ſua lege per-
mittere quod aſinis, & porcis magis conuenit, quàm humana ra-
tione vtentibus; quod etiam vir inter Maometanos Medicinæ
ſcientia clariſſimus Auicenna nono ſuæ Metaphyſicæ libro con- *Auicenna.*
fiteri non erubuit. Paulus Burgenſis in quadam ſua additione ad *Paulus Burgenſis.*
Poſtillas Lyrani ſuper Caput decimumtertium Apocalypſis, bene
longam, ſatiſque curioſam, & eruditam de ſecta Maometis diſ-
putationem fecit: vbi citat etiam, & laudat eximium quendam
tractatum de lege & doctrina Maometis, qui incipit *Quot ſunt* *Pſalm. 118.*
dies ſerui tui à F. Nicolao Prædicatorum ordinis Compoſitum. Is *Nicolaus.*
per diu fuerat in regionibus Orientis, multumque verſatus eſt
cum doctoribus iſtius ſectæ: quin etiam vt eam ſubtilius, & altius
ſcrutari, & noſſe poſſet, & linguam, & literas didicit Arabicas: Et
vt ſeſe in omnia illius doctrinæ arcana & ſecreta penetraret, fre-
quenter cum nobilioribus eius magiſtris, ea de quibus ipſe vel
dubitabat, vel penitus cognoſcere auebat, communicauit: Vnde
non modo perſpectam habuit doctrinam Alcorani, verum etiam
quemadmodum principes eius interpretes & doctores eam in-
telligerent atque interpretarẽtur. Dionyſius Carthuſianus libro *Carthuſian.*
ſecundo contra Alcoranum Capite primo & ſequentibus, refert
Epiſtolam valde lõgam, & egregiam cuiuſdam Chriſtiani, gentis
Arabum nobiliſſimi, qui recens fuit ab obitu Maometis, ſcriptã
ad amicum ſuum Maometanæ legis ſectatorem: in qua plurima
diligenter, & exquiſitè enarrantur, & declarantur de ipſo Mao-
mete, & de eius lege.

VIGESIMASECVNDA DISPVTATIO.

De octo Cauſis tantæ durationis atque diuturnitatis ſectæ Maometanæ.

NVLLA vnquam ſecta, nullaque gens inimica & in- 68
feſta populo Dei, tam diu infeſtauit, & affixit eum quàm ſecta & gens Maometana Chriſtianum populum. Hebræa gens dura ſeruitute grauata & oppreſſa eſt ab Ægyptiis, ſed annis minus ducentis. Tempore Iudicum Hebręus populus vexatus eſt à Meſopolitanis, annis octo: à Moabitis, annis decem & octo, à Chananæis, viginti annis: à Madiamitis, ſeptem annis; ab Ammonitis, per annos decem & octo: à Philiſtæis, annis quadraginta. Tempore regum aliquot annis poſt diſciſſionem Hebraici regni in regnum Iſrael, & regnum Iuda, Aſſyrij & Chaldæi ſiue Babylonij ceperunt infeſtare & vexare Hebræos: eaque vexatio an initio vſque ad finem, id autem eſt, vſque ad creditum Iudæorum à captiuitate Babylonica, durauit annis minus trecentis. Denique Rex Antiochus Epiphanes, & ſucceſſores eius, Iudæorum grauiſſimi hoſtes, gentem Iudaicam per annos quadraginta affixerunt. Et, vt de populo Chriſtiano loquar, Chriſtiani per illas celebres decem perſecutiones Romanorũ Imperatorum, à Nerone vſque ad Conſtantinum Magnum, vehementer afflicti ſunt per annos circiter ducentos ſexaginta. Perſecutio item Barbarorum, à Gothis vſque ad Longobardos, per annos fermè trecentos exercita eſt aduerſus Chriſtianos. At enim ſecta, genſque Maometana, ab origine ſua, quæ fuit circa annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum, vſque ad præſentẽ Domini annum milleſimum ſexcenteſimum quintum, quo tempore etiam plurimum valet, & viget, nongentis ſeptuaginta quinque annis perdurauit. Digniſſimum igitur videtur curioſa ſcrutatione, attentáque conſideratione, quas ob cauſas tantam ea ſecta habere potuerit diuturnitatem.

Equidẽ plures eius rei cauſas, ſatiſque probabiles inuenio, qua- 69
Burgenſis. rum tres primæ: à DEI prouidentia petitas, tractat Paulus Burgenſis

genſis in ea quam de ſecta Maometana fecit diſputatione ſuper Caput decimum tertium Apocalypſis. Prima cauſa eſt huiuſmodi: habet hæc ſecta quædam & probabilia, & laudabilia, Deóque grata, ob quæ videtur non ſine cauſa tolerari à DEO. Hæc enim ſecta maximè odit, & deteſtatur Idololatriã; prorſus adeo, vt nullas vel DEI, vel angelorum, vel ſanctorum hominum imagines non ſolùm colat, ſed nullo etiam in loco depingi patiatur: ſicut etiam in veteri teſtamento DEVS omnium imaginum Iudæis venerationem & cultum interdixit. Scelus porro Idololatriæ ſuper alia ſcelera odit, & execratur, & punire ſolet DEVS. De quo ſcelere in ſcriptura loquens, ait, *Ego* DEVS *fortis & Zelotes*, iſtis verbis ſignificans, ſicut zelus viride adulterio ſuæ vxoris eſt implacabilis, ita DEVM non parciturum populo ſuo Idola colenti, ſed grauiſſimis eum ſupplicijs puniturũ. Scelus Idololatriæ per metaphoram vocatur fornicatio hominis à DEO. *Qui elungant ſe à te, peribunt* (ait Dauid) *Perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.* Quantus vero, quamque implacabilis ſit zelus mariti ob adulterium vxoris, oſtendit Salomon his verbis, *Zelus & furor viri nõ parcet in die vindictæ, neque acquieſcet cuiuſquam precibus, nec recipiet pro redemptione dona plurima.* *Prouerbiorum 6.*

70 SECVNDA cauſa: iſta ſecta Maometana Chriſtianos ſuæ dominationi ſubiectos fere non cogit abnegare fidem CHRISTI, ſed patitur eos & fidem & religionem & diſciplinam Chriſtianæ legis colere vt cernere licet in Chriſtianis qui ſunt in Græcia, & in Aſia, & in Syria, & in Ægypto: permittit in terris ſuis quatuor Patriarchatus; plurimas itẽ Eccleſias, & Monaſteria: permittit Chriſtianos vndecunque venire ad terram ſanctam, viſitare ſepulchrum Domini aliaque ſancta loca; quin etiam Chriſtianorum cuſtodiæ ea permittere, habere inibi monaſteria & hoſpitia nec legem & religionem Chriſtianam damnare, ſecundum Maometis videlicet ſententiam, qui Chriſtianos ſecundum legem ſuam ſaluari poſſe confeſſus eſt. Quod ſi alicubi & aliquãdo aliqui Chriſtianorum ad renunciandum CHRISTO vel minis, vel promiſſis quodammodo cogantur, id nec generale eſt, nec per ſe fit, ſed vt

ita dicam, per accidens; quo ſcilicet eorum miniſterio in rebus bellicis fidelius & tutius poſſint vti.

Tertia cauſa eſt eadem ipſa, propter quam paſſus eſt Devs Philiſtæos, Ammonitas, Moabitas, Iſmaëlitas, & Madianitas, gentes nimirum Hebræis inimicas atque infeſtas, vel illis vicinas, vel ipſis etiam immixtas habitare: primo quidem, ob bellicā Hebræorum eruditionem, vt ex aſſidua cum hoſtibus decertatione prudentiores & fortiores ad pugnandum in eos fierent. Deinde, vt, ſi Dei legem violarent, & ab ipſius cultu ad Idololatriam defluerent; per iſtas gentes vicinas promptam acciperent à Deo punitionem. Præterea, id ipſum valebat ad Hebræorū virtutis ac pietatis explorationem atque probationem, hac de re in libro iudicum capite ſecundo & tertio ita loquitur Devs, *Ego non delebo gentes quas dimiſit Ioſue, vt in ipſis experiar Iſraël, vtrum cuſtodiant viam Domini, & ambulent in ea. Has gentes dereliquit Dominus, vt erudiret in iis Iſraëlem, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum: & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi.* Ob eaſdem has ipſas cauſas paſſus eſt Devs & patitur, Maometanos hoſtes acerrimos Chriſtianorum tam diu regnare & vigere. 71

Qvarta cauſa. Hoc ipſum permiſit Devs ad puniendos flagello Turcarum & Maometanorū Chriſtianos Græcos & Orientales, ob multiplices ipſorum errores circa fidem; & ob ingentē eorum ſuperbiam atque contumaciam aduerſus Romanos Pontifices & Eccleſiam Romanam; & ob multiformen perfidiam, variáſque proditiones, quibus vſi ſunt aduerſus Chriſtianos exercitus occidentales in recuperatione Terræ ſanctæ. 72

Qvinta cauſa: Noſtris diſcordiis atque diſſidiis ſecta iſta & aucta, & roborata, & firmata tamdiu præualuit. Arma enim in Turcas & Maometanos conferenda, in noſtros conuertimus: gladium bellicum in hoſtes Chriſtiani populi diſtringendum atq; vibrandum, in noſtra ipſa viſcera imprimimus. Heu furor, heu dolor ſed meliorem quæſo, impoſterum Devs Chriſtianis principibus det mentem. Quartum valerent & poſſent aduerſus Turcas, 73

cas, concordes principes Chriſtiani, ſatis oſtendit ſacrum illud belli aduerſus Turcas fœdus ante annos triginta quatuor inter ſummum Pontificē Pium Quintum, & Catholicum regem Philippum Secundum, & clariſſimam Venetorum Rempublicam factum.

74 Sexta cauſa: Habet hæc ſecta & alia cōplura, & præcipue tria vulgo admodum probabilia. Primo, nihil præcipit & tradit credendum hominibus quod ſit ſuprà ſenſum, aut certe ſupra captum humanæ rationis: vt propterea: dediti ſenſibus homines, vel ſola rationis regula metientes quæ credenda ſunt ab ea lege recipienda propter difficultatem intelligendi eam minimè retardentur. Deinde, eſt iſta lex & ſecta valde carnalis, plurimum indulgens voluptatibus & rerum terrenarum cupiditatibus, ſuper omnia vero libidini dominandi & imperandi quocunq; malo id conſequi poſſit: ad hæc autem procliuiſſimi ſunt mortales, eaq; flagrantiſſime concupiſcunt atq; conſectantur. Poſtremò, iſta lex & ſecta non per efficaciam prædicationis, nec per mirabilitatem ſignorum & prodigiorum perſuaſa eſt hominibus: ſed inuecta, & intruſa eſt per vim bellicam & terrores bellicos & tyrannicam violentiam; quibus rebus plurimas gentes & prouincias vel imbelles, vel tunc inermes ac præſidiis bellicis deſtitutas inuadens, facile dominatum earum obtinuit, atq; in his diu præualere potuit. Septima cauſa: Hæc ſecta ex alijs pluribus ſectis mixte confuſeque collecta eſt: quia ex omni ſecta habet nonnulla habet etiam vnde, & cur aliarum ſectarum cultoribus placere queat.

75 Octava cauſa: Hæc ſecta tam diu cōſeruatur & perpetuatur ob imperij Turcici potentiam, valde ſtabilem & firmam ac durabilem. Eſt quidem Turcicum imperium plane tyrannicum: quia in eo Princeps proprium omnino bonum ſpectat, nullo autē modo bona curat ſubditorum: deinde, quia ſubditos tractat, vt ſeruos ac mancipia, quantum ad honores, & poſſeſſiones bonorum temporalium: tum, quia leuiſſimis de cauſis quoſlibet, etiam optime meritos, & bonis & vita ſpoliat. Hoc tamen tyrannicum imperium tam diu conſeruatur has ob cauſas. Primo quidem terrore potentia bellicæ: habet enim ampliſſimum & validiſſimum

Turcicū imperium, cum ſit tyrannicū, Cur tam diuturnum fuerit.

æqui

æquitatum, peditatum vero ex Aſianis & Europæis tantum, vt vel ipſa multitudine etiam mortuorum, hoſtes obruat; ſed maximum eius robur eſt in pluribus fortiſſimorum & fidiſſimorum Gienizzarorũ legionibus. Deinde, ne vel Turcę ipſi vel Chriſtiani eis ſubiecti, nec vt vocant Renegati, qui tenent arma & res bellicas tractant, rebellare aduerſus Imperatorem queant; quatuor diligenter ſeruat, quæ, ſecundum Ariſtotelem in Politicis, ad tuẽdam diúque conſeruandã tyrannidem plurimũ conducunt. Tenet enim ſubditos prorſus abiectos & viles, & itẽ pauperes & inermes & in vicem diffidentes; habet plurimos exploratores & inſidiatores & delatores, quibus magna propoſita ſunt præmia; & ſufficit quælibet ſuſpicio aut etiam vmbra dubitationis de quocumque; quin etiam vel mera calumniæ valet ad perdendum hominem. Super omnia curat, ne imperio ſuo ſubdicti, præcipuè vero, quorum in bellicis functionibus vtitur opera & miniſterio, ab vllius externæ gentis vel Principis patrocinio vel gratia vllo modo pendeant.

VIGESIMATERTIA DISPVTATIO.

Super Chronologia rerum Maometis, & aliquot Succeſſorum eius.

DE Chronologia rerum Maometis nonnihil diſſentitur: 76
quidam enim ortum eius referunt ad annum Domini ſexcenteſimum trigeſimum, Heraclio Imperatore, & ſummo Pontifice Honorio primo. Sed nobis viſum eſt ſequi Genebrardum, qui omnem Maometis Chronologiam ex bonis auctoribus exprompram breuiter & diſtinctè, neque indiligenter explicauit.

Maometes ab Iſmaële originem ducens Abdala patre, & Enina matre naſcitur anno Domini quingenteſimo nonageſimo ſecundo, Mauritio Imperatore, & ſummo Pontifice Beato Gregorio. Primo, ducem ſe per decem annos geſſit plurium Arabum ſeu Iſmaelitarum vel Saracenorum: qui ſic appellati ſunt vel à

Sara principali vxore Abrahæ; vt ſe iactarent hæredes fore promiſſionum, quæ ſemini Abrahæ & Saræ à Deo factæ fuerant; cum ipſi tamen eſſent ex ſtirpe Agar ancillæ Abrahæ, & ex filio eius Iſmaële genus ducerent. Vel Saraceni ſunt appellati à Sara monte, quem ipſi olim incoluerant. Doctus & eruditus eſt à duobus præcipue Iudæis Apoſtatis, & à Sergio & Ioanne Hæreticis Arrianis & Neſtorianis. Camelorum primo paſtor fuit, nec legere nec ſcribere ſciens, quod etiam ipſe fatetur. Mox vidua quadam diuite ducta vxore, mercaturam exercuit. Poſt hęc, Pſeudopropheta, & obtento Gabrielis nomine legem ex Iudæis & Gẽtibus & Chriſtianis variè, mixtè, confuſéque collectam compoſuit: quam mendacibus ſignis & prodigiis, de quibus ſupra diſputauimus, ſed maximè armorum terrore & per bellicam violentiam plurimis, vel ignorantia veritatis, vel metu bellicæ potentiæ occupatis perſuaſit, vel obtruſit potius.

77 Eam porro legem verſibus quibuſdam rithmicis cõdidit, quo facilius in animos imperitæ multitudinis per ſuauitatem cantus & rithmi influerent & firmius eis inhæreret. Nam ſicut tradidit nobilis ille Chriſtianus Arabs, de quo ſupra ex Dionyſio Carthuſiano diximus, qui ſuper omnes ſui temporis, Arabicæ linguæ vim & proprietatem & elegantiam callebat, vulgare tunc erat apud Arabes, carminibus & poeticis Cantilenis ſtudere: quin etiam verſus facere, tam nobiles quam ignobiles, tanquam quid vulgo vſitatum, pro nihilo ducebãt. Legem ſuam AL, phulcan, nominauit, id eſt, Sectiones ſiue Capita; ſimulans legem ad ſe miſſam à Deo, non ſimul datam ſibi vniuerſam, ſed per partes, & per interualla temporum; &, vt Sibyllæ folia, diuerſis in locis & temporibus, diſcretiſque ſententiis callidè videlicet, ne quis in ea Scriptura, rerum conſequentiam & ordinem ac rationem doctrinæ requireret. Primus omnium Odmen, annis poſt Maometem circiter centum & decem, aliorum Maometis ſucceſſorum adiutorio iſtam legem in vnum quaſi corpus, & ad integritatem, quoad eius fieri potuit, redegit. Arabes appellarunt Alcoram, id eſt; Scripturam, per excellentiam videlicet, prçcisè Scripturam appellari vo-

Quomodò ſuam legem Maometes appellauerit.

Quid ſignificet nomen Alcorani.

lentes: cum tamen ea ſit ex variis Iudæorum, Hæreticorum, & Epicuræorum doctrinis, erroribus, fabulis, & blaſphemiis, ceu indigeſtum quoddam Chaos: quam tamen legem ipſe ait, deſcendiſſe de ſummo cœlo vſque ad infimum cœlum, deinde, paulatim in terras lapſam eſſe, & ad ſe delatam; de quo etiam Deum ſermocinantem ſecum inducit.

Inter præcipuos Maometis amicos & ſocios duo fuere apud 78
poſteros celebriores. Quorum alter, vocatus eſt Haly; cuius interpretationem Alcorani ſequuntur Perſæ: alter, nominatus eſt Haumar; quem, vt fidiſſimum legis Maometicæ interpretem, cæteri, (Turcas dico & Mauros) complectuntur, Perſis hoſtili odio habitis.

Moritur Maometes extremo Imperatoris Heraclij principatu, & moritur pleuritico morbo, & anno ętatis, vt traditur ab aliis, quadrageſimo, & regni ſui apud Saracenos, decimo. Duobus & viginti prœliis conflixit cum Perſis, Græcis, & Ægyptiis, in omnibus fere victor. Cui in regnum Arabum ſucceſſit Abumacar annis tribus: deinde Omar, qui ex ſtirpe Coſdroe Perſicum ſuſtulit, & rapuit imperium. At enim, nobilis ille Arabs à Dionyſio Carthuſiano commemoratus, & à nobis ſæpius in hiſce diſputationibus in teſtimonium productus, memoriæ prodidit, Maometem vixiſſe tribus & ſexaginta annis; & obiiſſe anno Domini ſexcenteſimo quinquageſimo quinto, Imperatore Conſtante, & Summo Pontifice Eugenio primo: quorum annorum viginti tres exegiſſe in ſua Prophetia.

Reſtat, vt quaſi pro clauſula huius libri, vnum quiddam dun- 79
taxat adiiciam. In hac ſecta primus Princeps Arabum & Saracenorum fuit Maometes ipſe legiſlator, Inde Principatus penes eã gentem manſit per annos ſexcentos ſexaginta. Poſtea Principatum inuaſerunt Turcæ, quorum primus Rex fuit Ottomannus, vnde familia Ottomanna proſeminata eſt, principatum tenens vſque ad hanc diem per annos circiter trecentos. Ex hac familia extitit Maometes ſecundus circa annum Domini milleſimum quadringenteſimum quinquageſimum: qui capta Cõſtantinopo-

li, &

li,& Imperatore eius occumbente, imperium Orientis ſibi aſſeruit,& imperatorem Orientis appellari ſe iuſſit. Putat Genebrardus,in illo primo Ottomanno impletum eſſe vaticiniū. B. Ioannis ſcriptum in vigeſimo capite libri Apocalypſis de Satana primum ligato, & poſt mille annos ſoluto ad vexandum populum Dei per gentes Gog & Magog: nam à Conſtantino Magno, ſub quo videtur fuiſſe ligatus Satanas,quantum ad repreſſionem perſecutionum Eccleſiȩ Christi,vſque ad iſtum primum Ottomannū mille anni tranſierunt.Sed profectò iſta Genebrardi opinatio atque coniectatio minime ſubſiſtit.Nam ipſa ſecta Maometana per annos ſexcentos ante iſtum Ottomannum, ſatis habuit ſolutum Satanam,cuius nimirum incitatu & adiutorio Eccleſias Christi populóſque Chriſtianos in Ægypto & Africa & in Hiſpania vehementer afflixit.Imo vero poſt Conſtantinum Magnum,& ante Maometem Legiſlatorem,nimis ſane fuit ſolutus Satanas non ſolùm ad vexandas Eccleſias & populos Chriſtianos, ſed etiam ad diripiendas & deuaſtandas eorum prouincias & regna;vt cernere licet in perſecutione Hunnorum,Gothorum, Alanorum,Vandalorum,Perſarum,per annos plures trecentis.

Animaduerſio in Genebrardum.

80 Illud deniq; quod etiam Genebrardus ſcitè annotauit, perdignum animaduerſione & admiratione Dei prouidentiæ videtur:circa annum Domini milleſimum trecenteſimum, quo tempore Ottomanna familia eiuſq; dominatus originem habuit; eodem ipſo tēpore,quaſi ex aduerſo, Auſtriacam familiam ad principatum,ingenti Catholicæ Eccleſiæ bono,prouehi cœptam eſſe. Quæ poſtea ad tantum opulentiæ,honoris,& potentiæ faſtigium elata eſt,vt & ſupremam dignitatem Imperialem cōtinuata multorum imperatorum ſucceſſione(quod nulli vnquam familiæ cōtigit)obtineat: & nunc ampliſſimum terra marique imperium, maximámque in orbe terrarum Monarchiam poſſideat.

Auſtriaca domus excellens.

Sed his de Antichriſto & Maomete,quantum nempe inſtituti operis ratio poſtulabat,diſputatis explicatíſque, libri huius finis eſto.

INDEX VIGINTI TRIVM DISPVTATIONVM, ET RERVM MAXIME NOTABILIVM, QVÆ in ſingulis Diſputationibus tractantur.

DISPVTATIO PRIMA.

RECENSENTVR Auctores qui ſenſerunt, Maometem fuiſſe verum Antichriſtum: & de multis nominantur quinque, Ioannes Annius Viterbienſis, Ioannes Henthenius, Chlitouæus, Pratenſus, & Genebrardus: ſed tota diſceptatio in hoc libro eſt cum Ioanne Annio. 1.2.& 3

DISPVTATIO SECVNDA.

Annius triplici argumentatione probare conatur, Maometem fuiſſe Antichriſtum. Prima eius argumentatio tractatur in hac ſecunda Diſputatione: ſupponit vniuerſum librum Apocalypſis, ſecundum omnes litterales expoſitores eius, verſari in præſignando quadruplici ſtatu temporali Eccleſię, à tempore B. Ioannis vſque ad finem Mundi: putat Maometem præſignatũ fuiſſe per illam beſtiam deſcriptam in decimo tertio capite Apocalypſis, habentem duo cornua ſimilia Agni. Supradicta omnia refellit Auctor ſingulatim docens eſſe falſa. 4. vſque ad 7

DISPVTATIO TERTIA.

Exponitur ſecunda Argumentatio Annij, ducta ex ſecundo Capite ſecundæ Epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, vbi Paulus ſignificat priuſquam veniat Antichriſtus, futuram diſceſſionem regnorum ab Imperio Romano, & à Romana Eccleſia; & hoc fore proximum inditium aduentus Antichriſti. Talem verò diſceſſionem fuiſſe eo tempore quo venit Maometes, & ideo pro vero Antichriſto ipſum haberi oportere: Auctor docet non qualemcumque diſceſſionem ab Imperio Romano eſſe ſignum aduentus Antichriſti, ſed illam quam tradidit Dauid in Capite ſeptimo, ſecundùm expoſitionem B. Hieronymi, & aliorum ſcriptorum Eccleſiaſticorum: talem porrò diſceſſionẽ ab Imperio Romano nec fuiſſe tempore Maometis, neque adhuc eſſe factam. 7. vſque 10

DISPVTATIO QVARTA.

Explicatur tertia Argumentatio Annij ſumpta ex illis verbis decimi tertij capitis libri Apocalypſis: *Qui habet intellectum computet numerum beſtiæ; numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexaginta ſex.* Putat Annius iſtis verbis ſignificatum eſſe tempus Antichriſti aduentus, futurum anno poſt ortum Chriſti Domini, ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto; hoc autem ipſo anno conſtat Maometẽ eſſe natum; ergo ipſe fuit verus Antichriſtus. Refertur quid ſuper illo numero 666. ſenſerint Aureolus & Lyranus. 10.11.& 12

DISPVTATIO QVINTA.

Auctor refellit tertiam Argumentationem Annij, demonſtrans B Ioannem in verbis ab Annio citatis, nõ loqui de tempore aduentus Antichriſti, ſed de nomine quod habiturus eſt Antichriſtus, cuius nominis litteræ reddent illũ numerum 666. Deinde probat, falſum eſſe quod dixit Annius, Maometem eſſe natum in anno ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto; & hic diſputat de annis & ætate Maometis. 13.& 14

DISPVTATIO SEXTA.

Diſcutitur opinio Genebrardi, e x eo argumẽtantis, Maometẽ fuiſſe verũ Antichriſtum, quod litteræ nominis Maometes, græcè ſcripti reddunt illum numerum ſexcentorum ſexaginta ſex. Sed Auctor oſtendit iſtiuſmodi argumentationem eſſe valde Topicam, cũ alia multa ſint nomina quorum litteræ reddunt illum numerum, quibus nominibus multi homines & ante Maometem, & poſt appellati ſunt. Indicat etiam quanta fuerit apud antiquos Patres

varietas ſententiarum ſuper nomine Antichriſti. 15.16.17

DISPVTATIO SEPTIMA.

Auctor probat ſeptem rationibus, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum. Prima ratio tractatur in hac ſeptima Diſputatione, & ducitur ex antiqua traditione Eccleſiæ, & ex veterum Doctorũ ſententia, & ex communi ſenſu fidelium: nam ſecundum hæc tria conſtat, Antichriſtum venturum propè finem mundi. Cùm igitur Maometes fuerit ab hinc mille annis non potuit verus eſſe Antichriſtus. Ponitur deinde quadruplex Annij reſponſum ad hanc rationem, & confutatur ab Auctore. 18.&.19

DISPVTATIO OCTAVA.

Exponitur ſecunda ratio qua probatur Maometem non fuiſſe Antichriſtũ, quæ eſt huiuſmodi. Eſt antiqua traditio in Eccleſia, & multorum Patrum ſententia, Antichriſtum futurum eſſe Iudæum, & ex Tribu Dan, & naſciturum Babylone: horum autem trium nullũ couenit Maometi, nõ igitur ipſe fuit Antichriſtus. Declaratur etiã quomodo Annius ad hac rationem conatus ſit reſpondere; ſed ea reſponſio confutatur ab Auctore. 20.& 21

DISPVTATIO NONA.

Explicatur tertia ratio qua oſtenditur, Maometem non fuiſſe Antichriſtum. Daniel enim indicauit, regnum Antichriſti, ſiue perſecutionem fidelium ab eo concitandam, duraturam per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id eſt, vt interpretantur omnes Danielis explanatores, per tres annos & dimidium anni. Hoc autem non quadrat, neque principatum Maometis, fuit enim multo diuturnior, neque in ſectam eius, quæ ab hinc mille annis cœpta, etiam nunc permanet. Declaratur etiam quomodo ad hanc tertiam rationem reſpondeat Annius; ſed eius reſponſio tanquam futilis & nihili reiicitur. 22. 23.& 24

DISPVTATIO DECIMA.

Ponitur quarta ratio, quod Maometes non fuerit Antichriſtus. Pro certo habetur in Eccleſia Chriſti, quo tempore venturus eſt Antichriſtus, eodem tempore venturos eſſe Enoch & Eliam contra ipſum Antichriſtum; ſed tempore Maometis non venerunt Enoch & Elias, nec vſque adhuc venerunt: ergo Maometes non fuit Antichriſtus. Ponitur multiplex Annij reſponſio ad hanc quartam rationem. 25. 26.& 27

DISPVTATIO VNDECIMA.

Oſtendit Auctor ſupradictam Annij reſponſionem ad quartam rationem, eſſe omnino futilem ac nullius momenti. Expenditur etiam ſententia quædam B. Hieronymi, in qua magnum opinionis ſuæ præſidium ponit Annius. 28.vſque ad 33

DISPVTATIO DVODECIMA.

Explicatur ab Auctore quæ de aduẽtu Enoch & Eliæ in fine mundi ſcripta ſunt in libro Eccleſiaſtici, c.44.& 48. & in Euangelio Matthæi, cap.17. Indicat præterea, Dominum noſtrum in Euangelio, cùm loquitur de Elia, duplicem facere Eliam, alterum quidem verum, & ſecundùm corporalem præſentiam; alterum verò myſticum, & ſecundùm ſpiritum & virtutem tantùm. 33.vſque ad 37.

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

Diſtinctè, copioſéque declaratur petinſignis Prophetia B. Ioannis de duobus teſtibus in fine mundi venturis contra Antichriſtum, Auctor probat duos illos teſtes non alios fore quàm Enoch & Eliam. 37. vſque ad 40.

DISPVTATIO DECIMA QVARTA.

Exponitur quinta ratio qua probatur, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum; ea verò ratio eſt huiuſmodi: & ſacra Scriptura indicat, & à Patribus, & ab Antiquis Eccleſiaſticis Scriptoribus traditum eſt, multa & magna prodigia per Antichriſtum & miniſtros eius factum iri: ſed ea prodigia non fecit Maometes: ergo Maometes non fuit verus Antichriſtus. Enarrat Auctor Prodigia quæ facturus eſt Antichriſtus, quorum tria dicit fore præcipua. Declarat etiam cur Beatus Paulus, ſigna quæ facturus eſt Antichriſtus, dixerit fore mendacia, oſtendens, quatuor modis ea fore mendacia. 40.& 41

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

Narratur, quemadmodum Annius reſpondeat.

deat ad ſupradictam quintam rationem, & quomodo conetur oſtendere, Maometem feciſſe ſupradicta prodigia, quæ aſſignantur Antichriſto, ſed refellitur ab Auctore, & hoc loco diſputat auctor de fabuloſis miraculis, quæ ſectatores Maometis attribuunt ei. 41. vſque ad 46

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

Explicatur ſexta ratio qua oſtenditur, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum: quoniam doctrina, quam prædicaturus eſt Antichriſtus, futura ſit longè diuerſa ab ea doctrina quam tradidit Maometes. Enarrat auctor, quatuor fore præcipua capita doctrinæ quam prędicaturus eſt Antichriſtus, idque probat auctoritate plurimorum Patrum. 47. vſque ad 50

DISPVTATIO DECIMA SEPTIMA.

Diſputat auctor ſuper doctrina quam tradidit Maometes comparans eam cum doctrina Antichriſti, & oſtendens eſſe ab ea diuerſiſſimam: commemoratur perhonorifica Sacramenti Euchariſtiæ laudatio quam tradidit Maometes. Refertur etiam Annij reſponſio ad ſupradictam rationem, quam refellit auctor. 50. vſque ad 54

DISPVTATIO DECIMA OCTAVA.

Tractatur ſeptima & vltima ratio qua demonſtratur, Maometem non fuiſſe verum Antichriſtum; ducta ex genere mortis quo periturus eſt Antichriſtus, quē miro modo occiſum iri ſpiritu oris Chriſti, docuit nos B. Paulus in ſecunda epiſtola ad Theſſalonicenſes; adiungens prætereà, eum iri deſtructum illuſtratione Aduentus Domini. Cùm igitur Maometes non eo modo ſit mortuus, & poſt mortem eius iam anni propemodum mille prætererint ante ſecundum Domini aduentum; neceſſariò concluditur, Maometem non fuiſſe Antichriſtum. Deinde refertur Annij reſponſio ad ſupradictam ſeptimam rationem, eáque confutatur ab Auctore. 54. vſque ad 56

DISPVTATIO DECIMA NONA.

Annius frequenter vſurpat huiuſmodi diſtinctionem, quod nomen Antichriſti aliquando ponitur pro ipſa perſona Antichriſti, ſæpè verò non pro ipſa perſona eius, ſed pro eius ſecta ſiue ſectatoribus eius; & per hanc diſtinctionem conatur ſoluere rationes contra ſe factas, & ſententiam ſuam de Maomete, quòd ipſe fuerit Antichriſtus, confirmare. Sed Auctor multis & rationibus & auctoritatibus Patrum oſtendit, ſupradictam eius diſtinctionem eſſe prorſus inanem & futilem, nec vllo modo conſiſtere. 56. vſque ad 63

DISPVTATIO VIGESIMA.

Commemorantur multæ atque eximiæ laudes, quibus Maometes in ſuo Alcorano prædicat & magnificat excellentiam Chriſti Domini noſtri, & doctrinæ atque operum eius. 63. & 64.

DISPVTATIO VIGESIMA PRIMA.

Enarrantur inſignes aliquot errores Maometicæ doctrinæ quæ traditur in Alcorano: & recēſentur nominatim complures ſcriptores, qui falſitatem & abſurditatem doctrinæ ac ſectæ Maometicæ demonſtrarunt atque confutarunt. 65. & 66

DISPVTATIO VIGESIMA SECVNDA.

Auctor explicat octo cauſas tātæ dilatationis atque diuturnitatis ſectæ Maometicæ & Imperij Otthomannici. 67. vſque ad 72

DISPVTATIO VIGESIMA TERTIA.

Exponitur Coronologia Maometis vitæ ac rerū geſtarum, & aliquot ſucceſſorū eius. Et refertur Genebrardi ſententia de origine promotionis ad Principatum Auſtriacę familiæ: & adduntur quædam de ſingulari eius familiæ dignitate ac fœlicitate. 72. & ſeq.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Prior numerus ad capita : poſterior verò ad marginem refertur.

Pſalm.

9. COnſtitue legiſlatorem ſuper eos, vt ſciant Gentes, quia homines ſunt. 61

Eccleſiaſtici.

44. Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum, vt det Gentibus pœnitentiam. 33

48. Qui receptus eſt in turbine ignis, in curru equorum igneorũ, qui inſcriptus eſt in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini, & conciliare cor patris ad filios, & reſtituere tribus Iſrael. 34

Danielis.

12. In tempus, & tempora, & dimidium temporis. 22. & ſeq.

Malachiæ.

4. Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, &c. 28

Matthæi.

11. Si vultis recipere, ipſe eſt Helias. 36

17. Helias quidem iam venit, & non cognouerunt eum. ibid.

17. Helias venturus eſt, & reſtituet omnia. 35

Ioannis.

5. Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me : alius veniet in nomine ſuo, & illum recipietis. 47. & 58

2. ad Theſſalonicenſ.

2. Tunc reuelabitur ille iniquus quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet eum illuſtratione Aduentus ſui. 54. & ſeq.

2. Cuius eſt Aduentus ſecundum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis & prodigiis mendacibus. 41

2. Niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, &c. 7. & 8

Apocalypſis.

11. Dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis, &c. 38. & ſeq.

13. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ, numerus enim hominis eſt; & numerus eius, ſexcenti ſexaginta ſex. 10. vſque ad 13. & ſeq.

13. Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram, in conſpectu hominum, &c. 40. & ſeq.

F I N I S.

636

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
[illegible]
1974